

Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1998–1999

**WERSJA PUBLIKOWANA NA STRONACH WWW POLSKIEJ FUNDACJI PROMOCJI
I ROZWOJU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW
www.msp.org.pl**

Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw

Warszawa 2000

Publikacja finansowana ze środków Unii Europejskiej Programu Phare

Publikacja pod redakcją Włodzimierza Dzierżanowskiego i Aleksandry Sztetyło

Autorzy:

Krzysztof Berger
dr hab. Józef Chmiel
Krzysztof Chmielewski
Beata Cywińska-Stachowicz
Andrzej Dziurdzik
prof. dr hab. Ludwik Florek
Paweł Grzelak
Krystyna Gurbiel
dr Ewa Jaźwińska-Motyłska
Waldemar Kamiński
Tomasz Kiliański
Tadeusz Korobkow
Natalia Letki
Aneta Łastowiecka
Magdalena Matera
Cezary Miżejewski
Marcin Nowicki
Renata Olech
Jakub Osiński
dr Zofia Pawłowska
Agnieszka Rybińska
Maciej Sekunda
Małgorzata Skrzek-Lubasińska
Małgorzata Stachowiak
Izabela Wójtowicz
prof. dr hab. Leszek Zienkowski
Anita Żuk-Iwanowska

© Copyright by Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw

ISBN 83-88251-10-4

Projekt okładki: Włodzimierz Walus

Wydanie I

Nakład 2000 egzemplarzy

Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji
ul. K. Pułaskiego 6/10, 26-600 Radom, tel. 442-41, fax 44765
e-mail: instytut@itee.radom.pl <http://www.itee.radom.pl>

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie: Krystyna Gurbel – Dyrektor Generalny Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw	9
Streszczenie	11
1. Zmiany makroekonomiczne w Polsce w latach 1998–1999.....	15
1.1. Wzrost gospodarczy	17
1.2. Inflacja	17
1.3. Finanse publiczne.....	18
1.4. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw	18
1.5. Inwestycje	19
1.6. Wynagrodzenia	19
1.7. Rynek pracy	19
1.8. Handel zagraniczny	21
1.9. Przekształcenia własnościowe	21
1.10. Polska na tle krajów Europy Środkowowschodniej.....	22
2. Stan sektora MSP w 1998 roku. Trendy rozwojowe w latach 1993–1998	23
2.1. Udział małych i średnich przedsiębiorstw w wytwarzaniu PKB i wartości dodanej brutto.	25
2.1.1. Udział MSP w tworzeniu PKB	25
2.1.2. Udział MSP w tworzeniu wartości dodanej brutto	26
2.2. Liczba przedsiębiorstw	27
2.2.1. Przedsiębiorstwa zarejestrowane	27
2.2.2. Przedsiębiorstwa aktywne.....	28
2.2.3. Zmiana liczby przedsiębiorstw aktywnych.....	29
2.3. Pracujący w sektorze MSP.....	30
2.3.1. Liczba pracujących w MSP na koniec 1998 roku.....	30
2.3.2. Struktura pracujących w sektorze MSP	32
2.3.3. Zmiany liczby pracujących w 1998 roku	32
2.3.4. Pracujący w szarej strefie gospodarki.....	33
2.4. Sytuacja finansowa MSP	33
2.4.1. Przychody przedsiębiorstw różnej wielkości	34
2.4.2. Dochody przedsiębiorstw najmniejszych	34
2.4.3. Sytuacja finansowa w przedsiębiorstwach prowadzących księgi rachunkowe	36
2.4.4. Źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących pełną księgowość.....	40
2.4.5. Poreczenia kredytowe dla MSP	44
2.4.6. Papiery wartościowe w obrocie publicznym	45

2.5.	Inwestycje MSP	45
2.5.1.	Tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych w MSP i ich udział w nakładach ogółem	45
2.5.2.	Nakłady inwestycyjne na jednego pracującego w prywatnych MSP	47
2.6.	Rola MSP w handlu zagranicznym.....	48
2.6.1.	Dynamika eksportu i importu w branżach gospodarki	49
2.7.	MSP w układzie regionalnym (wojewódzkim).....	49
2.7.1.	Przestrzenna koncentracja MSP.....	49
2.7.2.	Zmiany w przestrzennym układzie MSP	52
2.7.3.	MSP a rynek pracy w regionach	54
2.7.4.	Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów.....	56
2.7.5.	Przestrzenne zróżnicowanie nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach	57
2.7.6.	Regionalne zróżnicowanie handlu zagranicznego MSP	59
2.8.	Podsumowanie	62
3.	MSP jako pracodawca	65
3.1.	Zmiany zatrudnienia w firmach sektora MSP	67
3.1.1.	Przewidywane zapotrzebowanie na pracowników	67
3.2.	Bariery w tworzeniu nowych miejsc pracy	68
3.3.	Percepcja problemu bezrobocia	71
3.4.	Preferencje pracodawców wobec zatrudnianych pracowników	73
3.4.1.	Preferowane cechy społeczno-demograficzne	74
3.4.2.	Osoby niepełnosprawne	78
3.5.	Preferencje pracowników dotyczące miejsca pracy	78
3.6.	Gotowość do rozpoczęcia samodzielnej działalności gospodarczej	80
3.6.1.	Główne przeszkody w rozpoczęciu samodzielnej działalności gospodarczej	82
3.7.	Rekrutacja nowych pracowników	82
3.7.1.	Trudności z pozyskaniem pracowników	83
3.7.2.	Sposoby rekrutacji stosowane w przedsiębiorstwach sektora MSP	84
3.7.3.	Sposób znalezienia obecnego miejsca pracy przez pracowników	85
3.8.	Wykształcenie i kwalifikacje pracodawców i pracowników sektora MSP	86
3.8.1.	Wykształcenie i kwalifikacje pracowników	86
3.8.2.	Wykształcenie i staż głównych menedżerów	89
3.9.	Warunki pracy w MSP	90
3.9.1.	Czas pracy	90
3.9.2.	Forma zatrudnienia	91
3.9.3.	Wynagrodzenia	92
3.9.4.	Pozafinansowe powody podejmowania pracy w MSP	97

3.9.5. Jakość miejsca pracy w ocenie pracodawców – wyposażenie, bezpieczeństwo, technologie	99
3.10. Podsumowanie	101
4. Polityka wobec MSP	103
4.1. Polityka państwa – dokumenty programowe	105
4.1.1. Strategie społeczno-ekonomiczne	105
4.1.2. Narodowy Plan Rozwoju do 2006 roku. Działania integracyjne.....	107
4.1.3. Strategie przemysłowe	111
4.1.4. Polityka wobec MSP.....	113
4.1.5. Polityka wobec obszarów wiejskich	116
4.1.6. Polityka rynku pracy	117
4.1.7. Polityka regionalna	119
4.1.8. MSP w programach partii politycznych i związków zawodowych	121
4.2. Realizacja polityki państwa wobec MSP w 1999 roku.....	125
4.2.1. Działania parlamentarne	125
4.2.2. Polityka przemysłowa i polityka wobec MSP	127
4.2.3. Polityka finansowa.....	129
4.2.4. Programy związane z polityką rynku pracy	131
4.2.5. Programy rozwoju obszarów wiejskich	135
4.2.6. Polityka regionalna	136
4.2.7. Działania parlamentarne partii politycznych wobec MSP	137
4.3. Podsumowanie	139
5. Środowisko prawne funkcjonowania MSP w 1999 roku	141
5.1. Wykaz aktów prawnych, uchwalonych w 1999 roku, mających wpływ na działalność MSP.....	144
5.2. Prawo pracy w wybranych krajach	171
5.2.1. Ogólne założenia systemów prawa pracy	171
5.2.2. Czas pracy i elastyczność zatrudnienia.....	172
5.2.3. Uprawnienia związków zawodowych.....	175
5.2.4. Zróżnicowanie sytuacji prawnej przedsiębiorstw ze względu na poziom zatrudnienia	178
5.2.5. Prawo pracy w Unii Europejskiej	180
5.3. Prawo pracy w Polsce. Zmiany w latach 1990–1999	180
5.4. Najważniejsze zmiany i tendencje w prawodawstwie w 1999 roku.....	186
5.4.1. Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej	186
5.4.2. Zmiany w prawie finansowym	189
5.4.3. Inne	192
5.4.4. Akty prawne istotne dla MSP w trakcie procesu legislacyjnego	193
5.5. Najistotniejsze problemy związane z funkcjonowaniem prawa	195
5.5.1. Ilość wydanych aktów prawnych	195

5.5.2.	Stan sądownictwa	196
5.5.3.	Spory z zakresu prawa pracy	197
5.5.4.	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego	200
5.5.5.	Wdrożenie reform	201
5.6.	Dostosowanie prawa polskiego do prawa Unii Europejskiej	202
5.7.	Podsumowanie	202
6.	Otoczenie biznesu	203
6.1.	Instytucje wspierające przedsiębiorczość	205
6.1.1.	Instytucje wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa – analiza na podstawie bazy danych Polskiej Fundacji MSP	205
6.1.2.	Jednostki wspierania biznesu	209
6.1.3.	Krajowy System Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw	214
6.2.	Reprezentacja przedsiębiorców	218
6.2.1.	Podstawy prawne działania organizacji zrzeszających przedsiębiorców	218
6.2.2.	Organizacje przedsiębiorców w 1999 roku	219
6.3.	Wsparcie dla MSP ze środków pomocowych	222
6.3.1.	V Program Ramowy Badań (VPR), Postępu Technologicznego i Prezentacji Unii Europejskiej (1998–2002)	223
6.4.	Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw	224
6.4.1.	Informacje podstawowe	224
6.4.2.	Wsparanie rządu i środowisk kształtujących politykę państwa wobec MSP	225
6.4.3.	Upowszechnianie wiedzy, promocja przedsiębiorczości oraz tworzenie korzystnego klimatu w środowiskach opiniotwórczych i wśród szerokiej opinii publicznej	225
6.4.4.	Program Wspierania Przedsiębiorczości w Polsce – STEP	226
6.4.5.	Program Rozwoju Przedsiębiorczości w Polsce – Rozwój instytucjonalnych struktur wspierania przedsiębiorczości – STEP – IFE	226
6.4.6.	Program Promocji Eksportu Małych i Średnich Przedsiębiorstw Phare 1996 – EXPROM II ..	227
6.4.7.	Program Unii Europejskiej Phare 1995 – TOURIN III	228
6.4.8.	Program Unii Europejskiej ODBUDOWA (1997–1999)	228
6.4.9.	Program łagodzenia społecznych i regionalnych skutków restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa żelaza i stali Phare 1998 – INICJATYWA	229
6.4.10.	Dostęp MSP do informacji	230
6.4.11.	III Wieloletni Program Unii Europejskiej dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw	230
6.5.	Nowy kształt programów pomocowych – MSP w strategiach województw	331
6.6.	Podsumowanie	232
7.	Bariery rozwoju przedsiębiorstw	235
7.1.	Bariery rynkowe i społeczne	237

7.2.	Bariery finansowe	238
7.2.1.	Bariery wynikające z dostępu do kapitału	238
7.3.	Bariery wynikające z polityki gospodarczej	239
7.3.1.	Polityka Rządu wobec MSP	240
7.3.2.	Bariery wynikające z polityki rynku pracy oraz rozwiązań w dziedzinie ubezpieczeń społecznych	240
7.3.3.	Bariery wynikające z polityki fiskalnej	240
7.3.4.	Brak reprezentacji przedsiębiorców w procesie podejmowania ważnych decyzji politycznych dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej	241
7.4.	Bariery prawne	242
7.4.1.	Bariery związane ze stanowieniem prawa	242
7.4.2.	Bariery wynikające z wykonywania prawa	243
7.5.	Bariery wynikające z braku dostępu do informacji	245
7.6.	Bariery związane ze stanem infrastruktury	246
7.7.	Podsumowanie	247
8.	Rekomendacje	249
8.1.	Zmiany w Kodeksie pracy	251
8.2.	Najważniejsze zmiany w innych aktach z zakresu prawa pracy	263
Aneksy	.....	265
Aneks 1.	Tabele statystyczne obrazujące stan sektora MSP w Polsce w 1998 roku	267
Aneks 2.	Finansowanie małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących pełną księgowość ...	268
Aneks 3.	Najważniejsze dla sektora MSP akty prawne, które powinny zostać znowelizowane lub przyjęte w celu harmonizacji polskiego prawa z ustawodawstwem UE.....	301
Aneks 4.	Okresy przejściowe, o które występuje Polska w negocjacjach o przystąpienie do Unii Europejskiej	302
Aneks 5.	Wyniki głosowań nad ustawami gospodarczymi wg partii politycznych	305
Aneks 6.	Lista instytucji reprezentowanych w Radzie Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw	315
Bibliografia	.....	316
Spis używanych skrótów	.....	319

Wprowadzenie

Szanowni Państwo,

Mamy przyjemność przekazać Państwu kolejną, czwartą już edycję *Raportu o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*. Liczymy, że przez ostatnie lata *Raport* stał się cennym źródłem danych i informacji o różnych aspektach funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Coroczne *Raporty o stanie sektora MSP* mają umożliwić Państwu obserwację trendów rozwojowych w obrębie sektora. Mamy nadzieję, że ich sygnalizowanie oraz wskazywanie barier rozwoju małych i średnich firm przyczyni się do wyeliminowania niekorzystnych zjawisk i procesów, a znaczenie małych i średnich firm wzrośnie.

Tegoroczny *Raport* szczególnie wnikliwie stara się analizować znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw dla rozwoju zatrudnienia, obserwując nie tylko coraz większą rolę firm z sektora MSP w tworzeniu miejsc pracy, lecz również jakościowe różnice miejsc pracy w sektorze MSP i firmach dużych. Jak pokazują doświadczenia państw Unii Europejskiej, pomoc w tworzeniu miejsc pracy jest jednym z najważniejszych i zarazem najtrudniejszych zadań władz publicznych. Mamy nadzieję, że przedstawione przez nas informacje i analizy będą przydatne dla instytucji i osób zaangażowanych w proces rozwoju rynku pracy wskazując możliwości, jakie dla rynku pracy stwarza rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.

Raport został przygotowany przez Polską Fundację Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, a wśród autorów jak co roku są specjaliści z zakresu ekonomii, prawa, finansów i socjologii oraz praktycy bezpośrednio zaangażowani w działalność na rzecz sektora MSP. Mamy nadzieję, że coraz bardziej doświadczony zespół autorów, uzupełniany o nowych współpracowników jest w stanie przedstawiać Państwu ciekawszą z roku na rok publikację.

Przygotowując *Raport* jak zwykle staraliśmy się uwzględnić otrzymane od Państwa uwagi i komentarze dotyczące jego poprzednich edycji. Wynikiem tego jest przede wszystkim wiodący temat tegorocznej publikacji. Zgodnie z Państwa sugestiami zamieszczamy również dane na temat ocen przedsiębiorców przez ich pracowników. Zdajemy sobie jednak sprawę, iż nie opisaliśmy wszystkich zjawisk zachodzących w sektorze MSP. Z racji wielkości i różnorodności sektora nie jest to możliwe. Staraliśmy się skupić na kwestiach najważniejszych, koncentrując się na zagadnieniach związanych z rynkiem pracy.

Mimo wielu wysiłków nie udało się nam zdobyć niektórych informacji. Mamy jednak nadzieję, że te niedostatki nie zaważą na Państwa ocenie całości i nie zmniejszą wartości opracowania. Liczymy na Państwa opinie o *Raporcie*, na wskazanie niedociągnięć i przedstawienie propozycji zagadnień, które powinny zostać uwzględnione w przyszłych edycjach. Zwracamy się również z prośbą o współpracę w zbieraniu informacji na temat sektora, które wykorzystamy podczas prac nad kolejnym wydaniem *Raportu*.

Za zaangażowanie i merytoryczny wkład w powstanie *Raportu* pragnę podziękować Pani Dyktor Izabeli Zagoździńskiej i Pani Dyktor Marii Sierpińskiej oraz pracownikom GUS zaangażowanym w prace nad *Raportem*. Za pomoc w sytuacjach kryzysowych dziękuję Panu Dyktorowi Zygmuntowi Bieńce z Centrum Informacji Gospodarczej Ministerstwa Gospodarki. Za pomoc w opracowaniu i interpretacji niektórych danych dziękuję Panu dr Maciejowi Grabowskiemu

z Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową oraz zespołowi firmy SEKA. Za życzliwość i pomoc w zbieraniu informacji pragnę podziękować także Pani Ewie Barlik (Rzeczpospolita), Panu Tadeuszowi Chrościckiemu (Rządowe Centrum Studiów Strategicznych), Włodzimierzowi Derczyńskiemu (Centrum Badania Opinii Społecznej), Pani Annie Gmyrek (Ministerstwo Gospodarki), Panu Krzysztofowi Jasieckiemu (Transparency International), Panu Wojciechowi Kodłubańskiemu (Ministerstwo Gospodarki), Panu Bartoszowi Korkozowiczowi (Kancelaria Sejmu), Pani Jadwidze Kornackiej (Ministerstwo Gospodarki), Panu Sławomirowi Maliszewskiemu (Ministerstwo Finansów), Panu Jackowi Męcinnie (Instytut Pracy i Spraw Socjalnych), Panu Tadeuszowi Osetowi (Kancelaria Sejmu), Pani Annie Pachulskiej (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej), Pani Annie Suskiej-Baranowskiej (Ministerstwo Sprawiedliwości), Pani Jolancie Zalewskiej (Ministerstwo Gospodarki), Pani Barbarze Zawistowskiej (Główny Urząd Statystyczny), Pani dr Grażynie Zawadzkiej (Krajowy Urząd Pracy) oraz Panu Marcinowi Zembatemu (Ministerstwo Gospodarki).

Chciałabym, aby tegoroczny *Raport* poszerzył informacje zawarte w poprzednich edycjach i służył Państwu pomocą w pracy dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw.

Krystyna Gurbiel

*Dyrektor Generalny
Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju
Małych i Średnich Przedsiębiorstw*

Streszczenie

Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w latach 1998–1999

Lata 1998–1999 to okres pogorszenia koniunktury gospodarczej. Spadło tempo wzrostu PKB, w roku 1999 niepokojąco wzrósł poziom bezrobocia, spadła zaś dynamika inwestycji. Wzrosła po raz pierwszy od 1989 roku inflacja. Nadzieję budzi jednak obniżanie obciążeń podatkowych, spadek realnej stopy procentowej, wzrost wydajności pracy i wciąż znaczny napływ inwestycji zagranicznych.

Stan sektora MSP w 1998 roku

W roku 1998 rozwój MSP napotykał na trudności. Większość wskaźników ekonomicznych przedsiębiorstw pogorszyła się w stosunku do lat poprzednich. Nastąpił spadek rentowności brutto i netto tym wyraźniejszy, im większe było przedsiębiorstwo. Natomiast tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych zmniejszyło się głównie w firmach małych. Zmalały również, o prawie 25%, dochody osób fizycznych prowadzących przedsiębiorstwa. Mimo to znaczenie sektora MSP w gospodarce wzrosło. Małe i średnie przedsiębiorstwa wytwarzały w 1998 roku 48,1% PKB i zatrudniały 62,7% pracowników sektora rynkowego. Zwiększyła się też o 9% liczba aktywnych małych i średnich firm, choć wzrost ten był niższy niż rok wcześniej. W 1998 roku z 47,0% do 48,1% zwiększył się udział MSP w eksporcie. Ponad 56% całkowitego eksportu MSP pochodzi jednak z trzech najbardziej rozwiniętych województw (mazowieckiego, wielkopolskiego i śląskiego). W rozwoju MSP utrwalił się podział na tzw. Polskę A (część zachodnia i duże aglomeracje) i Polskę B (obszary wschodnie). Tylko w tej pierwszej następuje rzeczywisty rozwój sektora MSP.

Rola MSP na rynku pracy

Małe przedsiębiorstwa zatrudniające do 50 osób są jedyną grupą firm, w której w ciągu roku można mieć nadzieję na wzrost zatrudnienia. Pozostali pracodawcy uznają, że ograniczony popyt, złe prawo i obciążenia wynagrodzeń kosztami ubezpieczeń nie pozwolą im zatrudnić w bieżącym roku nowych pracowników. Do zwiększania zatrudnienia tylko w ograniczonym stopniu skłania dofinansowywanie tworzenia nowych miejsc pracy. Nieistotną barierą jest także wysokość płacy minimalnej.

Największe szanse na znalezienie pracy mają osoby młode, z wyższym wykształceniem i doświadczeniem zawodowym, raczej mężczyźni niż kobiety. Szczególnie ważny jest poziom wykształcenia, ze względu na wysokie, wręcz wygórowane wymagania stawiane pracownikom w tym zakresie.

92% pracowników sektora MSP jest zatrudnianych na podstawie umów o pracę. Większość z nich pracuje od 40 do 42 godzin tygodniowo (47%), 31% - od 43 do 50 godzin, a 9% ponad 50 godzin. Mimo to pracownicy szukając pracy preferują firmy państwowe. Skłonność do pracy w sektorze publicznym jest tym większa im niższe wykształcenie pracownika. Pracownicy najwyżej wykwalifikowani chętniej pracują w firmach prywatnych. Powodem jest struktura płac, która w sektorze państwowym jest bardziej „spłaszczona” i w mniejszym stopniu odzwierciedla różnice w wykształceniu oraz zakresie odpowiedzialności między pracownikami.

Mimo sentymentu do firm państwowych, Polacy są nacją skłoną do pracy we własnej firmie. Aż 79,9% wybrałoby raczej prowadzenie własnej działalności gospodarczej, niż bycie pracownikiem.

Polityka wobec MSP

W 1999 roku powstał dokument *Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do roku 2002* stanowiący podstawę skoordynowanych działań wobec sektora MSP, a sektor małych i średnich firm zaczął być dostrzegany w większości innych programów gospodarczych oraz wojewódzkich strategiach rozwoju. Można przypuszczać, że rok 2000 – pierwszy pełen rok realizacji programów – może stać się okresem wzrostu znaczenia rozwoju MSP w polityce władz publicznych. Rok 1999 to niestety również rok, w którym stabilność prawa stała się wartością podrzędną wobec prowadzonego w ostatniej chwili politycznego sporu o kształt systemu podatkowego.

Środowisko prawne funkcjonowania MSP w 1999 roku

Rok 1999 to przede wszystkim rok uchwalenia ustawy Prawo działalności gospodarczej – podstawowego aktu prawnego dla przedsiębiorców. Był to również rok pogłębiających się trudności związanych z funkcjonowaniem prawa oraz instytucji administracji i wymiaru sprawiedliwości. Mimo wielokrotnych deklaracji nie wprowadzono także zmian, które polepszyłyby sytuację pracodawców. Co gorsza, szereg rozpatrywanych przez Parlament ustaw zmierza w przeciwnym kierunku. Uchwalenie wydłużonych urlopów macierzyńskich oraz próby skrócenia ustawowego czasu pracy to przykłady działań, które zwiększają koszty działania przedsiębiorstw.

Otoczenie biznesu

W roku 1999 postępowała konsolidacja organizacji zrzeszających przedsiębiorców. Był to również kolejny rok zbyt wolnego rozwoju sektora specjalistycznych usług dla MSP. Równocześnie jednak instytucje wspierania biznesu w coraz mniejszym stopniu korzystają ze wsparcia ze środków publicznych, zwiększając w ofercie ilość usług opłacanych przez przedsiębiorców. Trend ten, choć rodzący obawy o dostępność usług, zapewne spowoduje lepsze dopasowanie oferty do wymagań rynku.

Barier

W 1999 roku zasadniczymi barierami hamującymi rozwój sektora MSP były: pogorszenie koniunktury wewnętrznej, kryzys rosyjski, spadek dochodów przedsiębiorstw. Bariere stanowi również niechęć niektórych grup do podejmowania pracy w niewielkich prywatnych firmach oraz mała mobilność pracowników. Zdaniem blisko połowy przedsiębiorców zwiększenie zatrudnienia i rozwój firmy uniemożliwiają im wysokie koszty ubezpieczenia społecznego pracowników. Problemem jest niewydolność wymiaru sprawiedliwości, niskie kompetencje urzędników oraz korupcja i zagrożenie przestępczością. Ponadto rozwój MSP, zwłaszcza na wsi, ogranicza stan infrastruktury.

Rekomendacje

Konkurencyjność polskich firm poprawi się jeśli kształt prawa pracy będzie uwzględniał sugestie pracodawców. Zmiany nie powinny jednak powodować obciążeń budżetu państwa oraz ingerować w kluczowe prawa pracowników. Powinny również pozostawać w zgodzie z postanowieniami zawartymi w dyrektywach Unii Europejskiej. Polska Fundacja MSP wspólnie z Koalicją na rzecz zmiany Kodeksu pracy, skupiającą największe organizacje przedsiębiorców, wskazuje na takie przepisy.

Rozdział 1.

Zmiany makroekonomiczne w Polsce w latach 1998–1999

Wzrost gospodarczy

Inflacja

Finanse publiczne

Sytuacja finansowa przedsiębiorstw

Inwestycje

Wynagrodzenia

Rynek pracy

Handel zagraniczny

Przekształcenia własnościowe

Polska na tle krajów Europy Środkowowschodniej

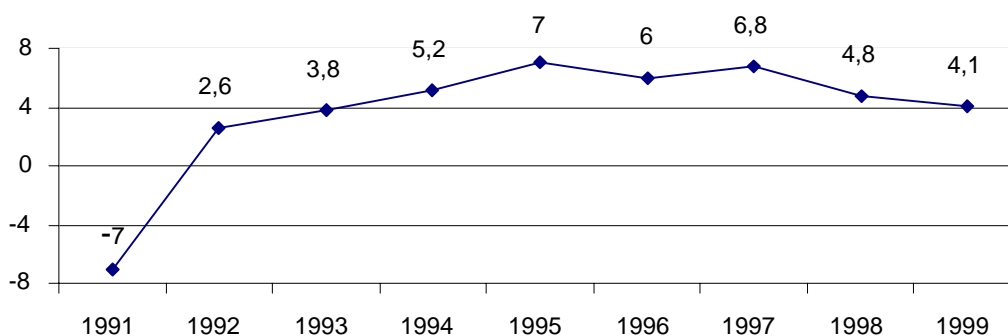

Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw jest ściśle powiązany z rozwojem całej gospodarki. Poniższy rozdział opisuje sytuację społeczno-ekonomiczną Polski w roku 1999. Wykorzystano w nim dane GUS opublikowane w *Informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju. Rok 1999* oraz raporcie przygotowanym przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych *Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej w 1999 roku wraz z elementami prognozy na 2000 rok*.

1.1. Wzrost gospodarczy

W 1999 roku odnotowano dalsze osłabienie dynamiki gospodarczej w Polsce. Według szacunków GUS produkt krajowy brutto wzrósł realnie o 4,1% (wobec 4,8% w roku 1998 i 5,1% założonych w ustawie budżetowej). Jednak od II kwartału nastąpiła poprawa tej dynamiki, głównie dzięki wzrostowi wartości dodanej brutto w przemyśle (4,7% w roku 1999 wobec 4,3% w roku poprzednim). Osłabienie wzrostu gospodarczego miało charakter ogólnosiwiatowy, a tempo rozwoju Polski na tle innych krajów, zwłaszcza w Europie Środkowo-Wschodniej, było relatywnie wysokie.

Wykres 1.1. Dynamika wzrostu PKB w Polsce w latach 1991–1999 (w %)

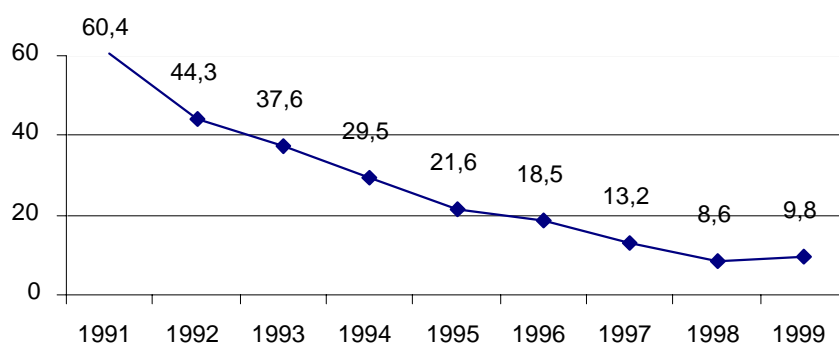
Źródło: Dane GUS.

W roku 1999 produkcja sprzedana ogółem w przemyśle wzrosła o 4,3%, wobec 3,5% w roku 1998. Wydajność pracy, mierzona produkcją sprzedaną na jednego zatrudnionego, była wyższa niż w 1998 roku o ok. 9%, przy niższym o 4,4% przeciętnym zatrudnieniu. Wzrost produkcji sprzedanej w porównaniu z 1998 rokiem odnotowano w 19 spośród 29 działów przemysłu. W większości działów, które charakteryzowała wysoka dynamika sprzedaży, obserwowano również znacznie wyższy niż przeciętnie wzrost wydajności pracy. Czynnikiem ożywiającym koniunkturę był wewnętrzny popyt konsumpcyjny. Spożycie indywidualne wzrosło w roku 1999 o 5%. Przyczynił się do tego stabilny realny wzrost wynagrodzeń w gospodarce narodowej (o 3,7%) oraz znaczny przyrost kredytów dla gospodarstw domowych (realny wzrost o 39,5%).

1.2. Inflacja

W 1999 roku po raz pierwszy od 10 lat wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych był wyższy niż w roku poprzednim i wyniósł 9,8%, wobec 8,6% w roku 1998. Jest to wartość wyższa o 1,7 punktu procentowego od przewidywanej w ustawie budżetowej. W okresie trzech kwartałów 1999 roku ceny rosły wolniej niż w roku poprzednim natomiast począwszy od października ich wzrost był znacznie wyższy. Najszybciej rosły ceny usług, a najwolniej – ceny żywności.

Wykres 1.2. Inflacja w Polsce w latach 1991–1999 (w %)

Źródło: Dane GUS.

Niższy niż zakładano w ustawie budżetowej był średni roczny wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych – 7,3% wobec zakładanych 8,5% (w 1998 roku – 11,8%).

Wskaźnik wzrostu cen produkcji sprzedanej przemysłu w 1999 roku w stosunku do roku poprzedniego wyniósł 5,6% (w 1998 roku – 7,3%). Podobnie jak w roku poprzednim najbardziej wzrosły ceny zaopatrzenia w energię elektryczną, gaz i wodę.

1.3. Finanse publiczne

W 1999 roku nie osiągnięto założonych w ustawie budżetowej dochodów państwa. Wyniosły one 125,8 mld zł, co stanowiło 97,3% dochodów przewidzianych w budżecie. Jak przed rokiem głównym źródłem dochodów były wpływy z podatków pośrednich (szczególnie podatku od towarów i usług) oraz z podatku dochodowego od osób fizycznych. Niedobór wynikał z mniejszych niż zakładano wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych.

Wydatki budżetu państwa wyniosły 97,4 % kwoty założonej w budżecie i osiągnęły sumę 138,4 mld zł. W strukturze wydatków nadal dużą rolę odgrywały wydatki tzw. „sztywnie”, związane z obsługą długu publicznego oraz dopłatami do zabezpieczeń społecznych, które w istotny sposób ograniczają prorozwojową działalność państwa. W 1999 roku deficyt budżetowy wyniósł 12,6 mld zł, co stanowiło 2% PKB.

1.4. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw

W 1999 roku sytuacja finansowa przedsiębiorstw była znacznie trudniejsza niż przed rokiem. Aż 34% przedsiębiorstw wykazało straty netto. Gorsze niż przed rokiem były wyniki finansowe brutto (o 24%) i netto (aż o ponad 90%). Wynikało to głównie z szybszego wzrostu kosztów uzyskania przychodów niż wzrostu samych przychodów ze sprzedaży produktów i materiałów. Odnotowano osłabienie wszystkich podstawowych wskaźników finansowych przedsiębiorstw, pogorszyła się również sprawność rozliczeń między przedsiębiorstwami.

W grudniu 1999 roku stopa procentowa 12-miesięcznego kredytu konsumpcyjnego w 20 największych bankach przewyższała dynamikę cen detalicznych o 10,1%, czyli o 4,7 punktu procentowego mniej niż przed rokiem.

Pomimo utrzymujących się wysokich stóp procentowych rosło zadłużenie kredytowe podmiotów gospodarczych. Zadłużenie przedsiębiorstw w bankach komercyjnych w końcu grudnia 1999 roku wynosiło 140,0 mld zł i zwiększyło się realnie o 12,6%.

1.5. Inwestycje

W 1999 roku wyraźnie spadła dynamika procesów inwestycyjnych. Nakłady brutto na środki trwałe zwiększyły się o 6,9% wobec 14% założonych w budżecie i 14,2% w roku 1998. O spadku dynamiki inwestowania zadecydowało pogorszenie wyników ekonomicznych przedsiębiorstw. W strukturze źródeł finansowych inwestycji malała rola środków własnych wypracowanych przez przedsiębiorstwa. Wysoka cena kredytów bankowych ograniczała również możliwości finansowania inwestycji z tego źródła. Udział kredytów w działalności inwestycyjnej pozostał nadal niski (na poziomie 15%).

Niekorzystnie zmieniła się struktura rzeczowa wydatków inwestycyjnych. Podczas gdy rok wcześniej najszybciej rosły nakłady na modernizację i rekonstrukcję parku maszynowego, co sprzyjało poprawie konkurencyjności polskiej gospodarki, w roku 1999 szybciej rosły nakłady na budynki i budowle (o 8,4%) niż na zakup dóbr inwestycyjnych (o 5,6%).

W 1999 roku zmalały także inwestycje finansowane ze środków publicznych. Budżety gmin wydatkowały na inwestycje około 40% mniej niż w roku ubiegłym.

Według PAIZ w 1999 roku wpłynęło do Polski 8,3 mld USD zagranicznych inwestycji bezpośrednich (wobec 10,1 mld USD w roku ubiegłym).

1.6. Wynagrodzenia

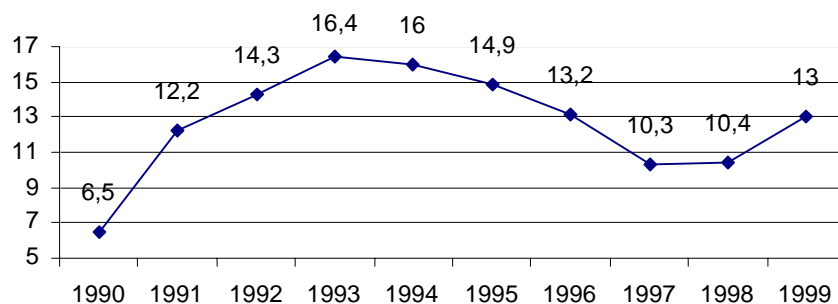
Przeciętne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw (łącznie z obligatoryjną składką na ubezpieczenia społeczne) w 1999 roku wyniosło ponad 1 830 zł i było o 10,6% wyższe niż przed rokiem. Realnie wynagrodzenia w skali roku wzrosły o 3%. Odnotowano spadek tempa wzrostu płac realnych.

Przeciętna emerytura i renta pracownicza brutto wyniosła w 1999 roku 813 zł i była realnie o 3,9% wyższa niż przed rokiem. Przeciętne świadczenia dla rolników indywidualnych nieznacznie przekroczyły 560 zł, w ciągu roku wzrastając realnie o 3,7%. Wynika z tego, że w roku 1999 wzrost przeciętnych realnych wynagrodzeń brutto w stosunku do roku poprzedniego był nieco wolniejszy, a przeciętnych emerytur i rent – znacznie szybszy.

1.7. Rynek pracy

W roku 1999 w porównaniu z rokiem ubiegłym zmniejszyła się o 0,6% (do 16,0 mln osób) liczba pracujących w gospodarce narodowej. Nastąpiło też odwrócenie obserwowanej w ostatnich latach tendencji spadku bezrobocia. Pod koniec 1999 roku stopa bezrobocia wynosiła 13% (wobec 10,4% w 1998 roku). Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy w końcu 1999 roku przekroczyła 2,34 mln osób i była o ponad 518 tys. osób wyższa od stanu w końcu roku 1998. Ponad 77% bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku.

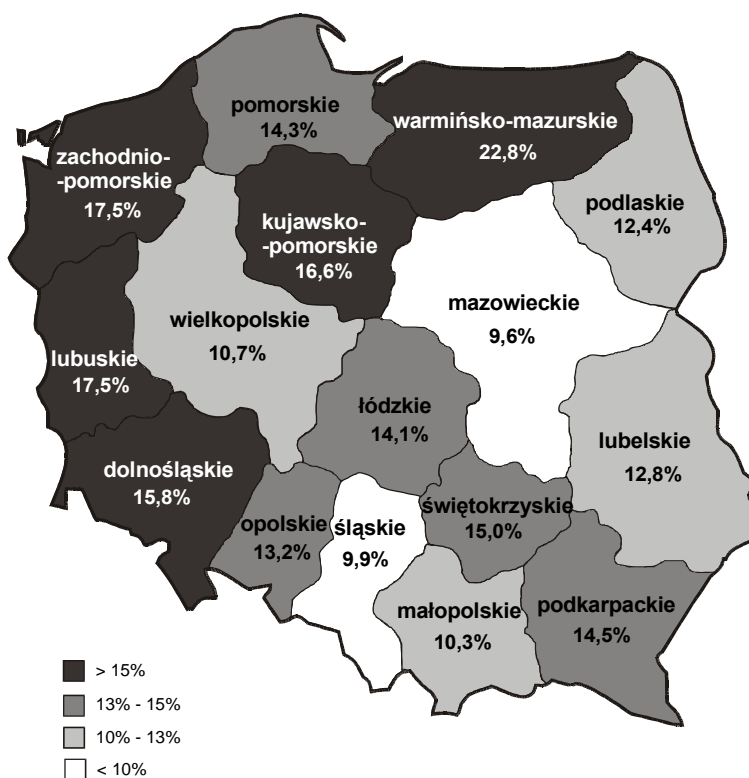
Wykres 1.3. Stopa bezrobocia w Polsce w latach 1990–1999 (w %)

Źródło: Dane GUS.

W 1999 roku wzrost bezrobocia odnotowano we wszystkich województwach. Nadal obserwowano jednak duże zróżnicowanie w zależności od regionu. Stopa bezrobocia wahała się od 9,6% na Mazowszu do 22,8% na Warmii i Mazurach.

Mapka 1.1. Stopa bezrobocia według województw w grudniu 1999 roku

Źródło: Dane Krajowego Urzędu Pracy.

Zmniejszyła się ilość osób, które podjęły stałą pracę oraz osób skierowanych do robót publicznych i prac interwencyjnych. Spadła ilość ofert pracy zgłaszanych do urzędów pracy z 761,1 tys. w roku 1998 do 680,7 tys. w roku 1999. Na jedną ofertę pracy przypadało 385 osób bezrobotnych, wobec 251 przed rokiem i 153 w roku 1997.

Młodzież, kobiety oraz osoby bez przygotowania zawodowego nadal należały do grup najbardziej zagrożonych bezrobociem. Kobiety stanowiły ponad 55,6% zarejestrowanych bezrobotnych, mimo że wzrost bezrobocia w 1999 roku podobnie jak w roku ubiegłym silniej dotknął mężczyzn.

1.8. Handel zagraniczny

W roku 1999 nastąpił bezwzględny spadek obrotów towarowych, znacznie wyższy po stronie eksportu niż importu. Wpływy z eksportu wyniosły 26 386 mln USD, o 12,4% mniej niż w roku poprzednim, natomiast wypłaty za import wynoszące 40 848 mln USD zmniejszyły się o 6,8%. W rezultacie przy niższych obrotach narastał deficyt obrotów towarowych z zagranicą, który wyniósł 14 462 mln USD. Deficyt ten stanowił 54,8% wpływów z eksportu, podczas gdy w roku 1998 – 45,5%.

W roku 1999 deficyt obrotów bieżących bilansu płatniczego wyniósł 11 660 mln USD (wobec 6 858 mln USD w roku poprzednim). W relacji do PKB deficyt ten stanowił 7,6% (wobec 4,4% w roku 1998 i 3% w roku 1997).

Wyniki te odbiegają od założonych w ustawie budżetowej na rok 1999, w której przewidywano wzrost wpływów z eksportu o 9,3% i wypłat za import o 10,6%; deficyt płatności towarowych (w kwocie 14,3 mld USD) stanowić miał 41,6% zakładanych wpływów z eksportu.

W roku 1999 nastąpiło także ograniczenie handlu przygranicznego (w wyniku dewaluacji rubla i wyrównywania się poziomu cen po obu stronach granicy zachodniej) oraz załamanie dostaw do Rosji – w roku 1999 w porównaniu z rokiem poprzednim eksport do tego kraju obniżył się o ponad 56%.

1.9. Przekształcenia własnościowe

W 1999 roku liczba przedsiębiorstw państwowych sprywatyzowanych zarówno drogą kapitałową, jak i metodą bezpośrednią była zbliżona do notowanej rok wcześniej. Nadal dominowała prywatyzacja bezpośrednia. Zakończono 122 rozpoczęte w tym trybie procesy prywatyzacyjne (o 5 mniej niż w roku ubiegłym). Przychody z prywatyzacji bezpośredniej wyniosły 388,7 mln zł (wobec 427,1 mln zł w 1998 r.).

16 jednoosobowych spółek Skarbu Państwa (łącznie z bankami i firmami ubezpieczeniowymi) sprywatyzowano drogą kapitałową (tyle samo co w roku 1998), dzięki czemu do budżetu państwa wpłynęło 12 949,7 mln zł wobec 6 590 mln zł w roku ubiegłym.

Według danych Ministerstwa Skarbu realizacja powszechnej prywatyzacji przebiegała zgodnie z założeniami programu. Do końca roku 1999, spośród 512 przedsiębiorstw uczestniczących w programie NFI, 226 (bez spółek w obrocie publicznym) posiadało inwestora strategicznego (w 34 z nich zakończono transakcje sprzedaży akcji Skarbu Państwa), 47 objęto postępowaniem upadłościowym, 11 znajduje się w likwidacji, 25 – w obrocie giełdowym na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych, 13 – w obrocie pozagiełdowym (na wtórnym publicznym regulowanym rynku pozagiełdowym), 4 wykreślono z rejestru handlowego.

1.10. Polska na tle krajów Europy Środkowowschodniej

Mimo pogorszenia koniunktury w roku 1999 Polska należała, podobnie jak w latach 1995–1998, do najszybciej rozwijających się krajów europejskich. Wśród krajów Europy Środkowowschodniej, według opinii międzynarodowych instytucji finansowych i gospodarczych, relatywnie najkorzystniejsza sytuacja utrzymuje się od lat w Polsce, na Węgrzech i w Słowenii, gdzie proces transformacji jest najbardziej zaawansowany, a gospodarki najmniej podatne na zakłócenia zewnętrzne.

Tabela 1.1. Sytuacja gospodarcza Polski na tle Europy Środkowowschodniej

	PKB wg parytetu siły nabywczej na 1 mieszkańca w 1998 r. w USD (ceny bieżące)	PKB w 1999 roku tempo zmian 1998 = 100	Produkcja przemysłowa w 1999 roku tempo zmian 1998 = 100	Inflacja (średnioroczna) 1999 (w %)	Stopa bezrobocia XII 1999
Bułgaria	4 600	2,6	-10	1,8	16,0
Czechy	12 200	-0,5	-3,5	2,1	9,4
Estonia	7 300	-0,5	-4,0	3,9*	12,1
Litwa	6 200	-1,0	-9,9	2,5*	9,5
Łotwa	5 500	0,5	-8,8	3,5*	9,1
Polska	7 200	4,1	4,3	9,8	13,0
Rosja	4 280	3,2	8,1	36,5	12,0
Rumunia	5 900	-4,0	-8,8	45,8	11,5
Słowacja	9 300	2,8	1,9	10,6	20,1
Słowenia	13 700	3,5	-0,5	6,1	13,0
Ukraina	2 170	-0,4	4,3	brak danych	brak danych
Węgry	9 700	3,6	7,5	10	9,4
Unia Europejska	20 200	3,1	3,3	1,4	10,2

* – przewidywania Eurostatu.

Źródło: (1) *Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej w roku 1999 wraz z elementami prognozy*. RCSS, Warszawa 1999 (2) Eurostat.

Rozdział 2.

Stan sektora MSP w 1998 roku. Trendy rozwojowe w latach 1993–1998

**Udział małych i średnich przedsiębiorstw
w wytwarzaniu PKB i wartości dodanej brutto**

Liczba przedsiębiorstw

Pracujący w sektorze MSP

Sytuacja finansowa MSP

Inwestycje MSP

Rola MSP w handlu zagranicznym

MSP w układzie regionalnym (wojewódzkim)

Podsumowanie

Stan sektora małych i średnich przedsiębiorstw w 1998 r. opisany został na podstawie danych GUS¹. Małymi przedsiębiorstwami, tak jak w poprzednich edycjach *Raportu*, nazwano przedsiębiorstwa zatrudniające² do 50 osób, a średnimi – od 51 do 250 osób. Do przedsiębiorstw zalicza się takie podmioty gospodarcze, jak: przedsiębiorstwa państwowe, komunalne, zagraniczne oraz stanowiące własność organizacji społecznych i fundacji, spółdzielnie, spółki (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, jawne, komandytowe, cywilne), a także zakłady osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Badanie obejmuje przedsiębiorstwa prowadzące wszystkie rodzaje działalności poza rolnictwem, leśnictwem, rybołówstwem i rybactwem.

2.1. Udział małych i średnich przedsiębiorstw w wytwarzaniu PKB i wartości dodanej brutto

2.1.1. Udział MSP w tworzeniu PKB

Udział MSP w tworzeniu produktu krajowego brutto³ wyniósł w 1998 r. 48,1%, z tego małych przedsiębiorstw – 38,5%, a średnich – 9,6%. Wielkości te uwzględniają wartość dodaną wytworzoną przez MSP działające w tzw. szarej strefie gospodarczej. Analogiczny wskaźnik⁴ udziału MSP obliczony dla 1997 r. miał wartość 45,3%. Udział MSP w tworzeniu PKB wzrósł więc w 1998 r. stosunkowo znacznie, bo o 2,8 punktu procentowego, w tym przedsiębiorstw małych o 2,3 punktu, a średnich o 0,5 punktu.

W 1998 r. udział MSP zaliczanych do sektora publicznego w tworzeniu PKB wynosił zaledwie 2,2%. Odgrywają więc one w gospodarce rolę marginalną. Inaczej jest z dużymi przedsiębiorstwami zaliczanymi do tego sektora – w 1998 roku ich udział w tworzeniu PKB wynosił 12,7%.

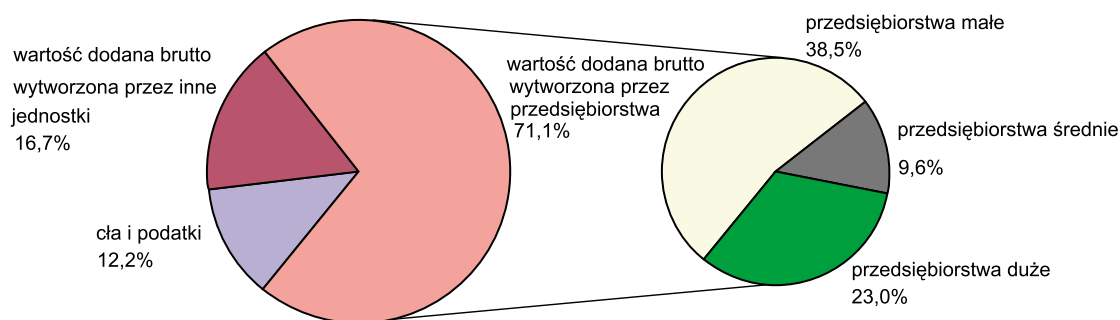
¹ W Rozdziale 2 zaprezentowane zostały najważniejsze dane liczbowe dotyczące stanu sektora MSP przygotowane przez GUS i ZBSE GUS i PAN na zlecenie Polskiej Fundacji MSP. Dane szczegółowe zawierają tabele w Aneksie 1.

² Wielkość przedsiębiorstwa ocenia się zgodnie z liczbą osób zatrudnionych w danej jednostce na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie lub wybór). Liczba zatrudnionych w przedsiębiorstwie nie obejmuje właścicieli i współwłaścicieli (członków rodzin pracujących w przedsiębiorstwie). Uwzględniając obok zatrudnionych także właścicieli i współwłaścicieli, mówi się o liczbie pracujących w przedsiębiorstwie.

³ Mówiąc bardzo ogólnie, PKB jest sumą wartości dodanej brutto oraz kwoty podatków (w tym VAT) i ceł, które wpłynęły do budżetu w danym roku, pomniejszoną o wielkość dotacji. Kwoty podatków i ceł, których udział w PKB w latach 1997–1998 wynosił około 12–13%, nie dzieli się między sekcje gospodarki ani między przedsiębiorstwa różnej wielkości (nie ma technicznej możliwości przeprowadzenia takich szacunków). Dlatego jako udział MSP w PKB przyjmuje się relację wartości dodanej wytworzonej przez MSP do ogólnej wartości PKB. W 1998 roku przedsiębiorstwa małe, średnie i duże wytworzyły ogółem 71,1 % PKB. Łącznie z 12,2-procentowym udziałem podatków i ceł daje to 83,3% PKB. Pozostałe 16,7% PKB wytworzyły przedsiębiorstwa działające w rolnictwie, leśnictwie, rybołówstwie i rybactwie, indywidualne gospodarstwa rolne, a także jednostki i zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze zakładów budżetowych, środki specjalne i fundusze celowe oraz różnego rodzaju organizacje społeczne, polityczne i wyznaniowe.

⁴ Dane na temat struktury PKB i wartości dodanej w 1997 roku, podane w *Raporcie o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w latach 1997–1998*, szacowane były przez ZBSE GUS i PAN. Do obecnej edycji *Raportu* dane dotyczące struktury PKB w roku 1997 i 1998 oszacowane zostały przez Departament Rachunków Narodowych GUS, dlatego podawane wartości wskaźników struktury PKB i wartości dodanej różnią się w przypadku 1997 roku nieznacznie od opublikowanych poprzednio.

Wykres 2.1. Struktura PKB w 1998 roku

2.1.2. Udział MSP w tworzeniu wartości dodanej brutto

W 1998 r. MSP wytworzyły 54,9% ogólnej sumy wartości dodanej brutto w całej gospodarce. Udział ten zwiększył się o 3 punkty procentowe w stosunku do roku 1997. Udział przedsiębiorstw małych w 1998 r. wynosił 43,9% i był wyższy niż rok wcześniej o 2,5 punktu, natomiast udział przedsiębiorstw średniej wielkości był równy 11% i wzrósł o 0,5 punktu w porównaniu z rokiem 1997. Pierwszy raz od wielu lat tempo wzrostu wartości dodanej brutto wytworzonej przez małe przedsiębiorstwa było wyższe niż tempo wzrostu wartości dodanej wytworzonej przez przedsiębiorstwa średnie.

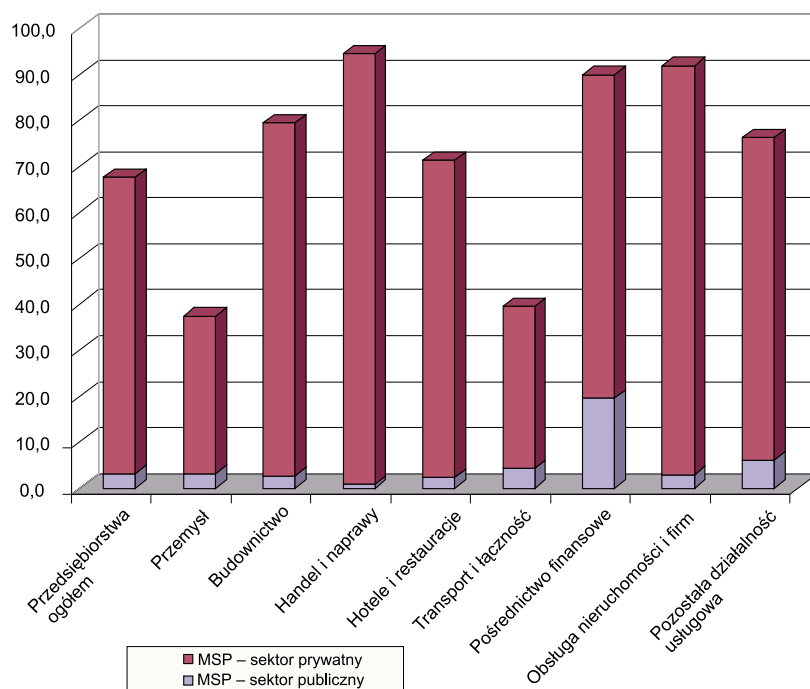
Przyjmując za 100% wartość dodaną wytworzoną przez przedsiębiorstwa (poza rolnictwem, leśnictwem, rybołówstwem i rybactwem), udział MSP w tej wartości wyniósł w 1998 r. 67,7% i był wyższy niż rok wcześniej o 2,2 punktu procentowego. Wzrost ten dokonał się głównie kosztem spadku udziału dużych firm zaliczanych do sektora publicznego, które wytwarzały w 1997 r. 19,8% wartości dodanej przedsiębiorstw, a w 1998 r. już tylko 17,8%.

Przyjmując z kolei za 100% wartość dodaną brutto wytworzoną w 1998 r. przez przedsiębiorstwa należące do poszczególnych sekcji gospodarki, najwyższy udział w jej wytwarzaniu miały MSP działające w sekcji handel i naprawy. Wyniósł on 94,4% i był nieco wyższy niż rok wcześniej. Mimo rozpoczęcia działalności przez liczne średnie i duże supermarkety, udział przedsiębiorstw małych w sekcji handel i naprawy utrzymał się w 1998 r. na poziomie z roku poprzedniego. Drugie miejsce pod względem udziału MSP w wartości dodanej wytworzonej przez przedsiębiorstwa zajmuje od wielu lat sekcja obsługa nieruchomości i firm. Udział ten wyniósł w 1998 r. 91,9%. Na trzecim miejscu z udziałem 89,9% znalazła się sekcja pośrednictwo finansowe⁵, a na dalszych kolejno sekcje: budownictwo (79,5%), pozostała działalność usługowa, socjalna, kulturalna i indywidualna (76,3%), hotele i restauracje (71,4%), działalność produkcyjna (45,3%), transport, gospodarka magazynowa i łączność (39,5%), zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę (12,6%) oraz górnictwo i kopalnictwo (6,1%). W przemyśle, na który składają się trzy sekcje: górnictwo i kopalnictwo, działalność produkcyjna oraz zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę, udział MSP w wartości dodanej wytwarzanej przez przedsiębiorstwa wyniósł w 1998 r. 37,4%. Jedynie w dwóch sekcjach, a mianowicie: hotele i restauracje oraz transport, gospodarka magazynowa i łączność, udział wartości dodanej wytwarzanej przez MSP był w 1998 r. niższy niż rok wcześniej. Spadek ten w przypadku hoteli i restauracji był stosunkowo wysoki – wyniósł prawie

⁵ GUS oszacował na bardzo wysokim poziomie wartość dodaną wytworzoną w 1997 r. przez MSP zaliczane do pośrednictwa finansowego w porównaniu z wcześniejszym szacunkiem dokonany przez pracowników ZBSE i podany w poprzedniej edycji *Raportu*. Pośrednictwo finansowe było jedyną sekcją gospodarki, gdzie szacunki GUS i ZBSE różniły się zasadniczo. W pozostałych sekcjach rozbieżności są praktycznie nieistotne.

7 punktów procentowych, co spowodowane było prawdopodobnie rozpoczęciem eksploatacji nowych dużych hoteli i przejmowaniem szeregu drobnych hoteli przez jednego nowego właściciela.

Wykres 2.2. Udział wartości dodanej brutto wytwarzanej przez sektor MSP w podstawowych sekcjach gospodarki w 1998 roku (w %)

2.2. Liczba przedsiębiorstw

2.2.1. Przedsiębiorstwa zarejestrowane

Na koniec 1998 r. – poza rolnictwem, leśnictwem, rybołówstwem i rybactwem oraz pośrednictwem finansowym i administracją publiczną – w rejestrze REGON zarejestrowano 2 712 420 podmiotów gospodarczych. 68 640 to podmioty należące do sektora publicznego, pozostałe 2 643 780 to jednostki z sektora prywatnego. W sektorze publicznym jedynie około 5 780 podmiotów miało status przedsiębiorstw działających na zasadach komercyjnych. Reszta to tzw. jednostki budżetowe, świadczące usługi całkowicie nieodpłatnie lub w dużej części dotowane.

Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych zwiększyła się w 1998 r. o niespełna 219 tys., a więc rosła szybciej niż w 1997 r., kiedy to odpowiedni przyrost wyniósł około 155 tys. Nowych podmiotów zarejestrowano około 460 tys. (podobnie jak rok wcześniej), zaś skreślono z rejestru około 241 tys. (o około 65 tys. mniej niż w roku 1997).

2.2.2. Przedsiębiorstwa aktywne

Liczba przedsiębiorstw aktywnych⁶ na koniec 1998 roku w tzw. sektorze przedsiębiorstw oprócz pośrednictwa finansowego wynosiła 1 726 073. Oznacza to wzrost w stosunku do końca grudnia 1997 r. o 142 467, jednak znacznie mniejszy niż w 1997 r., kiedy to liczba przedsiębiorstw aktywnych w porównaniu z rokiem 1996 wzrosła aż o prawie 240 tys.

Z ogólnej liczby przedsiębiorstw aktywnych 1 720 292 należało do sektora prywatnego. Do sektora publicznego należało w 1998 r. 2 219 przedsiębiorstw małych, 2 284 średnich i 1 278 dużych. Relacja liczby prywatnych przedsiębiorstw aktywnych do zarejestrowanych wyniosła w 1998 r. 65,1% i była tylko nieznacznie wyższa niż rok wcześniej, kiedy to osiągnęła wielkość 64,8%. Stopień aktualności rejestru REGON w roku 1998 praktycznie się więc nie zmienił.

Tabela 2.1. Przedsiębiorstwa aktywne (oprócz rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa, pośrednictwa finansowego i administracji publicznej) w 1998 roku według liczby zatrudnionych

Kategoria przedsiębiorstw	Liczba	Udział (w %)
Małe (0–50 zatrudnionych)	1 709 294	99,03
Średnie (51–250 zatrudnionych)	13 322	0,77
RAZEM MSP	1 722 616	99,80
Duże (ponad 250 zatrudnionych)	3 457	0,20
OGÓLEM	1 726 073	100,00

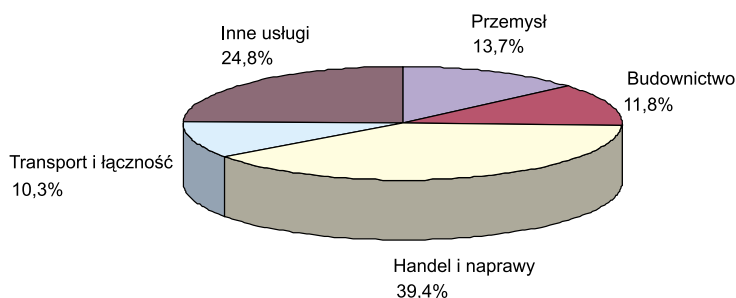
Ponad 99% wszystkich działających w 1998 roku przedsiębiorstw to firmy małe. Przedsiębiorstwa średniej wielkości stanowią poniżej 0,8%, a przedsiębiorstwa duże około 0,2% ogólnej liczby aktywnych przedsiębiorstw.

W 1998 r. nie wystąpiły istotne zmiany strukturalne w sektorze MSP. Udziały poszczególnych sekcji gospodarki w ogólnej liczbie MSP kształtowały się na poziomie zbliżonym do roku 1997. Najbardziej istotna zmiana to spadek udziału MSP zajmujących się handlem i naprawami z 41,1% ogólnej liczby aktywnych MSP do 39,4%. Mimo tego spadku, MSP zaliczane do sekcji handel i naprawy tworzyły najbardziej liczną grupę w sektorze małych i średnich firm. Na drugim miejscu z udziałem 13,7% znajdowały się w 1998 r. przedsiębiorstwa przemysłowe. Pod względem liczebności ustępowały im nieznacznie MSP budowlane oraz zaliczane do sekcji obsługa nieruchomości i firm, z udziałami odpowiednio 11,8% oraz 11,7%. MSP zajmujące się transportem, gospodarką magazynową i łącznością miały udział w ogólnej liczbie MSP wynoszący 10,3%. Pozostałe 13,1% udziału przypadło na MSP świadczące tzw. inne usługi, czyli firmy należące do sekcji: hotele i restauracje (udział 3,0%), edukacja (1,4%), ochrona zdrowia (4,5%) oraz pozostała działalność usługowa socjalna, kulturalna i indywidualna (4,2%)⁷.

⁶ Przedsiębiorstwo aktywne to przedsiębiorstwo rzeczywiście prowadzące działalność gospodarczą w odróżnieniu od nieaktywnego, które zawiesiło lub zaprzestało działalności i nie zgłosiło tego faktu do GUS. Liczbę przedsiębiorstw aktywnych oszacowano na podstawie liczby jednostek przysyłających do GUS tzw. ankietę strukturalną lub inne sprawozdania finansowe. W odniesieniu do bardzo małych jednostek, które sprawozdań nie przysyłają, szacunek liczby przedsiębiorstw aktywnych oparty został na wynikach badań GUS przeprowadzonych metodą reprezentacyjną. Badaniem metodą reprezentacyjną nie są objęte małe firmy zajmujące się pośrednictwem finansowym (biura maklerskie, kantory wymiany walut). Szacunek liczby przedsiębiorstw aktywnych w tej sekcji nie był więc możliwy.

⁷ Między innymi pralnie, zakłady fryzjerskie i kosmetyczne, zakłady pogrzebowe, działalność z zakresu sportu i kultury.

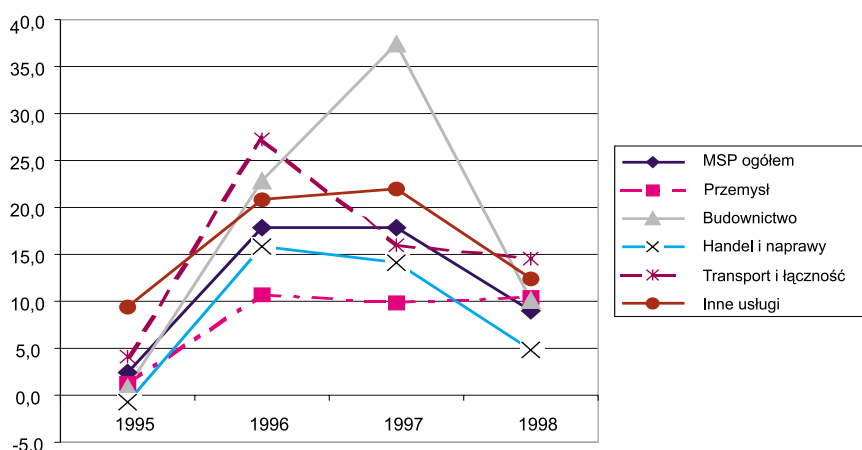
Wykres 2.3. MSP w podstawowych sekcjach gospodarki poza rolnictwem w 1998 roku (w %)

2.2.3. Zmiana liczby przedsiębiorstw aktywnych

Liczba aktywnych MSP zwiększyła się w 1998 roku o 9%. Tempo wzrostu liczby aktywnych MSP, także prywatnych, było więc w 1998 r. dwukrotnie niższe niż w dwóch poprzednich latach, kiedy to wynosiło około 18%. Liczba małych aktywnych przedsiębiorstw wzrosła w 1998 r. o 9,1% (rok wcześniej o 18,3%). Tempo wzrostu liczby przedsiębiorstw średniej wielkości zmalało również niemal dwukrotnie: w 1997 r. wynosiło 8,1%, natomiast w 1998 r. już tylko 4,3%.

Wykres 2.4. Tempo wzrostu liczby aktywnych MSP według sekcji gospodarki w latach 1995–1998 (w %)

Małe przedsiębiorstwa

W większości badanych sekcji gospodarki nastąpił istotny spadek tempa wzrostu liczby małych firm. W sekcji handel i naprawy, w której liczba małych przedsiębiorstw wzrastała w latach 1996–1997 w tempie około 15% rocznie, w 1998 r. tempo to spadło do około 5%. Liczba małych przedsiębiorstw budowlanych zwiększyła się w 1997 r. o 38%, a w 1998 r. tylko o około 10%. Podobne tendencje obserwowano także w sekcjach⁸: górnictwo i kopalnictwo (tempo wzrostu liczby przedsiębiorstw w 1997 r. wynoszące około 34% i nieco powyżej 2% w 1998 r.), zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę (odpowiednio około 54% i 11%), hotele i restauracje (28% i 2%). Nieco mniejsze różnice między tempem wzrostu liczby przedsiębiorstw we wspomnianych latach wystąpiły w obsłudze nieruchomości i firm (odpowiednio 19% i 11%) oraz pozostałej działalności usługowej (około 24% i 14%).

⁸ Nie wymieniono tu sekcji: edukacja i ochrona zdrowia, gdzie tempo wzrostu liczby małych przedsiębiorstw również poważnie osłabło między rokiem 1997 a 1998 (w edukacji z 53% do około 38%, natomiast w ochronie zdrowia z około 25% do około 15%). Obie te sekcje rządzą się jednak nieco innymi regułami niż reszta gospodarki. W ich przypadku małe przedsiębiorstwo to najczęściej przedsiębiorstwo jednoosobowe tworzone przez osobę fizyczną, która świadczy usługi jednostce, gdzie była poprzednio zatrudniona na podstawie umowy o pracę (edukacja), lub wynajmuje pomieszczenie w uspołecznionej służbie zdrowia prowadząc tam prywatną praktykę, pozostając jednocześnie pracownikiem uspołecznionej służby zdrowia na całym lub części etatu.

Jedynie w dwóch sekcjach gospodarki, a mianowicie działalności produkcyjnej oraz transporcie i łączności, tempo wzrostu liczby małych aktywnych przedsiębiorstw utrzymywało się w latach 1997 i 1998 na zbliżonym poziomie. W działalności produkcyjnej nieco wzrosło z około 10% do 11%, natomiast w transporcie i łączności spadło z 16% do około 15%.

Średnie przedsiębiorstwa

Tempo wzrostu liczby przedsiębiorstw średniej wielkości zmalało niemal dwukrotnie między rokiem 1997 a 1998. Podobne prawidłowości wystąpiły w większości sekcji gospodarki, nie biorąc pod uwagę edukacji i ochrony zdrowia⁹. Jednak w przypadku przedsiębiorstw średniej wielkości różnice między wysokością tempa w latach 1997 i 1998 nie były tak duże jak w grupie przedsiębiorstw małych. I tak na przykład w działalności produkcyjnej tempo wzrostu liczby przedsiębiorstw średnich obniżyło się między rokiem 1997 i 1998 z 10,2% do 4,3%, w budownictwie z 4,5% do 1,5%, w handlu z 5,6% do 2,4% oraz w transporcie z 7,3% do 4,3%. Szybciej niż w 1997 r. wzrastała natomiast liczba aktywnych przedsiębiorstw średniej wielkości w górnictwie i kopalnictwie (wzrost w 1997 r. równy 9,3% oraz 11% rok później), zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz i wodę (odpowiednio 6,8% oraz 8,4%), a także w pozostałej działalności usługowej (1,4% i 5,1%).

2.3. Pracujący w sektorze MSP

2.3.1. Liczba pracujących w MSP na koniec 1998 roku

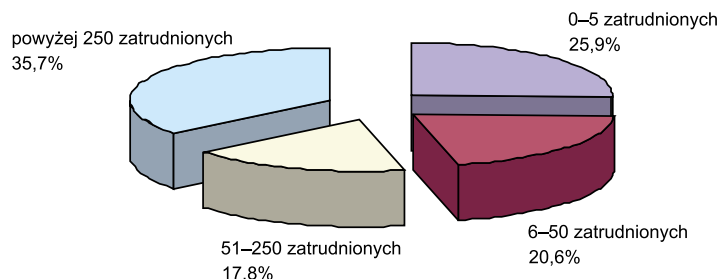
Według stanu na 31 grudnia 1998 r., w gospodarce (oprócz rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa) pracowało nieco ponad 11 346 tys. osób¹⁰, w tym 7 098 tys. (62,5%) – w podmiotach zatrudniających do 250 osób. Część tych jednostek to jednostki budżetowe, zgrupowane najliczniej w takich dziedzinach jak: administracja publiczna, edukacja oraz ochrona zdrowia, czyli w tzw. sektorze z przewagą usług nierynkowych. W 1998 r. znalazło w nich zatrudnienie około 2 336 tys. (20,6%) osób pracujących w gospodarce (bez rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa). Tylko około 99 tys. spośród nich pracowało w przedsiębiorstwach prywatnych (91 tys. w prywatnych MSP). Pracujący w prywatnych firmach sektora z przewagą usług nierynkowych stanowili jedynie 1,4% ogółu pracowników przedsiębiorstw prywatnych w gospodarce i 1,7% pracujących w prywatnych MSP. Przedsiębiorstwa funkcjonujące we wspomnianych trzech dziedzinach odgrywają więc marginalną rolę w sektorze firm małych i średnich.

W pozostałych dziedzinach działalności gospodarczej, czyli w tzw. sektorze rynkowym, pracowało pod koniec roku 1998 około 9 010 tys. osób, z tego około 4 192 tys. (46,5%) w przedsiębiorstwach małych (w tym 2 335 tys., czyli 25,9% w najmniejszych zatrudniających do 5 osób), około 1 606 tys. (17,8%) w przedsiębiorstwach średniej wielkości i około 3 212 tys. (35,7%) w przedsiębiorstwach dużych. W MSP znalazło więc zajęcie 64,3% wszystkich pracowników sektora rynkowego. Udział pracujących w małych i średnich przedsiębiorstwach na koniec 1997 r. był równy 62,7%, czyli o 1,6 punktu procentowego mniejszy. Odpowiednio udział pracujących w małych firmach wzrósł między końcem grudnia obu porównywanych lat o 1,2 punktu, a pracujących w średnich firmach o 0,4 punktu.

Wykres 2.5. Udział przedsiębiorstw różnej wielkości w zatrudnieniu w sektorze rynkowym (w %)

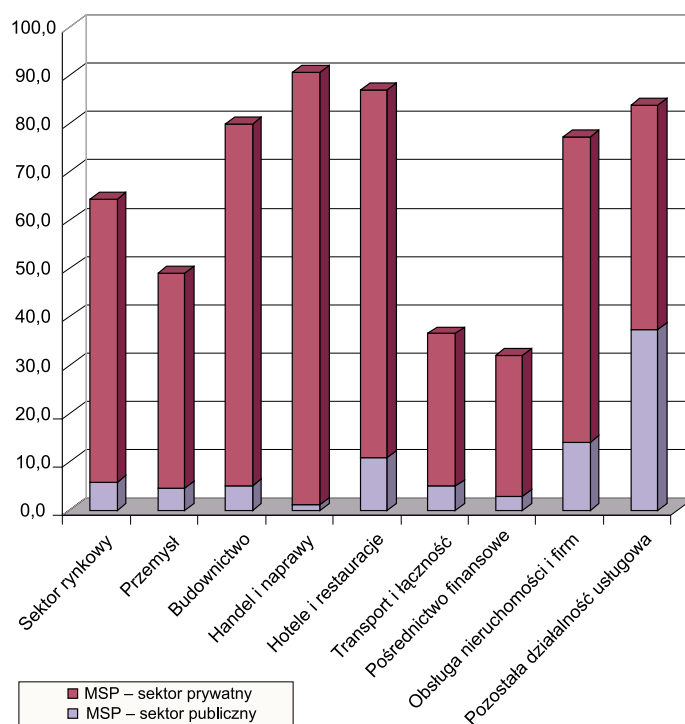
⁹ W grupie średnich przedsiębiorstw zaliczanych do tych dwóch sekcji o wysokości tempa wzrostu liczby przedsiębiorstw aktywnych zdecydowały zmiany organizacyjne w sektorze publicznym, dokonywane bezpośrednio przed wdrożeniem reformy służby zdrowia i systemu edukacji.

¹⁰ Dane o pracujących dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód, bez względu na miejsce i czas trwania pracy. Do pracujących zalicza się osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, pracodawców i pracujących na własny rachunek oraz osoby wykonujące pracę nakładczą.

Spośród dziedzin gospodarki wchodzących w skład sektora rynkowego, najwyższym udziałem pracujących w MSP w ogólnej liczbie pracujących na koniec 1998 r. wyróżniała się sekcja handel i naprawy. Wyniósł on 90,5%. Udział pracujących w MSP w sekcji handel i naprawy rósł nieprzerwanie aż do roku 1997, kiedy to osiągnął wielkość 91,1%. W 1998 r. zaobserwowano niewielki spadek wartości tego wskaźnika. Na drugim miejscu pod względem udziału pracujących w MSP znalazła się w 1998 r. sekcja hotele i restauracje (87,0%), a następnie: pozostała działalność usługowa (83,7%), budownictwo (80,0%), obsługa nieruchomości i firm (77,2%), działalność produkcyjna (55,1%), transport, gospodarka magazynowa i łączność (36,5%), pośrednictwo finansowe (32,0%), zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę (25,4%) oraz górnictwo i kopalnictwo (5,8%). W przemyśle, czyli łącznie w trzech sekcjach: górnictwo i kopalnictwo, działalność produkcyjna oraz zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę, udział pracujących w MSP wyniósł na koniec 1998 r. 49%. Oprócz handlu i napraw, jedynie w obsłudze nieruchomości i firm udział pracujących w MSP był na koniec 1998 r. niższy niż rok wcześniej, kiedy to osiągnął wielkość 80,3% (spadek w 1998 r. o ponad 3 punkty procentowe do poziomu 77,2%).

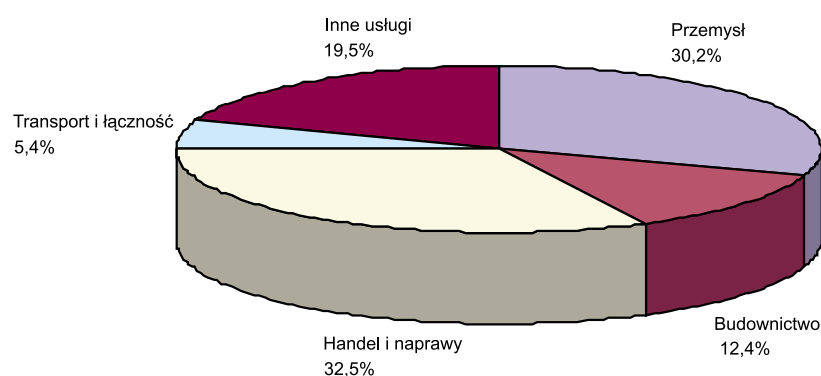
Wykres 2.6. Udział pracujących w MSP w podstawowych sekcjach gospodarki w 1998 r.

2.3.2. Struktura pracujących w sektorze MSP

Według stanu na koniec 1998 r. prawie 1/3 (dokładnie 32,5%) ogólnej liczby pracujących w MSP zaliczanych do sektora rynkowego stanowili pracujący w sekcji handel i naprawy. Na drugim miejscu z udziałem 28,7% znajdowała się działalność produkcyjna. Zajmujące trzecie miejsce budownictwo miało udział już niemal dwukrotnie mniejszy (12,4%) niż działalność produkcyjna, a stonkowo niewiele większy niż obsługa nieruchomości i firm (9,6%). Ta ostatnia wyprzedzała prawie dwukrotnie transport, gospodarkę magazynową i łączność zajmującą piąte miejsce z udziałem 5,4%. Pozostałe pięć sekcji wchodzących w skład sektora rynkowego zatrudniało jedynie 11,4% pracujących w MSP, przy czym najwięcej pracujących przypadało na pozostałą działalność usługową (4,7%). Za nią w kolejności malejących udziałów następowały hotele i restauracje (3,4%), pośrednictwo finansowe (1,8%), zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę (1,2%) oraz górnictwo i kopalnictwo (0,3%).

Wykres 2.7. Struktura pracujących w sektorze MSP (w %) na koniec 1998 roku

2.3.3. Zmiany liczby pracujących w 1998 roku

Na koniec 1998 r. liczba pracujących w sektorze rynkowym była o 0,4% niższa niż w dniu 31 grudnia 1997 r. To załamanie wzrostowej tendencji zatrudnienia obserwowanej od 1994 r. w sektorze rynkowym spowodowane było spadkiem o 4,8% liczby pracujących w grupie przedsiębiorstw dużych, czemu nie w pełni zdołał przeciwstawić się 2,2% wzrost liczby pracujących w MSP. W 1998 r. po raz pierwszy od wielu lat tempo wzrostu liczby pracujących w małych przedsiębiorstwach wyprzedziło tempo wzrostu obserwowane w przedsiębiorstwach średniej wielkości. Zarówno w grupie firm małych, jak i średnich tempo wzrostu liczby pracujących było wyraźnie niższe niż w 1997 r. W grupie małych przedsiębiorstw spadło ono z 5,7% w 1997 r. do 2,3% w 1998 r. (w przedsiębiorstwach najmniejszych do 5 zatrudnionych z 13% do 1,8%), natomiast w grupie firm średnich – z 7,4% do 2,1%. Jedną z przyczyn wspomnianego osłabienia tempa wzrostu był niewątpliwie kryzys rosyjski.

2.3.4. Pracujący w szarej strefie gospodarki

W badaniach statystycznych przyjmuje się, że istnienie szarej strefy gospodarczej związane jest z funkcjonowaniem małych przedsiębiorstw prywatnych¹¹. Odpowiednie szacunki¹² wykazują, że w małych przedsiębiorstwach prywatnych pracowało przeciętnie w 1998 r. około 750 tys. osób nie zarejestrowanych, które stanowiły około 13,8% pracujących w małych przedsiębiorstwach prywatnych. Udział pracujących nielegalnie w małych prywatnych przedsiębiorstwach systematycznie maleje. W 1995 r. wynosił on 17,5%.

Tabela 2.2. Udział pracujących w szarej strefie w małych prywatnych przedsiębiorstwach w latach 1995–1998 (w %)

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998
Małe przedsiębiorstwa ogółem	17,5	16,5	15,9	13,8
Przemysł	5,1	5,4	5,3	4,9
Budownictwo	15,4	14,4	13,2	12,6
Handel i naprawy	13,8	13,9	13,3	10,6
Transport i łączność	8,5	7,4	6,9	4,6
Inne usługi	37,0	32,6	31,3	27,8

Największy zakres szarej strefy występuje w szeroko pojętej sferze usług, wliczając w to: hotele i restauracje, pośrednictwo finansowe, obsługę nieruchomości i firm, edukację, ochronę zdrowia oraz pozostałą działalność usługową. Tu w 1998 r. co czwarty pracownik małego przedsiębiorstwa zatrudniony był nielegalnie. Sfera usług jest szczególnie podatna na występowanie zjawiska szarej strefy. Niektóre rodzaje usług można świadczyć w lokalu usługobiorcy lub we własnym mieszkaniu (np. prowadzenie ksiąg handlowych na zlecenie czy korepetycje) bez konieczności posiadania specjalnie wyposażonego lokalu.

2.4. Sytuacja finansowa MSP

Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (patrz pkt. 2.4.1.) są jedyną kategorią ekonomiczną, która może być wykorzystana do analizy wszystkich przedsiębiorstw bez względu na ich wielkość i sposób prowadzenia księgowości. Bardziej szczegółowa ocena sytuacji ekonomicznej podana została osobno dla zakładów osób fizycznych i spółek cywilnych zatrudniających do 5 osób, które są badane przez GUS metodą reprezentacyjną oraz przedsiębiorstw prowadzących pełną księ-

¹¹ Mówiąc najbardziej ogólnie, pracujący w szarej strefie to osoba, której fakt zatrudniania nie jest zgłoszony do ZUS. Może być to osoba pracująca na własny rachunek lub zatrudniona w przedsiębiorstwie, przy czym samo przedsiębiorstwo jest albo zarejestrowane w systemie REGON i w odpowiednim urzędzie skarbowym lub też działa całkowicie nielegalnie. Całkowicie nielegalnej działalności, nie mającej przestępczego charakteru, nie może prowadzić przedsiębiorstwo średniej wielkości, a tym bardziej przedsiębiorstwo duże. Również zatrudnianie pracowników nie zarejestrowanych w ZUS utrudnione jest w przedsiębiorstwie średnim i dużym (także małym sektora publicznego), chociażby ze względu na konieczność prowadzenia w takim przypadku podwójnej księgowości. Dlatego w badaniach statystycznych przyjmuje się, że pracowników nie zarejestrowanych w ZUS mogą zatrudniać jedynie małe przedsiębiorstwa prywatne (w tym jednoosobowe), działające legalnie lub nielegalnie.

¹² Szacunki te przeprowadzone zostały w ZBSE GUS i PAN na podstawie informacji GUS na temat przeciętnej liczby pracujących z uwzględnieniem szarej strefy i bez szarej strefy, publikowanej w *Rocznikach Statystycznych* oraz na podstawie przygotowanej przez GUS informacji dotyczącej przeciętnego zatrudnienia w przedsiębiorstwach różnej wielkości.

gowość (księgi rachunkowe). Pierwsza z wymienionych grup tworzy około 94% ogólnej liczby wszystkich aktywnych przedsiębiorstw, natomiast druga ma udział około 4,5%. Pozostałe 1,5% to przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 5 osób i prowadzące uproszczoną księgowość. Informacje na temat ich sytuacji finansowej są bardzo ograniczone, dlatego zostały pominięte w *Raporcie*.

2.4.1. Przychody przedsiębiorstw różnej wielkości

W 1998 r. udział MSP w sumie przychodów przedsiębiorstw ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (bez rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa oraz pośrednictwa finansowego, administracji publicznej, edukacji i ochrony zdrowia) był równy 60% i wzrósł w porównaniu z 1997 r. o 0,7 punktu procentowego. Udział przychodów przedsiębiorstw średniej wielkości wzrósł o 1,2 punktu do poziomu 20,4%, natomiast małych zmniejszył się o 0,5 punktu, osiągając w 1998 r. wielkość 39,6%.

Spadek udziału małych firm w przychodach przedsiębiorstw ogółem był głównie efektem sytuacji w trzech sekcjach gospodarki: działalności produkcyjnej, budownictwie oraz handlu i naprawach. Zmiana struktury przychodów np. w handlu, gdzie zmalał udział małych przedsiębiorstw a wzrósł średnich i dużych, pokazuje znacznie lepiej niż inne wskaźniki, faktyczną skalę przeobrażeń dokonujących się w tej dziedzinie gospodarki (koncentracja sprzedaży związana z wejściem kapitału zagranicznego). W pozostałych sekcjach gospodarki nie wymienionych powyżej, udział małych firm w przychodach przedsiębiorstw ogółem wzrósł w 1998 r. Jednakże skala tego wzrostu była zbyt nikła, aby zrównoważyć spadki, które miały miejsce w budownictwie i handlu.

2.4.2. Dochody przedsiębiorstw najmniejszych

W 1998 r. dochody (przychody minus koszty) obliczone dla całej grupy najmniejszych przedsiębiorstw, zatrudniających od 0 do 5 osób¹³ (oprócz rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa oraz pośrednictwa finansowego) były równe 19,3 tys. zł, co oznacza spadek aż o prawie 25% w porównaniu z rokiem 1997, kiedy wynosiły 25,6 tys. zł.

Dochody w przeliczeniu na przedsiębiorstwo najmniejsze spadły, nie licząc hoteli i restauracji¹⁴, w tradycyjnych sekcjach gospodarki. Największy spadek, bo o około 44%, odnotowano w handlu, a następnie w budownictwie – o ponad 16% i w przemyśle – o około 14%. Dochody wzrosły natomiast we wszystkich sekcjach usługowych, najszybciej w obsłudze nieruchomości i firm (o prawie 36%), a następnie w pozostałej działalności usługowej i ochronie zdrowia (o około 31%), edukacji (o około 13%) oraz w transporcie i łączności (o niecałe 2%).

Tabela 2.3. Roczne dochody (przychody minus koszty) w przeliczeniu na jeden zakład osoby fizycznej i spółkę cywilną w latach 1995–1998 (w tys. zł)

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998
------------------	------	------	------	------

¹³ Do tych obliczeń wykorzystano opublikowane przez GUS wyniki badań reprezentacyjnych przedsiębiorstw najmniejszych, zawarte w cyklicznych opracowaniach pt.: *Działalność gospodarcza małych przedsiębiorstw*, z dodaniem roku, którego badania dotyczą. Badania obejmują spółki cywilne i działalność gospodarczą osób fizycznych.

¹⁴ Dochody w przeliczeniu na zakład osoby fizycznej i spółkę cywilną, podawane przez GUS dla sekcji hotele i restauracje, są bardzo niestabilne, wykazując gwałtowne skoki z roku na rok począwszy od 1994 r. Może to oznaczać, że próba wykorzystywana przez GUS do badania sytuacji przedsiębiorstw najmniejszych metodą reprezentacyjną jest zbyt mała w stosunku do relatywnie niewielkiej liczby jednostek działających faktycznie w sekcji hotele i restauracje (także w sekcji edukacja, gdzie liczba jednostek aktywnych jest jeszcze mniejsza).

Ogółem	27,0	24,9	25,6	19,3
Przemysł	15,3	15,1	21,0	18,1
Budownictwo	13,1	20,7	28,8	24,1
Handel i naprawy	43,8	37,6	32,9	18,4
Hotele i restauracje	26,1	16,4	23,5	7,3
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	12,5	14,5	19,2	19,5
Obsługa nieruchomości i firm	14,9	16,8	21,7	29,5
Edukacja	8,6	10,3	9,9	11,2
Ochrona zdrowia	5,3	6,4	6,2	8,1
Pozostała działalność usługowa	7,8	9,5	9,8	12,9

Do roku 1997 dochody przypadające na jedno najmniejsze przedsiębiorstwo w handlu były najwyższe spośród wszystkich sekcji gospodarki. Wysokie dochody osiągnięte w handlu przyciągały do tej dziedziny gospodarki wolne kapitały i przedsiębiorcze osoby, czego efektem był stopniowy spadek bezwzględnego poziomu dochodów między rokiem 1995 a 1997. Raptowne załamanie, jakie wystąpiło w 1998 r., spowodowane było z jednej strony kryzysem rosyjskim, a z drugiej – rozwojem sieci dużych i średnich supermarketów, zbudowanych głównie dzięki napływowi kapitału zagranicznego. Kryzys rosyjski miał natomiast prawdopodobnie decydujący wpływ na spadek dochodów osiągniętych w przemyśle. Spadek obserwowany w budownictwie był z kolei konsekwencją zmniejszenia się dochodów przypadających na przedsiębiorstwo najmniejsze w dwóch dziedzinach gospodarki wymienionych wcześniej, gdzie wydatki inwestycyjne zostały znacznie zredukowane. Jak już podano wcześniej, kryzys rosyjski nie spowodował w 1998 r. zmniejszenia się liczby aktywnych najmniejszych przedsiębiorstw przemysłowych, budowlanych i handlowych. Jednakże istotny spadek dochodów tych podmiotów zdaje się wskazywać, że w 1999 r. wiele przedsiębiorstw zmuszonych było zaprzestać lub ograniczyć skalę działalności (zmniejszyć liczbę zatrudnianych osób).

W 1998 r. najwyższe dochody w przeliczeniu na przedsiębiorstwo najmniejsze obserwowane były w sekcji obsługa nieruchomości i firm. Tłumaczyć to należy relatywnie wysokimi kwalifikacjami znacznej części pracujących tam osób, świadczących usługi np. z zakresu doradztwa, marketingu, reklamy, informatyki lub prowadzących księgi handlowe na zlecenie. Równie wysokie kwalifikacje osób świadczących usługi z zakresu edukacji czy ochrony zdrowia nie przekładały się na podobną wysokość dochodów przedsiębiorstw jak w obsłudze nieruchomości i firm głównie z tego względu, że przedsiębiorstwa te są najczęściej jednoosobowe, a ich właściciele prowadzą swoją działalność dorywczo, będąc równocześnie zatrudnionymi w uspołeczniczonych placówkach oświaty czy służby zdrowia.

2.4.3. Sytuacja finansowa w przedsiębiorstwach prowadzących księgi rachunkowe

Rentowność obrotu brutto

W 1998 r. rentowność obrotu brutto¹⁵ przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe wyniosła 1,9% i w porównaniu z 1997 r. była niższa o 1,3 punktu procentowego. W porównaniu z 1995 r., kiedy rentowność brutto przedsiębiorstw wynosiła około 4% i była najwyższa w całym okresie lat dziewięćdziesiątych, rentowność osiągnięta w 1998 r. zmalała ponad dwukrotnie.

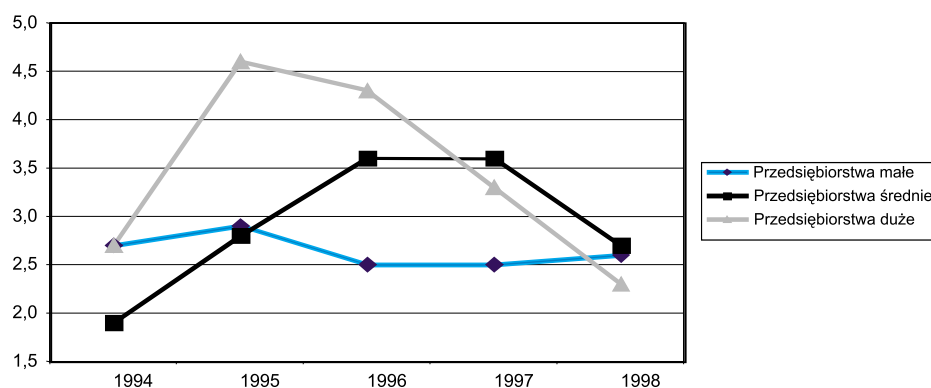
Tabela 2.4. Rentowność obrotu brutto i netto w przedsiębiorstwach różnej wielkości w 1995 roku oraz w latach 1997–1998 (w %)

Wyszczególnienie	Rentowność obrotu brutto			Rentowność obrotu netto		
	1995	1997	1998	1995	1997	1998
Przedsiębiorstwa ogółem	4,0	3,2	1,9	1,8	1,6	0,5
Sektor publiczny	4,8	3,5	0,1	2,0	1,5	-1,4
Sektor prywatny	3,3	3,1	2,6	1,7	1,7	1,3
Przedsiębiorstwa małe	2,6	2,5	2,6	0,9	1,3	1,4
Sektor publiczny	-4,4	1,2	2,2	-6,5	-0,6	0,2
Sektor prywatny	2,9	2,5	2,6	1,2	1,3	1,5
Przedsiębiorstwa średnie	3,1	3,4	2,5	1,4	1,9	1,3
Sektor publiczny	3,9	2,6	1,2	1,6	0,8	-0,2
Sektor prywatny	2,8	3,6	2,7	1,4	2,0	1,5
Przedsiębiorstwa duże	4,9	3,5	1,2	2,4	1,7	-0,3
Sektor publiczny	5,1	3,7	-0,1	2,2	1,6	-1,6
Sektor prywatny	4,6	3,3	2,3	2,7	1,7	1,0

Spadek rentowności brutto między rokiem 1997 a 1998 dokonał się na skutek pogorszenia sytuacji finansowej przedsiębiorstw średnich i dużych, podczas gdy małe firmy, i to zarówno prywatne, jak również zaliczane do sektora publicznego, poprawiły nieco swoją rentowność brutto. Rentowność obrotu brutto małych przedsiębiorstw zwiększyła się między rokiem 1997 a 1998 z 2,5% do 2,6%, w tym zaliczanych do sektora publicznego z 1,2% do 2,2%, a prywatnego, podobnie jak rentowność małych ogółem, również z 2,5% do 2,6%. Rentowność przedsiębiorstw średniej wielkości zmniejszyła się natomiast z 3,4% do 2,5% (z tego państwowych z 2,6% do 1,2% i prywatnych z 3,6% do 2,7%) a dużych z 3,5% do 1,2% (należących do sektora publicznego z 3,7% do -0,1% i prywatnych z 3,3% do 2,3%). Spadek rentowności dużych firm państwowych spowodowany był między innymi, chociaż nie wyłącznie, pogarszającą się gwałtownie sytuacją ekonomiczną górnictwa węglowego.

Wykres 2.8. Rentowność obrotu brutto prywatnych przedsiębiorstw różnej wielkości w latach 1994–1998 (w %)

¹⁵ Rentowność obrotu brutto i netto są wyrażonymi w procentach relacjami odpowiednio wyniku finansowego brutto i netto do przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw. Wynik finansowy brutto to różnica między przychodami i kosztami przedsiębiorstw z całokształtu działalności, skorygowana o saldo strat i zysków nadzwyczajnych. Wynik finansowy netto powstaje zaś przez odjęcie od wyniku finansowego brutto tzw. obowiązkowych obciążeń, głównie podatku dochodowego.

W 1998 r. pod względem rentowności brutto, po raz pierwszy w pięcioletniej historii systematycznych badań sektora MSP, przewagę osiągnęły przedsiębiorstwa małe, wyprzedzając średnie i duże. Ograniczając się zaś tylko do sektora prywatnego, przedsiębiorstwa średnie utrzymały swoje pierwsze miejsce z roku 1997 pod względem rentowności brutto, wyprzedzając przedsiębiorstwa małe i duże. Różnice między wartością wskaźników rentowności brutto dla poszczególnych grup przedsiębiorstw w sektorze prywatnym są jednak stosunkowo niewielkie, co wskazuje na istnienie tendencji do wyrównywania się rentowności prywatnych firm małych, średnich i dużych.

Tabela 2.5. Rentowność brutto małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych w niektórych sekcjach EKD w 1998 r.

Sekcja EKD	% rentowności	
	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa
Działalność produkcyjna	2,9	3,3
Budownictwo	4,8	5,4
Handel i naprawy	2,4	1,7
Hotele i restauracje	1,6	4,0
Transport i łączność	1,2	-1,2
Obsługa nieruchomości i firm	4,6	5,4
Edukacja	5,2	2,9

W roku 1998 w porównaniu z rokiem poprzednim ogół małych prywatnych przedsiębiorstw nieznacznie zwiększył rentowność brutto. Wartość wskaźnika rentowności brutto zwiększyła się jednak tylko w sekcjach budownictwo, obsługa nieruchomości i firm oraz handel i naprawy, natomiast w pozostałych sekcjach obniżyła się. W grupie prywatnych przedsiębiorstw średnich, poprawę wartości wskaźników rentowności brutto zaobserwowano w 1998 r. tylko w sekcjach¹⁶ hotele i restauracje oraz obsługa nieruchomości i firm.

Pogorszenie koniunktury gospodarczej w 1998 r., do czego przyczynił się m.in. kryzys rosyjski, spowodowało istotne zmniejszenie się rentowności przedsiębiorstw prywatnych. W tej niekorzystnej sytuacji stosunkowo najlepiej radziły sobie prywatne małe przedsiębiorstwa prowadzące księgi rachunkowe. Jest to jednak grupa przedsiębiorstw, która wyróżnia się spośród innych wyjątkową stabilnością wskaźnika rentowności brutto, bez względu na koniunkturę gospodarczą.

¹⁶ Nie omawia się tu sytuacji w pośrednictwie finansowym, które w badaniu sytuacji finansowej za pomocą wskaźników rentowności brutto i netto reprezentowane jest tylko przez część przedsiębiorstw i to nie najważniejszych. Na przykład banki przysyłają do GUS zupełnie odmiennie sprawozdania niż przedsiębiorstwa funkcjonujące w innych sekcjach gospodarki, a ich sytuacja ekonomiczna oceniana jest również w odmienny sposób.

Rentowność obrotu netto

Rentowność obrotu netto wszystkich przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe spadła z 1,6% w 1997 r. do 0,5% w 1998 r. Podobnie jak w przypadku rentowności brutto, było to efektem pogorszenia się sytuacji finansowej przedsiębiorstw średniej wielkości (spadek rentowności netto z 1,9% w 1997 r. do 1,3%) oraz dużych (spadek z 1,7% do -0,3%). Jedyne małe firmy odnotowały niewielki wzrost rentowności netto z 1,3% w 1997 r. do 1,4% w 1998 r. W porównaniu z rokiem 1997 spadła także rentowność netto prywatnych przedsiębiorstw średnich i dużych (odpowiednio z 2% do 1,5% oraz z 1,7% do 1%), wzrosła natomiast rentowność netto małych firm prywatnych (z 1,3% do 1,5%).

Również w poszczególnych sekcjach gospodarki tendencje zmian rentowności netto między rokiem 1997 a 1998 odpowiadały dokładnie tendencjom obserwowanym w przypadku rentowności brutto. I tak, na przykład, w 1998 r. spadła rentowność netto małych prywatnych firm w sekcji działalność produkcyjna, a wzrosła w budownictwie i handlu. Z kolei w grupie prywatnych przedsiębiorstw średniej wielkości, nie biorąc pod uwagę pośrednictwa finansowego, rentowność netto wzrosła jedynie w sekcjach hotele i restauracje oraz obsługa nieruchomości i firm, a więc tam, gdzie zwiększyła się rentowność brutto. Wszystko to oznacza, że w 1998 r. wynik finansowy brutto obciążony był mniej więcej proporcjonalnie we wszystkich grupach przedsiębiorstw prywatnych, niezależnie od ich wielkości oraz przynależności do określonej sekcji gospodarki.

Płynność finansowa drugiego stopnia

W odróżnieniu od wskaźników rentowności brutto i netto, za pomocą których oceniać można sytuację finansową przedsiębiorstw w pewnym okresie, wskaźniki płynności finansowej¹⁷ informują, jaka jest kondycja finansowa przedsiębiorstw według stanu na określony dzień.

Przyjmuje się, że optymalna wartość wskaźnika płynności finansowej drugiego stopnia powinna oscylować wokół 100%. W warunkach wysokiej inflacji może ona kształtować się nieco poniżej 100%. W żadnym przypadku nie powinna ona jednak przekraczać 150%. Zbyt niska lub zbyt wysoka wartość omawianego wskaźnika grozi utratą płynności finansowej w nieodległym momencie¹⁸.

Tabela 2.6. Dziedziny gospodarki ze szczególnie niskimi (poniżej 70%) lub szczególnie wysokimi (powyżej 150%) wartościami wskaźnika płynności finansowej drugiego stopnia w 1998 r.

Sekcja gospodarki	Sektor publiczny			Sektor prywatny		
	małe	średnie	duże	małe	średnie	duże
Górnictwo i kopalnictwo	42,8	49,4	31,0			

¹⁷ Wyróżnia się wskaźniki płynności finansowej pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia. Wszystkie trzy są ułkami (po pomnożeniu przez 100 wyrażonymi w procentach) mającymi identyczny mianownik, którym jest wartość zobowiązań krótkoterminowych według stanu na koniec badanego okresu. Liczniki wskaźników płynności pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia różnią się od siebie stopniem płynności środków, które przedsiębiorstwa mogą wykorzystać do spłaty zobowiązań. W liczniku wskaźnika płynności pierwszego stopnia uwzględnia się środki najbardziej płynne, a więc gotówkę na rachunkach bankowych przedsiębiorstw i te papiery wartościowe w ich dyspozycji, które można sprzedać niemal natychmiast. W liczniku wskaźnika płynności drugiego stopnia uwzględnia się dodatkowo należności i roszczenia przedsiębiorstw, a w liczniku wskaźnika płynności trzeciego stopnia – wartość zapasów towarów, materiałów, produkcji nie zakończonej i produktów gotowych, a więc łącznie z pozycjami wymienionymi poprzednio, wartość majątku obrotowego przedsiębiorstw.

¹⁸ Niska wartość wskaźnika płynności finansowej drugiego stopnia oznacza, że zasoby gotówki oraz należności i roszczenia pokrywają zobowiązania jedynie w niewielkim stopniu i mogą być niewystarczające w przypadku spiętrzenia się terminów regulacji zobowiązań. Natomiast wysoka wartość oznacza zazwyczaj, że należności i roszczenia są przeterminowane, a więc również nie mogą być pomocne w przypadku konieczności szybkiej regulacji zobowiązań.

Działalność produkcyjna	25,7	49,4	54,9			
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	175,3					
Budownictwo	51,7					
Handel i naprawy				66,7	64,7	60,8
Hotele i restauracje		175,0	231,6			54,9
Transport i łączność					62,0	68,6
Pośrednictwo finansowe	372,5	378,9	249,1		47,8	
Obsługa nieruchomości i firm	178,6	181,0	201,0			221,7
Edukacja					181,4	
Ochrona zdrowia	191,3	170,8	65,1			
Pozostała działalność usługowa		150,4	200,7		52,1	54,8

W sektorze publicznym szczególnie niską wartością wskaźnika płynności finansowej drugiego stopnia (w niektórych przypadkach nawet poniżej 50%) wyróżniały się w 1998 r. małe, średnie i duże przedsiębiorstwa zaliczane do sekcji górnictwo i kopalnictwo oraz działalność produkcyjna, a także małe firmy budowlane. Bardzo niską wartość omawianego wskaźnika wykazywały duże przedsiębiorstwa z sekcji górnictwo i kopalnictwo (31%), co oczywiście nie jest niespodzianką z uwagi na szeroko komentowaną pogarszającą się gwałtownie w 1998 r. sytuację finansową holdingów węglowych. W jeszcze gorszej kondycji wydają się być jednak małe przedsiębiorstwa sektora publicznego z sekcji działalność produkcyjna, które wyróżniały się rekordowo niską wartością wskaźnika płynności finansowej drugiego stopnia (25,7%). Sytuacja finansowa niemal całego przemysłu państwowego, oprócz sektora energetycznego, wymaga pilnych działań zaradczych.

Na drugim biegunie w sektorze publicznym znajdują się przedsiębiorstwa różnej wielkości zaliczane przede wszystkim do tzw. sekcji usługowych, które wyróżniały się nienormalnie wysokimi wartościami wskaźników płynności finansowej drugiego stopnia. Główną przyczyną tego zjawiska nie jest najprawdopodobniej skumulowanie się przeterminowanych należności we wspomnianych przedsiębiorstwach, lecz raczej pozyskanie dodatkowych środków pieniężnych z tytułu sprzedaży zbędnych składników majątku (gruntów, budynków i budowli). Tego typu operacje mogą jednak poprawić kondycję finansową przedsiębiorstw państwowych jedynie w stosunkowo krótkim okresie.

Podstawową cechą charakterystyczną dla płynności finansowej drugiego stopnia dla sektora prywatnego jest bardzo niewielkie zróżnicowanie wartości wskaźników w przedsiębiorstwach różnej wielkości na poziomie całej gospodarki. I tak w 1998 r. wartość omawianego wskaźnika obliczona dla małych firm prywatnych wynosiła 78%, dla średnich – 76,3% i dla dużych – 77,6%. Kondycja finansowa prywatnych przedsiębiorstw różnej wielkości, oceniana na podstawie wartości wskaźników płynności finansowej drugiego stopnia, wydaje się więc być niemal identyczna. Należy tu przypomnieć, że również wartości wskaźników rentowności brutto obliczone dla małych, średnich i dużych przedsiębiorstw prywatnych niemal się wyrównały w 1998 r.

2.4.4. Źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących pełną księgowość

Struktura źródeł finansowania majątku MSP

W 1998 r. wartość aktywów podmiotów gospodarczych w Polsce wyniosła łącznie 782,5 mld zł, z czego 348,5 mld zł (44,5%) stanowiły aktywa małych i średnich przedsiębiorstw. W porównaniu

z rokiem 1997, w 1998 r. wartość aktywów MSP zwiększyła się o około 22%, podczas gdy podmiotów dużych – zaledwie o 11%.

Na koniec roku 1998 wartość zobowiązań MSP, wynosząca 174,1 mld zł, po raz pierwszy od początku przemian ustrojowych w 1989 r. przekroczyła wartość funduszy własnych tego sektora (161,5 mld zł). W rezultacie udział funduszy własnych w aktywach ogółem obniżył się do 46,3%, a zobowiązań wzrósł do blisko 50%. Tendencja taka jest charakterystyczna dla krajów wysokorozwiniętych, trudno jednak ocenić, na ile w Polsce wzrost zobowiązań jest determinowany tymi tendencjami, a na ile trudnościami płatniczymi, prowadzącymi często do utraty płynności finansowej.

W roku 1998 udział kredytów w zobowiązaniach ogółem MSP wyniósł 30,7% wobec 26,6% w roku 1997 r. W tym samym okresie kredyty bankowe finansowały odpowiednio: 15,4% oraz 12,6% majątku MSP ogółem. Obserwowany wzrost jest więc stosunkowo znaczący.

Fundusze własne

W roku 1998 fundusze własne przedsiębiorstw ogółem (poza rolnictwem, leśnictwem, rybołówstwem i rybactwem) wynosiły 388,8 mld zł i wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o ponad 8%. Fundusze własne MSP na koniec grudnia 1998 r. osiągnęły poziom 161,5 mld zł (41,5% ogółu). Ich wartość wzrosła w ciągu roku o około 17,3%, podczas gdy przedsiębiorstw dużych o 2,7%.

Najwyższą dynamiką wzrostu funduszy własnych MSP charakteryzowały się województwa: wielkopolskie (38,6%), lubelskie (22,2%), małopolskie (18,2%), pomorskie (18,6%) oraz śląskie (17,2%). Natomiast najniższą dynamikę wzrostu wartości funduszy własnych w sektorze MSP odnotowały województwa: lubuskie (6,9%), łódzkie (7,8%) oraz opolskie (10%).

Podstawowe trendy w kapitalizacji sektora MSP w Polsce w 1998 roku to:

- wyższa dynamika wzrostu wartości funduszy własnych sektora MSP, niż sektora przedsiębiorstw dużych (głównie ze względu na stratę bilansową tych drugich);
- bardzo wysoka koncentracja funduszy własnych podmiotów w rejonach dużych aglomeracji miejskich;
- stosunkowo równomierna dynamika wzrostu wartości funduszy własnych w poszczególnych grupach wielkościowych MSP, co może wskazywać na brak bardziej istotnych barier strukturalnych w procesie kapitalizacji podmiotów gospodarczych.

Kredyty bankowe ogółem

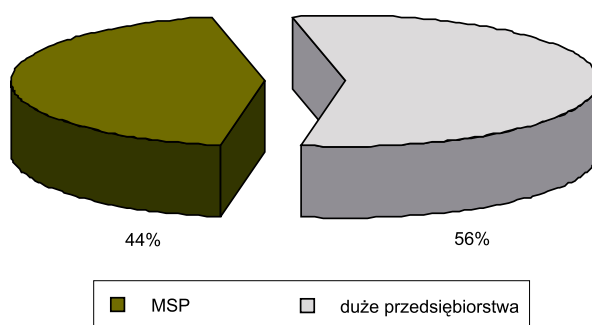
Zadłużenie kredytowe przedsiębiorstw ogółem wyniosło na koniec 1998 r. 110,4 mld zł, zwiększając się w ciągu roku o 28,8%. Na koniec 1998 r. zadłużenie sektora MSP w bankach osiągnęło wartość 48,5 mld zł (udział około 43,9%), osiągając w ciągu 12 miesięcy 1998 r. dynamikę wzrostu około 35,1%.

Udział sektora MSP w zadłużeniu kredytowym ogółem¹⁹ wyniósł w 1998 r. blisko 44%, czyli o 2 punkty procentowe więcej niż w roku poprzednim.

Wykres 2.9. Udział MSP w kredytach bankowych ogółem w 1998 r.

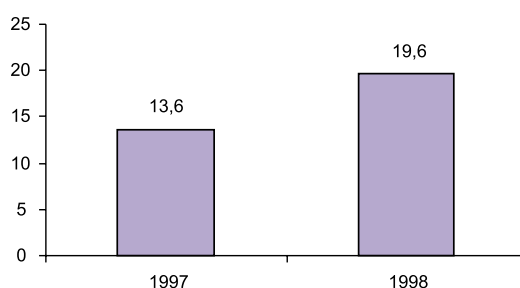
¹⁹ Wskaźnik zadłużenia kredytowego ogółem jest mocno zniekształcony wskutek wysokiego zadłużenia spółdzielni mieszkaniowych (głównie MSP). Dług tych spółdzielni na koniec grudnia 1997 r. wyniósł blisko 10 mld zł, zaś na koniec roku 1998 osiągnął poziom 12 mld zł. Aby realnie ocenić dostęp MSP do kredytów bankowych należy skorygować zadłużenie MSP o kwoty wynikające z zadłużenia długoterminowego spółdzielni mieszkaniowych. W wyniku dokonanej korekty wskaźnik udziału MSP w kredytach ogółem w 1997 r. przekroczył zaledwie 30%, zaś w roku następnym – 33%.

Bankowe kredyty krótkoterminowe

Krótkoterminowe zadłużenie kredytowe sektora przedsiębiorstw ogółem w 1998 r. osiągnęło poziom 47,9 mld zł. Dynamika wzrostu kredytów krótkoterminowych wyniosła blisko 36,5% (wobec wzrostu o 28,8% zadłużenia kredytowego przedsiębiorstw ogółem). Bankowe kredyty krótkoterminowe stanowiły w 1998 roku około 43,4% kredytów ogółem (wobec 40,9% rok wcześniej).

Wykres 2.10. Krótkoterminowe zadłużenie kredytowe sektora MSP w latach 1997–1998 (w mld zł)

Wzrost zadłużenia krótkoterminowego był mocno zróżnicowany w poszczególnych grupach przedsiębiorstw wyróżnionych ze względu na wielkość. Jest to tendencja obserwowana od 1995 r., wskazująca na systematycznie rosnące zainteresowanie MSP kredytem krótkoterminowym. Wśród jej przyczyn można wymienić:

- konieczność finansowania bieżących potrzeb w wyniku trudności związanych z uzyskaniem dodatkowej płynności;
- zwiększenie zapotrzebowania na finansowanie majątku obrotowego w małych firmach (handel i usługi) oraz firmach średnich z sektora produkcji;
- łatwiejszy dostęp do finansowania krótkoterminowego niż długoterminowego.

Tabela 2.7. Zadłużenie krótkoterminowe w poszczególnych grupach wielkościowych MSP (według wielkości zatrudnienia) w latach 1997–1998 (w mld zł)

	do 20	21–50	51–100	101–250
Rok 1997	2,3	3,6	2,6	5,1
Rok 1998	4,4	4,0	3,7	7,5
Wzrost (w %)	83,3%	11,1%	42,3%	47,1%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Analiza danych dotyczących bankowego finansowania krótkoterminowego wskazuje na bardzo wysokie dysproporcje bankowego finansowania krótkoterminowego w poszczególnych województwach

według nowego podziału administracyjnego²⁰. Tylko w czterech spośród 16 województw (warmińsko-mazurskie, mazowieckie, świętokrzyskie oraz dolnośląskie) wzrost kredytów krótkoterminowych był wyższy niż średnia dla Polski. Wspomniane dysproporcje są odzwierciedleniem procesów realnych zachodzących w krótkim i średnim okresie w gospodarkach poszczególnych regionów Polski.

Bankowe kredyty długoterminowe

Zadłużenie z tytułu bankowych kredytów długoterminowych przedsiębiorstw ogółem wzrosło o 23,5% z 50,6 mld zł w 1997 r. do 62,5 mld zł w roku 1998. W roku 1998 kredyty długoterminowe stanowiły nieco ponad 56,6% wartości kredytów ogółem. W ciągu roku udział ten obniżył się dość istotnie – o 3,4 punktu procentowego.

W roku 1998 zadłużenie kredytowe długoterminowe sektora MSP stanowiło około 46,2% kredytów długoterminowych dla przedsiębiorstw ogółem. W okresie objętym analizą dynamika wzrostu zadłużenia długoterminowego MSP, która wyniosła 29,6%, po raz pierwszy od 1989 r. przekroczyła dynamikę wzrostu zadłużenia kredytowego długoterminowego firm dużych (wzrost o ponad 18,7%). Choć jest to korzystna dla MSP tendencja, trudno jest jednoznacznie określić jej podłoże, które może mieć swoje źródła zarówno we wzroście inwestycji sektora MSP, jak i w pogorszeniu się sytuacji finansowej przedsiębiorstw dużych.

Tabela 2.8. Zadłużenie kredytowe długoterminowe w poszczególnych grupach wielkościowych MSP (według wielkości zatrudnienia) w latach 1997–1998 (w mld zł)

	do 20	21–50	51–100	101–250
Rok 1997	7,3	5,3	3,7	6,0
Rok 1998	8,6	6,2	5,5	8,6
Wzrost (w %)	18%	17%	49%	43%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Wśród poszczególnych grup wielkościowych sektora MSP tempo wzrostu zadłużenia długoterminowego było zróżnicowane, z wyraźną wysoką tendencją wzrostową w sektorze firm średnich oraz niewielkim przyrostem zadłużenia w firmach małych. Zadłużenie przedsiębiorstw małych (do 50 pracujących) wzrosło średnio zaledwie o ponad 17%, podczas gdy zadłużenie firm średnich zwiększyło się o ponad 45%.

Wykorzystanie bankowych kredytów długoterminowych jest bardzo zróżnicowane w poszczególnych regionach. Analiza²¹ danych wskazuje na dość istotny związek pomiędzy udziałem MSP w akcji kredytowej oraz dynamiką wzrostu zadłużenia z tytułu kredytów długoterminowych: im udział MSP w kredytach długoterminowych ogółem jest wyższy, tym niższe jest tempo wzrostu tego zadłużenia. Do wyjątków należą województwo wielkopolskie oraz podkarpackie.

Jedynie w 3 województwach według nowego podziału administracyjnego (wielkopolskim, podkarpackim i mazowieckim) dynamika wzrostu kredytów długoterminowych była wyższa od średniej krajowej. Najniższą dynamikę wzrostu zanotowały województwa: kujawsko-pomorskie, zachodniopomorskie, świętokrzyskie oraz warmińsko-mazurskie, w których wskaźnik wzrostu zadłużenia był zdecydowanie niższy od stopy inflacji, co oznacza realny spadek długoterminowego zadłużenia kredytowego MSP w tych regionach.

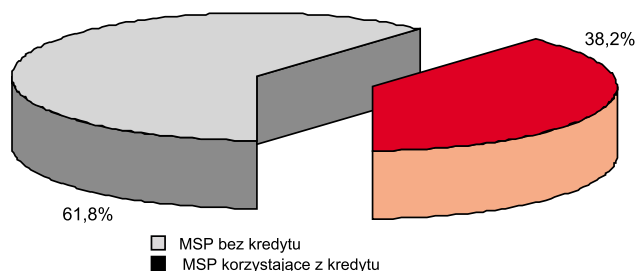
²⁰ Zob. Aneks 2, Tabela 3.

²¹ Zob. Aneks 2, Tabela 4.

Zakres wykorzystania finansowania bankowego

W 1998 r. 61,8% wszystkich przedsiębiorstw z sektora MSP nie wykazywało żadnego zadłużenia kredytowego.

Wykres 2.11. Zakres korzystania z kredytów bankowych

Pomimo tego, że 1/3 małych i średnich firm nie korzystała w ogóle z kredytów bankowych, zadłużenie tego sektora wzrosło w roku 1998 o 35,1%.

Tylko 1/5 MSP ogółem wykazywała wyłącznie zadłużenie krótkoterminowe, 7,9% MSP – zadłużenie długoterminowe, zaś z kredytu zarówno krótko-, jak i długoterminowego korzystało zaledwie 9,8% firm z sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Wartość kredytów przypadających na 1 pracującego w sektorze MSP oraz firmach dużych była bardzo zbliżona. Jednak zobowiązania ogółem sektora wzrosły tak znacznie, że stosunek zobowiązań ogółem do funduszy własnych MSP przekroczył 1, podczas gdy relacja zobowiązań kredytowych do funduszy własnych nieznacznie wzrosła, wciąż jeszcze pozostając na stosunkowo bezpiecznym poziomie 0,20–0,33.

W 1998 roku zadłużenie kredytowe przypadające na 1 pracującego w MSP wzrosło w porównaniu z 1997 r. o ponad 32%. Zadłużenie kredytowe przypadające na 1 MSP wzrosło w porównaniu z 1997 r. o 27,7%.

Tabela 2.9. Podstawowe wskaźniki dotyczące efektywności zadłużenia

Wyszczególnienie	1997			1998		
	MSP	duże	razem	MSP	duże	razem
Zobowiązania/pasywa	47,6%	38,7%	42,4%	49,9%	42,5%	45,8%
Zobowiązania/fundusze własne	98,1%	68,4%	79,8%	107,0%	81,2%	92,3%
Kredyty/fundusze własne	26,1%	22,5%	23,9%	30,0%	27,2%	28,4%
Kredyty/pasywa razem	12,7%	12,7%	12,7%	13,9%	14,3%	14,1%
Zobow. na 1 podmiot gospodarczy (w mln zł)	1,75	43,60	3,55	2,17	52,68	4,29
Kredyty na 1 podmiot gospodarczy (w mln zł)	0,47	14,34	1,06	0,60	17,66	1,39
Zobowiązania na 1 pracującego (w tys. zł)	59,15	47,93	52,64	74,69	60,16	66,43
Kredyty na 1 pracującego (w tys. zł)	15,76	15,78	15,77	20,81	20,17	20,45

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

W 1998 roku nastąpiło wyhamowanie niekorzystnej, trwającej do 1997 r. tendencji wskazującej na lepszy dostęp do finansowania bankowego przez firmy duże. Zwiększył się udział MSP w kredytach ogółem (niestety, wyłącznie za sprawą przedsiębiorstw średnich). Zaobserwowano również spadek zainteresowania finansowaniem długoterminowym oraz utrzymywanie się bardzo wysokich dysproporcji w udziale MSP w kredytach ogółem (szczególnie w kontekście kredytów długoterminowych) w poszczególnych regionach. W dalszym ciągu słabo wykorzystują finansowanie bankowe firmy najmniejsze. Analiza danych dotyczących firm mikro, nie prowadzących pełnej księgowości, prawdopodobnie potwierdziłaby ten pogląd.

2.4.5. Poręczenia kredytowe dla MSP²²

Sieć instytucji poręczeń kredytowych działa w Polsce od 1994 r. i systematycznie się rozwija. Poniższa tabela prezentuje stan kapitalizacji lokalnych i regionalnych funduszy poręczeń kredytowych w latach 1998–1999 (bez środków programu STRUDER Polskiej Agencji Rozwoju Regionalnego)²³.

Tabela 2.10. Kapitalizacja funduszy poręczeń kredytowych w Polsce (w zł)

Rodzaj funduszu	1998	1999
Fundusze lokalne	9 390 000	14 580 000
Fundusze regionalne	13 600 000	16 000 000
Razem	22 990 000	30 580 000

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Krajowego Stowarzyszenia Funduszy Poręczeńiowych.

W 1997 r. w funduszach lokalnych i regionalnych udzielono 487 poręczeń o łącznej wartości 89,4 mln zł, zaś w roku następnym – 663 poręczenia na kwotę blisko 125,5 mln zł. Zanotowana dynamika wzrostu wartości udzielonych poręczeń przekroczyła 40,3%, przy czym liczba poręczeń wzrosła o 36,1%.

Średnia wartość poręczenia w 1997 wyniosła 183,6 tys. zł, w roku następnym wartość ta wzrosła do ponad 189 tys. zł. Oznacza to, że wyhamowana została niepokojąca tendencja do szybkiego wzrostu średniej wartości poręczenia (wskutek ekspansji Krajowego Funduszu Poręczeń Kredytowych Banku

²² Dane przedstawione w pkt. 2.4.5. i 2.4.6. dotyczą całej zbiorowości przedsiębiorstw należących do sektora MSP.

²³ W tabeli nie uwzględniono, z powodu braku potwierdzonych danych, Krajowego Funduszu Poręczeń Kredytowych Banku Gospodarstwa Krajowego. Według szacunków Polskiej Fundacji MSP jego wartość na koniec 1998 r. wyniosła ponad 100 mln zł, zaś na koniec 1999 r. przekroczyła 120 mln zł.

Gospodarstwa Krajowego – KFPK BGK), obserwowana w latach 1995–1997. Choć poręczenia KFPK BGK wartościowo dominują (ponad 1/3) w portfelu poręczeń udzielonych przez sieć instytucji poręczyielskich w Polsce, to portfel ten należy uznać już za w miarę zrównoważony pod względem udziału w nim sektora małych i średnich przedsiębiorstw, o czym świadczy utrzymanie średniej wartości poręczenia na stabilnym poziomie.

2.4.6. Papiery wartościowe w obrocie publicznym

Lata 1998–1999 to okres kontynuacji wzrostu liczby spółek, w tym MSP, notowanych na Warszawskiej Gieldzie Papierów Wartościowych (WGPW) oraz na rynku pozagieldowym – Centralnej Tabeli Ofert (CeTO). Na koniec grudnia 1998 r. w publicznym obrocie znajdowały się papiery 253 podmiotów. Spośród 228 dopuszczonych do publicznego obrotu na WGPW, notowano walory 198 spółek. Do regulowanego pozagieldowego publicznego obrotu dopuszczonych było 25 podmiotów i wszystkie były notowane na CeTO²⁴. Na dzień 31 grudnia 1999 r. w publicznym obrocie znajdowały się walory 261 podmiotów, z czego 221 notowano na WGPW oraz 24 na CeTO²⁵.

W 1998 r. Komisja Papierów Wartościowych i Giełd dopuściła po raz pierwszy do publicznego obrotu akcje 56 podmiotów, z czego 22 należało do sektora MSP (19 dopuszczonych na WGPW oraz 3 na CeTO). W roku 1999 dopuszczono po raz pierwszy do publicznego obrotu 18 spółek, z których 8 należało do sektora MSP (7 na WGPW oraz 1 na CeTO)²⁶.

Spośród 22 MSP, których papiery wartościowe zostały po raz pierwszy dopuszczone do publicznego obrotu w 1998 roku, ukończono emisje 10 z nich. Wartość zakończonych emisji wyniosła blisko 171,99 mln zł. 10 kolejnych spółek zakończyło swoje emisje o wartości 141,43 mln zł w 1999 r. Spośród firm MSP wprowadzonych po raz pierwszy do obrotu w 1999 r. w tym samym roku ukończono 3 emisje o łącznej wartości 19,6 mln zł²⁷.

W latach 1998–1999, w porównaniu z latami 1996–1997, liczba spółek z sektora MSP wprowadzonych do publicznego obrotu wzrosła o 7. Równocześnie wzrosła efektywność ofert publicznych walorów małych i średnich podmiotów gospodarczych z 47,0% do 76,7% (liczona stosunkiem liczby MSP, których emisje zakończono w analizowanym okresie do liczby MSP, których walory dopuszczono do publicznego obrotu).

2.5. Inwestycje MSP

2.5.1. Tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych w MSP i ich udział w nakładach ogółem

W 1998 r. tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw zmalało nieco w porównaniu z rokiem 1997. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw, wyrażone w cenach stałych, wzrosły w 1998 r. na podstawie uproszczonych szacunków o około 19% wobec 23-procentowego wzrostu w 1997 r. Zmniejszenie tempa wzrostu nakładów zaobserwowano we wszystkich grupach przedsiębiorstw, a więc zarówno małych, średnich, jak i dużych, z tym że tempo wzrostu nakładów w firmach małych zmniejszyło się najbardziej – prawie o połowę (z około 31% w 1997 r. do około 15%), w średnich – umiarkowanie (z około 47% do 39%), a w dużych – stosunkowo nieznacznie (z około 15% do 14%).

---

²⁴ *Raport Roczny 1998*, Komisja Papierów Wartościowych i Giełd.

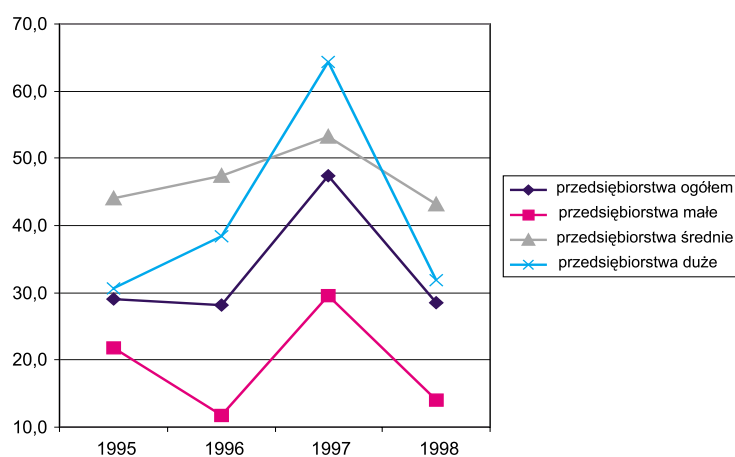
²⁵ *Raport Roczny 1999*, Komisja Papierów Wartościowych i Giełd.

²⁶ Obliczenia własne na podstawie informacji z prospektów emisyjnych i memorandów informacyjnych ww. podmiotów.

²⁷ Obliczenia własne na podstawie wartości emisji spółek publicznych oraz zakończonych pierwszych ofert publicznych w badanym okresie.

Podobna tendencja wystąpiła w sektorze prywatnym, gdzie tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych zmniejszyło się we wszystkich grupach przedsiębiorstw łącznie o prawie jedną trzecią, w grupie przedsiębiorstw średnich o jedną piątą, a w grupach przedsiębiorstw małych i dużych – prawie o połowę. Mimo tego spadku, tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych, oszacowane w cenach stałych na około 28–29%, pozostawało w 1998 roku nadal relatywnie bardzo wysokie. W grupie średnich przedsiębiorstw prywatnych wspomniane tempo przekraczało 43%, w przypadku dużych przedsiębiorstw prywatnych osiągnęło wysokość około 32%, a w małych prywatnych przedsiębiorstwach, ustępujących wyraźnie średnim i dużym pod względem intensywności inwestowania, kształtowało się na poziomie około 14%. Tak wysokie tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych, szczególnie w przypadku firm średnich i dużych, nie byłoby możliwe do uzyskania bez napływu kapitału zagranicznego.

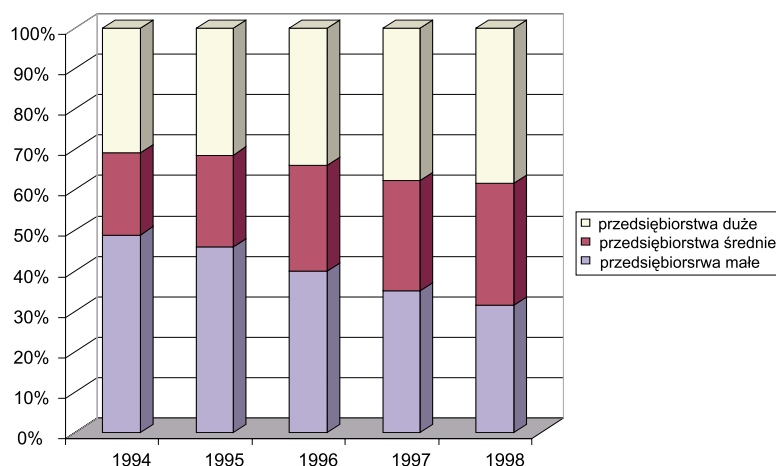
Wykres 2.12. Szacunkowe tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw prywatnych w latach 1995–1998 (w %)

Nierównomierne tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych poszczególnych grup przedsiębiorstw spowodowało, że udział MSP w nakładach inwestycyjnych przedsiębiorstw ogółem, wyrażonych w cenach bieżących, zwiększył się z 41,4% w 1997 r. do 44,2% w 1998 r. Zadecydowały o tym jednak nie tyle wyniki samych MSP, co spadek udziału dużych przedsiębiorstw sektora publicznego w nakładach przedsiębiorstw ogółem z 39% w 1997 r. do 34% w 1998 r.

Udział małych przedsiębiorstw w ogólnych nakładach wszystkich jednostek zaliczanych do obu sektorów publicznego i prywatnego w 1998 r. zmniejszył się nieznacznie z 22,6% w 1997 r. do 22,2% rok później. Zwiększył się natomiast silnie udział firm średniej wielkości z 18,8% do 22% w 1998 r. Udział MSP w nakładach ogółem przedsiębiorstw prywatnych zmniejszył się z 62,2% w 1997 r. do 61,5% w 1998 r., przy czym udział małych spadł z 35,1% do 31,5%, a średnich wzrósł z 27,1% do 30,1%.

Wykres 2.13. Struktura nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego w latach 1994–1998 (w %)

W małych prywatnych przedsiębiorstwach nakłady na budynki i budowle oraz maszyny i urządzenia, liczone w cenach stałych, rosły w 1998 r. w zbliżonym tempie do nakładów ogółem. Podobnie było rok wcześniej, z tym że tempo wzrostu obu rodzajów nakładów inwestycyjnych oraz nakładów ogółem było wtedy około dwukrotnie wyższe. Natomiast tempo wzrostu nakładów na środki transportowe było w 1998 r. ponad trzykrotnie niższe niż w 1997 r.

2.5.2. Nakłady inwestycyjne na jednego pracującego w prywatnych MSP

W 1998 r. nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na jednego pracującego²⁸ (ceny bieżące) wyniosły w małych prywatnych przedsiębiorstwach 4,4 tys. zł, w średnich prywatnych – 14,1 tys. zł, a w dużych prywatnych niewiele więcej niż w średnich bo 15,1 tys. zł. W porównaniu z rokiem 1997 najszybciej, bo o prawie 47% wzrosły nakłady w firmach średniej wielkości, w dużych o 38,5%, a w małych o niecałe 19%.

W małych przedsiębiorstwach najwyższymi nakładami na jednego pracującego (77,7 tys. zł) charakteryzowały się w 1998 r. jednostki zaliczane do sekcji zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę, odnotowując tym samym rekordowy, bo aż 14-krotny ich wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim. Tak dobry wynik został osiągnięty dzięki inwestycjom lokalnych spółek budujących sieci wodociągowe i gazowe w małych miejscowościach. Na drugim miejscu znalazły się małe przedsiębiorstwa zaliczane do sekcji pośrednictwo finansowe (nakłady na pracującego w wysokości 24,3 tys. zł), a na trzecim – małe firmy z sekcji obsługa nieruchomości i firm (16,7 tys. zł). W stosunku do 1997 r. istotnie, bo o ponad 60% wzrosły nakłady na pracującego w sekcji górnictwo i kopalnictwo (9,2 tys. zł), a w sekcji obsługa nieruchomości i firm – o 40%. W 1998 roku jedynie w dwóch sekcjach: transport i łączność oraz działalność produkcyjna nakłady na pracującego spadły, przy czym w transporcie spadek ten był bardzo poważny (o około 28,5%) natomiast w działalności produkcyjnej – minimalny (o nieco ponad 3%).

W 1998 r. największe tempo wzrostu nakładów na pracującego w grupie przedsiębiorstw średnich osiągnęły sekcje górnictwo i kopalnictwo (wzrost o ponad 170%) oraz transport i łączność (wzrost o ponad 125%). Relatywnie szybko wzrastały również nakłady na pracującego w prywatnych średnich przedsiębiorstwach zaliczanych do sekcji: pozostała działalność usługowa (o 90%), zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę (o około 86,5%), budownictwo (o prawie 72%) oraz w handlu i naprawach (o ponad 56,5%). Jediną sekcją, gdzie nakłady na pracującego w średnich przedsiębiorstwach spadły w 1998 r., były hotele i restauracje (spadek o prawie 13,5%). Biorąc pod uwagę bezwzględne wielkości nakładów na pracującego w przedsiębiorstwach średniej wielkości, w 1998 r. na pierwszym miejscu znajdowało się, podobnie jak rok wcześniej, pośrednictwo finansowe (143,5 tys.

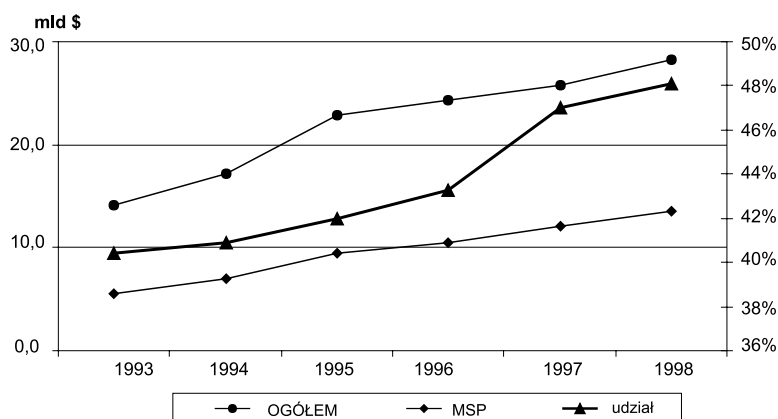
²⁸ Wielkości te nie obejmują nakładów inwestycyjnych prywatnych przedsiębiorstw zaliczanych do sekcji edukacja i ochrona zdrowia.

zł), a na drugim – transport, gospodarka magazynowa i łączność (36,7 tys. zł). Trzecią pozycję zajęło w 1998 r. górnictwo i kopalnictwo (31,1 tys. zł), a kolejne miejsca: obsługa nieruchomości i firm (19,7 tys. zł), budownictwo (13,4 tys. zł), handel i naprawy (11,9 tys. zł), działalność produkcyjna (9,8 tys. zł), pozostała działalność usługowa (5,7 tys. zł), hotele i restauracje (5,2 tys. zł) oraz zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę (4,1 tys. zł).

2.6. Rola MSP w handlu zagranicznym²⁹

W roku 1998 w porównaniu z rokiem poprzednim eksport polskich przedsiębiorstw wzrósł o 9,6%, a import o 11,2%³⁰. W tym samym czasie eksport MSP zwiększył się o 12,3%, a import o 13,7%. Oznaczało to, że rola MSP w handlu zagranicznym wzrosła. Udział MSP w eksporcie ogółem zwiększył się z 47,0% do 48,1%, a w imporcie z 61,8% do 63,2%.

Wykres 2.14. Porównanie eksportu MSP do ogólnej wartości eksportu w latach 1993–1998

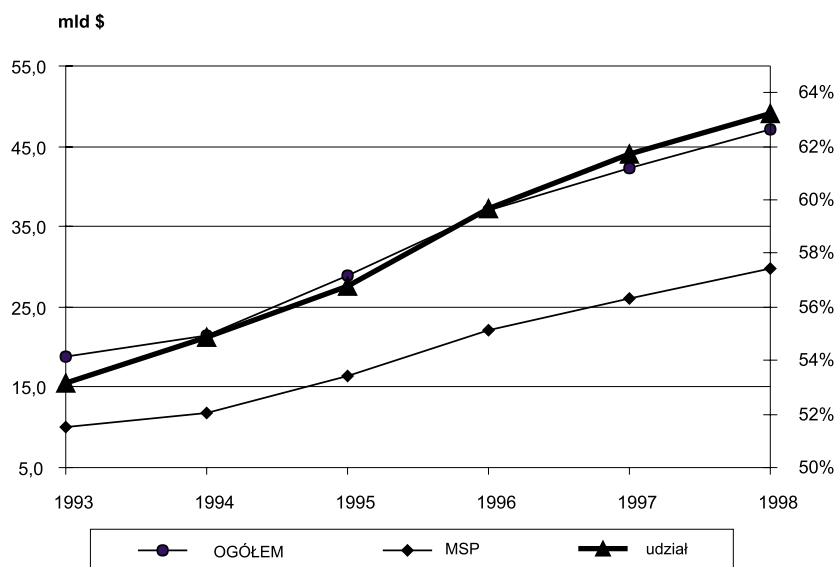
Objaśnienia: skala lewa – wartość eksportu ogółem i eksportu MSP (w mld USD), skala prawa – eksport MSP jako % eksportu ogółem.

Źródło: Dane CIG, obliczenia własne.

²⁹ Informacje o handlu zagranicznym MSP przedstawione w tym rozdziale zostały opracowane w oparciu o statystyki Centrum Informacji Gospodarczej Ministerstwa Gospodarki według dokumentów SAD i rejestru REGON. Obejmują lata 1993–1998. Dane te w sposób zdecydowany różnią się od danych prezentowanych w *Raporcie o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw* z roku ubiegłego. Według Głównego Urzędu Statystycznego w zeszłym roku GUS błędnie przygotował dane statystyczne dotyczące udziału MSP w obrotach handlowych z zagranicą. Dane za rok 1998 są przygotowane prawidłowo, w oparciu o dokumenty SAD. Należy jednak zwrócić uwagę, że wielkość przedsiębiorstwa podawana jest wg danych z rejestru REGON, w którym dane dotyczące stanu zatrudnienia są aktualizowane corocznie jedynie w przypadku przedsiębiorstw przysyłających sprawozdania do GUS lub badanych metodą reprezentacyjną, czyli łącznie nie więcej niż 7% przedsiębiorstw zarejestrowanych (około 11% przedsiębiorstw aktywnych).

³⁰ Dane wg cen w USD.

Wykres 2.15. Porównanie importu MSP do ogólnej wartości importu w latach 1993–1998

Objaśnienia: skala lewa – wartość importu ogółem i importu MSP (w mld USD), skala prawa – import MSP jako % importu ogółem.

Źródło: Dane GUS, obliczenia własne.

W roku 1998 w porównaniu z rokiem 1997 znacznie, bo o 14,2% (z 14,1 mld USD do 16,1 mld USD), wzrósł deficyt handlowy wytwarzany przez MSP. W tym samym czasie deficyt całego polskiego handlu zagranicznego zwiększył się z 16,6 mld USD do 18,8 mld USD, tj. o prawie 14%. Oznacza to, że za wzrost ogólnego deficytu w większym stopniu odpowiada sektor MSP. W dalszym ciągu wartość importu MSP znacznie przewyższa wartość eksportu.

2.6.1. Dynamika eksportu i importu w branżach gospodarki

W 1998 roku eksport i import MSP zdominowane były podobnie jak w latach poprzednich przez działalność handlową oraz produkcyjną (w sumie na obie sekcje przypadało aż 94,3% eksportu i 90,4% importu MSP). W eksporcie udział sekcji handlowej wyraźnie spadł, a sekcji produkcyjnej znacznie się podniósł. W imporcie MSP dominujący udział miała sekcja handlowa, na którą przypadło ponad 55% zakupów zagranicznych MSP. W tym samym czasie 1/3 importu przypadła na sekcję przemysłową. Wśród pozostałych sekcji zarówno w eksporcie, jak i w imporcie istotniejsze znaczenie miały jedynie sekcje: obsługa nieruchomości oraz transport, gospodarka magazynowa i łączność.

2.7. MSP w układzie regionalnym (wojewódzkim)³¹

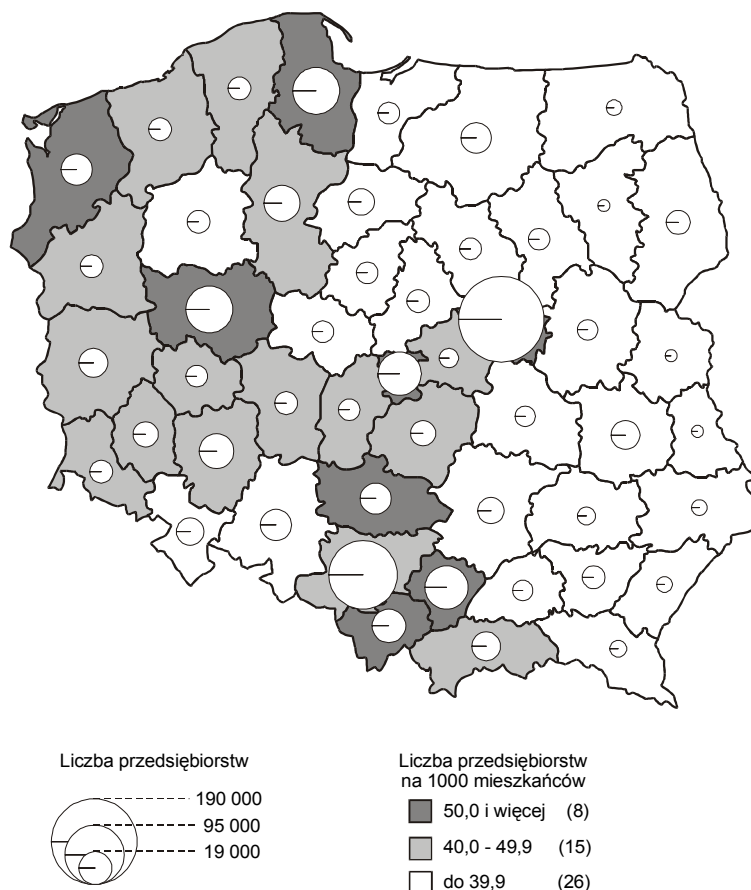
2.7.1. Przestrzenna koncentracja MSP

MSP skupiają się głównie w obrębie dużych aglomeracji miejskich oraz w okręgach o dobrze rozwiniętym i zróżnicowanym przemyśle. Koncentracja dużej liczby MSP w tych obszarach podyktowana jest z jednej strony możliwością zatrudnienia lepiej wykształconej oraz bardziej mobilnej siły roboczej, a z drugiej dostępem do dużych, nie tylko lokalnych, rynków zbytu. Mimo to rodzaj prowadzonej działalności – głównie handel i usługi budowlane – podkreślają lokalny charakter aktywności MSP.

³¹ Ponieważ dane statystyczne dotyczą roku 1998, wszędzie tam, gdzie wyraźnie nie zaznaczono, iż dane prezentowane są dla nowych województw, posłużono się starym podziałem na 49 województw sprzed reformy administracyjnej kraju.

W 1998 roku na ogólną liczbę 1 736 600³² przedsiębiorstw aktywnych 350,2 tys. jednostek, tj. ponad 20% całej populacji przedsiębiorstw małych i średnich, zlokalizowanych było na obszarze aglomeracji warszawskiej i katowickiej (w granicach tych województw sprzed 1 stycznia 1999 r.). Kolejne duże skupiska MSP występowały w dawnym województwie gdańskim, poznańskim i krakowskim. Ogółem w wyżej wymienionych pięciu województwach w 1998 r. swoją działalność prowadziło około 1/3 wszystkich MSP w kraju.

Mapka. 2.1 Małe i średnie przedsiębiorstwa aktywne w 1998 roku

Najmniejsza liczba przedsiębiorstw aktywnych występowała na terenach o typowo rolniczym charakterze, tzw. ścianie wschodniej (za wyjątkiem dawnego województwa lubelskiego). Łącznie w sześciu województwach (białkopodlaskim, chełmskim, łomżyńskim, przemyskim, suwalskim i zamojskim) Polski wschodniej w 1998 r. działalność gospodarczą prowadziło 67,3 tys. MSP, tj. niecałe 4% przedsiębiorstw zatrudniających do 250 osób.

Na szczególną uwagę, głównie ze względu na przypisywaną im rolę w aktywizacji potencjału gospodarczego obszarów zacofanych, zasługują przedsiębiorstwa małe o liczbie pracujących do 20 osób. Jednostki te tworzą najliczniejszą klasę przedsiębiorstw (1 704 400) i z uwagi na swoją swobodę lokalizacyjną są przedsiębiorstwami powszechnie reprezentowanymi na terytorium całego kraju. Rów-

³² W tej części opracowania liczba przedsiębiorstw aktywnych jest większa niż w poprzedniej części „Raportu...” o 13 055 jednostkach podsekcji „Leśnictwo” oraz o 912 jednostek sekcji „Pośrednictwo finansowe”. Przedsiębiorstwa te, ze względów technicznych, nie mogły być wyeliminowane z agregatów wojewódzkich.

niez w przypadku tej kategorii podmiotów, województwa warszawskie, katowickie, gdańskie, poznańskie i krakowskie były najczęstszymi miejscami prowadzenia działalności.

Odmienne preferencje lokalizacyjne, jak też nieco inna rola w gospodarce regionalnej niektórych obszarów sprawia, iż przedsiębiorstwa średnie rozmieszczone są jeszcze bardziej nierównomiernie niż przedsiębiorstwa małe. W 1998 r. 3,3 tys. przedsiębiorstw średniej wielkości, tj. 25% jednostek tej kategorii, prowadziło działalność na terenie województw katowickiego, warszawskiego i poznańskiego. Najmniejsza liczba przedsiębiorstw średnich (około 150 jednostek) zlokalizowana była w województwach chełmskim, łomżyńskim i białkopodlaskim.

Ludność aglomeracji miejskich i okręgów przemysłowych, jak też zlokalizowany w nich przemysł przetwórczy decydują o potencjalnym popycie na produkcję MSP z jednej strony, z drugiej relacja między liczbą MSP a zaludnieniem określa geograficzną dostępność produkcji oraz usług świadczonych przez tę kategorię podmiotów gospodarczych w danej społeczności lokalnej. Ze zrozumiałych względów dostępność ta jest znacznie większa w dużych aglomeracjach miejskich w porównaniu z obszarami wiejskimi o rozproszonym osadnictwie. Dostęp do produkcji i usług świadczonych przez MSP maleje w kierunku wschodnim, przy czym linia Wisły jest tu granicą, która wyraźnie różnicuje liczbę MSP w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Na wschód od tej linii występuje cały szereg województw, jak na przykład łomżyńskie, tarnobrzeskie, suwalskie i zamojskie, na obszarze których liczba MSP na 1000 mieszkańców jest mniejsza niż 30 (przeciętna krajowa równa się 45 przedsiębiorstw).

Relatywnie mała liczba MSP zlokalizowana jest na obszarach wiejskich. W 1998 r. na ogólną liczbę 2 712 400 MSP zarejestrowanych w systemie REGON, w gminach o charakterze wiejskim zlokalizowanych było 426,5 tys. jednostek, tj. 15,7% populacji przedsiębiorstw tej wielkości. W przeliczeniu na 1 km² powierzchni w gminach wiejskich zarejestrowane były przeciętnie 2 przedsiębiorstwa, podczas gdy w gminach typowo miejskich – 133. Na obszarach wiejskich liczba MSP w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosi 39 przedsiębiorstw, prawie trzykrotnie mniej niż na terenach miejskich, gdzie w 1998 r. zarejestrowane były 92 przedsiębiorstwa na 1000 mieszkańców.

Na terenach wiejskich podstawowymi jednostkami gospodarczymi są firmy drobne, niejednokrotnie przedsiębiorstwa jednoosobowe lub rodzinne. Naturalny charakter rolnictwa polskiego, w którym duża część nakładów produkcyjnych nie ma charakteru rynkowego, stwarza niewielki popyt na produkty i usługi dla produkcji rolnej, co jest istotnym hamulcem rozwoju drobnej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Szanse rozwojowe zlokalizowanych tam MSP ograniczają również niskie dochody ludności zamieszkującej gminy wiejskie. Przy bierniej polityce regionalnej i braku kapitału na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej, aktywizacja potencjału rozwojowego dokonywać się musi wyłącznie w oparciu o własne siły gmin wiejskich. Gminy te nie są jednak w stanie stworzyć, porównywalnych z miejskimi, warunków dla funkcjonowania przedsiębiorstw.

W obowiązującym podziale administracyjnym kraju (16 województw) przestrzenne różnice w rozmieszczeniu MSP są również widoczne, aczkolwiek mniejsze niż przy podziale Polski na 49 województw. W 1998 r. na ogólną liczbę 1 736 600 MSP, w granicach obecnych województw mazowieckiego i śląskiego funkcjonowało 510,3 tys. podmiotów (29% ogółu aktywnych gospodarczo przedsiębiorstw tej wielkości), podczas gdy w województwach podlaskim i opolskim tylko 83,3 tys., tj. 5% całej zbiorowości przedsiębiorstw zatrudniających do 250 osób.

Różnice w przestrzennym rozmieszczeniu MSP okazują się być jednak znacznie mniejsze, jeśli punktem odniesienia dla oceny regionów pod względem poziomu rozwoju sektora MSP będzie nie tyle udział w ogólnej liczbie przedsiębiorstw, bądź ich liczba w stosunku do terytorium całego kraju lub powierzchni województwa, ile relacja w odniesieniu do liczby ludności lub do ogółu pracujących. W 1998 r. w województwie o największej liczbie MSP, tj. mazowieckim, liczba przedsiębiorstw

w przeliczeniu na 1000 mieszkańców była tylko 1,7 raza większa niż na Lubelszczyźnie czy Podkarpaciu, czyli w województwach wyróżniających się najmniejszą wartością wskaźnika liczby przedsiębiorstw w relacji do liczby mieszkańców. Natomiast w przeliczeniu na 1 km² powierzchni, różnica między czołowym pod tym względem województwem śląskim, a na przykład podlaskim była aż sześciokrotna.

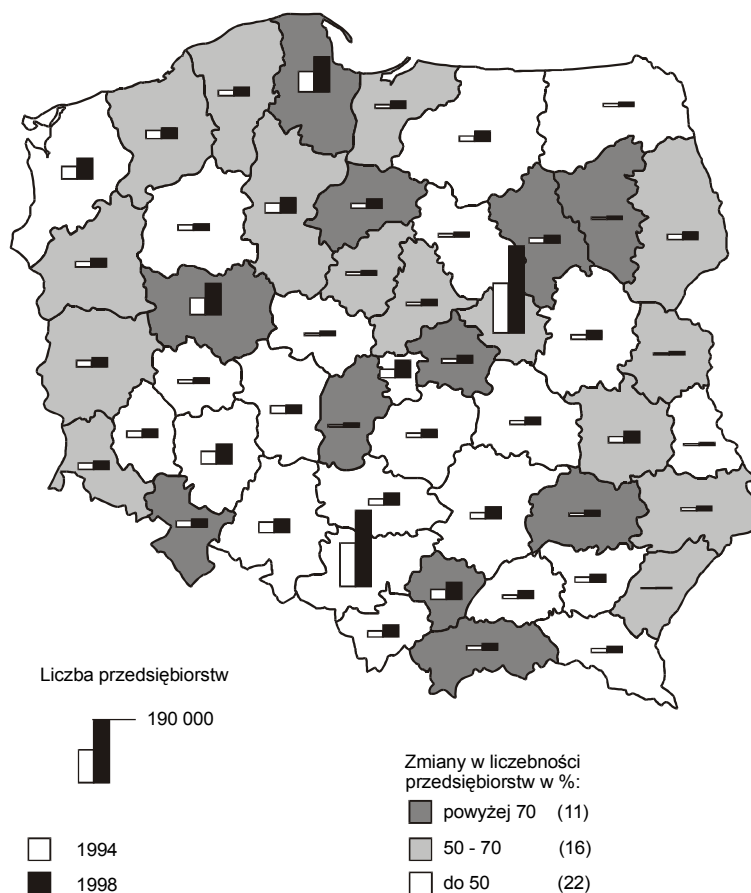
Tabela 2.11. Liczba aktywnych MSP w nowym podziale administracyjnym kraju w 1998 r.

Województwo	Liczba aktywnych MSP			
	w tys.	Polska = 100	na 1 km ² powierzchni	na 1000 mieszkańców
POLSKA	1736,6	100,0	6	45
mazowieckie	283,7	16,3	8	56
śląskie	226,6	13,0	18	46
wielkopolskie	157,0	9,0	5	47
małopolskie	146,4	8,4	10	46
dolnośląskie	128,7	7,4	7	43
łódzkie	127,9	7,4	7	48
pomorskie	104,9	6,0	6	48
kujawsko-pomorskie	92,0	5,3	5	44
zachodniopomorskie	89,7	5,2	4	52
lubelskie	72,8	4,2	3	33
podkarpackie	70,4	4,1	4	33
warmińsko-mazurskie	53,2	3,1	2	36
świętokrzyskie	50,9	2,9	4	38
lubuskie	49,1	2,8	4	48
podlaskie	42,5	2,4	2	35
opolskie	40,8	2,3	4	37

2.7.2. Zmiany w przestrzennym układzie MSP

W 1998 r. liczba przedsiębiorstw aktywnych wzrosła o 143,5 tys., przy czym największy wzrost odnotowano w grupie przedsiębiorstw zatrudniających do 50 osób. W podmiotach gospodarczych tej wielkości zatrudnionych było 4 552 100 (41,6%) wszystkich pracujących poza rolnictwem. Największy wzrost liczby MSP odnotowano w województwach warszawskim, katowickim, łódzkim i gdańskim, a więc w regionach, które są miejscem największej koncentracji przedsiębiorstw tej wielkości. W latach 1994–1998 liczba MSP na obszarze wyżej wymienionych 4 województw wzrosła o 186,3 tys., co stanowiło prawie 1/3 całkowitego wzrostu liczby MSP w Polsce.

Mapka 2.2. Małe i średnie przedsiębiorstwa w 1994 i 1998 roku

O ile w latach 1996–1997 miały miejsce incydentalne przypadki zmniejszania się liczby MSP na obszarze niektórych województw (w 1996 r. w województwie łódzkim, a w 1997 r. wrocławskim), o tyle w 1998 r. to niepokojące zjawisko dotyczyło 1/5 wszystkich województw Polski³³. Uwagę zwracają regiony położone wzdłuż granicy południowej: województwo jeleniogórskie, wałbrzyskie i nowosądeckie oraz województwo gorzowskie na granicy z Niemcami, których słabnąca aktywność gospodarcza – wyrażająca się m.in. spadkiem liczby MSP w 1998 r. – zdecydowała o zahamowaniu dotychczasowej tendencji rozwoju przestrzennego układu MSP. W latach 1994–1997, na co zwrócono uwagę w poprzednim *Raporcie*³⁴, obserwowano ewolucję w kierunku układu bardziej przestrzennie rozproszonego, na co nie miały wpływ miał znaczący wzrost liczby MSP na terenach położonych przy granicy południowej (obok województw wałbrzyskiego i nowosądeckiego było to województwo bielskie) oraz przy granicy zachodniej państwa (przede wszystkim województwo szczecińskie).

Wzrost w 1998 r. liczby MSP na obszarach stanowiących tradycyjne miejsce ich koncentracji łącznie ze spadkiem liczby przedsiębiorstw na obszarach położonych peryferyjnie, jest zjawiskiem, które

³³ W 1998 r. spadek liczby MSP wystąpił w następujących województwach: poznańskim, koszalińskim, wałbrzyskim, pilskim, nowosądeckim, chełmskim, jeleniogórskim, gorzowskim, legnickim, konińskim i wałbrzyskim.

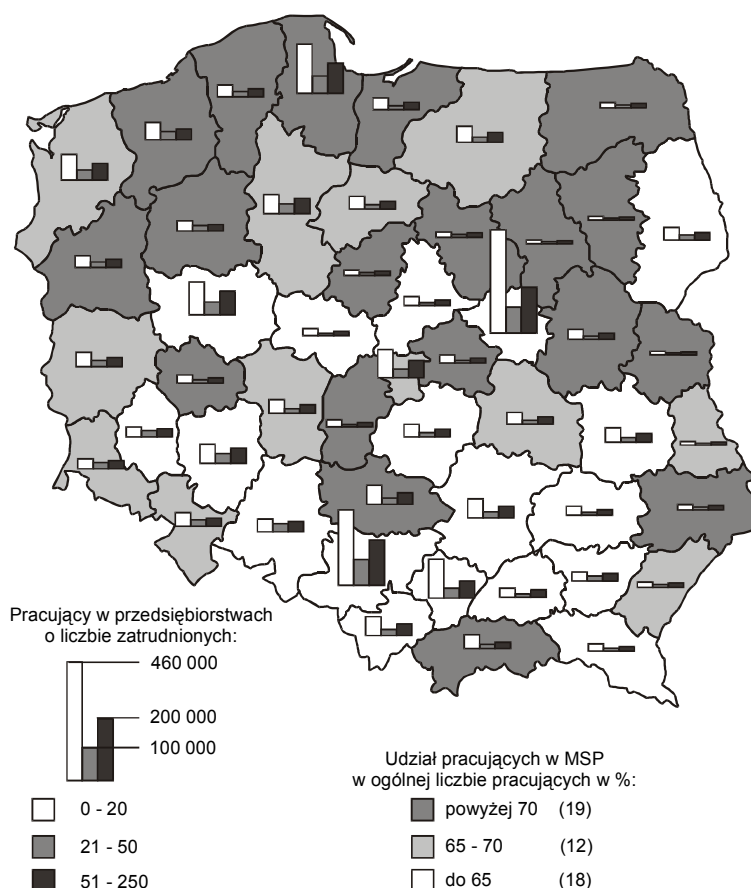
³⁴ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997–1998*, red. W. Dzierzanowski, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 1999.

z perspektywy polityki regionalnej, stwarza poważne zagrożenie dalszego nierównomiernego rozwoju ekonomicznego Polski.

2.7.3. MSP a rynek pracy w regionach

W 1998 r. MSP dawały zatrudnienie 6,8 mln pracowników, tj. ponad 62% ogółu pracujących. Miejscem pracy dla 774,4 tys. osób były MSP zlokalizowane w województwie warszawskim, a dla kolejnych 658,6 tys. osób – w województwie katowickim. Na rynku pracy znaczący udział miało ponadto województwo poznańskie z 316,6 tys. zatrudnionych w MSP. Łącznie MSP funkcjonujące w trzech wyżej wymienionych województwach stanowiły miejsce pracy dla 25,9% ogółu pracujących w sektorze małych i średnich firm. Mimo tak znaczącej liczby osób pracujących w MSP województw warszawskiego, katowickiego i poznańskiego, znaczenie tej kategorii przedsiębiorstw na lokalnych rynkach pracy jest daleko mniejsze niż na przykład w regionach koszalińskim, słupskim i suwalskim, gdzie około 78% pracujących to osoby zatrudnione w małych i średnich podmiotach gospodarczych. Sytuacja ta jest wynikiem funkcjonowania relatywnie małej liczby dużych przedsiębiorstw na obszarze wymienionych województw i przejęcia ich roli przez przedsiębiorstwa średniej wielkości.

Mapka 2.3. Pracujący w małych i średnich przedsiębiorstwach w 1998 roku

W 1998 r. liczba miejsc pracy oferowanych przez MSP wzrosła w skali kraju o 132,6 tys. (2%), podczas gdy przedsiębiorstwa duże, zatrudniające ponad 250 osób, oferowały pod koniec 1998 r. o 189,8 tys. miejsc pracy mniej w porównaniu z końcem 1997 r. Redukcja zatrudnienia w kategorii firm dużych wynikała po części z rzeczywistej likwidacji tej klasy przedsiębiorstw; w wielu przypadkach na bazie dużych przedsiębiorstw powstawało kilka mniejszych zakładów.

Największy przyrost liczby pracujących miał miejsce w tych województwach, w których prowadzi działalność największa liczba MSP, czyli w województwach katowickim i warszawskim. Jednocześnie w wyniku dekonunktury gospodarczej w takich województwach jak opolskie, lubelskie, krakowskie czy częstochowskie liczba pracujących w MSP zmniejszyła się o 10–12 tys., co oznaczało spadek zatrudnienia w tej kategorii przedsiębiorstw o około 6%.

Przestrzenna (regionalna) segmentacja rynku pracy jest równie wyraźna, gdy weźmie się pod uwagę podział administracyjny kraju obowiązujący od 1 stycznia 1999 r. W nowym układzie terytorialnym, MSP zlokalizowane na Mazowszu i Śląsku, zatrudniały pod koniec 1998 r. prawie 2 mln osób, co stanowiło około 29% pracujących w tej grupie przedsiębiorstw. Jednocześnie przedsiębiorstwa zatrudniające do 250 pracujących, które swoją działalność prowadziły na obszarze województw opolskiego, podlaskiego i lubuskiego stanowiły miejsce pracy dla 0,5 mln osób, czyli nieco ponad 7% ogólnej liczby pracujących w MSP.

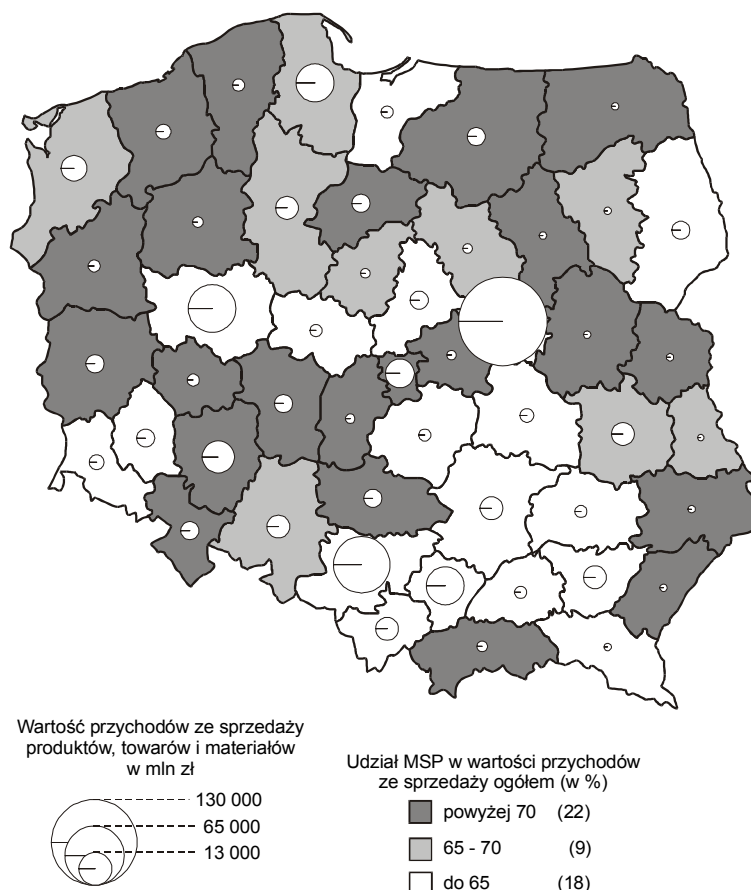
Tabela 2.12. Pracujący według województw w 1998 r.

Województwo	Ogółem	w tym w przedsiębiorstwach o liczbie zatrudnionych			
		0–250 osób			powyżej 250 osób
		ogółem	0–50 osób	51–250 osób	
POLSKA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
dolnośląskie	7,5	7,5	7,3	8,1	7,5
kujawsko-pomorskie	5,0	5,5	5,2	6,0	4,3
lubelskie	4,2	4,2	3,8	5,0	4,2
lubuskie	2,4	2,7	2,7	2,8	2,0
łódzkie	6,6	7,1	7,4	6,6	5,8
małopolskie	7,8	7,8	7,9	7,7	7,6
mazowieckie	18,1	16,4	17,3	14,6	20,8
opolskie	2,3	2,3	2,1	2,6	2,3
podkarpackie	4,4	4,1	3,9	4,6	4,8
podlaskie	2,3	2,5	2,3	2,8	2,0
pomorskie	5,5	6,2	6,3	6,0	4,2
śląskie	14,7	12,6	12,8	12,2	18,2
świętokrzyskie	2,8	2,8	2,7	3,0	2,8
warmińsko-mazurskie	3,1	3,7	3,6	3,9	2,2
wielkopolskie	8,9	9,4	9,4	9,5	8,0
zachodniopomorskie	4,4	5,0	5,2	4,6	3,4

2.7.4. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów

Najwyższą dynamikę sprzedaży odnotowały MSP zlokalizowane w województwach legnickim i ostrołęckim (wzrost udziału tej kategorii przedsiębiorstw w wartości sprzedaży wyniósł ponad 7 punktów procentowych) oraz w województwach opolskim i wałbrzyskim (wzrost o około 5 punktów procentowych).

Mapka 2.4. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w małych i średnich przedsiębiorstwach w 1998 roku

W nowym podziale administracyjnym kraju największy udział w ogólnej sumie przychodów przedsiębiorstw ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów miały MSP zlokalizowane na Mazowszu i Śląsku (35% ogółu przychodów uzyskiwanych przez tę grupę przedsiębiorstw). W wyżej wymienionych województwach uwagę zwracają znaczące przychody przedsiębiorstw dużych (w województwie mazowieckim nawet przewyższające przychody jednostek o liczbie pracujących do 250 osób), co sprawia, że pod koniec 1998 r. udział wszystkich grup przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie województw mazowieckiego i śląskiego w wartości ogółem przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wyniósł ponad 42%. Wyrazem znacznie mniejszej liczby funkcjonujących przedsiębiorstw, ograniczonego rynku pracy, jak też gorszej kondycji finansowej są przychody MSP zlokalizowanych w województwach: podlaskim, opolskim i świętokrzyskim, których łączna wartość stanowiła nieco ponad 6% ogółu przychodów MSP ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów.

Tabela 2.13. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów według województw w 1998 r. (ceny bieżące w mln zł)

Województwo	ogółem	w tym w przedsiębiorstwach o liczbie zatrudnionych			
		0–250 osób			powyżej 250 osób
		ogółem	0–50 osób	51–250 osób	
POLSKA	1 157 454,3	699 613,5	463 729,2	235 884,3	457 840,8
dolnośląskie	77 596,5	54 220,7	36 429,5	17 791,1	23 375,9
kujawsko-pomorskie	48 056,4	32 572,3	21 352,9	11 219,4	15 484,1
lubelskie	34 783,7	24 620,4	16 805,0	7 815,4	10 163,3
lubuskie	21 991,9	15 709,1	10 947,0	4 762,1	6 282,8
łódzkie	58 169,0	41 281,6	28 795,3	12 486,3	16 887,4
małopolskie	82 277,9	52 300,0	36 810,6	15 489,4	29 977,9
mazowieckie	325 349,4	159 033,2	97 411,1	61 622,1	166 316,2
opolskie	22 428,5	15 389,9	10 601,9	4 788,0	7 038,6
podkarpackie	38 329,9	23 147,9	15 487,5	7 660,5	15 182,0
podlaskie	22 962,1	14 547,1	10 008,4	4 538,7	8 414,9
pomorskie	59 370,0	40 662,0	27 919,6	12 742,4	18 708,0
śląskie	163 100,5	88 648,9	61 280,1	27 368,9	74 451,6
świętokrzyskie	24 570,7	15 609,1	9 867,7	5 741,4	8 961,6
warmińsko-mazurskie	26 430,3	19 385,9	13 111,7	6 274,1	7 044,4
wielkopolskie	108 552,8	71 584,8	45 831,2	25 753,6	36 968,0
zachodniopomorskie	43 484,7	30 900,6	21 069,6	9 831,1	12 584,0

2.7.5. Przestrzenne zróżnicowanie nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach

Wydatki przedsiębiorstw na inwestycje zależą przede wszystkim od sytuacji ekonomicznej inwestujących, jak też od przewidywanej rentowności inwestycji. Nie bez znaczenia jest także wartość środków zainwestowanych w minionych okresach. Wszystko to sprawia, iż mamy do czynienia z niebywałą koncentracją nakładów, ograniczającą się do trzech ośrodków o największej liczbie MSP, to jest województw warszawskiego, katowickiego i poznańskiego. Udziały MSP zlokalizowanych w wyżej wymienionych regionach w nakładach inwestycyjnych MSP ogółem w latach 1994–1998 kształtowały się następująco:

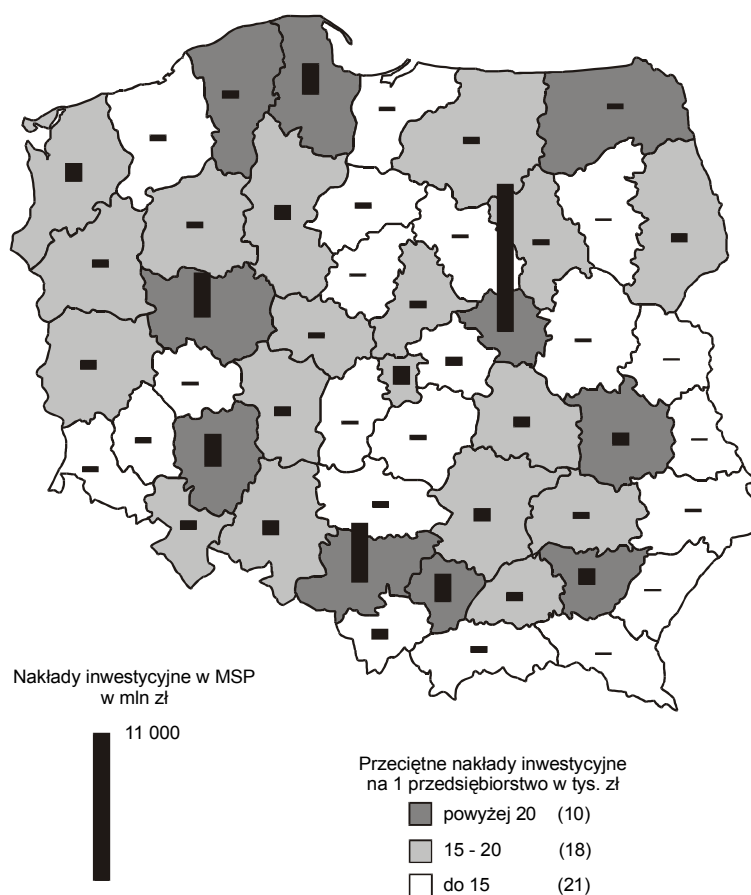
Tabela 2.14. Udział małych i średnich firm z wybranych województw w nakładach inwestycyjnych MSP ogółem w latach 1994–1998

Województwo	1994	1995	1996	1997	1998
warszawskie	20,8%	23,0%	23,2%	25,1%	26,2%
katowickie	6,2%	7,6%	7,2%	8,7%	9,8%
poznańskie	5,7%	6,9%	6,0%	6,1%	6,9%

W 1998 r. w województwach warszawskim, katowickim i poznańskim, w których funkcjonuje 24% gospodarczo aktywnych MSP zatrudniających 26% pracujących, wartość nakładów na budynki, maszyny i urządzenia stanowiła 43% wartości nakładów inwestycyjnych wszystkich przedsiębiorstw tej kategorii w kraju. W znacznej dysproporcji z tym poziomem nakładów pozostają środki, jakie wydatkowane zostały na cele inwestycyjne przez MSP zlokalizowane w województwach o niskim poziomie

zurbanizowania, głównie na terenach wschodnich. W 1998 r. wydatki inwestycyjne MSP prowadzących działalność w regionach białkopodlaskim, zamojskim, przemyskim czy chełmskim stanowiły zaledwie 1% wartości nakładów inwestycyjnych ogółem ponoszonych przez MSP na rozwój. Wysokość przeciętnych nakładów inwestycyjnych na 1 przedsiębiorstwo była w województwie warszawskim w 1998 r. 7–8 razy wyższa w porównaniu z nakładami przeznaczonymi na rozwój przedsiębiorstw zlokalizowanych w województwach przemyskim czy krośnieńskim.

Mapka 2.5. Nakłady inwestycyjne w małych i średnich przedsiębiorstwach w 1998 roku

Regionalne różnice w wysokości nakładów inwestycyjnych odzwierciedlają nie tylko różną liczbę oraz strukturę jednostek składających się na kategorię przedsiębiorstw małych i średnich. Skłonność do inwestowania pozostaje w ścisłym związku z warunkami zewnętrznymi, w jakich przyszło przedsiębiorstwu funkcjonować. Warunki te zdają się być znacznie bardziej korzystne w województwach, gdzie znajdują się duże aglomeracje miejskie i okręgi przemysłowe. Wyposażone są bowiem w znacznie lepszą infrastrukturę telekomunikacyjną i transportową, tu funkcjonują główne centra pośrednictwa finansowego, same ponosząc znaczną ilość nakładów inwestycyjnych. Korzystne czynniki lokalizacyjne w dużych aglomeracjach biorą pod uwagę m.in. inwestorzy zagraniczni, budujący od podstaw swoje przedsiębiorstwa w Polsce.

Nowy podział administracyjny kraju nie wniósł istotnych korekt do przestrzennego rozkładu nakładów przedsiębiorstw na budynki i budowle oraz maszyny i urządzenia. W MSP województw mazowieckiego, śląskiego i wielkopolskiego koncentruje się 52% ogółu nakładów inwestycyjnych tej grupy przedsiębiorstw, podczas gdy udział jednostek zlokalizowanych w granicach obecnych regionów podlaskiego i opolskiego w ogólnych wydatkach na inwestycje nie przekroczył pod koniec 1998 roku 4%.

Tabela 2.15. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw według województw w 1998 r. (w mln zł)

Województwo	gospodarka narodowa ogółem	ogółem przedsiębiorstwa	MSP razem	0–250 osób		powyżej 250 osób
				0–50 osób	51–250 osób	
POLSKA	110 504,3	88 080,6	38 932,6	19 592,9	19 339,8	49 147,9
dolnośląskie	9 076,4	6 752,9	2 827,1	1 463,5	1 363,6	3 925,8
kujawsko-pomorskie	4 112,4	3 168,8	1 279,4	597,0	682,4	1 889,4
lubelskie	3 487,1	2 513,5	1 214,8	771,1	443,7	1 298,7
lubuskie	2 586,2	1 952,3	920,9	424,1	496,7	1 031,4
łódzkie	5 347,6	4 016,2	1 782,2	857,8	924,4	2 234,1
małopolskie	7 821,0	5 804,8	2 427,3	1 419,4	1 007,8	3 377,6
mazowieckie	29 253,4	24 989,6	11 717,1	5 886,3	5 830,8	13 272,5
opolskie	2 698,7	2 148,1	727,4	281,9	445,5	1 420,7
podkarpackie	4 685,3	3 522,6	1 479,4	610,1	869,3	2 043,2
podlaskie	2 171,2	1 533,1	715,0	419,9	295,1	818,1
pomorskie	5 793,7	4 541,7	2 114,2	1 274,6	839,5	2 427,5
śląskie	14 449,4	12 161,6	4 490,4	2 216,9	2 273,6	7 671,2
świętokrzyskie	2 833,2	2 131,5	969,2	259,2	709,9	1 162,3
warmińsko-mazurskie	2 400,0	1 795,1	799,6	473,0	326,6	995,5
wielkopolskie	9 450,1	7 704,2	3 896,3	1 750,9	2 145,4	3 807,9
zachodniopomorskie	4 338,6	3 344,7	1 572,6	887,2	685,4	1 772,1

Pewien wpływ na występowanie dużych różnic w wysokości nakładów przeznaczonych na rozwój przedsiębiorstw ma fakt, iż nakłady te przypisane zostały do miejsc stanowiących siedzibę dyrekcji przedsiębiorstw, nie zaś tam, gdzie były one rzeczywiście wydatkowane. Tak na przykład nakłady na budowę rurociągu orenburskiego zostały przypisane do województwa mazowieckiego, mimo iż były wydatkowane w różnych miejscach na terenie kraju.

2.7.6. Regionalne zróżnicowanie handlu zagranicznego MSP

Eksport w ujęciu regionalnym (w nowym układzie wojewódzkim)

Regionalne zróżnicowanie rozwoju sektora MSP w Polsce sprawia, że również MSP biorące udział w eksporcie i imporcie nie są rozmieszczone równomiernie na terenie kraju. O poziomie rozwoju sektora w regionie świadczy udział eksportu MSP z terenu danego województwa w eksporcie MSP ogółem. I tak MSP w trzech najbardziej rozwiniętych województwach (mazowieckie, wielkopolskie i śląskie) realizują ponad 56% całkowitego eksportu MSP.

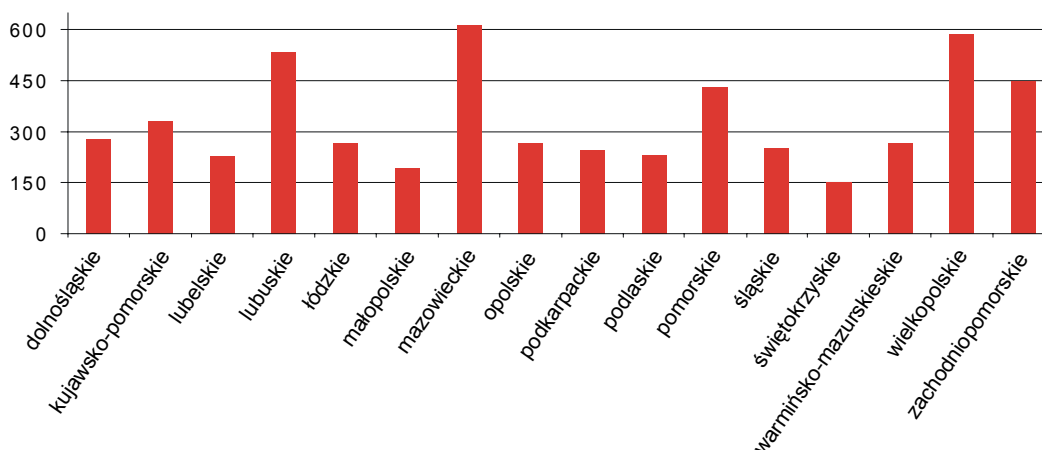
Mapka 2.6. Udział województw w całkowitym eksporcie MSP w 1998 roku (%)

Źródło: Dane GUS, obliczenia Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową.

Ważnym kryterium oceny znaczenia sektora MSP dla eksportu z danego województwa jest wartość eksportu MSP *per capita*. Jedynie w 5 województwach (mazowieckie, pomorskie, zachodniopomorskie, lubuskie i wielkopolskie) wskaźnik ten przewyższał średnią krajową wynoszącą 351 USD na osobę. Województwem, w którym sektor MSP eksportuje najmniej, i to zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i w przeliczeniu na jednego mieszkańca, jest województwo świętokrzyskie.

Wykres 2.16. Eksport *per capita* w ujęciu regionalnym w USD na osobę w 1998 roku

Źródło: Dane GUS, obliczenia Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową.

Import w ujęciu regionalnym (w nowym układzie wojewódzkim)

Podobnie jak przy analizie eksportu, o poziomie rozwoju sektora w regionie świadczy wskaźnik udziału importu MSP z danego województwa w imporcie MSP ogółem. I tak MSP w dwóch najbardziej rozwiniętych województwach (mazowieckie i wielkopolskie) realizują 57% całkowitego importu MSP. Województwami, w których sektor MSP realizuje najmniejszy import (w liczbach bezwzględnych), są województwa podlaskie i świętokrzyskie.

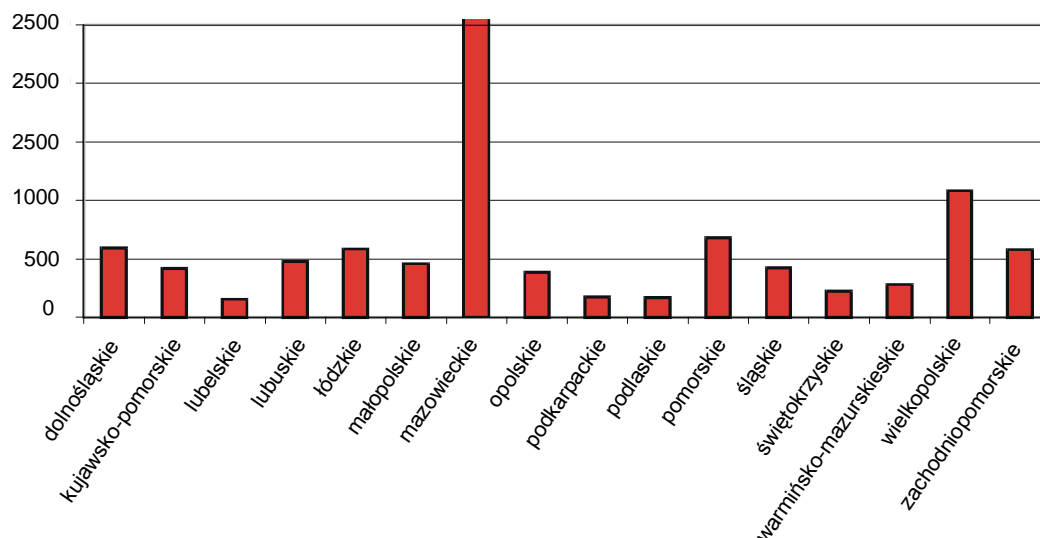
Mapka 2.7. Udział województwa w całkowitym imporcie MSP w 1998 roku (%)

Źródło: Dane GUS, obliczenia Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową.

Ważnym kryterium oceny działalności importowej małych i średnich przedsiębiorstw jest wskaźnik wartości importu MSP w poszczególnych województwach w przeliczeniu na osobę. W prezentowanym zestawieniu (wykres 2.17) wyraźnie dominuje województwo mazowieckie, w którym w roku 1998 na 1 mieszkańca przypadał import MSP o wartości 2 628 USD. Jest to kwota prawie 2,5-krotnie większa niż w zajmującym drugie miejsce województwie wielkopolskim, gdzie na jednego mieszkańca przypada import MSP o wartości 1 086 USD na osobę. Najmniej importują województwa lubelskie i podkarpackie – odpowiednio 154 i 173 USD na osobę.

Wykres 2.17. Import MSP *per capita* w ujęciu regionalnym w roku 1998 w USD na osobę

Źródło: Dane GUS, obliczenia Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową.

Saldo wymiany handlowej MSP w nowym układzie wojewódzkim

Największy deficyt handlowy w roku 1998 odnotowano w województwie mazowieckim³⁵. W 1998 r. nadwyżka importu nad eksportem MSP w tym regionie wyniosła ponad 10 mld USD, czyli aż 63% całego deficytu MSP. Wartość importu zrealizowanego przez MSP na Mazowszu czterokrotnie przewyższyła wartość eksportu.

W 1998 r. jedynie cztery województwa (podkarpackie, lubuskie, lubelskie i podlaskie) osiągnęły nadwyżkę w handlu zagranicznym MSP. Jednak łączna nadwyżka w handlu zagranicznym MSP z tych województw w 1998 r. odpowiadała niespełna 3% wartości deficytu całego sektora MSP.

2.8. Podsumowanie

Sytuację MSP w 1998 roku trudno jest ocenić jednoznacznie. Z jednej strony, niektóre wskaźniki charakteryzujące działalność prywatnych MSP osiągnęły wartości godne uwagi. Liczba aktywnych MSP zaliczanych do sektora prywatnego wzrosła o ponad 9%, o ponad 2% wzrosła liczba pracujących w MSP według stanu na koniec roku 1998 w porównaniu z końcem roku poprzedniego. W dodatku zmniejszyła się liczba pracujących w szarej strefie, której istnienie oceniane jest negatywnie. Zwiększył się udział MSP w produkcie krajowym brutto, a więc tempo wzrostu wartości dodanej wytwarzanej przez MSP było wyższe niż tempo wzrostu obserwowane w innych sektorach gospodarki. Rentowność obrotu brutto małych prywatnych przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe wzrosła nieco w porównaniu z rokiem 1997. Wreszcie tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych MSP utrzymało się w 1998 roku na relatywnie bardzo wysokim poziomie, co jest szczególnie godne uznania

³⁵ Należy jednak pamiętać, że podobnie jak przy nakładach inwestycyjnych, pewien wpływ na występowanie dużych różnic regionalnych w wysokości realizowanego eksportu i importu ma fakt, iż wielkości te przypisane zostały do miejsc stanowiących siedzibę dyrekcji przedsiębiorstw, nie zaś tam, gdzie były one rzeczywiście realizowane.

w przypadku małych prywatnych przedsiębiorstw, które z reguły doświadczają ogólnie znanych trudności związanych z finansowaniem swojego rozwoju.

Z drugiej strony w sektorze MSP można było dopatrzeć się również tendencji niepokojących. Większość podstawowych wskaźników charakteryzujących działalność MSP, mimo iż w wielu przypadkach osiągała nadal wysokie wartości, była w 1998 roku znacznie niższa niż rok wcześniej. Tak na przykład liczba aktywnych MSP wzrosła w 1998 r. wprawdzie o 9%, lecz w 1997 roku ich liczba zwiększyła się aż o 18%. Liczba pracujących w MSP wzrosła o nieco ponad 2%, lecz rok wcześniej liczba pracujących w małych firmach zwiększyła się o 5,7%, a w średnich aż o 7,4%. Podobnie było w przypadku nakładów inwestycyjnych. Nakłady małych przedsiębiorstw prywatnych, liczone w cenach stałych, wzrosły w 1998 roku o około 14% (co samo w sobie jest bardzo dobrym wynikiem), lecz w 1997 roku nakłady tych podmiotów zwiększyły się o ponad 29%.

Oprócz spowolnienia tempa rozwoju MSP w 1998 r., w sektorze tym zaczęły występować inne niepokojące zjawiska, nie obserwowane wcześniej. W pierwszej kolejności zaliczyć do nich trzeba spadek dochodów w przeliczeniu na jedno najmniejsze przedsiębiorstwo przemysłowe, budowlane i handlowe oraz utrzymanie się dochodów w transporcie na poziomie z poprzedniego roku, co po uwzględnieniu inflacji oznacza również realny spadek. W dodatku małe i średnie przedsiębiorstwa przemysłowe i transportowe prowadzące księgi rachunkowe oraz średnie budowlane i handlowe odnotowały w 1998 roku spadek rentowności obrotu brutto. W przypadku małych prywatnych przedsiębiorstw transportowych oraz podmiotów prowadzących działalność produkcyjną miało to bezpośrednie konsekwencje w postaci bezwzględnego spadku nakładów inwestycyjnych przypadających na jednego pracującego w porównaniu z rokiem 1997. Natomiast w średnich firmach zajmujących się działalnością produkcyjną oraz w małych budowlanych i handlowych tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych przypadających na jednego pracującego było jednym z najniższych w porównaniu z innymi sekcjami.

Podstawową przyczyną tych niekorzystnych zjawisk, aczkolwiek nie jedyną, był z pewnością kryzys rosyjski, a mówiąc bardziej ogólnie – kryzys całego handlu przygranicznego, jako że również w województwach³⁶ sąsiadujących bezpośrednio z Niemcami, Czechami i Słowacją zaobserwowano po raz pierwszy w 1998 r. tempo wzrostu liczby MSP niższe niż średnia krajowa. Kryzys rosyjski rozpoczął się niespodziewanie pod koniec trzeciego kwartału 1998 r., a więc przez większą część interesującego nas roku MSP funkcjonowały jeszcze w sprzyjających warunkach, zbliżonych do panujących rok wcześniej. To częściowo tłumaczy fakt, że wiele podstawowych wskaźników charakteryzujących działalność MSP miało w 1998 r. stosunkowo korzystne wartości. Dodatkowo podkreślić należy, że począwszy od 1995 r. w sektorze MSP szybciej rozwijała się sfera usług niż tradycyjne dziedziny gospodarki. Na tempo rozwoju sfery usług, do której zaliczyć można np. przedsiębiorstwa z sekcji pośrednictwo finansowe czy obsługa nieruchomości i firm, kryzys rosyjski miał zaś stosunkowo niewielki bezpośredni wpływ w 1998 r., co nie znaczy, że nie mógł mieć wpływu już w roku następnym.

Oczywiście nie wszystkie trudności napotkane w 1998 r. przez MSP, a zwłaszcza małe prywatne firmy handlowe i transportowe, można wyjaśnić rozpoczęciem rosyjskiego kryzysu. W przypadku małych firm handlowych, a zwłaszcza najmniejszych przedsiębiorstw, główną przyczyną ich niekorzystnej sytuacji, była ekspansja przedsiębiorstw średnich i dużych, w większości z kapitałem zagranicznym. Ekspansję tę należy jednak traktować jako naturalną reakcję na sytuację panującą w naszym handlu w połowie lat dziewięćdziesiątych, który był ekstremalnie rozdrobniony, a przez to nieefektywny i niewygodny dla klientów. Marże w tak bardzo zdecentralizowanym handlu musiały być z konieczności relatywnie wysokie, aby zapewnić egzystencję osobom prowadzącym poszczególne

---

³⁶ Województwa zgodnie z podziałem administracyjnym Polski obowiązującym do końca 1998 r.

punkty sprzedaży. Każda inna forma organizacji handlu, która mogła funkcjonować przy niższych marżach, stała się więc dla takiego handlu zabójczą konkurencją³⁷. Ponadto niewielkie sklepy nie mogły oferować klientom odpowiednio szerokiego asortymentu towarów, nawet w ramach poszczególnych grup towarowych, jak na przykład nabiał, wędliny czy określony rodzaj obuwia. Dlatego budowa sieci supermarketów oraz innych średnich i dużych punktów sprzedaży spotkała się z aprobatą przeważającej części konsumentów.

Podobne problemy jak handel przeżywa również transport. Liczba przedsiębiorstw transportowych jest obecnie zbyt duża w stosunku do wielkości popytu na przewozy, a rozmiary firm są zbyt małe. Wystarczy tu podać przykład bardzo dużej liczby prywatnych taksówek, zwłaszcza w większych miastach. W transporcie więc, podobnie jak w handlu, tylko z pewnym opóźnieniem, obserwować będziemy najprawdopodobniej procesy mające na celu koncentrację działalności, w wyniku których liczba funkcjonujących w tych obszarach małych przedsiębiorstw może się zmniejszyć.

Osobnym problemem jest natomiast możliwość poprawy sytuacji małych przedsiębiorstw przemysłowych, które szczególnie silnie odczuły skutki kryzysu rosyjskiego. Już dziś wydaje się oczywiste, że w dającej się przewidzieć przyszłości popyt na towary zgłaszany przez nabywców ze Wschodu nie powróci do rozmiarów ze szczytowego pod tym względem roku 1997. Powstaje więc kwestia, czy drobni producenci będą w stanie zmienić asortyment produkcji i pozyskać nowe rynki zbytu na swoje towary. Wątpliwości są o tyle uzasadnione, że jakość towarów produkowanych na wschodnie rynki była często relatywnie niska. Zmiana asortymentu produkcji wymaga więc przewyciężenia barier technologicznych i uzyskania dodatkowych środków na rozwój. Niewątpliwie pewna grupa drobnych producentów nie będzie w stanie sprostać temu zadaniu. Oznacza to, że podobnie jak w handlu czy w transporcie oraz w budownictwie, pozbawionym pewnej części zamówień zgłaszanych przez małe przedsiębiorstwa z innych sekcji, liczba małych firm przemysłowych mogła się zmniejszyć już w 1999 r. i będzie się prawdopodobnie dalej zmniejszać w latach następnych.

I wreszcie poruszyć trzeba kwestię lokalizacji MSP. Ostatnie badania potwierdziły wnioski przedstawione w poprzednich edycjach *Raportu*, że nowe MSP powstają głównie w dużych aglomeracjach i w zachodnich regionach naszego kraju (w 1998 roku oprócz terenów graniczących z Niemcami i Czechami), a więc tam, gdzie już wcześniej funkcjonowało ich relatywnie więcej. We wschodniej i centralnej Polsce niskie tempo tworzenia nowych MSP jest jedną z przyczyn wzrostu bezrobocia, a także narastania klimatu ogólnego braku perspektyw, zwłaszcza wśród ludzi młodych. Podział na lepiej rozwiniętą gospodarczo Polskę A i względnie zacofaną Polskę B nie tylko więc nie zanika, ale dalej utrwala się i pogłębia. Okazuje się, że bez niezbędnego wsparcia, niezwykle trudny lub nawet niemożliwy jest szybszy rozwój sektora MSP w regionach, gdzie kwalifikacje mieszkańców są stosunkowo niewysokie, występuje szczególnie niedobór kapitału, a stan techniczny infrastruktury utrzymuje się poniżej średniej krajowej.

---

³⁷ Duże przedsiębiorstwa handlowe dodatkowo mają jeszcze inne możliwości powodujące, że ceny towarów proponowane klientom mogą być niższe niż w małych firmach rodzinnych. Na przykład duże przedsiębiorstwa handlowe skutecznie wywierają presję na dostawców towarów, którzy obniżają swoje ceny zbytu często aż do granic opłacalności.

Rozdział 3.

MSP jako pracodawca

Zmiany zatrudnienia w firmach sektora MSP

Bariery w tworzeniu nowych miejsc pracy

Percepcja problemu bezrobocia

**Preferencje pracodawców
wobec zatrudnianych pracowników**

Preferencje pracowników dotyczące miejsca pracy

**Gotowość do rozpoczęcia
samodzielnej działalności gospodarczej**

Rekrutacja nowych pracowników

**Wykształcenie i kwalifikacje pracodawców
i pracowników sektora MSP**

Warunki pracy w MSP

Podsumowanie

Rola małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce jest szczególna, nie tylko z uwagi na istotny udział tego sektora w wytwarzaniu produktu krajowego brutto, ale także z powodu jego znaczenia dla rozwoju zatrudnienia. Postępujący od 1998 roku wzrost bezrobocia każe uważniej przyrzeć się perspektywom tworzenia nowych miejsc pracy. Wyniki badań¹ wskazują, że małe i średnie przedsiębiorstwa, a szczególnie te zatrudniające do 50 osób, są jedyną grupą firm, w której w ciągu roku można mieć nadzieję na wzrost zatrudnienia.

3.1. Zmiany zatrudnienia w firmach sektora MSP²

Mimo iż MSP nie tylko zatrudniają, lecz także zwalniają pracowników, to „saldo” tych przesunięć jest dodatnie (odwrotnie niż w przypadku dużych podmiotów gospodarczych). Pogorszenie warunków prowadzenia działalności gospodarczej w latach 1998–1999 sprawia jednak, że małe i średnie firmy rozwijają się wolniej i nie są w stanie stworzyć miejsc pracy dla wszystkich osób zwalnianych z firm dużych.

W 1999 roku w połowie małych i średnich przedsiębiorstw, w których pracowało powyżej 5 osób, odnotowano zwolnienia pracowników, zwłaszcza w firmach zatrudniających od 21 do 250 pracowników, prowadzących działalność produkcyjną. Najczęściej dotyczyło to przedsiębiorstw państwowych, chociaż zwolnienia w spółkach prawa handlowego oraz zakładach osób fizycznych również były częstym zjawiskiem. Nowych pracowników zatrudniło w ubiegłym roku 2/3 małych i średnich przedsiębiorstw. Najbardziej stabilne było zatrudnienie w mikroprzedsiębiorstwach. Aż w 84% z nich nie zwolniono nikogo, a w 82% nie przyjęto żadnego nowego pracownika.

3.1.1. Przewidywane zapotrzebowanie na pracowników

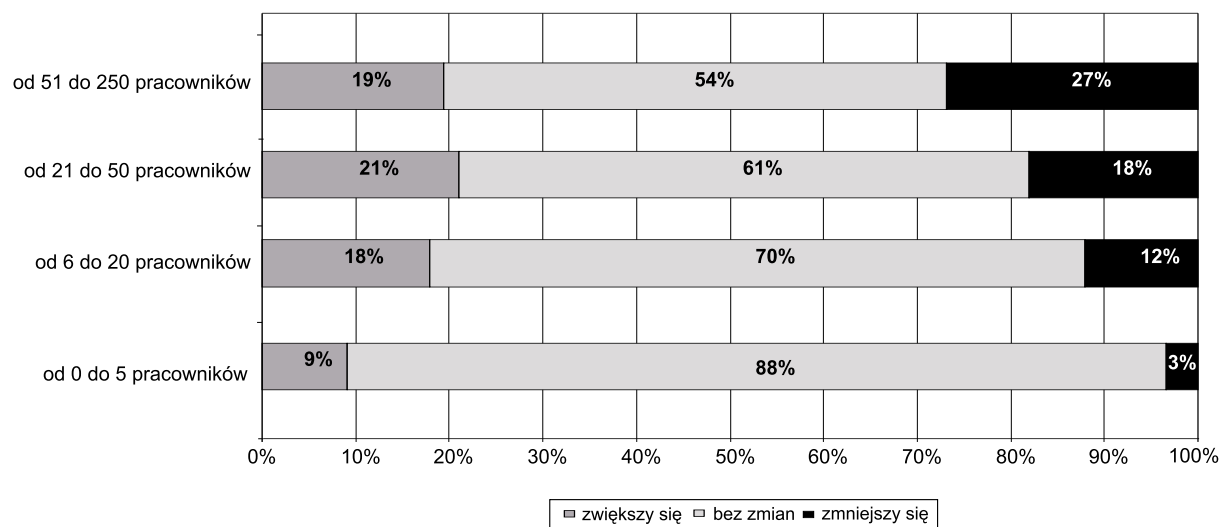
Przewidywania na rok 2000 dają podstawy do umiarkowanego optymizmu co do możliwości zwiększenia stanu zatrudnienia w sektorze MSP. Menedżerowie większości przedsiębiorstw prognozują, że poziom zatrudnienia w ich firmach pozostanie bez zmian. W 19% firm zatrudniających powyżej 5 pracowników przewidywano wzrost liczby pracowników, natomiast jej zmniejszenie zapowiadało 16% podmiotów gospodarczych. Zmniejszenie poziomu zatrudnienia planują najczęściej przedsiębiorstwa prowadzące działalność produkcyjną, natomiast zwiększenie liczby zatrudnionych przewidują najczęściej firmy budowlane. W mikroprzedsiębiorstwach oczekiwano znacznie mniejszych zmian w tym zakresie – przyjęcie nowych pracowników planowano w 9% przypadków, a zwolnienia w 3%.

---

¹ W Rozdziale 3. przedstawiono badania Demoskopu „Rola małych i średnich przedsiębiorstw na rynku pracy – perspektywa pracownicza” z listopada 1999 r. oraz „Rola małych i średnich przedsiębiorstw na rynku pracy – perspektywa pracodawcy” z października 1999 r. i stycznia 2000 r. przeprowadzone dla Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Badania pracodawców oparto o wywiad kwestionariuszowy z głównym menedżerem w przedsiębiorstwach komercyjnych z obszaru całej Polski, należących do losowo wybranej z bazy REGON grupy mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających do 5 osób (N = 509) oraz firm małych i średnich (N = 519). Próba przedsiębiorstw małych i średnich składała się z czterech proporcjonalnych warstw w przedziałach zatrudnienia od 6 do 20, od 21 do 50, od 51 do 100 i od 101 do 250 pracowników. Badania pracowników przeprowadzono na ogólnopolskiej kwotowo-losowej próbie pracowników najemnych (N = 495), pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających do 250 osób, w wymiarze nie mniejszym niż 20 godzin tygodniowo, niezależnie od formy zatrudnienia (umowa o pracę, umowa-zlecenie lub bez umowy).

² Na potrzeby tego rozdziału przyjęto następujący podział: mikroprzedsiębiorstwa obejmują podmioty gospodarcze zatrudniające do 5 osób, przedsiębiorstwa małe – zatrudniające od 6 do 50 osób oraz przedsiębiorstwa średnie – zatrudniające od 51 do 250 osób. Pojęcie „sektor MSP” odnosi się do wszystkich firm zatrudniających od 0 do 250 osób.

Wykres 3.1. Przewidywane zmiany zatrudnienia w firmach

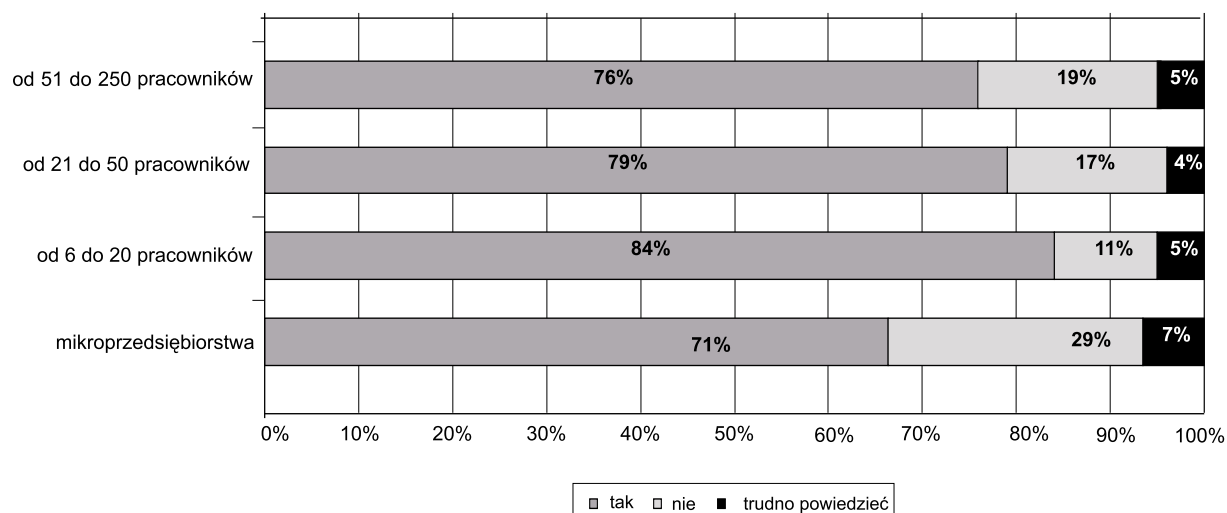
Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Redukcji zatrudnienia można się spodziewać w firmach średnich, natomiast nadzieje budzą firmy małe (od 6 do 50 pracowników), gdzie wyraźnie występuje gotowość do przyjmowania nowych pracowników.

3.2. Bariery w tworzeniu nowych miejsc pracy

Za najdotkliwszą barierę rozwoju firmy uważany jest ograniczony popyt na produkty i usługi. Jednocześnie w przypadku mikroprzedsiębiorstw 72%, a w przypadku firm zatrudniających powyżej 5 osób – 82% menedżerów stwierdziło, że firma zatrudniłaby nowych pracowników, gdyby popyt na jej produkty zwiększył się. Największą gotowość do zwiększenia zatrudnienia zgłaszały firmy małe – od 6 do 20 pracowników.

Wykres 3.2. Odsetek firm, które skłonne byłyby zatrudnić nowych pracowników, gdyby zwiększył się popyt na ich produkty

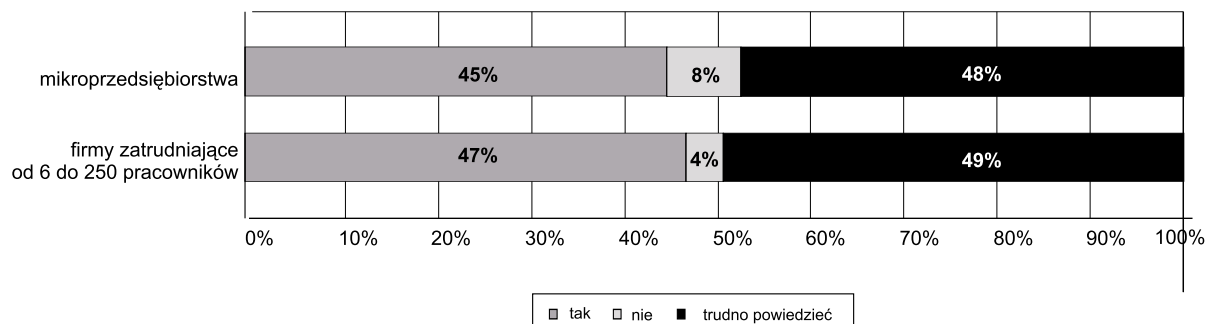
Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

W odpowiedziach na pytanie o największą barierę rozwoju firmy najczęściej wprawdzie wymieniano problemy bezpośrednio związane z działalnością na rynku (popytem), jednak narzekania na system prawny i podatkowy

pojawiały się bardzo często. Według pracodawców złe prawo i podatki osłabiają tempo rozwoju firm. Ograniczają tym samym przyjmowanie nowych pracowników.

Niemal połowa menedżerów stwierdziła, że „nie jest możliwe prowadzenie opłacalnej działalności gospodarczej, przestrzegając wszystkich przepisów oraz płacąc wszystkie wymagane podatki i inne obciążenia”.

Wykres 3.3. Opłacalność prowadzenia działalności gospodarczej w obecnym systemie prawnym

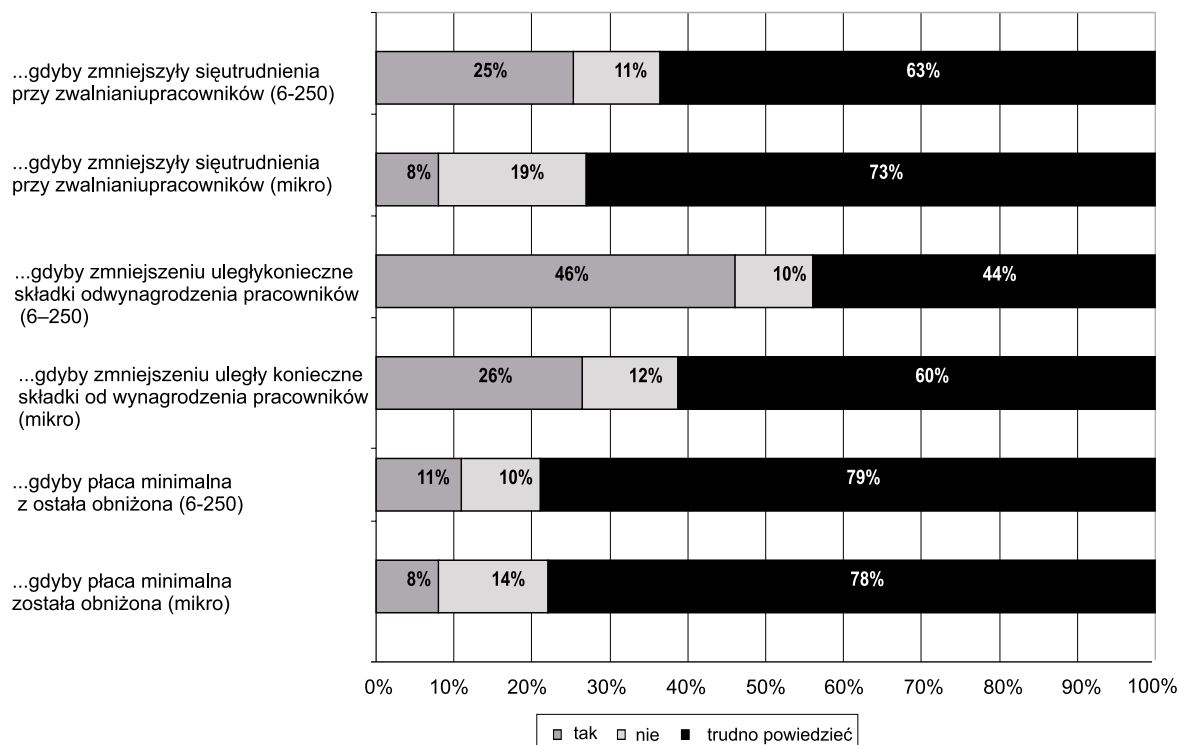

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Pracodawcy twierdzili, że system gospodarczy jest przeregulowany, prawa pracownika nadmiernie chronione, a uprawnienia pracodawcy nieproporcjonalnie małe. Obawiają się, że gwarancje wobec pracownika zniechęcą skutecznie przedsiębiorców do zwiększania zatrudnienia.

Wykres 3.4. Czynniki mające wpływ na skłonność pracodawców do zwiększenia liczby zatrudnionych (w %)

Czy firma zatrudniałaby więcej pracowników, ...

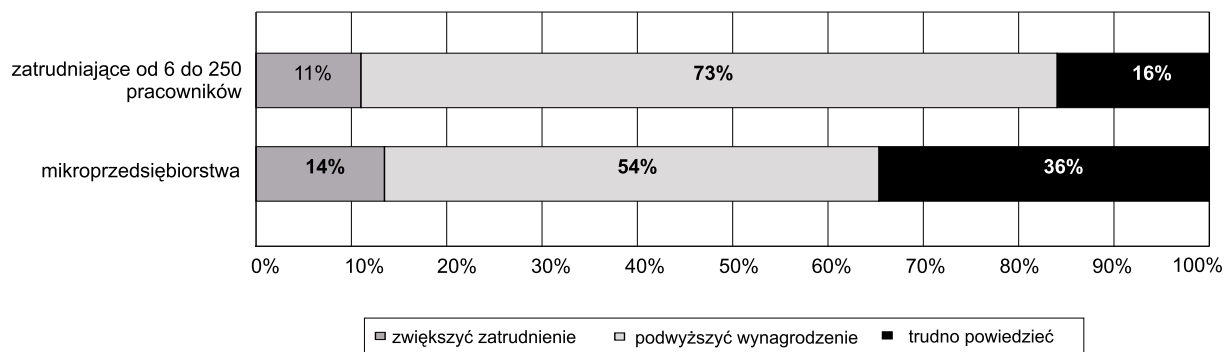
Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Czynnikiem bardzo silnie ograniczającym gotowość pracodawców do zwiększenia zatrudnienia są obciążenia wynagrodzeń kosztami ubezpieczenia. Stosunkowo nieistotną barierą okazuje się natomiast wysokość płacy minimalnej.

Zatrudnienie zwiększyłyby 40% firm zatrudniających powyżej 5 osób, gdyby Urząd Pracy sfinansował w postaci jednorazowej dotacji część kosztów utworzenia stanowiska pracy. Zdecydowanie mniejszą wrażliwość na finansowe zachęty związane z zatrudnianiem pracowników wykazują mikroprzedsiębiorstwa. Większość z nich (72%) nie zdecydowałaby się na zatrudnienie nowych osób, nawet gdyby mogła na ten cel uzyskać fundusze ze środków publicznych.

Większość osób zarządzających przedsiębiorstwami stwierdza, że zwiększenie zatrudnienia nie spowoduje poprawy produktywności przedsiębiorstwa. Znacznie łatwiej osiągnąć korzystny efekt podwyższając wynagrodzenia obecnych pracowników.

Wykres 3.5. Sposoby zwiększenia produktywności firmy (w %)

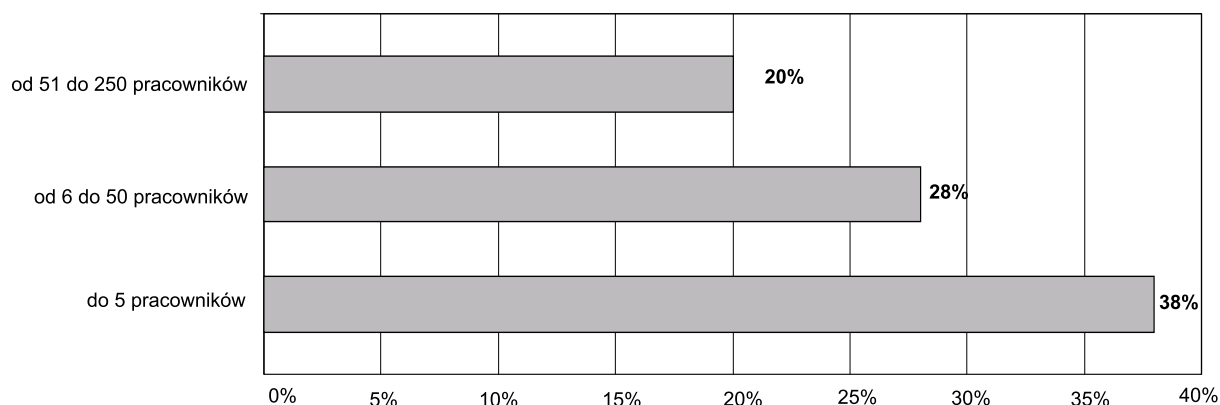

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

3.3. Percepcja problemu bezrobocia

29% pracowników sektora MSP to osoby, które w ciągu ostatnich pięciu lat, choćby przez krótki czas, zarejestrowane były jako bezrobotni. Największy udział byłych bezrobotnych wśród zatrudnionych mają mikroprzedsiębiorstwa. W grupie byłych bezrobotnych nie ma specjalistów i wyższej kadry kierowniczej, stosunkowo nielicznie występują wyspecjalizowani pracownicy biurowi i personel techniczny, natomiast niemal co trzeci robotnik, sprzedawca, pracownik usług oraz niewyspecjalizowany pracownik umysłowy był już kiedyś bezrobotny. Średni łączny czas pozostawania bez pracy w ostatnich 5 latach wyniósł około roku.

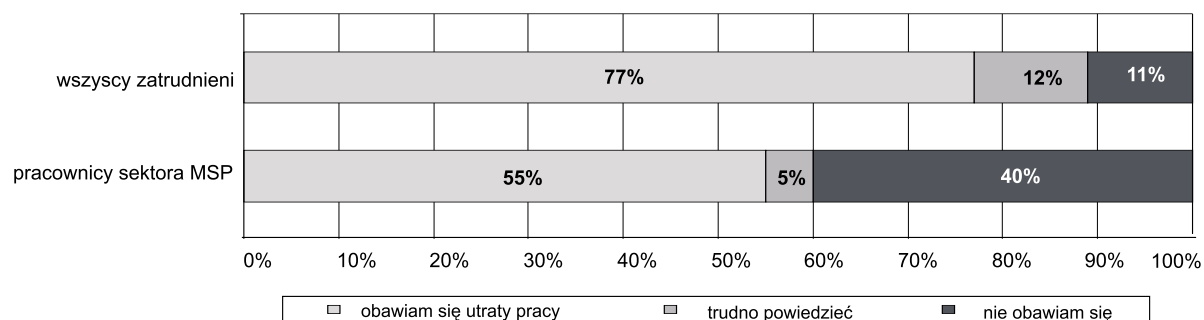
Wykres 3.6. Pracownicy sektora MSP, którzy w ciągu ostatnich 5 lat rejestrowali się jako bezrobotni

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Pracownicy sektora MSP w mniejszym stopniu niż wszyscy zatrudnieni, badani w marcu 1999 roku przez Demoskop, obawiają się utraty pracy – odpowiednio 55% wobec 77%. Ich niepokój ma swoje uzasadnienie w stosunkowo dużej skłonności firm sektora MSP, zwłaszcza większych, do wymiany pracowników. Wśród pracujących w firmach średnich prawie jedna piąta twierdziła, że bardzo się obawia utraty pracy. Częściej bardziej zdecydowany niepokój wyrażali mężczyźni (16%) niż kobiety (10%) oraz osoby o niższym wykształceniu.

Wykres 3.7. Obawy przed utratą pracy wśród pracowników sektora MSP oraz wśród wszystkich zatrudnionych (w%)

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Okolo 3/4 zatrudnionych w sektorze MSP oczekuje wzrostu bezrobocia w Polsce w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy, a zaledwie 3% – spadku. Podobnie oceniano sytuację na lokalnym rynku pracy – 63% respondentów stwierdziło, że w wypadku utraty pracy mieliby trudności ze znalezieniem nowej. Problem ten dotyczył przede wszystkim najmniej zarabiających, najgorzej wykształconych oraz mieszkańców wsi.

Tabela 3.1. Oczekiwanie trudności ze znalezieniem pracy w swojej miejscowości w wypadku utraty obecnej pracy w poszczególnych grupach zawodowych

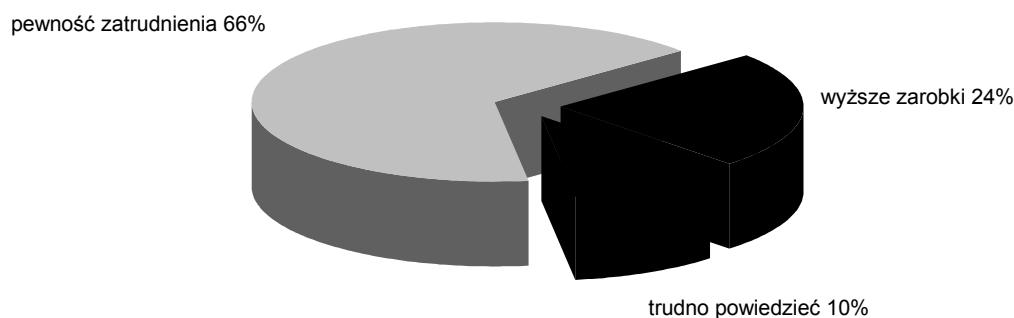
Grupa zawodowa	Oczekujący trudności ze znalezieniem pracy
ogółem	63%
specjaliści	19%
kadra kierownicza	38%
pracownicy umysłowi wyspecjalizowani	45%
pozostali pracownicy umysłowi	63%
personel pomocniczy, technicy	47%
pracownicy usług	56%
sprzedawcy	70%
robotnicy wykwalifikowani	70%
robotnicy niewykwalifikowani	76%

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Znaczenie pewności zatrudnienia

Pracownicy sektora MSP bardziej cenią pewność zatrudnienia, niż wysokość zarobków. Jedynie wśród respondentów z wyższym wykształceniem, najczęściej zarabiających oraz specjalistów odsetek osób wybierających wyższe dochody zbliża się do odsetka osób zainteresowanych raczej pewnością pracy.

Wykres 3.8. Ocena co jest ważniejsze: pewność zatrudnienia, czy wyższe zarobki (w %)

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

W przypadku utraty pracy 70% pracowników zdecydowałoby się na dojazdy do innej miejscowości, a jedynie 34% byłoby gotowych do przeprowadzenia się do innej miejscowości. 63% zgodziłoby się na dojazdy do nowego miejsca, a 33% podjęłoby decyzję o przeprowadzce, gdyby zaoferowano im odpowiednio wyższe zarobki. Groźba utraty pracy nie stanowi więc silnej motywacji do przeprowadzki, a ponad połowa pracowników sektora czuje się silnie związana ze swoim miejscem zamieszkania.

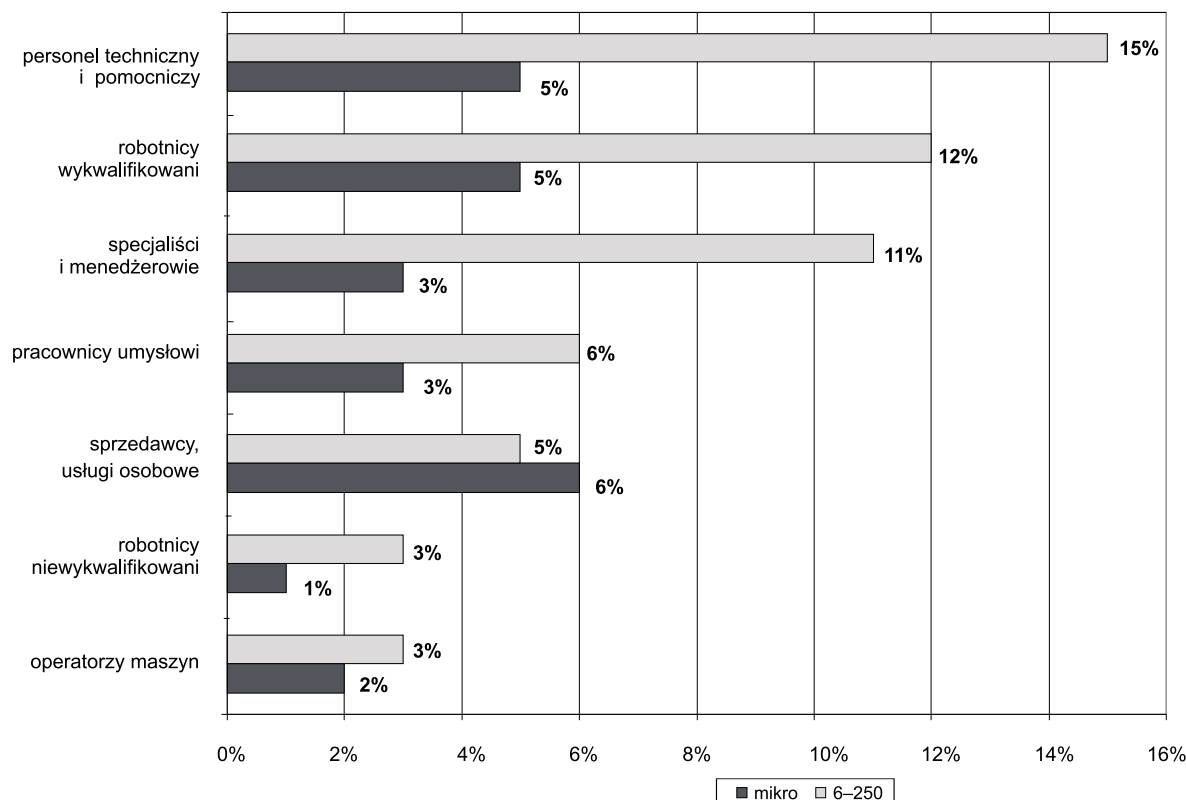
Największą gotowość do zmiany miejsca zamieszkania wykazują osoby z małych i średnich miast do 200 tys. mieszkańców, a znacznie mniejszą osoby ze wsi i miast dużych. Niechęć do dojazdów wzrasta wraz z wielkością miejscowości. Innymi słowy, osoby ze wsi i małych miast są bardziej skłonne do poszukiwania zatrudnienia w znacznej odległości od swego miejsca zamieszkania, tak w sytuacji utraty pracy, jak i wobec możliwości lepszego zarobkowania.

Pracownicy bardziej otwarcie podchodzą do możliwości zmiany swojej profesji i przekwalifikowania się. W przypadku utraty pracy 65% rozważałoby zmianę zawodu, a tylko 25% szukałoby zatrudnienia wyłącznie w swoim fachu. Natomiast dla utrzymania pracy w obecnej firmie aż 85% zgodziłoby się przejść odpowiednie szkolenie i zmienić zawód, co może wskazywać nie tylko na znaczne przywiązanie do macierzystego zakładu pracy, ale także na obawy związane z możliwością znalezienia zatrudnienia w innym miejscu.

3.4. Preferencje pracodawców wobec zatrudnianych pracowników

Zapotrzebowanie na nowych pracowników rośnie wraz z wielkością firmy. W znacznie mniejszym stopniu zależy natomiast od rodzaju prowadzonej działalności.

Wykres 3.9. Zapotrzebowanie na pracowników w MSP (w %)

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Nowi pracownicy potrzebni są w 43% przedsiębiorstwach sektora MSP zatrudniających ponad 5 osób. Największe zapotrzebowanie jest na średni personel techniczny i pomocniczy (15%). Co dziesiąta firma chciałaby zatrudnić specjalistę lub menedżera. Potrzebni są również robotnicy wykwalifikowani (12%). Minimalna ilość deklaracji o potrzebie zatrudnienia robotników bez kwalifikacji może wynikać z dostępności tej kategorii zawodowej na rynku pracy, wśród bezrobotnych. Przedsiębiorstwa zapewne nie mają kłopotów z zatrudnieniem na akceptowalnych warunkach robotników niewykwalifikowanych.

Odsetek firm zgłaszających potrzebę rozbudowania kadry jest prawie dwukrotnie mniejszy wśród mikroprzedsiębiorstw (22%). W tej grupie na żadną kategorię pracowników popyt nie przekroczył 5%. Proporcje potrzeb wobec poszczególnych grup zawodowych są podobne, zwłaszcza w przypadku stanowisk robotniczych. Rzadziej mikroprzedsiębiorstwa chciałyby zatrudnić specjalistów, natomiast grupą najbardziej pożądaną są sprzedawcy i pracownicy usług, co wynika z faktu, iż najwięcej mikroprzedsiębiorstw prowadzi działalność handlową i usługową.

3.4.1. Preferowane cechy społeczno-demograficzne

Największe szanse na znalezienie pracy mają osoby młode, z wyższym wykształceniem i doświadczeniem zawodowym, raczej mężczyźni niż kobiety. Szczególnie ważny jest poziom wykształcenia, ze względu na wysokie, wręcz wygórowane wymagania stawiane pracownikom w tym zakresie³.

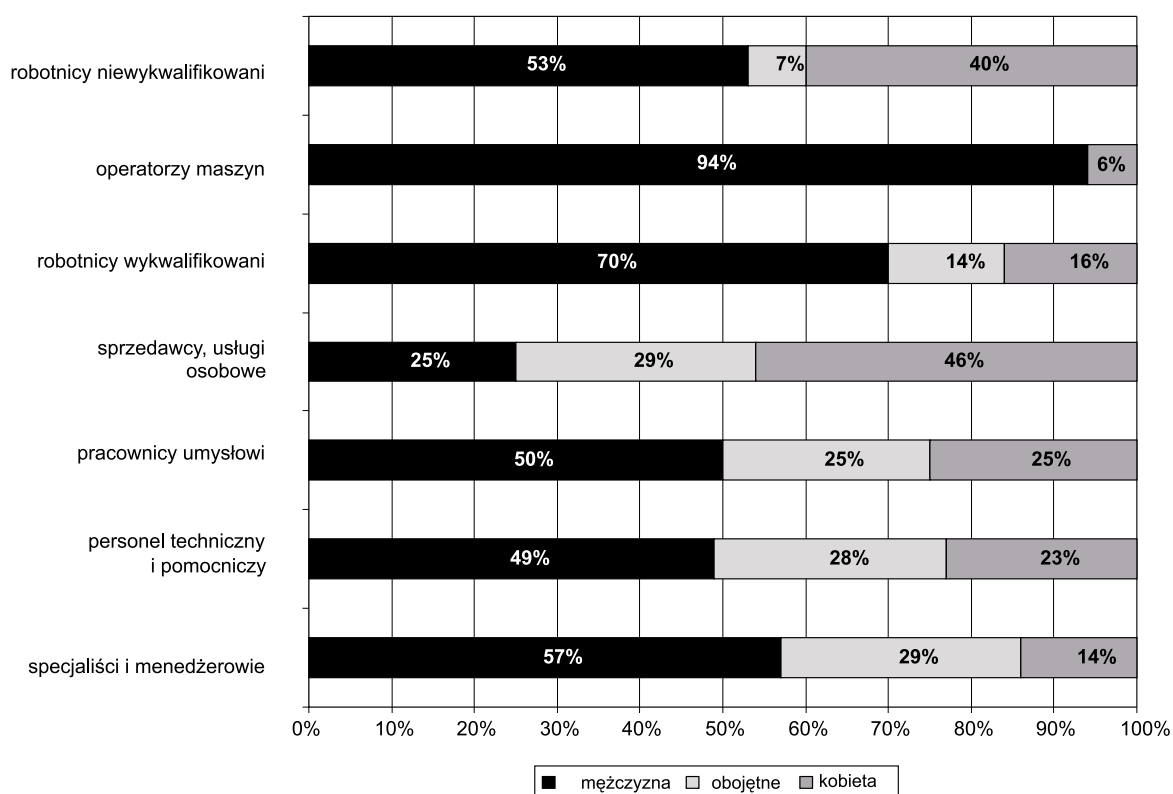
Plać

³ Poniżej opisano oczekiwania menedżerów w przedsiębiorstwach zatrudniających od 6 do 250 osób. Znikome zapotrzebowanie na pracowników deklarowane przez mikroprzedsiębiorstwa nie pozwoliło na dokonanie uogólnień w przypadku tej grupy pracodawców.

Niemal regułą jest większa skłonność do zatrudnienia mężczyźn. Wyjątek stanowią zawody sprzedawców i pracowników usług – 46% pracodawców wolałoby w tym przypadku pracownika-kobietę, a tylko 25% mężczyznę. Przewaga mężczyzn jest niewielka również gdy firma potrzebuje pracowników niewykwalifikowanych.

W pozostałych zawodach odsetek chcących zatrudnić mężczyznę jest kilkakrotnie wyższy. Aż czterokrotnie częściej menedżerowie preferują mężczyzn na stanowiska specjalistów, choć w tym przypadku trudno mówić o obiektywnych predyspozycjach, na przykład przy poszukiwaniu operatorów maszyn (90% pracodawców preferuje mężczyznę).

Wykres 3.10. Preferowana płeć pracownika w zależności od stanowiska (w %) w firmach zatrudniających powyżej 5 pracowników

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Pracodawcy-kobiety w mniejszym stopniu preferują mężczyznę, jednak i w ich przypadku taka przewaga jest wyraźna.

Stan cywilny

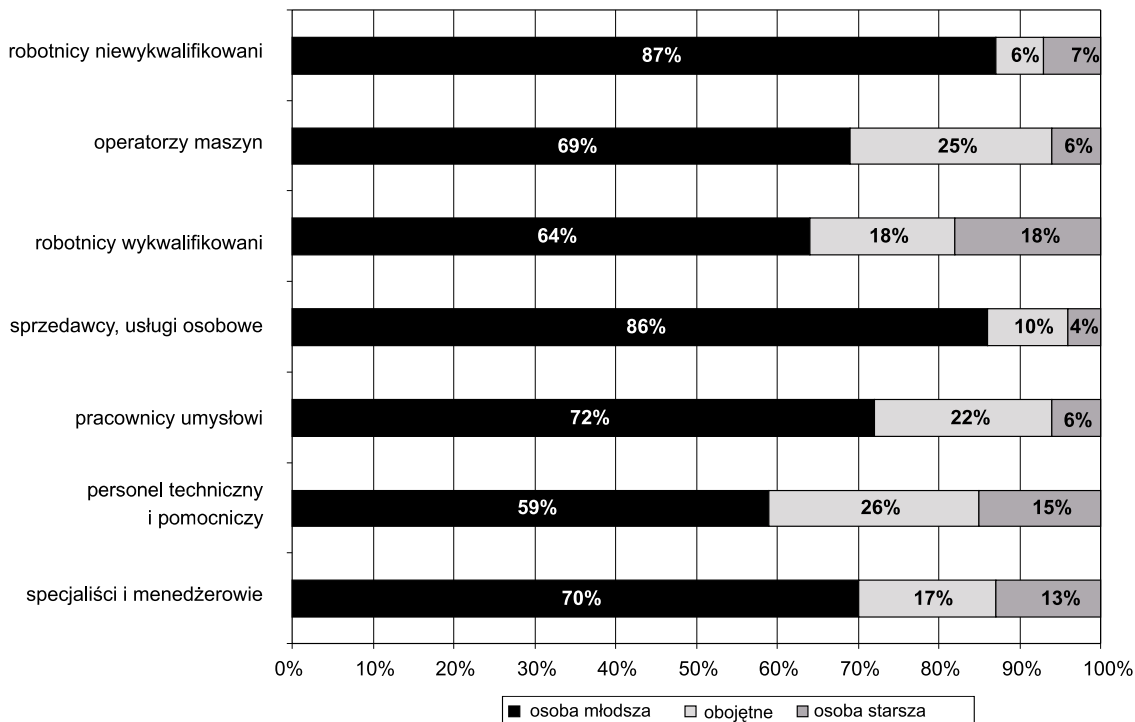
Preferencje pracodawców co do stanu cywilnego potencjalnych pracowników są znacznie słabiej zaznaczone, choć nieco częściej wybierano osoby zamężne lub żonate niż stanu wolnego. Co drugi menedżer nie przywiązuje wagi do stanu cywilnego kandydatów.

Wiek

Tylko dla 1/4 menedżerów z sektora MSP wiek pracowników nie ma znaczenia. Ci, którzy zgłaszali określone oczekiwania odnośnie wieku, zdecydowanie woleli młodych pracowników. Jedynie wysokie kwalifikacje kandydata mogły skłonić pracodawców do wyboru osoby starszej. W przypadku zapotrzebowania na

specjalistów, średni personel oraz robotników wykwalifikowanych wiek kandydata do pracy odgrywał nieznacznie mniejszą rolę.

Wykres 3.11. Preferowany wiek pracownika w zależności od stanowiska (w %) w firmach zatrudniających powyżej 5 pracowników

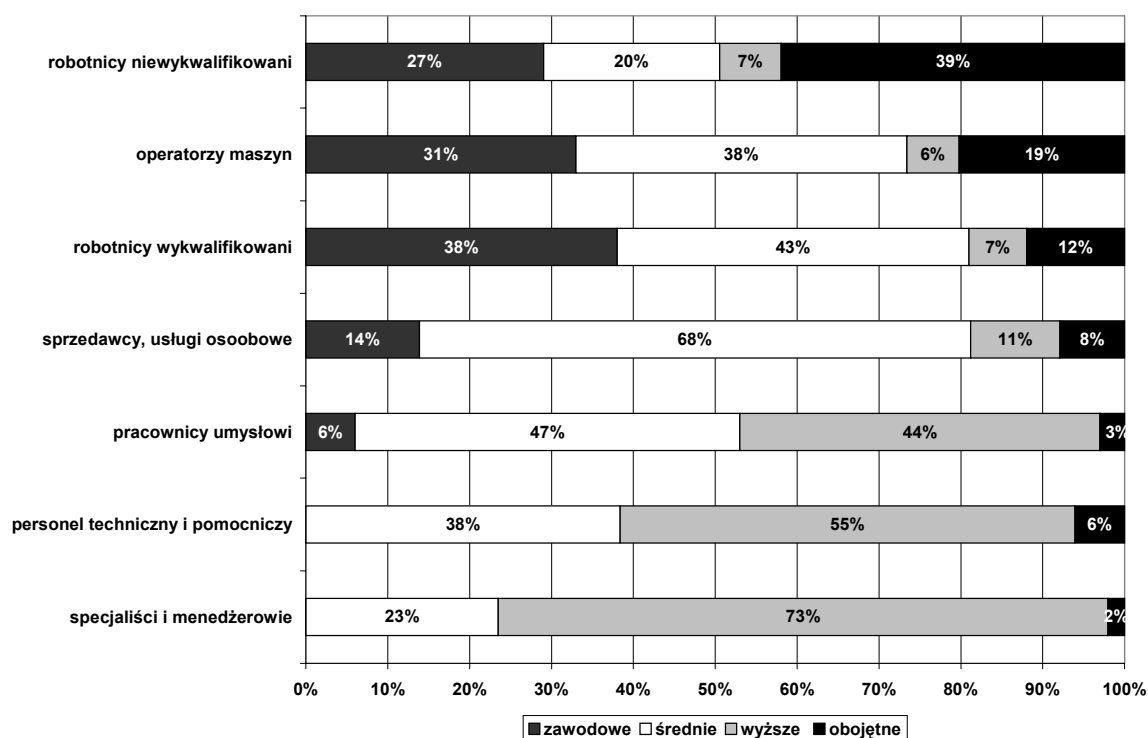

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Wykształcenie pracowników

W sferze wykształcenia pracodawcy mają wysokie wymagania wobec wszystkich grup zawodowych. 73% oczekuje, aby wyższe wykształcenie posiadali menedżerowie i specjaliści. Tylko nieznacznie mniejsze wymagania są stawiane personelowi pomocniczemu i technicznemu. Także od prawie połowy kandydatów na stanowiska biurowe oczekuje się wyższego wykształcenia. Sprzedawcy i robotnicy wykwalifikowani powinni legitymować się wykształceniem przynajmniej średnim. Znalazły się osoby, które nawet od robotników niewykwalifikowanych wymagały dyplomu wyższej uczelni. Bardzo niewielki odsetek pracodawców uznał czynnik wykształcenia za obojętny.

Wykres 3.12. Preferowane wykształcenie pracownika w zależności od stanowiska (w %) w firmach zatrudniających powyżej 5 pracowników

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Doświadczenie zawodowe

Preferowane są osoby z doświadczeniem zawodowym. W największym stopniu dotyczy to stanowisk specjalistów, menedżerów, oraz średniego personelu technicznego. Niewielką wagę przywiązują pracodawcy jedynie do posiadania doświadczenia przez pracowników biurowych. Doświadczenia potencjalnych pracowników nie mają natomiast istotnego znaczenia dla menedżerów przedsiębiorstw dobrze prosperujących i najbardziej dynamicznych⁴. Częściej preferują oni osoby młode, traktując konieczność ich wykszolenia jako niezbędny element inwestycji w pracownika.

⁴ Do kategorii „*firm dobrze prosperujących*” zaliczono podmioty, które według subiektywnej opinii głównego menedżera spełniają choć jeden z poniższych warunków:

- 1) wyniki ekonomiczne poprawiły się w porównaniu z sytuacją sprzed 12 miesięcy i jednocześnie według przewidywań w ciągu następnych 12 miesięcy nie będą gorsze;
- 2) wyniki ekonomiczne według przewidywań w ciągu następnych 12 miesięcy będą lepsze, a w porównaniu z sytuacją sprzed 12 miesięcy nie pogorszyły się.

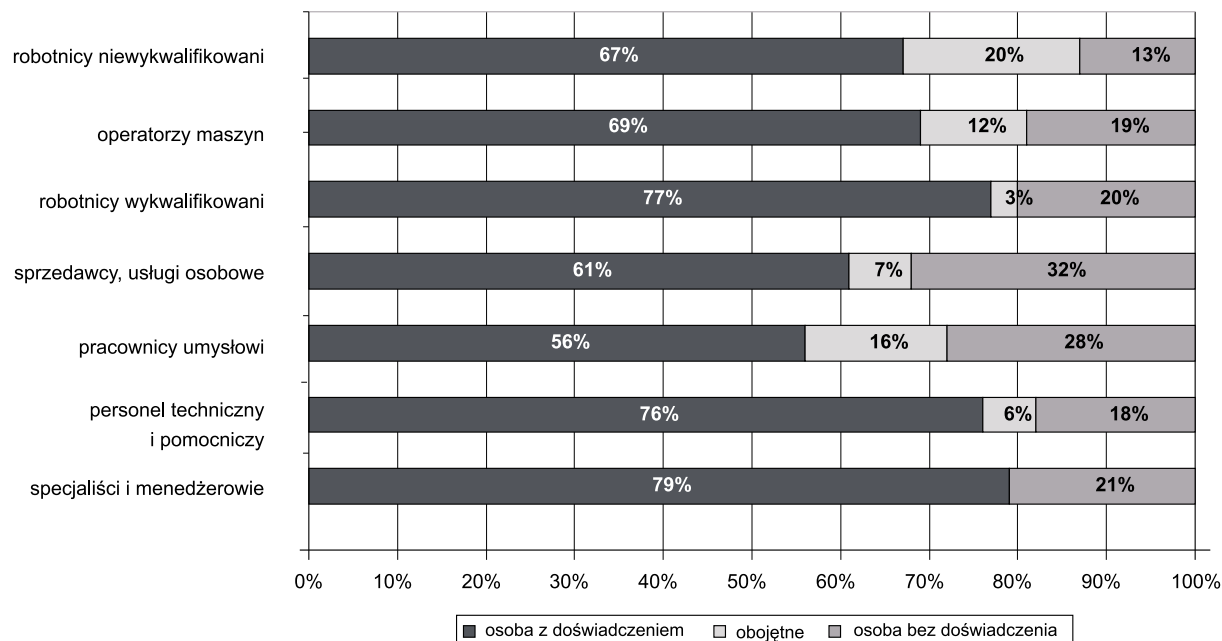
Warunki te spełniło w obydwu pomiarach łącznie 34% podmiotów zatrudniających ponad 5 pracowników oraz 23% mikroprzedsiębiorstw.

Jako „*dynamiczne*” określono przedsiębiorstwo, spełniające przynajmniej dwa z poniższych warunków:

- 1) firma planuje lub podejmuje inwestycje bezpośrednio związane z produkcją lub świadczonymi usługami;
- 2) firma planuje lub podejmuje inwestycje związane z jej funkcjonowaniem (na przykład unowocześnienie biura);
- 3) firma wprowadza obecnie lub planuje wprowadzenie na rynek nowych towarów lub usług.

Wśród firm sektora MSP o zatrudnieniu przekraczającym 5 osób jest ich 44%, a wśród mikroprzedsiębiorstw 21%.

Wykres 3.13. Preferowane doświadczenie w zależności od stanowiska (w %) w firmach zatrudniających powyżej 5 pracowników

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

3.4.2. Osoby niepełnosprawne

Mimo iż zatrudnienie osób niepełnosprawnych jest wspierane znacznymi środkami publicznymi, niepełnosprawni nie są poszukiwani na rynku pracy przez firmy sektora MSP. Zwiększając zatrudnienie, jedynie 5% menedżerów w firmach zatrudniających powyżej 5 osób preferuje niepełnosprawnych pracowników.

W 1999 roku, przy ogromnym bezrobociu wśród niepełnosprawnych, zatrudniało ich około 17% firm sektora MSP liczących ponad 5 pracowników (jedynie w 8% firm więcej niż co piąty zatrudniony to niepełnosprawny) i mniej niż 1% mikroprzedsiębiorstw.

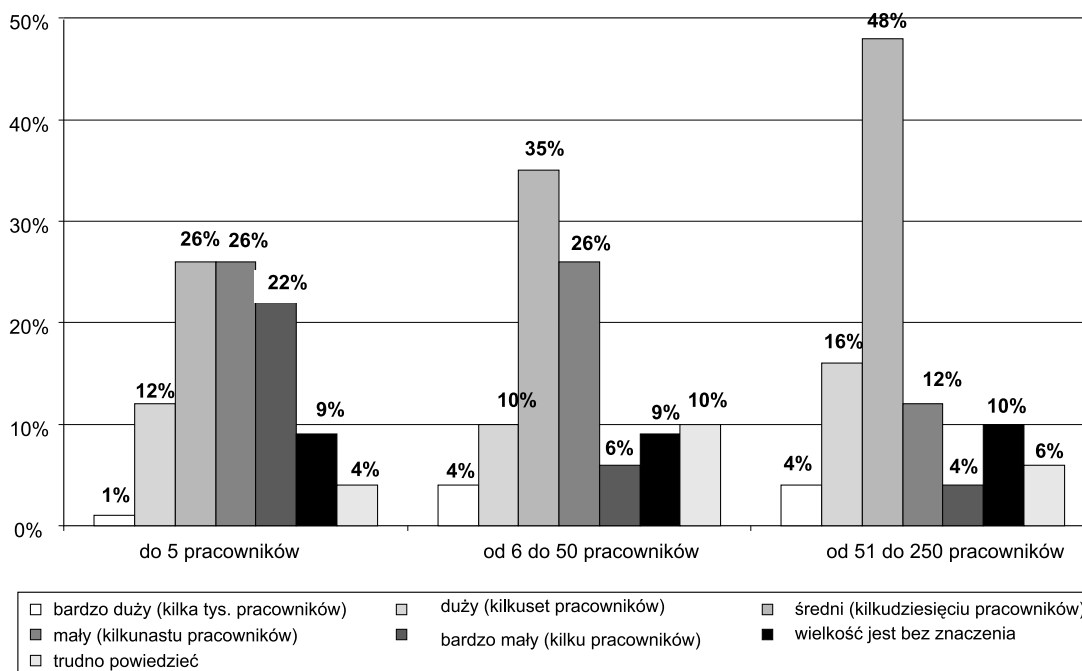
3.5. Preferencje pracowników dotyczące miejsca pracy

Jedynie 8% pracowników MSP zadeklarowało zamiar zmiany pracodawcy w najbliższym czasie. Jest to po części rezultat zadowolenia z obecnych warunków pracy, a po części wynik obawy przed bezrobociem.

Najpowszechniejszy motyw zmiany pracy to chęć uzyskania wyższych zarobków, stąd ponad dwukrotnie częściej chcą zmienić pracę najmniej zarabiający.

Pracownicy sektora MSP szukając pracy preferują przedsiębiorstwa o wielkości zbliżonej do firm, w których są zatrudnieni obecnie. Zaledwie 12% wołałoby podjąć pracę w dużych zakładach, a jedynie 3% – w bardzo dużych.

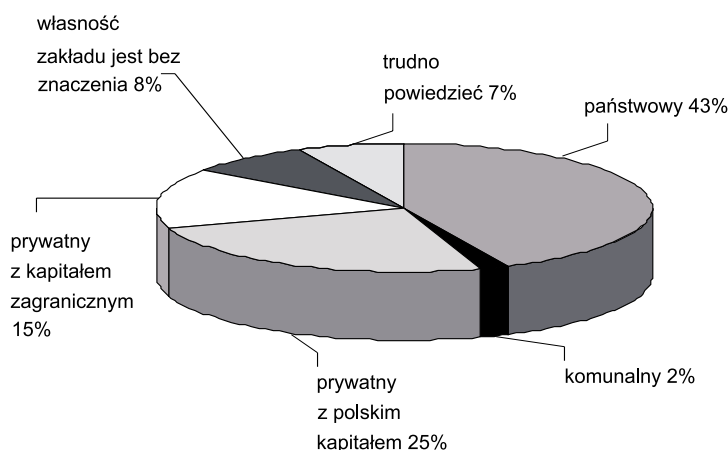
Wykres 3.14. Wielkość preferowanej firmy według wielkości obecnego miejsca zatrudnienia

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

43% zatrudnionych w sektorze MSP szukając pracy wybrałoby przedsiębiorstwa państwowe, natomiast 40% wolałoby pracować w przedsiębiorstwach prywatnych. Preferencje dotyczące pracodawcy są jednak różne w zależności od obecnego miejsca pracy. 2/3 zatrudnionych w przedsiębiorstwach państwowych, spółdzielniach i zakładach komunalnych chciałoby pracować w sektorze publicznym. Pracownicy firm prywatnych woleliby kontynuować pracę w przedsiębiorstwach prywatnych. Tylko 40% z nich zdecydowałaby się przenieść do pracy w przedsiębiorstwie publicznym.

Wykres 3.15. Preferowana forma własności firmy

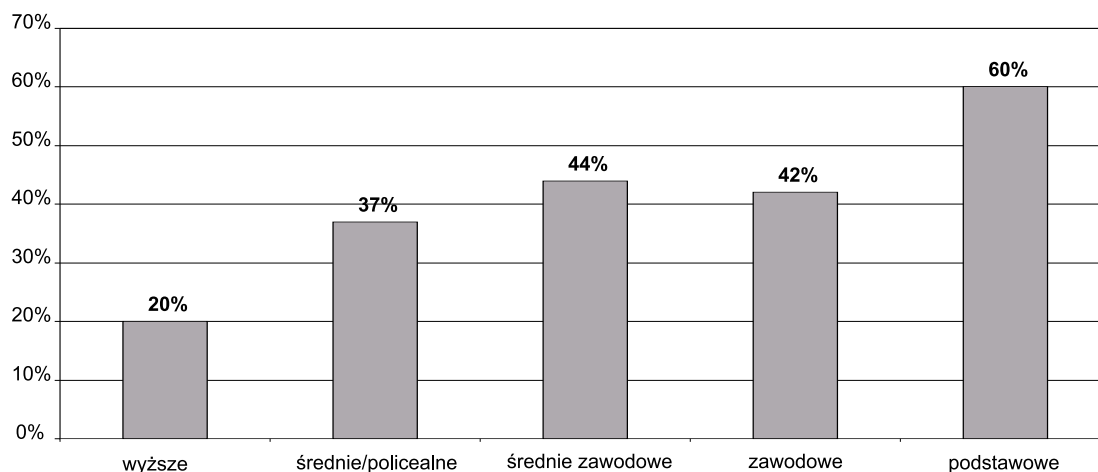
Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Jak widać, sektor państwowy jest cenionym pracodawcą na rynku pracy. Cieszy się popularnością wśród pracowników o długim stażu pracy od 10 do 20 lat (51%) i powyżej 20 lat (47%). Częściej preferują sektor państwowy zatrudnieni w firmach średnich, zatrudniających od 51 do 250 osób (54%), niż w najmniejszych, zatrudniających do 5 osób (38%). Przypuszczać można, że pracownicy mikroprzedsiębiorstw na co dzień

odczuwając zasady rynkowego funkcjonowania gospodarki, przywykli do nich i nie tęsknią za dawnymi rozwiązaniami.

Rzadziej preferują firmy państwowe także pracownicy najlepiej wykwalifikowani: o najwyższym wykształceniu oraz zatrudnieni na stanowiskach specjalistów i jako wyższa kadra kierownicza. Znajduje to swoje uzasadnienie w strukturze płac, która w sektorze państwowym jest bardziej „spłaszczona” i w mniejszym stopniu odzwierciedla różnice w wykształceniu oraz zakresie odpowiedzialności między pracownikami.

Wykres 3.16. Procent osób preferujących przedsiębiorstwo państwowe w zależności od wykształcenia

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

W przypadku preferencji odnośnie branży ewentualnego nowego pracodawcy, pracownicy sektora MSP wybraliby firmę działającą w dziedzinie, w której obecnie są zatrudnieni. Potwierdza to zasadę, że pracownicy szukają zatrudnienia w miejscu o charakterze zbliżonym do dotychczasowego zakładu pracy.

3.6. Gotowość do rozpoczęcia samodzielnej działalności gospodarczej

W badaniach⁵ przeprowadzonych na przełomie 1997 i 1998 roku na próbie 25 000 osób z 23 krajów, Polska zajęła pierwsze miejsce pod względem zgłaszanej przez respondentów gotowości do podejmowania pracy na własny rachunek. Aż 79,9% Polaków wybrałoby raczej prowadzenie własnej działalności gospodarczej, niż bycie pracownikiem. Na kolejnych miejscach uplasowali się Portugalczycy (73,3%), Amerykanie (70,8%) oraz Szwajcarzy (64,5). Kraje Europy Centralnej wypadły znacznie słabiej: Słowenia – 63,3%, Bułgaria – 55,4%, Węgry – 49,8% i Czechy – 36,8%. Na samym dole listy znalazły się Rosja (33,2%), Dania (29,7%) oraz Norwegia (26,9%). Jednak nawet w tych krajach duża grupa osób wyraża chęć do prowadzenia samodzielnej działalności – chociaż średnio tylko 10% ludności aktywnej zawodowo jest swoim własnym pracodawcą.

W badaniach Demoskopu, uwzględniających wyłącznie pracowników sektora MSP, 18% respondentów twierdziło, że w ostatnim roku rozważali możliwość rozpoczęcia samodzielnej działalności gospodarczej – najczęściej byli to pracownicy mikroprzedsiębiorstw, specjaliści, kadra kierownicza oraz pracownicy niewyspecjalizowani. Stosunkowo rzadko natomiast brali pod uwagę założenie własnej firmy robotnicy (zwłaszcza niewykwalifikowani)

⁵ David Blanchflower, Department of Economics, Dartmouth College and NBER, US, and Andrew Oswald, Department of Economics, Warwick University, UK: *Mesuring Latent Entrepreneurship Across Nations*, grudzień 1999 r., na podstawie 1997/8 ISSP Module on Work Orientations/General Social Survey.

oraz technicy. Częściej opcję tę rozważały osoby młodsze, o krótszym stażu oraz uzyskujące dodatkowe dochody, co można uznać za wskaźnik aktywności pracownika.

Co trzeci zatrudniony w sektorze MSP, biorący pod uwagę możliwość pracy na własny rachunek, jest zdecydowany podjąć starania w tym kierunku w niedalekiej przyszłości. O sygnalizowanej gotowości do podjęcia działalności gospodarczej wśród zatrudnionych w sektorze MSP nie decyduje wiedza, wykształcenie i możliwości finansowe. Czynnikiem mobilizującym są niskie dochody w rodzinie. Silną motywację stanowi też chęć awansu społecznego. Dotyczy to zwłaszcza grupy robotników.

Tabela 3.2. Zamiar podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej w poszczególnych grupach zawodowych

Grupa zawodowa	Rozważający podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej
ogółem	18%
specjaliści	31%
kadra kierownicza	50%
pracownicy umysłowi wyspecjalizowani	16%
pozostali pracownicy umysłowi	24%
personel pomocniczy, technicy	13%
pracownicy usług	20%
sprzedawcy	20%
robotnicy wykwalifikowani	15%
robotnicy niewykwalifikowani	13%

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

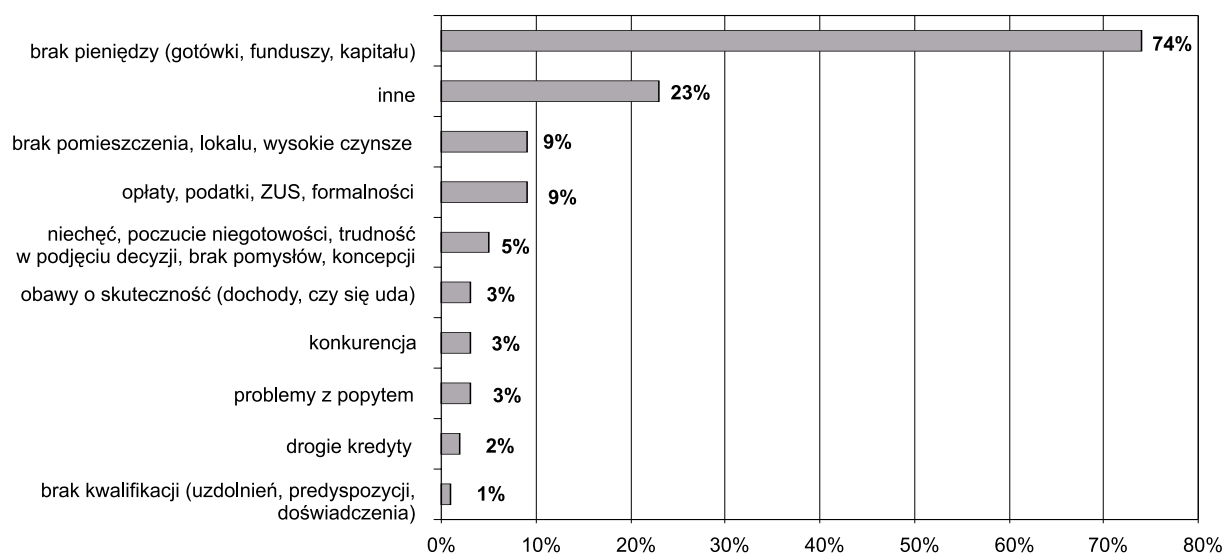
Nadzieje na rozwój przedsiębiorczości można wiązać z młodym pokoleniem. W badaniach CBOS⁶ przeprowadzonych wśród uczniów szkół ponadpodstawowych 64% młodych ludzi twierdziło, że założenie w przyszłości własnej firmy wchodzi w grę, prawie jedna czwarta nie miała wyrobionego zdania, a tylko 13% zdecydowanie wykluczało taką możliwość. Gotowość do założenia własnej firmy wyrażają osoby aktywne (na przykład już w czasie szkoły podejmujące dorywcze prace), charakteryzujące się wyższą samoocena i z optymizmem patrzące w przyszłość. Możliwość prowadzenia samodzielnego biznesu biorą pod uwagę prawie wszystkie dzieci prywatnych przedsiębiorców.

⁶ *Praca zarobkowa i stosunek do pieniędzy młodzieży szkół ponadpodstawowych*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Komunikat z badań, Warszawa, styczeń 2000 r.

3.6.1. Główne przeszkody w rozpoczęciu samodzielnej działalności gospodarczej

Osoby rozważające rozpoczęcie samodzielnej działalności gospodarczej jako główne przeszkody wymieniają: brak kapitału (74%), zbyt wysokie podatki i niezbędne formalności (9%) oraz problemy lokalowe (9%). Ponadto 5% nie ma pomysłów, a zaledwie 3% obawia się o przyszłe funkcjonowanie na rynku, problemy z konkurencją, brak dostatecznego popytu na produkty oraz to, czy uda się osiągnąć jakieś dochody. Tylko 1% podaje w wątpliwość swoje kwalifikacje.

Wykres 3.17. Główne przeszkody w rozwinięciu samodzielnej działalności gospodarczej deklarowane przez rozważających taką decyzję w ciągu ostatniego roku (w %)

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Kwestią decydującą o podjęciu własnej działalności gospodarczej są środki na rozruch przyszłej firmy, co podkreśla znaczenie dostępności kredytów dla przyszłych przedsiębiorców.

Pracownicy sektora MSP posiadają poważny atut jako przyszli przedsiębiorcy, gdyż w wielu przypadkach mogą uczestniczyć w decyzjach dotyczących firmy i zdobyć praktyczną wiedzę na temat jej funkcjonowania. Dotyczy to zwłaszcza zatrudnionych w mikrofirmach, którzy mają dodatkową motywację do usamodzielnienia się z powodu ograniczonych możliwości kariery zawodowej, a także często krótkiego okresu działania małych firm na rynku, co nie pozwala traktować ich jako miejsca pracy na długie lata.

3.7. Rekrutacja nowych pracowników

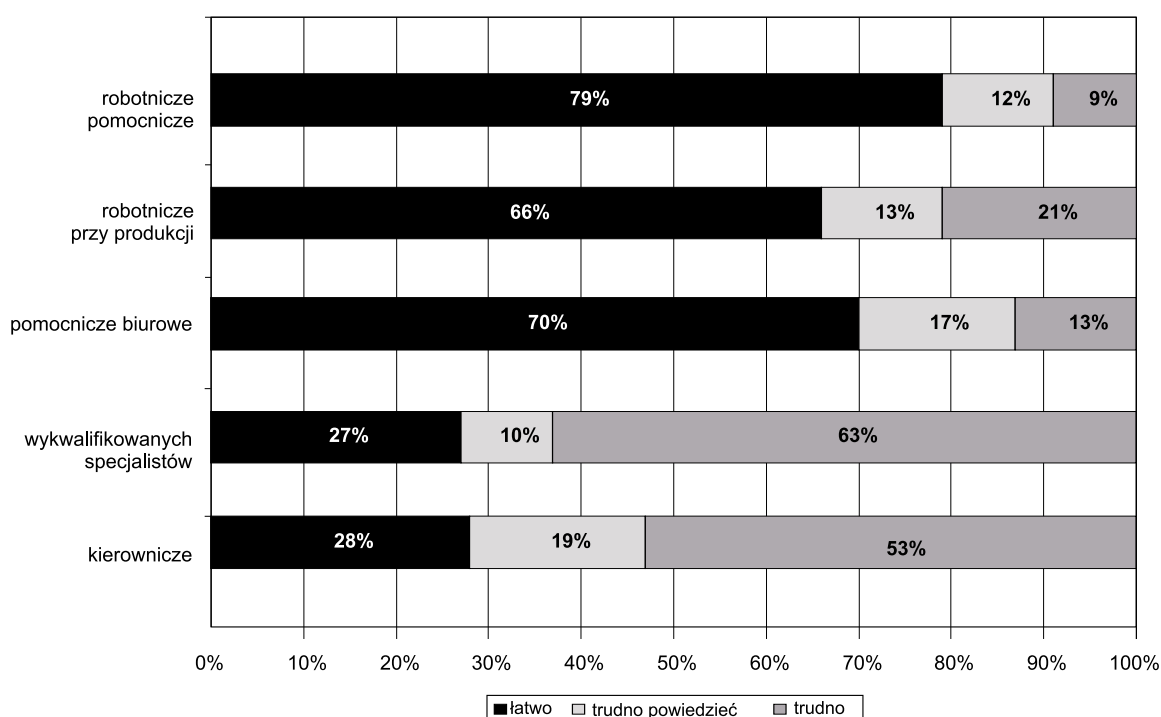
Na początku 2000 roku stopa bezrobocia w kraju osiągnęła 13,9%, a lokalnie bywa znacznie wyższa. Jak się zatem wydaje, przedsiębiorcy sektora MSP, chcący zatrudnić nowych pracowników, nie powinni mieć z tym żadnych problemów. Jednak pracodawcy mają zwykle bardzo konkretne wymagania, przede wszystkim co do kwalifikacji kandydatów.

3.7.1. Trudności z pozyskaniem pracowników

Firmy najczęściej poszukują menedżerów, specjalistów i robotników wykwalifikowanych. Zdaniem pracodawców znalezienie specjalisty lub menedżera na kierownicze stanowisko, posiadającego wysokie kwalifikacje jest trudne, jako że wśród bezrobotnych praktycznie nie ma osób z wyższym wykształceniem. Nowych pracowników należy zatem szukać wśród absolwentów wyższych uczelni zaczynających pracę lub oferując lepsze warunki zatrudnionym w innych firmach.

Znalezienie odpowiednich pracowników utrudniają wysokie oczekiwania pracodawców dotyczące wykształcenia kandydatów. Odnosi się to nie tylko do osób na stanowiska kierownicze, lecz także do innych grup zawodowych. Dla każdej z nich wymagania przekraczają przeciętne wykształcenie wśród ogółu zatrudnionych na analogicznych stanowiskach.

Wykres 3.18. Czy łatwo jest znaleźć kandydatów na stanowiska.... (dla firm powyżej 5 pracowników)

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Najłatwiej, zdaniem pracodawców, jest znaleźć pracownika na stanowisko robotnika niewykwalifikowanego. Większych problemów menedżerowie oczekują przy zatrudnianiu robotników z kwalifikacjami (aż co piąty respondent twierdzi, że byłoby to trudne). W obydwu tych przypadkach ocena dostępności poszukiwanych pracowników nie zależy od lokalnego poziomu bezrobocia. To zjawisko może wynikać z jednorodnej struktury polskiego bezrobocia. Osób o wysokich kwalifikacjach (także robotników) nie ma wśród bezrobotnych, a zatem lokalna stopa bezrobocia nie wpływa na ich dostępność na rynku pracy. Z kolei osób o niskich kwalifikacjach jest nadmiar nawet na terenach, gdzie bezrobocie jest stosunkowo najniższe.

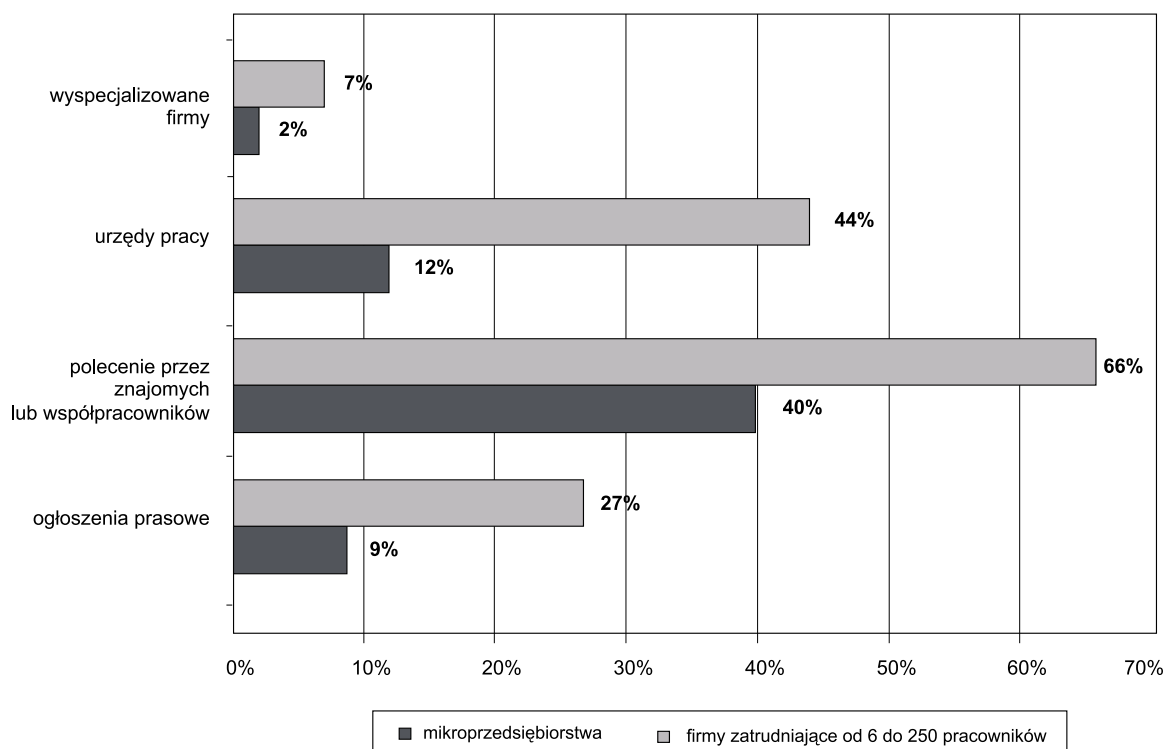
W odróżnieniu od dobrze znających rynek pracy pracodawców z większych zakładów, właściciele mikroprzedsiębiorstw mają słabą orientację w tym zakresie. Na pytanie, czy łatwo jest znaleźć pracowników na wskazane stanowisko znaczący odsetek (do 50%) przedsiębiorców zatrudniających mniej niż 5 osób udzielał odpowiedzi „nie wiem”. Potwierdza to obserwację o słabszym zainteresowaniu tej grupy firm zwiększaniem zatrudnienia.

3.7.2. Sposoby rekrutacji stosowane w przedsiębiorstwach sektora MSP

Zarówno firmy mniejsze, jak i większe najchętniej zatrudniają osoby polecane przez znajomych lub współpracowników. Jest to powszechna i utrwalona forma poszukiwania kandydatów do pracy w całym sektorze MSP. Nie wymaga szczególnych nakładów, a ponadto daje gwarancję w postaci polecenia osoby polecającej i pozwala na uzyskanie dodatkowych informacji na temat nowozatrudnionego.

Im większa firma, tym częściej wykorzystuje zróżnicowane metody rekrutacji pracowników. Mikroprzedsiębiorstwa czynią to rzadziej, ale należy zauważyć, że duża część spośród nich (np. firmy jednoosobowe lub rodzinne) nigdy nie posiadały pracowników *sensu stricto* i nie są zainteresowane ich zatrudnianiem.

Wykres 3.19. Korzystanie z różnych form rekrutacji pracowników przez pracodawców (w %)

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Ogłoszenia prasowe cieszą się największą popularnością w przedsiębiorstwach średnich. Stosuje je 45% przedsiębiorców zatrudniających między 51 a 250 pracowników. Chętnie (57%) korzystają z nich firmy małe i średnie w dużych miastach powyżej 200 tys. mieszkańców. Menedżerowie w mniejszych miejscowościach mają zapewne dość dobre rozeznanie w lokalnym rynku pracy i ogłoszenie prasowe nie rozszerzy znacząco kręgu osób, do których są w stanie dotrzeć z ofertą pracy.

Także lokalna stopa bezrobocia, z reguły większa w małych miastach, powoduje, że siła robocza jest łatwiej dostępna, a przedsiębiorca nie musi ponosić dodatkowych kosztów związanych z poszukiwaniem nowych pracowników. Na podstawie badań w grupie pracowników można stwierdzić, że jest to metoda często stosowana w celu znalezienia wysoko kwalifikowanych osób, których pozyskanie może być trudne, mimo ogólnie wysokiego poziomu bezrobocia.

Z pośrednictwa urzędów pracy, wśród firm małych i średnich, najczęściej korzystają spółdzielnie. Częściej również czynią to firmy średnie niż małe. Urząd pracy jest miejscem poszukiwania pracowników w miastach

średniej wielkości (między 20 tys. a 200 tys. mieszkańców). Zgłaszało się tam 52% przedsiębiorców poszukujących pracowników. Można przypuszczać, że jest to wynik geograficznej bliskości placówki z jednej strony, z drugiej zaś braku rozwiniętego rynku pośrednictwa i niedoboru firm specjalistycznych.

Z usług firm wyspecjalizowanych w pośrednictwie pracy korzysta zaledwie 2% mikroprzedsiębiorstw oraz 7% firm małych i średnich. Wśród firm zatrudniających ponad 5 pracowników stosunkowo najczęściej metodę tę stosowały firmy z większych miast powyżej 200 tys. mieszkańców (7% – co zapewne wiąże się z dostępnością usług), a także spółki prawa handlowego i firmy najmłodsze, założone w roku 1998 lub później (14%).

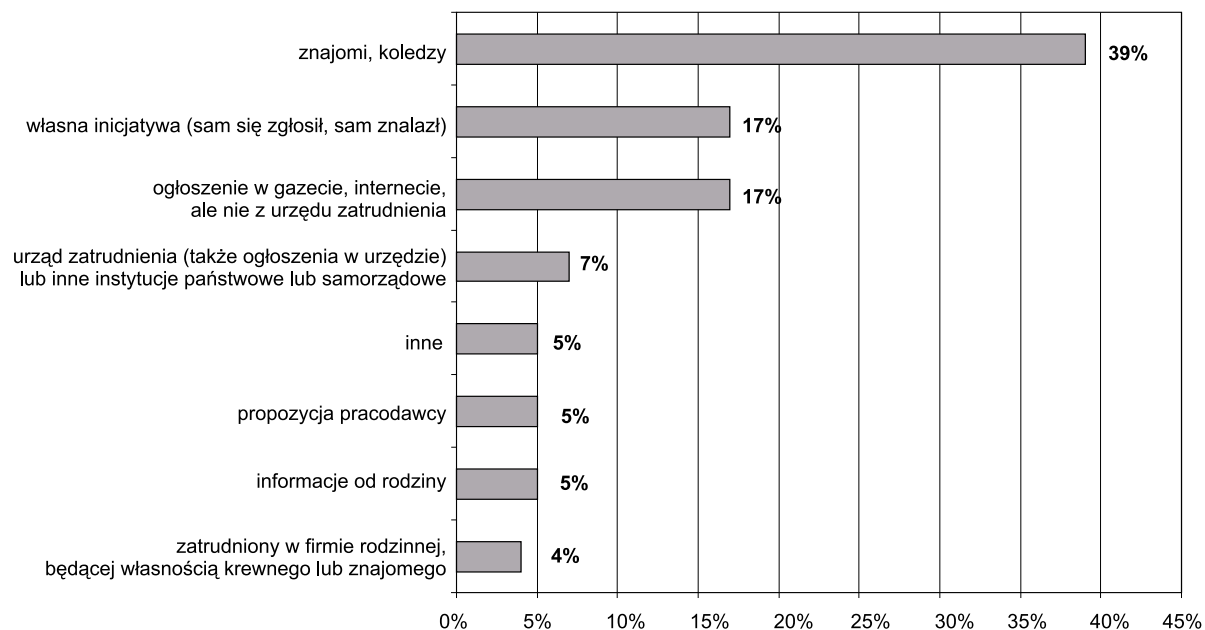
3.7.3. Sposób znalezienia obecnego miejsca pracy przez pracowników

Podkreślane przez przedsiębiorców znaczenie prywatnych kontaktów przy poszukiwaniu nowej pracy jest zgodne z opinią panującą wśród zatrudnionych. Zdaniem pracowników sektora MSP najbardziej skuteczną metodą znalezienia pracy jest pośrednictwo kolegów i znajomych, a także członków rodziny. W sumie, dzięki ich pomocy pracę znalazło około 48% zatrudnionych w mikrofirmach oraz małych i średnich przedsiębiorstwach (informacje od rodziny, praca w firmie rodzinnej lub u znajomego, pośrednictwo kolegów i znajomych). 17% wskazywało na własną aktywność i inicjatywę w znalezieniu obecnego miejsca pracy.

Za pośrednictwem ogłoszeń prasowych bądź internetowych zatrudnionych zostało 17% obecnie pracujących w MSP. Najczęściej taka droga znalezienia nowego miejsca pracy charakteryzowała osoby z wykształceniem średnim i policealnym oraz wyższym (dotyczyło to prawie 30% każdej z tych grup), mieszkańców dużych miast powyżej 500 tys. ludności (25%), a także zarabiających powyżej 1500 zł (28%).

Mimo iż około 44% pracodawców z firm małych i średnich poszukiwało nowych pracowników przez urzędy pracy, zaledwie 7% pracowników stwierdziło, że znalazło zatrudnienie dzięki wspomnianemu pośrednictwu. Przyczyną tak małej roli i niskiej wydajności urzędów jest sposób ich funkcjonowania. Z reguły potencjalny pracodawca nie tylko nie ma dostępu do dokładnych informacji o kandydatach, ale także nie może sformułować swoich szczególnych wymagań wobec nich. Z drugiej strony znaczny odsetek firm zgłaszających się do instytucji publicznej o pomoc w znalezieniu nowych pracowników świadczy o zapotrzebowaniu na tego rodzaju pośrednictwo.

Wykres 3.20. Sposób znalezienia obecnego miejsca pracy

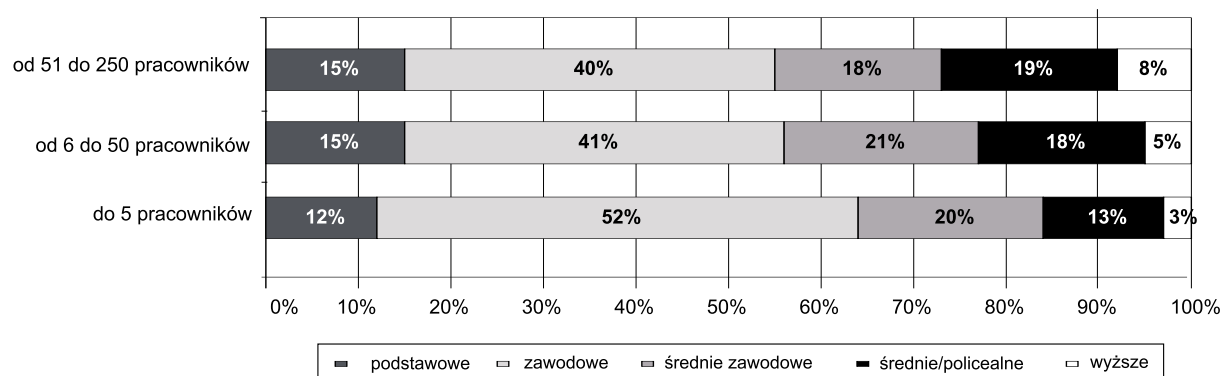
Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

3.8. Wykształcenie i kwalifikacje pracodawców i pracowników sektora MSP

3.8.1. Wykształcenie i kwalifikacje pracowników

Pracownicy firm sektora MSP są nieco gorzej wykształceni niż pracownicy dużych firm. Szczególnie mało osób po studiach (3%) oraz z wykształceniem średnim ogólnym i policealnym (14%) znajduje się wśród pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, w których ponad połowa pracowników posiada jedynie wykształcenie zawodowe.

Wykres 3.21. Wykształcenie pracowników sektora MSP

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Wśród pracowników MSP gorzej wykształcone są kobiety – 14% legitymuje się wykształceniem podstawowym, aż 53% zawodowym, 19% średnim zawodowym, 10% średnim lub policealnym i tylko 4% wyższym. Wśród mężczyzn 14% ma wykształcenie podstawowe, 34% zawodowe, 20% średnie zawodowe, 25% średnie lub policealne, a 7% dyplom wyższej uczelni.

W miastach powyżej 500 tys. mieszkańców odsetek osób z wyższym wykształceniem wśród zatrudnionych w MSP wzrasta do 10%.

Wykształcenie a wykonywany zawód

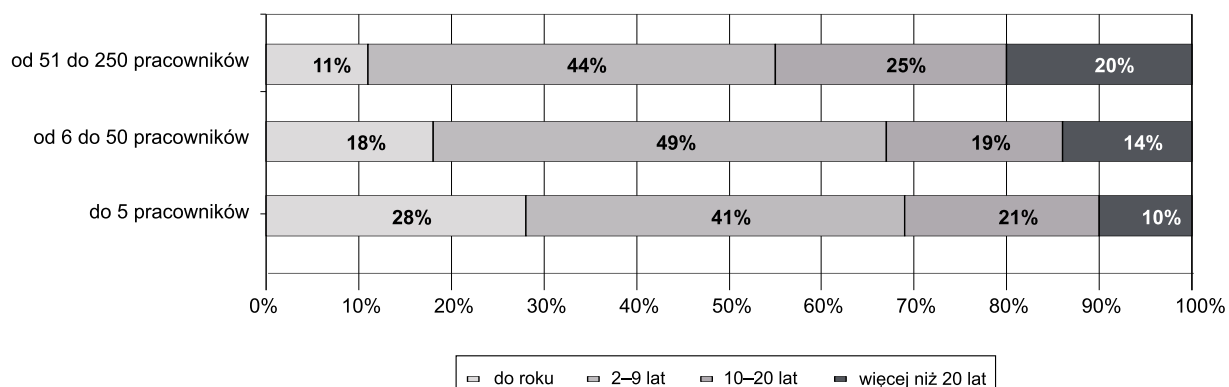
Nieznaczna większość (54%) pracowników twierdzi, że kierunek posiadanego wykształcenia odpowiada wykonywanej przez nich pracy. Rzadziej dotyczy to pracowników firm zlokalizowanych na wsi, którzy w 51% podejmują pracę niezgodną z wyuczonym zawodem. Należy przypuszczać, że w znacznej części uzyskali oni wykształcenie rolnicze.

Wśród osób rozpoczynających pracę w MSP (staż pracy poniżej roku) jedynie co trzeci pracownik podejmuje ją zgodnie z wyuczonym zawodem. Świadczy to o niedostosowaniu szkolnictwa do potrzeb sektora, ale także o sporej elastyczności absolwentów w poszukiwaniu pracy. Ponad połowa zatrudnionych sądzi, że mogłaby wykonywać inne niż obecnie prace – przekonanie to szczególnie silnie wyraża grupa osób z wyższym wykształceniem (80%) oraz osoby pracujące w firmach większych. Około 36% zatrudnionych sądzi, że mogłoby pracować na stanowisku wyższym, niż obecnie. Tutaj także osoby po studiach częściej niż inni dowierzają swoim kompetencjom (88%).

Staż

W sektorze MSP pracownicy mają stosunkowo krótki staż w obecnie wykonywanym zawodzie. Dotyczy to zwłaszcza firm najmniejszych, w których 28% osób pracuje nie dłużej niż rok w danej profesji. 63% osób swój obecny zawód zaczęło wykonywać po 1989 roku, przy czym staż w zawodzie jest wyraźnie krótszy niż łączny staż pracy, co oznacza, że duża grupa pracujących obecnie w sektorze MSP musiała się przekwalifikować.

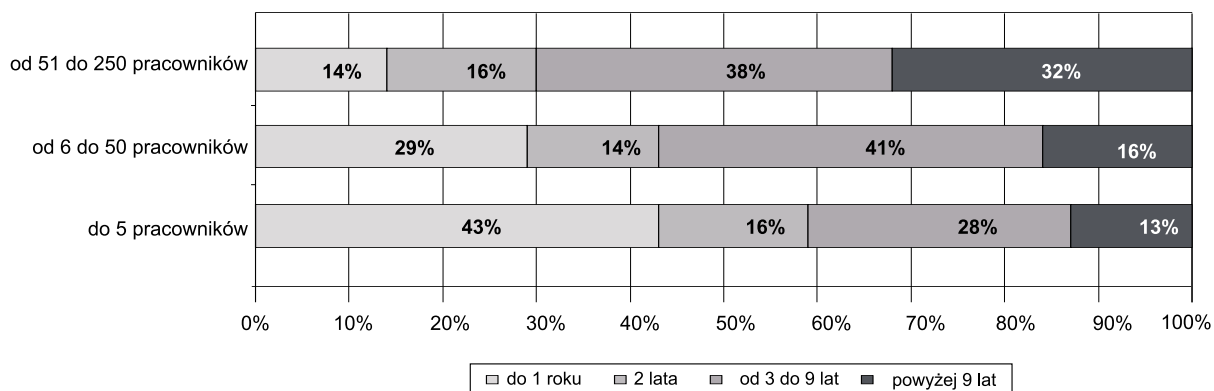
Wykres 3.22. Staż w obecnym zawodzie w zależności od wielkości firmy

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

W mikrofirmach większość pracowników pracuje od bardzo niedawna – 43% zatrudnionych jest nie dłużej niż od roku. Stałość zatrudnienia rośnie wraz z wielkością firmy.

Wykres 3.23. Staż w obecnym miejscu zatrudnienia

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Szkolenia i nauka

Ponad połowa małych i średnich przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 5 osób (54%) finansowała kursy, szkolenia i inne działania służące podniesieniu kwalifikacji pracowników. Im firma większa, tym częściej zapewniała pracownikom możliwość doksztalcenia - wśród firm średnich dotyczy to aż 83%, a wśród firm mikro – zaledwie 11%.

W firmach małych i średnich w 1999 roku w więcej niż co trzeciej firmie (37%) przynajmniej jeden pracownik studiował zaocznie. W szkołach pomaturalnych lub średnich uczyli się zaocznie pracownicy prawie co czwartej firmy, a na kursy zawodowe uczęszczali pracownicy w 38% firm. W mikroprzedsiębiorstwach odsetek firm, których pracownicy pobierali naukę, nie przekroczył 8% w żadnej z tych kategorii.

Znajomość języków obcych

Znajomość języków obcych w stopniu umożliwiającym porozumiewanie się deklaruje 37% pracowników sektora. Języki znają osoby z większych miast (44%), młodsze (w grupie do 35 roku życia na czynną znajomość języka powoływało się 47% osób), z wykształceniem średnim zawodowym i ogólnym (odpowiednio 51% i 54%) oraz wyższym (84%). Najbardziej popularny jest język rosyjski (46% wśród osób porozumiewających się w języku obcym); niewiele ustępuje mu angielski (45%). Na trzecim miejscu znalazł się niemiecki (35%). Znajomość pozostałych języków nie przekracza od 1 do 2%, nie licząc francuskiego, który wymieniło 7% pracowników.

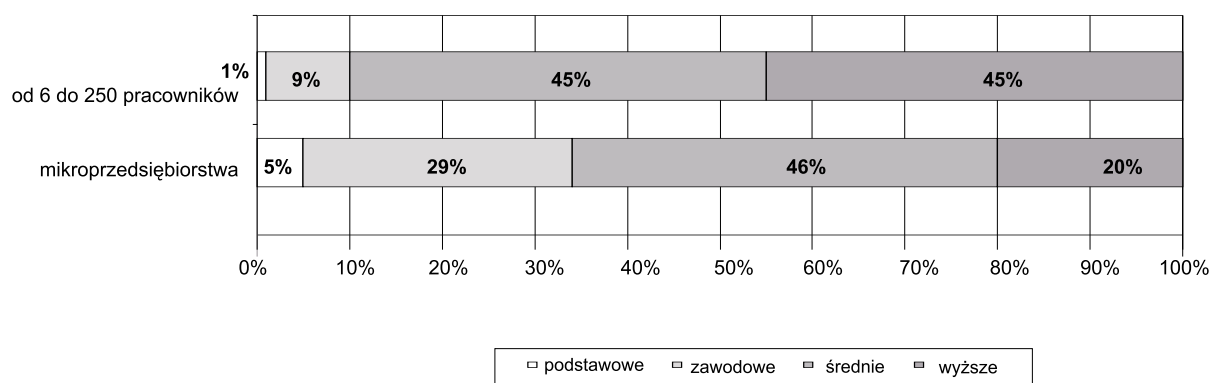
3.8.2. Wykształcenie i staż głównych menedżerów

Jest regułą, że główny menedżer w firmie zatrudniającej ponad 5 osób posiada wykształcenie średnie lub wyższe (po około 45%). Pozostali mają wykształcenie zawodowe. 48% respondentów twierdziło, że ukończyli dodatkowe kursy związane z zarządzaniem firmą. W grupie firm małych i średnich wykształcenie menedżerów w zasadzie nie zależy od rodzaju działalności firmy. Zaobserwowano jedynie znacząco niższy odsetek osób z wyższym wykształceniem w przedsiębiorstwach handlowych (35%).

W mikroprzedsiębiorstwach mniej osób legitymuje się wyższym wykształceniem, natomiast przybywa posiadaczy wykształcenia zawodowego, a co dwudziesty pracodawca ma jedynie wykształcenie podstawowe. Odsetek absolwentów kursów związanych z zarządzaniem firmą wśród menedżerów mikroprzedsiębiorstw wyniósł tylko 18%.

Różnie pracodawcy oceniali przydatność swego wykształcenia w obecnej pracy. W firmach małych i średnich 22% uważało, że posiadane wykształcenie jest raczej lub zdecydowanie nieprzydatne; w mikrofirmach sądziło tak 33% menedżerów. Niezależnie od wielkości firmy na brak pożytku z formalnej edukacji w obecnej pracy szczególnie często wskazywały osoby zajmujące się handlem i produkcją przemysłową.

Wykres 3.24. Wykształcenie głównych menedżerów w firmach sektora MSP

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Średni staż głównego menedżera (w firmach zatrudniających powyżej 5 pracowników) w obecnym miejscu pracy wynosi około 7,5 roku. Nie zależy od wielkości zatrudnienia w firmie w sposób istotny statystycznie, choć w małych (od 5 do 20 zatrudnionych) jest o kilka miesięcy dłuższy. Podobnie rzecz ma się z dziedzinami działalności firm. Staż w produkcji i budownictwie jest o rok dłuższy niż w usługach i handlu, jednak i te różnice nie są potwierdzone statystycznie. W mikroprzedsiębiorstwach staż głównego menedżera wynosi około 6,5 roku. Aż 76% respondentów z małych i średnich firm oraz 66% z mikrofirm twierdziło, że przed podjęciem obecnej pracy „zdobyli przydatne w niej doświadczenia zawodowe”.

3.9. Warunki pracy w MSP

3.9.1. Czas pracy

Na podstawie sondażu przeprowadzonego wśród pracowników sektora MSP można stwierdzić, że większość pracowała w pełnym wymiarze czasu pracy: dotyczyło to 95% pracowników firm średnich, 91% pracowników firm małych i 82% pracowników mikroprzedsiębiorstw. Wśród kobiet w pełnym wymiarze godzin pracowało 90%, a wśród mężczyzn – 87%. Częściej w niepełnym wymiarze pracowały osoby ze wsi i z miejscowości do 50 tys. mieszkańców (około 15%), podczas gdy w miastach od 50 tys. do 200 tys. i powyżej 200 tys. mieszkańców osoby zatrudnione w niepełnym wymiarze stanowiły odpowiednio 5% i 9%.

Na zasadach dyspozycyjności⁷ zatrudnionych jest 35% pracowników małych i średnich przedsiębiorstw. Dyspozycyjności wymaga się przede wszystkim od wyższej kadry kierowniczej, oraz – stosunkowo rzadziej – od pracowników usług, niewyspecjalizowanych pracowników umysłowych oraz robotników wykwalifikowanych.

Tabela 3.3. Procent pracowników zobowiązanych do dyspozycyjności w poszczególnych grupach zawodowych

Grupa zawodowa	Procent zobowiązanych do dyspozycyjności
ogółem	35%
specjaliści	38%
kadra kierownicza	63%
pracownicy umysłowi wyspecjalizowani	30%
pozostali pracownicy umysłowi	41%
personel pomocniczy, technicy	19%
pracownicy usług	42%
sprzedawcy	25%
robotnicy wykwalifikowani	39%
robotnicy niewykwalifikowani	32%

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Około 19% zatrudnionych w MSP pracuje poza terenem firmy. Najczęściej gros czasu pracy poza terenem firmy spędza wyższa kadra kierownicza (38%) oraz robotnicy wykwalifikowani (32%). Najrzadziej – specjaliści, wyspecjalizowani pracownicy umysłowi oraz sprzedawcy.

Większość pracowników w sektorze MSP pracuje od 40 do 42 godzin tygodniowo (47%), 31% – od 43 do 50 godzin, a 9% ponad 50 godzin. Należy zauważyć, że zatrudnieni w mikroprzedsiębiorstwach mają więcej pracy – aż 13% pracuje ponad 50 godzin tygodniowo, a 44% poświęca w tygodniu od 43 do 50 godzin na pracę. Zdecydowanie dłużej pracują kobiety – 14% wykonuje pracę w wymiarze ponad 50 godzin tygodniowo, w porównaniu do 4% mężczyzn. Ponadto 3% pracowników regularnie, a 14% dorywczo podejmuje się dodatkowych prac. Częściej dorywcze prace są źródłem ubocznych zarobków dla kobiet (18%).

⁷ W badaniach dyspozycyjność zdefiniowano jako wymaganą gotowość do pracy w zależności od potrzeb firmy, bez wynagrodzenia za godziny nadliczbowe.

3.9.2. Forma zatrudnienia

Umowy o pracę

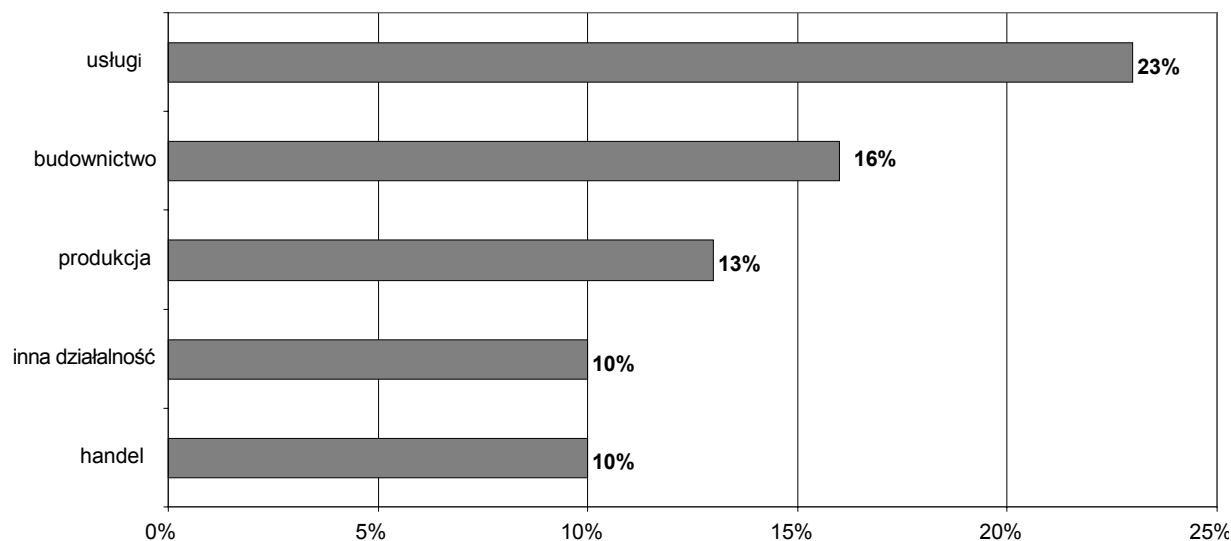
68% ankietowanych pracowników sektora MSP jest zatrudnionych na podstawie umów o pracę zawartych na czas nieokreślony, 24% osób – na podstawie umów zawartych na czas określony. Najczęściej stałe umowy o pracę były zawierane z zatrudnionymi w firmach średnich (82%). Zgodnie z oczekiwaniami, umowy terminowe najpowszechniej występują w grupie ludzi młodych, do 25 roku życia (39%), o stażu pracy w firmie nie przekraczającym roku (49%) i rocznym stażu zawodowym (42%). Wśród osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach 11% nie posiadało umowy o pracę. Umowy o pracę na czas nieokreślony podpisało 70% kobiet i 66% mężczyzn zatrudnionych w sektorze MSP.

Zatrudnianie pracowników na umowy-zlecenia

Okolo 8% pracujących w sektorze MSP wykonuje całość zadań w swoim głównym miejscu pracy na podstawie umów-zleceń, a 7% wykonuje część zadań na podstawie takich umów. Jest to charakterystyczne zjawisko dla osób rozpoczynających dopiero pracę w danej firmie (w tej grupie 20% wykonuje całość pracy na podstawie umów-zleceń), a także osób o niskich zarobkach (do 500 zł).

Znacząco większy jest odsetek kobiet wykonujących całość lub część prac w firmie na podstawie umowy-zlecenia (10% i 9%) od odsetka mężczyzn wykonujących całość (7%) lub część prac (4%) na podstawie zleceń. W mikroprzedsiębiorstwach udział wykonujących prace na umowy-zlecenia nie odbiega znacznie od wyniku dla pracujących w większych firmach. Zaobserwowano natomiast zróżnicowanie w zależności od branżowej specyfiki firm.

Wykres 3.25. Odsetek pracujących na umowy zlecenia w firmach podstawowych branż (w %) w firmach powyżej 5 osób

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracodawców MSP, 1999 r.

Zatrudnianie bez umowy

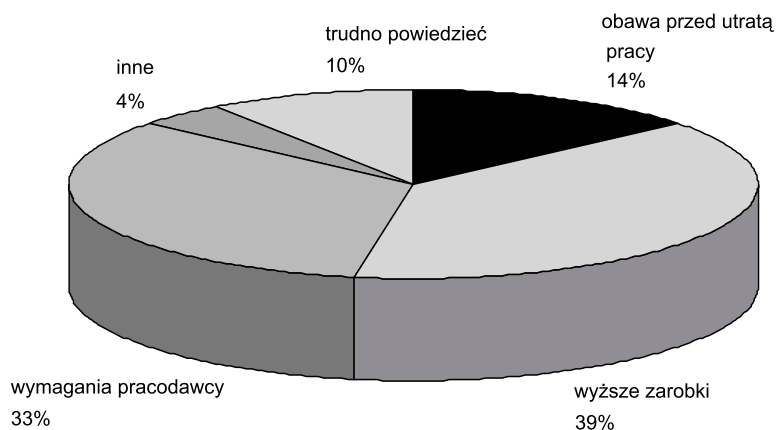
Grupa 9% pracowników sektora MSP przyznaje, iż zdarza im się wykonywać w firmie prace zarobkowe bez umów o pracę i bez umów-zleceń (10% kobiet i 8% mężczyzn). Im mniejsza firma, tym częściej. Zjawisko to dotyczy aż 16% osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, 8% pracujących w firmach małych i 3% w firmach średnich. Znacznie częściej taka praca ma miejsce w przedsiębiorstwach prywatnych (11%) oraz w przypadku osób o krótkim stażu w firmie. Praca bez żadnej formalnej umowy była charakterystyczna w grupie osób z wykształceniem podstawowym (14%) i średnim zawodowym (16%).

Przyczyny podejmowania pracy w szarej strefie

Znaczna część dochodów z szarej strefy gospodarki pochodzi z działalności zarejestrowanych małych i średnich przedsiębiorstw prywatnego sektora gospodarki. Podstawowe formy zatrudniania w szarej strefie to zatrudnienie bez umowy⁸ oraz wykonywanie części prac w swoim miejscu zatrudnienia poza umową.

Aż 78% pracowników nie godzi się na podjęcie pracy w szarej strefie. Wśród podejmujących taką pracę najczęstszą przyczyną (39%) była chęć otrzymania wyższych zarobków. Z tego powodu znacznie częściej na pracę w szarej strefie godziły się kobiety (48%) niż mężczyźni (20%). Rzadziej podejmowano pracę w szarej strefie ze względu na wymagania pracodawcy (33%) i w obawie przed utratą aktualnej pracy (14%).

Wykres 3.26. Przyczyny podejmowania pracy w szarej strefie

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

3.9.3. Wynagrodzenia

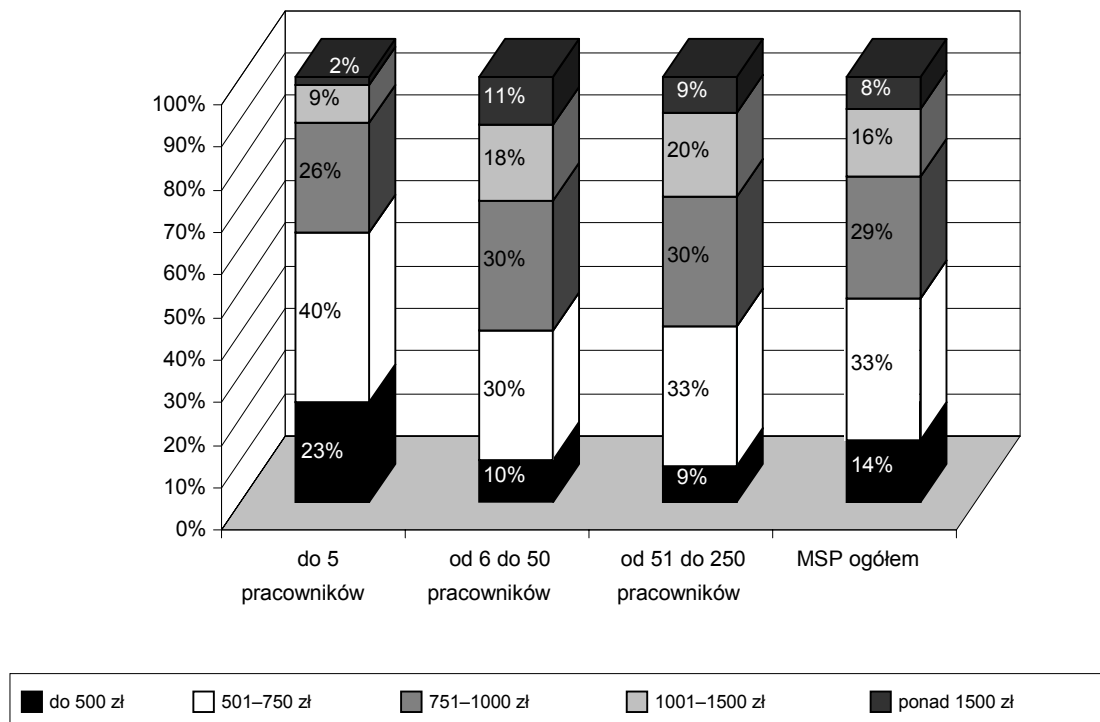
Według deklaracji pracowników średnia płaca netto w sektorze MSP wynosiła 908 zł. Należy przypuszczać, że zarobki są w istocie nieco wyższe, co można wyjaśnić tendencją do podawania zaniżonych dochodów⁹. Poza tym około 11% badanych pracowało w niepełnym wymiarze godzin i otrzymywało płace niższe, niż pracownicy pracujący w pełnym wymiarze, co wpłynęło na obniżenie ogólnej średniej.

Zdecydowana większość (76%) pracowników małych i średnich przedsiębiorstw deklarowała zarobki netto nie większe niż 1000 zł. Tylko 8% badanych zarabiała netto ponad 1500 zł. Występuje tu prosta zależność – więcej zarabiają pracownicy firm większych. W mikroprzedsiębiorstwach co czwarty pracownik zarabiał mniej niż 500 zł, podczas gdy w firmach małych i średnich najmniej zarabiający stanowili około 15%.

⁸ W Rozdziale 2.3.2. obszerniej omówiono temat szarej strefy w zatrudnieniu na podstawie szacunków ZBSE GUS i PAN.

⁹ Z danych GUS wynika, że przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw (bez PKP, Poczty Polskiej i Telekomunikacji Polskiej S.A.) w IV kwartale 1999 roku wyniosło 2013,99 zł. Szacunkowo zatem wynagrodzenie netto wynosiło około 1373 zł.

Wykres 3.27. Struktura wynagrodzeń netto w małych i średnich przedsiębiorstwach

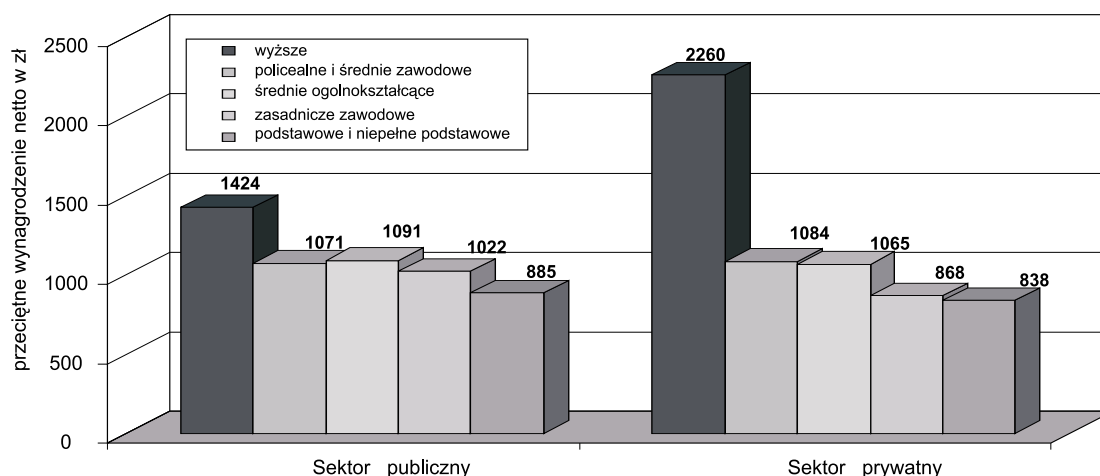

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Wysokość płac zależała także od województwa – pod tym względem przodowało Mazowsze, gdzie ponad 18% pracowników sektora MSP zarabiało ponad 1500 zł netto. Najniższe zarobki deklarują zatrudnieni w MSP w województwach wielkopolskim i świętokrzyskim, w których 1/4 pracowników zarabia mniej niż 500 zł netto miesięcznie.

W największym stopniu zarobki zależą od wykształcenia pracownika. Warto zauważyć, iż związek wynagrodzenia z wykształceniem jest znacznie silniejszy w sektorze prywatnym niż w sektorze publicznym.

Wykres 3.28. Przeciętne wynagrodzenie netto w złotych według poziomu wykształcenia w sektorach prywatnym i publicznym w MSP wśród pracowników pełnozatrudnionych

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Największe różnice w poziomie wynagrodzeń między sektorem publicznym i prywatnym można zauważyć wśród pracowników z wyższym wykształceniem. U prywatnego pracodawcy osoby takie otrzymywały wynagrodzenie o prawie 60% wyższe od pracowników o takim samym wykształceniu, zatrudnionych w sektorze publicznym. Z kolei wynagrodzenia osób o wykształceniu policealnym, średnim oraz podstawowym i podstawowym niepełnym były zbliżone w obu sektorach. Pracownicy z wykształceniem zasadniczym zawodowym, zatrudnieni w sektorze publicznym, otrzymywali wynagrodzenie wyższe od pracowników o takich samych kwalifikacjach z sektora prywatnego o 18%. W grupie pracowników z wykształceniem podstawowym i podstawowym niepełnym także nieco lepiej zarabiano w firmach państwowych (o około 5,5%). Zjawisko to wyjaśnia, dlaczego osoby z wykształceniem wyższym często przedkładają pracę w prywatnej firmie, a osoby z wykształceniem zawodowym i podstawowym bardziej cenią państwowego pracodawcę.

Systemy wynagradzania i płac

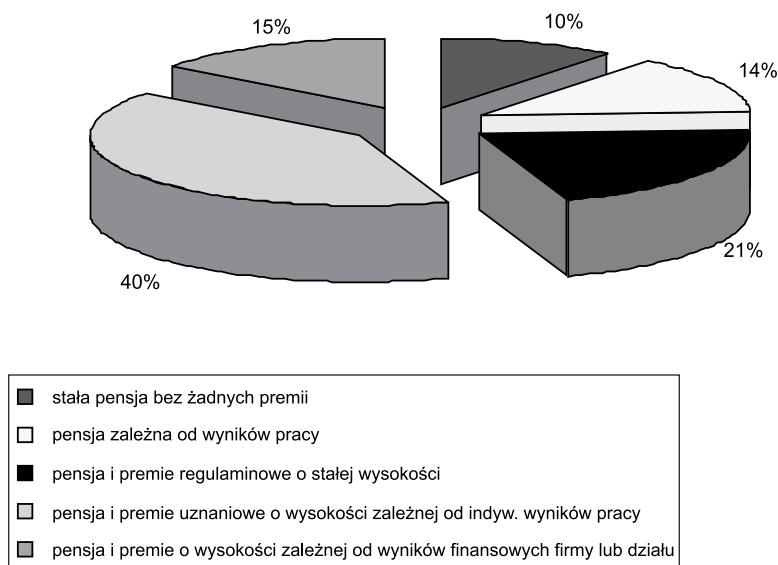
Co dziesiąty badany nie otrzymuje w ramach swojej głównej pracy stałej pensji podstawowej. Może to oznaczać, że zatrudnienie odbywa się bez umowy o pracę. Brak stałej pensji podstawowej dotyczył najczęściej respondentów pracujących w firmach zatrudniających do 5 pracowników (16%). Prawie co piąty badany (17%) posiadający dodatkowy dochód albo pracujący w niepełnym wymiarze (22%) nie otrzymywał stałej pensji podstawowej.

Mimo trudności finansowych, z jakimi borykają się małe i średnie przedsiębiorstwa, 80% zatrudnionych twierdziło, że nie zdarzają się opóźnienia w wypłatach wynagrodzeń. Opóźnienia częściej zdarzały się w przedsiębiorstwach mikro i małych (w 23% i 21% przypadków).

Czynniki determinujące wysokość i rozpiętość płac

Ponad połowa respondentów (56%) pracowała w przedsiębiorstwach stosujących systemy premiowania. Najczęściej obejmowały one pracujących w większych firmach, zatrudniających od 51 do 250 pracowników (73%). Pracownicy firm mikro, zatrudniających do 5 pracowników, znacznie rzadziej mogli korzystać z jakiegokolwiek systemu premiowania (39%).

Wykres 3.29. Premie stosowane w małych i średnich przedsiębiorstwach

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników MSP, 1999 r.

Najczęściej stosowanym systemem wynagradzania była pensja i premia uznaniowe, zależne od oceny wyników pracy (40%). System ten ma też najwięcej zwolenników (46%) wśród pracowników sektora MSP. 15% zatrudnionych jest w firmach stosujących premiowanie zależne od wyników finansowych całej firmy lub działu, a 15% może liczyć na premię regulaminową o stałej wysokości. Nie zaskakuje, że najrzadziej premie ustalone regulaminowo (nie powiązane z wynikiem ekonomicznym ani indywidualnymi osiągnięciami) występują w firmach mikro, a najczęściej w średnich firmach, przy czym tylko co piąty pracownik przedsiębiorstwa prywatnego korzysta z takiego systemu premiowania.

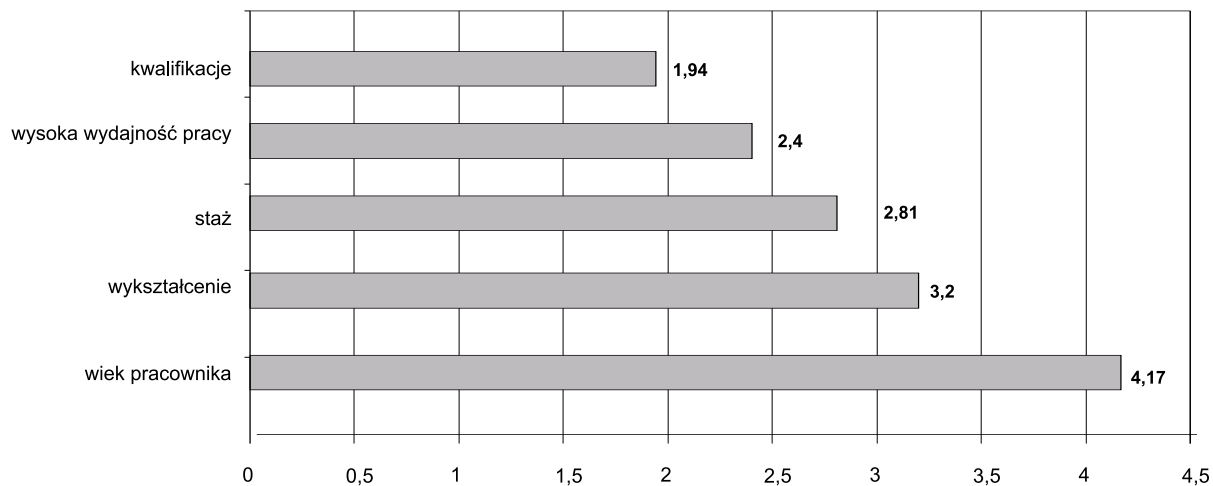
Wysokość zarobków

W opinii menedżerów z małych i średnich przedsiębiorstw wysokość zarobków pracownika zależy przede wszystkim od cech, które wpływają na jakość wykonywanej pracy, na przykład pracowitości czy sumiennosci. Twierdzi tak 76% pracodawców zatrudniających powyżej 5 osób. Kolejnym istotnym czynnikiem jest posiadanie przez pracownika cech pożądanych na danym stanowisku pracy np. dokładności – twierdzi tak 38% menedżerów. Niemal równie często menedżerowie wskazywali na posiadanie wiedzy, umiejętności i kompetencji specyficznych dla danego stanowiska pracy (33%). Na dalszych pozycjach plasują się takie czynniki jak efektywność pracy (18%), wysoki poziom wiedzy ogólnej (13%) oraz staż i doświadczenie (9%). Sporadycznie za istotnie wpływające na poziom wynagrodzenia pracownika uznawane są potencjalne możliwości pracownika (3%). Mikroprzedsiębiorcy nie różnią się w poglądach, co do zależności wysokości zarobków w ich firmach, stawiając na pierwszym miejscu cechy wpływające na ogólną jakość pracy, następnie predyspozycje oraz wiedzę, umiejętności i kompetencje specyficzne dla danego stanowiska pracy.

Inaczej niż w opinii menedżerów, zdaniem pracowników na wysokość zarobków najsilniej wpływa wiek pracownika (średnia oceny 4,17 na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza brak wpływu), a najslabiej kwalifikacje i wysoka wydajność pracy. Może być to znak, iż pracownicy sektora czują się niedoceniani i nie widzą

bezpośredniego związku z własnymi, subiektywnie ocenianymi kwalifikacjami i nakładem pracy, a wysokością wynagrodzeń.

Wykres 3.30. Czynniki wpływające na wysokość zarobków w sektorze MSP według pracowników

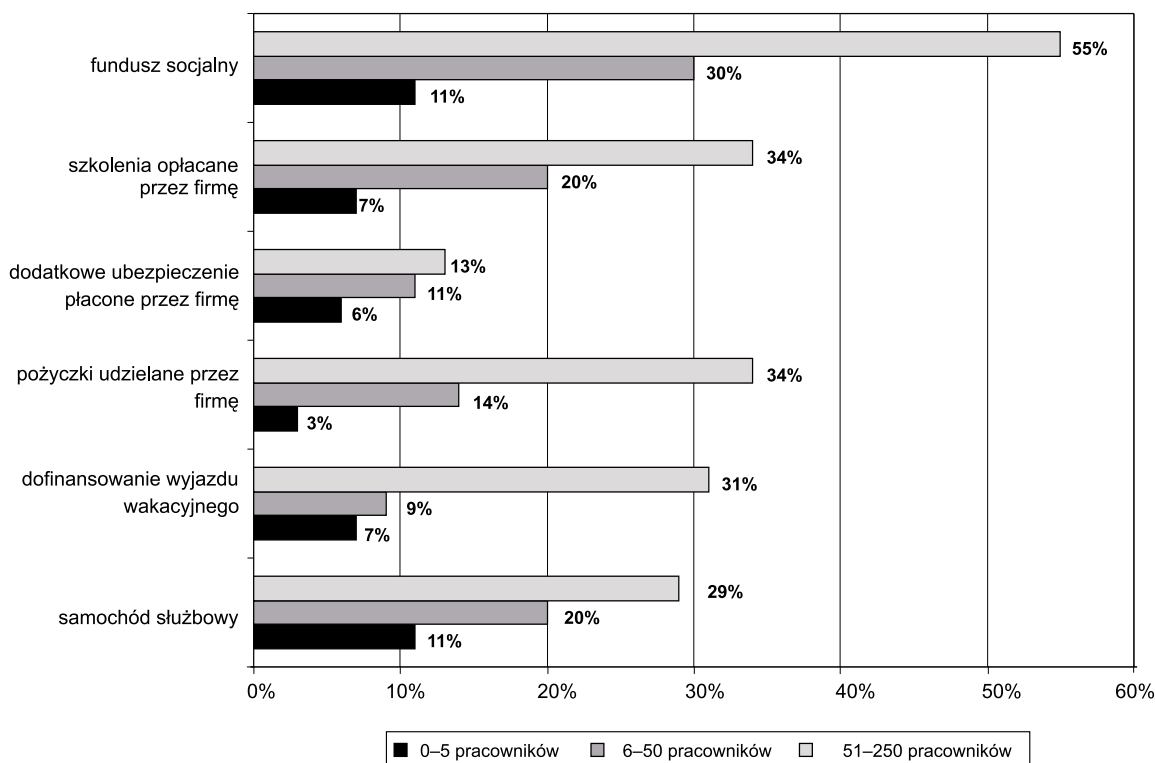

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników, 1999 r.

Dodatkowe korzyści z pracy

Oprócz pensji i premii pracownicy uzyskują także inne materialne korzyści z pracy, na przykład: samochód służbowy, ubezpieczenia, szkolenia, pożyczki itp. W ciągu ostatnich dwóch lat profity takie były udziałem około 53% zatrudnionych w sektorze. Z jednej strony pozapłacowe świadczenia mogą stanowić formę premiowania wyróżniających się pracowników, z drugiej sposób na podwyższenie uposażeń z pominięciem obciążeń z tytułu ubezpieczeń społecznych. Więcej dodatkowych korzyści uzyskują osoby zatrudnione w firmach większych. Z funduszu socjalnego, wymaganego ustawowo, w firmach średnich korzystało 55% osób. Stosunkowo najmniejszą popularnością cieszą się dodatkowe ubezpieczenia opłacane przez firmę, ale można się spodziewać, że udział tego typu świadczeń na rzecz pracowników zwiększy się wraz z rozwinięciem rynku ubezpieczeń.

Wykres 3.31. Dodatkowe korzyści z pracy

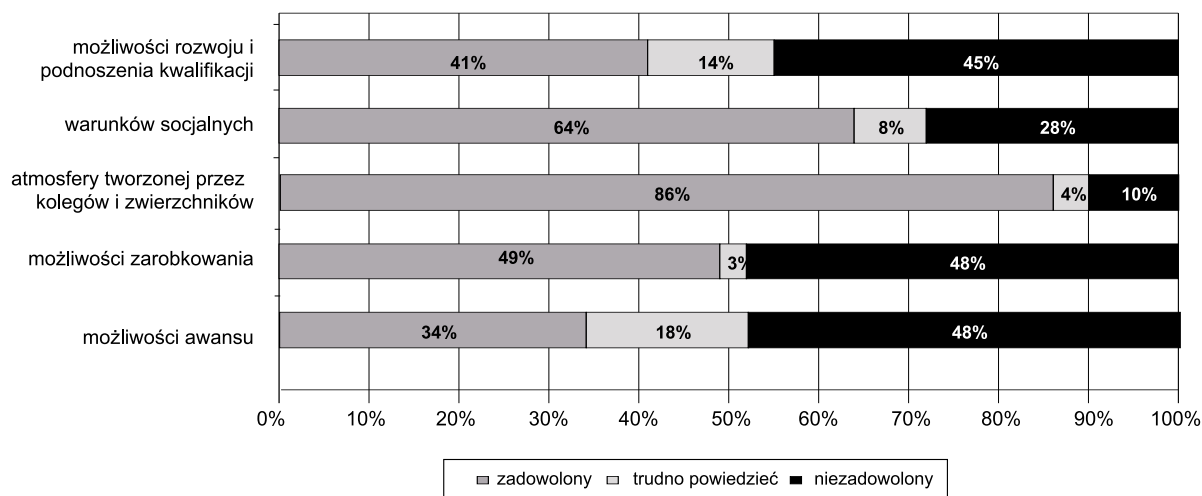
Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników, 1999 r.

Udziały w firmie posiadają pracownicy 26% przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 5 osób. W 10% z nich udziały posiada do 15% zatrudnionych, w 3% firm udziały ma od 15% do 30% zatrudnionych, w 7% przedsiębiorstw udziały posiada od 30% do 75% kadry pracowniczej, a w 6% firm ponad 75% zatrudnionych. W około trzech czwartych firm małych i średnich (74%) żaden z pracowników nie posiada udziałów. W mikrofirmach sytuacja przedstawia się podobnie: 79% pracowników nie ma w nich udziałów.

3.9.4. Pozafinansowe powody podejmowania pracy w MSP

Wśród pracowników sektora MSP dominuje zadowolenie z atmosfery tworzonej w firmie przez współpracowników i zwierzchników (86%), a 64% dobrze ocenia warunki socjalne. Połowa zatrudnionych jest usatysfakcjonowana możliwościami zarobkowymi stwarzanymi przez firmę. Najgorzej oceniane są możliwości awansu – tylko 38% zatrudnionych jest z nich zadowolonych.

Wykres 3.32. Zadowolenie z pracy wśród pracowników sektora MSP

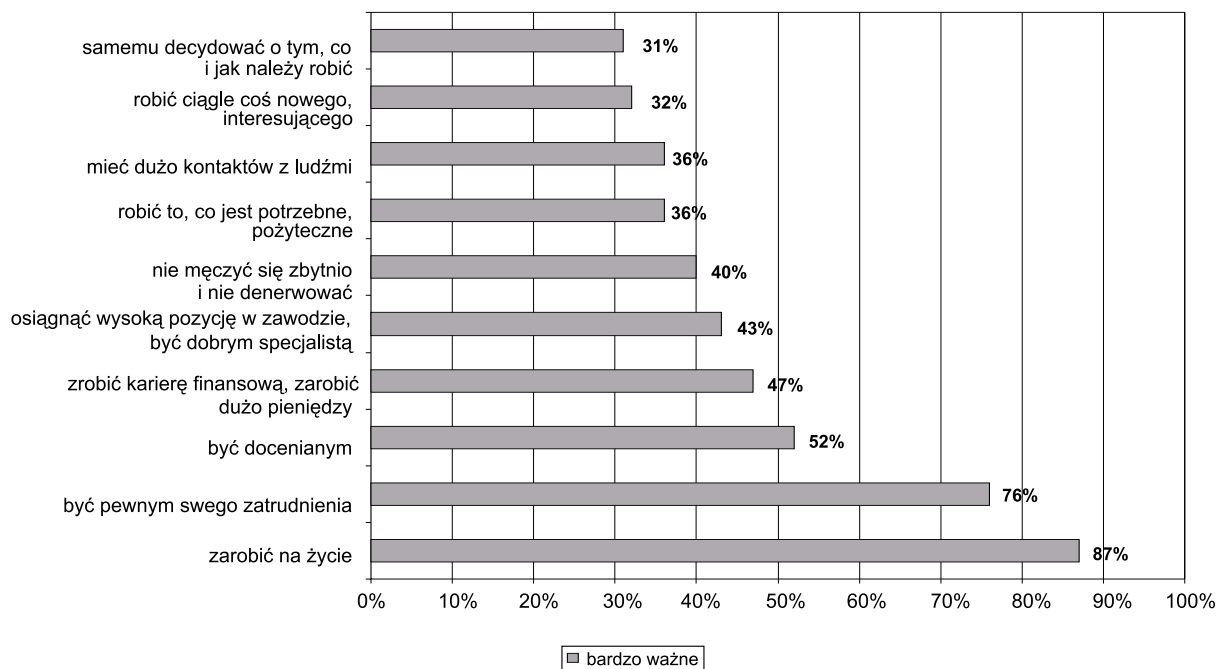
Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników, 1999 r.

Cechy dobrej pracy w opinii pracowników

Zdecydowana większość (87%) pracowników sektora MSP uważa, że praca służy przede wszystkim zarabianiu na życie. Dla 76% osób bardzo ważna jest pewność zatrudnienia (co może świadczyć o poczuciu zagrożenia utratą pracy i obawach co do możliwości zatrudnienia się w innym miejscu). W przypadku 52% pracowników bardzo istotne znaczenie miało, czy są w pracy doceniani. Pogląd, co jest w pracy ważne, silnie wiąże się z wykształceniem: wśród osób po studiach 80% chciało być docenianymi, 68% za bardzo ważne uznało osiągnięcie wysokiej pozycji w zawodzie, a 60% możliwość podejmowania samodzielnych decyzji i zrobienie kariery finansowej.

Najmniej osób, wśród cech bardzo ważnych w pracy, wymieniło niezależność („samodzielne decydowanie o tym, co i jak należy zrobić” – 31%), a aż 40% za istotne uznało to, aby w pracy „nie męczyć się zbytnio i nie denerwować”.

Wykres 3.33. Wartości związane z pracą

Źródło: DEMOSKOP, sondaż wśród pracowników, 1999 r.

Bezpieczeństwo i komfort pracy w MSP

MSP jako miejsce pracy wypada korzystnie w ocenie pracowników. W całym sektorze 77% pracowników oceniło poziom własnego bezpieczeństwa jako dobry i bardzo dobry, 19% jako zadowalający, a tylko 2% jako niedostateczny. Równocześnie 46% przyznaje, że w firmie, w której pracują, może się zdarzyć wypadek lub wystąpić inny rodzaj zagrożenia dla zdrowia. O choćby drobnych wypadkach w miejscu pracy w ciągu ostatniego roku wspominało 17% respondentów. Znaczenie ma tu wielkość zatrudnienia w firmie, co jest zrozumiałe, gdyż wraz ze wzrostem liczebności grupy rośnie prawdopodobieństwo wystąpienia jakiegoś urazu.

Wielkość firmy nie ma natomiast związku z poczuciem komfortu pracowników i oceną warunków pracy – w 83% twierdzono, że miejsce pracy jest bardzo lub raczej wygodne. W 16% grupie niezadowolonych z komfortu stanowiska pracy najczęściej wymieniano niesprawne, niewygodne meble oraz wykonywanie pracy w niewygodnej pozycji, nieodpowiednią temperaturę (zbyt zimno lub gorąco). Żalono się również na ciasnotę wnętrza i wynikające z tego zatłoczenie.

3.9.5. Jakość miejsca pracy w ocenie pracodawców – wyposażenie, bezpieczeństwo, technologie

Maszyny i urządzenia

Zdecydowana większość (71%) menedżerów małych i średnich przedsiębiorstw oceniła maszyny i urządzenia służące biurowej obsłudze firmy jako nowoczesne. Przeciwnego zdania jest tylko co piąty menedżer (22%). Najczęściej negatywna ocena dotyczy przedsiębiorstw państwowych. Znacznie mniej pozytywne opinie wydają menedżerowie mikroprzedsiębiorstw: tylko jedna trzecia (33%) uważa, że maszyny i urządzenia służące biurowej obsłudze firmy są nowoczesne, a 27% uważa je za przestarzałe.

Podobne zależności występują przy ocenie maszyn, urządzeń oraz specjalistycznego sprzętu wykorzystywanego w głównej działalności firmy: 64% menedżerów małych i średnich przedsiębiorstw było zdania, że

wspomniane wyposażenie jest nowoczesne, a 30% – że przestarzałe. Opinie negatywne najczęściej wyrażano w przedsiębiorstwach państwowych. W przypadku mikroprzedsiębiorstw opinie pozytywne i negatywne są bardziej zrównoważone: 39% menedżerów uważa, że urządzenia oraz specjalistyczne wyposażenie wykorzystywane w głównej działalności firmy jest nowoczesne, 28% twierdzi, że jest przestarzałe, a 28% nie jest w stanie dokonać oceny.

Stan pojazdów

Pozytywnie ocenia stan pojazdów będących własnością firmy 47% menedżerów w małych i średnich przedsiębiorstwach. Przeciwnego zdania było 26% pracodawców – stosunkowo najczęściej opinie takie pojawiały się w przedsiębiorstwach państwowych. Podobnie w mikroprzedsiębiorstwach: 33% ocenia pojazdy należące do firmy jako nowoczesne, 22% jako przestarzałe, a 33% nie potrafi dokonać oceny ich stanu.

Poprawa standardu stanowiska pracy

Znaczna część małych i średnich przedsiębiorstw w minionym roku inwestowała w podniesienie wygody stanowisk pracy zatrudnionych. W 22% firm inwestycje objęły stanowiska wszystkich pracowników, w 30% – stanowiska większości pracowników, a w 11% – stanowiska pracowników najważniejszych w firmie. Tylko 35% przedsiębiorstw w ogóle nie dokonywało takich inwestycji. Nie planowało w najbliższym czasie inwestycji związanych z poprawą standardu stanowisk pracy 60% przedsiębiorstw.

Zdecydowana większość mikroprzedsiębiorstw (69%) nie inwestowała w ciągu ostatniego roku w podniesienie wygody stanowisk pracy. Tylko 11% inwestowało w poprawę stanowisk wszystkich pracowników, 7% – w poprawę wygody stanowisk większości pracowników i 3% zadbało o wygodę pracowników na najwyższych stanowiskach. Zdecydowana większość mikroprzedsiębiorstw nie planuje w najbliższym czasie inwestycji związanych ze stanowiskami pracy.

Komputeryzacja

W Europejskim Sondażu Małych i Średnich Przedsiębiorstw¹⁰ przeprowadzonym w 1998 roku wśród firm zatrudniających od 10 do 250 osób, stwierdzono, że polskie MSP należą do grupy firm nastawionych najbardziej prokomputerowo w Europie, obok Szwecji, Austrii, Wielkiej Brytanii i Danii. W naszym kraju w 42% firm ponad trzy czwarte pracowników korzysta z komputera, podczas gdy w Unii Europejskiej przeciętnie tylko 28% przedsiębiorstw może się poszczycić takim wskaźnikiem. Uzyskane wyniki budzą nadzieje, że jako kraj będziemy w stanie nadążyć za informatyzacją gospodarki w przyszłości.

W sondażu Demoskopu stwierdzono, że ponad dwie trzecie (78%) firm zatrudniających od 6 do 250 pracowników posiada komputery, a 10% planuje ich zakup w ciągu najbliższego roku. Zaledwie 12% nie posiada komputera i nie jest zainteresowanych jego nabyciem. W grupie posiadaczy sprzętu komputerowego 46% ma dostęp do Internetu, a 27% zamierza go uzyskać w ciągu roku.

Wśród mikrofirm zatrudniających do 5 pracowników sytuacja przedstawia się gorzej: 58% przedsiębiorstw nie posiada komputerów i nie planuje ich nabycia w ciągu roku. Dostępem do Internetu dysponuje 41% posiadaczy komputerów w tej grupie, a 24% chce go uzyskać w ciągu najbliższych 12 miesięcy.

Powyższe dane potwierdzają zatrudnieni w sektorze MSP: stopień korzystania ze sprzętu komputerowego przez pracowników zmienia się wraz z wielkością przedsiębiorstwa. Wśród osób pracujących w firmach małych i

---

¹⁰ Europejski sondaż małych i średnich przedsiębiorstw (*The European Business Survey. Prospects and Issues for SMEs*), Grant Thornton International, USAID GEMINI Small Business Project, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 1999 r.

średnich około 30% wymieniało komputer jako główny element wyposażenia swego miejsca pracy, natomiast w mikroprzedsiębiorstwach korzysta z niego na stałe 16%.

Wykorzystanie komputerów rośnie wraz z wielkością miejscowości – na wsi komputer stanowi podstawowe wyposażenie dla 8% zatrudnionych, a w miastach powyżej 50 tys. mieszkańców – dla około 36%.

3.10. Podsumowanie

W obliczu wzrastającego w skali kraju bezrobocia można się spodziewać zwiększenia zatrudnienia w małych i średnich przedsiębiorstwach, nie można jednak liczyć, iż przyrost ten będzie na tyle znaczny, by zapewnić pracę wszystkim zwalnianym w wyniku restrukturyzacji całych sektorów gospodarki i stopniowego ujawniania bezrobocia na wsi. Sektor MSP napotyka na istotne przeszkody, które hamują wzrost zatrudnienia. Za najpoważniejszą należy uznać barierę popytu, na drugim zaś miejscu wysoki koszt pracy związany z obowiązkowymi składkami na ubezpieczenie społeczne.

Innym problemem jest niska podaż pracowników o wysokich kwalifikacjach. Struktura polskiego bezrobocia sprawia, iż pracodawcy poszukują kandydatów raczej wśród absolwentów i osób zatrudnionych w innych firmach niż wśród bezrobotnych, przeważnie nie posiadających odpowiedniego wykształcenia i pożądanых umiejętności. W zwalczaniu bezrobocia konieczne jest rozwinięcie systemu kształcenia dorosłych, jego upowszechnienie i dostosowanie do potrzeb rynkowych.

Niskie kwalifikacje bezrobotnych są także jednym z powodów, dla których urzędy pracy odgrywają raczej niewielką rolę na rynku pośrednictwa zatrudnienia. Drugim powodem jest sposób ich funkcjonowania, nie pozwalający przedsiębiorcy na lepsze określenie swoich wymagań i uzyskanie dokładniejszych informacji o kandydatach. Pojawienie się wyspecjalizowanych firm jest tylko częściową odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie na usługi pośrednictwa pracy – po pierwsze w mniejszych miejscowościach firmy takie występują tylko sporadycznie, po drugie zaś korzystanie z nich jest kosztowne, co ogranicza dostęp, zwłaszcza firmom mniejszym.

Przedsiębiorstwa zatrudniające do 5 osób stanowią na rynku pracy grupę różniącą się od pozostałych MSP. Ich pracownicy są słabiej wykształceni, gorzej wynagradzani, a firmy zachowują się mniej „socjalnie”, rzadko oferując pracownikom pozapłacowe profity. Jednak to właśnie najmniejsze firmy utrzymują najbardziej stabilny poziom zatrudnienia, choć z drugiej strony częściej niż inne podmioty są skłonne zatrudniać na podstawie umów zleceń lub wręcz zahaczać o szarą strefę, zatrudniając pracowników bez żadnej umowy. Przedsiębiorstwa te zapewniają więc pracę i wynagrodzenie swoim pracownikom, nie są natomiast w stanie podjąć obciążeniom publicznym wiążącym się z zatrudnieniem.

Rozdział 4.

Polityka wobec MSP

Polityka państwa – dokumenty programowe

Realizacja polityki państwa wobec MSP w 1999 roku

Podsumowanie

W niniejszym rozdziale przedstawiono założenia i działania realizowane w ramach polityki władz publicznych, które w istotny sposób wpływają na warunki funkcjonowania sektora MSP.

4.1. Polityka państwa – dokumenty programowe

W 1999 roku Rząd przedstawił kilkanaście kompleksowych programów i propozycji, dotyczących polityki społeczno-ekonomicznej, które odnosiły się do problemów sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

4.1.1. Strategie społeczno-ekonomiczne

Podstawowym dokumentem programowym koalicji AWS–UW była przyjęta 22 czerwca 1999 r. przez Radę Ministrów *Strategia finansów publicznych i rozwoju gospodarczego Polska 2000–2010*¹.

Zgodnie z założeniami programu przed polską gospodarką w najbliższych dziesięciu latach stoją trzy wyzwania:

- stworzenie w ciągu dziesięciu lat od 3 do 4 milionów nowych miejsc pracy, związane ze wzmożonym napływem na rynek pracy ludzi młodych;
- wprowadzenie reform niezbędnych do podtrzymania wysokiego wzrostu gospodarczego, niezbędnego do zmniejszenia luki cywilizacyjnej oraz luki w standardzie życia pomiędzy Polską a krajami zachodniej Europy;
- pełne wykorzystanie szans tworzonych przez członkostwo w Unii Europejskiej.

Zgodnie z tą diagnozą sformułowano dwa naczelne cele strategii: zapewnienie średniego tempa rozwoju gospodarki na wysokim poziomie oraz wyraźne powiększenie zdolności i skłonności przedsiębiorstw do tworzenia produktywnych miejsc pracy. Za główne czynniki rozwoju gospodarczego uznano: przedsiębiorczość, wzrost inwestycji i oszczędności krajowych i zagranicznych, innowacyjność i kwalifikacje oraz równowagę makroekonomiczną.

Narzędziami realizacji *Strategii*, będą:

- instrumenty polityki strukturalnej – obejmujące szybkie tempo prywatyzacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw państwowych, działania zwiększające efektywność i elastyczność rynku pracy;
- instrumenty polityki fiskalnej – obejmujące stopień deficytu budżetowego, fiskalizmu (udział dochodów sektora publicznego w relacji do PKB), udział wydatków na cele prorozwojowe w wydatkach publicznych, niższe podatki bezpośrednie oraz działania dotyczące efektywności kontroli wydatków publicznych;
- instrumenty prawno-regulacyjne – obejmujące przyspieszenie prywatyzacji, uelastycznienie rynku pracy (elastyczność systemu płac, ograniczenie roli płacy minimalnej, zaostrzenie warunków wypłacania zasiłków chorobowych), reformy istotne z punktu widzenia finansów publicznych (reforma ubezpieczeń rentowo-emerytalnych, reforma społecznego systemu usług zdrowotnych, reforma samorządowa, reforma edukacji) oraz reformy w sektorze finansowym (w tym reforma podatkowa).

---

¹ *Strategia finansów publicznych i rozwoju gospodarczego Polska 2000-2010*, w: „Przegląd Rządowy” nr 7–8 (97–98), lipiec/sierpień 1999 r.

W dokumencie zawarto trzy warianty polityki gospodarczej, które opierają się na założeniu różnych parametrów tempa prywatyzacji oraz tempa zmian finansów publicznych. Za najlepszy uznano tzw. wariant aktywny (wzrost PKB 7-8%) przewidujący stopniowe zmniejszanie wydatków publicznych do 34–36% PKB, wzrost oszczędności krajowych i zagranicznych oraz 90% udział sektora prywatnego w PKB do 2005 roku.

Drugim dokumentem koalicji AWS–UW o strategicznym znaczeniu, była przyjęta 15 czerwca 1999 r. przez Radę Ministrów *Koncepcja średniookresowego rozwoju gospodarczego kraju do 2002 roku*². Celem programu jest przygotowanie gospodarki do członkostwa w Unii Europejskiej. Osiągnięcie tak określonego celu będzie odbywać się poprzez: utrzymanie wysokiego tempa wzrostu PKB, tworzenie warunków do powstawania miejsc pracy oraz zwiększanie potencjału eksportowego.

Dokument ten jest w istocie podsumowaniem wszystkich istniejących i projektowanych programów rządowych i resortowych, w tym również programu dla MSP. W odróżnieniu od *Strategii finansów publicznych* program ten ma bardziej wszechstronny i kompleksowy charakter. Znacznie większy nacisk położono na kwestie polityki strukturalnej niż fiskalnej. Podobnie jak *Strategia*, średniookresowy program prezentuje symulacje rozwoju gospodarczego w trzech wariantach: aktywnym, pożądanym i ostrzegawczym.

Wariant aktywny przewiduje wzrost PKB w granicach 5–6% rocznie pod warunkiem kontynuacji dotychczasowych tendencji makroekonomicznych oraz zmian strukturalnych (wśród których wymienia się wzrost innowacyjności sektora MSP). Umożliwi to zmniejszenie dystansu pomiędzy Polską a Unią Europejską o 13% (według różnicy w PKB *per capita*).

Wariant pożądaný określa warunki osiągnięcia wzrostu PKB w granicach 8%. Bazą dla takiego przyspieszenia byłoby zintensyfikowanie realizacji programu nowoczesnej gospodarki, opartej na wzroście innowacyjności, rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw, rozwoju infrastruktury, zwiększeniu sprawności rynków i pobudzeniu konkurencji oraz zwiększeniu aktywności Polski w międzynarodowych stosunkach gospodarczych. Umożliwi to zmniejszenie dystansu pomiędzy Polską a Unią Europejską o 15% (według różnicy w PKB *per capita*).

Wariant ostrzegawczy wskazuje na niebezpieczeństwa wynikające z niepowodzeń w polityce gospodarczej oraz niekorzystnych uwarunkowań zewnętrznych.

Koncepcja średniookresowego rozwoju gospodarczego kraju wielokrotnie wymienia sektor małych i średnich przedsiębiorstw jako istotny warunek budowy nowoczesnej gospodarki. Zapisy te przekładają się na bardziej szczegółowe programy zapisane w projekcie budżetu państwa. W załączonym do projektu ustawy budżetowej na 2000 r. dokumencie *Gospodarka polska 2000–2002*³ wśród narzędzi polityki gospodarczej, wymienia się małe i średnie przedsiębiorstwa. W roku 2000 zakłada się dalsze pobudzanie aktywności gospodarczej małych przedsiębiorstw i zwiększenie ich udziału w PKB, co powinno sprzyjać zmniejszeniu bezrobocia na wsi i w małych miastach. Wśród głównych kierunków działań w tym zakresie wymienia się:

---

² *Koncepcja średniookresowego rozwoju gospodarczego kraju do 2002 roku*, w: „Przegląd Rządowy” nr 7–8 (97–98) lipiec/sierpień 1999 r.

³ Rada Ministrów, Ustawa budżetowa na rok 2000. Uzasadnienie, Warszawa 1999 r., s. 28.

uproszczenie systemu podatkowego, wraz z obniżeniem stawek podatku dochodowego oraz rozszerzenie zakresu stosowania zryczałtowanych form opodatkowania;

- wsparcie przedsięwzięć innowacyjnych i wdrożeniowych podejmowanych przez przedsiębiorstwa, w tym służących wprowadzaniu systemów jakości;
- ułatwienie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania poprzez rozbudowę i dokapitalizowanie systemu poręczeń kredytowych, wprowadzanie rozwiązań promujących powstawanie instytucji kapitałowych inwestujących w sferach podwyższonego ryzyka;
- ograniczenie obciążeń i barier biurokratycznych, które powodują nieuzasadniony wzrost kosztów działalności przedsiębiorstw, a przez to zmniejszają ich konkurencyjność.

4.1.2. Narodowy Plan Rozwoju do 2006 roku. Działania integracyjne

W grudniu 1999 roku Rząd polski przedstawił *Wstępny Narodowy Plan Rozwoju*, którego zadaniem jest zdefiniowanie najistotniejszych różnic w rozwoju pomiędzy Polską a Wspólnotą Europejską i określenie priorytetów rozwoju w dziedzinie spójności społeczno-gospodarczej w okresie przedakcesyjnym. Dokument dotyczy również finansowania działań o charakterze strukturalnym, współfinansowanych w latach 2000–2002 ze środków dostępnych dla Polski w ramach programu Phare i funduszy przedakcesyjnych (ISPA, SAPARD). W dokumencie zidentyfikowano sześć priorytetów rozwoju kraju:

- poprawa konkurencyjności gospodarki poprzez modernizację i strukturalne dopasowanie sektora przemysłu i usług,
- przekształcenia strukturalne w rolnictwie i rybołówstwie, rozwój obszarów wiejskich,
- integracja gospodarki polskiej z gospodarką UE poprzez modernizację i rozbudowę sieci transportowych,
- tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju poprzez modernizację i rozwój infrastruktury ochrony środowiska,
- rozwój zasobów ludzkich i zatrudnienia,
- wzmocnienie potencjału rozwojowego regionów i przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów.

Łączne wydatki na rzecz spójności społeczno-gospodarczej ujęte we *Wstępnym Narodowym Planie Rozwoju* mają stanowić około 90% wszystkich środków, jakie Wspólnota przeznaczy dla Polski do roku 2002.

Następnym etapem prac Rządu jest opracowanie *Narodowego Planu Rozwoju do 2006 roku*, który będzie podstawą do uzgodnienia z Komisją Europejską dokumentu *Podstawy Wsparcia Wspólnoty* oraz wieloletnich horyzontalnych i regionalnych programów operacyjnych obowiązujących w pierwszych latach po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. W *Narodowym Planie Rozwoju* zostaną zawarte propozycje działań i wykorzystania pomocy Wspólnoty, których celem będzie zmniejszenie dysproporcji społeczno-gospodarczych między Polską a krajami Unii Europejskiej w odniesieniu do poszczególnych dziedzin gospodarki i regionów. Przygotowanie pierwszej pełnej wersji planu przewidziano na rok 2001. *Narodowy Plan Rozwoju* powstanie na podstawie 16 strategii rozwoju regionalnego przygotowywanych przez województwa w konsultacji z władzami lokalnymi i partnerami społeczno-gospodarczymi oraz 6 częściowych strategii narodowych przygotowywanych przez poszczególne resorty. Będą to:

- *Narodowa Strategia Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich*, przygotowywana przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (dokument opracowany pod kątem korzystania z zasobów Europejskiego Funduszu Socjalnego). Podstawowym celem strategii jest wzrost produktywnego zatrudnienia, a tym samym ograniczenie bezrobocia i jego skutków. Strategia zakłada między innymi działania mające na celu rozwój przedsiębiorczości – tworzenie nowych miejsc pracy. Zaliczo

- no do nich likwidację barier administracyjnych, rozwój doradztwa gospodarczego, doskonalenie systemu podatkowego, wdrażanie nowoczesnych technologii;
- *Narodowa Strategia Rolnictwa i Rozwoju Terenów Wiejskich*, przygotowywana przez Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (dokument opracowywany pod kątem korzystania z zasobów Europejskiego Funduszu Reorientacji i Gwarancji Rolnych). W ramach celu głównego – kształtowanie warunków pracy i życia ludności wiejskiej odpowiadających standardom cywilizacyjnym i pozwalających mieszkańcom wsi realizować ich cele ekonomiczne, edukacyjne, kulturowe i społeczne – wyróżniono cel szczegółowy – tworzenie warunków dla rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej. Działania obejmują: działalność pozarolniczą, przetwórstwo rolno-spożywcze i marketing, turystykę wiejską oraz przedsięwzięcia podnoszące wartość obszarów wiejskich jako miejsca zamieszkania. Instrumentami wspierania rozwoju przedsiębiorczości mają być m.in. zachęty dla inwestorów i przedsiębiorców, rozbudowa systemu gwarancji i poręczeń, pożyczki, kredyty i dotacje dla tworzących nowe miejsca pracy, rozwój centrów przedsiębiorczości i doradztwa;
- *Narodowa Strategia Rozwoju Transportu*, przygotowywana przez Ministerstwo Transportu i Gospodarki Morskiej (dokument opracowywany pod kątem korzystania z zasobów Europejskiego Funduszu Spójności). W strategii nie przewidziano odrębnych działań ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorczości, jednak cel generalny – stworzenie zrównoważonego pod względem technicznym, przestrzennym, gospodarczym, społecznym i środowiskowym systemu transportowego, jak też zdefiniowane zadania mogą zapewnić możliwości rozwoju dla przedsiębiorstw. Wśród zdefiniowanych warunków realizacji polityki transportowej znalazły się m.in. wprowadzenie przekształceń własnościowych i restrukturyzacji w transporcie, zaangażowanie partnerstwa publiczno-prywatnego w realizację przedsięwzięć inwestycyjnych i eksploatacyjnych, poszerzenie roli samorządów;
- *Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego*, przygotowywana przez Ministerstwo Gospodarki (dokument opracowywany pod kątem korzystania z zasobów Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego). Celem głównym strategii jest wzmacnianie konkurencyjności i przeciwdziałanie marginalizacji regionów. W ramach priorytetu – „Restrukturyzacja i dywersyfikacja bazy ekonomicznej” wyróżniono działania mające na celu tworzenie i rozwój MSP, a w ramach priorytetu „Rozwój zasobów ludzkich” działania ukierunkowane na wzmacnianie potencjału i pobudzanie przedsiębiorczości. Również działania przewidziane dla realizacji priorytetu – „Wsparcie obszarów wymagających aktywizacji i zagrożonych marginalizacją” w dużej części dotyczą wspierania przedsiębiorczości;
- *Narodowa Strategia Rybołówstwa*, przygotowywana przez Ministerstwo Transportu i Gospodarki Morskiej (dokument opracowywany pod kątem korzystania z zasobów Instrumentu Finansowego Ukierunkowania Rybołówstwa);
- *Narodowa Strategia Ochrony Środowiska Przyrodniczego*, przygotowywana przez Ministerstwo Ochrony Środowiska (dokument opracowywany pod kątem korzystania z zasobów Europejskiego Funduszu Spójności).

Prace nad większością strategii nadal trwają. Ich ostatecznego kształtu i znaczenia dla małych i średnich firm nie można jeszcze w pełni ocenić.

Zapisy *Wstępnego Narodowego Planu Rozwoju*, jak też *Założenia Narodowego Planu Rozwoju* są rozwinięciem zapisów *Narodowego Programu Przygotowań do Członkostwa w Unii Europejskiej* wynikających z *Partnerstwa dla Członkostwa*.

Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w UE

4 maja 1999 roku Rada Ministrów przyjęła zmodyfikowany *Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej*⁴. W programie określono, iż w zakresie MSP „najważniejszym zadaniem do wykonania w średnim okresie jest zwiększenie konkurencyjności sektora MSP”. Odwołując się do przyjętego przez Rząd w maju 1999 r. programu wspierania małych i średnich przedsiębiorstw (patrz. pkt. 4.1.4.) stwierdzono, iż poprawie konkurencyjności służyć będzie wspieranie transferu technologii i promowanie rozwoju technologicznego, tworzenie informacji o rynku innowacji oraz wprowadzanie programów edukacyjnych w zakresie przedsiębiorczości. Określono również poparcie Rządu dla stworzenia sektorowi MSP warunków dla wzrostu nakładów inwestycyjnych oraz zwiększenia potencjału eksportowego.

Raport Komisji Europejskiej za 1999 rok

W *Agendzie 2000* Komisja Europejska stwierdziła, że będzie regularnie składać Radzie Europejskiej raporty na temat postępów państw kandydujących z Europy Środkowej i Wschodniej.

W 1999 roku Komisja Europejska przedstawiła drugi⁵ raport na temat postępów Polski na drodze do członkostwa⁶. Komisja pozytywnie oceniła poziom zgodności w dziedzinie małych i średnich przedsiębiorstw. Podkreślono jednak, że pomimo utworzenia Krajowego Funduszu Poręczeń Kredytowych, dostępność poręczeń dla MSP jest nadal zbyt niska. Ponadto w ocenie dokonywanej według kryteriów kopenhaskich zwrócono uwagę na przeszkody w rozwoju sektora spowodowane obecnym systemem podatkowym oraz brakiem „aktywnych mechanizmów popierania innowacyjności”⁷. Komisja zwróciła uwagę również na spadek udziału sektora MSP w eksporcie i w imporcie, co należy potraktować jako poważny sygnał ostrzegawczy. W *Raporcie* podkreślono też pilną potrzebę ostatecznego uchwalenia ustawy o pomocy publicznej oraz jej wdrożenia i wykonywania przepisów.

Jednocześnie *Raport* zauważa przyjęcie przez Rząd „ambitnego” programu wsparcia MSP oraz wypracowania programu transferu technologii do małych i średnich przedsiębiorstw.

Projekt programu Partnerstwo dla Członkostwa

Pod koniec 1999 r. przygotowany został *Projekt Decyzji Rady Unii Europejskiej dotyczącej zasad, priorytetów, celów pośrednich oraz warunków programu Partnerstwo dla Członkostwa z Rzeczpospolitą Polską*⁸.

---

⁴ *Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej*, zmodyfikowany w 1999 r., Warszawa, maj 1999 r.; Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu RP, *Opinie na temat narodowego Programu Przygotowania Polski do Członkostwa w Unii Europejskiej* (druk nr 1194), Praca zbiorowa, lipiec 1999 r.

⁵ Pierwszy okresowy raport – *Regular Report '98*, został przyjęty na szczycie Rady Europejskiej w Wiedniu w 1998 r.

⁶ *Raport Komisji Europejskiej na temat postępów Polski na drodze do członkostwa 1999 r.* (maszynopis).

⁷ Tamże, s. 24.

⁸ *Projekt Decyzji Rady z dnia ..... dotyczącej zasad, priorytetów, celów pośrednich oraz warunków programu Partnerstwo dla Członkostwa z Rzeczpospolitą Polską* (tłumaczenie robocze UKIE).

Priorytety oraz cele pośrednie określone w zmodyfikowanym *Partnerstwie dla Członkostwa* zostały podzielone na dwie kategorie: krótko oraz średnioterminowe.

Do kategorii krótkoterminowych (realizacja w 2000 r.) zaliczono w interesującym MSP zakresie m.in. przyjęcie ustawy o pomocy publicznej, inwentaryzację pomocy udzielanej przez państwo oraz wprowadzenie programu dostosowania specjalnych stref gospodarczych.

Do kategorii średniookresowych zaliczono m.in. przegląd polityki krajowej ukierunkowanej na poprawę konkurencyjności polskiej gospodarki, włączając w to następujące dziedziny:

- gotowość udzielenia dostępu do rynku,
- małe i średnie przedsiębiorstwa,
- istnienie przychylnych warunków prawnych i gospodarczych,
- wzrost kwalifikacji osób zamieszkałych na terenach wiejskich oraz w regionach przy wschodniej granicy.

Stanowiska negocjacyjne Polski

Polska w 1999 r. przedstawiła kolejne stanowiska negocjacyjne w kilkunastu obszarach (razem z przedstawionymi w poprzednim roku 29 obszarami⁹), z czego kilka jest szczególnie istotnych dla sektora MSP¹⁰.

Polityka społeczna i zatrudnienie – Polska zobowiązała się do przyjęcia standardów unijnych do 31 grudnia 2002 roku, z wyjątkiem dwóch dyrektyw: w sprawie minimalnych wymagań bezpieczeństwa i higieny użytkowania sprzętu przez pracowników oraz w sprawie minimalnych wymagań dotyczących stosowania środków ochrony indywidualnej. Urządzenia zainstalowane w przedsiębiorstwach po 31 grudnia 2002 będą musiały spełniać wymogi określone w obu dyrektywach. Natomiast do urządzeń zainstalowanych przed tą datą, zastosowany zostałby 3-letni okres przejściowy, w którym będą one mogły być używane w przedsiębiorstwach nawet nie spełniając wymogów dyrektyw. Należy podkreślić, że Polska nie zamierza wprowadzić łagodniejszych regulacji wyłącznie dla małych i średnich przedsiębiorstw¹¹.

Swoboda świadczenia usług – Polska nie wystąpiła w tym obszarze o okresy przejściowe, zobowiązując się do dostosowania prawa do 31 grudnia 2002 r. Obszar ten reguluje swobodę świadczenia usług i zakładania przedsiębiorstw.

Swobodny przepływ osób – Polska nie wystąpiła w tym obszarze o okresy przejściowe, jednakże zastrzegła sobie prawo do zrewidowania stanowiska w późniejszym stadium negocjacji w przypadku, kiedy analizy funkcjonowania zreformowanych systemów opieki zdrowotnej i ubezpieczenia społecznego wskazywałyby, że systemy te nie są stabilne finansowo i nie byłoby możliwe wywiązanie się ze zobowiązań wynikających z koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

---

⁹ *Stanowiska Polski w ramach Negocjacji o członkostwo Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej*, Pełnomocnik Rządu do Spraw Negocjacji o Członkostwo RP w Unii Europejskiej, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2000 r.

¹⁰ Wykaz okresów przejściowych, o które wystąpiła Polska w procesie negocjacji o członkostwo w UE znajduje się w Aneksie 4.

¹¹ Omówienie stanowisk negocjacyjnych Polski na negocjacje akcesyjne z Unią Europejską (II) w: „Monitor Integracji Europejskiej”, nr 25 z 1999 r.

Podatki – Polska wystąpiła o okresy przejściowe w odniesieniu do: art. 12 ust. 3 Szóstej Dyrektywy Rady w celu stosowania stawki obniżonej VAT na usługi gastronomiczne, art. 12 ust. 3 Szóstej Dyrektywy Rady w celu stosowania stawki VAT w wysokości 0% na określone kategorie książek oraz czasopisma specjalistyczne, art. 2 Dyrektywy 92/79/EWG w celu stosowania minimalnego udziału podatku akcyzowego, niższego niż 57% maksymalnej ceny detalicznej papierosów oraz do art. 8 ust. 4 Dyrektywy 92/81/EWG w celu zachowania stosowanych w podatku akcyzowym obniżek dla paliw ekologicznych. Proponuje się, aby okresy przejściowe trwały do 31 grudnia 2007 roku. Polska wniosła także o możliwość wyłączenia prawa do odliczeń podatku naliczonego od nabytych samochodów osobowych i innych o dopuszczalnej ładowności do 500 kg oraz uchylenie prawa do odliczania podatku od usług najmu, dzierżawy i innych usług o podobnym charakterze, których przedmiotem są takie samochody. Co istotne dla małych przedsiębiorstw, Polska zastrzegła prawo do stosowania wyższego (10 000 euro) niż określony w Szóstej Dyrektywie, limitu obrotów uprawniającego do korzystania ze zwolnień podmiotowych w podatku VAT.

Prawo spółek – Obejmuje prawo spółek *sensu stricto*, rachunkowość spółek, ochronę własności intelektualnej oraz Konwencje: brukselską, z Lugano i rzymską o prawie właściwym dla umownych stosunków zobowiązaniowych. Polska nie wystąpiła o okresy przejściowe w tym obszarze.

Środowisko – Mimo poprawy stanu środowiska w Polsce w ciągu ostatnich 10 lat istnieje rozbieżność pomiędzy obecnym stanem środowiska, a wymaganiami określonymi w odpowiednich aktach prawnych Unii Europejskiej. Polska wystąpiła o szereg okresów przejściowych w związku z przepisami 12 dyrektyw i 2 rozporządzeń. Dla małych i średnich firm najistotniejsze będą okresy przejściowe dotyczące stosowania przepisów dyrektywy 96/61WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń, która obowiązywałaby od 2011 roku oraz dyrektyw dotyczących gospodarowania odpadami, w stosunku do których okresy przejściowe zgodnie z Polską propozycją zakończyłyby się w większości w 2012 roku.

Polityka regionalna i koordynacja instrumentów strukturalnych – Polska nie wystąpiła o okresy przejściowe w tym obszarze.

4.1.3. Strategie przemysłowe

Od początku funkcjonowania obecnego Rządu trwają prace nad polityką przemysłową państwa. W 1999 roku kontynuowano prace nad programem *Kierunki polityki przemysłowej na lata 1999–2002*. Część propozycji z projektu programu zostało umieszczonych w *Koncepcji średniookresowego rozwoju gospodarczego kraju*, jak również w *Narodowym Programie Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej*.

Programy restrukturyzacyjne

W celu wsparcia realizowanych od 1998 r. rządowych programów: Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998–2002 oraz Programu restrukturyzacji przemysłu hutnictwa żelaza i stali w Polsce, które wymagają zmniejszenia zatrudnienia w najbliższych latach o ok. 150 tys. osób, uruchomiony został w 1999 r. specjalny program finansowany ze środków Phare – INICJATYWA. Program ma na celu wsparcie dla aktywnych form osłon socjalnych, finansowanych ze środków budżetu państwa oraz wsparcie tworzenia alternatywnych miejsc pracy poprzez rozwój sektora MSP¹².

---

¹² O programie INICJATYWA szerzej w Rozdziale 6.4.9.

7 września 1999 r. Rada Ministrów przyjęła *Program Restrukturyzacji Polskich Kolei Państwowych*. Jednym z zasadniczych jego elementów jest zmniejszenie zatrudnienia do 2005 r. o ok. 115–160 tys. pracowników PKP. W ramach programu osłonowego, obok odpraw i świadczeń przedemerytalnych, przewidziano m.in. niskooprocentowane kredyty na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Pomoc publiczna dla przedsiębiorstw

Kwestia uregulowania pomocy publicznej od początku procesu integracji Polski z UE stanowiła jeden z istotnych priorytetów. Problem ten regulowany jest zarówno w Układzie Europejskim, jak i w umowach Polski z krajami EFTA oraz CEFTA. 16 lutego 1999 r. Rada Ministrów przyjęła i skierowała do Sejmu projekt ustawy o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorstw. Projekt ma na celu dostosowanie polskiego prawa w tym zakresie do regulacji unijnych. W projekcie zdefiniowano zasady udzielania pomocy przedsiębiorcom, w tym należącym do sektora MSP. Podstawowe propozycje uregulowań to:

- generalny zakaz udzielania pomocy, obejmujący również pewne transfery finansowe pomiędzy Skarbem Państwa a przedsiębiorstwami publicznymi;
- wyjątki od powyższego zakazu przewidziane dla pomocy spełniającej ogólne oraz szczególne kryteria jej udzielania, jeżeli nie zniekształca ona konkurencji w sposób znaczący oraz nie ma charakteru pomocy eksportowej lub operacyjnej.

Dla MSP szczególne znaczenie może mieć zasada *de minimis* zezwalająca na wspieranie przedsiębiorstw bez konieczności stosowania rygorów ustawy, o ile wysokość wsparcia nie przekroczy kwoty będącej równowartością 100 tys. euro w ciągu kolejnych trzech lat.

MSP w zakresie pomocy publicznej traktowane są w sposób szczególny – Rada Ministrów może podwyższyć ogólnie obowiązujące maksymalne wielkości pomocy na ich rzecz w zależności od obszaru, na którym pomoc jest udzielana. Na przykład w przypadku realizacji przez przedsiębiorstwa programów podnoszenia kwalifikacji lub przekwalifikowania pracowników, jak również korzystania z usług firm doradczych oraz gdy prowadzą one badania naukowe, prace rozwojowe oraz działalność innowacyjną, samodzielnie albo we współpracy z jednostkami badawczo-rozwojowymi, z placówkami naukowymi Polskiej Akademii Nauk lub szkołami wyższymi. Dopuszczalna jest również pomoc dla małych i średnich przedsiębiorców w formie poręczeń spłaty kredytów przeznaczonych na zakup materiałów i surowców do produkcji, co stanowi odstępstwo od generalnego zakazu udzielania pomocy operacyjnej. Pomoc publiczna na działania innowacyjne nie będzie wliczana do łącznej kwoty udzielanej MSP pomocy publicznej. Preferencje dla MSP przewidziano również dla działań przedsiębiorcy w zakresie ochrony środowiska.

Projekt po pierwszym czytaniu w czerwcu 1999 r. został skierowany do prac w komisjach. Prace nie zostały zamknięte do końca 1999 r.

Polityka innowacyjna

6 grudnia 1999 r. Rada Ministrów przyjęła dokument programowy *Założenia polityki innowacyjnej państwa do 2002 roku*¹³. W dokumencie zaproponowano szereg rozwiązań ekonomiczno-finansowych i prawno-organizacyjnych, służących zwiększeniu innowacyjności gospodarki, w tym m.in.:

- w sferze nauki:

---

¹³ *Założenia polityki innowacyjnej państwa do 2002 r.*, w: www.kprm.gov.pl/bprz

- wprowadzenie w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych przepisu przewidującego, że wolne od podatku są dochody spółek prowadzących działalność naukową i badawczo-rozwojową w części przeznaczanej na tę działalność (zwolnienie to ma zastosowanie, jeżeli spółka prowadzi działalność naukową i badawczo-rozwojową nie krócej niż jeden rok);
- doskonalenie i upowszechnienie zasad kredytowania przez banki prac rozwojowych w zakresie nowoczesnych technologii;
- wdrożenie systemu wspierania ze środków budżetu jednostek naukowych i badawczo-rozwojowych oraz podmiotów działających na rzecz nauki przystępujących do V Programu Ramowego Badań, Rozwoju Technicznego i Prezentacji Unii Europejskiej na lata 1998–2002;
- w sferze gospodarki:
  - zwiększenie stawek amortyzacyjnych środków trwałych;
  - utrzymanie obowiązującego zwolnienia od podatku dochodowego dla rolników prowadzących działalność pozarolniczą (w części przeznaczanej na działalność rolniczą); istota częściowego zwolnienia podatkowego polega na tworzeniu warunków wspomagających samofinansowanie prac zmierzających do modernizacji i wzmocnienia gospodarstwa rolnego, bądź do rozwinięcia działalności pozarolniczej;
  - usprawnienie procedur uzyskiwania poręczeń lub gwarancji spłaty kredytu bankowego ze środków budżetu państwa;
  - kontynuacja działań na rzecz utworzenia systemu ubezpieczeń przed ryzykiem wdrażania nowych technologii, w tym postępu biologicznego i technicznego w rolnictwie;
  - wprowadzenie gwarancji Skarbu Państwa dla ubezpieczeń kontraktów eksportowych, gdy odnoszą się one do nowych technologii;
  - ustawiczne doskonalenie, promocja i upowszechnianie zasad gospodarowania dobrami intelektualnymi, jako warunku intensywnego rozwoju polskich przedsiębiorców.

Zaproponowano również szereg działań strukturalnych, w tym wspieranie inicjatyw na rzecz rozwoju regionalnych systemów innowacyjnych, rozwój krajowych regionalnych i lokalnych systemów informacji dla potrzeb transferu technologii, aktywizacja regionalnych środowisk technologicznych, pobudzanie innowacyjnych działań przedsiębiorstw, udzielanie im pomocy w poszukiwaniu transferów technologii, pomoc dla przedsiębiorstw w unowocześnianiu produkcji i usług, ułatwianie przepływu kadr z uczelni i instytutów badawczych do przedsiębiorstw, rozwój i koordynacja kształcenia ustawicznego i doskonalenia kadr, wspieranie podejmowanych działań innowacyjnych współfinansowanych ze środków unijnych i krajowych.

4.1.4. Polityka wobec MSP

Program wspierania małych i średnich przedsiębiorstw

11 maja 1999 r. Rada Ministrów przyjęła program *Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku*¹⁴. Głównym celem programu jest kształtowanie warunków dla tworzenia i pełnego wykorzystania potencjału rozwojowego sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Cel ten podzielony został na trzy cele cząstkowe.

Pierwszym celem programu jest zwiększenie konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Rząd w tym zakresie zamierza podjąć:

---

¹⁴ *Kierunki działań rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku*. Dokument rządowy przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 11 maja 1999 r., Warszawa, Ministerstwo Gospodarki 1999 r.

działania na rzecz wzrostu innowacyjności i rozwoju technologicznego, poprzez wspomaganie transferu technologii, promowanie firm i produktów innowacyjnych, zwiększenie zakresu wspierania przez Agencję Techniki i Technologii prac wdrożeniowych, zwiększenie zakresu wsparcia przez KBN prac badawczo-rozwojowych, których wyniki będą wdrażane przez MSP;

- działania na rzecz zmniejszenia kosztów związanych z zatrudnieniem poprzez ograniczenie obciążeń socjalnych i administracyjnych związanych z zatrudnieniem pracowników, zwiększenie dostępu MSP do środków Funduszu Pracy na tworzenie miejsc pracy;
- działania ułatwiające dostęp do zamówień publicznych poprzez obniżenie wysokości wadium dla MSP oraz zwiększenie dostępu do informacji;
- działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, poprzez upowszechnianie wiedzy w zakresie przedsiębiorczości, stworzenie systemu pozaszkolnego kształcenia zawodowego, ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do wiedzy w zakresie kierowania firmą, wspieranie i koordynowanie działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

Drugim celem programu jest wzrost eksportu sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Rząd w tym zakresie zamierza podjąć:

- działania promujące eksport MSP na rynkach zagranicznych, rozbudowę systemu gromadzenia i przepływu informacji w celu ułatwienia dostępu MSP do informacji o możliwościach eksportowych oraz o regulacjach prawnych obowiązujących w Unii Europejskiej, ułatwienie dostępu MSP do informacji o zagranicznych przetargach publicznych;
- działania ułatwiające dostęp do rynków zagranicznych poprzez udzielanie pomocy merytorycznej MSP w opracowywaniu i wdrażaniu systemów zapewnienia jakości, wprowadzanie ułatwień w procedurach celnych, tranzytowych i granicznych w obrotach handlowych Polski z zagranicą, a także udostępnianie przedsiębiorcom informacji o procedurach administracyjnych i celnych oraz ułatwieniach w dostępie do rynków zagranicznych;
- działania ułatwiające dostęp do bankowych kredytów eksportowych poprzez zwiększenie skali ubezpieczenia eksportu realizowanego na warunkach kredytowych, wprowadzenie skutecznych mechanizmów subsydiowania kredytów eksportowych oraz tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu Funduszy Wzajemnych Ubezpieczeń Kontraktów Eksportowych;
- działania na rzecz wspierania uczestnictwa MSP w programach Unii Europejskiej.

Trzecim celem programu jest wzrost nakładów inwestycyjnych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw. Rząd w tym zakresie zamierza podjąć:

- działania na rzecz modyfikacji systemu podatkowego poprzez wzmocnienie proinwestycyjnego oddziaływania systemu podatkowego, uproszczenie sprawozdawczości podatkowej;
- działania ułatwiające dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania poprzez rozbudowę systemu poręczeń kredytowych, rozwiązania prawne na rzecz szerszego wykorzystania instytucji leasingu, promowanie rozwoju funduszy inwestycyjnych, w tym funduszy podwyższonego ryzyka, działania informacyjne i doradcze w zakresie wykorzystania możliwości rynku regulowanego i pozagiełdowego, rozwój działalności gospodarczej w regionach wiejskich i małych miastach, upowszechnianie stosowania uproszczonych procedur przy udzielaniu pożyczek i kredytów dla MSP oraz tworzenie rozwiązań systemowych umożliwiających udzielanie pomocy publicznej MSP z budżetu państwa, ze środków samorządowych i międzynarodowych.

Dla realizacji polityki Rządu wobec sektora małych i średnich przedsiębiorstw zostanie utworzona Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (na bazie Polskiej Fundacji Promocji i Roz

woju Małych i Średnich Przedsiębiorstw). Zadania państwa będą realizowane przez poszczególne resorty.

Wielkość środków budżetu państwa niezbędnych na sfinansowanie zadań poszczególnych resortów w całym okresie ich realizacji szacuje się na kwotę 231,7 mln zł, natomiast wielkość środków pomocowych UE na kwotę 117,4 mln zł.

Program rozwoju handlu wewnętrznego

W październiku 1999 r. Ministerstwo Gospodarki przedstawiło *Program rozwoju handlu wewnętrznego do 2003*¹⁵. Program ten jest rozszerzeniem rządowego programu wsparcia sektora małych i średnich przedsiębiorstw, opracowanym z uwagi na szczególne potrzeby sektora handlu. Głównym celem programu jest tworzenie sprzyjającego otoczenia dla rozwoju handlu wewnętrznego w warunkach swobodnej konkurencji i zgodnie z potrzebami konsumentów. Osiągnięciu celu głównego służyć będzie realizacja następujących celów cząstkowych:

- kształtowanie prawidłowych warunków konkurencji,
- zwiększanie stabilności i przejrzystości zasad funkcjonowania handlu,
- usprawnienie kanałów dystrybucji,
- zniesienie barier w swobodnym przepływie towarów i usług,
- zharmonizowanie przepisów prawnych regulujących prowadzenie działalności handlowej ze standardami Unii Europejskiej,
- podniesienie poziomu obsługi konsumenta.

Instrumentarium programu odwołuje się w części do rządowego programu wsparcia sektora MSP. W zakresie instrumentów prawnych wspólna jest kwestia zmian w kodeksie pracy. W zakresie instrumentów finansowych przewidywane działania tożsame są z działaniami przewidzianymi w programie wobec MSP. Również wspólne jest dążenie do utworzenia Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

Program polityki proeksportowej

We wrześniu 1999 r. Rada Ministrów zaakceptowała dokument programowy *Ocena sytuacji i propozycje działań dla polepszenia sytuacji w handlu zagranicznym Polski*¹⁶. W programie sformułowano następujące cele polityki proeksportowej do 2002 r.:

- promowanie proeksportowego rozwoju gospodarczego Polski,
- poprawa konkurencyjności polskiej oferty eksportowej i zwiększenie wolumenu eksportu,
- intensyfikacja dopływu do Polski bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Jednym z elementów programu są działania wspierające sektor małych i średnich przedsiębiorstw, nawiązujące wprost do rządowego programu wsparcia sektora MSP.

---

¹⁵ *Program rozwoju handlu wewnętrznego do 2003 r.*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, październik 1999 r.

¹⁶ *Ocena sytuacji i propozycje działań dla polepszenia sytuacji w handlu zagranicznym Polski*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, 4 sierpnia 1999 r.

4.1.5. Polityka wobec obszarów wiejskich

W 1999 r. Rząd przyjął dwa istotne dokumenty programowe dotyczące obszarów wiejskich.

Spójna polityka strukturalna

13 lipca 1999 r. Rada Ministrów przyjęła program *Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa*¹⁷, który obejmuje zadania na lata 2000–2006. *Spójna polityka strukturalna* stanowi rozwinięcie i uszczegółowienie *Średniookresowej strategii rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich* z 21 kwietnia 1998 roku¹⁸.

Celem *Spójnej polityki strukturalnej* jest zatrzymanie spadku dochodów rodzin wiejskich i uruchomienie mechanizmu prodochodowego m.in. poprzez tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy, a także obniżenie kosztów produkcji rolnej do poziomu, w którym, polskie rolnictwo byłoby konkurencyjne na rynkach światowych. W związku z tym zidentyfikowano trzy cele główne programu:

- kształtowanie warunków pracy i życia ludności wiejskiej, odpowiadających standardom cywilizacyjnym i pozwalającym mieszkańcom wsi realizować ich cele ekonomiczne, edukacyjne, kulturowe i społeczne;
- przebudowa struktur sektora rolnego, tworząca przesłanki adaptacji rolnictwa do zmieniającej się sytuacji gospodarczej i społecznej;
- kształtowanie warunków zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich, ochrona zasobów środowiska naturalnego wraz z wiejskim dziedzictwem kulturowym.

Dla małych i średnich przedsiębiorstw szczególnie istotna jest realizacja pierwszego celu *Spójnej polityki strukturalnej*, który przewiduje tworzenie warunków dla prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej poprzez:

- zachęty dla inwestorów i przedsiębiorców,
- rozbudowany system gwarancji i poręczeń,
- specjalne traktowanie inwestycji, które dodatkowo uzupełniają infrastrukturę techniczną,
- promocję wsi jako atrakcyjnego miejsca inwestowania,
- rozwój centrów przedsiębiorczości, rozwój doradztwa, w tym doradztwa ekonomiczno-finansowego dla osób podejmujących działalność gospodarczą,
- pożyczki, kredyty i dotacje na przedsięwzięcia tworzące nowe miejsca pracy,
- wspieranie „samozatrudnienia” – mikropożyczki.

Instrumentami służącymi rozwojowi działalności gospodarczej objęte zostaną następujące rodzaje działalności: działalność pozarolnicza na obszarach wiejskich, przetwórstwo rolno-spożywcze i marketing, turystyka wiejska oraz działania podnoszące wartość obszarów wiejskich jako miejsca zamieszkania. Wszelkie inwestycje muszą być zgodne ze strategiami rozwoju regionalnego oraz będą realizowane przy zachowaniu wymaganych zasad ochrony środowiska. Przewiduje się zróżnicowanie preferencji w zależności od regionu.

¹⁷ *Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 lipca 1999 r. w: „Przegląd Rządowy” nr 9 (99) z września 1999.

¹⁸ Szerzej o strategii w: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997–1998* (red. W. Dzierżanowski), Warszawa 1999.

W programie podkreśla się obawy związane z zagrożeniami wynikającymi z małej efektywności lokowania prywatnego kapitału w działalność gospodarczą na terenach wiejskich oraz niskiego poziomu umiejętności i przedsiębiorczości mieszkańców wsi, hamującego rozwój inicjatyw lokalnych. W ramach realizacji *Spójnej polityki strukturalnej*, przewiduje się w okresie 2000–2006 utworzenie 615 tys. nowych miejsc pracy dla mieszkańców wsi, w tym dla absolwentów szkół.

Pakt na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich

Rada Ministrów przyjęła 22 lipca 1999 r. program o charakterze średnio- i długookresowym *Pakt dla rolnictwa i obszarów wiejskich*¹⁹.

Pakt oparty jest na trzech „filarach” – głównych celach realizacyjnych:

- wspieranie rolnictwa i jego otoczenia,
- rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy,
- wspieranie kompleksowej polityki społecznej wobec wsi i rolnictwa oraz rozwój otoczenia cywilizacyjnego obszarów wiejskich.

W zakresie dotyczącym małej i średniej przedsiębiorczości *Pakt* przewiduje inicjatywy drugiego filaru programu dotyczące:

- projektów infrastrukturalnych,
- lokalnych ośrodków wspierania przedsiębiorczości,
- finansowego wsparcia przedsiębiorczości poprzez poręczenia, kredyty i pożyczki tworzące nowe miejsca pracy oraz mikropożyczki,
- promocji lokalizacji inwestycji na obszarach wiejskich,
- rozwoju turystyki i agroturystyki,
- programów kształcenia i doradztwa zawodowego,
- przeciwdziałania bezrobociu wśród absolwentów szkół.

Działania te wynikają z przyjętych lub przygotowywanych dokumentów rządowych: *Spójnej polityki strukturalnej rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa, Kierunków działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku, Narodowej Strategii Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich*. W ramach tych programów będą realizowane inicjatywy drugiego filaru *Paktu*.

4.1.6. Polityka rynku pracy

W listopadzie 1999 r. Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów oraz Komitet Społeczny Rady Ministrów przyjęły i rekomendowały Rządowi program średniookresowy *Narodowa Strategia Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich 2000–2006*²⁰. Program został przyjęty przez Radę Ministrów 4 stycznia 2000 r.

Głównym celem *Strategii* jest lepsze wykorzystanie zasobów pracy w gospodarce. Cel ten osiągnięty zostanie poprzez realizację celów cząstkowych:

¹⁹ *Pakt dla rolnictwa i obszarów wiejskich*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 22 lipca 1999 r. w: „Przegląd Rządowy” nr 9 (99) z września 1999.

²⁰ *Narodowa Strategia Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich w latach 2000–2006*, Warszawa, październik 1999 (masz. powiel.).

poprawę kwalifikacji pracujących i wchodzących na rynek pracy,

- rozwój przedsiębiorczości,
- poprawę zdolności adaptacji przedsiębiorstw i ich pracowników do warunków zmieniającego się rynku,
- wyrównywanie szans na rynku pracy.

W zakresie dotyczącym małych i średnich przedsiębiorstw *Strategia* odwołuje się do przyjętego przez Rząd programu wspierania MSP, wskazując jako podstawowe problemy:

- zmianę systemu podatkowego zmierzającą do obniżenia podatków z jednoczesnym uproszczeniem systemu oraz zmniejszeniem opłat obciążających pracowników. Zakłada się wzmocnienie proinwestycyjnego oddziaływania systemu podatkowego poprzez obniżenie i ujednoczenie stawek podatku dochodowego, poszerzenie możliwości korzystania ze zryczałtowanych form opodatkowania, wprowadzenie korzystniejszych regulacji dotyczących amortyzacji;
- ograniczenie barier administracyjnych poprzez m.in. zmiany w Kodeksie pracy w celu podwyższenia progu zatrudnienia, powyżej którego konieczne jest tworzenie regulaminów pracy i wynagrodzeń;
- rozwój nowoczesnych technologii poprzez rozwój usług publicznych i form pomocy publicznej dla MSP wdrażających nowoczesne technologie, poprzez sieć kooperacji pomiędzy przedsiębiorstwami a ośrodkami naukowo-badawczymi oraz wzmocnienie systemu finansowania przez KBN prac badawczo-naukowych;
- rozwój doradztwa gospodarczego poprzez wspieranie przez państwo instytucji otoczenia biznesu i inkubatorów przedsiębiorczości oraz zróżnicowanie wsparcia w zależności od lokalizacji przedsiębiorstwa;
- zwiększanie dostępu do kapitału przez ułatwienia dostępu małych firm do źródeł finansowania poprzez rozwój funduszy inwestycyjnych, zwiększanie pozyskiwania kapitału publicznego przez fundusze *venture capital*, a także wsparcie kapitałowe istniejących i nowotworzonych regionalnych i lokalnych funduszy poręczeniowych;
- edukację młodzieży w zakresie przedsiębiorczości, poprzez wprowadzenie treści związanych z podstawami gospodarki rynkowej do programów nauczania, edukację młodzieży ostatnich klas szkół ponadpodstawowych w zakresie zakładania i prowadzenia małych firm, popularyzację przedsiębiorczości w środkach masowego przekazu;
- wsparcie regionalnych i lokalnych instytucji promujących i wspierających przedsiębiorczość. Kontynuowane będą działania mające na celu rozwój Krajowego Systemu Usług dla MSP. W promowaniu rozwoju przedsiębiorczości będzie uczestniczył samorząd terytorialny i gospodarczy.

Również w trzecim celu strategii, odnoszącym się do poprawy zdolności adaptacji przedsiębiorstw i ich pracowników do warunków zmieniającego się rynku, zostały zaproponowane rozwiązania mające istotne znaczenie dla sektora MSP. Są to m.in. zwiększenie elastyczności pracy (w tym czasu pracy), ograniczenie kosztów pracy, ponowne zdefiniowanie zakresu stosowania płacy minimalnej oraz uelastycznienie stosunków pracy.

Strategia nie określa kwot niezbędnych do jej realizacji, zakładając, że będą one pochodziły zarówno ze środków budżetowych, samorządowych, jak i Unii Europejskiej. Przewiduje się, że do 2002 r. prowadzone będą działania przygotowujące rozwiązania prawne i instytucjonalne, zaś właściwa realizacja nastąpi po 2002 r.

W *Strategii* określone zostały „warunki brzegowe” osiągnięcia założonych celów. Są to m.in. liczba małych i średnich przedsiębiorstw – 2,8–2,9 miliona oraz udział MSP w tworzeniu PKB – 48% do 50%²¹.

Szczegółowe wskaźniki oraz proponowane działania zmierzające do realizacji zadań wyznaczonych w *Strategii* będą określane corocznie w *Narodowych Planach Działań na Rzecz Zatrudnienia*.

4.1.7. Polityka regionalna

Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego

W czerwcu 1999 r. założenia do *Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2000–2006*²² przyjął Komitet Rady Ministrów do Spraw Polityki Regionalnej i Zrównoważonego Rozwoju, we wrześniu przygotowano projekt strategii.

Do priorytetów NSRR należą:

- rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów,
- restrukturyzacja i dywersyfikacja bazy ekonomicznej regionów,
- rozwój zasobów ludzkich,
- wsparcie obszarów wymagających aktywizacji i w wysokim stopniu zagrożonych marginalizacją,
- rozwój międzynarodowej współpracy regionów.

W priorytecie dotyczącym restrukturyzacji i dywersyfikacji bazy ekonomicznej regionów ujęty został cel strategiczny dotyczący tworzenia i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Również w priorytecie dotyczącym rozwoju zasobów ludzkich jednym z celów strategicznych jest mobilizacja przedsiębiorczości w gminach oraz wspieranie samozatrudnienia.

Wśród instrumentów realizacji NSRR, obejmujących programowanie rozwoju regionalnego, wsparcie rozbudowy i modernizacji infrastruktury, wsparcie zasobów ludzkich oraz wzmocnienie instytucjonalne, znalazło się wspieranie przedsiębiorczości. Wsparcie to stanowić ma drugą w wymiarze finansowym grupę instrumentów realizacyjnych *Strategii*. Podstawowymi instrumentami wsparcia MSP będą:

- dotacje na zakładanie nowych firm, zwiększanie poziomu inwestycji i modernizację MSP na obszarach określonych w wojewódzkich strategiach rozwoju. Preferowane mają być inwestycje, dzięki którym przedsiębiorstwa zastosują innowacyjne, energooszczędne i sprzyjające ochronie środowiska technologie;
- dotacje do regionalnych funduszy inwestycyjnych, lokalnych funduszy pożyczkowych oraz funduszy poręczeń kredytowych dla MSP. Wkłady kapitałowe z budżetu centralnego maksymalnie mogą wynieść 75% wartości kapitału funduszy. Preferowane ma być wsparcie istniejących funduszy, wyjątkowo wspierane będą instytucje na terenach, gdzie nie funkcjonują takie podmioty;
- subsydiowanie usług doradczych dla MSP, które odbywać się ma poprzez specjalistyczne regionalne i lokalne instytucje otoczenia biznesu takie jak inkubatory przedsiębiorczości czy agencje rozwoju lokalnego i regionalnego. Pomoc doradcza dla MSP ma być zorientowana na wspomaganie nowych przedsiębiorstw na obszarze Polski wschodniej.

---

²¹ Porównaj Rozdział 2 – wielkości tych wskaźników w roku 1998.

²² *Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2000–2006*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, wrzesień 1999.

Autorzy programu szacują, że na realizację strategii poniesione zostaną nakłady w wysokości 46,8 mld zł, z czego około 12,8 mld zł ze środków budżetu państwa, 30,2 mld zł ze środków unijnych oraz około 3,8 mld zł z sektora prywatnego. W pierwszym okresie do 2002 r. nakłady wyniosą około 5,2 mld zł, z czego 3,3 mld zł. ze środków Phare.

Ustawa o zasadach wspierania rozwoju regionalnego

W sierpniu 1999 r. Rada Ministrów skierowała do Sejmu projekt ustawy o zasadach wspierania rozwoju regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw²³. Ustawa ta ma określić:

- zasady i formy wspierania rozwoju regionalnego przez państwo,
- instytucje tworzące i realizujące politykę rozwoju regionalnego państwa,
- tryb prowadzenia działań z zakresu wspierania rozwoju regionalnego państwa,
- zasady zawierania kontraktu wojewódzkiego.

Projekt przewiduje wspieranie przez państwo programów wojewódzkich tworzonych przez samorząd wojewódzki, w formie kontraktów wojewódzkich.

Wsparcie finansowe ze środków budżetu państwa może być przeznaczane na zadania ujęte w kontraktach wojewódzkich, wśród których wymieniono na pierwszym miejscu rozwój przedsiębiorczości, innowacji gospodarczych, transferu technologii, zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw. Wsparcie finansowe przedsiębiorstw będzie odbywać się na zasadach określonych w ustawie o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorstw.

Polityka regionalna województw

W oparciu o art. 11 ustawy o samorządzie województwa²⁴ i zgodnie z projektem ustawy o zasadach wspierania rozwoju regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw, samorząd województwa opracowuje strategię rozwoju. W 1999 roku władze wojewódzkie rozpoczęły prace nad przygotowaniem strategii. W żadnym z województw prace nie zostały zakończone przed 1 stycznia 2000 roku. W założeniach lub projektach strategii większości województw podkreślana jest rola małych i średnich firm dla rozwoju regionu. W tworzenie strategii zaangażowane są organizacje zrzeszające przedsiębiorców²⁵.

Aktywizacja terenów górskich i górzystych

W maju 1999 r. Rada Ministrów przyjęła dokument *Założenia strategii aktywizacji społeczno-gospodarczej terenów górskich i górzystych*. Wśród priorytetów i kierunków działań Rządu w zakresie gospodarki wymieniono działania tworzące szeroki zakres preferencji ekonomiczno-finansowych, stymulujących tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem, zwłaszcza w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw. Działania te mają obejmować pomoc w restrukturyzacji bazy produkcyjnej i usługowej w zakresie:

---

²³ W marcu 2000 roku, po przyjęciu przez Sejm, ustawa została przekazana do Senatu.

²⁴ Dz.U. z 1998 r, Nr 91 poz. 576.

²⁵ W oparciu o informacje dotyczące województw: dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubelskiego, lubuskiego, łódzkiego, małopolskiego, podlaskiego, pomorskiego, śląskiego, świętokrzyskiego, zachodniopomorskiego.

- tworzenia i rozwijania już istniejących funduszy gwarancyjnych i ubezpieczeń wzajemnych,
- szkoleń związanych z nabywaniem nowych kwalifikacji niezbędnych do zmiany lub zróżnicowania produkcji lub usług,
- funduszy pożyczkowych udzielających pożyczek na zmianę lub zróżnicowanie produkcji,
- pomocy w tworzeniu ośrodków wspierania przedsiębiorczości, inkubatorów przedsiębiorczości, baz danych dla małych i średnich przedsiębiorstw w regionalnych instytucjach otoczenia biznesu oraz zrzeszeń producentów organizujących wspólne magazynowanie i zbyty towarów.

Zagospodarowanie przestrzenne kraju

W październiku 1999 r. Rada Ministrów przyjęła *Koncepcję polityki przestrzennego zagospodarowania kraju*²⁶. Program wśród narzędzi polityki zagospodarowania przestrzennego kraju wymienia instrumenty gospodarcze istotne dla rozwoju MSP, jak ulgi inwestycyjne, podatek od nieruchomości i specjalne strefy ekonomiczne.

Specjalne Strefy Ekonomiczne

Po licznych konsultacjach Rada Ministrów przyjęła i skierowała do Sejmu projekt nowelizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Nowe przepisy przewidują wprowadzenie pułapów dopuszczalnej pomocy w SSE zgodnie z zasadami unijnymi, a więc nie przekraczających maksymalnych wartości, z zachowaniem zasad kumulacji. Planuje się także wprowadzenie ograniczeń udzielania pomocy w sektorach wrażliwych (przemysł motoryzacyjny, stalowy, włókien sztucznych i budowy statków). Podtrzymana zostanie zasada ochrony praw nabytych przez przedsiębiorców, którzy dotychczas uzyskali zezwolenia na działalność w SSE.

Uznano, że po przyjęciu nowelizacji likwidacji ulegną strefy, w których nie wydano zezwoleń na działalność gospodarczą – mazowiecka i częstochowska.

4.1.8. MSP w programach partii politycznych i związków zawodowych

Zagadnienia dotyczące małych i średnich przedsiębiorstw znalazły się w 1999 roku w programach wszystkich znaczących sił politycznych, co stanowi bez wątpienia dobry znak dla MSP.

Akcja Wyborcza Solidarność

Program samorządowy AWS z 1998 r. określał, iż „wsparcie gospodarcze będzie osiągnięte w wyniku poszerzenia na szczeblu lokalnym warunków sprzyjających podejmowaniu i rozwijaniu przez obywateli i firmy działalności gospodarczej oraz rozpoczęcia w Polsce kreowania i realizacji polityki rozwoju regionalnego”.

W programie zawarto również rozdział dotyczący wspierania rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, w którym zapisano następujące propozycje działań:

- wykorzystanie narzędzi podatkowych, lokalizacyjnych, czynszowych, finansowych itp. do wspierania rozwoju lokalnej małej i średniej przedsiębiorczości;
- wprowadzanie udogodnień lokalizacyjnych, czynszowych itp. dla firm podejmujących ważną dla społeczności lokalnej działalność (np. zgodną z lokalną strategią lub programami rozwojowymi);

²⁶ *Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju*, druk sejmowy nr 1473 z 28 października 1999 r.

- podejmowanie innych przedsięwzięć wspierających rozwój małej i średniej przedsiębiorczości (inkubatory przedsiębiorczości, lokalne centra obsługi MSP, promocja itp.);
- wprowadzenie ulg i zwolnień podatkowych (w podatkach lokalnych i w komunalnych częściach podatków dochodowych) dla małych i średnich firm, spełniających określone przez radę gminy kryteria;
- podejmowanie działań ułatwiających dostęp MSP do rynku kapitałowego;
- tworzenie lokalnych funduszy poręczeń kredytowych dla MSP.

W części dotyczącej rozwoju gospodarczego zapowiedziano również wprowadzenie ulg i zwolnień podatkowych (w podatkach lokalnych i w komunalnych częściach podatków dochodowych) dla lokalnych firm, które inwestują i tworzą nowe miejsca pracy, a także wprowadzanie udogodnień lokalizacyjnych, czynszowych itp. dla firm podejmujących ważną dla społeczności lokalnej działalność (np. zgodną z lokalną strategią lub programami rozwojowymi).

Unia Wolności

Unia Wolności nie prezentowała w 1998 i 1999 r. nowych dokumentów programowych. Partia posiada specjalne Forum Gospodarcze Unii Wolności zajmujące się problematyką przedsiębiorczości, funkcjonujące od 1998 r.

Na przełomie 1998 i 1999 r. odbyło się II Forum, na którym przyjęto dokument Forum '99 określający podstawowe kierunki programowe. Za szczególnie istotne uznano:

- promocję idei reform gospodarczych;
- wprowadzenie stabilnego, czytelnego, jasnego i realnego systemu podatkowego;
- odbiurokratyzowanie gospodarki, m.in. przez zniesienie większości koncesji i licencji;
- polepszenie funkcjonowania sądów gospodarczych;
- zmiany w Kodeksie pracy służące wyrównaniu praw pracodawcy i pracownicy;
- wspieranie inicjatyw zachęcających ludzi młodych do prowadzenia działalności gospodarczej;
- zbudowanie sprawnych samorządów gospodarczych, szczególnie istotnych w dobie reformy administracyjnej kraju;
- przygotowanie polskich firm do funkcjonowania na Wspólnym Rynku po wejściu kraju do Unii Europejskiej;
- prywatyzację i reprivatyzację;
- wsparcie informacyjne dla przedsiębiorców.

Polskie Stronnictwo Ludowe

W październiku 1999 r. Polskie Stronnictwo Ludowe przedstawiło dokument programowy *Czas na zmiany. Ocena polityki społeczno-gospodarczej Rządu AWS-UW i propozycje zmian*²⁷. Dokument ten, zdaniem autorów, jest odpowiedzią na zaszłości i zagrożenia, jakie wystąpiły w Polsce po utworzeniu Rządu koalicji AWS-UW i nie mogły być uwzględnione w programie PSL, przyjętym na VI Kongresie Stronnictwa.

Wśród koniecznych zmian w strukturze gospodarki wymieniono rozwój małych i średnich firm, który powinien być realizowany poprzez:

---

²⁷ *Czas na zmiany. Ocena polityki społeczno-gospodarczej rządu AWS-UW i propozycje zmian*, w: www.psl.org.pl

- doprowadzenie do zmiany polityki pieniężnej NBP;
- zdecydowane przeciwdziałanie ze strony Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta powstawaniu i wykorzystywaniu pozycji monopolistycznej firm z kapitałem zagranicznym w stosunku do podmiotów rodzimych, szczególnie małych i średnich;
- odbiurokratyzowanie i uproszczenie przepisów prawnych utrudniających prowadzenie działalności gospodarczej. Niezbędna jest precyzja i jednoznaczność przepisów podatkowych oraz innych uregulowań finansowych eliminująca dowolność interpretacji przez urzędników;
- wprowadzenie specjalnych opłat (na fundusz walki z bezrobociem) od inwestycji zagranicznych polegających na montażu wyrobów gotowych z półproduktów i części produkowanych za granicą;
- wspieranie środkami funduszu walki z bezrobociem, inicjatyw w podejmowaniu działalności gospodarczej i tworzeniu miejsc pracy na obszarach wiejskich i w regionach o wysokim bezrobociu. Fundusz walki z bezrobociem powinien przejąć środki funduszy pracy i gwarantowanych świadczeń;
- wspieranie za pomocą środków tego funduszu oraz innych instrumentów finansowych (np. zwolnienia w podatku od nieruchomości, poręczenia kredytowe, dopłaty do odsetek) organizacji producentów rolnych, powoływanych do prowadzenia skupu płodów rolnych i prostego ich przetworstwa oraz tanich usług na rzecz rolników;
- przyznanie Bankowi Gospodarstwa Krajowego wiodącej roli w gospodarowaniu funduszem gwarancji i poręczeń kredytowych dla małych i średnich jednostek gospodarczych. Fundusz ten należy powiększyć o dodatkowe środki z zasobów majątkowych będących w dyspozycji Ministerstwa Skarbu oraz wojewodów, jak również z funduszy zagranicznych. Gwarancjami tego funduszu powinien być również objęty leasing maszyn i urządzeń;
- współfinansowanie z funduszu walki z bezrobociem szkoleń dla pracowników i przedsiębiorców oraz nakładów na badania i wdrożenia ponoszonych przez małe i średnie przedsiębiorstwa.

Sojusz Lewicy Demokratycznej

W 1999 r. Sojusz Lewicy Demokratycznej, przekształcający się z federacji w jednolitą partię polityczną zaprezentował szereg dokumentów o charakterze programowym. W maju 1999 r. przedstawiony został dokument *Jak przywrócić i utrzymać w Polsce stabilny, wysoki wzrost gospodarczy? Zdaniem SLD, dla pobudzenia wzrostu gospodarczego, poprawy salda obrotów z zagranicą i zwiększenia liczby miejsc pracy konieczne jest świadome i konsekwentne stosowanie przez państwo instrumentów wspomagających wzrost. W szczególności uznano za konieczne:*

- zachęcanie do inwestowania przez znacznie szersze niż dotychczas stosowanie podatkowych ulg inwestycyjnych, ulg za tworzenie miejsc pracy oraz przyspieszenie amortyzacji środków trwałych. Jednocześnie musi nastąpić odbiurokratyzowanie i uproszczenie dostępu przedsiębiorców do ulg;
- długofalowe stosowanie instrumentów poprawiających saldo obrotów z zagranicą;
- systemowe wspieranie rozbudowy sektora małych i średnich przedsiębiorstw;
- opracowanie wieloletniego programu zwiększania nakładów na inwestycje społeczne (edukacja, kultura, ochrona zdrowia).

W zakresie dotyczącym małych i średnich przedsiębiorstw (obok zaproponowanego systemu ulg inwestycyjnych) za najistotniejsze uznano:

- wzmocnienie funkcji Banku Gospodarstwa Krajowego, polegającej na wspieraniu małych i średnich przedsiębiorstw, poprzez utworzenie funduszy regionalnych udzielających: gwarancji i poręczeń kredytowych (kapitał tych funduszy powinien zostać powiększony z zasobów majątku państwowego,

- pozostającego w dyspozycji Ministra Skarbu i wojewodów) oraz tzw. mikropożyczek z wykorzystaniem doświadczeń kończącego działalność Polsko-Amerykańskiego Funduszu Przedsiębiorczości;
- organizowanie i finansowanie szkoleń dla pracowników i przedsiębiorców;
- współfinansowanie nakładów na badania, rozwój i wdrożenia ponoszonych przez małe i średnie przedsiębiorstwa (ulgi podatkowe lub pokrywanie części kosztów);
- istotne zwiększenie puli środków przeznaczonych na preferencyjne kredytowanie małych i średnich przedsiębiorstw tworzących miejsca pracy na wsi.

Również w *Maniście programowym SLD*²⁸ pojawiła się problematyka MSP. Jako jeden priorytetów przyjęto zobowiązanie do sprzyjania rozwojowi polskiej przedsiębiorczości. Wsparcie MSP ma odbywać się poprzez stopniowe usuwanie licznych barier tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw, w tym: wchodzenia na rynek, poszerzania możliwości uzyskania przez firmy kredytu oraz dostępu do nowych technologii, zwłaszcza technologii informatycznych. Zadeklarowano również wspieranie systemu poręczeń i gwarancji. Ponadto w zakresie walki z bezrobociem zwrócono uwagę na aktywność władz publicznych w pobudzaniu lokalnej przedsiębiorczości oraz przyciąganiu inwestorów, a także rozważenie zmian w ustawodawstwie pracy, w celu wprowadzenia bardziej elastycznych form czasu i organizacji pracy umożliwiających zwiększenie zatrudnienia.

Inne partie polityczne

W zasadzie każda partia polityczna funkcjonująca w Polsce wskazuje na potrzebę rozwoju przedsiębiorczości. Dotyczy to zarówno formacji o charakterze lewicowym, jak i prawicowym.

Unia Pracy, na VI Kongresie np. uznała, iż „wsparcia potrzebują przede wszystkim małe i średnie zakłady, przynoszące największą liczbę miejsc pracy i zagrożone dzisiaj bezwzględną konkurencją międzynarodowych gigantów”. Podkreślono również biurokratyczne przeszkody w rozwoju przedsiębiorczości.

Zaś Chrześcijańska Demokracja III Rzeczypospolitej Polskiej, której przewodniczy Lech Wałęsa stwierdziła, iż „Państwo nie może być obojętne na aktywność swoich obywateli, powinno stwarzać warunki do ich efektywnego działania, tworząc właściwy system promujący aktywność, przedsiębiorczość, twórcze postawy w sferze materialnej i duchowej” oraz, że należy „upowszechniać wartości, leżące u podstaw trwałego zrównoważonego wzrostu gospodarczego, tj. uczciwości, solidarności, współpracy pracodawców oraz pracobiorców, etosu przedsiębiorczości”.

Programy związków zawodowych

Związki zawodowe, w odróżnieniu od partii politycznych, nie zajmują się kwestią małych i średnich przedsiębiorstw jako metodą tworzenia nowych miejsc pracy. Główne centrale związkowe wskazują natomiast na potrzebę tworzenia organizacji związkowych w sektorze prywatnym. W uchwale programowej X Zjazdu NSZZ „Solidarność” z września 1998 r. wskazano, iż „Priorytetowe znaczenie musi uzyskać program tworzenia organizacji związkowych w prywatnych, a szczególnie małych i średnich przedsiębiorstwach (możliwość wprowadzenia funkcji delegata związkowego)”. Podobny zapis znalazł się w uchwale programowej IV Kongresu OPZZ z maja 1998 r., w której czytamy: „Za bardzo ważne zadanie uważamy inspirowanie i wspieranie tworzenia nowych struktur związkowych, zwłaszcza w sektorze prywatnym. Należy inicjować powstawanie międzyzakładowych struktur związkowych dla

²⁸ *Manifest Programowy SLD*, w: www.kpsld.4net.pl

pracowników zakładów pracy, w których ze względu na małą liczbę pracowników nie mogą powstać związki zawodowe”. OPZZ przystąpił również do tworzenia specjalnej organizacji związkowej dla MSP – związku zawodowego „Konfederacja Pracy”. Oba związki konsekwentnie w swoich dokumentach programowych sprzeciwiają się jakimkolwiek zmianom w przepisach prawa związkowego oraz niechętnie odnoszą się do propozycji zmian w prawie pracy.

4.2. Realizacja polityki państwa wobec MSP w 1999 roku

4.2.1. Działania parlamentarne

Komisja Małych i Średnich Przedsiębiorstw

Od początku II kadencji w Sejmie RP funkcjonuje Komisja Małych i Średnich Przedsiębiorstw, która prowadzi swoje działania w trzech zasadniczych kierunkach:

- analizy sytuacji sektora MSP w Polsce i analizy działań państwa podejmowanych w tym zakresie,
- wnoszenia inicjatyw legislacyjnych wspierających lub wspomagających MSP,
- współuczestniczenia wraz z innymi komisjami w pracach nad projektami ustaw dotyczących polityki społeczno-gospodarczej w zakresie interesującym MSP.

Do 11 stycznia 2000 roku Komisja odbyła 92 posiedzenia pracując nad projektami ustaw dotyczących sektora MSP, opracowanymi z własnej inicjatywy, jak też nad projektami przygotowanymi przez inne komisje:

- ustawą o przekształceniu spółdzielni w spółkę prawa handlowego,
- ustawą Prawo własności przemysłowej (razem z Komisją Edukacji oraz Komisją Gospodarki),
- ustawą o wielkoobszarowych obiektach handlowych (wraz z Komisją Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Komisją Samorządu Terytorialnego),
- ustawą Prawo działalności gospodarczej (wraz z Komisją Gospodarki),
- ustawą o zmianie ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (wraz z Komisjami Ochrony Środowiska, Samorządu Terytorialnego, Polityki Społecznej),
- zmianą ustawy o społecznej inspekcji pracy (wraz z Komisją Polityki Społecznej),
- ustawą o organizacji rynków producentów rolnych i żywnościowych oraz o rolniczych grupach producenckich i ich zrzeszeniach – projekt poselski, a także ustawą o grupach producentów rolnych i ich związkach – projekt rządowy (wraz z Komisją Rolnictwa i Rozwoju Wsi).

Powołano również nadzwyczajną podkomisję do przygotowania inicjatywy dotyczącej ustawowego skrócenia terminów płatności.

Komisja przygotowała opinie dla komisji Finansów Publicznych dotyczące projektów ustaw o podatku dochodowym od osób prawnych, o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym.

Na posiedzeniach Komisji poruszano tematy związane m.in. z: finansowymi instrumentami wspierania rozwoju MSP (leasing, *venture capital*, uproszczone formy opodatkowania), zmianami w Kodeksie pracy, transferem technologii, promocją MSP, rynkami zagranicznymi i narastającą konkurencją zagraniczną, przygotowaniem do integracji z Unią Europejską, MSP w procesie restrukturyzacji rolnictwa, MSP w programach restrukturyzacji górnictwa i hutnictwa oraz wspomaganie rozwoju MSP w ramach polityki reg

ionalnej. Komisja monitorowała także prace nad rządowym programem *Kierunki działań Rządu wobec MSP do 2002 roku* i opracowała dezyderaty w sprawie zapewnienia środków budżetowych na jego realizację. Niestety Sejm bez udziału Komisji opracował zmiany o istotnym znaczeniu dla przedsiębiorców, w tym, w zakresie ubezpieczeń społecznych, ustaw podatkowych, rachunkowości i prawa pracy.

Interpelacje i zapytania poselskie

W 1999 r. posłowie wystosowali 26 interpelacji i zapytań poselskich odnoszących się bezpośrednio lub pośrednio do sektora MSP, z czego najwięcej pochodziło od członków Komisji Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Pomimo widocznego wzrostu liczby interpelacji i zapytań, zainteresowanie sektorem na forum parlamentarnym przejawia niewielka grupa posłów najlepiej zorientowanych w problematyce i świadomych wagi zagadnienia.

Budżet państwa w 1999 i 2000 roku

W 1999 r. w chwili ogłaszania programu *Kierunki działań Rządu wobec MSP do 2002 roku* kwotę potrzebną na jego realizację oszacowano na 16,7 mln zł, z tego 7,1 mln zł ze środków budżetowych i 9,6 mln zł ze środków unijnych. Największa kwota ze środków budżetowych miała zostać skierowana na utworzenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (3,3 mln zł) oraz rozbudowę bazy danych o regulacjach prawnych obowiązujących w UE (3 mln). Jednak środki na planowaną realizację opracowywanego wówczas programu zostały przekazane w śladowych ilościach, co stało się przedmiotem dezyderatu Komisji Małych i Średnich Przedsiębiorstw z 17 lutego 1999 r. Przeszkodą w zapewnieniu środków był fakt, iż program przyjęto kilka miesięcy po ustawie budżetowej.

W projekcie ustawy budżetowej na 2000 rok, na realizację programu zaproponowano kwotę 26,7 mln zł²⁹, z czego:

- 20 mln zł na wspomaganie transferu technologii, ułatwienie dostępu MSP do informacji prawnych w UE, ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do wiedzy w zakresie prowadzenia firmy, ułatwienie dostępu MSP do zewnętrznych źródeł finansowania oraz na badania ankietowe reprezentatywnej grupy MSP,
- 2,7 mln zł na promocję sektora MSP na rynkach zagranicznych,
- 4 mln zł w rezerwie celowej na utworzenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

Przy uchwalaniu budżetu przez Sejm w grudniu 1999 r. skreślona została na wniosek Komisji Finansów Publicznych rezerwa na utworzenie PARP. Motywem, jak stwierdził poseł sprawozdawca, jest fakt iż „nie można w wydatkach budżetu państwa antycypować bytu, którego jeszcze nie ma”³⁰.

---

²⁹ Odpowiedź Ministra Finansów i Ministra Gospodarki na dezyderat nr 11 w sprawie finansowania realizacji *Kierunków działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 r.* z 23 listopada 1999 r. oraz dr Zdzisław Wołodkiewicz-Donimirski *Sposoby i środki finansowe w zakresie pobudzania powstawania nowych miejsc pracy w małych i średnich przedsiębiorstwach według projektu ustawy budżetowej na rok 2000*, w: Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Uwagi do projektu ustawy budżetowej, Część III, Warszawa, 12 listopada 1999.

³⁰ Patrz „Diariusz Sejmowy”, 67 posiedzenie, 1 dzień z 21 grudnia 1999.

Oczywiście poza omawianymi środkami na realizację programu, w budżecie znajdują się środki pośrednio adresowane do sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

4.2.2. Polityka przemysłowa i polityka wobec MSP

Reformy sektorowe

W 1998 roku korzystając z rządowego programu reformy górnictwa węgla kamiennego 35 pracodawców spoza górnictwa zatrudniło 105 osób – byłych pracowników przedsiębiorstw górniczych³¹. Ponadto ze spółek węglowych wydzielono 21 samodzielnych podmiotów gospodarczych. W podmiotach tych utworzono 525 miejsc pracy, z których skorzystali pracownicy odchodzący z górnictwa.

W 1999 roku w ramach rządowego programu restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego kontynuowano refundację składki ZUS dla przedsiębiorstw zatrudniających byłych pracowników tego sektora (refundacją objęto 182 osoby). W końcu 1999 r., przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej (Program Phare INICJATYWA), uruchomiono nowe instrumenty wspierające tworzenie nowych miejsc pracy dla byłych pracowników górnictwa węgla kamiennego oraz hutnictwa żelaza i stali: preferencyjne pożyczki na rozpoczynanie działalności gospodarczej przez byłych pracowników oraz dla MSP tworzących dla nich miejsca pracy; subsydiowanie odsetek od kredytów bankowych udzielanych na tworzenie nowych miejsc pracy dla tych osób; refundację składki ZUS dla przedsiębiorstw zatrudniających byłych pracowników górnictwa i hutnictwa oraz subsydiowanie usług doradczych dla podmiotów korzystających z tych instrumentów.

W ramach obu programów restrukturyzacyjnych kontynuowany był także proces wydzielania z przedsiębiorstw górniczych i hutniczych samodzielnych podmiotów gospodarczych (w przypadku górnictwa w 1999 r. wydzielonych zostało 25 takich podmiotów, które utworzyły 1178 nowych miejsc pracy).

Działania wskazujące sektor MSP jako alternatywę dla zatrudnienia w górnictwie podejmowano również lokalnie.

W 1999 r. Fundacja na Rzecz Rozwoju Miasta Knuruwa, przy współpracy Górniczej Agencji Pracy, realizowała program „Mała firma – twoja szansa” ze środków pożyczki Banku Światowego. Program adresowany był do górników uprawnionych do skorzystania z Górniczego Pakietu Socjalnego, którzy mogli bezpłatnie skorzystać z 66 godzin szkoleń o zakładaniu i prowadzeniu małego przedsiębiorstwa. Do końca 1999 r. skorzystało z niego ponad 600 osób³². Część z nich podjęła działalność na własny rachunek, brak jest jednak bliższych danych na ten temat.

Górnicza Agencja Pracy we współpracy z katowickim Ruch S.A. rozpoczęła pilotażowy program dla górników, polegający na bezpłatnym przejmowaniu kiosków. Ruch oferuje również bezpłatne przeszkolenie, dostarczenie materiałów oraz fachowe doradztwo w początkowym okresie prowadzenia działalności gospodarczej.

Polityka wobec małych i średnich przedsiębiorstw

W 1999 roku rozpoczęła się realizacja działań w ramach programu *Kierunki działań Rządu wobec MSP do 2002 roku*. Podstawową trudnością było późne przyjęcie przez Radę Ministrów programu, a w konsekwencji brak przewidzianych na realizację środków budżetowych. Mimo to zrealizowano

---

³¹ „Przegląd Rządowy” nr 7, 8 z lipca–sierpnia 1999 r., str. 59.

³² *Lekcja przedsiębiorczości*, w: „Giełda Pracy” bezpłatny dodatek do „Dziennika Zachodniego” z 17 stycznia 2000 r. Nr 13(69).

część zadań, głównie o charakterze analitycznym lub przygotowawczym, jak też rozpoczęto realizację kolejnych.

W ramach celu zwiększanie konkurencyjności sektora MSP:

- Agencja Techniki i Technologii udzieliła 13 pożyczek na realizację projektów innowacyjnych na kwotę 7 070 300 zł;
- promowano firmy i produkty innowacyjne poprzez organizację targów innowacji oraz organizację konkursu „Polski Produkt Przyszłości”;
- opracowana została nowelizacja ustawy o zamówieniach publicznych, mająca na celu wprowadzenie preferencji dla MSP (obniżenie wysokości wadium, zaliczenie kwoty wadium wybranego wykonawcy na poczet zabezpieczenia wykonania umowy);
- rozpoczęto prace nad bazą danych o możliwościach udziału MSP w zagranicznych zamówieniach publicznych;
- przygotowano projekt nowelizacji przepisów Kodeksu pracy (zwiększenie liczby godzin nadliczbowych, możliwość zawierania nieograniczonej liczby umów na czas określony, podwyższenie progu zatrudnienia, powyżej którego istnieje obowiązek tworzenia regulaminów pracy i wynagradzania);
- wydano informator „Wspieranie rozwoju MSP ze środków Funduszu Pracy”;
- do podstawy programowej szkół ponadpodstawowych wprowadzono treści związane z podstawami gospodarki rynkowej;
- przygotowano projekt ustawy o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości;
- rozpoczęto prace nad utworzeniem bazy danych o regulacjach prawnych obowiązujących w Unii Europejskiej.

W ramach celu wzrost eksportu sektora MSP:

- na dofinansowanie udziału polskich przedsiębiorstw w targach i wystawach międzynarodowych oraz na organizację misji gospodarczych wydano 10 878 880 zł, z czego ponad 30% uzyskały przedsiębiorstwa małe i średnie;
- opracowano nowe zasady dofinansowania kosztów uczestnictwa w imprezach wystawienniczych, w których przewidziano priorytet dla wniosków pochodzących od MSP;
- rozpoczęto prace nad Teleinformatycznym Systemem Promocji Eksportu Ministerstwa Gospodarki (TISPE).

W ramach celu wzrost nakładów inwestycyjnych:

- przygotowano nowelizację ustaw o podatku dochodowym od osób fizycznych, o podatku dochodowym od osób prawnych oraz o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym;
- sfinansowano pomoc doradcą dla trzech nowoutworzonych funduszy poręczeń kredytowych;
- dokapitalizowano w formie dotacji trzy fundusze: o zasięgu lokalnym, subregionalnym i regionalnym;
- rozpoczęto realizację pilotażowego programu kampanii edukacyjno-promocyjnej w zakresie wykorzystania rynku pozagiełdowego;
- przygotowano projekt nowelizacji kodeksu cywilnego w celu wprowadzenia umowy leasingu;
- sfinalizowano prace nad projektem ustawy o dopuszczalności i monitorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców.

Podjęto również prace analityczne na temat stanu i potrzeb rozwojowych sektora MSP. Należy się spodziewać, że w związku z zagwarantowaniem środków budżetowych w ustawie na rok 2000 program nabierze dynamiki.

4.2.3. Polityka finansowa

Polityka finansowa jest jednym z podstawowych elementów polityki ekonomicznej państwa. Określony poziom dochodów i wydatków budżetu pozwala między innymi na realizację wsparcia wybranych przedmiotów i podmiotów obrotu gospodarczego.

Podatki

Najciekawszym wydarzeniem, jakie miało miejsce w 1999 r. w sferze prawa podatkowego, była batalia wokół zaproponowanych przez Rząd całościowych zmian w podatku od osób prawnych i fizycznych. Zmiany te zostały częściowo ograniczone w wyniku weta Prezydenta RP.

Wysokość podatków

W ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych na lata 1999 i 2000 ustalono stawki podatkowe w wysokości 19%, 30% oraz 40%. Zgodnie z ustawą o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, podatek w 1999 r. wynosił 34% podstawy opodatkowania, zaś w 2000 r. – 30%. Od 2001 r. podatek ten zmniejszył się do 28%, zaś w 2003 r. do poziomu 24%. Podstawowa stawka podatku VAT to 22%, stawki zredukowane wynoszą 7%, 2% (stawka tymczasowa) oraz 0%.

Formy opodatkowania

Poza ogólnymi formami opodatkowania, tak jak i w poprzednich latach, małe przedsiębiorstwa mogły stosować uproszczone formy, które cechują się niższym poziomem obciążeń, prostą konstrukcją oraz łatwością stosowania w codziennej praktyce. Stosowane są obecnie dwie uproszczone formy: karta podatkowa i zryczałtowany podatek dochodowy³³.

Karta podatkowa to zryczałtowany podatek dochodowy o stałej wysokości, ustalonej kosztowo i uzależnionej od rodzaju wykonywanej działalności, liczby zatrudnionych pracowników, liczby mieszkańców miejscowości, w której działalność jest wykonywana. Atrakcyjność karty podatkowej wynika z faktu, że korzystający z niej podatnicy zwolnieni są od obowiązku prowadzenia ksiąg, składania zeznań podatkowych oraz deklaracji o wysokości uzyskanego dochodu, a także wpłacania zaliczek na podatek dochodowy. Dodatkowymi atutami karty podatkowej są: możliwość obniżenia stawki karty podatkowej po ukończeniu 60 lat życia, jeżeli przedsiębiorca jest osobą dotkniętą niepełnosprawnością bądź też zatrudniającą osoby niepełnosprawne, możliwość przekroczenia stanu zatrudnienia upoważniającego do korzystania z karty podatkowej w przypadku prowadzenia działalności na terenie gminy zagrożonej szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym oraz preferencje podatkowe dla osób prowadzących gospodarstwo rolne, a jednocześnie podejmujących pozarolniczą działalność gospodarczą.

W 1999 r. zryczałtowany podatek dochodowy od osób fizycznych od przychodów ewidencjonowanych z działalności gospodarczej mogli stosować przedsiębiorcy, u których w roku 1998 kwota przy

---

³³ Obie te formy uregulowane są ustawą z 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. z 1998 r. Nr 144, poz. 930), która weszła w życie 1 stycznia 1999 r. Stawki na 2000 r. zostały ogłoszone w obwieszczeniu Ministra Finansów z 29 listopada 1999 r. (M.P. z 1999 r. Nr 37, poz. 567).

chodów nie przekroczyła 400 tys. zł, zaś w 2000 r. gdy kwota przychodów w 1999 r. nie przekroczyła 426,4 tys. zł. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych obliczany jest procentowo od przychodów, bez pomniejszania o koszty ich uzyskania: w granicach 8,5% od przychodów z działalności usługowej, 5,5% od przychodów z działalności wytwórczej, robót budowlanych, przewozów ładunków taborem samochodowym o ładowności powyżej 2 ton oraz 3% od przychodów z działalności gastronomicznej, handlowej, hotelarskiej itp.

W latach 1998–1999 z możliwości rozliczeń w formie zryczałtowanego podatku dochodowego od przychodów ewidencjonowanych oraz w formie karty podatkowej korzystała ponad połowa podatników podatku dochodowego od osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Zmniejszyła się liczba osób korzystających z karty podatkowej ze względu na wyłączenia z tej formy opodatkowania niektórych grup (m.in. lekarzy).

Jako uproszczoną formę opodatkowania przyjmuje się też uproszczony sposób rozliczeń w formie podatkowej księgi przychodów i rozchodów, która radykalnie zmniejsza pracochłonność i koszty obsługi finansowo-księgowej prowadzonej działalności gospodarczej. Od 1 stycznia 1999 roku podniesiony został próg przychodów netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy do równowartości 800 tys. euro, co zwalnia ze stosowania pełnych zasad rachunkowości oraz skomplikowanego i kosztownego trybu badania sprawozdań finansowych przez biegłych rewidentów.

Tabela 4.1. Liczba zakładów osób fizycznych wg form opodatkowania

Lp.	Województwo	Izba Skarbowa	Liczba zakładów ogółem	w tym:					
				Karta Podatkowa	(2:1)	Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	(4:1)	Zasady ogólne	(6:1)
			1	2	3	4	5	6	7
1	dolnośląskie	Wrocław	187 256	16 612	8,9%	67 149	35,9%	103 495	55,3%
2	kujawsko-pomorskie	Bydgoszcz	128 163	9 413	7,3%	44 410	34,7%	74 340	58,0%
3	lubelskie	Lublin	103 110	9 375	9,1%	36 058	35,0%	57 598	55,9%
4	lubuskie	Zielona Góra	69 527	5 024	7,3%	24 170	34,8%	40 154	57,8%
5	łódzkie	Łódź	165 594	15 642	9,4%	64 998	39,3%	84 954	51,3%
6	małopolskie	Kraków	212 366	21 162	10,0%	82 505	38,9%	108 699	51,2%
7	mazowieckie	Warszawa	343 305	45 414	13,2%	118 100	34,4%	176 529	51,4%
8	opolskie	Opole	58 197	5 005	8,6%	19 486	33,5%	33 706	57,9%
9	podkarpackie	Rzeszów	91 440	7 583	8,3%	34 146	37,3%	49 711	54,4%
10	podlaskie	Białystok	63 060	6 233	9,9%	21 300	33,8%	32 234	51,1%
11	pomorskie	Gdańsk	149 968	15 697	10,5%	54 035	36,0%	80 236	53,5%
12	śląskie	Katowice	304 280	26 425	8,7%	106 682	35,1%	171 173	56,3%
13	świętokrzyskie	Kielce	71 776	4 587	6,4%	26 459	36,9%	40 730	56,7%
14	warmińsko-mazurskie	Olsztyn	71 534	5 296	7,4%	23 462	32,8%	41 347	57,8%
15	wielkopolskie	Poznań	242 561	22 229	9,2%	89 856	37,0%	130 476	53,8%
16	zachodniopomorskie	Szczecin	122 106	14 179	11,6%	42 265	34,6%	65 763	53,9%
	Razem		2 384 243	229 876	9,6%	855 081	35,9%	1 291 145	54,2%

Objaśnienia: wartości zaokrąglone do 0,1%.

Amortyzacja środków trwałych

W 1999 roku obowiązywały jednolite dla osób fizycznych i prawnych przepisy dotyczące amortyzacji środków trwałych. Po zmianach od 1 stycznia 2000 r. w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych podwyższono limit wartości środków trwałych podlegających amortyzacji. Natomiast po

datników podatku dochodowego od osób fizycznych obowiązuje rozporządzenie Ministra Finansów. Zdaniem ekspertów różnice te po korektach rozporządzenia nie są uciążliwe dla podatników³⁴.

Ulgi i preferencje podatkowe

W 1999 r. podobnie jak w poprzednim roku obowiązywały zasady obliczania wydatków inwestycyjnych określone w ustawach o podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych. Obniżana była natomiast wysokość wydatków inwestycyjnych, jakie mogą być odliczane od dochodu przez podatników będących osobami fizycznymi. Osoby fizyczne w 1999 r. miały prawo do odliczeń od podstawy opodatkowania 30% dochodu (na preferowane wydatki inwestycyjne) oraz 15% dochodu w pozostałych przypadkach. Osoby prawne miały prawo do odliczeń od podstawy opodatkowania 30% podstawy opodatkowania (przy wydatkach na cele preferowane) oraz 10% przy innych wydatkach inwestycyjnych. W 2000 r. zniesione zostały uprawnienia do ulg inwestycyjnych w ustawie o podatku od osób prawnych. Ulgi te pozostały w podatku dochodowym od osób fizycznych.

Na terenie gmin uznanych za zagrożone szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym³⁵ oraz województw i gmin objętych zakresem działania rejonowych urzędów pracy, określonych jako zagrożone strukturalną recesją i degradacją społeczną, w 1999 roku dostępne były następujące preferencje dla osób fizycznych i prawnych prowadzących lub podejmujących działalność gospodarczą lub działów specjalnych produkcji rolnej:

- podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych (osoby fizyczne, spółki cywilne) prowadzący działalność gospodarczą, opodatkowani w formie karty podatkowej, mogą zwiększyć stan zatrudnienia bez utraty tej formy opodatkowania i zwiększenia stawki podatkowej;
- podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych prowadzący działalność gospodarczą (w tym również w formie spółki prawa cywilnego, spółki komandytowej, spółki jawnej), uprawnieni na mocy odrębnych przepisów do szkolenia uczniów i zatrudniający w ramach prowadzonej działalności pracowników w celu nauki zawodu, mają prawo do zwiększenia ulgi należnej za wyszkolenie pracownika o 20%;
- podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych płaconego na zasadach ogólnych lub w formie ryczałtu oraz podatnicy podatku dochodowego od osób prawnych, którzy zwiększają odpowiednio zatrudnienie mogli odliczyć od dochodu do opodatkowania lub obniżyć podatek o 50% (w gminach do 5000 mieszkańców 75%) kwoty wydatków inwestycyjnych. Prawo do nabywania tej ulgi inwestycyjnej funkcjonowało do 31 grudnia 1998 r. Po tym terminie miały wejść nowe ulgi inwestycyjne dla gmin zagrożonych wysokim bezrobociem strukturalnym. Delegacja ustawowa w tej sprawie nie została, i jak należy przypuszczać, nie zostanie zrealizowana;
- podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych i podatku dochodowego od osób prawnych mogą skorzystać z podwyższonych stawek amortyzacyjnych, umożliwiających szybszą amortyzację niektórych środków trwałych w pierwszych latach po ich nabyciu;
- nabywcy i leasingobiorcy (osoby fizyczne i osoby prawne) mienia z zasobów Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa mogą, w określonych przypadkach, być zwolnieni z oprocentowania rat.

4.2.4. Programy związane z polityką rynku pracy

Głównym źródłem finansowania instrumentów walki z bezrobociem i wspierania zatrudnienia jest Fundusz Pracy. Celem Funduszu nie jest bezpośrednio wspieranie przedsiębiorczości, lecz w wielu

³⁴ K. Lipka, Ł. Grzejdziak, *Podatek dochodowy po wecie Prezydenta*, w: „Przegląd Podatkowy” nr 1 ze stycznia 2000.

³⁵ Wykaz gmin na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie określenia wykazu gmin zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym (Dz.U. z 1996 r. Nr 71, poz. 338).

programach i działaniach rozwój małych i średnich przedsiębiorstw uznawany jest za jedną z najlepszych metod tworzenia nowych miejsc pracy i absorpcji bezrobotnych.

Programy związane z polityką rynku pracy to:

- ogólnie obowiązujące instrumenty finansowane z Funduszu Pracy,
- programy specjalnie ukierunkowane na określone rejony oraz określone kategorie bezrobotnych,
- instrumenty obowiązujące na terenach gmin zagrożonych wysokim bezrobociem strukturalnym.

Ogólnie obowiązujące instrumenty finansowane z Funduszu Pracy³⁶

Podstawowe znaczenie dla rozwoju MSP mają wydatki na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu. W 1999 r. ich udział w ogólnej kwocie wydatków funduszu według przewidywanego wykonania miał wynieść 25,1%, czyli 1,42 mld zł. Według informacji o wydatkach w okresie I–III kwartał 1999 r. na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu wydatkowano w tym okresie 1 167 mld zł, tj. 23,1%.

Do aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu zalicza się: szkolenia i przekwalifikowania, prace interwencyjne, pożyczki dla bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą i zakładów pracy tworzących nowe miejsca pracy, aktywizację absolwentów. Trudno oszacować, jaka część kwoty trafia do sektora MSP. W warunkach roku 1999, było to na pewno nie mniej niż 450 mln zł i nie więcej niż 1,2 mld zł. Realnie wydatkowana kwota mieści się zapewne pośrodku.

W okresie I–III kwartał 1999 r. na szkolenia skierowano 102 568 bezrobotnych³⁷. Zatrudnienie po zakończeniu szkolenia uzyskało 38 867 osób. Wśród różnych typów szkoleń sprawozdania KUP wyróżniają kursy: komputerowe – uczące księgowości i rachunkowości komputerowej, rozliczania ksiąg przychodów i rozchodów, obsługi administracyjno-finansowej małych firm, gospodarki magazynowej. Na szkolenia te kierowano przede wszystkim kobiety. Bezrobotnych, którzy postanowili uruchomić własną działalność gospodarczą, urzędy pracy kierowały na kursy przygotowujące do uruchomienia własnej działalności m.in. jak prowadzić własną firmę, szkolenie marketingowe, prowadzenie ksiąg przychodów i rozchodów, mała przedsiębiorczość. Szkolenia dotyczące prowadzenia własnej firmy, jak również praktycznego jej uruchomienia odbywały się także w dofinansowywanych z Funduszu Pracy inkubatorach przedsiębiorczości.

Prace interwencyjne organizowane są przez pracodawców³⁸, którym urząd pracy zwraca część kosztów ponoszonych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenie społeczne skierowanych bezrobotnych. W okresie I–III kwartał 1999 r. działaniami objęto 146 611 osób³⁹. Po zakończeniu uczestnictwa w pracach interwencyjnych zatrudnienie znalazło 5 144 uczestników.

---

³⁶ Dane o wydatkach Funduszu Pracy za 1999 r. według: *Funkcjonowanie systemu urzędów pracy w latach 1993–1999*, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa, grudzień 1999 r. oraz *Projekt planu Funduszu Pracy na 2000 rok*. Materiał dla Komisji Polityki Społecznej Sejmu RP, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa, październik 1999 r.

³⁷ Według przewidywanego wykonania budżetu na 1999 r. na ten cel ma zostać wydatkowane 122,5 mln zł.

³⁸ Za pracodawcę uważa się również jednoosobowego przedsiębiorcę, w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej, jeżeli zamierza on zatrudnić pracownika (art. 19, ust. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu).

³⁹ Według przewidywanego wykonania budżetu na 1999 r. na ten cel ma zostać wydatkowane 345,7 mln zł.

Maksymalna wysokość pożyczki dla bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą oraz dla pracodawców⁴⁰ tworzących nowe miejsca pracy nie może przekraczać dwudziestokrotnej kwoty przeciętnego wynagrodzenia. Wysokość pożyczki oscyluje jednak na poziomie 55–58% tej kwoty. Oprocentowanie pożyczek dla bezrobotnych wynosi od 30 do 50% zmiennej stopy oprocentowania kredytu lombardowego i 30% w gminach zagrożonych wysokim bezrobociem strukturalnym, zaś dla pracodawców od 50 do 70% zmiennej stopy kredytu lombardowego i 50% w gminach zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym⁴¹. Ogółem w 1999 r. w wyniku pożyczek dla bezrobotnych na podjęcie działalności gospodarczej utworzono 10 455 miejsc pracy oraz 1305 miejsc pracy w wyniku pożyczek dla pracodawców na dodatkowe miejsca pracy.

Od 1997 r. uzupełnieniem pożyczki może być nowa istotna forma wsparcia działalności gospodarczej bezrobotnego. Do ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu wprowadzona została możliwość dokonania przez rejonowy urząd pracy zwrotu do 80% udokumentowanych kosztów szkolenia, konsultacji lub doradztwa, dotyczących podejmowanej działalności, poniesionych w okresie do 6 miesięcy od dnia udzielenia pożyczki, w kwocie nie przekraczającej jednak przeciętnego wynagrodzenia⁴². Od trzech lat brak jest jednak danych o wykorzystaniu tej formy wsparcia.

Zwrot składki ZUS polega na refundacji poniesionych kosztów z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne, w związku z zatrudnieniem skierowanego bezrobotnego. W okresie I–III kwartał 1999 r. programem refundacji objęto 2132 osoby.

Refundacja wynagrodzeń młodocianych polega na zrefundowaniu wynagrodzenia (oraz składki na ubezpieczenie społeczne) wypłacanego młodocianym pracownikom, zatrudnionym na podstawie umowy o pracę, w celu przygotowania zawodowego, a także dodatków i premii wypłacanych pracownikom za wykonywanie obowiązków opiekunów praktyk uczniowskich. Z formy tej korzystają przede wszystkim zakłady rzemieślnicze oraz Ochotnicze Hufce Pracy. W 1999 r. średnio w miesiącu dokonano refundacji za około 290 tys. młodocianych.

W ramach subsydiowanego zatrudnienia absolwentów (zwrot pracodawcy części wydatków związanych z zatrudnieniem absolwenta), w okresie I–III kwartał 1999 r. urzędy pracy objęły refundacją wynagrodzenia 62 297 osób. W wyniku tego programu zatrudnienie znalazło 22 538 osób. W ramach staży absolwentów u pracodawców (świadczanie pracy pracodawcy przez okres 3–12 miesięcy bez ponoszenia kosztów zatrudnienia), w ciągu I–III kwartał 1999 r. urzędy pracy objęły refundacją staży 55 213 osób. W wyniku tego programu zatrudnienie na stałe znalazło 10 201 osób.

Programy specjalne ukierunkowane na określone rejony oraz określone kategorie bezrobotnych

Programy te powstają w skali lokalnej i regionalnej, a ukierunkowane są na zatrudnianie bezrobotnych z określonych rejonów i grup ryzyka. Jednym z instrumentów możliwych przy realizacji pro

---

⁴⁰ Za pracodawcę uważa się również jednoosobowego przedsiębiorcę, w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej, jeżeli zamierza on zatrudnić pracownika (art. 18, ust. 7 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu).

⁴¹ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 24 marca 1995 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania pożyczek z Funduszu Pracy, wysokości stopy procentowej oraz warunków spłaty (Dz.U. z 1995 r. Nr 35, poz. 174, z 1997 r. Nr 25, poz. 133). Korzystniejsze oprocentowanie pożyczek w gminach zagrożonych bezrobociem zostało wprowadzone w nowelizacji z dnia 2 kwietnia 1997 r.

⁴² Art. 18, ust. 5a wprowadzony ustawą z dnia 6 grudnia 1996 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1996 r. Nr 147, poz. 687).

gramów jest zmniejszenie o połowę oprocentowania pożyczki z Funduszu Pracy oraz wspieranie osób rozpoczynających działalność gospodarczą poprzez szkolenie i doradztwo. W okresie I–III kwartał 1999 r. programami specjalnymi objęto 7381 bezrobotnych i poszukujących pracy⁴³. W ich wyniku zatrudnienie uzyskało 1340 bezrobotnych i poszukujących pracy.

Od 1 stycznia 1999 r. weszło w życie nowe rozporządzenie ministra pracy i polityki socjalnej w sprawie programów specjalnych przeciwdziałania bezrobociu⁴⁴. Przewiduje ono liczne instrumenty aktywizacji bezrobotnych mające znaczenie dla rozwoju MSP.

Zgodnie z rozporządzeniem podejmowane, realizowane i finansowane lub dofinansowywane ze środków Funduszu Pracy mogą być następujące przedsięwzięcia:

- inspirowanie zatrudnienia osób objętych programami specjalnymi przez:
  - refundowanie pracodawcy części kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenie społeczne osób zatrudnionych na podstawie skierowania powiatowego urzędu pracy;
  - refundowanie pracodawcy części kosztów dowozu do pracy osób zatrudnionych na podstawie skierowania powiatowego urzędu pracy z miejsca zamieszkania do miejsca wykonywania pracy i z powrotem;
  - refundowanie osobie objętej programem specjalnym części kosztów dojazdu do pracy, w związku z podjęciem pracy poza miejscem stałego zamieszkania;
  - refundowanie pracodawcy części kosztów zakwaterowania za skierowane osoby, które podjęły pracę poza miejscem stałego zamieszkania;
  - refundowanie osobie objętej programem specjalnym części kosztów zakwaterowania, w związku z podjęciem pracy poza miejscem stałego zamieszkania;
  - refundowanie pracodawcy części kosztów poniesionych na wyposażenie (doposażenie) stanowiska pracy dla skierowanych osób, pod warunkiem zatrudniania ich przez okres co najmniej 12 miesięcy;
  - refundowanie pracodawcy kosztów szkolenia, pod warunkiem zatrudniania skierowanej osoby przez okres co najmniej 12 miesięcy, jeżeli osoba ta nie posiada żadnych kwalifikacji lub posiada kwalifikacje, na które brak jest ofert pracy na lokalnym rynku pracy;
  - przyznanie pracodawcy jednorazowej refundacji wynagrodzenia w wysokości uprzednio uzgodnionej, pod warunkiem zatrudniania przez okres co najmniej 12 miesięcy skierowanej osoby;
- wspieranie tworzenia dodatkowych miejsc pracy dla osób objętych programami specjalnymi przez:
  - udzielenie pracodawcy pożyczki ze środków Funduszu Pracy na utworzenie dla skierowanych osób dodatkowych miejsc pracy; oprocentowanie tej pożyczki może być o połowę niższe od obowiązującego przy udzielaniu pożyczek na utworzenie dodatkowych miejsc pracy dla bezrobotnych zamieszkałych w rejonach administracyjnych (gminach) uznanych za zagrożone szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym, pod warunkiem zatrudniania skierowanych osób przez okres co najmniej 24 miesięcy;
  - udzielenie pracodawcy nie oprocentowanej pożyczki ze środków Funduszu Pracy na utworzenie dodatkowych miejsc pracy, pod warunkiem zatrudniania skierowanych osób przez okres co najmniej 36 miesięcy;
  - refundowanie pracodawcy części kosztów z tytułu spłaty odsetek od kredytu udzielonego przez bank (instytucje finansowe) na utworzenie dodatkowych miejsc pracy, pod warunkiem zatrudniania skierowanych osób przez okres co najmniej 24 miesięcy.

---

⁴³ Według przewidywanego wykonania budżetu na 1999 r. na ten cel ma zostać wydatkowane 20,3 mln zł.

⁴⁴ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 10 grudnia 1998 r. w sprawie programów specjalnych przeciwdziałania bezrobociu (Dz. U. z 1998 r. Nr 156, poz. 1023).

- wspieranie podjęcia przez osoby objęte programem specjalnym działalności gospodarczej lub rolniczej na własny rachunek przez:
- udzielenie pożyczki ze środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej; oprocentowanie tej pożyczki może być o połowę niższe od obowiązującego przy udzielaniu pożyczek bezrobotnym zamieszkałym w rejonach administracyjnych (gminach) uznanych za zagrożone szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym, pod warunkiem nieprzerwanego prowadzenia działalności, na którą została udzielona, przez okres co najmniej 24 miesięcy;
- udzielenie nie oprocentowanej pożyczki ze środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, pod warunkiem nieprzerwanego prowadzenia działalności przez okres co najmniej 36 miesięcy;
- refundowanie części kosztów z tytułu spłaty odsetek od kredytu udzielonego przez bank (instytucję finansową) na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, pod warunkiem nieprzerwanego prowadzenia tej działalności przez okres co najmniej 24 miesięcy;
- refundowanie części kosztów poniesionych na prowadzenie działalności gospodarczej lub rolniczej, w tym obejmujących koszty szkolenia, konsultacji i doradztwa;
- refundowanie pracodawcom części kosztów poniesionych na szkolenie zawodowe w miejscu pracy skierowanych bezrobotnych.

4.2.5. Programy rozwoju obszarów wiejskich

Programy realizowane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

W 1999 r. na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych tworzących nowe stałe miejsca pracy poza rolnictwem w gminach wiejskich oraz gminach miejsko-wiejskich, gwarantujących zatrudnienie ludności wiejskiej, wydano 844 pozytywne opinie. Przedsiębiorcy ubiegali się o kredyty w łącznej wysokości 119 307,8 tys. zł, zamierzając finansować tymi środkami 46,1% kosztów planowanych inwestycji. Środki kredytowe, w średniej wysokości 122,8 tys. zł na przedsięwzięcie, umożliwiły utworzenie 4772 nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Najwięcej inwestycji tworzących nowe stałe miejsca pracy zaplanowano do realizacji w produkcji (28,2% pozytywnych opinii) i w usługach (27,9% pozytywnych opinii). W 1998 r. na działalność pozarolniczą udzielono 698 kredytów na kwotę 79 766 tys. zł.

W 1999 r. ARiMR uruchomiła *Program mała przedsiębiorczość*⁴⁵, polegający na udzielaniu nieoprocentowanych pożyczek dla osób fizycznych i prawnych prowadzących lub rozpoczynających działalność gospodarczą poza rolnictwem i pozwalający na samozatrudnienie się bezrobotnych.

Agencja przeznaczyła w 1999 roku na pożyczki 16,5 mln zł ze środków własnych. W ramach programu przewidywano utworzenie 1 010 miejsc pracy.

Programy realizowane przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa

Od 1998 r. uruchomiona została preferencyjna linia kredytowa na tworzenie miejsc pracy na terenach wiejskich, ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej z dopłatami do odsetek z Funduszu Pracy i poręczeniem Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. W ramach linii kredytowej w 1999 r. planowano utworzenie 325 miejsc pracy.

---

⁴⁵ Wiktor Wasiucionek, *Wraca program „Mała przedsiębiorczość”*, Biuletyn MRiGŻ nr 7/8 1999 r.

Od 1998 r. uruchomiona została również preferencyjna linia kredytowa na przedsięwzięcia pozarolnicze na terenach wiejskich lub w miastach do 20 tys. mieszkańców, z preferencjami dla gmin uznanych za zagrożone szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym, ze środków Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa i dopłatami krajowego Urzędu Pracy. W ramach tej linii kredytowej ze środków AWRSP w 1999 r. planowano utworzenie 405 miejsc pracy.

4.2.6. Polityka regionalna

Lokalne programy restrukturyzacyjne

30 sierpnia 1999 r. Rada Ministrów przyjęła rozporządzenie regulujące warunki wspierania środkami budżetu państwa na 1999 r. lokalnych programów restrukturyzacyjnych. Postanowiono wesprzeć niektóre powiaty objęte w 1998 r. działaniami w ramach strategii i programów:

- Strategia rozwoju województwa elbląskiego,
- Strategia rozwoju gospodarczego województwa koszalińskiego,
- Strategia rozwoju województwa olsztyńskiego,
- Partnerska strategia rozwoju województwa śląskiego na lata 1997–2002,
- Strategia rozwoju województwa suwalskiego na lata 1997–2002 MAZURY I SUWALSZCZYŻNA,
- Strategia rozwoju regionu łódzkiego na lata 1998–2002 ŁÓDŹ – SAM ŚRODEK JUTRA,
- Europejska strategia rozwoju regionu wałbrzyskiego na lata 1998–2002 BY SPROSTAĆ WYZWANIOM PRZYSZŁOŚCI,
- Strategia i programy rozwoju województwa katowickiego.

Rozdysponowano według tego klucza dla województw: dolnośląskiego – kwotę 10 450 tys. zł, łódzkiego – kwotę 10 450 tys. zł, małopolskiego – kwotę 600 tys. zł, pomorskiego – kwotę 10 450 tys. zł, śląskiego – kwotę 9 850 tys. zł, warmińsko-mazurskiego – kwotę 10 450 tys. zł, zachodniopomorskiego – kwotę 10 450 tys. zł.

Środki z rezerwy mogły być przeznaczone na dotacje celowe, m.in. dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, mających siedzibę na terenie powiatów objętych programami restrukturyzacyjnymi. Dotacje przeznaczone powinny zostać na dofinansowanie inwestycji mających na celu tworzenie dodatkowych miejsc pracy na bazie majątku restrukturyzowanych podmiotów, w tym wydzielania spółek zależnych.

Obszary wsparcia regionalnego

21 grudnia 1999 roku Rada Ministrów dokonała zmiany rozporządzenia określającego powiaty (gminy) zagrożone recesją i degradacją społeczną, w których stosuje się szczególne instrumenty finansowo-ekonomiczne i preferencje. Zmiana ta spowodowana była wsparciem rządowych programów restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego, hutnictwa oraz przemysłu lekkiego i obronnego. Obszary te obejmują łącznie 38 powiatów.

Jednocześnie Rada Ministrów przyjęła rozporządzenie w sprawie gmin (powiatów) zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym obejmujący 596 gmin w 92 powiatach. W powiatach (gminach) z obu tych wykazów pracodawcom przysługują specjalne preferencje ekonomiczno-finansowe (patrz pkt. 4.2.3.).

Specjalne Strefy Ekonomiczne

Do maja 1999 r. udzielono 197 zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w 15 specjalnych strefach ekonomicznych (na 17 istniejących)⁴⁶. Zrealizowanie wszystkich projektów gospodarczych gwarantuje utworzenie co najmniej 29 tysięcy miejsc pracy, przy nakładach minimum 5,7 mld zł.

Do końca maja 1999 r. zagospodarowano ok. 15% obszarów stref. Suwalska strefa zatrudnia średnio 70 osób na hektar, zaś katowicka – 34 osoby. Zatrudnienie w strefach w początkach 1999 r. wynosiło ok. 6 000 osób.

4.2.7. Działania parlamentarne partii politycznych wobec MSP

Zgodnie z programowymi deklaracjami wspierania sektora małych i średnich przedsiębiorstw, partie polityczne dość jednolicie głosowały za rozwiązaniami wspierającymi małe i średnie przedsiębiorstwa, z wyjątkiem rozwiązań, które miały wpływ na realizację reformy ubezpieczeń społecznych, bądź dotyczących reformy podatkowej. Tylko kilka ustaw wywołało kontrowersje wynikające z różnych poglądów na interesy przedsiębiorców i pracowników.

Ustawy zawierające korzystne zmiany dla sektora MSP przyjmowane były przez Parlament prawie jednogłośnie. Przykładem tego są⁴⁷:

- ustawa z 8 stycznia 1999 r. o zmianie ustawy o rachunkowości (projekt Komisji Małych i Średnich Przedsiębiorstw), przyjęta przy 428 głosach za i 1 wstrzymującym. Ustawa dotyczy uproszczenia rachunkowości małych firm;
- ustawa z 21 stycznia 1999 r. o zmianie ustawy o stosowaniu szczególnych rozwiązań w związku z likwidacją skutków powodzi, która miała miejsce w lipcu 1997 r. (projekt Komisji Małych i Średnich Przedsiębiorstw), przyjęta przy 392 głosach za. Ustawa dotyczy przedłużenia terminu zwolnień podatkowych dotacji, subwencji i dopłat na usuwanie skutków powodzi;
- ustawa z 19 lutego 1999 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przyjęta przy 414 głosach za, 1 przeciw, 1 wstrzymującym. Ustawa dotyczy obniżenia składki na ubezpieczenie wypadkowe z 2,03% na 1,62%;
- ustawa z 19 marca 1999 r. o zmianie ustawy o warunkach wykonywania międzynarodowego transportu drogowego, przyjęta przy 417 głosach za, 1 przeciw, 1 wstrzymującym. Ustawa upraszcza procedury przenoszenia koncesji;
- ustawa z 7 maja 1999 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, przyjęta przy 406 głosach za i 2 przeciw. Ustawa dotyczy obniżenia wpłat dla przedsiębiorstw;
- ustawa z 22 lipca 1999 r. o zmianie ustawy o badaniach i certyfikacji, przyjęta przy 386 głosach za, 4 przeciw i 19 wstrzymujących;
- ustawa z 10 września 1999 r. – Kodeks Karny Skarbowy, została przyjęta przy 378 głosach za i 1 wstrzymującym;
- ustawa z 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej, przyjęta przy 365 głosach za, 5 przeciw i 8 wstrzymujących. Ustawa m.in. definiuje małe i średnie przedsiębiorstwa;
- ustawa z 15 grudnia 1999 r. o zmianie ustawy o odpadach, (projekt Komisji Małych i Średnich Przedsiębiorstw), przyjęta przy 398 głosach za, 5 przeciw i 2 wstrzymujących. Ustawa upraszcza procedury.

⁴⁶ „Przegląd Rządowy” nr 7/8 z lipca–sierpnia 1999 r., s. 28.

⁴⁷ Aneks 5 zawiera wyniki głosowań (wg partii politycznych) nad ustawami istotnymi dla MSP, które były przedmiotem prac Sejmu w 1999 roku.

Podobnie było w przypadku projektu ustawy o pomocy publicznej dla przedsiębiorstw. Sprzeciw w I czytaniu wyraziło jedynie prawicowe koło Porozumienie Polskie.

Jednocześnie, w taki sam sposób, prawie jednogłośnie przyjmowane były ustawy wprowadzające negatywne skutki dla przedsiębiorców. Przykładem mogą być:

- ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, przyjęta przy 348 głosach za i 3 przeciw i 14 wstrzymujących. Ustawa przyznaje prawo do zasiłków chorobowych dla przedsiębiorców po 180 dniach ubezpieczenia, zaś dla pracowników po 30 dniach;
- ustawa z dnia 23 grudnia 1999 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw, przyjęta przy 367 głosach za, 25 przeciw, 15 wstrzymujących. Ustawa ta wprowadza objęcie ubezpieczeniem umów zleceń.

W trakcie debat nad tymi ustawami podnoszony był problem niekorzystnego wpływu na sektor MSP, który jednak przegrywał w konfrontacji z interesem budżetowym lub interesami innych grup społecznych. Wskazywano również na potrzebę zaostrzenia przepisów ubezpieczeniowych ze względu na nadużywanie przepisów prawa przez przedsiębiorców. Również przedstawiciel Rządu stwierdził że „równoległe do reformy systemu emerytalnego obserwujemy dosyć żywiołowy proces uciekania dużej części dochodów od oskładkowania”⁴⁸. Nie ulega wątpliwości, że zdecydowane stanowisko Rządu miało olbrzymi wpływ na postawę ugrupowań parlamentarnych koalicji AWS-UW, zaś SLD i PSL popierały te rozwiązania jako kontynuację rozwiązań przyjętych w poprzedniej kadencji Sejmu RP.

Istotny spór pomiędzy partiami koalicji i opozycji powstał przy pracach nad pakietem ustaw podatkowych. Dotyczył on:

- ustawy z 20 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, przyjętej przy 231 głosach za, 183 przeciw, 1 wstrzymujący. Przeciw głosowało SLD i PSL.
- ustawy z 20 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, przyjętej 235 głosami za, przy 179 przeciw i 3 wstrzymujących. Przeciw głosowało SLD i PSL.
- ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Ustawa po wecie Prezydenta nie została ponownie uchwalona kwalifikowaną większością. Przeciw głosowało SLD i PSL.

Ustawy te (a zwłaszcza ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych) mające olbrzymie znaczenie dla sektora MSP, zostały uwikłane w szerszy spór polityczny dotyczący wizji polityki społeczno-gospodarczej Rządu.

Spory o charakterze merytorycznym dotyczyły trzech ustaw:

- ustawy z 10 listopada 1999 r. o zmianie ustawy Kodeks pracy (wydłużenie urlopów macierzyńskich), przyjętej przy 321 głosach za, 52 przeciw, 12 wstrzymujących. Przeciw głosowała większość klubu Unii Wolności (42) oraz 10 posłów AWS. Sprzeciw budziło zwiększenie kosztów działalności przedsiębiorców.
- odrzuconego projektu ustawy o przekształcaniu spółdzielni w spółkę prawa handlowego. Projekt odrzucono 197 głosami, przy 178 przeciwnych i 23 wstrzymujących. Za odrzuceniem głosowało SLD, PSL, oraz pojedynczy posłowie AWS i UW.

---

⁴⁸ Wypowiedź minister Ewy Lewickiej-Banaszak w: Diariusz Sejmowy z 21 grudnia 1999.

- odrzuconego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks pracy oraz o określaniu dodatkowych zadań własnych gminy, ograniczającego pracę w placówkach handlowych w niedziele i święta. Za odrzuceniem głosowało 201 posłów, przy 197 przeciwnych oraz 6 wstrzymujących. Projekt został odrzucony głosami SLD i UW.

Spór wywołała również próba wyodrębnienia w projekcie ustawy budżetowej na rok 2000, środków na utworzenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. Pomimo zarezerwowania środków na ten cel w projekcie budżetu państwa (por. pkt. 4.2.1) Komisja Finansów Publicznych skreśliła ten zapis z projektu, zaś ponownie zgłoszony przez Przewodniczącego Sejmowej Komisji MSP w II czytaniu wniosek poparło zaledwie 15 posłów (z różnych klubów parlamentarnych).

4.3. Podsumowanie

W 1999 r. Rząd w kolejnych dokumentach programowych począwszy od strategii społeczno-gospodarczych, poprzez politykę rynku pracy, przemysłową, regionalną i obszarów wiejskich, deklarował coraz większe wsparcie dla sektora MSP. Niewątpliwie spowodowane było to również procesem akcesyjnym do Unii Europejskiej, w którym duże znaczenie mają działania władz publicznych na rzecz rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw.

Z punktu widzenia celów, które są realizowane przez państwo, programy polityki wobec sektora MSP można podzielić na dwa główne obszary:

- politykę wobec sektora MSP *sensu stricto*, której celem jest tworzenie warunków funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- inne programy polityki realizujące priorytetowe cele społeczno-gospodarcze, w których sektor MSP występuje jako jeden z instrumentów realizacyjnych.

Polityka wobec sektora MSP

W odróżnieniu od lat poprzednich polityka wobec sektora MSP *sensu stricto* nabrała relatywnie lepszej koordynacji. Jednak pomimo licznych dokumentów programowych rok 1999 był raczej okresem rozpoczęcia pewnych działań długofalowych niż rokiem konkretnych rezultatów. Przeszkodę stanowiło również polityczne uwikłanie problematyki podatkowej, które uniemożliwiło uzyskanie realnych i oczekiwanych przez przedsiębiorców efektów.

Do końca 1999 r. nie zostały zrealizowane w pełni przewidziane na ten rok zamierzenia programowe, zawarte w programie *Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku*. Jednak część z nich nie mogła zostać zrealizowana z powodów obiektywnych.

Wśród najważniejszych zadań, które nie doczekały się realizacji w omawianym okresie, należy wymienić:

- brak ustawy o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorstw (trwają prace nad tym projektem w Parlamencie),
- brak ustawy o działalności pożytku publicznego,
- brak ustawy o zmianie ustawy Kodeks cywilny,
- brak ustawy o zmianie ustawy Kodeks pracy,
- brak ustawy o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

W zakresie dotyczącym rozwoju sektora MSP najbardziej widoczny był brak działań wzmacniających konkurencyjność i efektywność małych i średnich przedsiębiorstw, w tym:

- brak systemu wspierania dostępu MSP do źródeł kapitału, w tym sprecyzowania ram prawnych tworzenia i funkcjonowania lokalnych funduszy poręczeniowych,
- brak systemu wiążącego obecnie funkcjonujące poręczenia (regwarancje),
- brak odpowiednich środków służących transferowi technologii. Środki budżetowe otrzymywane przez Agencję Techniki i Technologii nie stwarzają żadnych realnych możliwości działań na szerszą skalę.

Pozytywnie należy natomiast ocenić:

- uchwalenie ustawy Prawo działalności gospodarczej, definiującej małe i średnie przedsiębiorstwa,
- wdrożenie ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

Polityka traktująca MSP jako instrument realizacji innych celów państwa

Realizacja programów rządowych, mających odniesienie do MSP koncentrowała się na trzech głównych obszarach: polityki rynku pracy, rozwoju obszarów wiejskich oraz polityki regionalnej. Stosowane w ramach tych programów instrumenty nie były nastawione na sektor MSP, a na realizację innych priorytetowych celów państwa takich jak: walka z bezrobociem, rozwój regionalny, rozwój obszarów wiejskich. W realizacji tych celów stosowano instrumenty skierowane do sektora małych i średnich przedsiębiorstw, które stanowiły istotny element rozwoju i restrukturyzacji gospodarczej oraz absorpcji siły roboczej.

Instrumenty wspierania MSP w ramach polityki rynku pracy i polityki rozwoju obszarów wiejskich opierały się m.in. na:

- ułatwieniach w dostępie do kredytu dla przedsiębiorców i osób podejmujących działalność gospodarczą,
- ułatwieniach w zwiększaniu zatrudnienia bez ponoszenia dodatkowych kosztów,
- tworzeniu instytucji i instrumentów doradczo-szkoleniowych wspierających małą przedsiębiorczość,
- działaniach edukacyjnych promujących przedsiębiorczość wśród młodzieży.

Tego rodzaju działania i instrumentarium, adresowane do konkretnych grup i obszarów, nie poprawiały ogólnych warunków funkcjonowania sektora MSP w branżach najlepszych i najbardziej dynamicznych, lecz dawało istotne efekty w wybranych branżach i regionach kraju wskazanych przez państwo.

Zdecydowanie negatywnie należy ocenić jednak efektywność i zakres koordynacji polityki wobec MSP z reformą ubezpieczeń społecznych. Uchwalone ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw, nie tylko nie zmniejszyły obciążeń przedsiębiorców, ale wręcz pogorszyły ich sytuację. Podobnie przedstawia się sytuacja w zakresie zmian Kodeksu pracy, w ramach których przedłużono urlopy macierzyńskie, a przez to zwiększono koszty działalności MSP.

Problemy koordynacji obu obszarów polityki wobec MSP

Właściwa polityka wobec MSP powinna uwzględniać oba cele: tworzenie ogólnych warunków rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości oraz interwencyjne reagowanie w sektorach i na obszarach wymagających szczególnego traktowania. W 1999 r. postulat ten, w odróżnieniu od lat poprzednich, był silnie eksponowany w dokumentach programowych.

Polityka wobec MSP w 1999 r. realizowana przez różne agendy, była w znacznie większym stopniu monitorowana i koordynowana, za wyjątkiem problematyki dotyczącej prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

Rozdział 5.

Środowisko prawne funkcjonowania MSP w 1999 r.

**Wykaz aktów prawnych, uchwalonych w 1999 roku,
mających wpływ na działalność MSP**

Prawo pracy w wybranych krajach

Prawo pracy w Polsce. Zmiany w latach 1990–1999

**Najważniejsze zmiany i tendencje w prawodawstwie
w 1999 roku**

**Najistotniejsze problemy związane
z funkcjonowaniem prawa**

**Dostosowanie prawa polskiego
do prawa Unii Europejskiej**

Podsumowanie

Poniższy rozdział składa się z trzech następujących części:

- tabeli, w której przedstawione zostały akty prawne oraz zakres regulacji wpływających na działalność małych i średnich przedsiębiorstw. Zestawienie obejmuje akty uchwalone przez Sejm RP lub wydane przez naczelne organy administracji państwowej w 1999 roku i w tym roku opublikowane;
- części informacyjnej dotyczącej systemów prawa pracy w wybranych krajach Unii Europejskiej oraz Stanach Zjednoczonych; opisu zmian, jakie zaszły w systemie prawa pracy w ostatnim dziesięcioleciu w Polsce oraz analizy funkcjonowania sądownictwa pracy i Państwowej Inspekcji Pracy;
- opisu najważniejszych zmian systemowych, omówienia podstawowych tendencji w prawodawstwie, jakie pojawiły się w roku 1999 oraz wskazania najistotniejszych dla przedsiębiorców problemów związanych z funkcjonowaniem prawa.

5.1. Wykaz aktów prawnych, uchwalonych w 1999 roku, mających wpływ na działalność MSP

Lp.	Regulacja prawna	Data uchwalenia/ /podjęcia	Adres publikacyjny	Data wejścia w życie	Zakres regulacji Najważniejsze postanowienia
1	Ustawa z dn. 8 stycznia 1999 r. o zmianie ustawy o rachunkowości	99.01.08.	Dz.U. Nr 9, poz. 75	99.01.01	Podniesiony został limit przychodów netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy uzyskiwanych przez osoby fizyczne i spółki cywilne osób fizycznych, powyżej którego do takich przedsiębiorców stosują się przepisy ustawy o rachunkowości. Limit ten został zwiększony z 400 000 do 800 000 euro. Przekroczenie tego limitu powoduje obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych.
2	Ustawa z dn. 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych	99.01.22.	Dz.U. Nr 11, poz. 95	99.02.10	Ustawa określa zasady ochrony informacji, które wymagają ochrony przed nieuprawnionym ujawnieniem, jako stanowiące tajemnicę państwową lub służbową, niezależnie od formy i sposobu ich wyrażania, a także w trakcie ich opracowywania. Przepisy mają zastosowanie m.in. do przedsiębiorców ubiegających się o zawarcie umów lub wykonujących umowy związane z dostępem do informacji niejawnych, dotyczące realizacji zadań opłacanych w całości lub w części ze środków publicznych, w rozumieniu przepisów ustawy z dn. 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz.U. z 1998 r. Nr 119, poz. 773).
3	Ustawa budżetowa na rok 1999 z dn. 17 lutego 1999 r.	99.02.17.	Dz.U. Nr 17, poz. 154	99.01.01	W ustawie ustalono dochody budżetu państwa na kwotę 129 287 762 tys. zł, wydatki budżetu państwa na kwotę nie większą niż 142 099 762 tys. zł, deficyt budżetu państwa na kwotę nie większą niż 12 812 000 tys. zł. Założono, że: Minister Finansów dokona, przypadających w 1999 r., spłat krajowych zobowiązań długoterminowych Skarbu Państwa do łącznej kwoty 16 908 506 tys. zł; Minister Finansów dokona, przypadających w 1999 r., spłat zagranicznych zobowiązań długoterminowych Skarbu Państwa z tytułu zaciągniętych w latach ubiegłych kredytów zagranicznych do łącznej kwoty 2 667 134 tys. zł. Przyrost zadłużenia z tytułu skarbowych papierów wartościowych o terminie wykupu poniżej jednego roku, przeznaczonych do sprzedaży w kraju, według wartości nominalnej, nie może przekroczyć kwoty 6 000 000 tys. zł. Dopuszczalny przyrost zadłużenia z tytułu zaciągniętych kredytów i uzyskanych pożyczek zagranicznych, w tym z emisji skarbowych papierów wartościowych przeznaczonych do sprzedaży za granicą, według wartości nominalnej, nie może przekroczyć kwoty 5 800 000 tys. zł.

4	Ustawa z dn. 10 kwietnia 1999 r. o zmianie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych	99.04.10.	Dz.U. Nr 40, poz. 400	99.05.20	Ustawa wydłuża terminy, w których osoby uprawnione do nieodpłatnego nabycia akcji prywatyzowanych przedsiębiorstw mogą realizować swoje prawo. Regulacja może mieć pośredni wpływ na sektor MSP, stymulując prywatyzację przedsiębiorstw państwowych i tworzenie akcjonariatu pracowniczego.
5	Ustawa z dn. 10 kwietnia 1999 r. o zmianie ustawy o usługach turystycznych	99.04.10	Dz.U. Nr 40, poz. 401	99.05.20	Ustawa wprowadza zezwolenia wydawane przez wojewodów w miejsce dotychczasowych koncesji w zakresie organizacji imprez turystycznych i pośrednictwa turystycznego. Zezwolenia wydawane będą na czas nieokreślony po spełnieniu przewidzianych przez ustawę warunków. Złagodzone również wymagania dotyczące kwalifikacji organizatorów turystyki.
6	Ustawa z dn. 10 kwietnia 1999 r. o zmianie ustawy - Kodeks celny	99.04.10.	Dz.U. Nr 40, poz. 402	99.05.20	Zmiana ustawy dotyczy głównie kwestii formalnych dotyczących organizacji i funkcjonowania służb celnych, ale także m.in. reguluje kwestię możliwości udzielania pozwoleń na stosowanie uproszczonego sposobu dokumentowania pochodzenia towarów. Zmiana ustawy może pozytywnie wpłynąć na rozwój i funkcjonowanie MSP, których przedmiot działania obejmuje wymianę międzynarodową poprzez usprawnienie procedur celnych.
7	Ustawa z dn. 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady	99.05.07.	Dz.U. Nr 41, poz. 412	99.05.24	Ustawa określa zasady ochrony terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady. Ochrona tych obiektów polega na tworzeniu stref ochronnych oraz wprowadzeniu na obszarze Pomników Zagłady i ich stref ochronnych szczególnych zasad odbywania zgromadzeń, prowadzenia działalności gospodarczej, budowy obiektów budowlanych, tymczasowych obiektów budowlanych i urządzeń budowlanych. Wprowadzenie ustawy ogranicza możliwość prowadzenia działalności gospodarczej w bezpośrednim sąsiedztwie obozów zagłady.
8	Ustawa z dn. 10 kwietnia 1999 r. o ratyfikacji Konwencji o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych	99.04.10.	Dz.U. Nr 45, poz. 440	99.05.20	Ustawa wyraża zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ratyfikacji Konwencji o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, podpisanej w Lugano dnia 16 września 1988 r. Ustawa służy wzmocnieniu pozycji polskich kontrahentów w kontaktach międzynarodowych.
9	Ustawa z dn. 6 maja 1999 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw	99.05.06.	Dz.U. Nr 49, poz. 484	99.06.14	Zmiana ustawy zawiera m.in. zapisy mające na celu aktywizację osób z tzw. środowisk popegeerowskich, co może mieć wpływ na powstawanie i rozwój MSP na tych terenach.

10	Ustawa z dn. 7 maja 1999 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym	99.05.07.	Dz.U. Nr 50, poz. 499	99.09.02	Wprowadzone zmiany umożliwiają zwrot podatku VAT obcokrajowcom. Obcokrajowcy mają prawo do otrzymania zwrotu podatku zapłaconego przy nabyciu towarów, które w stanie nienaruszonym zostały wywiezione przez nich poza państwową granicę Polski. Ustawa określa grupę podmiotów uprawnionych do zwrotu podatku, kryteria jakie te podmioty muszą spełnić oraz procedury uzyskania odpowiednich pozwoleń. Zwrotu podatku dokonuje sprzedawca lub podmiot, który uzyskał do tego uprawnienia (podmioty takie muszą być zorganizowane w formie spółki z o.o. lub spółki akcyjnej). Sprzedawcy oraz podmioty dokonujące zwrotu podatku podróżnemu mają prawo do pobrania od podróżnego prowizji od zwracanej kwoty podatku. Wprowadzone zmiany odpowiadają regulacjom zagranicznym w tym zakresie, wyrównując pozycję konkurencyjną polskich podmiotów. Zmiany powinny pozytywnie wpłynąć na rozwój przedsiębiorstw, głównie zlokalizowanych w pobliżu granicy, powinny także spowodować powstanie nowej grupy podmiotów zajmujących się wyłącznie zwrotem podatku.
11	Ustawa z dn. 25 czerwca 1999 r. o Polskiej Organizacji Turystycznej	99.06.25.	Dz.U. Nr 62, poz. 689	00.01.01	Ustawa tworzy Polską Organizację Turystyczną. Do jej zadań należy promocja Polski jako kraju atrakcyjnego turystycznie, zapewnianie funkcjonowania i rozwijania polskiego systemu informacji turystycznej w kraju i na świecie, inicjowanie, opiniowanie i wspomaganie planów rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej,
12	Ustawa z dn. 22 lipca 1999 r. o zmianie ustawy o badaniach i certyfikacji	99.07.22	Dz.U. Nr 70, poz. 776	99.09.09	Ustawa wprowadziła możliwość wystawiania przez przedsiębiorcę deklaracji zgodności producenta – oświadczenia stwierdzającego na jego wyłączną odpowiedzialność, że wyrób, proces wytwórczy lub usługa są zgodne z określoną normą lub innym dokumentem normatywnym, przy czym deklaracja powinna być zgodna z wymaganiami Polskiej Normy. Wyroby zależnie od stopnia zagrożenia, jakie mogą stwarzać, podlegają obowiązkowi certyfikacji lub wystawiania przez producenta deklaracji zgodności.
13	Ustawa z dn. 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy	99.09.10.	Dz.U. Nr 83, poz. 930	99.10.17	Kodeks karny skarbowy ustala katalog przestępstw i wykroczeń skarbowych, procedury postępowania w sprawach karnoskarbowych oraz katalog kar. Jest to podstawowy akt regulujący kwestie karnoskarbowe, a przez to mający istotne znaczenie dla wszystkich podatników.
14	Ustawa z dn. 7 października 1999 r. o języku polskim	99.10.07.	Dz.U. Nr 90, poz. 999	00.05.08	Przepisy ustawy dotyczą ochrony języka polskiego i używania go w działalności publicznej oraz w obrocie prawnym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa zakazuje posługiwania się w obrocie prawnym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wyłącznie obcojęzycznymi określeniami, z wyjątkiem nazw własnych. Obcojęzyczne opisy towarów i usług oraz obcojęzyczne oferty i reklamy wprowadzane do obrotu prawnego muszą jednocześnie mieć polską wersję językową. Jeżeli stroną umowy, której wykonanie ma nastąpić na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jest podmiot polski, umowę sporządza się w języku polskim.
15	Ustawa z dn. 20 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych	99.11.20.	Dz.U. Nr 95, poz. 1101	00.01.01	Zmiana ustawy dotyczy zasad amortyzacji majątku, m.in. ustala roczne stawki amortyzacyjne. Jak każda regulacja podatkowa jest szczególnie ważna dla wszystkich podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

16	Ustawa z dn. 19 listopada 1999 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy	99.11.19.	Dz.U. Nr 99, poz. 1152	00.01.01	Nowelizacja dotyczy długości urlopu macierzyńskiego, po zmianie urlopu przysługuje w wymiarze: 26 tygodni przy pierwszym i każdym następnym porodzie lub 39 tygodni w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka przy jednym porodzie.
17	Ustawa z dn. 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej	99.11.19.	Dz.U. Nr 101, poz. 1178	01.01.01	Ustawa określa zasady podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zadania organów administracji rządowej i organów jednostek samorządu terytorialnego w zakresie działalności gospodarczej. Ustawa po raz pierwszy definiuje i posługuje się pojęciem MSP. Stanowić będzie podstawową regulację dotyczącą prowadzenia działalności gospodarczej.
18	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 8 stycznia 1999 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy – Prawo dewizowe	99.01.08.	Dz.U. Nr 1, poz. 2	99.01.01	Rozporządzenie określa kwotę, której nie może przekroczyć cena nabycia nieruchomości położonej za granicą w obrocie pozagospodarczym oraz zwolnienia z ograniczeń w dokonywaniu obrotu dewizowego określonych w ustawie Prawo dewizowe oraz warunki tego zwolnienia.
19	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 31 grudnia 1998 r. w sprawie ustalenia listy towarów przeznaczonych na cele ochrony przeciwpożarowej, do których stosuje się stawkę podatku od towarów i usług w wysokości 0%	98.12.31.	Dz.U. Nr 3, poz. 9	99.01.01	Rozporządzenie ustala listę towarów przeznaczonych na cele ochrony przeciwpożarowej, do których stosuje się stawkę podatku od towarów i usług w wysokości 0%.
20	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 8 stycznia 1999 r. w sprawie zakresu, szczególnych zasad i trybu granicznej oraz pocztowej kontroli dewizowej oraz rodzajów dokumentów stwierdzających uprawnienie do wywozu, wysyłania lub przekazywania za granicę wartości dewizowych lub krajowych środków płatniczych, a także przypadków, w których dokumenty takie nie są wymagane	99.01.08.	Dz.U. Nr 3, poz. 11	00.01.12	Rozporządzenie szczegółowo reguluje zakres, zasady i tryb granicznej oraz pocztowej kontroli dewizowej oraz rodzaje dokumentów stwierdzających uprawnienie do wywozu, wysyłania lub przekazywania za granicę wartości dewizowych lub krajowych środków płatniczych, a także przypadków, w których dokumenty takie nie są wymagane.
21	Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dn. 31 grudnia 1998 r. w sprawie zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych	98.12.31.	Dz.U. Nr 3, poz. 22	99.01.01	Rozporządzenie określa rodzaje wydatków, szczególne zasady wykorzystania środków zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych, tryb ustalania zakładowego regulaminu wykorzystania tych środków oraz wysokość i zasady udzielania pomocy nie pracującym osobom niepełnosprawnym, byłym pracownikom zakładu pracy chronionej.

22	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 12 stycznia 1999 r. w sprawie właściwości miejscowej organów podatkowych w sprawach niektórych zobowiązań podatkowych oraz w sprawach nadpłaty podatków pobieranych przez płatników	99.01.12.	Dz.U. Nr 6, poz. 38	99.01.21	Rozporządzenie określa właściwe miejscowo urzędy skarbowe według miejsca prowadzenia działalności w sprawach opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych i podatkiem dochodowym od osób prawnych dochodów z działalności gospodarczej, uzyskiwanych przez podatników tych podatków, którzy mają miejsce zamieszkania lub siedzibę za granicą.
23	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 20 stycznia 1999 r. w sprawie przedłużenia terminu zawiadomienia o prowadzeniu podatkowej księgi przychodów i rozchodów	99.01.20.	Dz.U. Nr 6, poz. 40	99.01.21	Rozporządzenie przedłuża w 1999 r. z 20 stycznia do 20 lutego termin w którym osoby, obowiązane prowadzić podatkową księgę przychodów i rozchodów, powinny zawiadomić urząd skarbowy właściwy ze względu na miejsce zamieszkania podatnika o prowadzeniu księgi.
24	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 15 stycznia 1999 r. w sprawie określenia szczegółowych wymagań w zakresie przeciwpożarowego zaopatrzenia wodnego, ratownictwa technicznego, chemicznego, ekologicznego lub medycznego oraz warunków, jakim powinny odpowiadać drogi pożarowe	99.01.15.	Dz.U. Nr 7, poz. 64	99.02.09	Rozporządzenie określa m.in. szczegółowe wymagania, jakie powinny spełniać drogi pożarowe.
25	Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 29 stycznia 1999 r. w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie	99.01.29.	Dz.U. Nr 10, poz. 87	99.02.19	Rozporządzenie określa: wymagania dla poszczególnych rodzajów i kategorii obiektów hotelarskich co do wyposażenia, kwalifikacji personelu oraz zakresu świadczonych usług, w tym usług gastronomicznych oraz warunki dopuszczenia odstępstw od tych wymagań, szczegółowe zasady i tryb zaliczania obiektów hotelarskich do poszczególnych rodzajów i kategorii, sposób dokumentowania spełnienia wymagań, minimalne wymagania co do wyposażenia obiektów świadczących usługi hotelarskie, tryb sprawowania kontroli nad przestrzeganiem w poszczególnych obiektach wymagań co do wyposażenia i świadczenia usług, odpowiadających rodzajowi i kategorii obiektu oraz sposób prowadzenia ewidencji obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie.

26	Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dn. 1 lutego 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad wypłacania odsetek za opóźnienie w ustaleniu lub wypłacie świadczeń z ubezpieczeń społecznych	99.02.01.	Dz.U. Nr 12, poz. 104	99.01.01	Rozporządzenie określa szczegółowe zasady wypłacania odsetek za opóźnienie w ustaleniu prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych lub w wypłaceniu świadczeń, do których przyznawania i wypłacania są zobowiązani Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz płatnicy składek. Określone w rozporządzeniu zasady wypłacania odsetek za opóźnienie w wypłaceniu świadczeń z ubezpieczeń społecznych stosuje się również do obliczania i wypłacania odsetek za opóźnienie w wypłaceniu przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych świadczeń zleconych mu do wypłaty na mocy odrębnych przepisów lub umów międzynarodowych.
27	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 10 lutego 1999 r. w sprawie szczegółowych warunków prowadzenia działalności kantorowej oraz rodzaju fachowego przygotowania do jej wykonywania i sposobu jego udokumentowania	99.02.10.	Dz.U. Nr 13, poz. 116	99.03.05	Rozporządzenie określa szczegółowe warunki prowadzenia przez rezydentów, z wyłączeniem banków, działalności kantorowej oraz rodzaj fachowego przygotowania do prowadzenia działalności i sposób jego udokumentowania. Za fachowe przygotowanie do prowadzenia działalności kantorowej uznaje się: ukończenie kursu, w którego programie znajdowała się tematyka obejmująca przepisy związane z prowadzeniem działalności, a także zagadnienia dotyczące przeprowadzania transakcji związanych z tą działalnością, lub pracę w banku, co najmniej w okresie rocznym, na stanowisku związanym z obsługą transakcji walutowych.
28	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 12 lutego 1999 r. w sprawie częściowego zaniechania ustalania i poboru podatku od towarów i usług od niektórych leków, preparatów diagnostycznych i sprzętu jednorazowego użytku	99.02.12.	Dz.U. Nr 13, poz. 117	99.01.01	Zarządza się zaniechanie ustalania i poboru podatku od towarów i usług, w części przewyższającej 4% podstawy opodatkowania, od czynności, o których mowa w art. 2 ustawy z dn. 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz.U. Nr 11, poz. 50, z późn. zm.) dotyczących: 1) leków, preparatów diagnostycznych i sprzętu jednorazowego użytku (bez względu na wielkość opakowania), wymienionych w załącznikach do rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dn. 9 grudnia 1998 r. w sprawie wykazu chorób oraz wykazu leków, preparatów diagnostycznych i sprzętu jednorazowego użytku, które ze względu na te choroby mogą być przepisywane bezpłatnie, za opłatą ryczałtową lub częściową odpłatnością (Dz.U. Nr 156, poz. 1028), 2) leków podstawowych i uzupełniających (bez względu na wielkość opakowania), wymienionych w załącznikach do rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dn. 15 grudnia 1998 r. w sprawie wykazu leków podstawowych i uzupełniających oraz wysokości odpłatności za leki uzupełniające (Dz.U. Nr 156, poz. 1029). Regulacja ma zastosowanie także do usług związanych ze sprzedażą ww. towarów wykonywaną na podstawie umowy agencyjnej lub zlecenia, pośrednictwa, komisju lub innych umów o podobnym charakterze.

29	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 2 lutego 1999 r. w sprawie obowiązku zakupu energii elektrycznej i ciepła ze źródeł niekonwencjonalnych oraz zakresu tego obowiązku	99.02.02.	Dz.U. Nr 13, poz. 119	99.03.05	Zgodnie z rozporządzeniem przedsiębiorstwa energetyczne, prowadzące działalność gospodarczą w zakresie obrotu energią elektryczną lub ciepłem, są obowiązane do zakupu od krajowych wytwórców oferowanej ilości energii elektrycznej albo ciepła ze źródeł niekonwencjonalnych, w tym odnawialnych, w szczególności energii elektrycznej albo ciepła, pochodzących z: <ol style="list-style-type: none"> 1) elektrowni wodnych, 2) elektrowni wiatrowych, 3) biogazu pozyskanego w szczególności z: instalacji przeróbki odpadów zwierzęcych, oczyszczalni ścieków, ze składowisk odpadów komunalnych, 4) biomasy, 5) słonecznych ogniw fotowoltaicznych, 6) słonecznych kolektorów do produkcji ciepła, 7) ciepła geotermalnego.
30	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 2 lutego 1999 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania organów celnych przy zatrzymywaniu towarów w wypadku podejrzenia naruszenia przepisów dotyczących ochrony własności intelektualnej, handlowej i przemysłowej	99.02.02.	Dz.U. Nr 16, poz. 141	99.03.12	Rozporządzenie reguluje problematykę z zakresu ochrony praw własności intelektualnej, handlowej lub przemysłowej. W celu ochrony swoich praw właściciel praw własności intelektualnej, handlowej lub przemysłowej lub osoba upoważniona do korzystania z tych praw składa pisemny wniosek do Prezesa Głównego Urzędu Celnego o ochronę praw własności intelektualnej, handlowej lub przemysłowej. Do wniosku mogą zostać dołączone dane o przywozie na polski obszar celny towarów podrabianych lub towarów pirackich. Decyzja Prezesa Głównego Urzędu Celnego powinna zawierać w szczególności: <ol style="list-style-type: none"> 1) określenie przedmiotu ochrony, 2) termin ochrony, 3) wysokość zabezpieczenia, 4) termin złożenia zabezpieczenia. Wysokość zabezpieczenia ustala się na poziomie 10% przypuszczalnej wartości celnej towaru podlegającego zatrzymaniu, nie mniej jednak niż równowartość 5 000 euro.
31	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 18 lutego 1999 r. w sprawie wymagań w zakresie efektywności energetycznej, jakie powinny spełniać urządzenia produkowane w kraju i importowane, oraz wymagań w zakresie stosowania etykiet i charakterystyk technicznych	99.02.18.	Dz.U. Nr 16, poz. 145	99.03.28	Rozporządzenie ustala wymagania w zakresie efektywności energetycznej dla urządzeń produkowanych w kraju i importowanych, wprowadzanych do obrotu na obszarze kraju. Urządzenia wprowadzane do obrotu należy oznaczyć etykietą umieszczoną w widocznym miejscu – na zewnętrznej stronie urządzenia. Etykieta powinna zawierać informacje o producencie, urządzeniu, w tym jego cechach użytkowych, zużyciu energii i oznaczenie efektywności energetycznej urządzenia. Wprowadzone do obrotu na obszarze kraju urządzenia powinny być wyposażone w charakterystykę techniczną. Załączona do urządzenia charakterystyka powinna zawierać podstawowe dane techniczne i eksploatacyjne w języku polskim.

32	Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dn. 18 lutego 1999 r. w sprawie określenia ceny progu dla towarów rolnych przywożonych z zagranicy	99.02.18.	Dz.U. Nr 16, poz. 150	99.02.26	Rozporządzenie ustala do dnia 31 grudnia 1999 r. ceny progu (cena progu - średnia cena jednostkowa danego towaru rolnego lub też cena odpowiednia do jakości produktu i stopnia jego przetworzenia, poniżej której przywóz towaru rolnego może być obciążony opłatą celną dodatkową) dla towarów rolnych przywożonych z zagranicy.
33	Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dn. 11 lutego 1999 r. w sprawie szczególnych zasad przeprowadzania badań sprzętu do stosowania środków ochrony roślin	99.02.11.	Dz.U. Nr 20, poz. 175	99.03.24	Badanie sprzętu do wykonywania zabiegów ochrony roślin polega na ocenie jego stanu technicznego i obejmuje badanie ogólne. Badanie sprzętu polowego i sadowniczego, ciągnikowego lub samobieźnego obejmuje, oprócz badania ogólnego, badanie stanu technicznego następujących urządzeń: pompy, mieszadła, zbiornika, urządzeń pomiarowo-sterujących, układu cieczowego, filtrów, belki polowej, rozpylaczy, wentylatora. Sprzęt powinien być badany w odstępach czasu nie przekraczających dwóch lat, z tym że przy określaniu pierwszego terminu badania sprzętu bierze się pod uwagę datę jego produkcji. Wyniki badania sprzętu dokumentuje się w protokole kontroli. Posiadaczowi sprzętu sprawnego technicznie wydaje się zaświadczenie potwierdzające sprawność techniczną sprzętu. Pierwsze badanie sprzętu będącego w eksploatacji w dniu wejścia w życie rozporządzenia powinno być przeprowadzone w terminie do dnia 31 grudnia 2001 r.
34	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 1 marca 1999 r. w sprawie zakresu, trybu i zasad uzgadniania projektu budowlanego pod względem ochrony przeciwpożarowej	99.03.01.	Dz.U. Nr 22, poz. 206	99.04.02	Rozporządzenie określa zakres, tryb i zasady uzgadniania projektu budowlanego pod względem ochrony przeciwpożarowej. Projekt budowlany obiektu budowlanego, w stosunku do którego Państwowa Straż Pożarna zgodnie z przepisami prawa budowlanego ma prawo zająć stanowisko przed przystąpieniem do użytkowania obiektu, wymaga uzgodnienia pod względem ochrony przeciwpożarowej, w celu potwierdzenia zgodności zawartych w nim rozwiązań z wymaganiami ochrony przeciwpożarowej. Uzgodnienia wymagają projekty budowlane, m.in.: 1) budynków użyteczności publicznej oraz zamieszkania zbiorowego lub ich części, w których mogą przebywać ludzie w grupach o liczebności powyżej 50 osób, oraz wysokości ponad 12 m lub mających ponad 3 kondygnacje, 2) budynków mieszkalnych w zabudowie wielorodzinnej, mających ponad 4 kondygnacje, 3) budynków lub ich części zaliczonych do kategorii zagrożenia ludzi ZL II, 4) garaży podziemnych mających powyżej 50 stanowisk oraz garaży i parkingów wielopoziomowych.
35	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 4 marca 1999 r. w sprawie wprowadzenia obowiązku stosowania niektórych Polskich Norm	99.03.04.	Dz.U. Nr 22, poz. 209	99.04.02	Rozporządzenie wprowadza obowiązek stosowania niektórych Polskich Norm, m.in. z zakresu projektowania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych, obciążenia budowli, ogrzewnictwa i ciepłownictwa, ochrony przeciwpożarowej.

36	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 10 lutego 1999 r. w sprawie dopuszczenia w 1999 r. wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny	99.02.10.	Dz.U. Nr 25, poz. 222	99.03.26	Rozporządzenie ustala wykaz wyrobów zawierających azbest, dopuszczonych w 1999 r. do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny, spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ustawy z dn. 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. Nr 101, poz. 628 z późn. zm.). Wydaje się, że z punktu widzenia MSP Rozporządzenie nie jest korzystne, gdyż to właśnie MSP przejęłyby część rynku zajmowaną obecnie przez producentów wyrobów zawierających azbest.
37	Rozporządzenie Ministrów Pracy i Polityki Socjalnej oraz Edukacji Narodowej z dn. 11 marca 1999 r. w sprawie zwolnień od pracy lub nauki osób należących do kościołów i innych związków wyznaniowych w celu obchodzenia świąt religijnych nie będących dniami ustawowo wolnymi od pracy	99.03.11.	Dz.U. Nr 26, poz. 235	99.04.13	Pracownik należący do kościoła lub innego związku wyznaniowego, którego święta religijne nie są dniami ustawowo wolnymi od pracy, prośbę o udzielenie zwolnienia od pracy, o którym mowa w art. 42 ust. 1 ustawy o gwarantujących wolności sumienia i wyznania, powinien zgłosić pracodawcy co najmniej 7 dni przed dniem zwolnienia. Pracodawca zawiadamia pracownika o warunkach odpracowania zwolnienia nie później niż 3 dni przed dniem zwolnienia. W celu umożliwienia pracownikowi obchodzenia świąt religijnych przypadających w określonym dniu każdego tygodnia pracodawca, na prośbę pracownika, ustala dla niego indywidualny rozkład czasu pracy.
38	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 26 lutego 1999 r. w sprawie metod i podstaw sporządzania kosztorysu inwestorskiego	99.02.26.	Dz.U. Nr 26, poz. 239	99.04.29	Podstawę do sporządzania kosztorysu inwestorskiego stanowią: 1) dokumentacja projektowa zawierająca przedmiar robót, 2) specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót budowlanych, 3) założenia wyjściowe do kosztorysowania, 4) ceny jednostkowe robót – dla metody kalkulacji uproszczonej, 5) jednostkowe nakłady rzeczowe – dla metody kalkulacji szczegółowej, 6) stawki i ceny czynników produkcji (robocizny, materiałów, pracy, sprzętu) oraz wskaźnik narzutu kosztów pośrednich i zysku kalkulacyjnego – dla metody kalkulacji szczegółowej. Kosztorys inwestorski opracowuje się metodą kalkulacji uproszczonej. W wypadku braku podstaw do opracowania kosztorysu metodą kalkulacji uproszczonej, kosztorys inwestorski opracowuje się metodą kalkulacji szczegółowej.
39	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 26 lutego 1999 r. w sprawie określenia kosztorysowych norm nakładów rzeczowych, cen jednostkowych robót budowlanych oraz cen czynników produkcji dla potrzeb sporządzania kosztorysu inwestorskiego	99.02.26.	Dz.U. Nr 26, poz. 240	99.04.29	Rozporządzenie określa: 1) kosztorysowe normy nakładów rzeczowych, stanowiące podstawę sporządzania kosztorysu inwestorskiego metodą szczegółową, określoną w odrębnych przepisach, 2) ceny jednostkowe robót budowlanych, stanowiące podstawę sporządzania kosztorysu inwestorskiego metodą uproszczoną, określoną w odrębnych przepisach, 3) ceny czynników produkcji, stanowiące podstawę sporządzania kosztorysu inwestorskiego metodą szczegółową, określoną w odrębnych przepisach.

40	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 22 marca 1999 r. w sprawie trybu wykonywania kontroli dewizowej przez Narodowy Bank Polski	99.03.22	Dz.U. Nr 27, poz. 249	99.04.07	Rozporządzenie określa tryb wykonywania przez Narodowy Bank Polski kontroli dewizowej w zakresie: 1) czynności dokonywanych przez rezydentów i nierezydentów na podstawie zezwoleń dewizowych, 2) czynności obrotu dewizowego, dokonywanych przez banki i inne niż banki osoby prawne oraz podmioty nie będące osobami prawnymi, dokonujące skupu i sprzedaży walut obcych i dewiz na podstawie upoważnienia Prezesa NBP, 3) wykonywania przez rezydentów i nierezydentów obowiązków, o których mowa w art. 15 Prawa dewizowego. Ustalenia w zakresie wykonywanej kontroli dewizowej dokonywane są na podstawie dokumentów udostępnianych przez jednostkę kontrolowaną oraz wyjaśnień i oświadczeń składanych przez upoważnionych pracowników tej jednostki.
41	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 29 marca 1999 r. w sprawie określenia wzorów deklaracji, zeznań i informacji podatkowych obowiązujących w zakresie zryczałtowanego podatku dochodowego od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne	99.03.29.	Dz.U. Nr 28, poz. 260	99.04.16	Rozporządzenie określa m.in. wzory: 1) zbiorczej deklaracji ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, 2) informacji o przychodach podatnika oraz o pobranym ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych, 3) imiennej informacji rocznej o przychodach podatnika i pobranym ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych, 4) informacji za pierwsze półrocze roku podatkowego o wysokości uzyskanego przychodu objętego ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych 5) informacji za pierwsze półrocze roku podatkowego o wysokości uzyskanego przychodu (objętego ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych) oraz wysokości dokonanych odliczeń 6) zeznania o wysokości uzyskanego przychodu, wysokości dokonanych odliczeń i należnego ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, 7) zeznania o wysokości uzyskanego przychodu, o którym mowa w art. 6 ust. 2 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne oraz należnego ryczałtu, 8) deklaracji w sprawie opodatkowania w formie karty podatkowej, 9) informacji o wysokości składki na powszechne ubezpieczenie zdrowotne, zapłaconej i odliczonej od karty podatkowej w poszczególnych miesiącach roku podatkowego.
42	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 31 marca 1999 r. w sprawie ustanowienia kontyngentów taryfowych na niektóre towary przywożone z zagranicy dla przemysłu farmaceutycznego	99.03.31.	Dz.U. Nr 2, poz. 272	99.04.22	Rozporządzenie ustanawia do dnia 31 grudnia 1999 r. kontyngenty taryfowe ilościowe na przywóz towarów wymienionych w załączniku do rozporządzenia (głównie produktów spożywczych), dla których ustanawia się obniżone zerowe stawki celne. W zakresie uregulowanym w Rozporządzeniu nie stosuje się stawek celnych określonych w Taryfie celnej. Rozdysponowanie kontyngentów polega na wydaniu pozwoleń na podstawie kompletnych wniosków rozpatrywanych zgodnie z kolejnością ich złożenia.

43	Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dn. 17 marca 1999 r. w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych wymaganych przy zarobkowym wytwarzaniu, przetwarzaniu, obrocie lub składowaniu niejadalnych surowców zwierzęcych, pasz oraz dodatków do pasz	99.03.17.	Dz.U. Nr 30, poz. 295	99.04.26	Działalność polegająca na zarobkowym wytwarzaniu pasz i dodatków do pasz pochodzenia zwierzęcego może być prowadzona wyłącznie w wytwórniach pasz albo w zakładach utylizacyjnych. Warunki weterynaryjne wymagane przy prowadzeniu działalności w zakładach utylizacyjnych określają przepisy w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych przy zbieraniu, przetwarzaniu, grzebaniu lub spalaniu zwłok zwierzęcych i ich części oraz odpadów poubojowych. W stanie nie przetworzonym do obrotu może być wprowadzany wyłącznie nawóz naturalny pochodzący od kur i zwierząt jednokopytnych z obszarów, na których nie stwierdzono przypadków choroby zakaźnej zwierząt.
44	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 24 marca 1999 r. w sprawie standardów technicznych dotyczących geodezji, kartografii oraz krajowego systemu informacji o terenie	99.03.24.	Dz.U. Nr 30, poz. 297	99.04.26	Wprowadza się na obszarze kraju jednolite standardy techniczne dla opracowań geodezyjnych, kartograficznych i krajowego systemu informacji o terenie. Jednolite standardy techniczne stosuje się przy: 1) zakładaniu, modernizacji i konserwacji osnowy geodezyjnej, grawimetrycznej i magnetycznej, 2) wykonywaniu i aktualizacji mapy zasadniczej, 3) wykonywaniu geodezyjnej ewidencji sieci technicznego uzbrojenia terenu i uzgadnianiu projektów usytuowania tych sieci, 4) wykonywaniu fotogrametrycznych zdjęć, 5) powierzchni kraju na potrzeby państwa, 6) wykonywaniu i aktualizacji map topograficznych i map tematycznych na potrzeby państwa, 7) wykonywaniu i prowadzeniu ewidencji gruntów i budynków (katastru nieruchomości), 8) przeprowadzaniu powszechnej taksacji nieruchomości, 9) prowadzeniu państwowego rejestru granic Rzeczypospolitej Polskiej oraz granic administracyjnych jednostek terytorialnego podziału administracyjnego kraju, 10) wykonywaniu wszelkich opracowań geodezyjnych dla celów prawnych i projektowych.
45	Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dn. 23 marca 1999 r. w sprawie badań lekarskich i psychologicznych osób ubiegających się o wydanie licencji oraz posiadających licencję pracownika ochrony fizycznej	99.03.23.	Dz.U. Nr 30, poz. 299	99.04.26	Rozporządzenie określa zasady, zakres, tryb i częstotliwość przeprowadzania badań lekarskich i psychologicznych osób ubiegających się o wydanie licencji oraz posiadających licencję pracownika ochrony fizycznej, jednostki uprawnione do przeprowadzania badań oraz wzory druków stosowanych w związku z tymi badaniami, jak również wysokość i tryb wnoszenia opłat za te badania. Badaniom lekarskim i psychologicznym, przeprowadzanym w celu oceny zdolności fizycznej i psychicznej do wykonywania zadań pracownika ochrony fizycznej, podlegają: osoby ubiegające się o wydanie licencji pracownika ochrony fizycznej pierwszego i drugiego stopnia oraz osoby posiadające licencję pracownika ochrony fizycznej.

46	Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 26 marca 1999 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek	99.03.26.	Dz.U. Nr 31, poz. 301	99.04.28	Upoważnienie do przeprowadzenia szkolenia przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek wydaje wojewoda na wniosek zainteresowanego podmiotu. Ustala się program podstawowego szkolenia ogólnego dla kandydatów na przewodników turystycznych, programy podstawowego szkolenia specjalistycznego dla kandydatów na: przewodników górskich, przewodników miejskich, przewodników terenowych, programy uzupełniającego szkolenia dla kandydatów na przewodników górskich klasy drugiej i pierwszej, program szkolenia dla kandydatów na pilotów wycieczek.
47	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 9 kwietnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad klasyfikacji tytułów dłużnych zaliczanych do państwowego długu publicznego	99.04.09.	Dz.U. Nr 38, poz. 364	99.05.12	Rozporządzenie określa szczegółowe zasady klasyfikacji tytułów dłużnych zaliczanych do państwowego długu publicznego, w tym do długu Skarbu Państwa. Klasyfikacji tytułów dłużnych zaliczanych do państwowego długu publicznego dokonuje się ze względu na przedmiot i okresy zapadalności oraz rodzaj wierzyciela. Tytuły dłużne zaliczane do państwowego długu publicznego, dzielą się na papiery wartościowe, pożyczki, kredyty, przyjęte depozyty i inne zobowiązania. MSP stanowią istotną grupę podmiotów będących wierzycielami państwowego długu publicznego i z tego względu Rozporządzenie może mieć wpływ na ich sytuację.
48	Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dn. 19 kwietnia 1999 r. w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych wymaganych przy zarobkowym przewozie zwierząt, niejadalnych surowców zwierzęcych i ich skupie	99.04.19.	Dz.U. Nr 39, poz. 394	99.05.30	Rozporządzenie ustala warunki weterynaryjne wymagane przy zarobkowym przewozie zwierząt, niejadalnych surowców zwierzęcych i ich skupie.
49	Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 27 kwietnia 1999 r. w sprawie wprowadzenia na zasadzie wzajemności opłaty wyrównawczej w stosunku do zagranicznych przedsiębiorców wykonujących międzynarodowy transport drogowy, określenia wysokości tej opłaty, trybu jej wnoszenia oraz jednostek uprawnionych do jej pobierania	99.04.27.	Dz.U. Nr 39, poz. 397	99.05.07	W przypadku, gdy krajowi przedsiębiorcy wykonujący międzynarodowy transport drogowy na terytorium Republiki Białoruś i Federacji Rosyjskiej uiszczają opłaty wyższe od opłat pobieranych na podstawie odrębnych przepisów od zagranicznych przedsiębiorców wykonujących międzynarodowy transport drogowy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, to zagraniczni przedsiębiorcy wykonujący międzynarodowy transport drogowy pojazdami samochodowymi zarejestrowanymi na terytorium Republiki Białoruś i Federacji Rosyjskiej obowiązani są na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na zasadzie wzajemności, do uiszczania opłaty stanowiącej wyrównanie różnicy pomiędzy tymi opłatami. Rozporządzenie chroni interesy MSP prowadzących przedsiębiorstwa przewozowe przed nieuczciwą konkurencją zagranicznych przewoźników.

50	Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 27 kwietnia 1999 r. w sprawie wysokości prowizji od pobieranych opłat w międzynarodowym transporcie drogowym oraz sposobu jej pobierania i rozliczania	99.04.27.	Dz.U. Nr 39, poz. 398	99.05.07	Rozporządzenie ustala wysokość prowizji od pobieranych opłat w międzynarodowym transporcie drogowym oraz sposobu jej pobierania i rozliczania.
51	Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie	99.03.02.	Dz.U. Nr 43, poz. 430	99.05.28	Rozporządzenie określa warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i związane z nimi urządzenia budowlane oraz ich usytuowanie. Warunki techniczne, przy zachowaniu przepisów Prawa budowlanego, przepisów o drogach publicznych oraz przepisów odrębnych, a także ustaleń Polskich Norm zapewniają w szczególności spełnienie wymagań podstawowych dotyczących odpowiednich warunków użytkowych zgodnych z przeznaczeniem drogi publicznej, niezbędnych warunków do korzystania z drogi publicznej przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich. Przepisy rozporządzenia stosuje się przy projektowaniu, wykonywaniu dróg publicznych i związanych z nimi urządzeń budowlanych, a także ich odbudowie, rozbudowie, przebudowie oraz przy remontach objętych obowiązkiem uzyskania pozwolenia na budowę.
52	Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 1 kwietnia 1999 r. w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia	99.04.01.	Dz.U. Nr 44, poz. 432	99.05.29	Rozporządzenie ustala warunki techniczne pojazdów oraz zakres ich niezbędnego wyposażenia, m.in. wymiary i masy różnego rodzaju pojazdów, dopuszczalny poziom hałasu, dopuszczalne ilości szkodliwych substancji w spalinach, cechy techniczne pojazdów i przyczep.
53	Rozporządzenie Ministrów Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dn. 14 kwietnia 1999 r. w sprawie rozgraniczania nieruchomości	99.04.14.	Dz.U. Nr 45, poz. 453	99.06.03	Rozporządzenie określa rodzaje dokumentów stanowiących podstawę ustalania przebiegu granic oraz sposób i tryb wykonywania przez geodetę czynności ustalania przebiegu granic i sporządzania dokumentacji przy rozgraniczaniu nieruchomości. Podstawę ustalania przebiegu granic nieruchomości stanowią dokumenty stwierdzające stan prawny nieruchomości oraz określające położenie punktów granicznych i przebieg granic nieruchomości. Dokumentami tymi są: odpisy z ksiąg wieczystych lub odpisy dokumentów znajdujących się w zbiorze dokumentów, wypisy aktów notarialnych, prawomocne orzeczenia sądu i ugody sądowe, ostateczne decyzje administracyjne, dokumenty geodezyjne zawierające dane liczbowe do ustalenia przebiegu granic lub mapy i plany obejmujące granice albo inne elementy pozwalające na odtworzenie lub analizę przebiegu granic.

54	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 30 kwietnia 1999 r. sprawie w szczegółowych zasad i trybu przyznawania oraz sposobu wykorzystania dotacji z budżetu państwa przeznaczonej na finansowanie likwidacji kopalń oraz usuwania szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego, powstałych w wyniku reaktywacji starych zrobień, oraz szczegółowych warunków powodujących cofnięcie lub czasowe wstrzymanie wypłaty przyznanej dotacji budżetowej	99.04.30.	Dz.U. Nr 47, poz. 465	99.05.27	Dotację z budżetu państwa przeznaczoną na finansowanie likwidacji kopalń wykorzystuje się na: 1) likwidację oraz zabezpieczenie wyrobisk górniczych, 2) likwidację zbędnych budynków, instalacji oraz demontaż maszyn i urządzeń, 3) usuwanie szkód górniczych wywołanych eksploatacją górnictwem, z wyjątkiem szkód, o których mowa w § 3, 4) rekultywację terenów pogórnich, 5) utrzymanie obiektów przeznaczonych do likwidacji – w kolejności zapewniającej bezpieczeństwo ruchu zakładu górniczego, 6) wykonanie prac zabezpieczających oraz przedsięwzięć, 7) zapobiegających zagrożeniom, w związku z likwidowanym zakładem górniczym, 8) opracowanie projektów, dokumentacji, opinii, ekspertyz i analiz związanych z likwidacją kopalni, 9) pokrywanie kosztów ogólnego zarządu, w kopalni całkowicie likwidowanej, od chwili zaprzestania wydobycia. Regulacja może mieć pośredni wpływ na sytuację MSP działających na terenach, gdzie zlokalizowane są restrukturyzowane kopalnie, gdyż właściwie przeprowadzona restrukturyzacja powinna m.in. stymulować rozwój MSP na tych terenach.
55	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 7 maja 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad, trybu udzielenia i sposobu wykorzystania dotacji przeznaczonych na finansowanie restrukturyzacji zatrudnienia w przemyśle hutnictwa żelaza i stali oraz warunków uzyskania uprawnień, zasad i trybu przyznawania, obliczania i wypłacania osłon socjalnych dla pracowników tego przemysłu w ramach dotacji ujętych w budżecie Ministerstwa Gospodarki	99.05.07.	Dz.U. Nr 47, poz. 466	99.05.27	Dotację na restrukturyzację zatrudnienia przeznacza się na: 1) ustawowe odprawy emerytalno-rentowe, 2) odprawy pieniężne przysługujące na podstawie ustawy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy z tytułu zwolnień grupowych, należne pracownikom przechodzącym na zasiłki albo świadczenia przedemerytalne, 3) nagrody jubileuszowe przysługujące pracownikom uprawnionym do odpraw, 4) jednorazowe odprawy bezwarunkowe, 5) świadczenia na przekwalifikowanie – kontrakty szkoleniowe, 6) jednorazowe odprawy warunkowe. Regulacja może mieć pośredni wpływ na sytuację MSP działających na terenach, gdzie zlokalizowane są restrukturyzowane huty, gdyż właściwie przeprowadzona restrukturyzacja powinna m.in. stymulować rozwój MSP na tych terenach.
56	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 21 maja 1999 r. w sprawie sposobu postępowania wierzycieli należności pieniężnych przy podejmowaniu czynności zmierzających do zastosowania środków egzekucyjnych	99.05.21.	Dz.U. Nr 50, poz. 510	99.06.16	Rozporządzenie dotyczy sposobu postępowania wierzycieli należności pieniężnych przy podejmowaniu czynności zmierzających do zastosowania środków egzekucyjnych w administracji.

57	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 24 maja 1999 r. w sprawie ustanowienia obowiązku pobierania opłaty celnej dodatkowej od niektórych towarów przywożonych z zagranicy	99.05.24.	Dz.U. Nr 50, poz. 512	99.06.16	Rozporządzenie ustanawia do dnia 31 grudnia 1999 r. obowiązek pobierania opłaty celnej dodatkowej od niektórych towarów rolnych, wprowadzanych na polski obszar celny i zgłaszanych organom celnym w celu dopuszczenia do wolnego obrotu, jeżeli jednostkowa cena importowa towarów rolnych jest niższa od ceny progu, określonej w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dn. 18 lutego 1999 r. w sprawie określenia ceny progu dla towarów rolnych przywożonych z zagranicy (Dz.U. Nr 16, poz. 150).
58	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 25 maja 1999 r. w sprawie ustanowienia automatycznej rejestracji obrotu w przywozie niektórych towarów rolnych w 1999 r.	99.05.21.	Dz.U. Nr 51, poz. 523	99.06.16	Do dnia 31 grudnia 1999 r. ustanawia się automatyczną rejestrację obrotu w przywozie na polski obszar celny niektórych towarów rolnych wymienionych w załączniku do rozporządzenia. Na osoby dokonujące przywozu na polski obszar celny wskazanych w Rozporządzeniu towarów nakłada się obowiązek składania, co 30 dni, sprawozdań ze stopnia wykorzystania udzielonego pozwolenia.
59	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 30 kwietnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przyznawania oraz sposobu wykorzystania dotacji przeznaczonych na finansowanie restrukturyzacji zatrudnienia, warunków, zasad i trybu przyznawania, obliczania i wypłacania świadczeń z tytułu uprawnień osłonowych i aktywizujących, wysokości minimalnych świadczeń i zasiłków socjalnych oraz szczegółowych warunków powodujących cofnięcie lub czasowe wstrzymanie wypłaty przyznanej dotacji budżetowej	99.04.30.	Dz.U. Nr 52, poz. 538	99.06.15	Dotacje ustalane w ustawach budżetowych na restrukturyzację zatrudnienia w przedsiębiorstwach górniczych i przedsiębiorstwach robót górniczych udziela się lokalnym lub regionalnym instytucjom finansowym Kontraktu Regionalnego dla Województwa Katowickiego na udzielanie pożyczek dla pracowników, o których mowa w art. 27 ustawy z dn. 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz.U. Nr 162, poz. 1112), zwanej dalej "ustawą" oraz przedsiębiorstwom górniczym na refundację odprowadzanych przez pracodawcę, o którym mowa w art. 30 ustawy, składek na ubezpieczenia społeczne finansowanych ze środków ubezpieczeniowych i pracodawcy - na zasadach określonych w odrębnych przepisach, oraz składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, w części przypadającej na pracowników. Regulacja może mieć pośredni wpływ na sytuację MSP działających na terenach, gdzie zlokalizowane są restrukturyzowane kopalnie, gdyż właściwie przeprowadzona restrukturyzacja powinna m.in. stymulować rozwój MSP na tych terenach.
60	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 8 czerwca 1999 r. w sprawie zasad oraz trybu ustalania i wypłaty odszkodowań za szkody poniesione w związku z akcjami zwalczania klęsk żywiołowych	99.06.08.	Dz.U. Nr 55, poz. 573	99.06.22	Rozporządzenie określa zasady oraz tryb ustalania i wypłaty odszkodowań z tytułu szkód poniesionych w związku z akcjami zwalczania klęsk żywiołowych. Poszkodowanemu przysługuje odszkodowanie do wysokości rzeczywiście poniesionej szkody. Odszkodowanie jest wypłacane ze środków pochodzących z rezerwy celowej ustalonej na ten cel w ustawie budżetowej na dany rok. Poszkodowany zgłasza szkodę wraz z pisemnym wnioskiem o odszkodowanie do jednostki organizacyjnej zakładu ubezpieczeń położonej najbliżej jego miejsca zamieszkania albo miejsca powstania szkody, niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie 30 dni od dnia powstania szkody albo od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie albo w którym ustala przyczyna uniemożliwiająca zgłoszenie szkody. Podstawę do ustalenia wysokości szkody może stanowić opinia (ekspertyza) rzeczoznawcy powołanego przez zakład ubezpieczeń lub przez poszkodowanego.

61	Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 15 czerwca 1999 r. w sprawie przewozu drogowego materiałów niebezpiecznych	99.06.15.	Dz.U. Nr 57, poz. 608	99.07.01	<p>Rozporządzenie określa materiały niebezpieczne dopuszczone do przewozu drogowego oraz zasady ich klasyfikacji, warunki i sposób przewozu drogowego materiałów niebezpiecznych, dodatkowe wymagania dotyczące pojazdu przewożącego określone materiały niebezpieczne, jego wyposażenia i ładunku, wymagania odnoszące się do urządzeń technicznych służących do tego przewozu, dokumenty wymagane przy przewozie materiałów niebezpiecznych, wzory oraz tryb wydawania dokumentów i szczegółowy sposób oznakowania pojazdów przewożących materiały niebezpieczne po drogach publicznych.</p> <p>Do przewozu materiałów niebezpiecznych mogą być użyte pojazdy samochodowe, z wyjątkiem motocykli, oraz ciągnięte przez nie przyczepy. Zespół pojazdów składający się z ciągnika rolniczego i przyczepy może być użyty do przewozu paliwa do silników Diesla, materiałów utleniających stosowanych jako nawozy sztuczne lub materiałów trujących stosowanych jako środki ochrony roślin, jeżeli materiały te przewożone są w sztukach przesyłki, w ilościach nie przekraczających odpowiednich limitów.</p> <p>Rozporządzenie ustala "Wykaz materiałów niebezpiecznych, których przewóz podlega zgłoszeniu do komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej oraz komendanta wojewódzkiego Policji".</p>
62	Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 15 czerwca 1999 r. w sprawie kursów kształcących kierowców pojazdów przewożących materiały niebezpieczne	99.06.15.	Dz.U. Nr 57, poz. 609	99.07.01	<p>Rozporządzenie określa warunki udzielania i cofania upoważnień do prowadzenia kursów kształcących kierowców pojazdów przewożących materiały niebezpieczne, zakres i warunki prowadzenia kursów kształcających, ramowy program kursu kształcającego, wzory dokumentów stosowanych w związku z kształceniem kierowców przewożących materiały niebezpieczne. Kursy kształcące kierowców pojazdów przewożących materiały niebezpieczne prowadzą jednostki upoważnione przez marszałka województwa.</p>
63	Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 19 czerwca 1999 r. w sprawie wysokości opłat za wydanie dowodu rejestracyjnego, pozwolenia czasowego i tablic (tablicy) rejestracyjnych pojazdu	99.06.19.	Dz.U. Nr 57, poz. 611	99.07.01	<p>Za wydanie dowodu rejestracyjnego pojazdu pobiera się opłatę w wysokości 30,00 zł. Za wydanie pozwolenia czasowego dla pojazdu pobiera się opłatę w wysokości 15,00 zł. Za wydanie tablic rejestracyjnych pobiera się następujące opłaty: samochodowych – 36,00 zł, motocyklowych – 20,00 zł, motorowerowych – 15,00 zł. Za wydanie jednej tablicy rejestracyjnej, pobiera się opłatę w wysokości 18,00 zł. Za wydanie z urzędu tablic tymczasowych pobiera się następujące opłaty: samochodowych – 10,00 zł, motocyklowych – 6,00 zł, motorowerowych – 5,00 zł. Za wydanie z urzędu jednej tablicy tymczasowej, o której mowa w ust. 3 pkt 1, pobiera się opłatę w wysokości 5,00 zł.</p>

64	Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 19 czerwca 1999 r. w sprawie wysokości opłat za wydanie karty pojazdu	99.06.19.	Dz.U. Nr 57, poz. 612	99.07.01	Za wydanie karty pojazdu organy rejestrujące pobierają opłatę w wysokości 50 zł. Za wydanie karty pojazdu producent lub importer nowego pojazdu może pobrać opłatę w wysokości 30 zł.
65	Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 19 czerwca 1999 r. w sprawie wydawania uprawnień do kierowania pojazdami	99.06.19.	Dz.U. Nr 58, poz. 621	99.07.01	Rozporządzenie określa szczegółowe czynności organów w sprawach związanych z wydawaniem uprawnień do kierowania pojazdami oraz wzory dokumentów stosowane w tych sprawach. Wydanie lub odmowa wydania prawa jazdy, pozwolenia, świadectwa kwalifikacji oraz ich wtórników następują w drodze decyzji administracyjnej. Regulacja może być istotna dla firm posiadających wiele pojazdów, np. firm przewozowych.
66	Rozporządzenie Ministrów Transportu i Gospodarki Morskiej oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 21 czerwca 1999 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych	99.06.21.	Dz.U. Nr 58, poz. 622	99.07.01	Rozporządzenie określa znaki i sygnały obowiązujące w ruchu drogowym, ich znaczenie i zakres obowiązywania.
67	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 22 czerwca 1999 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o drogach publicznych	99.06.22.	Dz.U. Nr 59, poz. 623	99.07.08	Rozporządzenie zmienia m.in. opłaty za zajęcie pasa drogowego, za umieszczenie w pasie drogowym urządzeń i obiektów.
68	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 21 czerwca 1999 r. w sprawie określenia sposobu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego podczas trwania imprez na drogach, warunków ich odbywania oraz trybu postępowania w tych sprawach	99.06.21.	Dz.U. Nr 59, poz. 631	99.07.01	Rozporządzenie określa sposoby zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego na drogach podczas trwania imprez powodujących utrudnienia w ruchu lub wymagających korzystania z drogi w sposób szczególny, warunki odbywania imprez, tryb postępowania przy organizowaniu imprez. Organizator imprezy zapewnia bezpieczeństwo i porządek podczas jej trwania za pomocą własnej, oznakowanej służby porządkowej i przy użyciu odpowiednich środków technicznych.

69	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 23 czerwca 1999 r. w sprawie określenia wypadków, w których nie powstaje dług celny	99.06.23.	Dz.U. Nr 60, poz. 645	99.07.26	Dług celny w przywozie nie powstaje w wypadku: uchybienia terminu, w jakim towary objęte procedurą celną lub towary składowane czasowo powinny zostać objęte procedurą celną lub otrzymać inne przeznaczenie celne, pod warunkiem że organ celny wydał zgodę na przedłużenie terminu, a wniosek w tej sprawie został złożony przez osobę zobowiązaną do zachowania tego terminu przed jego upływem; przedstawienia towaru, objętego procedurą tranzytu, w urzędzie celnym przeznaczenia w terminie późniejszym niż wyznaczony przez organ celny, poddania badaniom towaru składowanego czasowo bez uprzedniego udzielenia przez organ celny zgody lub poddania towaru objętego procedurą składu celnego zwyczajowym czynnościom bez uprzedniego uzyskania pozwolenia organu celnego, pod warunkiem że taka zgoda lub pozwolenie byłyby udzielone, gdyby osoba zainteresowana wystąpiła z odpowiednim wnioskiem; wykorzystywania towaru objętego procedurą odprawy czasowej w celu innym niż wskazany w pozwoleniu organu celnego na dokonanie odprawy czasowej, pod warunkiem że organ celny mógłby udzielić pozwolenia na takie wykorzystywanie towaru, gdyby osoba uprawniona do korzystania z tej procedury celnej wystąpiła z odpowiednim wnioskiem, uzasadnionego przemieszczenia towaru składowanego czasowo lub objętego procedurą celną bez wymaganej zgody organu celnego, pod warunkiem że towar może zostać przedstawiony organowi celnemu na jego żądanie, wprowadzenia towaru do wolnego obszaru celnego lub składu wolnocłowego bez dokonania wymaganych formalności celnych, pod warunkiem że towar został ujęty w ewidencji towarowej niezwłocznie po jego złożeniu w magazynie, na placu lub w innym miejscu prowadzenia działalności oraz że może zostać przedstawiony organowi celnemu na jego żądanie. Rozporządzenie ma istotne znaczenie dla podmiotów prowadzących wymianę międzynarodową.
70	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 6 lipca 1999 r. w sprawie zaniechania poboru zryczałtowanego podatku od towarów i usług od usług transportowych polegających na okazjonalnym przewozie osób autobusami zarejestrowanymi za granicą	99.07.06.	Dz.U. Nr 61, poz. 663	99.05.26	Zarządza się zaniechanie poboru zryczałtowanego podatku od towarów i usług od usług transportowych polegających na okazjonalnym przewozie osób autobusami zarejestrowanymi w Republice Słowacji.
71	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 7 lipca 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania szkód poniesionych przez Policję, Państwową Straż Pożarną i inne jednostki ochrony przeciwpożarowej oraz służbę zdrowia w związku z ich działaniami w miejscu i czasie odbywania się imprezy masowej oraz trybu wypłaty odszkodowań przez jej organizatora	99.07.07.	Dz.U. Nr 61, poz. 672	99.07.29	Rozporządzenie określa szczegółowe zasady ustalania szkód, które poniosły Policja, Państwowa Straż Pożarna i inne jednostki ochrony przeciwpożarowej oraz służba zdrowia w mieniu użytym przez ich jednostkę organizacyjną w związku z ich działaniami w miejscu i czasie odbywania się imprezy masowej, a także tryb wypłaty odszkodowań, przysługujących z tytułu odpowiedzialności organizatora imprezy masowej za wyrządzone rzeczywiste szkody w tym mieniu. Wysokość szkody, wynikająca ze zniszczenia mienia, ustala się według cen zakupu takiego samego przedmiotu z daty wyrządzenia szkody, uwzględniając stopień jego zużycia przed zaistnieniem szkody. Wysokość szkody, wynikająca z uszkodzenia mienia, ustala się w kwocie stanowiącej równowartość przywrócenia uszkodzonego mienia do stanu sprzed zaistnienia szkody. Organizator imprezy masowej w terminie 14 dni od daty otrzymania zestawienia jest obowiązany do zapłaty odszkodowania na rachunek bankowy wskazany przez przekazującego zestawienie.

72	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 21 lipca 1999 r. w sprawie sposobu stosowania kursów walut obcych, ogłaszanych przez Narodowy Bank Polski w celu ustalania wartości celnej	99.07.21.	Dz.U. Nr 63, poz. 719	99.08.13	Dla ustalania wartości celnej stosuje się kursy średnie waluty krajowej w stosunku do walut wymienialnych, ustalone przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego i ogłaszane przez Narodowy Bank Polski we wtorek poprzedzający okres obowiązywania kursu, niezmiennie w ciągu dwóch tygodni – od środy od godziny 0 ⁰⁰ , przez dwa tygodnie, do wtorku kończącego okres dwóch tygodni, do godziny 24 ⁰⁰ . Jeżeli wtorek jest dniem ustawowo wolnym od pracy i kursy nie są ogłaszane, dla ustalania wartości celnej przyjmuje się ostatnie kursy średnie ogłoszone przed tym wtorkiem. W wypadku zmiany kursów średnich waluty krajowej w stosunku do jednej z wymienionych walut obcych, tj. dolara amerykańskiego, marki niemieckiej, funta brytyjskiego, franka francuskiego i franka szwajcarskiego, w innym dniu tygodnia niż wtorek i każdy piątek, o 3% i więcej od kursu dotychczas stosowanego, kursy stosowane ulegają zmianie od godziny 0 ⁰⁰ dnia następnego po dniu, od którego kursy te obowiązują.
73	Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dn. 28 lipca 1999 r. w sprawie wykazu towarów rolno-spożywczych przywożonych z zagranicy i wywożonych za granicę oraz ich minimalnych ilości podlegających państwowemu nadzorowi standaryzacyjnemu	99.07.28.	Dz.U. Nr 65, poz. 745	99.08.13	Rozporządzenie ustala wykaz towarów rolno-spożywczych przywożonych z zagranicy i wywożonych za granicę oraz ich minimalne ilości podlegające państwowemu nadzorowi standaryzacyjnemu i jest istotną regulacją dla osób i podmiotów importujących bądź eksportujących towary rolno-spożywcze.
74	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 19 lipca 1999 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych w międzynarodowym obrocie odpadami	99.07.19.	Dz.U. Nr 69, poz. 768	99.09.03	Rozporządzenie ustala wzory dokumentów: wywozowego dla odpadów niebezpiecznych, przywozowego dla odpadów innych niż niebezpieczne, przewozowego dla odpadów niebezpiecznych. Dokumenty te wydaje Główny Inspektor Ochrony Środowiska.
75	Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 16 sierpnia 1999 r. w sprawie centralnego rejestru zezwoleń na działalność organizatorów turystyki i pośredników turystycznych	99.08.16.	Dz.U. Nr 70, poz. 782	99.09.09	Centralny rejestr zezwoleń na prowadzenie działalności organizatorów turystyki i pośredników turystycznych, wydawanych w trybie określonym ustawą z dn. 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych prowadzi Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki. Wpisu do rejestru dokonuje się na podstawie ostatecznej decyzji o udzieleniu, ograniczeniu zakresu lub cofnięciu zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie organizowania imprez turystycznych lub pośredniczenia na zlecenie klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych oraz na podstawie danych przekazanych przez wojewodę o formie zapewnienia zwrotu wpłat wniesionych przez klientów i pokrycia kosztów powrotu klientów do kraju. Rejestr jest prowadzony w formie ksiąg rejestrowych. Każdy może żądać udzielenia informacji objętych wpisem do rejestru przez złożenie zapytania zarówno w formie pisemnej, jak i w innej dowolnej formie.

76	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu złożenia zabezpieczenia w formie depozytu w gotówce oraz określenia dokumentów mających wartość płatniczą, które mogą być przyjmowane przez organ celny	99.08.12.	Dz.U. Nr 70, poz. 786	99.09.09	Dłużnik może złożyć zabezpieczenie co najmniej w jeden z następujących sposobów: 1) wpłacając kwotę zabezpieczenia gotówką w kasie urzędu celnego lub na bankowy rachunek pomocniczy tego urzędu w banku krajowym lub w placówce pocztowej, 2) udzielając dyspozycji bankowi krajowemu, prowadzącemu rachunek bankowy zobowiązanego, polecenia przelewu kwoty zabezpieczenia na bankowy rachunek pomocniczy urzędu celnego, 3) składając w urzędzie celnym czek gotówkowy lub rozrachunkowy, wystawiony przez zobowiązanego na kwotę zabezpieczenia, potwierdzony do wysokości tej kwoty przez bank krajowy prowadzący rachunek bankowy zobowiązanego, 4) składając w urzędzie celnym gotówkę w walutach wymiennalnych, w kwocie stanowiącej równowartość, 5) wymaganego zabezpieczenia, obliczonej według średniego kursu waluty krajowej w stosunku do kursów walut obcych, ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski i obowiązującego w dniu złożenia zabezpieczenia – w przypadku uzyskania zgody organu celnego na złożenie zabezpieczenia w formie depozytu w gotówce w walutach wymiennalnych, 6) składając w urzędzie celnym dokumenty płatnicze na kwotę równą wysokości wymaganego zabezpieczenia, określoną według wartości nominalnej tych dokumentów.
77	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 17 sierpnia 1999 r. w sprawie kwoty, powyżej której należności uiszczą się w formie bezgotówkowej	99.08.17.	Dz.U. Nr 70, poz. 787	99.09.09	Należności, których łączna kwota przekracza równowartość 1 000 EURO, uiszczą się w formie bezgotówkowej; zasady tej nie stosuje się w przypadku dokonywania wpłat za pośrednictwem banków lub urzędów pocztowych.
78	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 17 sierpnia 1999 r. w sprawie szczegółowych warunków wydawania wiążącej informacji taryfowej, wzoru wniosku i niezbędnych dokumentów, które należy do niego dołączyć, a także wzoru formularza wiążącej informacji taryfowej	99.08.17.	Dz.U. Nr 70, poz. 788	99.09.09	Rozporządzenie określa szczegółowe warunki wydawania wiążącej informacji taryfowej, wzór wniosku i niezbędne dokumenty, które należy do niego dołączyć, a także wzór formularza wiążącej informacji taryfowej. Z wnioskiem o udzielenie wiążącej informacji taryfowej występuje się do Prezesa Głównego Urzędu Ceł. Wniosek powinien być sporządzony zgodnie z wzorem stanowiącym załącznik rozporządzenia i dotyczyć tylko jednego towaru klasyfikowanego według kodu taryfy celnej. Jeżeli jest to niezbędne do dokonania klasyfikacji towaru, osoba występująca z wnioskiem o wydanie wiążącej informacji taryfowej, powinna dostarczyć próbki, fotografie, schematy, katalogi, certyfikaty jakościowe, certyfikaty ilościowe lub inne dokumenty i materiały. Wnioskodawca może zastrzec we wniosku, które informacje i materiały mają charakter poufny lub stanowią tajemnicę handlową. Wiążąca informacja taryfowa powinna zostać udzielona wnioskodawcy bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w ciągu trzech miesięcy od dnia złożenia kompletnego wniosku.

79	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 24 sierpnia 1999 r. w sprawie określenia wzorów: znaku informującego podróżnych o możliwości zakupu w punktach sprzedaży towarów, od których przysługuje zwrot podatku od towarów i usług, imiennego dokumentu będącego podstawą do dokonania zwrotu podatku podróżnym oraz pieczęci potwierdzającej na dokumencie wywóz towarów	99.08.24.	Dz.U. Nr 71, poz. 796	99.09.03	Rozporządzenie określa wzory: znaku informującego podróżnych o możliwości zakupu w punktach sprzedaży towarów, od których przysługuje zwrot podatku od towarów i usług, stanowiący załącznik nr 1 do Rozporządzenia, imiennego dokumentu stanowiącego podstawę do dokonania zwrotu podatku od towarów i usług podróżnym, zapłaconego przy nabyciu towarów, pieczęci granicznego urzędu celnego, potwierdzającej na dokumencie wywóz towarów poza państwową granicę Rzeczypospolitej Polskiej. W okresie do dnia 31 grudnia 1999 r. do potwierdzenia wywozu towarów poza państwową granicę Rzeczypospolitej Polskiej może być stosowana, na podstawie odrębnych przepisów, pieczęć "VAT", która jest używana w celu potwierdzenia wyprowadzenia towarów z polskiego obszaru celnego, lub pieczęć "Polska - Cło".
80	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 24 sierpnia 1999 r. w sprawie określenia minimalnej łącznej wartości zakupów, wynikającej z dokumentów wystawionych przez sprzedawców, przy której podróżny może żądać zwrotu podatku od towarów i usług	99.08.24.	Dz.U. Nr 71, poz. 797	99.09.03	Minimalna kwota łącznej wartości zakupów wraz z podatkiem od towarów i usług, wynikająca z dokumentów, o których mowa w art. 21c ust. 2 ustawy z dn. 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, przy której podróżny może żądać zwrotu podatku od towarów i usług zapłaconego przy nabyciu przez niego towarów, wynosi 200 zł.
81	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 26 sierpnia 1999 r. w sprawie trybu przyjmowania przez urzędy skarbowe kaucji gwarancyjnej składanej przez podmioty, których przedmiotem działalności będzie dokonywanie zwrotu podatku od towarów i usług podróżnym	99.08.26.	Dz.U. Nr 71, poz. 798	99.09.03	Kaucja gwarancyjna, o której mowa w art. 21b ust. 7 pkt 5 ustawy z dn. 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, jest przyjmowana od podmiotów nie będących sprzedawcami, których przedmiotem działalności jest dokonywanie zwrotu podatku od towarów i usług podróżnym, w formie: depozytu pieniężnego, gwarancji bankowej lub obligacji Skarbu Państwa. Urząd skarbowy, przyjmując kaucję, wydaje podatnikowi potwierdzenie przyjęcia kaucji gwarancyjnej w formie pisemnej. W przypadku kaucji gwarancyjnej w formie depozytu pieniężnego urząd skarbowy wydaje potwierdzenie przyjęcia kaucji po przedstawieniu polecenia przelewu kwoty depozytu pieniężnego na rachunek urzędu skarbowego i po otrzymaniu dowodu z rachunku bankowego urzędu potwierdzającego wpłynięcie kwoty depozytu.
82	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 30 sierpnia 1999 r. w sprawie warunków wspierania środkami budżetu państwa na 1999 r. lokalnych programów restrukturyzacyjnych	99.08.30.	Dz.U. Nr 72, poz. 808	99.09.14	Rozporządzenie określa warunki wspierania środkami budżetu państwa na 1999 r. lokalnych programów inicjowanych, realizowanych i finansowanych przez organy samorządu województwa, obejmujących swoim zakresem obszar jednego lub kilku powiatów, mających na celu zmniejszenie negatywnych skutków bezrobocia oraz tworzenie dodatkowych miejsc pracy. Środki z rezerwy mogą być przeznaczone na dotacje celowe dla jednostek samorządu terytorialnego na dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej podmiotów prowadzących działalność gospodarczą z przeznaczeniem na dofinansowanie inwestycji mających na celu tworzenie dodatkowych miejsc pracy na bazie majątku restrukturyzowanych podmiotów, w tym wydzielania spółek zależnych. MSP mogą być podmiotami korzystającymi bezpośrednio ze środków przeznaczanych na lokalne programy restrukturyzacyjne.

83	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 17 sierpnia 1999 r. w sprawie określenia urzędów celnych, w których są dokonywane czynności przewidziane przepisami prawa celnego w zależności od rodzaju towarów lub procedur celnych, którymi mogą być obejmowane towary w poszczególnych urzędach celnych	99.08.17.	Dz.U. Nr 73, poz. 818	99.09.17	Rozporządzenie ustala wykaz urzędów celnych, w których są dokonywane czynności przewidziane przepisami prawa celnego w zależności od rodzaju towarów lub procedur celnych, którymi mogą być obejmowane towary w poszczególnych urzędach celnych.
84	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 24 sierpnia 1999 r. w sprawie wyjaśnień do Taryfy celnej.	99.08.24.	Dz.U. Nr 74, poz. 830.	99.09.23	Rozporządzenie ogłasza wyjaśnienia do Taryfy celnej zapewniające jednolitą i właściwą interpretację Zharmonizowanego Systemu Oznaczania i Kodowania Towarów, Scalonej Nomenklatury oraz Polskiej Scalonej Nomenklatury Towarowej Handlu Zagranicznego.
85	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 31 sierpnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu stosowania uproszczonego sposobu dokumentowania pochodzenia towarów	99.08.31.	Dz.U. Nr 74, poz. 832	99.09.23	Rozporządzenie określa szczegółowe zasady i tryb stosowania uproszczonego sposobu dokumentowania pochodzenia towarów. Osoba ubiegająca się o udzielenie pozwolenia na stosowanie uproszczonego sposobu dokumentowania pochodzenia towarów składa wnioski do organu celnego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę wnioskodawcy. Pozwolenie na stosowanie uproszczonego sposobu dokumentowania pochodzenia towarów wydaje dyrektor urzędu celnego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę wnioskodawcy. Pozwolenie wydaje się na czas określony przez wnioskodawcę, nie dłuższy niż 3 lata. Osoba posiadająca pozwolenie może potwierdzać pochodzenie towarów w rozumieniu umów o wolnym handlu w formie deklaracji złożonej na fakturze, specyfikacji wysyłkowej lub innym dokumencie, który opisuje towary w sposób wystarczający do ich identyfikacji.
86	Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 10 września 1999 r. w sprawie trybu i form ogłaszania, udostępniania i rozpowszechniania wyników informacji statystycznych	99.09.10.	Dz.U. Nr 75, poz. 842	99.10.01	Powszechna dostępność wyników informacji statystycznych statystyki publicznej jest zapewniana przez zamieszczanie w wydawnictwach Głównego Urzędu Statystycznego, urzędów statystycznych oraz innych organów prowadzących badania statystyki publicznej wyników informacji statystycznych charakteryzujących sytuację ekonomiczną, demograficzną, społeczną oraz środowisko naturalne, ogłaszanie podstawowych wielkości i wskaźników do celów określonych każdorazowo w odrębnych przepisach, podawanie do wiadomości w środkach masowego przekazu, udzielanie informacji, na podstawie danych zgromadzonych w wyniku badań statystycznych, w szczególności za pośrednictwem informatoriów statystycznych działających w Głównym Urzędzie Statystycznym i urzędach statystycznych. Ogłaszanie, udostępnianie i rozpowszechnianie wyników informacji statystycznych i badań statystycznych prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny i urzędy statystyczne odbywa się w formie drukowanych opracowań sygnałowych i wydawnictw statystycznych, na nośnikach elektronicznych oraz przez podawanie informacji w sieci Internet.

87	Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 14 września 1999 r. w sprawie wprowadzenia zakazu i ograniczenia obrotu specjalnego z zagranicą	99.09.14.	Dz.U. Nr 77, poz. 865	99.09.24	Rozporządzenie ustanawia listę kategorii uzbrojenia, które mogą być objęte zakazami i ograniczeniami obrotu specjalnego z zagranicą. Wprowadza się zakaz wywozu z polskiego obszaru celnego oraz przewozu przez polski obszar celny broni, amunicji, materiałów wybuchowych oraz wyrobów i ich części lub technologii o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym do państw, których lista stanowi załącznik do rozporządzenia. Wprowadza się ograniczenie wywozu z polskiego obszaru celnego oraz przewozu przez polski obszar celny broni, amunicji, materiałów wybuchowych oraz wyrobów i ich części lub technologii o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym do państw, których lista stanowi załącznik do rozporządzenia.
88	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 14 września 1999 r. w sprawie wyznaczenia dróg celnych oraz określenia zasad poruszania się i przemieszczania towarów po tych drogach	99.09.14.	Dz.U. Nr 77, poz. 870	99.10.08	Rozporządzenie wyznacza drogi celne prowadzące do najbliższej położonych urzędów celnych. Środki transportu poruszające się drogą celną nie mogą, bez zgody organu celnego, zmieniać trasy przejazdu ani zatrzymywać się. Przeladunek towarów przemieszczanych po drogach celnych może nastąpić wyłącznie za zgodą organu celnego i w obecności funkcjonariusza celnego. Organ celny może nałożyć na towary przemieszczane drogą celną zamknięcia celne, zarządzić ich konwojowanie lub strzeżenie, a także podjąć inne działania uniemożliwiające usunięcie towarów spod dozoru celnego i zapewniające przedstawienie towaru w nienaruszonym stanie.
89	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 15 września 1999 r. w sprawie wzoru wniosku o dokonanie zwrotu lub umorzenia należności celnych oraz dokumentów, które należy do niego dołączyć	99.09.15.	Dz.U. Nr 77, poz. 871	99.10.08	Ustala się wzór wniosku o dokonanie zwrotu lub umorzenia należności celnych, stanowiący załącznik do rozporządzenia. Do wniosku należy dołączyć dokumenty, których przedstawienie było niezbędne do nadania towarom przeznaczenia celnego, dowód uiszczenia należności celnych, w wypadku gdy wniosek dotyczy zwrotu należności celnych, opis okoliczności uzasadniających złożenie wniosku oraz dokumenty potwierdzające te okoliczności.
90	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 27 września 1999 r. w sprawie warunków wykonywania czynności kontroli celnej	99.09.27.	Dz.U. Nr 80, poz. 909	99.10.22	Rozporządzenie ustala warunki wykonywania czynności kontroli celnej, w tym warunki kontroli celnej towarów wprowadzanych na polski obszar celny i wyprawianych z polskiego obszaru celnego, warunki kontroli procedur celnych i procedury uproszczonej, warunki kontroli celnej wykonywanej w składach celnych, wolnych obszarach celnych lub składach wolnocłowych oraz agencjach celnych oraz warunki kontroli celnej wykonywanej poza urzędem celnym albo miejscem wyznaczonym lub uznanym przez organ celny.

91	Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 7 września 1999 r. w sprawie szczególnych wymagań w stosunku do stacji kontroli pojazdów	99.09.07.	Dz.U. Nr 81, poz. 918	99.10.20	Rozporządzenie określa szczegółowe wymagania w stosunku do stacji kontroli pojazdów przeprowadzających badania techniczne w określonym rozporządzeniem zakresie, wzory dokumentów związanych z uzyskaniem upoważnień do ich przeprowadzania oraz wzór upoważnienia. Starosta jest organem, w którego kompetencjach leży wydawanie, na pisemny wniosek, upoważnienia stacji kontroli pojazdów o podstawowym zakresie badań technicznych, rozszerzonym lub jako okręgowej stacji kontroli pojazdów. Starosta, po rozpatrzeniu wniosku i stwierdzeniu, że jednostka spełnia wymagane warunki, wydaje upoważnienie, określając w nim: (1) pojazdy, których badanie może być przeprowadzone w danej stacji kontroli pojazdów, a w przypadku stacji o podstawowym zakresie badań – również zakres badań dodatkowych, (2) imiennie uprawnionych diagnostów upoważnionych do dokonywania badań technicznych pojazdów oraz zakres ich upoważnienia.
92	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 8 października 1999 r. w sprawie rodzajów dokumentów mających znaczenie dla kontroli celnej i osób zobowiązanych do ich przechowywania	99.10.08.	Dz.U. Nr 87, poz. 972	99.11.10	Rozporządzenie ustanawia szczegółową listę dokumentów mających znaczenie dla kontroli celnej oraz listę osób upoważnionych lub zobowiązanych do ich przechowywania. Regulacja ta ma istotne znaczenie dla wszystkich podmiotów prowadzących lub obsługujących obrót gospodarczy z zagranicą
93	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 14 października 1999 r. w sprawie wykazu gwarantów uprawnionych do udzielania gwarancji składanych jako zabezpieczenie pokrycia kwot wynikających z długów celnych	99.10.14.	Dz.U. Nr 87, poz. 973	99.11.10	Rozporządzenie ustala wykaz 20 podmiotów, które są uprawnione do udzielania gwarancji składanych jako zabezpieczenie pokrycia kwot wynikających z długów celnych. Regulacja ta ma istotne znaczenie dla wszystkich podmiotów prowadzących lub obsługujących obrót gospodarczy z zagranicą.
94	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 29 października 1999 r. w sprawie zasad dokonywania skupu i sprzedaży walut obcych i dewiz przez inne niż banki osoby prawne oraz podmioty nie będące osobami prawnymi	99.10.29.	Dz.U. Nr 90, poz. 1009	99.11.22	Rozporządzenie określa zasady dokonywania skupu i sprzedaży walut obcych i dewiz przez inne niż banki osoby prawne i podmioty nie będące osobami prawnymi. Skup i sprzedaż walut obcych i dewiz może być wykonywany na podstawie upoważnienia Prezesa Narodowego Banku Polskiego. Czynności te powinny być ewidencjonowane w sposób trwały i ciągły, a ewidencjonowaniu podlegają: data transakcji, określenie rodzaju transakcji (kupno-sprzedaż-dekretacja księgową), nazwa i ilość walut obcych i dewiz będących przedmiotem transakcji, cena (kurs waluty) i równowartość transakcji dewizowych w złotych.
95	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 29 listopada 1999 r. w sprawie kas rejestrujących	99.10.29.	Dz.U. Nr 98, poz. 1143	00.01.01	W okresie od dnia 1 stycznia 2000 r. do dnia 31 grudnia 2000 r. obowiązek ewidencjonowania obrotu i kwot podatku należnego przy zastosowaniu kas rejestrujących dotyczy podatników, u których wysokość obrotów osiągniętych z działalności określonej w art. 29 ust. 1 ustawy z dn. 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym w ciągu 1999 r. przekroczyła 40 000 zł. W okresie do dnia 31 grudnia 2000 r. zwalnia się z tego obowiązku podatników opłacających podatek dochodowy w formie karty podatkowej. Podatnicy rozpoczynający działalność gospodarczą w 2000 r. obowiązani są do ewidencjonowania z dn. Przekroczenia w roku podatkowym obrotu w wysokości 20 000 zł.

96	Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 16 grudnia 1999 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów	99.12.16.	Dz.U. Nr 105, poz. 1199	00.01.01	Rozporządzenie określa podmioty obowiązane do prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów, rodzaj oraz sposób jej prowadzenia, szczegółowe warunki, jakim powinna odpowiadać ta księga, aby stanowiła dowód pozwalający na określenie zobowiązań podatkowych, a także szczegółowy zakres obowiązków związanych z jej prowadzeniem.
97	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 17 grudnia 1999 r. w sprawie wykazu towarów, którymi obrót z zagranicą wymaga koncesji	99.12.16.	Dz.U. Nr 111, poz. 1295	99.01.01	Rozporządzenie ustala wykaz towarów, którymi obrót z zagranicą wymaga koncesji.
98	Zarządzenie Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dn. 31 grudnia 1998 r. w sprawie wykazu walut obcych będących walutami wymiennymi	98.12.31.	M.P. Nr 2, poz. 11	99.01.12.	Zarządzenie określiło 25 walut obcych, które uznane są za wymienne, co istotne przede wszystkim dla podmiotów prowadzących wymianę międzynarodową oraz dla podmiotów prowadzących obrót walutami (np. kantorów wymiany walut). Jako waluty wymienne uznane zostały: dolar amerykański (USD), dolar australijski (AUD), dolar kanadyjski (CAD), drachma grecka (GRD), escudo portugalskie (PTE), euro (EUR), forint węgierski (HUF), frank belgijski (BEF), frank francuski (FRF), frank luksemburski (LUF), frank szwajcarski (CHF), funt brytyjski (GBP), funt irlandzki (IEP), gulden holenderski (NLG), jen japoński (JPY), korona duńska (DKK), korona norweska (NOK), korona szwedzka (SEK), korona czeska (CZK), lir włoski (ITL), marka fińska (FIM), marka niemiecka (DEM), peseta hiszpańska (ESP), szyling austriacki (ATS), międzynarodowa jednostka pieniężna emitowana przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy (SDR).
99	Obwieszczenie Ministra Finansów z dn. 21 stycznia 1999 r. w sprawie stawki odsetek za zwłokę od zaległości podatkowych	99.01.21.	M.P. Nr 4, poz. 23	99.01.21.	Stawka odsetek za zwłokę od zaległości podatkowych, poczynając od dnia 21 stycznia 1999 r., wynosi 34% kwoty zaległości w stosunku rocznym (obowiązywała do 18 listopada 1999 r.)
100	Obwieszczenie Ministra Finansów z dn. 22 stycznia 1999 r. w sprawie wysokości obowiązkowej opłaty z tytułu niespełnienia obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego	99.01.22.	M.P. Nr 4, poz. 24	99.01.01.	W 1999 r. osoba, która nie wypełnia obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego, jest obowiązana wnieść opłatę w wysokości: 1) w ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów: a) samochody osobowe 2 300 zł, b) samochody ciężarowe i autobusy 3 500 zł, c) pozostałe pojazdy 270 zł, 2) w ubezpieczeniu budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych 430 zł, 3) w ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego 60 zł, 4) w ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej podmiotów wykonujących doradztwo podatkowe za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności doradztwa podatkowego 2 100 zł.

101	Obwieszczenie Ministra Finansów z dn. 18 lutego 1999 r. w sprawie wykazu gwarantów uprawnionych do udzielania gwarancji składanych jako zabezpieczenie pokrycia kwot wynikających z długów celnych	99.01.18.	M.P. Nr 6, poz. 69	99.02.25.	W obwieszczeniu ustalony został wykaz gwarantów uprawnionych do udzielania gwarancji składanych jako zabezpieczenie pokrycia kwot wynikających z długów celnych, obejmujący 80 banków i 23 zakłady ubezpieczeń. Obwieszczenie ma znaczenie dla MSP prowadzących działalność obejmującą obrót międzynarodowy.
102	Uchwała Rady Polityki pieniężnej z dn. 24 marca 1999 r. w sprawie tempa kroczącej dewaluacji	99.03.24.	M.P. Nr 11, poz. 161	99.03.25	Uchwała określa tempo kroczącej dewaluacji – wartość koszyka walut wymiennalnych wyrażonych w złotych będzie zwiększana w tempie około 0,3% miesięcznie.
103	Uchwała Rady Polityki pieniężnej z dn. 24 marca 1999 r. w sprawie dopuszczalnego przedziału wahań kursów walut obcych i wartości dewizowych wyrażonych w złotych	99.03.24.	M.P. Nr 11, poz. 162	99.03.31	Uchwała określa dopuszczalne wahania kursów średnich Narodowego Banku Polskiego - nie mogą przekraczać w górę lub w dół 15% ustalonego na dany dzień parytetu centralnego.
104	Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dn. 5 maja 1999 r. w sprawie wykazu środków ochrony roślin dopuszczonych do obrotu i stosowania	99.05.05.	M.P. Nr 19, poz. 262	99.06.01	Obwieszczenie ogłasza wykaz środków ochrony roślin dopuszczonych do obrotu i stosowania decyzjami wydanymi do dnia 29 kwietnia 1999 r., stanowiący załącznik do obwieszczenia.
105	Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dn. 31 sierpnia 1999 r. w sprawie wykazu środków farmaceutycznych i materiałów medycznych stosowanych wyłącznie u zwierząt, dopuszczonych do obrotu w kraju	99.08.31.	M.P. Nr 30, poz. 462	99.09.24	Obwieszczenie zawiera wykaz środków farmaceutycznych i materiałów medycznych stosowanych wyłącznie u zwierząt, dopuszczonych do obrotu w kraju na podstawie wpisów do Rejestru Środków Farmaceutycznych i Materiałów Medycznych Stosowanych Wyłącznie u Zwierząt, według stanu na dzień 1 lipca 1999 r.
106	Uchwała Rady Polityki Pieniężnej z dn. 22 września 1999 r. w sprawie ustalenia założeń polityki pieniężnej na rok 2000	99.09.22.	M.P. Nr 32, poz. 499	00.01.01	Uchwała ustala założenia polityki pieniężnej na rok 2000. Zgodnie ze średniookresową strategią polityki pieniężnej na lata 1999-2003, przyjętą przez Radę Polityki Pieniężnej, najważniejszym celem polityki pieniężnej realizowanej przez bank centralny jest obniżanie inflacji, a w dalszej perspektywie stabilizacja cen, co jest niezbędne dla zbudowania trwałych fundamentów długofalowego wzrostu gospodarczego. Podstawową zasadą polityki pieniężnej jest realizacja celu inflacyjnego w sposób bezpośredni. Średniookresowym celem polityki pieniężnej jest obniżenie inflacji w 2003 r. poniżej 4%. Z punktu widzenia interesów MSP strategia polityki pieniężnej prowadzona przez Radę Polityki Pieniężnej jest niezwykle istotnym elementem wpływającym na warunki prowadzenia działalności gospodarczej. Stabilizowanie fundamentów długofalowego wzrostu gospodarczego, głównie poprzez obniżanie inflacji, stwarza warunki dla trwałego rozwoju sektora MSP.
107	Obwieszczenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dn. 17 listopada 1999 r. w sprawie wysokości zasiłku dla bezrobotnych	99.11.17.	M.P. Nr 36, poz. 544	99.11.22.	Zgodnie z obwieszczeniem w okresie od dnia 1 grudnia 1999 r. do dnia 29 lutego 2000 r. wysokość zasiłku dla bezrobotnych, o którym mowa w art. 24 ust. 1 powołanej ustawy, wynosi 406,30 zł.

108	Obwieszczenie Ministra Finansów z dn. 18 listopada 1999 r. w sprawie stawki odsetek za zwłokę od zaległości podatkowych	99.11.18.	M.P. Nr 37, poz. 566	99.11.30	Stawka odsetek za zwłokę od zaległości podatkowych, poczynając od dnia 18 listopada 1999 r., wynosi 41% kwoty zaległości w stosunku rocznym.
109	Konwencja o odpowiedzialności osób utrzymujących hotele za rzeczy wniesione przez gości hotelowych, sporządzona w Paryżu dnia 17 grudnia 1962 r.	97.02.04.	Dz.U. Nr 22, poz. 197	99.03.19	Osoby utrzymujące hotele są odpowiedzialne za uszkodzenie, zniszczenie lub utratę rzeczy wniesionych do hotelu przez gościa hotelowego, który zatrzymuje się w hotelu i dysponuje w nim pomieszczeniem. Odpowiedzialność jest ograniczona do równowartości 3 000 franków w złocie. Odpowiedzialność osoby utrzymującej hotel nie podlega ograniczeniu: 1) jeśli rzeczy zostały jej oddane na przechowanie, 2) jeśli odmówiła ona przyjęcia na przechowanie rzeczy, które zobowiązana jest przyjąć. Osoba utrzymująca hotel jest odpowiedzialna bez ograniczenia, jeśli uszkodzenie, zniszczenie lub utrata rzeczy nastąpiły z jej winy umyślnej lub nieumyślnej albo z winy osób, za które jest ona odpowiedzialna. Wszelkie ogłoszenie lub umowa wyłączające lub ograniczające z góry odpowiedzialność osoby utrzymującej hotel są nieważne i nie wywołują skutków prawnych.

5.2. Prawo pracy w wybranych krajach

Regulacje prawa pracy zajmują szczególne miejsce we współczesnych systemach prawnych rozwiniętych państw, gdyż z jednej strony mają gwarantować niezbędną ochronę pracownikom i stwarzać warunki do rozwoju zawodowego, z drugiej zaś nie powinny stanowić nadmiernego obciążenia dla pracodawców. Szczególnie dotkliwie nakładanie nadmiernych obowiązków mogą odczuwać małe i średnie przedsiębiorstwa. Z tego powodu w wielu państwach przewidziano dla nich regulacje specjalne.

5.2.1. Ogólne założenia systemów prawa pracy

Wielka Brytania

Na kształt systemu prawa pracy w Wielkiej Brytanii największy wpływ wywierają: tradycja *common law* (czyli kształtowanie systemu prawnego przez precedensy), praktyka zawierania układów zbiorowych pracy oraz coraz większa liczba aktów ustawodawczych regulujących tę materię. Tradycyjnie brytyjskie stosunki pracy opierały się na zasadzie minimalnego udziału państwa. Podstawową instytucją była indywidualna umowa o pracę. Praktyka sądów zrównała z czasem z umowami o pracę postanowienia układów zbiorowych. W związku z ich rolą, zakres regulacji ustawowych był niewielki. W ostatnim trzydziestoleciu, głównie w konsekwencji członkostwa w Unii Europejskiej, ustawodawstwo państwa zaczęło odgrywać coraz istotniejszą rolę. Nadal nie jest ono kompleksowe i nie reguluje całego obszaru, jaki tradycyjnie obejmują regulacje kodeksowe innych państw.

Niemcy

Na niemiecki system prawa pracy składają się: ustawodawstwo państwowe, rozwinięta sfera układów zbiorowych oraz kształtowanie stosunków pracy na szczeblu przedsiębiorstwa¹. Ustawodawstwo gwarantuje minimalne standardy pracy chroniące pracowników przed ryzykiem utraty zdrowia i życia, nadmiernym wysiłkiem, szkodliwymi i uciążliwymi warunkami pracy. Obok szeregu ustaw i aktów wykonawczych istotną rolę, jako źródło prawa pracy, odgrywa kodeks cywilny, który znajduje zastosowanie przede wszystkim do umów o pracę i indywidualnych stosunków pracy.

Porównywalną rolę do przepisów wydawanych przez państwo odgrywają układy zbiorowe pracy, zawierane między związkami zawodowymi a organizacjami pracodawców. Strony układów zbiorowych pracy działają autonomicznie, niezależnie od organizacji państwowych, jednakże w ramach obowiązującego prawa. Prawa i obowiązki stron ustanowione w układzie zbiorowym pracy znajdują zastosowanie tylko do organizacji je zawierających. Jednak postanowienia układu zbiorowego dają często początek jednolitej praktyce warunków pracy w całym kraju. Dzięki temu układy zbiorowe pracy upodobniły się do przepisów powszechnie obowiązującego prawa.

Porozumienia zakładowe zawierane przez pracodawcę i radę zakładową mają charakter normatywny i wywierają taki sam wpływ na indywidualny stosunek pracy co postanowienia układowe².

---

¹ Por. F. Gamillscheg, *Kollektives Arbeitsrecht*, band I, Monachium 1997 r.

² M. Weiss, *Labour Law and Industrial Relations in Germany*, w: *International Encyclopaedia for Labour Law and Industrial Relations*, red. R. Blanpain, tom 7, Deventer-Boston 1994 r., s. 35 i n.

Francja

Trzonem francuskiego systemu prawa pracy jest ustawodawstwo państwa. Generalne zasady prawa pracy zawarte zostały w konstytucji. Głównym źródłem prawa pracy jest kodeks pracy, który stanowi kompilację rozmaitych uregulowań i norm prawnych z zakresu prawa. Natomiast działalność normatywna partnerów socjalnych pełni rolę uzupełniającą w stosunku do norm wydawanych przez państwo.

Włochy

Prawo pracy we Włoszech obejmuje:

- indywidualne prawo pracy – normy pochodzenia ustawowego i układowego, które regulują indywidualny stosunek pracy wiążący pracodawcę i pracownika;
- prawo związkowe – normy stanowione przez państwo bądź samych partnerów socjalnych, które regulują organizację i działanie związków zawodowych, stowarzyszeń pracodawców, stosunki między tymi organizacjami, między nimi i ich członkami, pozostałymi pracownikami oraz organami państwa;
- prawo ubezpieczeń społecznych – normy dotyczące obligatoryjnego ubezpieczenia społecznego i systemu zabezpieczenia społecznego.

Wymienione regulacje dotyczą wyłącznie sektora prywatnego, zatrudnienie w sektorze publicznym regulowane jest przepisami administracyjnymi.

Prawo pracy jest postrzegane jako zespół norm o charakterze imperatywnym mających na celu ochronę pracownika jako słabszej strony stosunku pracy. Konsekwencją jest zasada, iż przepisy prawa pracy nie mogą być zmieniane na gorsze przez postanowienia umów o pracę i układów zbiorowych.

Stany Zjednoczone

W Stanach Zjednoczonych interwencja państwa w stosunki pracy jest bardzo ograniczona. Zadaniem państwa jest regulowanie i ułatwianie procedur, za pomocą których same strony mogą rozwiązać dzielące je różnice i dochodzić do porozumienia. Takie podejście spowodowało powszechne zawieranie układów zbiorowych pracy. Poza ograniczoną regulacją określonych minimalnych standardów zatrudnienia reszta podlega negocjacom zbiorowym.

5.2.2. Czas pracy i elastyczność zatrudnienia

Rozwój gospodarki wymaga rozwiązań zwiększających dyspozycyjność pracownika. Pracodawca w coraz większym stopniu wykorzystuje takie rozwiązania jak praca zmianowa czy praca w porze nocnej. Konieczność szybkiego reagowania na zmieniające się potrzeby przedsiębiorstw powoduje częstsze zatrudnianie w godzinach nadliczbowych. Postępująca globalizacja gospodarki oraz dynamiczny rozwój technologii wymuszają konieczność stosowania elastycznych rozwiązań na rynku pracy i odchodzenie od dotychczasowych regulacji koncentrujących się na stabilności i pewności zatrudnienia.

Wielka Brytania

Od 1998 roku obowiązuje tygodniowy, maksymalny limit czasu pracy wynoszący 48 godzin w 17 tygodniowym okresie rozliczeniowym. Okres rozliczeniowy może być przedłużony do 26 tygodni, a na podstawie układu zbiorowego nawet do 52 tygodni. Niestosowanie limitu dopuszczalne jest za zgodą pra

cownika. Wprowadzono również ograniczenia w dopuszczalności pracy w porze nocnej – przeciętnie 8 godzin w ciągu kolejnych 24 godzin w 17 tygodniowym okresie rozliczeniowym. Pracownik ma prawo do 20-minutowej przerwy na odpoczynek, jeśli pracuje co najmniej 6 godzin dziennie oraz zagwarantowane prawo do czterotygodniowego płatnego urlopu.

Niemcy

Czas pracy nie powinien przekraczać 8 godzin dziennie, choć może być przedłużony do 10 godzin dziennie pod warunkiem, że w ciągu 6 miesięcy kalendarzowych albo w ciągu 24 tygodni przeciętnie nie jest dłuższy od 8 godzin. Pracownicy powinni korzystać z całodobowej przerwy w pracy wynoszącej nieprzerwanie co najmniej 11 godzin. Jeżeli dzienny czas pracy wynosi więcej niż 6 godzin, pracownicy mają prawo do stałej przerwy w wymiarze co najmniej 30 minut. Czas pracy w nocy nie powinien przekraczać 8 godzin.

Prawo niemieckie przewiduje możliwość uelastycznienia czasu pracy w drodze układu zbiorowego np. wydłużenie do dziesięciu godzin dziennie albo zastosowanie innego okresu rozliczeniowego. W przypadku trudności gospodarczych pracodawcy możliwe jest przejściowe skrócenie czasu pracy pracowników połączone ze zmniejszeniem wynagrodzenia.

Francja

Podstawowy, efektywny czas pracy (bez wliczania przerw na posiłki i innych) określono na 35 godzin tygodniowo³. Przerwy z przyczyn leżących po stronie pracodawcy (przestoje) wlicza się do czasu pracy. Podstawowy tygodniowy czas pracy może być modyfikowany przez cały lub przez część roku, zgodnie z potrzebami i w zależności od aktywności przedsiębiorstwa, ale pod warunkiem zachowania średniej ustawowej długości czasu pracy w ciągu roku. Wprowadzenie zmian systemu czasu pracy powinno być uzgodnione ze związkami zawodowymi lub inną reprezentacją pracowniczą.

Francuski kodeks pracy dopuszcza również stosowanie zindywidualizowanego rozkładu czasu pracy w niektórych rodzajach produkcji i działalności zawodowej (np. przedsiębiorstwa przemysłowe, urzędy publiczne, wolne zawody) pod warunkiem braku sprzeciwu ze strony właściwego przedstawicielstwa pracowniczego. W przedsiębiorstwach, w których nie działa przedstawicielstwo pracowników indywidualne rozkłady czasu pracy ustala się za zezwoleniem inspektora pracy.

Włochy

Obowiązujący ustawowy czas pracy to 48 godzin tygodniowo. Na mocy układów u większości pracodawców został on jednak skrócony do 40 godzin i pięciu dni w tygodniu. W sektorze publicznym normą jest 36-godzinny tydzień pracy. Limit może zostać przekroczony w celu wykonania prac przygotowawczych i kończących (np. przygotowanie materiałów, czyszczenie maszyn itp.), napraw, przeglądów i konserwacji maszyn.

Pracą w godzinach nadliczbowych jest praca wykonywana ponad limit 48 godzin tygodniowo lub 8 godzin dziennie i nie może co do zasady przekraczać 2 godzin dziennie i 12 godzin tygodniowo. Konieczne jest zezwolenie inspektora pracy. Za pracę w godzinach nadliczbowych pracownik ma prawo do dodatkowej płacy, stanowiącej określony procent stawki płacy. Układy zbiorowe pracy

---

³ Obowiązek skrócenia czasu pracy do 35 godzin tygodniowo wprowadzono od 1 lutego 2000 roku. Nie dotyczy on firm zatrudniających poniżej 20 osób, które mają czas na przyjęcie tych rozwiązań do 2003 roku.

wprowadzają również roczne limity godzin nadliczbowych, zazwyczaj 150 godzin rocznie, zaś w firmach zatrudniających mniej niż 200 pracowników – 200 godzin rocznie⁴.

Stany Zjednoczone

W prawodawstwie Stanów Zjednoczonych nie ma powszechnie obowiązujących przepisów wyznaczających dozwolony czas pracy. Jediną powszechnie obowiązującą regulacją jest obowiązek pracodawcy wypłacania pracownikowi dodatkowego wynagrodzenia za godziny przepracowane ponad 40 godzin tygodniowo. Nie ma też ustawowego obowiązku wprowadzenia płatnego urlopu wypoczynkowego. W znacznej mierze czas pracy jest jednak przedmiotem ustaleń układowych i kontraktowych.

Zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy

W 1998 roku 17% wszystkich zatrudnionych w państwach członkowskich Unii Europejskiej pracowało w niepełnym wymiarze czasu pracy, z czego aż 80% stanowiły kobiety⁵. Stosowanie zatrudnienia częściowego stanowi jeden z podstawowych elementów polityki zwiększenia zatrudnienia. Taka forma jest bardziej opłacalna dla pracodawców. Osoby zatrudniane w niepełnym wymiarze czasu pracy nie korzystają często z pełni praw pracowniczych.

Stosowanie zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu pracy stało się jednym z głównych czynników stymulujących wzrost zatrudnienia w Wielkiej Brytanii. Część uprawnień pracowniczych uzależniono bowiem od ilości godzin przepracowanych tygodniowo. Osoba zatrudniona w wymiarze mniejszym niż 8 godzin tygodniowo nie korzysta z uprawnień przysługujących w związku ze zwalnianiem pracowników z przyczyn dotyczących pracodawcy, a także odnoszących się do niezgodnego z prawem rozwiązania stosunku pracy, gwarantowanego wynagrodzenia oraz świadczeń macierzyńskich. Również zarobki osób zatrudnionych na część etatu są w przeliczeniu na 1 godzinę pracy niższe niż zarobki osób zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu pracy.

We Włoszech zatrudnianie pracowników w niepełnym wymiarze czasu pracy napotykało na silny opór ze strony związków zawodowych. Zmiana nastawienia central związkowych nastąpiła wraz z wysunięciem postulatów skrócenia czasu pracy. Specyficznym rozwiązaniem włoskim, mającym wpływ na poziom zatrudnienia, są zawierane przez partnerów socjalnych tzw. umowy solidarnościowe, w ramach których pracodawcy w zamian za skrócenie czasu pracy i zmniejszenie wynagrodzenia zobowiązują się do utrzymania dotychczasowego poziomu zatrudnienia lub nawet zatrudnienia nowych pracowników⁶.

Umowy terminowe

W krajach zachodnich w ostatnim czasie wzrasta rola umów zawieranych na czas określony. We Francji w ciągu ostatniego dziesięciolecia liczba zawieranych umów terminowych wzrosła o około 50%⁷. W sumie w 1998 roku w krajach UE 13% pracowników wykonywało pracę na podstawie umów

---

⁴ T. Treu, *Labour Law and Industrial Relations in Italy*, w: *International Encyclopaedia for Labour Law and Industrial Relations*, red. R. Blanpain, tom 7, Deventer–Boston, 1991 r., s. 65.

⁵ Eurostat.

⁶ T. Treu, *Labour Law and Industrial Relations in Italy*, Milan, 1998 r., s. 125.

⁷ R. Blanpain, *Współzależność gospodarcza i prawo pracy*, w: *Referaty na VI Europejski Kongres Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego*, Warszawa 1999 r., s. 67.

terminowych⁸. Częstsze wykorzystywanie tej formy zatrudnienia w wyraźny sposób sprzyja zwiększaniu liczby miejsc pracy. W 1995 roku, w krajach Unii Europejskiej 50% osób, które zostały zatrudnione, a które nie miały wcześniej stałego zatrudnienia, znalazło pracę na czas określony⁹. Popularność tej formy wśród pracodawców wynika głównie z wyeliminowania problemu zasadności czy słuszności wypowiedzenia umowy, gdyż rozwiązuje się ona z upływem okresu na jaki została zawarta. Istotne są odpowiednie zmiany w prawie pracy dopuszczające w miarę swobodne korzystanie z tej formy.

Przykładem liberalizacji w zakresie stosowania umów terminowych była niemiecka ustawa o rozwoju zatrudnienia (1985 r.)¹⁰, która dopuściła możliwość zawierania umowy na okres 24 miesiące bez podawania przyczyn. Ułatwienie to dotyczyło przede wszystkim małych firm – do 20 pracowników oraz firm nowoutworzonych.

W Stanach Zjednoczonych osoby zatrudnione w oparciu o umowy terminowe stanowią ponad 5% ogółu pracowników. Wybór tej formy oznacza dla pracodawców mniejsze koszty zatrudnienia, gdyż pracownicy ci nie korzystają z pełni uprawnień pracowniczych.

Agencje pracy czasowej

Swoistą odmianą zatrudnienia terminowego jest zatrudnienie w oparciu o tzw. „agencje pracy czasowej”. Agencje pracy czasowej pośredniczą w stosunkach pomiędzy pracodawcą a pracobiorcą. Często występują również formalnie w charakterze podmiotu zatrudniającego. Korzystanie z tego rodzaju zatrudnienia jest szczególnie atrakcyjne w przypadku konieczności zastąpienia nieobecnego pracownika.

5.2.3. Uprawnienia związków zawodowych

W ustawodawstwach wielu państw występują oprócz związków zawodowych inne formy przedstawicielstwa pracowniczego na szczeblu zakładowym. W małych i średnich przedsiębiorstwach istnienie zakładowych organizacji związkowych należy do rzadkości, co wynika zarówno ze skomplikowanego trybu tworzenia związku zawodowego, jak też niechętej postawy pracodawców.

Wielka Brytania

W Wielkiej Brytanii istnieją trzy główne kategorie struktur związkowych:

- zrzeszające przedstawicieli szczególnych specjalności;
- zrzeszające przedstawicieli danej gałęzi przemysłu;
- zrzeszające pracowników niezależnie od wykonywanego zawodu.

Na szczeblu zakładu pracy interesy pracowników, głównie w negocjacjach zbiorowych, reprezentuje „shop steward”. Jest on reprezentantem związku zawodowego, wybieranym zwykle przez członków związku danego zakładu pracy, rzadziej powoływanym przez wyższe szczeble organizacji związkowej.

---

⁸ Eurostat.

⁹ R. Blanpain *Współzależność gospodarcza i prawo pracy*, w: *Referaty na VI Europejski Kongres Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego*, Warszawa 1999, s. 67.

¹⁰ Beschäftigungsförderungsgesetz, 1985.

Niemcy

W prawie niemieckim rady zakładowe są wybierane u pracodawców sektora prywatnego, którzy zatrudniają co najmniej pięciu pracowników, niezależnie od narodowości, miejsca zamieszkania czy siedziby pracodawcy, włączając w to również przedstawicielstwa firm zagranicznych.

Uprawnienia rad zakładowych można podzielić na:

- uprawnienia o charakterze informacyjno-opiniotwórczym – prawo do informacji, formułowania zaleceń, przedstawiania swego stanowiska i konsultacji;
- uprawnienia o charakterze współstanowiącym – prawo do odmowy wyrażenia zgody oraz prawo do zgłoszenia sprzeciwu, przez co rada może zablokować decyzję pracodawcy.

Rada zakładowa działa w zakresie indywidualnych spraw pracowniczych (np. rozwiązywanie stosunków pracy, kwalifikowanie pracownika do określonej kategorii zaszeregowania, przeniesienie pracownika na inne stanowisko) oraz niektórych spraw ekonomicznych przedsiębiorstwa (prawo do informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, o planowanych zmianach, które mogą wpłynąć na sytuację pracowników, opracowywanie planów łagodzenia ewentualnych niekorzystnych skutków zmian)¹¹.

W przedsiębiorstwach zatrudniających 500 do 2000 osób wybrani pracownicy lub członkowie związków zawodowych są członkami rady nadzorczej przedsiębiorstwa.

Stosunki pracy pracowników pełniących funkcje w przedstawicielstwach zakładowych podlegają szczególnej ochronie. Pracodawca nie może takiemu pracownikowi wypowiedzieć umowy o pracę w czasie trwania kadencji rady zakładowej i przez rok po jej zakończeniu (chyba że zachodzą szczególne, określone prawnie sytuacje, takie jak likwidacja przedsiębiorstwa). Pracowników tych dotyczy również zakaz wypowiedzenia zmieniającego.

Rady zakładowe i związki zawodowe mogą zgodnie z prawem funkcjonować w przedsiębiorstwie niezależnie od siebie¹². Różnica między nimi polega m.in. na tym, iż rada reprezentuje interesy wszystkich pracowników zatrudnionych w zakładzie pracy, a związek zawodowy tylko interesy swoich członków. Instytucje te w praktyce są między sobą mocno powiązane.

Francja

Francuskie prawo pracy przewiduje współistnienie w zakładzie pracy następujących form przedstawicielstwa pracowników:

- delegaci załogi, wybierani we wszystkich przedsiębiorstwach, które zatrudniają powyżej jedenastu pracowników (z wyjątkiem sektora administracji publicznej). Delegat załogi jest odpowiedzialny za czuwanie nad przestrzeganiem prawa w przedsiębiorstwie, wykrywanie nieprawidłowości

---

¹¹ D. Steinmeyer, *Casebook Arbeitsrecht*, Monachium 1994 r., s. 301 i n.

¹² Porównaj obszernie F. Gamillscheg, *Kollektives Arbeitsrecht*, band I, Monachium 1997 r., s. 233 i n.

- wości w jego stosowaniu i powiadamianie o tym inspekcji pracy. W przedsiębiorstwach, w których nie działa komisja przedsiębiorstwa, delegat załogi, z pewnymi ograniczeniami realizuje jej prawa i obowiązki. W razie nieistnienia komisji bezpieczeństwa i higieny, delegat załogi wykonuje wszystkie jej prawa i obowiązki¹³. Stosunek pracy delegata załogi podlega szczególnej ochronie, na wypowiedzenie mu umowy o pracę konieczna jest zgoda komisji przedsiębiorstwa i pozwolenie inspektora pracy;
- komisja przedsiębiorstwa, tworzona we wszystkich przedsiębiorstwach zatrudniających minimum 50 pracowników (z wyjątkiem administracji publicznej.) Kompetencje i uprawnienia komisji można podzielić na dwie sfery: dotyczące zatrudnienia i sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa o charakterze informacyjno-konsultacyjnym oraz dotyczące działalności socjalnej zakładu pracy o charakterze bardziej wiążącym. Stosunek pracy pracowników wybranych do komisji przedsiębiorstwa podlega szczególnej ochronie. Pracodawca, który ma zamiar wypowiedzieć umowę o pracę członkowi komisji ma obowiązek uzyskać jej zgodę, a ponadto zgodę właściwego inspektora pracy;
- komisja bezpieczeństwa i higieny pracy.

Aktywność związków zawodowych na szczeblu przedsiębiorstwa polega głównie na udziale reprezentantów związków zawodowych w komisji przedsiębiorstwa lub pełnieniu funkcji delegata załogi. U danego pracodawcy mogą również działać zakładowe sekcje związku zawodowego.

Włochy

Formą przedstawicielstwa pracowniczego działającą na szczeblu zakładu pracy są delegaci wybierani spośród i przez pracowników przedsiębiorstwa. Wszyscy delegaci wybrani w przedsiębiorstwie tworzą radę delegatów lub radę fabryki. Pełnią oni wszystkie funkcje związkowe na szczeblu zakładowym a 90% delegatów jest jednocześnie członkami związków zawodowych.

Nie obowiązuje jeden model organizacji związków zawodowych czy reprezentacji pracowników na szczeblu przedsiębiorstwa. Warunkiem jest jednak wybór reprezentacji pracowników w sposób oddolny i demokratyczny oraz powiązanie z jedną z reprezentatywnych organizacji związkowych. Członkowie przedstawicielstw są objęci szczególną ochroną przed rozwiązaniem stosunku pracy. W przypadku zwolnienia takiego pracownika, na wspólny wniosek jego i przedstawicielstwa, w którego skład wchodzi, może on być przez sąd niezwłocznie przywrócony do pracy, jeśli przyczyny zwolnienia są nieadekwatne lub niewystarczające.

Działający przez swą reprezentację związek ma prawo do:

- zwoływania zebrań w miejscu pracy, poza godzinami pracy i w godzinach pracy (do 10 godzin płatnych);
- przeprowadzania referendum na terenie zakładu pracy w sprawach związkowych lub w sprawach związanych z pracą;
- rozpowszechniania publikacji;
- w przedsiębiorstwie liczącym co najmniej 200 pracowników do zajmowania pomieszczenia umożliwiającego realizację zadań;
- rekrutowania nowych członków.

---

¹³ J.C. Javillier, *Droit du travail*, Paryż, 1988 r., s. 284 i n.

Przepisy te nie mają zastosowania do przedsiębiorstw małych zatrudniających do 15 pracowników. Ograniczone jest również ich stosowanie w sektorze publicznym.

Stany Zjednoczone

W Stanach Zjednoczonych podstawowym obszarem aktywności związków zawodowych na szczeblu zakładu pracy są negocjacje zbiorowe, co uważa się za przejaw demokratyzacji stosunków i formę partycypacji pracowników w kształtowaniu procesów pracy w przedsiębiorstwie¹⁴. W prawie amerykańskim nie istnieje sformalizowana forma zakładowej reprezentacji pracowniczej. Niekiedy takie reprezentacje są powoływane w drodze układu.

5.2.4. Zróżnicowanie sytuacji prawnej przedsiębiorstw ze względu na poziom zatrudnienia

MSP znacznie mocniej niż firmy duże, silniejsze gospodarczo, odczuwają problemy związane z prze-regulowaniem prawa pracy. Podnoszeniu ich konkurencyjności i wyrównywaniu szans służy między innymi wprowadzanie szczególnych unormowań łagodzących obowiązki pracodawców zatrudniających niewielką liczbę pracowników.

Czas pracy

Wielkość zakładu pracy została uznana za decydujące kryterium przy dokonywaniu zmian tygodniowego wymiaru czasu pracy w prawie francuskim. Dla pracodawców zatrudniających do 20 pracowników wydłużono o pełne 2 lata *vacatio legis* ustawy wprowadzającej krótszy (35 godzinny) tygodniowy wymiar czasu pracy. We Włoszech od wielkości zakładu uzależniono możliwość korzystania przez pracodawców z godzin nadliczbowych w skali roku. Pracodawcy zatrudniający mniej niż 200 pracowników mają do wykorzystania większy limit godzin nadliczbowych.

Uprawnienia pracownicze

Szczególne rozwiązania różnicujące uprawnienia pracownicze ze względu na wielkość zakładu pracy występują w prawie francuskim, np. uprawnienia pracownicze z tytułu prawa do urlopu wychowawczego są ograniczone u pracodawców, którzy zatrudniają mniej niż 100 pracowników. Pracodawca taki może odmówić udzielenia urlopu, jeśli absencję pracownika trudno byłoby pogodzić z należyтым funkcjonowaniem zakładu pracy¹⁵.

W Stanach Zjednoczonych wielkość zakładu pracy również w wyraźny sposób wpływa na zakres uprawnień pracowniczych. Przepisy określające stawkę minimalnego wynagrodzenia stosowane są tylko w firmach osiągających obroty roczne większe niż 500 000 USD. Prawo do świadczeń chorobowych znacznie rzadziej jest zagwarantowane u pracodawców zatrudniających mniej niż 100 pracowników¹⁶. Sytuacja pracowników pod względem wykorzystania urlopu wypoczynkowego jest również bardziej korzystna u pracodawców, zatrudniających ponad 100 pracowników.

---

¹⁴ Por. K.E. Klare, *Traditional Labour Law Scholarship and the Crisis of Collective Bargaining Law: A Reply to Professor Finkin*, w: „Maryland Law Review”, vol. 44 (1985), s. 808.

¹⁵ M. Despax, J. Royot, *International Encyclopaedia for Labor Law and Industrial Relations. France, The Netherlands* 1987 r., pkt 190.

¹⁶ A. Goldman, *International Encyclopaedia for Labor Law and Industrial Relations. United States of America*, Hague-London-Boston 1996 r., pkt 261.

Ustanie stosunku pracy

Pracownicy zatrudnieni w najmniejszych przedsiębiorstwach korzystają ze słabszej ochrony niż pracownicy przedsiębiorstw średnich i dużych. W prawie włoskim od wielkości zakładu pracy uzależniono rodzaj regulacji prawnej stosowanej do dokonywanych zwolnień. W odniesieniu do pracodawców zatrudniających mniej niż 15 pracowników przewidziano stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego, natomiast powyżej tej granicy zastosowanie znajdują odpowiednie przepisy prawa pracy o charakterze ochronnym. Możliwość przywrócenia do pracy w przypadku wadliwego rozwiązania stosunku pracy odnosi się tylko do większych firm. Pracownicy zatrudnieni w małych firmach – do 15 pracowników z ochrony takiej nie korzystają.

Zakres ochrony przed rozwiązaniem stosunku pracy we Francji został ściśle połączony z wielkością zakładu pracy. Odpowiednia procedura chroniąca pracowników przed bezpodstawnym rozwiązaniem stosunku pracy wiąże jedynie tych pracodawców, którzy zatrudniają co najmniej 11 pracowników¹⁷.

Również prawo niemieckie uzależnia zakres ochrony przed wypowiedzeniem umowy o pracę od wielkości zakładu pracy. Zasadę powszechnej ochrony obejmującą kontrolę sądową zasadności wypowiedzenia stosuje się do pracodawców, którzy zatrudniają co najmniej 5 pracowników.

W Stanach Zjednoczonych ochrona pracownika przez rozwiązaniem stosunku pracy bez uzasadnienia nie dotyczy mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających do 5 osób.

Zwolnienia grupowe

W Niemczech wielkość zakładu pracy decyduje o możliwości uznania zwolnień za zwolnienia grupowe. Dla przedsiębiorstw zatrudniających od 20 do 60 pracowników granica wynosi 5 osób, dla pracodawców zatrudniających od 60 do 500 – 25 pracowników, minimalnie 10% załogi. Ochrona na wypadek zwolnień grupowych nie obejmuje przedsiębiorstw zatrudniających do 20 pracowników.

W Stanach Zjednoczonych uprawnienia pracowników zwalnianych w ramach zwolnień grupowych są większe u pracodawców zatrudniających ponad 100 pracowników w pełnym wymiarze czasu pracy. Istnieje wówczas na przykład obowiązek poinformowania o zwolnieniach z wyprzedzeniem 60 dni.

Bezpieczeństwo i higiena pracy

Większość regulacji obowiązuje niezależnie od wielkości przedsiębiorstwa. Jednak we Francji przedsiębiorstwa małe nie mają obowiązku utworzenia przychodni zakładowych i międzyzakładowych, dopiero przekroczenie limitu zatrudnienia 50 pracowników decyduje o powołaniu komisji złożonej z pracowników wypełniających obowiązki w godzinach pracy i zajmującej się bezpieczeństwem i higieną pracy.

W Niemczech tylko pracodawca zatrudniający powyżej 20 pracowników ma obowiązek powołania inspektora BHP¹⁸. Również w Stanach Zjednoczonych niektórych regulacji w zakresie BHP nie

---

¹⁷ Code du Travail, art. L-122-14-6.

¹⁸ Employment law in Europe, Gower, Great Britain 1992, s. 109.

stosuje się do przedsiębiorstw zatrudniających do 10 osób i działających w określonych działach gospodarki.

5.2.5. Prawo pracy w Unii Europejskiej

Prawo stanowione na szczeblu Wspólnoty w stosunku do praw państw członkowskich spełnia dwie podstawowe funkcje:

- zmierza do harmonizacji wewnętrznych porządków prawnych w sferze prawa pracy,
- zgodnie z założeniami wyrażonymi w Traktatach Rzymskim i Amsterdamskim, ma sprzyjać polepszaniu warunków pracy i poziomu życia pracowników na całym obszarze Wspólnoty Europejskiej.

W tym celu uchwalono 10 dyrektyw dotyczących indywidualnych i zbiorowych stosunków pracy oraz 29 dyrektyw regulujących zagadnienia bezpieczeństwa i higieny pracy¹⁹.

Polskie prawo pracy jest w większości zgodne z postanowieniami dyrektyw, a niejednokrotnie zapewnia pracownikom lepszą ochronę. Zapewnienie pełnej zgodności nastąpi do 31 grudnia 2002 roku. Polska zastrzegła sobie jedynie możliwość zastosowania okresu przejściowego do 31 grudnia 2005 roku w stosunku do Dyrektyw 89/655EWG i 89/656EWG dotyczących minimalnych wymagań w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia przy użytkowaniu przez pracowników urządzeń produkcyjnych i stosowaniu środków ochrony indywidualnej.

5.3. Prawo pracy w Polsce. Zmiany w latach 1990–1999

Od 1989 r. w prawie pracy dokonano wielu znaczących zmian związanych m.in. z:

- próbami złagodzenia negatywnych skutków restrukturyzacji przemysłu (ograniczenie skutków zwolnień grupowych, zapewnienie gwarancji płacowych pracownikom likwidowanych firm, podejmowanie kroków w celu przeciwdziałania bezrobociu);
- usuwaniem przepisów nieodpowiednich w nowej sytuacji rynkowej, charakterystycznych dla gospodarki z dominującym sektorem firm państwowych;
- dostosowywaniem do przepisów UE.

Wprowadzane zmiany miały najczęściej na celu ochronę pracownika i niejednokrotnie były uzasadnione. Niestety, odbywały się przede wszystkim kosztem pracodawców. Rozpatrując koszty wprowadzania nowych regulacji ustawodawca rozważał przede wszystkim ich skutki finansowe dla budżetu państwa. Nie brano natomiast pod uwagę skutków wpływu zmian na kondycję firm.

Skutki te prezentujemy poniżej. Podawane szacunki kosztów ponoszonych przez pracodawcę dotyczą kosztów w roku 2000, a za podstawę obliczeń posłużyła średnia płaca w styczniu 2000 roku, która wyniosła 1882,38 zł.

Rok 1990

- Odprawa pieniężna z tytułu zwolnień grupowych.

Ustawa z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw²⁰ przyznaje pracowni-

---

¹⁹ Szerzej na ten temat w: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997–1998*, red. W. Dzierżanowski, Warszawa 1999 r.

kowi, z którym rozwiązano stosunek pracy z przyczyn leżących po stronie pracodawcy, odprawę pieniężną. Odprawa przysługuje w wysokości:

- jednomiesięcznego wynagrodzenia, jeśli pracownik przepracował łącznie mniej niż 10 lat;
- dwumiesięcznego wynagrodzenia, jeżeli pracownik przepracował łącznie 10 lat, lecz mniej niż 20 lat;
- trzymiesięcznego wynagrodzenia, jeśli pracownik przepracował łącznie 20 lat i więcej.

Okres zatrudnienia, od którego uzależniona jest wysokość odprawy obejmuje dotychczasowe zatrudnienie pracownika u wszystkich pracodawców.

- Fundusz Pracy

Obowiązkową składkę ustalono najpierw w wysokości 2% podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, następnie 3%, a od 1 stycznia 1999 roku na poziomie 2,45% podstawy wymiaru. Podobną wysokość składki na Fundusz Pracy przewidziano na rok 2000. Obecnie kwota ta na jednego pracownika wynosi około 46 zł miesięcznie.

Rok 1991

- Służba BHP

Pracodawców zatrudniających więcej niż 10 pracowników zobowiązano do tworzenia w zakładzie pracy służby bezpieczeństwa i higieny pracy, która, jak zaznaczono, pełnić ma funkcje doradcze i kontrolne w zakresie warunków pracy²¹.

- Badania lekarskie pracowników

Od czerwca 1991 roku pracodawców obciążono kosztami badań okresowych pracowników zatrudnionych w szkodliwych i uciążliwych warunkach.

- Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

W wyniku uchwalenia ustawy z dnia 9 maja 1991 r. o zatrudnieniu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych²² wprowadzony został obowiązek ponoszenia przez pracodawcę zatrudniającego co najmniej 50 pracowników wpłat na rzecz Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Od 1 stycznia 1998 r. w wyniku wejścia w życie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych²³ wpłaty dokonują także pracodawcy, którzy zatrudniają co najmniej 25 pracowników. Wpłata może ulec obniżeniu lub zaniechaniu w przypadku zatrudnienia osób niepełnosprawnych (6% pracowników). Obecnie wynosi około 45 zł na jednego zatrudnionego.

Rok 1992

- Składka na ZUS

---

²⁰ Dz.U. 1990, Nr 4, poz. 19 z późn. zm.

²¹ Aktualnie wymóg ten wynika z art. 237¹¹ K.p.

²² Dz.U. 1991, Nr 46, poz. 201 z późn. zm.

²³ Dz.U. 1991, Nr 123, poz. 776 z późn. zm.

Składka na ubezpieczenie społeczne podwyższona została z 43% na 45%. Zmiana weszła w życie z dniem 1 marca 1992 r. Miesięcznie pracodawca z tytułu zatrudnienia pracownika musi ponieść dodatkowy wydatek w wysokości 35 zł.

Rok 1993

- Bezpieczeństwo i higiena pracy

Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 22 marca 1993 r. nałożyło na pracodawcę obowiązek przeprowadzania badań środowiska pracy co najmniej raz na dwa lata, a w przypadku przekroczenia wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych raz na 6 miesięcy. Mimo zastąpienia rozporządzenia nowym aktem prawnym w lipcu 1996 r., częstotliwość pomiarów i związane z tym koszty nie uległy zmianom.

Rok 1994

- Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych

Ustawą z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy²⁴ z dniem 1 stycznia 1994 r. utworzono Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, którego dochodami są przede wszystkim składki płacone przez pracodawców. Składki, które pierwotnie wynosiły 0,5% podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, z czasem uległy obniżeniu i od 1 stycznia 2000 r. wynoszą 0,08%. Oznacza to konieczność dokonania co miesiąc wpłaty składki na jednego pracownika w wysokości 1,50 zł.

- Minimum sanitarne

Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 9 grudnia 1993 r. począwszy od 1 stycznia 1994 r. zobowiązało pracodawców zatrudniających pracowników przy produkcji, przechowywaniu i obrocie środków spożywczych do uzyskania przez nich kwalifikacji w zakresie podstawowych zagadnień higieny (tzw. minimum sanitarne). Znaczna liczba pracowników (według niektórych szacunków około 2 mln zatrudnionych) musi zdać egzamin w Wojewódzkiej Inspekcji Sanitarnej. Często pracownik kończy wcześniej szkolenie z udziałem pracowników PIS. Koszt egzaminu jednego pracownika, jaki musi ponieść pracodawca wynosi około 50 zł. Koszt przeszkolenia jednego pracownika to około 120 zł.

Rok 1995

- Wynagrodzenie z tytułu choroby pracownika

Od 1 marca 1995 r. za czas niezdolności do pracy pracownika wskutek choroby trwającej łącznie do 35 dni w roku kalendarzowym, pracodawca jest obowiązany do świadczenia w wysokości 80% wynagrodzenia. Jeśli niezdolność powstała wskutek wypadku przy pracy, wypadku w drodze do pracy, choroby zawodowej lub przypada na okres ciąży, pracodawca musi zapłacić 100% wyna

---

²⁴ Dz.U. 1994 r., Nr 1, poz. 1 z późn. zm.

grodzienia. Biorąc za podstawę nieobecność w pracy z powodu choroby w 1998 r., która wyniosła około 19 dni na zatrudnionego (dane GUS), miesięczne obciążenie pracodawcy na jednego zatrudnionego wynosi około 84,5 zł.

Rok 1996

- Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

W wyniku zmiany ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych²⁵ od kwietnia 1996 r. przedsiębiorstwa, niezależnie od formy własności, mają obowiązek utworzyć Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych. Wyплаты z Funduszu mają służyć na cele związane z wypoczynkiem, rekreacją, kulturą, pomocą socjalną i w miarę możliwości na potrzeby mieszkaniowe pracowników oraz powinny uwzględniać sytuację finansową pracowników i ich rodzin.

- Badania lekarskie pracowników

Od połowy 1996 r. pracodawcy pokrywają koszty badań wstępnych, okresowych i kontrolnych wszystkich pracowników. Ponadto pracodawcy zatrudniający pracowników w warunkach narażenia na działanie substancji i czynników rakotwórczych lub pyłów zwłókniających powinni zapewnić badania lekarskie także po zaprzestaniu pracy w kontakcie z tymi substancjami i po rozwiązaniu stosunku pracy, jeżeli zainteresowana osoba zgłosi wniosek o objęcie takimi badaniami. W razie konieczności pracodawca ponosi także inne koszty profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami, niezbędnej z uwagi na warunki pracy. Obecnie średni koszt badań wstępnych pracownika wynosi około 100 zł, a badań okresowych wykonywanych co 2–3 lata około 150 zł.

- Regulamin pracy i regulamin wynagradzania

Od czerwca 1996 r. pracodawcy zatrudniający co najmniej 5 pracowników mają obowiązek sporządzenia regulaminu pracy i regulaminu wynagradzania (art. 77² i 104 K.p.). Obowiązek ten jest szczególnie uciążliwy dla MSP.

- Odprawa emerytalna i rentowa

Od czerwca 1996 r. każdy pracodawca jest zobowiązany do wypłaty pracownikowi, w związku z jego przejściem na rentę i emeryturę, odprawy pieniężnej w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia (art. 92¹ K.p.).

- Prawo do opieki nad dzieckiem

W związku ze zrównaniem praw pracowniczych mężczyzn z dotychczasowymi uprawnieniami kobiet, od 2 czerwca 1996 r. nabyli oni prawo do 2 dni zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia, również wtedy kiedy matka sprawująca stałą opiekę nad dzieckiem nie pracuje (art. 189¹ K.p.). Dodatkowy koszt dla pracodawcy to 14 zł miesięcznie.

- Szkolenie w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy

---

²⁵ Dz.U. 1994 r., Nr 46, poz. 163 z późn. zm.

Nowelizacja Kodeksu pracy w 1996 r. zobowiązała pracodawcę do przeszkolenia wstępnego podstawowego wyszczególnionych pracowników, kadry kierowniczej oraz pracodawców w zakresie bhp. Szkolenie to powinno się odbyć nie później niż w ciągu 6 miesięcy od zatrudnienia osób, trwać w zależności od stanowiska od 18 do 72 godzin i odbyć się w systemie stacjonarnym w godzinach pracy. Czas trwania szkolenia nie jest uzależniony od warunków w zakładzie pracy – podobny wymiar czasu szkolenia dotyczy kierownika działu w hucie i banku. Koszty szkolenia wstępnego podstawowego są zróżnicowane i wynoszą dla stanowisk robotniczych i administracyjno-biurowych od 20 do 300 zł, na stanowiskach kierowniczych i dla pracodawców od 50 do 600 zł i na stanowiskach inżynierjno-technicznych od 200 do 2 000 zł.

- Komisja bezpieczeństwa i higieny pracy

Pracodawca zatrudniający więcej niż 50 pracowników powinien powołać komisję bezpieczeństwa i higieny pracy, w skład której wchodzi pracownik służby bhp, lekarz sprawujący opiekę nad pracownikami, społeczny inspektor pracy, przedstawiciel pracowników i pracodawca. Komisja zbiera się nie rzadziej niż raz na kwartał, a koszty jej funkcjonowania pokrywa pracodawca (art. 237¹² K.p.).

Rok 1997

- Dodatkowe dni wolne od pracy

W wyniku nowelizacji Kodeksu pracy w 1996 r. od 1 stycznia 1997 r. liczba dodatkowych dni wolnych od pracy uległa zwiększeniu z 38 do 39 (art. 129¹ K.p.), co oznacza w praktyce wydłużenie urlopu wypoczynkowego. Zmiana powoduje wzrost miesięcznego kosztu zatrudnienia pracownika o 7 zł.

- Przerwa na wypoczynek

W wyniku nowelizacji Kodeksu pracy w 1996 r., od 1 stycznia 1997 r. pracodawcy są zobowiązani zapewnić 15-minutową przerwę na wypoczynek wliczaną do czasu pracy za wynagrodzeniem (art. 129¹⁰ K.p.). W praktyce regulacja dotyczyła tylko firm prywatnych, gdyż w instytucjach państwowych przerwa 15-minutowa obowiązywała wcześniej w wyniku przepisów układu zbiorowego pracy. Koszt przerwy 15-minutowej miesięcznie na jednego zatrudnionego wynosi 56 zł.

- Czas pracy w ruchu ciągłym

Od 1 stycznia 1997 r. uległ skróceniu czas pracy w ruchu ciągłym z przeciętnie 46 do 40 godzin na tydzień.

- Ograniczenie dobowego wymiaru czasu pracy do 8 godzin

Od 1 stycznia 1997 r. wprowadzono zakaz zatrudniania ponad 8 godzin na dobę pracowników: zatrudnionych na stanowiskach pracy, na których występują przekroczenia najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, pracownic w ciąży, pracowników opiekujących się dzieckiem do lat 4, bez ich zgody (art. 129⁵ K.p.). Przepis ten ma znaczenie w tych zakładach pracy, w których obowiązuje 5-dniowy tydzień pracy i 42-godzinny tygodniowy czas pracy. Oznacza to miesięczny wzrost kosztu zatrudnienia takiego pracownika o około 90 zł.

Urlopy wypoczynkowe

Zgodnie z nowelą Kodeksu pracy z 1996 r. od 1 stycznia 1997 r. minimalny wymiar urlopu został zwiększony z 14 dni roboczych do 18 dni (art. 154 § 1 K.p.). Do wymiaru urlopu nie wlicza się dodatkowych dni wolnych od pracy (art. 154 § 3 K.p.). Zwiększono urlop z tytułu pracy sezonowej o 50% (art. 159 K.p.). W związku z tym wymiar urlopu od 1997 r. uległ wydłużeniu o 6–8 dni. Koszt zatrudnienia jednego pracownika w skali miesiąca wzrósł o 52 zł.

- Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

Od 1 stycznia 1997 r. w wyniku nowelizacji ustawy o ZFŚS pracodawcy, którzy nie zatrudniają więcej niż 20 pracowników oraz którzy nie utworzyli Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, muszą wypłacać pracownikom raz w roku świadczenie urlopowe. W 2000 r. kwota świadczenia urlopowego przypadająca na jednego pracownika wynosi 561,85 zł, co w przeliczeniu na miesiąc oznacza dodatkowy koszt około 47 zł.

Rok 1998

- Czas pracy pracowników zatrudnionych przy ochronie, pilnowaniu, konwojowaniu

Od 1 stycznia uległ skróceniu czas pracy zatrudnionych przy ochronie obiektów, pilnowaniu i konwojowaniu z 48 do 42 godzin. Oznacza to wzrost kosztów zatrudnienia jednego pracownika w skali miesiąca o około 7% do 12% (w zależności od tego, jak były opłacane godziny nadliczbowe).

Rok 1999

- BHP przy pracy z wykorzystaniem komputera

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe²⁶ zobowiązuje pracodawcę od 11 marca 1999 r. do wyposażenia pracowników zatrudnionych na stanowiskach z monitorami ekranowymi w okulary korygujące wzrok. Pracownicy mogą wystąpić do pracodawcy o refundację nakładów na zakup okularów (ok. 150–300 zł).

Powyższe zestawienie przepisów prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie jest wyczerpujące, brak przede wszystkim kilkudziesięciu przepisów dotyczących zagadnień bezpieczeństwa i higieny pracy nakładających na pracodawcę liczne nowe obowiązki, których koszty trudne są do oszacowania.

Zupełnie nowe wyzwania przed pracodawcami postawiła reforma ubezpieczeń społecznych. Jej wdrożenie wymagało dodatkowego zaangażowania pracowników ze względu na konieczność prowadzenia szczegółowej dokumentacji, ich przeszkolenia oraz kosztów zakupu sprzętu komputerowego i odpowiedniego oprogramowania. Pośpiech, jaki towarzyszył przedsięwzięciu oraz braki legislacyjne koszty te zwiększyły.

Wymienione nowe obowiązki pracodawców związane z wyliczonymi kosztami odprowadzania składek, wypłaty odpraw itp., jak też z kosztami, będącymi konsekwencją skrócenia czasu pracy, obo

---

²⁶ Dz.U. 1998, Nr 148, poz. 973.

wiązków przeprowadzania badań, szkoleń, wprowadzania regulaminów czy rozszerzającymi krąg osób korzystających ze specjalnych uprawnień, pozwalają na wysuniecie tezy, że koszt pracy wzrósł o ok. 40% w stosunku do stanu w roku 1990. Ponadto oprócz obciążenia finansowego na przedsiębiorców nałożono szereg obowiązków administracyjno-biurowych. Niejednokrotnie wprowadzane zmiany następowały szybko, bez możliwości dostosowania się pracodawców do nowego prawa, bez odpowiedniej informacji oraz bez wystarczającego przygotowania ze strony administracji.

Niestety kontynuowany jest proces tworzenia prawa bez oceny konsekwencji wprowadzanych rozwiązań dla przedsiębiorstw. W 1999 roku znowelizowano Kodeks pracy zwiększając znacznie (o około 50%) wymiar urlopu macierzyńskiego. Zwiększenie przywilejów matek jest wyrazem polityki prorodzinnej państwa. Niestety sposób jej realizacji może przynieść niepożądany efekt w postaci dyskryminacji młodych kobiet w procesie przyjmowania do pracy. Dotyczyć to może szczególnie sektora małych i średnich przedsiębiorstw, gdyż przy niewielkim zatrudnieniu szczególnie boleśnie odczuwa się nieobecność każdej osoby. Dalsze prowadzenie polityki socjalnej kosztem pracodawców jest niebezpieczne i grozi znacznym obniżeniem zdolności polskich firm do konkurencyjności z przedsiębiorstwami z UE.

5.4. Najważniejsze zmiany i tendencje w prawodawstwie w 1999 roku

79% osób kierujących przedsiębiorstwami twierdzi, że oczekuje od państwa odpowiednich regulacji prawnych, sprzyjających prowadzeniu przedsiębiorstw. Jest to najbardziej oczekiwana przez przedsiębiorców pomoc ze strony władz publicznych²⁷.

5.4.1. Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej

Prawo działalności gospodarczej – „konstytucja przedsiębiorcy”

19 listopada 1999 r. uchwalono ustawę Prawo działalności gospodarczej stanowiącą o podstawach prawa gospodarczego. Nowe przepisy uwzględniają zobowiązania międzynarodowe i odpowiadają aktualnym potrzebom życia gospodarczego m.in. porządkując sferę administracyjnej reglamentacji przedsiębiorczości i wprowadzając rozwiązania sprzyjające rozwojowi małych i średnich przedsiębiorstw.

Ustawa opiera się na czterech fundamentalnych zasadach: wolności podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej, prawnej równości przedsiębiorców, uczciwej konkurencji i ochronie praw konsumentów oraz przestrzeganiu dobrych obyczajów w obrocie gospodarczym.

Działalnością gospodarczą w rozumieniu ustawy jest zarobkowa działalność wytwórcza, handlowa, budowlana, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i eksploatacja zasobów naturalnych, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2001, a ustanowienie długiego *vacatio legis* podyktowane zostało znaczeniem ustawy i wejściem w życie przepisów o Krajowym Rejestrze Sądowym.

- Przedsiębiorca polski i zagraniczny

---

²⁷ Sondaż PBS na zlecenie Rzeczpospolitej, British Council i PPABanku, za: Rzeczpospolita, 12 kwietnia 2000 r.

Przedsiębiorcą jest każda osoba fizyczna i prawna oraz spółka prawa handlowego nie posiadająca osobowości prawnej (spółka jawna i komandytowa), która we własnym imieniu podejmuje i wykonuje działalność gospodarczą. Tak sformułowana definicja świadczy o odmowie przyznania statusu przedsiębiorcy spółce cywilnej. Przedsiębiorcą jest natomiast wspólnik tej spółki w zakresie wykonywanej działalności gospodarczej. Warto zaznaczyć, że osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie, w zakresie upraw rolnych, chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego oraz agroturystyki nie zostały włączone do grona przedsiębiorców. Nie negując celowości wyłączenia można się obawiać, że wpłynie ono niekorzystnie na małe firmy świadczące usługi turystyczne, gdyż ten sam rodzaj działalności prowadzonej przez miejscowego rolnika (np. wynajem pokoi, prowadzenie pola namiotowego, czy sprzedaż posiłków domowych) będzie odbywał się według innych, bardziej korzystnych (głównie w sferze obciążeń podatkowych i parapodatkowych) reguł prawnych.

Zgodnie z ustawą obywatele państw obcych, którzy otrzymali zezwolenie na osiedlenie się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, korzystają w zakresie podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej na terytorium RP z takich samych praw jak obywatele polscy. Z takich samych praw, na zasadzie wzajemności, korzystają osoby zagraniczne z państw, z którymi podpisane zostały stosowne umowy. W przypadku nieobowiązania zasady wzajemności, osoby zagraniczne dla podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej mogą tworzyć wyłącznie spółki komandytowe, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjne, a także przystępować do takich spółek oraz obejmować bądź nabywać ich udziały i akcje.

Przedsiębiorcy zagraniczni mogą tworzyć na terenie Polski swoje oddziały tylko na zasadzie wzajemności i zgodnie z umowami międzynarodowymi, a działalność gospodarcza oddziału może być jedynie kontynuacją działalności prowadzonej za granicą. Przedsiębiorca zagraniczny powinien ustanowić osobę upoważnioną do jego reprezentowania, a oddział może rozpocząć działalność dopiero po uzyskaniu wpisu do rejestru. Oprócz oddziałów mogą oni tworzyć przedstawicielstwa, których działalność ogranicza się tylko do promocji i reklamy danego przedsiębiorcy.

- **Podejmowanie i wykonywanie działalności gospodarczej**

Podobnie jak pod rządami poprzedniej ustawy²⁸, gdzie obowiązywała zasada wpisu do ewidencji działalności gospodarczej, nowe przepisy nakładają obowiązek wpisu do rejestru przedsiębiorców prowadzonego dla wszystkich form prawnych w Krajowym Rejestrze Sądowym²⁹. Wprowadzono jednak kilka nowych regulacji dotyczących zasad prowadzenia działalności, które służą ochronie konsumentów oraz ochronie obrotu. Jeśli więc przedsiębiorca oferuje towary lub usługi w sprzedaży bezpośredniej lub wysyłkowej za pośrednictwem środków masowego przekazu, sieci informatycznych lub druków bezadresowych, jest obowiązany do podania w ofercie co najmniej oznaczenia przedsiębiorcy, numeru, pod którym wpisany jest do rejestru przedsiębiorców wraz z oznaczeniem sądu rejestrowego, siedziby i adresu przedsiębiorcy. Ponadto przedsiębiorca jest obowiązany do zamieszczania na towarach lub na ich opakowaniach wprowadzanych do obrotu informacji w języku polskim zawierających oznaczenie przedsiębiorcy – producenta towaru i jego adres, nazwę towaru oraz inne oznaczenia i informacje, jeżeli są wymagane odrębnymi przepisami.

- **Koncesjonowanie działalności gospodarczej**

---

²⁸ Ustawa z dn. 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, Dz.U., Nr 41 poz. 324, z późn. zm.

²⁹ Ustawa z dn. 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz.U., Nr 121 poz. 769, z późn. zm.

Ustawa zweryfikowała wcześniejszy stan koncesjonowania, zrezygnowano z obejmowania reglamentacją niektórych dziedzin, a część zaklasyfikowano jako działalność wymagającą jedynie zezwoleń³⁰.

Obecna lista koncesji obejmuje:

- poszukiwanie lub rozpoznawanie złóż kopalin, wydobywanie kopalin ze złóż, bezziornikowe magazynowanie substancji oraz składowanie odpadów w górotworze, w tym w podziemnych wyrobiskach górniczych,
- wytwarzanie i obrót materiałami wybuchowymi, bronią i amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym,
- wytwarzanie, przetwarzanie, magazynowanie, przesyłanie, dystrybucję i obrót paliwami i energią,
- ochronę osób i mienia,
- transport lotniczy oraz wykonywanie innych usług lotniczych, budowę i eksploatację autostrad płatnych,
- zarządzanie liniami kolejowymi oraz wykonywanie przewozów kolejowych,
- rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych.

Inne koncesje mogą być wprowadzone wyłącznie w drodze ustawy.

Uzyskanie zezwolenia następuje po sprawdzeniu przez właściwy organ administracji publicznej, czy spełnione zostały warunki określone w ustawie dotyczące danego rodzaju działalności. Wszelkie warunki uzyskania zezwolenia oraz powody jego utraty powinny być określone w ustawie, nie zaś w aktach wykonawczych.

- Mali i średni przedsiębiorcy

Po raz pierwszy w polskim prawie zdefiniowano pojęcie małego i średniego przedsiębiorcy. Definicja jest zgodna z zaleceniem Komisji Unii Europejskiej z 3 kwietnia 1996 r.³¹.

Za małego uważa się przedsiębiorcę, który w poprzednim roku obrotowym:

- zatrudniał średniorocznie mniej niż 50 pracowników,
- osiągnął przychód netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nie przekraczający równowartości w złotych 7 mln euro lub suma aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec poprzedniego roku obrotowego nie przekroczyła równowartości w złotych 5 mln euro,
- przedsiębiorcy inni niż mali nie posiadają w danym przedsiębiorstwie: więcej niż 25% wkładów, udziałów lub akcji; prawa do ponad 25% udziału w zysku; więcej niż 25% głosów w zgromadzeniu wspólników (akcjonariuszy).

Za średniego uznaje się przedsiębiorcę, nie będącego małym przedsiębiorcą, który w poprzednim roku obrotowym:

---

³⁰ W stosunku do ustawy z 1988 r. o działalności gospodarczej odstąpiono od koncesjonowania przetwórstwa i obrotu metalami szlachetnymi i kamieniami szlachetnymi, przetwórstwa i obrotu metalami nieżelaznymi, obrotu dobrami kultury powstałymi przed dniem 9 maja 1945 r., w usługach paszportowych, dokonywania przenoszenia zapisu dźwięku lub dźwięku i obrazu na taśmy, płyty, kasety, wideokasety i wideopłyty, usług turystycznych, z wyjątkiem organizowania imprez turystycznych i pośredniczenia na zlecenie klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych, sportu profesjonalnego, transportu morskiego i zarządzania portami nie mającymi znaczenia dla gospodarki narodowej. Należy podkreślić, że w odniesieniu do tych dziedzin w większości nie istniały żadne lub ustawowe przepisy określające zakres podmiotowy i przedmiotowy koncesjonowania oraz jego warunki.

³¹ OJ L107 30/04/96

- zatrudniał średniorocznie mniej niż 250 pracowników,
- osiągnął przychód netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nie przekraczający równowartości w złotych 40 mln euro lub suma aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec poprzedniego roku obrotowego nie przekroczyła równowartości w złotych 27 mln euro,
- przedsiębiorcy inni niż mali i średni nie posiadają w danym przedsiębiorstwie: więcej niż 25% wkładów, udziałów lub akcji; prawa do ponad 25% udziału w zysku; więcej niż 25% głosów w zgromadzeniu wspólników (akcjonariuszy).

Wyodrębnienie kategorii małych i średnich przedsiębiorców ma służyć wyrównywaniu szans tej grupy przedsiębiorców przede wszystkim w zakresie programów pomocy publicznej dla sektora MSP. Na organy państwa nałożono obowiązek wspierania rozwoju sektora, jednak zobowiązanie to ma charakter deklaracyjny.

Tendencje w określaniu zakresu wolności gospodarczej

Rok 1999 zdominowany został przez prace nad ustawą Prawo działalności gospodarczej, która niewątpliwie ogranicza nadzór administracyjny nad działalnością gospodarczą. Niezależnie od prac nad Prawem działalności gospodarczej rozpoczęto proces porządkowania administracyjnej reglamentacji działań w sferze gospodarki; koncesje wymagane przy organizacji imprez turystycznych i pośrednictwa turystycznego zastąpiono zezwoleniami wydawanymi przez wojewodów.

Niestety nie wszystkie działania podejmowane przez organy państwa szły w tym kierunku. Ustanowiono 12 aktów prawnych wprowadzających kontyngenty ilościowe na przywóz różnych towarów. Ustanowiono dodatkową opłatę celną oraz rejestrację przywozu, ograniczając napływ towarów z zagranicy. Zaburza to reguły konkurencji, choć jednocześnie chroni krajowych producentów. Nadal utrzymywano faktyczny państwowy monopol w telekomunikacji, energetyce, czy przemyśle paliwowym. Małe i średnie firmy zmuszone do korzystania z usług monopolistów są w sytuacji trudniejszej od firm z krajów UE, z którymi konkurują lub niebawem będą musiały konkurować.

W roku 1999 nie udało się również uniknąć preferencyjnego traktowania podmiotów administracyjnych w sytuacjach, w których działają one jak podmioty prywatnoprawne. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży wierzytelności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa³² tworzy specjalne, odrębne procedury obrotu wierzytelnościami i uprzywilejowuje Agencję jako dłużnika.

5.4.2. Zmiany w prawie finansowym

Reforma systemu podatkowego

W 1999 roku zaznaczyła się pozytywna dla rozwoju przedsiębiorczości tendencja wzrostu udziału podatków pośrednich, szczególnie VAT w dochodach państwa. Podatki pośrednie obciążają konsumpcję powodując zainteresowanie działaniami proinwestycyjnymi. W 1995 roku wpływy z tytułu VAT wynosiły 25,5% dochodów budżetu, a w 1998 roku już 33,9%. Jednocześnie nieznacznie zmalały – odpowiednio 39,9% i 39,1%, wpływy z tytułu podatków dochodowych (łącznie od osób prawnych i fizycznych). Rząd zapowiada podtrzymywanie tych tendencji. Jest to jeden z przewidywanych

---

³² Dz. U. 1999, Nr 56, poz. 589.

efektów zapoczątkowanej w ubiegłym roku reformy systemu podatkowego. Jej główne założenia to obniżenie i uproszczenie podatków oraz stabilizacja systemu.

Podatki dochodowe

Prezydent nie podpisał ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, systemowa zmiana w zakresie podatków dochodowych została więc dokonana wyłącznie w przepisach dotyczących osób prawnych.

Nowelizacja ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych wprowadziła obniżenie stawki podatkowej w roku 2000 do 30%, w roku 2001 do 28%, a w roku 2003 do 24%. Zlikwidowano ulgę inwestycyjną, jednak podatnicy, którzy ponieśli wydatki inwestycyjne przed 1 stycznia 2000 r. i nabyli prawo do ulgi, zachowują prawo do odliczeń do pełnego jej wykorzystania. Zlikwidowano także zwolnienie z podatku dochodowego dla firm zatrudniających osoby niepełnosprawne³³. Przepisy dotyczące amortyzacji przeniesiono do ustawy i znowelizowano. Podwyższono stawki amortyzacyjne dla budowli i niektórych rodzajów maszyn i urządzeń. Podwyższono także wartość, jaka pozwala na zaliczenie bezpośrednio w koszty środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych z 2,5 tys. do 3,5 tys. zł. Kwota umożliwiająca zaliczenie wydatku na ulepszenie środka trwałego bezpośrednio w koszty wynosi od 1 stycznia 2000 r. 3,5 tys. zł. Istotne jest także wpisanie upoważnienia dla właściwego ministra do przeszacowywania wartości majątku stałego objętego amortyzacją, które będzie dokonywane 1 stycznia przypadającego po roku, w którym wskaźnik wzrostu cen nakładów inwestycyjnych przekroczy 10% w stosunku do poziomu w dniu poprzedniej aktualizacji.

Minister Finansów zmieniając rozporządzenie w sprawie amortyzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych³⁴ zrównał z sytuacją osób prawnych sytuację przedsiębiorców – podatników podatku dochodowego od osób fizycznych, którzy w przeciwnym wypadku, w związku z niepodpisaniem ustawy przez Prezydenta, musieliby stosować stare stawki i zasady amortyzacji.

Ustawa o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym

Ustawa podlegała w 1999 roku nowelizacjom kilkakrotnie, a deklaracji stabilizacji systemu podatkowego w tym zakresie nie wprowadzono w życie. Istotną i prawdopodobnie w przyszłości korzystną dla przedsiębiorców zmianą było wprowadzenie przepisów umożliwiających zwrot podatku VAT obcokrajowcom. Osoby fizyczne, nie mające stałego miejsca zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, uzyskały prawo do otrzymania zwrotu podatku zapłaconego przy nabyciu towarów, które w stanie nienaruszonym zostały wywiezione przez nich poza państwową granicę. Zakup towarów powinien mieć miejsce u sprzedawców zarejestrowanych jako podatnicy podatku od towarów i usług, prowadzących ewidencję obrotu i kwot podatku należnego przy zastosowaniu kas rejestrujących, którzy zawarli umowy w sprawie zwrotu podatku. Zwrot podatku jest dokonywany w złotych przez sprzedawcę lub w punktach zwrotu VAT przez wyspecjalizowane podmioty³⁵. Sprzedawcy oraz

³³ Wykreślono art. 24 ustawy z dn. 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej przyznający pracodawcom zatrudniającym osoby niepełnosprawne prawo do ulgi, co zmienia sytuację również pracodawców – podatników podatku dochodowego od osób fizycznych.

³⁴ Dz. U. 1997 r., Nr 6 poz. 35, z późn. zm.

³⁵ Podmioty nie będące sprzedawcami mogą dokonywać zwrotu pod następującymi warunkami: (1) są od co najmniej 12 miesięcy zarejestrowanymi podatnikami podatku od towarów i usług, (2) powiadomiły w formie pisemnej właściwy urząd

podmioty dokonujące zwrotu podatku podróznemu mają prawo do pobrania od niego prowizji od zwracanej kwoty podatku³⁶.

Ustawa z dnia 20 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym³⁷, która razem z ustawami o podatkach dochodowych stanowiła rozpoczęcie działań Rządu w kierunku reformy systemu podatkowego, wprowadziła szereg szczegółowych zmian. Najważniejsza z nich dotyczy sposobu rozliczania się z VAT przez zakłady pracy chronionej. Do 1 stycznia 2000 roku zakłady takie nie musiały odprowadzać podatku na konto urzędu skarbowego, a jedynie wykazywać go i deklarować na fakturach. Po zmianach będą musiały wpłacać podatek, a dopiero potem odzyskają całość lub część kwoty wynikającą z mnożenia liczby pracowników niepełnosprawnych przez najniższą pensję lub jej wielokrotność. Zwrotowi podlega nadwyżka podatku należnego nad naliczonym. Inna zmiana dotyczy zasad opodatkowania w imporcie usług – podatnik będzie mógł odliczać VAT. Wprowadzono również nowe stawki podatku – 7% na niektóre usługi komunalne, do których dotychczas stosowano stawkę 0%.

Zmianie uległy także przepisy dotyczące czynności związanych z reprezentacją i reklamą, w szczególności przekazywaniem towarów na te cele. Po 1 stycznia 2000 r. podatnik może opodatkować takie towary zachowując prawo do odliczenia, bądź też uznać je za zwolnione od VAT pod warunkiem, że przy ich nabyciu nie przysługiwało mu prawo do odliczenia VAT naliczonego.

Mimo tendencji zmierzających do ustabilizowania systemu podatkowego w 1999 roku pojawiały się działania wskazujące na wciąż silne skłonności administracji do doraźnego sterowania wysokością podatków i obciążeń nakładanych na przedsiębiorców. Przykładem jest nowelizacja ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, dzięki której przedłużono okres, w jakim Minister Finansów może w drodze rozporządzenia obniżać stawki podatku do wysokości 0% lub 7% dla niektórych towarów i usług oraz określać warunki stosowania obniżonych stawek.

Minister Finansów może wpływać także na sytuację przedsiębiorców ogłaszając obwieszczenia. W 1999 roku były to np. obwieszczenia mające na celu urealnienie limitów kwot odnośnie zastawu skarbowego przysługującego na rzeczach podatnika z tytułu zobowiązań i zaległości podatkowych oraz wprowadzenie zmian w wysokości odsetek za zwłokę od zaległości podatkowych. W 1999 r. do 21 stycznia stopa wynosiła 40%, do 18 listopada – 34%, a następnie 41%.

Kodeks karny skarbowy

Od 17 października 1999 r. obowiązują nowe przepisy regulujące zakres prawa karnego skarbowego³⁸. Przyjęcie Kodeksu karnego skarbowego zastąpiło przepisy z 1971 roku³⁹ i jest kontynuacją

---

skarbowy o zamiarze rozpoczęcia działalności w zakresie zwrotu podatku podróznym, (3) od co najmniej 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o wydanie zaświadczenia, o którym mowa w pkt 6, nie mają zaległości w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa oraz zaległości z tytułu składek wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, (4) zawarły umowy ze sprzedawcami w sprawie zwrotu podatku, (5) złożyły we właściwym urzędzie skarbowym kaucję gwarancyjną w wysokości 5 mln zł, (6) uzyskały od ministra właściwego do spraw finansów publicznych zaświadczenie stwierdzające spełnienie łącznie warunków wymienionych w pkt 1–5. Podmiotem dokonującym zwrotu podatku może być wyłącznie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółka akcyjna.

³⁶ Ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, Dz.U. Nr 50, poz. 499.

³⁷ Dz.U. 1999, Nr 95, poz. 1100.

³⁸ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy, Dz. U., Nr 83, poz. 931.

³⁹ Ustawa karna skarbową z dnia 26 października 1971, Dz. U. z 1984, Nr 22, poz. 103.

zmian w prawie karnym zapoczątkowanych w 1997 r. uchwaleniem nowego Kodeksu karnego, Kodeksu postępowania karnego i Kodeksu karnego wykonawczego.

Dzięki wyłączeniu zbędnej kazuistyki i powtórzeń ustawa jest bardziej zwarta od poprzednio obowiązującej i ma kompleksowy charakter – zawiera przepisy materialne, procesowe i wykonawcze. Kodeks jest odpowiednio usystematyzowany i przejrzysty, zwiększono liczbę przepisów materialnych, a ograniczono procesowych. Wyróżniono przepisy ogólne odnoszące się zarówno do przestępstw, jak i wykroczeń, ujednolicono część nazw kar i środków karnych oraz wprowadzono słowniczek. Unormowanie zasad odpowiedzialności i karania umożliwiło rezygnację z odsyłania do odpowiednich przepisów części ogólnej kodeksu karnego w tym zakresie.

Kodeks wprowadził szereg zmian o charakterze funkcjonalnym, z których jedna z ważniejszych to ograniczenie lub uchylenie konsekwencji karnych w razie wyrównania przez sprawcę uszczuplonej należności. Bardzo istotną zmianą jest także rezygnacja ze stosowania oznaczeń kwotowych i zastąpienie ich systemem oznaczeń ułamkowych, przy czym kwotą bazową jest najniższe miesięczne wynagrodzenie. Zapewnia to stałą skalę represyjności prawa, bez względu na poziom inflacji.

Ustawa zdecydowała o przekazaniu spraw o przestępstwa i wykroczenia skarbowe do kompetencji sądów, co przyniosło kres trwającemu ponad 70 lat orzecznictwu wykonywanemu przez finansowe organa orzekające czyli głównie urzędników skarbowych i celnych. Szacuje się jednak, że za sprawą postępowania mandatowego⁴⁰ co najmniej 70% spraw karnych skarbowych nie trafi na wokandę.

Zmiany ustawy o rachunkowości

Zgodnie z ustawą z dnia 8 stycznia 1999 r. o zmianie ustawy o rachunkowości podniesiony został limit przychodów netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy uzyskiwanych przez osoby fizyczne i spółki cywilne osób fizycznych, powyżej którego do takich przedsiębiorców stosują się przepisy ustawy o rachunkowości. Limit ten został zwiększony z 400 000 do 800 000 euro. Przekroczenie tej kwoty powoduje obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych przez osoby fizyczne i spółki cywilne osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą. Dzięki wprowadzonej zmianie większa grupa małych i średnich przedsiębiorców objęta została uproszczoną ewidencją w formie podatkowej księgi przychodów i rozchodów, co wiąże się ze zmniejszeniem obowiązków biurokratycznych i kosztów.

5.4.3. Inne

Ustawa o języku polskim

Zgodnie z ustawą o języku polskim⁴¹ w obrocie prawnym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej pomiędzy podmiotami polskimi oraz gdy jedną ze stron jest podmiot polski, używa się języka polskiego. Dotyczy to w szczególności nazewnictwa towarów i usług, ofert, reklamy, instrukcji obsługi, informacji o właściwościach towarów i usług, warunków gwarancji, faktur, rachunków i pokwitowań. Zakaz posługiwania się wyłącznie obcojęzycznymi określeniami, z wyjątkiem nazw własnych, skutkuje koniecznością umieszczenia polskiej wersji językowej opisów towarów i usług oraz ofert i re

---

⁴⁰ Postępowanie mandatowe prowadzi finansowy organ dochodzenia (przede wszystkim urzędnicy skarbowi i celni) w sprawach o drobne wykroczenia skarbowe, gdy osoba sprawcy i okoliczności nie budzą wątpliwości i nie zachodzi potrzeba orzeczenia kary wyższej niż podwójna wysokość najniższego miesięcznego wynagrodzenia (czyli do 1340 zł) oraz nie ma miejsca jedna z pięciu sytuacji wykluczających postępowanie mandatowe (art. 137§2). Sprawca musi wyrazić zgodę na ukaranie mandatem, a w razie odmowy sprawa trafia do sądu. Mandat może być gotówkowy lub kredytowany.

⁴¹ Dz.U. 1999, Nr 90, poz. 999.

klam. Wprowadzone regulacje wpłyną na warunki prowadzenia działalności firm handlowych i przedstawicielstw firm zagranicznych, zmuszając je do tłumaczenia m.in. instrukcji obsługi, czy informacji o właściwościach towarów, co może wpłynąć na wzrost kosztów prowadzonej działalności. Z drugiej strony w oczywisty sposób będzie to korzystne dla klientów nabywających zagraniczne produkty.

Jeżeli stroną umowy, której wykonanie ma nastąpić na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jest podmiot polski, umowę sporządza się w języku polskim. Umowa może mieć wersję obcojęzyczną, jednak podstawą wykładni umowy będzie tekst polski, jeżeli strony nie postanowiły inaczej. Regulacja stanowi pewne ułatwienie i zabezpieczenie dla podmiotów polskich współpracujących z podmiotami innymi niż polskie.

Mieszane uczucia wywołuje wprowadzanie definicji „podmiotu polskiego”⁴². Przeprowadzanie dodatkowego podziału na podmioty polskie i pozostałe, obok funkcjonującego już na podmioty krajowe i zagraniczne, powoduje niepotrzebne komplikowanie przepisów, zważywszy, że wiele podmiotów jest jednocześnie podmiotem polskim i podmiotem zagranicznym, zależnie od zastosowanej definicji.

Należy ponadto wskazać, że ustawa o języku polskim zawiera przepisy karne, przewidujące możliwość orzekania kary grzywny oraz nawiązki do kwoty 100 000 zł za łamanie jej postanowień, co stanowi penalizację obszaru dotychczas nią nie objętego (uchylony ustawą Dekret z dnia 30 listopada 1945 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych nie przewidywał kar). Potwierdza to tezę o rosnącym nieuzasadnionym przekonaniu klasy politycznej, że ustanawiane zasady należy wspierać sankcją karną.

Świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa

25 czerwca 1999 r. uchwalono ustawę⁴³ regulującą zasady wypłacania zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku wyrównawczego, porodowego, macierzyńskiego, opiekuńczego. Niestety utrzymano rozwiązanie, które przez 35 dni trwania choroby obciąża pracodawcę kosztami, a dopiero od 36 dnia choroby zobowiązuje ZUS do wypłaty zasiłku chorobowego. W 1998 roku pracodawcy sfinansowali aż 33% liczby dni absencji chorobowej pracowników.

Ustawa wprowadziła nowe druki zaświadczeń lekarskich wystawianych tylko przez upoważnionych lekarzy. Prawidłowość wystawiania podlega kontroli lekarzy orzeczników ZUS, w wyniku której można wstrzymać dalszą wypłatę lub cofnąć wypłatę zasiłków. Tylko w styczniu 2000 r. lekarze orzecznicy przeprowadzili 13,1 tys. badań, na podstawie których ograniczono liczbę dni zasiłkowych o 18,6%; kwota cofniętych zasiłków wyniosła 536,3 tys. zł.

5.4.4. Akty prawne istotne dla MSP w trakcie procesu legislacyjnego

W trakcie procesu legislacyjnego znajduje się ponad sto projektów ustaw, z czego większość pośrednio lub bezpośrednio może mieć wpływ na kształtowanie warunków prowadzenia działalności gospodarczej przez MSP.

Kodeks spółek handlowych

---

⁴² Zgodnie z ustawą podmiotem polskim jest osoba fizyczna mająca miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub osoba prawna lub jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej prowadząca działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

⁴³ Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, Dz.U. 1999, Nr 60, poz. 636.

Kodeks handlowy z 1934 roku ma zastąpić akt prawny unowocześniający przepisy o spółkach prawa handlowego, dostosowujący prawo spółek do standardów europejskich i do obecnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej. Projekt zakłada wprowadzenie dwu nowych typów spółek – komandytowo-akcyjnej, dzięki czemu łatwiej będzie pozyskać kapitał i partnerskiej, umożliwiającej przedstawicielom wolnych zawodów tworzenie nowoczesnych przedsiębiorstw. Istotne zmiany dotyczyć będą m.in. wymagań kapitałowych stawianych spółkom, znacznemu podwyższeniu ulegnie minimalny kapitał zakładowy sp. z o.o., rozbudowane i uszczegółowione zostaną przepisy regulujące łączenie się spółek, spółki akcyjne uzyskają możliwość emisji tzw. akcji niemych.

Ustawa o dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców⁴⁴

Ustawa jest jednym z aktów powstających w związku z dostosowywaniem prawa polskiego do unijnego. Będzie określać warunki dopuszczalności, zasady udzielania oraz nadzorowania pomocy publicznej dla przedsiębiorców. Projekt ustawy wprowadza zakaz udzielania pomocy publicznej precyzując jednocześnie warunki, które umożliwiają odstępstwa od zasady. Podstawowe znaczenie dla MSP ma wprowadzona zasada *de minimis*, która powoduje, że przepisów ustawy nie stosuje się do udzielania pomocy, której kwota nie przekracza równowartości 100 tys. euro w ciągu kolejnych trzech lat. Ponadto projekt wskazuje wielokrotnie na MSP, jako grupę uprzywilejowaną w dostępie do pomocy ze strony władz publicznych i ustanawia szczególne reguły udzielania pomocy dla tej grupy.

Niestety wartość zasady *de minimis* i innych udogodnień dla MSP jest równoważona trudnymi do zaakceptowania przez przedsiębiorców przepisami dotyczącymi zwrotu otrzymanej pomocy w przypadku, gdy udzielona ona została w oparciu o przepisy zakwestionowane następnie przez Trybunał Konstytucyjny. Mimo błędu ustawodawcy to przedsiębiorca poniesie konsekwencje „pomocy” państwa zwracając kwotę pomocy wraz z odsetkami.

Regulacja leasingu

Rząd opracowuje projekt dotyczący regulacji umowy leasingu w Kodeksie cywilnym. Ma to być podstawa do stworzenia zasad opodatkowania leasingu. Zgodnie z projektem leasing definiuje się jako umowę, w której obowiązkiem finansującego (projekt nie posługuje się pojęciami „leasingodawca” i „leasingobiorca”) byłoby nabycie rzeczy od oznaczonego zbywcy i oddanie jej do używania korzystającemu na czas określony, natomiast obowiązkiem korzystającego byłby zwrot w ratach co najmniej ceny z tytułu nabycia rzeczy przez finansującego.

Poselski projekt ustawy o wielkopowierzchniowych obiektach handlowych

Projekt ustawy określa zasady i tryb postępowania przy wydawaniu zezwoleń na utworzenie na terenie gminy wielkopowierzchniowych obiektów handlowych oraz szczególny tryb postępowania przy sprzedaży, oddawaniu w użytkowanie wieczyste, użytkowanie lub dzierżawę nieruchomości będących własnością gminy, na których utworzony zostanie supermarket. Nie negując intencji projektodawców i dostrzegając konieczność rozwiązania kwestii coraz trudniejszych warunków konkurencji małych sklepów z dużymi sieciami handlowymi, trzeba stwierdzić, że projekt jest niezgodny z zasadą równego traktowania podmiotów gospodarczych, nakłada na gminy dodatkowe obowiązki, a poprzez ustanowienie instytucji uzyskiwania zezwoleń ma charakter korupcjogenny. Pracujące nad projektem komisje sejmowe postanowiły rekomendować odrzucenie ustawy.

---

⁴⁴ W chwili oddawania niniejszego Raportu do druku projekt ustawy był przedmiotem prac Senatu.

Projekty odrzucone

Jednym z ciekawszych projektów, który został odrzucony, był projekt ustawy o przekształceniu spółdzielni w spółkę prawa handlowego, określający tryb, warunki i zasady przekształcania spółdzielni, z wyłączeniem spółdzielni mieszkaniowych i banków spółdzielczych. Intencją projektodawców było stworzenie „szybkiej ścieżki” dla przekształceń w spółki, które lepiej funkcjonują w warunkach gospodarki rynkowej. Na gruncie obecnie obowiązujących przepisów przekształcenie spółdzielni w spółkę, chociaż możliwe, jest procesem trudnym, czasochłonnym i kosztownym. Odrzucenie projektu wydaje się trudne do uzasadnienia, biorąc pod uwagę, że nie nakładał on obowiązku przekształceń spółdzielni, a jedynie ułatwiał ich dokonanie.

Przykładem regulacji o pozornie mniejszym znaczeniu, ale obrazującej silną tendencję do tworzenia szczególnych zasad ochrony produkcji rolniczej, był projekt ustawy o regulacji rynku skrobi ziemniaczanej. Projekt zakładał wprowadzenie zasad regulacji rynku skrobi ziemniaczanej, w tym zakres, zasady i formy wspierania produkcji i eksportu skrobi ziemniaczanej. Produkcja rolna ma oczywiście swoją specyfikę, gdyby jednak konsekwentnie pójść za tokiem rozumowania projektodawców, należałoby uchwalić co najmniej kilkaset ustaw dotyczących poszczególnych produktów rolnych.

5.5. Najistotniejsze problemy związane z funkcjonowaniem prawa

Problemy związane z funkcjonowaniem prawa dotyczą wszystkich przedsiębiorców, jednak w przypadku MSP są one szczególnie uciążliwe i często bezpośrednio wpływają na możliwości funkcjonowania i rozwoju firm, co wynika m.in. z ograniczonych możliwości finansowania stałego doradztwa prawnego czy podatkowego.

Podstawowe problemy związane z funkcjonowaniem prawa to niewydolna administracja i sądownictwo oraz wciąż niski poziom legislacji, co objawia się w tworzeniu przepisów niezrozumiałych, sprzecznych, z dużą liczbą odwołań do innych aktów prawnych. Nadmierna ilość nowych regulacji oraz zmian w już istniejących powoduje niespójność przepisów i otwiera możliwości dowolnej interpretacji, wywołuje konieczność stałego śledzenia zmian prawa. Zdaniem prawie 1/3 przedsiębiorców niestabilność prawa to czynnik najbardziej zagrażający interesom firmy⁴⁵. Kolejny problem, który pojawia się od lat, to nierówne traktowanie podmiotów przez organy państwowe w zależności od ich wielkości i typu własności, np. ściąganie zaległości podatkowych inaczej wygląda w przypadku wielkich zakładów państwowych (np. kopalnie), a inaczej małych lub średnich firm prywatnych. Przedsiębiorcy odczuwają także negatywne skutki korupcji. Można jedynie mieć nadzieję, że wejście w życie nowego Prawa działalności gospodarczej wpłynie na ograniczenie wielkości zjawiska, które związane jest z ograniczeniami i reglamentacją prowadzenia działalności gospodarczej. Zasygnalizować warto także problem zagrożenia przedsiębiorców ze strony świata przestępczego. Jego skala jest trudna do oszacowania, wydaje się jednak, że zjawisko narasta przybierając kolejne formy, np. obok powszechnego „obejmowania ochroną” restauracji pojawiają się wymuszenia współpracy mające na celu wprowadzenie nielegalnie zarobionych pieniędzy do obrotu.

5.5.1. Ilość wydanych aktów prawnych

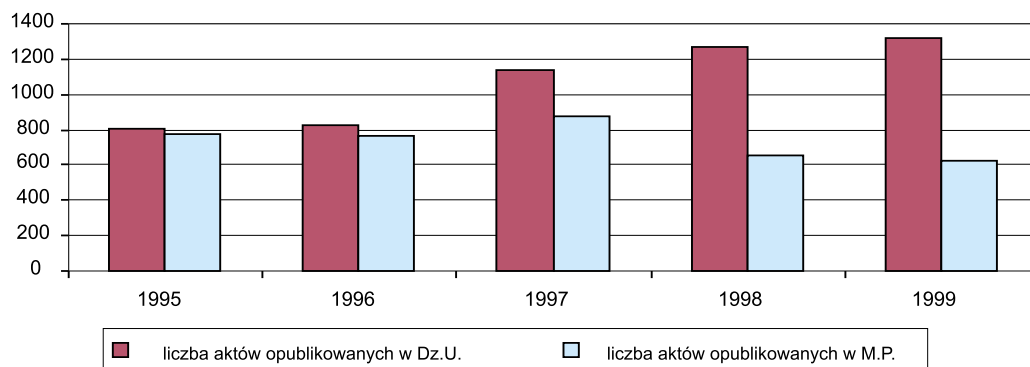
W 1999 r. wydane zostało 112 Dzienników Ustaw zawierających 1316 aktów prawnych oraz 41 Monitorów Polskich zawierających 620 aktów prawnych. Oprócz tego podmioty prowadzące działalność

---

⁴⁵ Sondaż PSB na zlecenie Rzeczpospolitej, British Council i PPABanku, za: Rzeczpospolita, 12 kwietnia 2000 r.

gospodarczą powinny śledzić informacje ukazujące się w dziennikach urzędowych poszczególnych resortów, Monitorze Polskim B, Monitorze Sądowym i Gospodarczym, a także stanowanie prawa miejscowego gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. W urzędowych dziennikach wojewódzkich do końca stycznia 2000 opublikowano prawie 20 000 aktów, najwięcej w woj. mazowieckim – ponad 2700, najmniej w woj. opolskim – ponad 330.

Wykres 5.1. Liczba aktów prawnych wydanych w latach 1995–1999

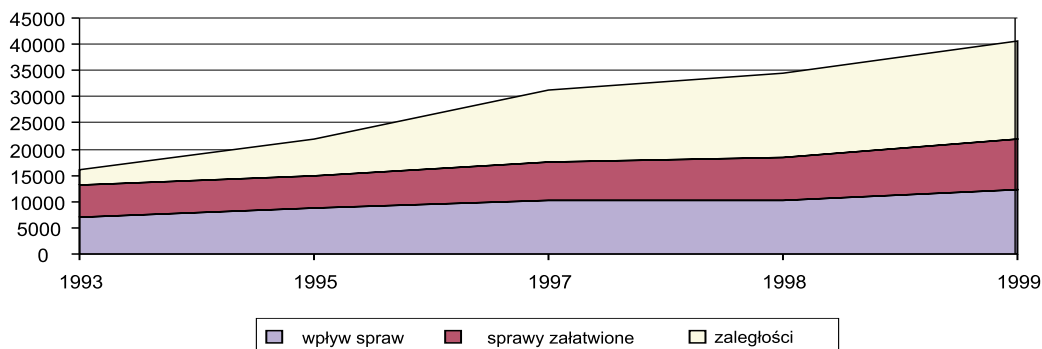
Na koniec 1999 r. obowiązywało w Polsce ponad 5,5 tys. ustaw, dekretów, przedwojennych rozporządzeń prezydenta z mocą ustawy, rozporządzeń i zarządzeń.

Nadal istnieje problem wynikający z zaległości w ogłaszaniu (poprzez publikację w Dzienniku Ustaw) zawieranych przez Polskę umów międzynarodowych, np. tzw. Konwencja AETR, określająca zasady pracy załóg pojazdów wykonujących międzynarodowe przewozy drogowe⁴⁶, czekała na ogłoszenie 7 lat.

5.5.2. Stan sądownictwa

Niezmienne od lat przewlekłość procedur, zarówno sądowych, jak i administracyjnych, jest podstawowym problemem związanym z egzekwowaniem prawa. Długość postępowań, które w drobnych sprawach potrafią ciągnąć się latami, związane z tym koszty, powodują rezygnację przedsiębiorców z dochodzenia swych roszczeń. Sytuację w sądownictwie może zobrazować poniższy wykres, ukazujący narastanie spraw na przykładzie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy.

Wykres 5.2. Liczba spraw w Sądzie Rejonowym dla miasta stołecznego Warszawy

⁴⁶ Dz.U. 1999, Nr 94, poz. 1087.

Poprawa sytuacji wymaga głębokiej reformy sądownictwa, która musi być związana z uproszczeniem procedur, poprawą organizacji pracy sądów oraz ze zwiększeniem środków przeznaczanych na sądownictwo.

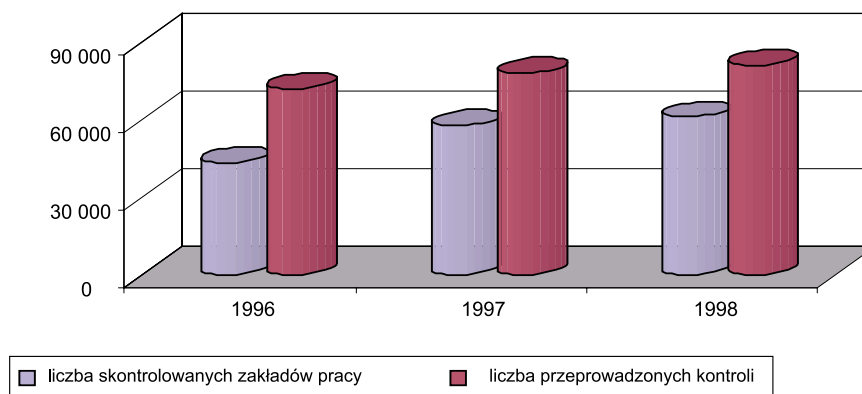
5.5.3. Spory z zakresu prawa pracy

Państwowa Inspekcja Pracy

Do zadań Państwowej Inspekcji Pracy należy m. in. nadzór i kontrola przestrzegania prawa pracy w zakładach, w tym przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, jak też ściganie wykroczeń przeciwko prawom pracownika.

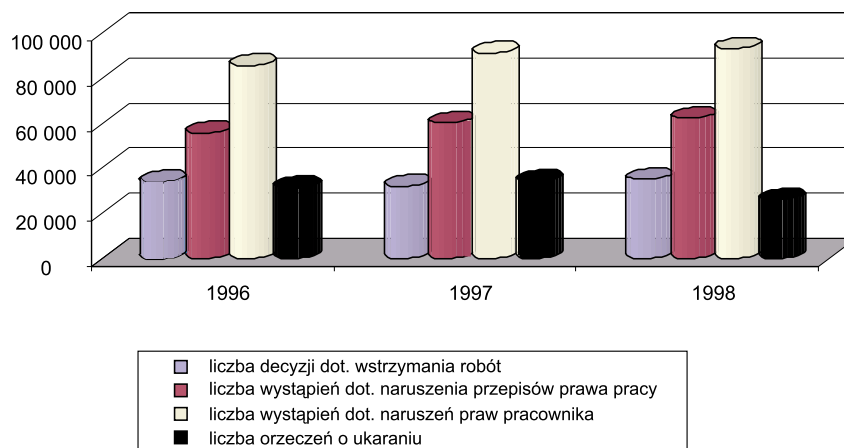
W latach 1996–1998 inspektorzy PIP przeprowadzali co roku kilkadziesiąt tysięcy kontroli. Liczba kontroli systematycznie wzrastała, a część zakładów była sprawdzana kilkakrotnie, m.in. w związku z weryfikacją realizacji decyzji i wystąpień inspektorów oraz ustalaniem zasadności skarg pracowniczych. Przeważały kontrole krótkie – nie dłuższe niż 2 dni. Najczęściej kontrolowano prywatne przedsiębiorstwa zatrudniające do 50 pracowników, należące do sekcji: działalność produkcyjna, handel i naprawy oraz budownictwo.

Wykres 5.3. Liczba kontroli przeprowadzonych przez inspektorów pracy w latach 1996–1998

W badanych latach inspektorzy ujawnili ok. 90 tys. wykroczeń przeciwko prawom pracownika rocznie. Większość z nich dotyczyła nieprzestrzegania przepisów bhp. Znaczną część, szczególnie po niekorzystnej dla pracodawców nowelizacji Kodeksu pracy, stanowiły wykroczenia związane z nawiązywaniem i rozwiązywaniem stosunku pracy. W przypadku 1/3 stwierdzonych wykroczeń inspektorzy PIP nałożyli na pracodawcę karę grzywny. Około 10% pracodawców nie zgadzając się z orzeczeniami inspektorów zażądało skierowania spraw na drogę sądową. W ponad połowie tych przypadków sądy orzekły karę niższą od wymierzonej przez inspektora. Od września 1998 roku inspektorzy zostali pozbawieni prawa do orzekania w sprawach o wykroczenia przeciwko prawom pracownika, mogą natomiast kierować wnioski do kolegiów i stosować postępowanie mandatowe. Od września do końca 1998 roku inspektorzy skierowali 2,5 tys. wniosków o ukaranie do kolegiów, trzykrotnie częściej stosowali postępowanie mandatowe w 7,3 tys. przypadków. W ciągu trzech lat Główny Inspektor Pracy wydał 127 decyzji nakazujących zaprzestanie działalności przez zakład pracy lub jego część.

Wykres 5.4. Decyzje i wystąpienia inspektorów pracy

Kontrolując wykonywanie przez pracodawców wniosków pokontrolnych inspektorzy PIP stwierdzali, iż są one realizowane w ponad 90%. Wśród pracodawców, którzy nie realizują wniosków inspekcji dominują przedsiębiorstwa zatrudniające poniżej 20 osób. Według opinii inspektorów wynika to przede wszystkim z niedoboru środków finansowych.

Spory przed sądem pracy

W skali całego kraju do sądów rejonowych w 1999 roku wpłynęło około 168 tys. spraw z powództwa pracowników i zaledwie 4 879 spraw z powództwa pracodawców o odszkodowanie należne od pracownika. W przypadku pracodawców oznaczało to ponad 20% spadek w porównaniu z rokiem poprzednim. Systematycznie rośnie liczba postępowań wszczynanych na wniosek pracobiorców – znaczącą cezurę stanowił rok 1997, kiedy liczba spraw pracowniczych wzrosła o ponad 10%. Średnio czas trwania postępowania z powództwa pracowników wahał się od 2,6 miesiąca do 3,2, a z powództwa pracodawców był nieco dłuższy i wynosił między 4,4 a 4,8 miesiąca.

Tabela 5.2. Ewidencja spraw z zakresu prawa pracy w sądach rejonowych – sądach pracy w latach 1997–1999 z powództwa pracowników

	Liczba spraw, które wpłynęły	Rok poprzedni =100%	Sprawy załatwione	Sprawy pozostałe	Przeciętny czas trwania postępowania w miesiącach
1997	147 640	93,1%	151 248	39 065	3,2
1998	164 640	111,6%	168 633	35 261	2,6
1999	167 873	101,8%	160 826	42 305	3,0

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości.

Tabela 5.3. Ewidencja spraw z zakresu prawa pracy w sądach rejonowych – sądach pracy w latach 1997–1999 z powództwa pracodawców o odszkodowanie należne od pracownika

	Liczba spraw, które wpłynęły	Rok poprzedni =100%	Sprawy załatwione	Sprawy pozostałe	Przeciętny czas trwania postępowania w miesiącach
1997	5 866	89,4%	5 636	2 145	4,4
1998	6 193	105,6%	6 064	2 274	4,4
1999	4 897	79,1%	5 197	1 974	4,8

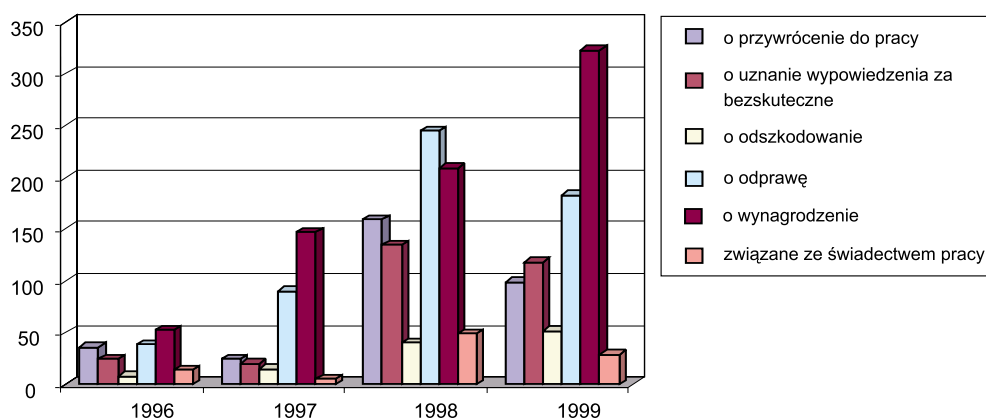
Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości.

Wzrost obciążeń pracodawców spowodowany licznymi pro-pracowniczymi zmianami w aktach prawnych niewątpliwie wpłynął na liczbę spraw rozpatrywanych przez sądy pracy. Bardziej szczegółowo sytuację prezentują przykłady Sądów Rejonowych (I instancja) w Siedlcach i Kielcach w latach 1996–1999.

Między rokiem 1996 a 1999 liczba pozwów w sądzie siedleckim wzrosła ponad 5-krotnie. Rośnie więc rola sądów pracy w rozstrzyganiu sporów ze stosunku pracy, rośnie również liczba naruszeń przepisów prawa pracy. Wzrost liczby sporów może być spowodowany skomplikowaniem i niejasnością przepisów, co utrudnia pracodawcom stosowanie się do obowiązków w nich zawartych.

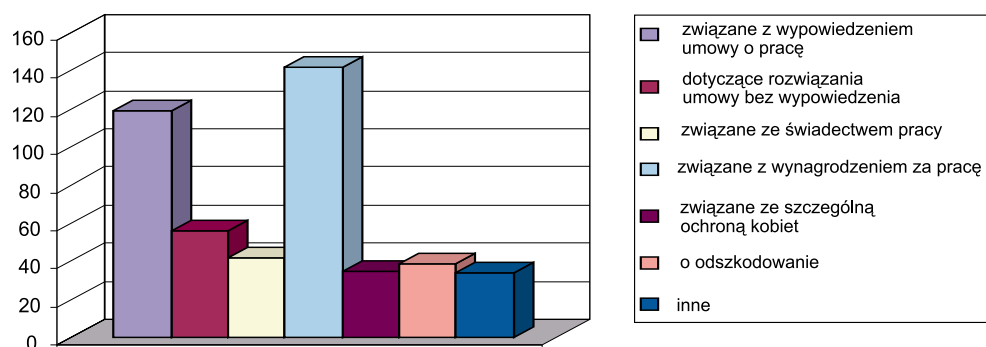
W badanym okresie w Sądzie Rejonowym w Siedlcach największa liczba spraw dotyczyła zaległych wynagrodzeń za pracę (tak było w latach 1996, 1997 i w 1999) oraz odprawy rentowej lub emerytalnej (w 1998 roku).

Wykres 5.5. Liczba pozwów składanych w Sądzie Rejonowym w Siedlcach

W sądzie w Kielcach liczba sporów w badanych latach pozostawała na podobnym poziomie. Największa liczba sporów w latach 1996, 1997 i 1999 dotyczyła zaległych wynagrodzeń, a w roku 1998 wypowiedzenia umowy o pracę.

Wykres 5.6. Sprawy przed sądem pracy w Kielcach w 1999 roku (dane do IX/99)

Przedmiot sporu wskazuje, że w olbrzymiej większości spraw powództwo było wnoszone przez pracownika. Niewykluczone, iż wynika to z faktu nieograniczonego i bezpłatnego dostępu pracowników do sądu pracy. Tezę tę zdaje się potwierdzać fakt, iż we wszystkich przypadkach wnoszenia powództwa przez pracownika, poza powództwami dotyczącymi wynagrodzenia za pracę, pozwów oddalonych jest ponad dwukrotnie więcej niż uwzględnionych. W przypadku spraw o odszkodowanie za mienie (wnoszonych przez pracodawców) sąd uwzględnił ponad 2/3 pozwów.

Prawdopodobnie uprzywilejowanie pracowników w dostępie do sądu powoduje również znacznie większą liczbę bezzasadnych (nieuwzględnionych) apelacji wnoszonych przez pracowników. W roku 1997 jedynie co dwudziesta taka apelacja została uwzględniona przez sąd II instancji, a w roku 1998 – co trzynasta. Apelacje pracodawców uwzględniano kilkukrotnie częściej – odpowiednio w 25% i 33%.

Tabela 5.4. Apelacje od wyroków Sądu Rejonowego w Kielcach

	1997		1998	
	Powództwo		Powództwo	
	Uwzględnione	Nieuwzględnione	Uwzględnione	Nieuwzględnione
Apelację wniósł pracownik	2	41	3	38
Apelację wniósł pracodawca	11	40	3	10

5.5.4. Orzecnictwo Trybunału Konstytucyjnego

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego odgrywają istotną rolę w wyznaczaniu zasad i wykładni norm konstytucyjnych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, w szczególności przyczyniają się do określenia granic swobody organów władzy w tym zakresie.

W 1999 roku Trybunał Konstytucyjny w swoich orzeczeniach ustalił bądź potwierdził funkcjonowanie kilku zasad istotnych dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Najważniejsze dla MSP były orzeczenia dotyczące ograniczenia działalności gospodarczej przez działania organów państwa.

W sprawie dotyczącej wykonywania drogowego przewozu osób, przepis ustawy⁴⁷ uzależniał udzielenie zezwolenia na prowadzenie takiego przewozu pojazdami nie będącymi taksówkami od niekaralności za wymienione przestępstwa właściciela przedsiębiorstwa bądź niekaralności członków zarządu osoby prawnej oraz niekaralności kierowców⁴⁸. Podobne wymagania postawiono osobom prowadzącym taksówki. Trybunał Konstytucyjny uznał w związku z tą sprawą, że ograniczenie wolności gospodarczej jest możliwe tylko wówczas, gdy znajduje uzasadnienie w konstytucyjnych wartościach. Ograniczenie swobody prowadzenia działalności w tym przypadku było użyciem nadmiernego środka w stosunku do zakładanego przez ustawę celu.

W związku z przepisami ustawy o administrowaniu obrotem z zagranicą towarami i usługami oraz o obrocie specjalnym⁴⁹ wyłączającymi drogę sądową w sprawach wykreślenia z rejestru przedsiębiorców prowadzących obrót specjalny, odmowy wydania pozwolenia na dokonanie takiego obrotu

⁴⁷ Ustawa z dn. 29 sierpnia 1997 r. o warunkach dokonywania krajowego drogowego przewozu osób, Dz.U. Nr 141, poz. 942 z późn. zm.

⁴⁸ Wyrok TK z dnia 26 kwietnia 1999 r., sygn. K 33/98, opublikowany OTK z 1999 r., Nr 4, poz. 71.

⁴⁹ Dz.U. z 1997 r., Nr 175, poz. 1026.

oraz cofnięcia takiego pozwolenia, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że ograniczenie wolności gospodarczej dopuszczalne w drodze ustawy ze względu na ważny interes publiczny nie oznacza ograniczenia sądowej kontroli decyzji administracyjnych. W sytuacji ustawowego ograniczenia wolności, kontrola decyzji administracyjnych, które tę wolność ograniczają, nie tylko nie powinna być wyłączana, ale jest szczególnie pożądana⁵⁰.

W uzasadnieniu wyroku dotyczącym sprawy uprzywilejowania Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w stosunku do wierzycieli TK stwierdził, że konstytucyjna zasada równości wyrażona w art. 32 Konstytucji RP odnosi się zarówno do osób prawnych, jak i fizycznych. Pogląd ten ma istotne znaczenie dla oceny przepisów regulujących stosunki gospodarcze.

5.5.5. Wdrożenie reform

Rok 1999 został zdominowany wdrożeniem czterech reform społecznych: administracyjnej, emerytalnej, służby zdrowia i szkolnictwa, co wiązało się z przeprowadzeniem zmian w wielu obszarach regulacji. Trudności związane z wprowadzaniem zmian spowodowały, iż reformy niejednokrotnie oceniano niekorzystnie.

Dla przedsiębiorców szczególnie uciążliwe były zmiany związane z ubezpieczeniem pracowników, co wiązało się z wieloma nowymi obowiązkami. Wprowadzono aż 19 wzorów nowych formularzy, na których przedsiębiorca był zobowiązany do zgłoszenia siebie jako płatnika składek, wszystkich pracowników zarówno do ubezpieczenia społecznego, jak i zdrowotnego oraz dzieci i niepracującego współmałżonka pracownika do ubezpieczenia zdrowotnego. Termin składania formularzy upływał 31 stycznia. O wszystkich zmianach przedsiębiorcy powinni informować ZUS w okresie 2 tygodni. Druga grupa dokumentów to formularze rozliczeniowe i szczegółowe raporty imienne o opłaceniu składek za pracownika składane do 15 każdego miesiąca.

Niestety ZUS nie był przygotowany nie tylko do pomocy przedsiębiorcom, ale nawet do sprawnego wprowadzenia nowych regulacji wewnątrz instytucji. Brakowało oryginalnych druków formularzy, pracownicy nie byli przeszkoleni i nie informowali w sposób kompetentny przedsiębiorców o sposobie ich wypełniania. Ułatwieniem miał być program komputerowy PŁATNIK, za pomocą którego przedsiębiorcy mogliby rozliczać składki, niestety zawierał on błędy. Był również często aktualizowany (do stycznia 2000 r. udostępniono 9 wersji programu), co częściowo wiązało się z dostosowywaniem programu do nowelizowanych przepisów, a częściowo z usuwaniem błędów i ulepszaniem programu. W początkowym okresie nie było możliwe przekazanie danych za pomocą Internetu. Obecnie udostępniono tę drogę, jednak przedsiębiorca musi przejść dość skomplikowany proces certyfikacji.

System przekazywania składek zawierał wiele błędów. Jednym z podstawowych był problem z identyfikowaniem składki. Do września 1999 r. na 10 mln przetworzonych wg algorytmów identyfikacji dokumentów bankowych, aż 1,6 mln nie można było zidentyfikować. W mniejszej skali problem dotyczył dokumentów rozliczeniowych – nie zidentyfikowano 600 000 raportów i deklaracji. Niedomaga także system informacji o stanie kont – obecnie dostęp do takich danych mają płatnicy, ubezpieczeni tylko w zawężonym zakresie (planowane udostępnienie danych to grudzień 2000, a więc po dwóch latach od zmiany systemu).

Mimo tych problemów reforma emerytalna jest spośród wszystkich wprowadzonych reform tą, z którą przedsiębiorcy wiążą nadzieje. Jej pozytywnego wpływu na prowadzenie firmy oczekuje 34% an

---

⁵⁰ Wyrok TK z dnia 14 czerwca 1999 r., sygn K 11/98, opublikowany OTK z 1999 r., Nr 5. poz. 97.

kietowanych, podczas gdy reforma administracyjna oceniana jest pozytywnie przez 33%, edukacji przez 18%, a zdrowia tylko przez 13% przedsiębiorców⁵¹.

5.6. Dostosowanie prawa polskiego do prawa Unii Europejskiej

W *Raporcie Komisji Europejskiej na temat postępów Polski na drodze do członkostwa w UE 1999*⁵² stwierdzono, że Polska nie dokonała znacznego postępu w dostosowywaniu prawa. Niestety niewielki postęp zanotowano w dziedzinach o fundamentalnym znaczeniu dla funkcjonowania wolnego rynku wewnętrznego, takich jak ochrona własności intelektualnej i przemysłowej, ochrona danych osobowych, ocena zgodności i certyfikacja oraz pomoc państwa. Komisja podkreśliła, że konieczne jest podjęcie działań w tych dziedzinach dla łagodnego włączenia Polski w jednolity rynek wewnętrzny.

W celu nadrobienia zaległości, które – jak tłumaczy Rząd – wynikły głównie z prac nad czterema reformami i przygotowaniem ustaw wprowadzających w życie postanowienia Konstytucji, konieczne jest uchwalenie 150–180 ustaw, z tego ok. 130 w tej kadencji Parlamentu. W lutym 2000 roku Sejm podjął uchwałę zobowiązującą Rząd do przygotowania niezbędnych projektów ustaw. Przygotowano listę około 50 najpilniejszych, które powinny być wniesione do Parlamentu do lipca 2000 roku. Spośród nich najważniejsze dla przedsiębiorców to nowelizacja prawa spółek handlowych, nowelizacja kodeksu celnego i szeregu ustaw o ochronie przed nadmiernym przywozem na polski obszar celny niektórych produktów oraz kodeks ubezpieczeń gospodarczych⁵³.

5.7. Podsumowanie

Najważniejszym wydarzeniem prawnym w 1999 roku było bez wątpienia uchwalenie ustawy Prawo działalności gospodarczej, która jest aktem dostosowanym do realiów gospodarki rynkowej i prawa Unii Europejskiej. Ustawa wyodrębniła kategorię małych i średnich przedsiębiorców, co daje perspektywy odrębnego traktowania tej grupy przez organy państwa, szczególnie w zakresie pomocy publicznej. Nie zakończono jednak prac nad ustawą o zasadach udzielania pomocy publicznej.

Jedną z podstawowych barier dotkliwie odczuwanych przez przedsiębiorców jest nadmierny fiskalizm. W dziedzinie podatków Rządowi nie udało się w całości przeprowadzić zmian zaplanowanych na rok 1999, w zasadzie nie zmieniła się sytuacja małych firm – podatników podatku dochodowego od osób fizycznych. Zmiany poczynione w zakresie podatku VAT także nie wpłynęły na uproszczenie i ujednoczenie systemu podatkowego. Pozytywną zmianą było natomiast przyjęcie Kodeksu karnego skarbowego, który wprowadził gwarancje sądowe zapobiegając nadużyciom prawa przez organy skarbowe i celne.

W zakresie prawa pracy w 1999 roku Rząd wielokrotnie deklarował wprowadzenie zmian, które poprawiłyby sytuację pracodawców. Niestety szereg rozpatrywanych przez Parlament ustaw jest niezgodnych z dążeniem do wyrównania pozycji prawnej pracodawcy i pracownika. Uchwalenie wydłużonych urlopów macierzyńskich, próby skrócenia ustawowego czasu pracy to przykłady działań, które zwiększają koszty działania przedsiębiorstw. Rok 1999 był także wyjątkowo uciążliwy dla pracodawców w związku z realizacją reformy ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego.

---

⁵¹ Sondaż PBS na zlecenie Rzeczypospolitej, British Council i PPABanku, za: Rzeczpospolita 12 kwietnia 2000 r.

⁵² Por. Rozdział 4.1.2.

⁵³ Wykaz ustaw niezbędnych do pilnego przyjęcia w celu dostosowania polskiego prawa do *acquis* zawiera Aneks 3.

Rozdział 6.

Otoczenie biznesu

Instytucje wspierające przedsiębiorczość

Reprezentacja przedsiębiorców

Wsparcie dla MSP ze środków pomocowych

**Polska Fundacja Promocji i Rozwoju
Małych i Średnich Przedsiębiorstw**

**Nowy kształt programów pomocowych – MSP
w strategiach województw**

Podsumowanie

Do instytucji otoczenia biznesu zalicza się instytucje niekomercyjne i komercyjne kształtujące warunki działalności małych i średnich przedsiębiorstw. Niniejszy rozdział, ze względu na złożoność zagadnienia, jak również ograniczoną dostępność danych na temat instytucji komercyjnych, koncentruje się na analizie funkcjonowania instytucji niekomercyjnych. Wykorzystane informacje pochodzą z bazy danych Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw stworzonej na podstawie ankiet wypełnianych przez zarejestrowane w niej instytucje; dzięki regularnej aktualizacji bazy kolejne edycje *Raportu o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce* obejmują coraz pełniejsze informacje o otoczeniu przedsiębiorstw oraz umożliwiają analizę zachodzących w nim zmian.

6.1. Instytucje wspierające przedsiębiorczość

Pod pojęciem „wspierania przedsiębiorczości” rozumiane są działania na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw (takie jak doradztwo, szkolenia, transfer technologii, certyfikacje, działalność finansowa itp.), jak również działalność instytucji nie specjalizujących się wyłącznie w świadczeniu usług na rzecz MSP, lecz uwzględniających ich potrzeby.

6.1.1. Instytucje wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa – analiza na podstawie bazy danych Polskiej Fundacji MSP

Baza danych Polskiej Fundacji MSP zawiera informacje na temat instytucji tworzących tzw. otoczenie biznesu. Wszystkie te instytucje, choć różnią się formą prawną i celami statutowymi, działają na rzecz MSP na zasadach niekomercyjnych, czyli zyski z działalności przeznaczają na cele statutowe. Można wyróżnić cztery główne typy takich instytucji:

- jednostki świadczące usługi na rzecz MSP,
- organizacje przedsiębiorców,
- organizacje pozarządowe działające na rzecz MSP,
- instytuty badawcze i placówki akademickie.

Pierwsze dwa typy instytucji specjalizują się we wspieraniu przedsiębiorczości, toteż zostaną dokładniej scharakteryzowane w dalszej części niniejszego rozdziału.

Liczba instytucji

W roku 1999 w bazie danych Polskiej Fundacji MSP zarejestrowanych było 1508 instytucji wspierających małe i średnie przedsiębiorstwa (czyli o ponad 270 więcej niż w roku poprzednim).

Wykres 6.1. Instytucje wspierające biznes (w %)

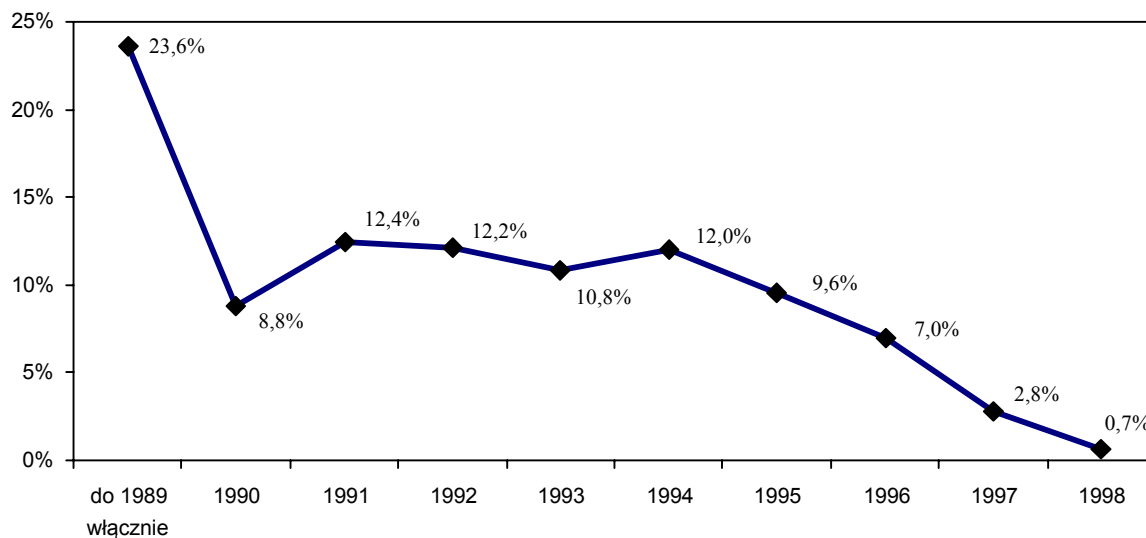

Źródło: Baza danych PFPiRMSP

Najlichnieszą grupę instytucji stanowią organizacje przedsiębiorców (566). Jednostek specjalizujących się w usługach na rzecz MSP jest niemal dokładnie tyle, ile instytucji pozarządowych (odpowiednio 349 i 353), przy czym jest ich o 7% mniej, niż zanotowano w roku ubiegłym¹. Znacznie zwiększyła się natomiast liczba zarejestrowanych placówek badawczych i naukowych (240): stanowią one obecnie aż 16% instytucji wspierających biznes zarejestrowanych w bazie Polskiej Fundacji MSP (wcześniej było ich zaledwie 4%). Wydaje się, że wzrost ten wynika jednak przede wszystkim z uaktualnienia bazy danych, a nie ze zmiany faktycznych proporcji.

Czas powstania

Wykres 6.2. Instytucje wspierające biznes według roku rozpoczęcia działalności (w %)

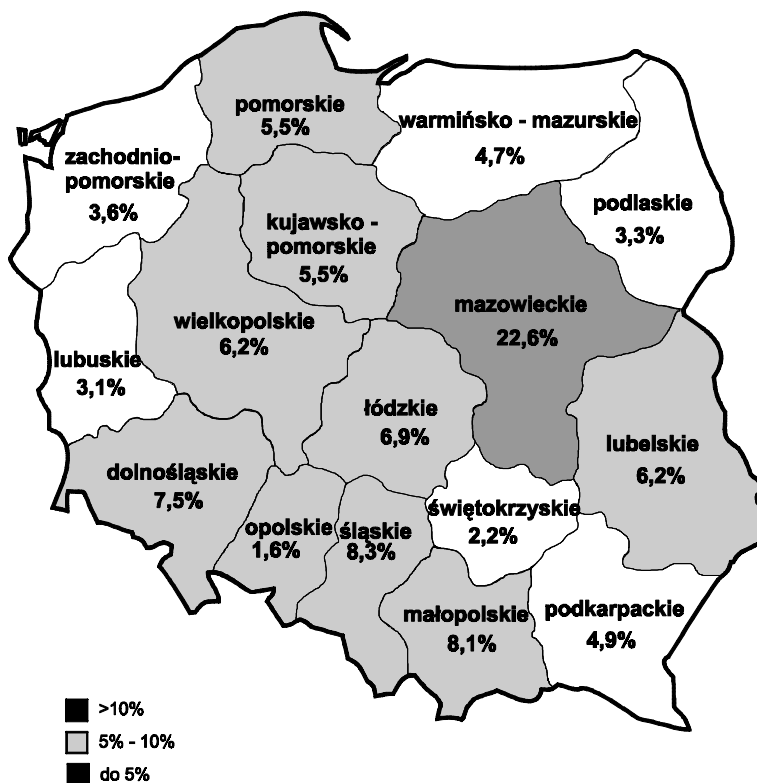
Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Najwięcej instytucji otoczenia biznesu powstało w latach 1991–1994. Po 1994 roku nastąpił spadek liczby nowopowstających instytucji i tendencja ta utrzymywała się przez kolejne cztery lata. Zakładanie nowych instytucji wspierania biznesu jest coraz rzadsze. Pomoc, jaką można było uzyskać na ten cel na początku lat 90 obecnie trafia raczej do istniejących instytucji, wspierając prowadzone przez nie działania.

¹ Por. *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997–1998*, red. W. Dzierżanowski, Warszawa 1999 r.

Rozkład terytorialny

Mapka 6.1. Instytucje wspierające biznes ze względu na lokalizację (w %)

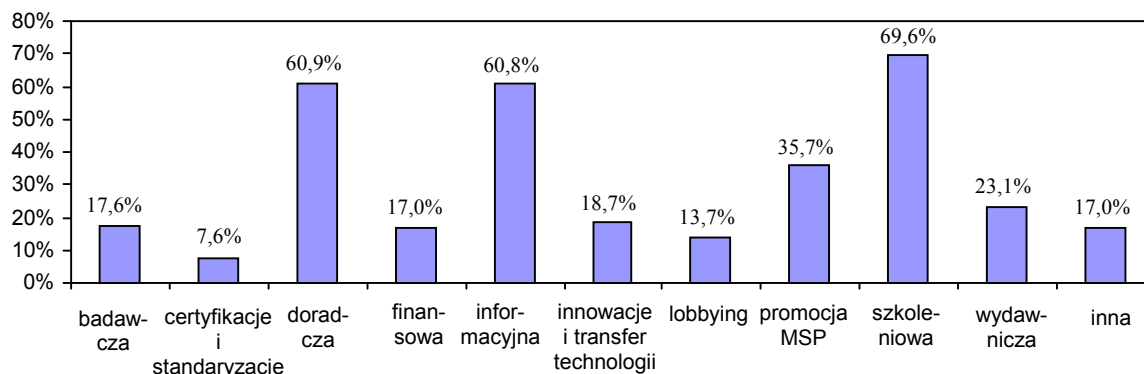
Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Podobnie jak w latach ubiegłych, zdecydowanie najwięcej instytucji wspierających biznes zlokalizowanych było w centrum Polski, w województwie mazowieckim (aż 327), natomiast najmniej w województwach opolskim (23) i świętokrzyskim (32). Stosunkowo wysoka liczba instytucji działających w województwach śląskim, małopolskim, dolnośląskim i łódzkim (100–120) wskazuje na związek pomiędzy ich ilością a liczbą małych i średnich przedsiębiorstw działających w danym regionie².

² Porównaj Tabelę 2.11. Liczba aktywnych MSP w nowym podziale administracyjnym kraju w 1998 r.

Rodzaje działalności

Wykres 6.3. Instytucje wspierające biznes ze względu na rodzaj działalności (w %)

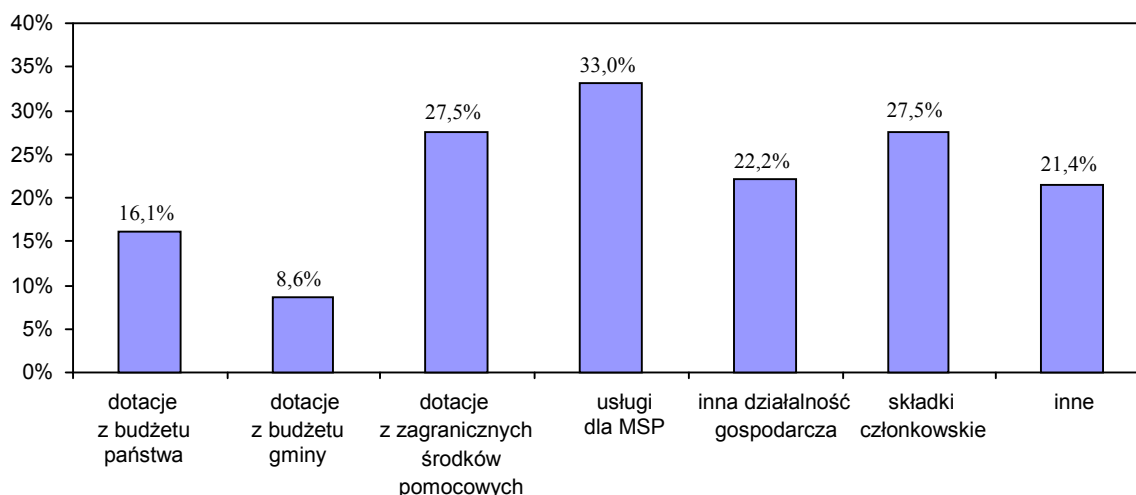

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

W dalszym ciągu najpopularniejszy typ działalności na rzecz MSP stanowią szkolenia, natomiast najmniej powszechna jest działalność związana z certyfikacją i standaryzacją; szkolenia wymieniane są ponad dziewięć razy częściej (1050 instytucji) niż certyfikacja i standaryzacja (tylko 115 instytucji). Podobnie jak w roku ubiegłym, bardzo powszechne są usługi doradcze i informacyjne, natomiast niewiele instytucji zajmuje się lobbyngiem – zatem uogólniając można stwierdzić, że najbardziej powszechne są usługi niezłożone, a słabiej rozwijają się usługi specjalistyczne. Jest to zjawisko niepokojące, zwłaszcza wobec rosnącego wśród MSP popytu na usługi lepiej dostosowane do ich specyficznych potrzeb.

Źródła finansowania

Wykres 6.4. Instytucje wspierające biznes ze względu na źródła finansowania

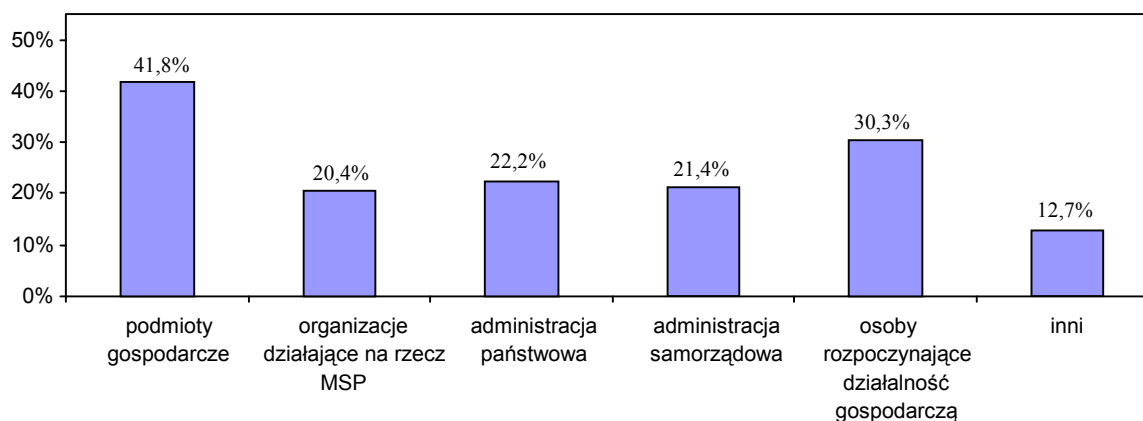
Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Zdecydowanie najistotniejsze źródło finansowania działalności na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw stanowią usługi na rzecz MSP, wymienione przez 33% instytucji zarejestrowanych w bazie Fundacji. W porównaniu z latami wcześniejszymi nastąpił więc wzrost popularności tego

sposobu finansowania o ponad 11%; podobnie znaczący wzrost miał miejsce w przypadku dotacji z zagranicznych programów pomocowych oraz składek członkowskich. Również pozostałe źródła finansowania są obecnie częściej wymieniane niż w latach ubiegłych. Można zatem wnioskować, iż instytucje wspierające biznes korzystają z coraz większej liczby niezależnych od siebie źródeł finansowania, dzięki czemu ich działalność ma zapewnioną większą stabilność. W dalszym ciągu jednak około 40% instytucji, o których Polska Fundacja MSP posiada informacje odnośnie sposobów finansowania ich działalności, korzysta z jednego źródła zasilania finansowego, tyle samo wymienia tylko dwa źródła.

Klienci

Wykres 6.5. Instytucje wspierające biznes ze względu na klientów (w %)

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Zgodnie z definicją „otoczenia biznesu”, najczęściej wymienianym odbiorcą usług świadczonych przez instytucje wspierające biznes są podmioty gospodarcze. Na drugim miejscu znajdują się osoby rozpoczynające działalność gospodarczą. Różnice pomiędzy popularnością poszczególnych grup klientów w tym roku i w roku poprzednim pozostają właściwie bez zmian wahając się w granicach 2–3%.

6.1.2. Jednostki wspierania biznesu

Jednostki wspierania biznesu (JWB) stanowią obok organizacji przedsiębiorców główny element otoczenia biznesu. Są to instytucje niekomercyjne, które specjalizują się w świadczeniu usług na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw lub osób pragnących rozpocząć działalność gospodarczą. W bazie danych PFPiRMSP znajdują się następujące instytucje tego typu:

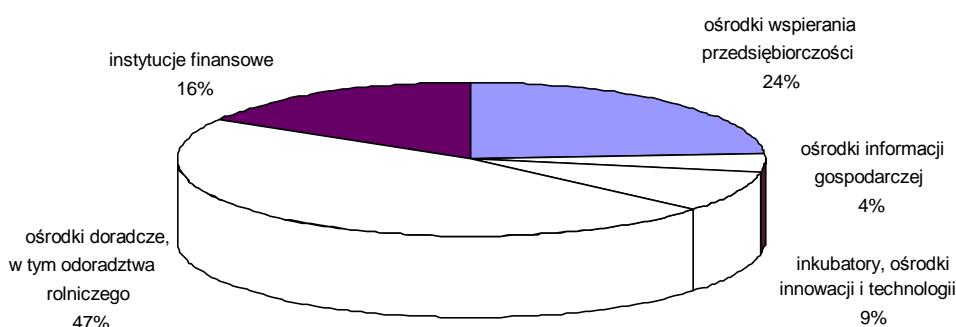
- ośrodki wspierania przedsiębiorczości,
- ośrodki informacji gospodarczej,
- inkubatory, ośrodki innowacji i technologii,
- ośrodki doradcze, w tym ośrodki doradztwa rolniczego,
- instytucje finansowe.

Powyższe typy instytucji zostały wyodrębnione nie ze względu na formę prawną, lecz na cel ich działania. *Ośrodki wspierania przedsiębiorczości* świadczą na rzecz MSP różnorodne usługi

(np. doradcze, szkoleniowe, informacyjne czy finansowe) o zasięgu lokalnym lub regionalnym (w bazie PFPiRMSP znajdują się 83 takie instytucje). *Ośrodki informacji gospodarczej* specjalizują się w udzielaniu małym i średnim przedsiębiorstwom oraz innym klientom informacji na temat warunków działalności MSP. Zazwyczaj nie są one placówkami samodzielnymi, lecz stanowią wyodrębnione jednostki innych instytucji otoczenia biznesu. Celem działalności *inkubatorów przedsiębiorczości* jest zapewnienie MSP przestrzeni użytkowej i infrastruktury, jak również dostępu do niektórych usług. *Ośrodki innowacji i technologii* specjalizują się w usługach związanych z innowacjami i transferem technologii do przedsiębiorstw. *Ośrodki doradcze* to zazwyczaj wyodrębnione jednostki większych instytucji świadczących usługi na rzecz MSP, natomiast *ośrodki doradztwa rolniczego* są najczęściej instytucjami samodzielnymi. Ostatni typ omawianych jednostek wspierania biznesu stanowią *instytucje finansowe* o charakterze niekomercyjnym. Są to najczęściej fundusze grantów, subwencji, fundusze pożyczkowe i poręczeń kredytowych, stanowiące wyodrębnione jednostki większych instytucji działających na rzecz MSP.

Liczba instytucji

Wykres 6.6. Jednostki wspierania biznesu (w %)

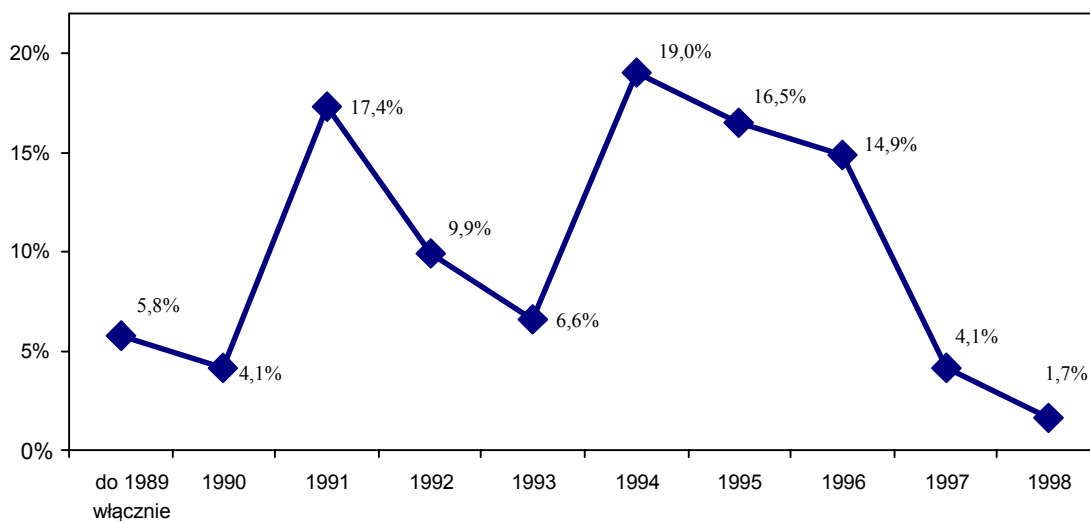

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

W bazie danych Polskiej Fundacji MSP zarejestrowanych jest 349 jednostek wspierania biznesu. Niemal połowę stanowią ośrodki doradcze, nieco mniej (o 5%) niż w latach ubiegłych jest ośrodków wspierania przedsiębiorczości, natomiast więcej (o 2%) inkubatorów i ośrodków innowacji i technologii. Proporcje pomiędzy liczebnością poszczególnych typów instytucji w bazie danych nie uległy jednak w ostatnim roku większym zmianom.

Czas rozpoczęcia działalności

Wykres 6.7. Liczba jednostek wspierania biznesu według roku rozpoczęcia działalności (w %)

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Największa ilość jednostek wspierania biznesu powstała w latach 1991, 1994 i 1995. Po roku 1996 nastąpił gwałtowny spadek liczby zakładanych instytucji tego typu. W bazie danych Polskiej Fundacji MSP nie ma informacji o jednostkach wspierania biznesu powstałych po 1998 roku.

Rozkład terytorialny jednostek wspierania biznesu

Tabela 6.1. Jednostki wspierania biznesu ze względu na lokalizację (w %)

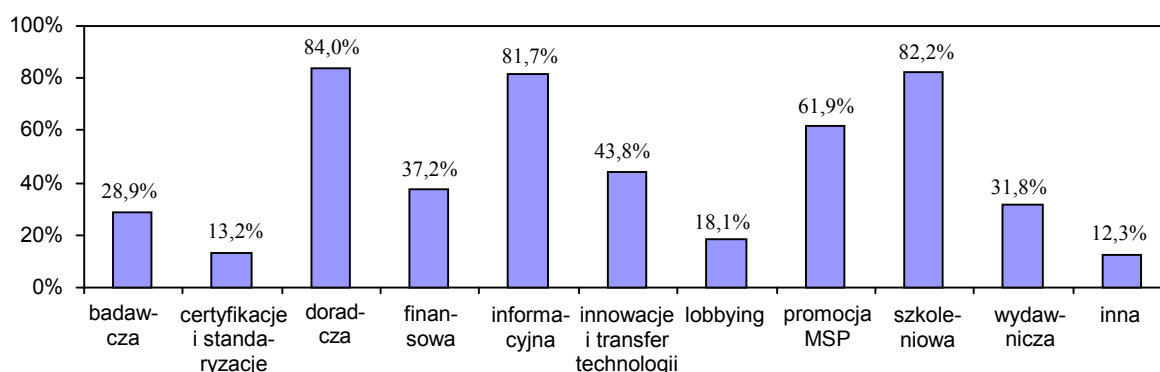
Województwo	Liczba jednostek wspierania biznesu w %
warmińsko-mazurskie	9,8%
mazowieckie	8,7%
pomorskie	8,7%
lubelskie	8,1%
podkarpackie	7,8%
dolnośląskie	6,9%
wielkopolskie	6,6%
małopolskie	6,4%
śląskie	6,1%
kujawsko-pomorskie	5,8%
zachodniopomorskie	5,5%
łódzkie	5,2%
podlaskie	4,6%
opolskie	3,8%
świętokrzyskie	3,5%
lubuskie	2,6%

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Podobnie do roku ubiegłego, najwięcej jednostek wspierania biznesu znajduje się w województwie warmińsko-mazurskim, natomiast najmniej w czterech województwach, w których działa najmniejsza liczba MSP³. Województwo mazowieckie, w którym znajduje się zdecydowanie największa część wszystkich instytucji wspierających małe i średnie przedsiębiorstwa, w przypadku jednostek wspierania biznesu pod względem ich liczebności zajmuje drugie miejsce, obok województwa pomorskiego (w roku ubiegłym – województwa lubelskiego).

Rodzaje działalności

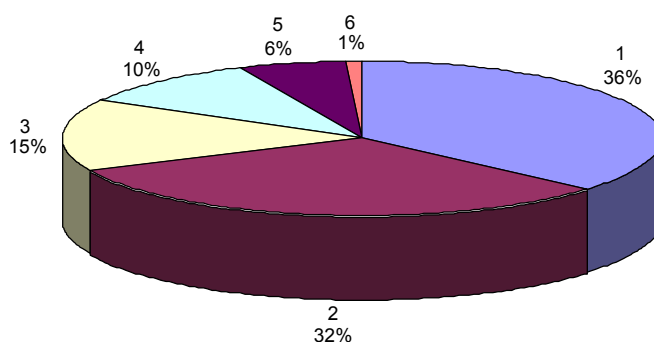
Wykres 6.8. Jednostki wspierania biznesu ze względu na rodzaje działalności (w %)

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Podobnie jak w latach poprzednich, najwięcej jednostek wspierania biznesu specjalizuje się w działalności doradczej, szkoleniowej i informacyjnej, natomiast najmniej zajmuje się certyfikacjami i standaryzacją. Jest to zrozumiałe, jeżeli zostanie wzięty pod uwagę rozkład liczebności tych instytucji w bazie; ich większość stanowią ośrodki doradcze, natomiast bardzo niewiele jest jednostek zajmujących się innowacjami i transferem technologii.

Wykres 6.9. Różnorodność prowadzonej działalności

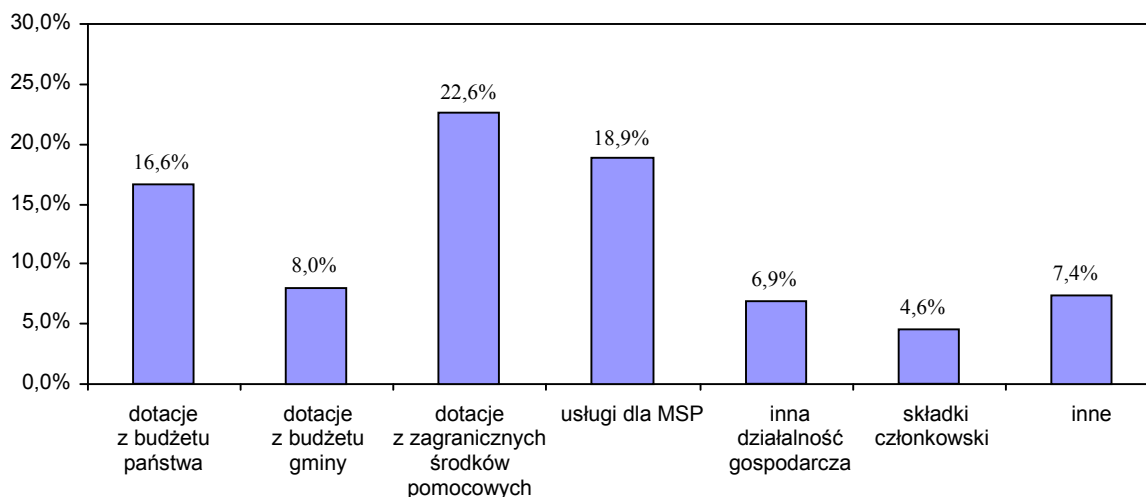
Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

³ Porównaj Tabela 2.11.

Niniejszy wykres wskazuje, ile rodzajów działalności prowadzą jednostki wspierania biznesu. Niestety dane na ten temat pochodzą od niespełna 40% JWB. Zdecydowana większość deklaruje prowadzenie jednego (36%) lub dwóch (32%) rodzajów działalności.

Źródła finansowania

Wykres 6.10. Jednostki wspierania biznesu ze względu na źródła finansowania (w %)

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

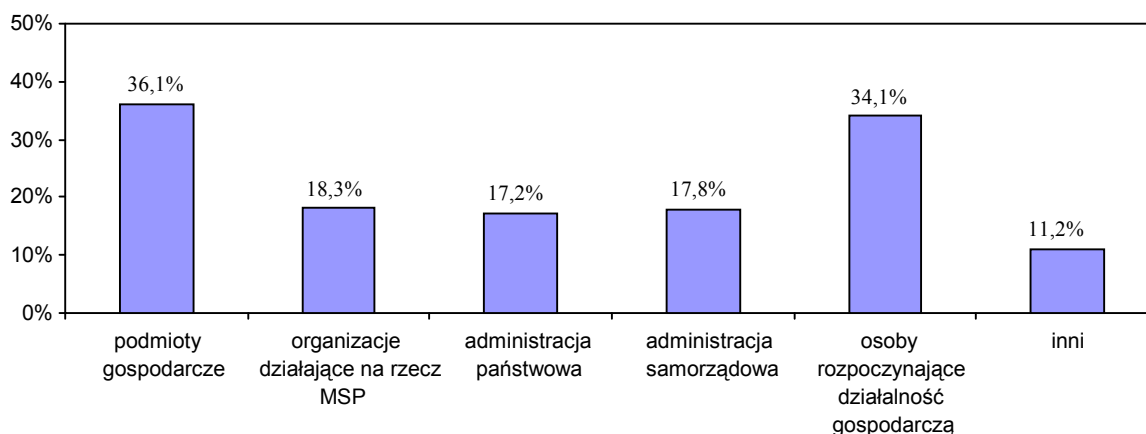
Wśród jednostek wspierania biznesu najpopularniejszym źródłem finansowania są fundusze z zagranicznych programów pomocowych. Działalność wielu jednostek wspierania biznesu jest więc możliwa głównie dzięki dotacjom. Z 20,1% w roku 1998 r. do 18,9% w 1999 roku zmniejszył się udział usług dla MSP, które w całej grupie instytucji wspierających biznes są wymieniane najczęściej (33%).

Zdecydowanie najwięcej jednostek wspierania biznesu (ponad 80%) korzysta z tylko jednego lub dwóch źródeł finansowania. Liczba instytucji korzystających z pięciu lub więcej źródeł nie przekracza 9%. Niestety na niezmiennym, niskim poziomie utrzymuje się wsparcie dla JWB ze strony władz samorządowych. Silny związek JWB z władzami lokalnymi byłby najlepszą gwarancją racjonalnego gospodarowania środkami i utrzymywania kierunku działań zgodnego z wizją rozwoju lokalnego prezentowanego przez władze.

Klienci

W porównaniu z danymi z lat ubiegłych widoczna jest bardzo istotna zmiana struktury podstawowych grup odbiorców usług świadczonych przez jednostki wspierania biznesu: aż 10% więcej instytucji wymienia podmioty gospodarcze jako swoich klientów. W latach poprzednich usługi skierowane były najczęściej do osób rozpoczynających działalność gospodarczą. Obecnie obydwie grupy są niemal równie często wymieniane, stanowiąc głównych odbiorców usług JWB.

Wykres 6.11. Jednostki wspierania biznesu ze względu na klientów

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

6.1.3. Krajowy System Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw

Krajowy System Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw (KSU) powstał w 1996 roku z inicjatywy Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Jego celem jest rozwój kompleksowego rynku usług dla MSP w oparciu o lokalne, regionalne i krajowe instytucje wspierające przedsiębiorczość.

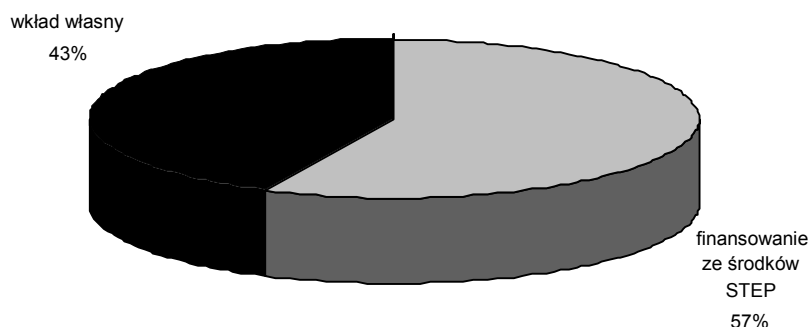
W KSU działa około 130 lokalnych i regionalnych instytucji wspierających biznes świadczących usługi doradcze, szkoleniowe, informacyjne, finansowe i branżowe dla sektora MSP. Rok 1999 to okres intensywnych działań na rzecz zapewnienia w ramach sieci wspólnych standardów i wysokiej jakości świadczonych usług.

W roku 1999 miała miejsce jakościowa zmiana w kształtowaniu Krajowego Systemu Usług dla MSP. Przyjęte *Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw* przewidują wykorzystanie ośrodków KSU do realizacji zadań państwa we wspieraniu małych i średnich firm. Ważne miejsce w rozwoju Krajowego Systemu Usług dla MSP odegra zapewne także przygotowywany w ramach programu Phare 2000 Unii Europejskiej projekt rozwoju instytucji działających na rzecz sektora MSP. Przewidziano w nim działania krajowe do realizacji przez Polską Fundację MSP (Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości), we współpracy z regionalnymi „okienkami” Krajowego Systemu Usług.

Działalność KSU w 1999 roku

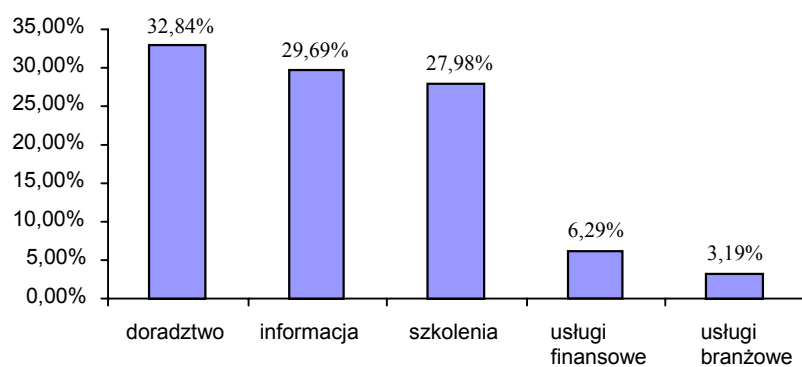
Ośrodki Krajowego Systemu Usług dla MSP realizowały w ramach Programu Wspierania Przedsiębiorczości w Polsce STEP 90 projektów polegających na dostarczeniu małym i średnim przedsiębiorstwom usług doradczych, szkoleniowych, informacyjnych i finansowych. Przedsiębiorcy mogli uzyskać dofinansowanie w wysokości do 60% kosztów usługi. Z usług instytucji zrzeszonych w KSU w ramach programu STEP skorzystało w 1999 roku 3277 klientów. Wartość usług wyniosła ponad 5 mln zł, z czego 56,8% stanowiło dofinansowanie z Polskiej Fundacji MSP.

Wykres 6.12. Wysokość dofinansowania usług dla przedsiębiorców ze środków programu STEP w 1999 roku

Źródło: Opracowanie własne PFPiRMSP na podstawie sprawozdań ośrodków.

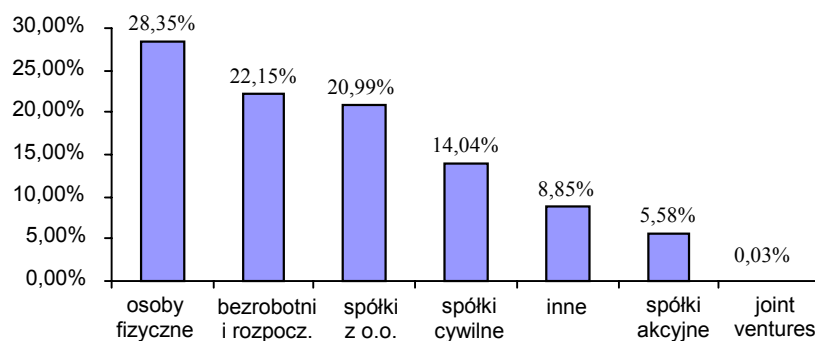
Wykres 6.13. Udział poszczególnych rodzajów usług w usługach wykonanych w 1999 r.

Źródło: Opracowanie własne PFPiRMSP na podstawie sprawozdań ośrodków.

Wśród zrealizowanych przez ośrodki KSU usług większość stanowiły usługi doradcze, informacyjne i szkoleniowe. Stosunkowo mała część to usługi finansowe i branżowe.

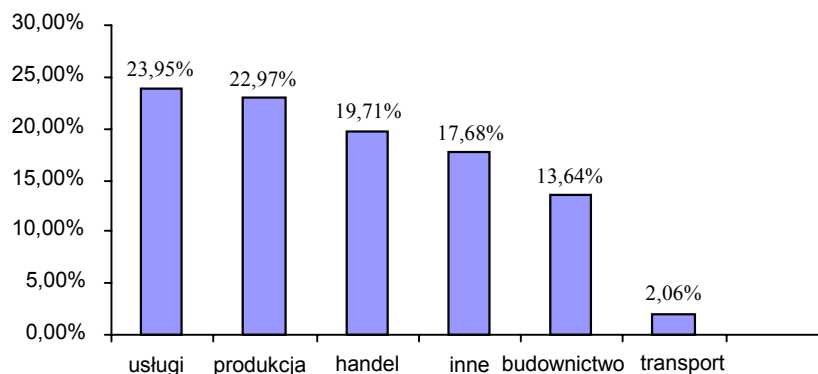
Wykres 6.14. Udział poszczególnych form prowadzenia działalności gospodarczej wśród klientów KSU w 1999 r.

Źródło: Opracowanie własne PFPiRMSP na podstawie sprawozdań ośrodków.

Zdecydowaną większość klientów ośrodków KSU stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby bezrobotne lub rozpoczynające działalność gospodarczą oraz właściciele spółek z ograniczoną odpowiedzialnością.

Wykres 6.15. Udział firm z poszczególnych sektorów wśród klientów KSU w 1999 r.

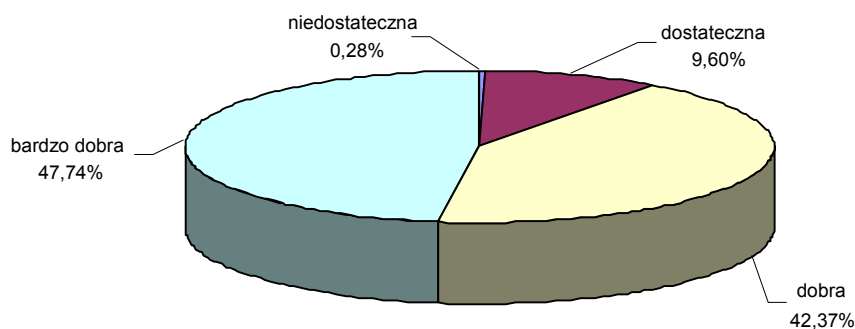
Źródło: Opracowanie własne PFPiRMSP na podstawie sprawozdań ośrodków.

Udział beneficjentów KSU z podstawowych sekcji gospodarki jest zbliżony do odsetka MSP zajmujących się działalnością w tych sekcjach.

Ocena usług świadczonych przez ośrodki KSU

Usługi świadczone w ramach sieci KSU 90% klientów oceniło jako dobre i bardzo dobre⁴.

Wykres 6.16. Ocena usług świadczonych przez ośrodki KSU

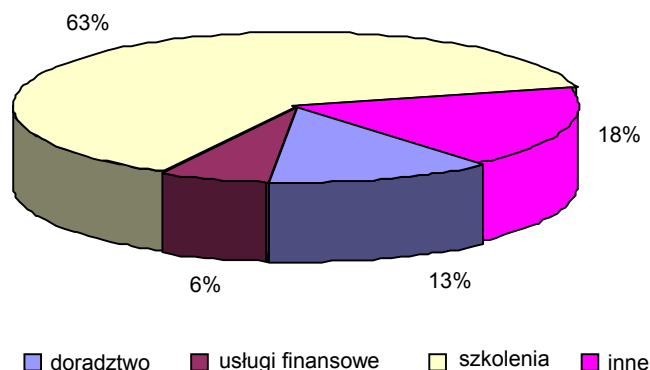

Źródło: Sondaż telefoniczny klientów KSU, styczeń 2000 r.

Przedsiębiorcy korzystający z usług oferowanych przez ośrodki KSU to najczęściej firmy w dobrej lub przynajmniej dostatecznej sytuacji ekonomicznej. 67% klientów wyraziło zainteresowanie dalszym korzystaniem z usług ośrodków. Większość osób była zainteresowana szkoleniami, szczególnie w zakresie prawa, finansów, negocjacji i marketingu oraz doradztwem.

⁴ Przynależane dane to wynik badań przeprowadzonych na próbie 160 losowo wybranych klientów KSU.

Wykres 6.17. Usługi, z których klienci chcą skorzystać w przyszłości

Źródło: Sondaż telefoniczny klientów KSU, styczeń 2000 r.

Tabela 6.2. Rodzaje szkoleń cieszące się największym zainteresowaniem klientów ośrodków KSU

Szkolenia z zakresu:	odsetek zainteresowanych
Prawa	26%
Finansów	20%
Negocjacji	18%
Marketingu	16%
Jakości	12%
Inne	8%

Źródło: Sondaż telefoniczny klientów KSU, styczeń 2000 r.

Ocena najdroższych usług

Wśród usług świadczonych przez ośrodki KSU w ramach programu STEP znajdują się także długotrwałe usługi doradcze, których dofinansowanie ze środków programu było wyższe niż 10 tys. zł. Przeprowadzona analiza wskazała na następujące właściwości tego typu usług⁵:

- odbiorcy usług to stali klienci ośrodka (62,5%) i klienci poleceni przez stałych klientów (25%);
- na decyzję klienta o skorzystaniu z usług zasadniczy wpływ miało dofinansowanie usługi (62,5%);
- oferowane usługi miały ceny porównywalne lub niższe od analogicznych na rynku;
- jakość usług została oceniona jako dobra (65,5%) lub bardzo dobra (12,5%).

Drogie usługi doradcze stanowią jednak margines działalności Krajowego Systemu Usług. Ośrodki KSU zajmują nieco inny segment rynku niż pozostałe firmy usługowe. Świadczą usługi prostsze, tańsze i skierowane raczej do małych firm. Aktywniej także poszukują nowych klientów wśród rozpoczynających działalność. Dofinansowywanie świadczonych przez nie usług ze środków publicznych nie zniekształca więc konkurencji na rynku szkoleniowo-doradczym, ułatwiając jednocześnie dostęp do wiedzy i informacji najsłabszym ekonomicznie (małym i początkującym) przedsiębiorcom.

⁵ Badanie przeprowadziło Centrum Kształcenia Menadżerów Przemysłowych Sp. z o.o. w Lublinie, porównując pary podmiotów: wykonawca usługi, czyli ośrodek KSU oraz klient, czyli przedsiębiorstwo-odbiorca usługi.

6.2. Reprezentacja przedsiębiorców

6.2.1. Podstawy prawne działania organizacji zrzeszających przedsiębiorców

Stan prawny regulujący podstawy działania organizacji przedsiębiorców nie uległ w 1999 roku zmianie. Mogą oni zrzeszać się w oparciu o następujące akty prawne:

- ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz. U. Nr 17, poz. 92);
- ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych (Dz. U. Nr 35, poz. 195);
- ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych podmiotów gospodarczych (Dz. U. Nr 17, poz. 194);
- ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców (Dz. U. Nr 55, poz. 235);
- ustawa Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. 1989 r. nr 20, poz. 104, zm. 1990 r. nr 14, poz. 86).

Ponadto funkcjonuje kilka ustaw regulujących działanie korporacji zawodowych (aptekarskich, lekarskich, adwokackich itp.). Ich przepisy dotyczą podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w określonych dziedzinach. Spośród organizacji przedsiębiorców korporacje zawodowe wypełniają najczęściej funkcji samorządu gospodarczego.

W roku 1999 uczyniono pierwszy wyraźny krok zmierzający do stworzenia powszechnego samorządu gospodarczego. W uchwalonej ustawie Prawo działalności gospodarczej określono podstawowe zasady, na których opierać się ma działalność samorządu. Według nowej ustawy podstawowym zadaniem samorządu gospodarczego jest reprezentacja środowisk przedsiębiorców. Przyjęto zasadę, iż samorząd działa poprzez organizacje przedsiębiorców, do których przynależność jest dobrowolna. Samorząd nie ma ponadto żadnych uprawnień władczych wobec przedsiębiorców w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Ustrój samorządu, jego zadania i sposób tworzenia określi odrębna ustawa.

O samorządzie gospodarczym wspominają również niektóre ustawy będące podstawą funkcjonowania władz publicznych. Na podstawie ustawy o samorządzie województwa⁶ samorząd gospodarczy jest partnerem samorządu województwa w tworzeniu strategii rozwoju i realizacji polityki rozwoju województwa.

Środowisko przedsiębiorców w 1999 roku zaangażowało się w prace nad założeniami ustawy o samorządzie gospodarczym. Powszechny jest pogląd, że budowany samorząd nie powinien ograniczać działania żadnych stowarzyszeń i organizacji przedsiębiorców, natomiast powinien współpracować z organizacjami pracodawców oraz stanowić wsparcie dla administracji publicznej wykonując zadania zlecone przez władze.

Rosnącą skłonność środowisk gospodarczych do konsolidacji potwierdza także rozwój Samorządowych Sejmików Gospodarczych. W 1999 roku zakończono tworzenie Sejmików na szczeblu wojewódzkim i równocześnie rozpoczął się proces budowania Sejmików Powiatowych. Ważnym wydarzeniem było powołanie Konwentu Marszałków Wojewódzkich Sejmików Samorządu Gospodarczego, które umożliwiło nawiązanie współpracy między Sejmikami Wojewódzkimi.

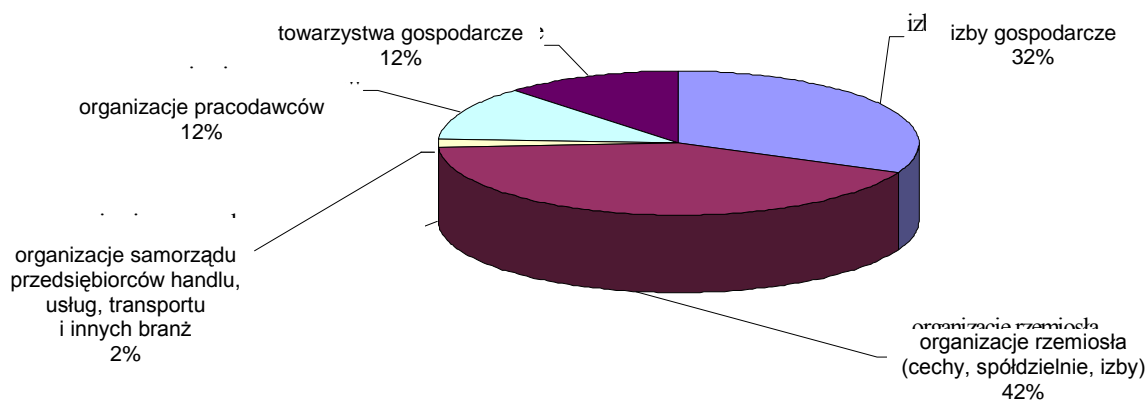
⁶ Dz. U. 1998, Nr 91, poz. 576.

6.2.2. Organizacje przedsiębiorców w 1999 roku

Liczba organizacji

W roku 1999 w bazie danych Polskiej Fundacji MSP zarejestrowanych było 566 organizacji zrzeszających przedsiębiorców.

Wykres 6.18. Organizacje przedsiębiorców (w %)

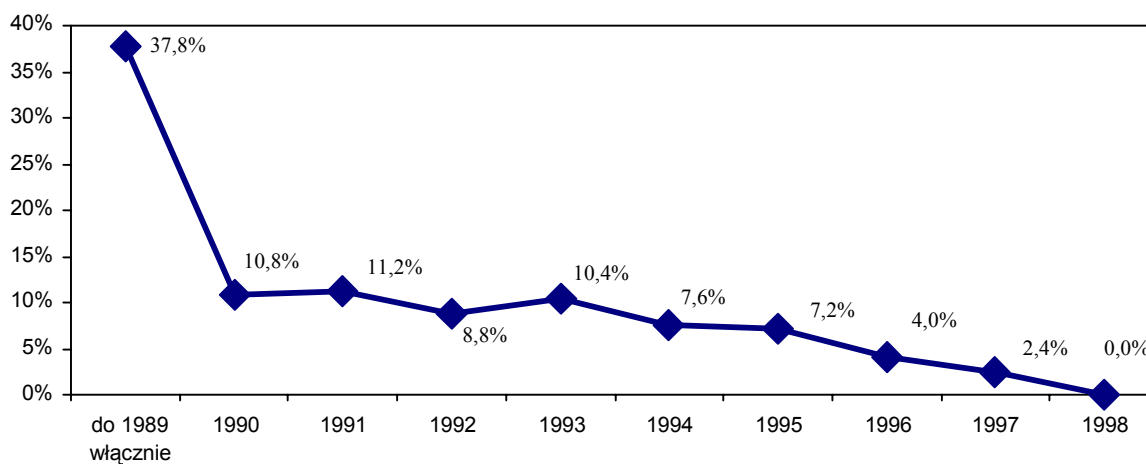

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Podobnie jak w latach poprzednich, ponad 50% organizacji przedsiębiorców działa na szczeblu wojewódzkim lub ponadwojewódzkim. Wśród instytucji o charakterze lokalnym zdecydowaną większość – ok. 70% stanowią organizacje rzemiosła.

Czas rozpoczęcia działalności

Wykres 6.19. Organizacje przedsiębiorców według roku rozpoczęcia działalności (w %)

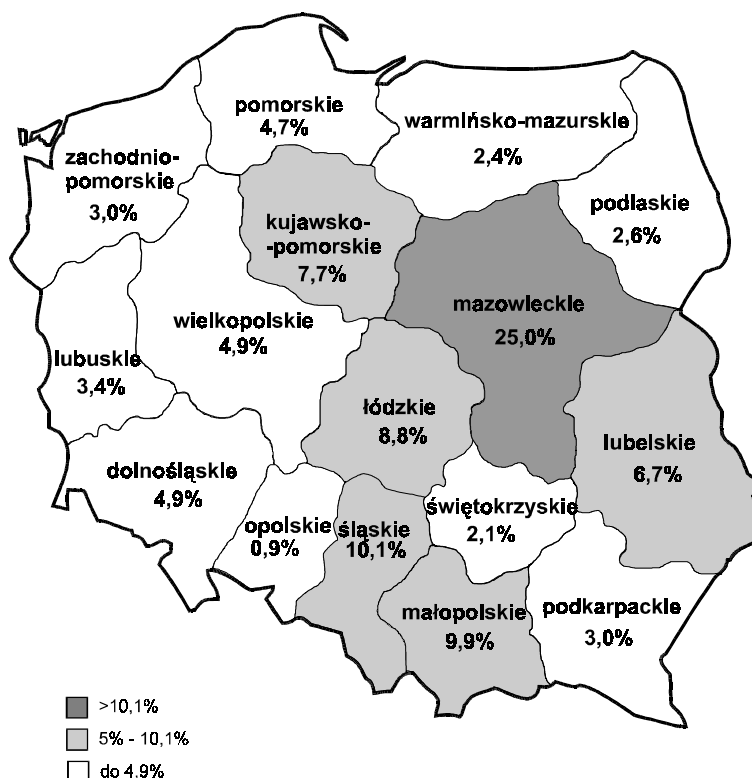

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Ponad 30% organizacji przedsiębiorców zarejestrowanych w bazie danych Polskiej Fundacji MSP powstało przed 1989 rokiem. W latach 1990–1993 powstało ponad 40% organizacji, natomiast po tym okresie następował stopniowy spadek liczby nowopowstających organizacji. Tendencja ta zdaje się potwierdzać przekonanie, iż rynek organizacji przedsiębiorstw uległ nasyceniu, a środowiska gospodarcze dojrzały do konsolidacji.

Terytorialny rozkład organizacji przedsiębiorców

Mapka 6.2. Terytorialny rozkład organizacji przedsiębiorców

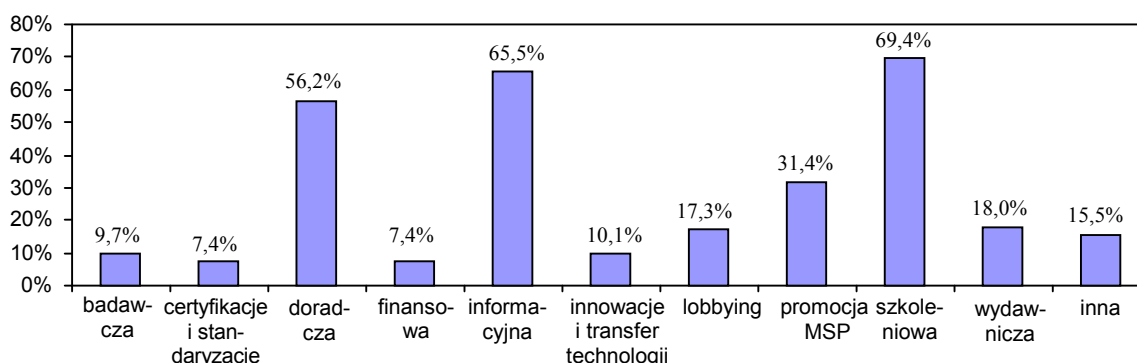

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Najwięcej organizacji przedsiębiorców działa w województwie mazowieckim (134). Przewaga Mazowska wynika między innymi z faktu, że większość organizacji ogólnopolskich ma siedzibę w Warszawie. W przeciwieństwie do bardziej równomiernie rozłożonych jednostek wspierania biznesu, zauważalna jest koncentracja organizacji przedsiębiorców w sześciu województwach; oprócz województwa mazowieckiego, są to: śląskie, małopolskie, łódzkie, kujawsko-pomorskie i lubelskie.

Rodzaje działalności

Wykres 6.20. Organizacje przedsiębiorców ze względu na rodzaj działalności

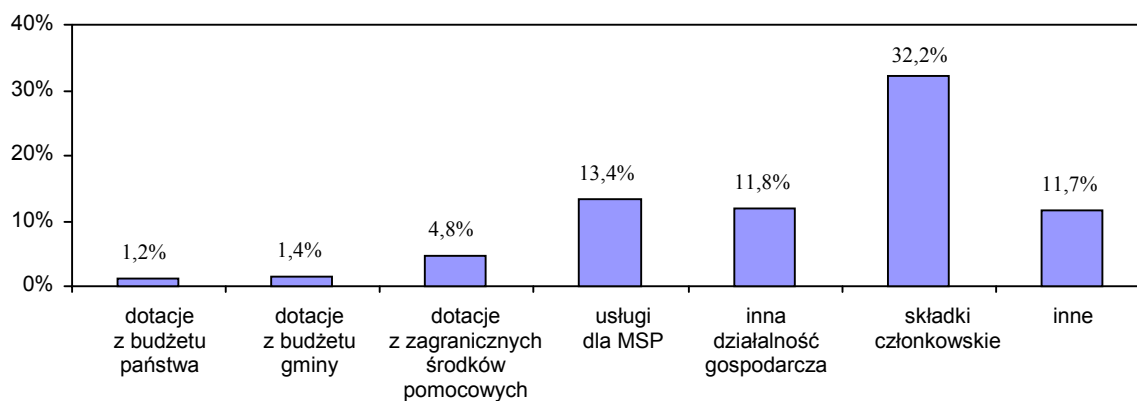

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Zmalała popularność działalności informacyjnej i doradczej, natomiast działalność szkoleniowa wymieniana jest równie często jak w roku ubiegłym. Nadal najmniej organizacji przedsiębiorców zajmuje się wymagającą specjalistycznych umiejętności certyfikacją i standaryzacją oraz działalnością finansową. Dziwi natomiast fakt, iż lobbying, który powinien stanowić naturalny rodzaj aktywności dla tego typu organizacji, pozostaje stosunkowo mało popularny. W rezultacie organizacje przedsiębiorców nadal cechuje profil działalności bardzo zbliżony do instytucji specjalizujących się w świadczeniu usług na rzecz MSP.

Źródła finansowania

Wykres 6.21. Organizacje przedsiębiorców ze względu na źródła finansowania (w %)

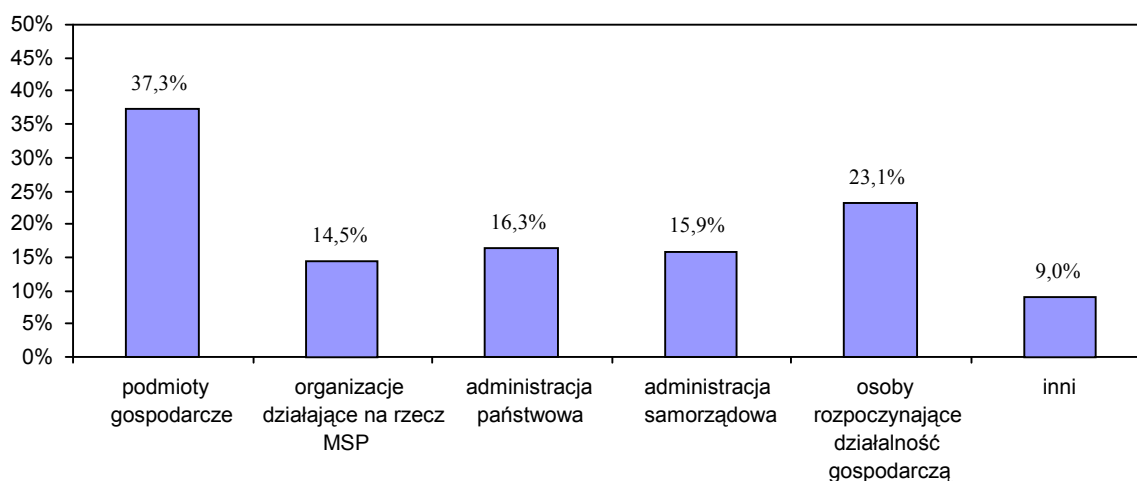
Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Popularność poszczególnych źródeł finansowania w 1999 właściwie nie zmieniła się w stosunku do roku poprzedniego. Zdecydowanie najważniejszym źródłem przychodów pozostają składki członkowskie. Działalność na rzecz MSP i działalność gospodarcza innego typu są o ponad połowę rza

dziej wymieniane; również dotacje z budżetu państwa, gminy czy zagranicznych programów pomocowych stanowią mało powszechne źródło finansowania działalności organizacji przedsiębiorców.

Klienci

Wykres 6.22. Organizacje przedsiębiorców ze względu na ich klientów

Źródło: Baza danych PFPiRMSP.

Ponieważ organizacje zrzeszające przedsiębiorców nie ograniczają się do reprezentowania interesów swoich członków, lecz prowadzą różnorodną działalność stanowiącą istotną część otoczenia biznesu, ważne jest, do jakich odbiorców kierują swoje usługi. Zdecydowanie najczęściej wymienianymi klientami są podmioty gospodarcze i osoby planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej, choć w porównaniu z rokiem ubiegłym, ich znaczenie nieco zmalało (o około 2–3%). Zmalała również nieznacznie popularność administracji samorządowej oraz organizacji działających na rzecz MSP. Zmiany w porównaniu z rokiem 1998 są jednak niewielkie i organizacje przedsiębiorców kierują swoje działania do tych samych grup odbiorców.

6.3. Wsparcie dla MSP ze środków pomocowych

Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce są wspierane z funduszy oferowanych przez rządy poszczególnych państw na podstawie dwustronnych umów z rządem polskim, przez organizacje o charakterze lub zasięgu międzynarodowym, jak Unia Europejska (Program Phare), UNDP, UNIDO, USAID, Bank Światowy oraz ze środków budżetu państwa. Pomoc zagraniczna oferowana MSP może mieć charakter dotacji, pożyczek i kredytów. Inną formą jest pomoc techniczna (doradztwo, ekspertyzy, pomoc szkoleniowa). Programy adresowane do MSP mają na celu promocję przedsiębiorczości, pobudzenie działalności inwestycyjnej firm, aktywizowanie lokalnej społeczności, podnoszenie konkurencyjności polskich MSP oraz rozszerzanie zasięgu ich działalności na rynku europejskim.

Program Phare zakłada zintegrowanie pomocy dla MSP z polityką regionalną. W związku z reformą Phare finansowaniem objęto te instrumenty wspierające MSP, które wynikają z regionalnych strategii rozwoju oraz działań na rzecz restrukturyzacji wybranych gałęzi przemysłu i rolnictwa. Polska jest

ważnym odbiorcą środków przekazywanych w ramach programu Phare. Najwięcej programów⁷ wspierania przedsiębiorczości realizowała Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw.

Do programów horyzontalnych Phare związanych z problematyką MSP należą także Phare Partnership oraz Phare-JOP. Phare Partnership zakłada m.in. wsparcie projektów rozwoju przedsiębiorczości, jak doradztwo dla biznesu i współpracy przemysłowej, szkolenia w zakresie zarządzania i marketingu, stymulowania innowacyjności, jakości i transferu technologii. Program JOP adresowany jest do małych i średnich przedsiębiorstw z Polski i Unii Europejskiej ze wszystkich sektorów produkcji.

W ramach funduszy przedakcesyjnych wsparcie udzielane jest za pośrednictwem programów ISPA (Przedakcesyjny Instrument Strukturalny) oraz SAPARD (Przedakcesyjny Instrument Wsparcia dla Rolnictwa i Obszarów Wiejskich). Celem funduszy przedakcesyjnych jest wzmocnienie przygotowania krajów kandydujących z Europy Środkowej i Wschodniej do przystąpienia do Unii Europejskiej.

Ponadto wyróżnić można programy Unii Europejskiej związane bezpośrednio lub pośrednio z działalnością na rzecz sektora MSP: III Wieloletni Program dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw⁸, V Program Ramowy Badań, Postępu Technicznego i Prezentacji Unii Europejskiej.

6.3.1. V Program Ramowy Badań (VPR), Postępu Technicznego i Prezentacji Unii Europejskiej (1998–2002)

Zadaniem programu jest wsparcie badań służących innowacji oraz rozwojowi gospodarczo-społecznemu, a także upowszechnianie informacji na temat osiągnięć Unii Europejskiej. W VPR mogą uczestniczyć polskie jednostki naukowo-badawcze, małe, średnie i duże przedsiębiorstwa oraz jednostki administracyjne i instytucje. Warunkiem udziału w programie jest stworzenie międzynarodowego konsorcjum (5–10 partnerów z minimum 3–4 krajów), które podejmie prace badawczo-rozwojowe zmierzające do rozwiązania priorytetowych problemów zdefiniowanych przez Komisję Europejską. Polska jako kraj stowarzyszony ma pełne prawa uczestnictwa w programie.

Na strukturę VPR składają się cztery Programy tematyczne oraz trzy Programy horyzontalne. Jeden z nich „Promocja innowacji oraz udziału małych i średnich przedsiębiorstw” obejmuje pomoc w konstruowaniu konsorcjum z udziałem MSP do aplikowania o dotacje w ramach czterech kategorii projektów:

- badawcze projekty współdziałania CRAFT – grupa MSP o podobnych problemach technicznych i niedostatecznym własnym potencjale badawczym może zaangażować placówkę naukowo-badawczą do prowadzenia na ich potrzeby badań naukowych;
- badawcze projekty współpracy – MSP prowadzą własne badania naukowe (wytworzenie innowacyjnych produktów, procesów lub usług);
- projekty demonstracyjne – sprawdzenie w skali przemysłowej nowych technologii w fazie ich wdrożenia;
- projekty innowacyjne – zaadaptowanie nowych technologii przez firmy, szczególnie w zakresie międzynarodowego transferu technologii.

---

⁷ Szerzej w pkt. 6.4.

⁸ Szerzej w pkt. 6.4.13.

W Polsce za program odpowiada Krajowy Punkt Kontaktowy przy Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN w Warszawie.

6.4. Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw (Polska Fundacja MSP)

6.4.1. Informacje podstawowe

Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw jest fundacją Skarbu Państwa. Ministrem fundatorem Polskiej Fundacji MSP jest Minister Skarbu Państwa, natomiast ministrem właściwym ze względu na merytoryczny obszar działań – Minister Gospodarki. Działalność Fundacji nadzoruje Rada Fundacji, w której skład wchodzi przedstawiciele ministerstw, urzędów centralnych oraz organizacji przedsiębiorców. W roli obserwatorów w jej pracach uczestniczą reprezentanci Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce oraz Departamentu Rzemiosła, Małych i Średnich Przedsiębiorstw w Ministerstwie Gospodarki.

Zespół Fundacji stanowią specjaliści z zakresu zarządzania programami, szkoleń, doradztwa, informacji, budowy sieci wspierania biznesu, tworzenia infrastruktury, technologii i innowacji, analiz prawnych, ekonomicznych i społecznych, a także międzynarodowej promocji MSP oraz finansowania MSP.

Celem Fundacji jest tworzenie warunków rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw jako strategicznego elementu gospodarki polskiej na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, wnoszącego zasadniczy wkład w tworzenie dochodu narodowego oraz podnoszenie poziomu dobrobytu w kraju. Fundacja wspiera:

- tworzenie infrastruktury organizacyjnej, doradczej, szkoleniowej i oświatowej odpowiadającej potrzebom polskich MSP,
- tworzenie przyjaznego środowiska dla rozwoju prywatnej przedsiębiorczości,
- rozwój systemów informacji gospodarczej,
- tworzenie rozwiązań korzystnych dla międzynarodowej promocji MSP,
- działania w dziedzinie rozwoju regionalnego i lokalnego oraz restrukturyzacji sektorów gospodarki, korzystne dla rozwoju MSP,
- działania przygotowawcze do integracji Polski z Unią Europejską.

W 1999 roku Polska Fundacja MSP realizowała cele zapisane w opracowanych przez Rząd dokumentach:

- Kierunkach działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku,
- Narodowym Programie Przygotowań do Członkostwa,
- Wstępnym Narodowym Planie Rozwoju,
- Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego.

W 1999 roku działania Polskiej Fundacji MSP były finansowane ze środków programu Phare oraz środków budżetu państwa. Fundacja realizowała następujące programy:

- Program Wspierania Przedsiębiorczości w Polsce Phare 1995 – STEP I,
- Program Wspierania Przedsiębiorczości w Polsce Phare 1996 – STEP II,
- Program Wspierania Przedsiębiorczości w Polsce Phare – Rozwój instytucjonalny – STEP-IFE,
- Promocja Eksportu Małych i Średnich Przedsiębiorstw Phare 1996 – EXPROM II,

- Program Unii Europejskiej ODBUDOWA,
- Program Rozwoju Turystyki w Polsce Phare 1995 – TOURIN III,
- Program Unii Europejskiej Phare 1998 INICJATYWA – Łagodzenie społecznych i regionalnych skutków restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa żelaza i stali.

W imieniu Ministerstwa Gospodarki Polska Fundacja MSP odpowiada także za realizację działań związanych z rozpowszechnianiem informacji o III Wieloletnim Programie dla MSP zarządzanym przez Komisję Europejską.

W 1999 roku rozpoczęły się także przygotowania do realizacji Programu Rozwoju Regionalnego na rzecz Warmii i Mazur oraz Podkarpacia – Phare 1999 oraz Programu Unii Europejskiej Phare 1999 INICJATYWA II – Łagodzenie społecznych i regionalnych skutków restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa żelaza i stali. Ponadto Fundacja uczestniczyła w opracowaniu dokumentów i zasad wdrażania kolejnej edycji programu rozwoju regionalnego na rzecz spójności społeczno-gospodarczej – Phare 2000.

6.4.2. Wspieranie rządu i środowisk kształtujących politykę państwa wobec MSP

W 1999 roku Polska Fundacja MSP współpracowała z Ministerstwem Gospodarki, Sejmową Komisją Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Ministerstwem Finansów, Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej oraz Urzędem Kultury Fizycznej i Turystyki, Pełnomocnikiem Rządu ds. Negocjacji o Członkostwo RP w UE. Na potrzeby tych instytucji Fundacja wykonała lub zleciła wykonanie ponad 100 ekspertyz dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej, zamówień publicznych, prawa pracy, pomocy publicznej, polityki państwa wobec sektora MSP, wpływu integracji europejskiej i harmonizacji prawa na małe i średnie firmy oraz wielu innych zagadnień związanych z problematyką sektora MSP.

Ważnymi partnerami Fundacji były: Sejmowa Komisja Gospodarki, Sejmowa Komisja Ochrony Konkurencji i Konsumenta, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. Fundacja współpracowała z wieloma organizacjami zagranicznymi i międzynarodowymi. Niezwykle istotnym partnerem Fundacji była Komisja Europejska.

6.4.3. Upowszechnianie wiedzy, promocja przedsiębiorczości oraz tworzenie korzystnego klimatu w środowiskach opiniotwórczych i wśród szerokiej opinii publicznej

Fundacja, jako jedna z niewielu instytucji krajowych, zbiera i upowszechnia informacje na temat sektora MSP w Polsce. Zleca specjalistycznym instytucjom wykonywanie ekspertyz dotyczących funkcjonowania małych i średnich firm oraz opracowuje i wydaje publikacje związane z problematyką sektora. W 1999 roku ukazało się 10 książek wydanych przez Fundację oraz szereg innych publikacji współfinansowanych przez Fundację.

W minionym roku Fundacja wspierała organizacje przedsiębiorców w zakresie propagowania idei przedsiębiorczości, współfinansowała programy informacyjne i edukacyjne o zasadach i warunkach funkcjonowania przedsiębiorstw w Unii Europejskiej, była również współorganizatorem konkursów dla dziennikarzy zajmujących się tematyką ekonomiczną.

Fundacja zorganizowała lub współorganizowała około 100 konferencji, seminariów i spotkań, w których wzięło udział ok. 4200 uczestników. Pracownicy Fundacji przedstawili referaty lub uczestniczyli

w dyskusji w 143 konferencjach i seminariach organizowanych przez krajowe lub międzynarodowe instytucje. Fundacja była przedmiotem około 120 artykułów i wywiadów w prasie centralnej i lokalnej oraz szeregu wypowiedzi radiowych i telewizyjnych.

Polska Fundacja MSP wydaje biuletyn „Buduj swoją firmę”, który prezentuje zagadnienia związane z sektorem małych i średnich przedsiębiorstw. Odbiorcą biuletynu są instytucje świadczące usługi dla MSP, ośrodki wspierania przedsiębiorczości, agencje rozwoju regionalnego i lokalnego, ministerstwa, agencje rządowe, Parlament, instytucje szkoleniowe, ośrodki akademickie, a także konsultanci, eksperci, naukowcy zajmujący się problematyką sektora MSP.

Fundacja posiada własną stronę internetową (www.msp.org.pl), na której prezentowane są najważniejsze informacje dotyczące realizowanych programów, wydawanych publikacji i interesujących wydarzeń związanych z problematyką sektora MSP.

6.4.4. Program Wspierania Przedsiębiorczości w Polsce – STEP

Program Wspierania Przedsiębiorczości w Polsce – STEP (Support to Entrepreneurship in Poland) realizowany był w ramach dwóch programów: STEP I, który obejmował lata 1997–1998 oraz STEP II realizowany w latach 1997–1999. Program obejmował działania mające na celu podniesienie konkurencyjności polskich małych i średnich przedsiębiorstw oraz rozszerzenie zasięgu ich działalności na rynki europejskie:

- pomoc polskim instytucjom rządowym oraz organizacjom przedsiębiorców w zakresie przygotowania strategii wprowadzenia polskich MSP na rynki krajów Unii Europejskiej tak, aby były one w stanie konkurować z firmami zachodnioeuropejskimi;
- rozwój rynku usług dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw poprzez tworzenie sieci regionalnych ośrodków wspierania biznesu, dostarczających usługi doradcze, szkoleniowe, informacyjne i finansowe o ustalonych standardach, w ramach Krajowego Systemu Usług;
- promocję przedsiębiorczości obejmującą podniesienie wiedzy społeczeństwa i kół decyzyjnych na temat roli sektora małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce krajów Unii Europejskiej oraz konieczności rozwoju przedsiębiorczości w Polsce i wynikających z tego skutków dla polskiej gospodarki, w kontekście przyszłego członkostwa Polski w Unii Europejskiej.

Powyższe działania szczegółowo zostały opisane w rozdziałach 6.1.2, 6.4.2, 6.4.3.

6.4.5. Program Rozwoju Przedsiębiorczości w Polsce – Rozwój instytucjonalnych struktur wspierania przedsiębiorczości – STEP – IFE

Program uzupełnia działania w ramach programów STEP i EXPROM II oraz stanowi jeden z instrumentów polityki państwa wobec małych i średnich przedsiębiorstw. Wszystkie działania programu STEP-IFE (Institutional Framework Extention) zostały zakontraktowane do końca 1999 roku. Realizacja niektórych projektów będzie trwała jeszcze w roku 2000. Program składa się z dwóch komponentów, z których każdy można podzielić na dwa projekty:

1. Innowacyjne programy rozwoju MSP – Polska Fundacja MSP:

- Stan sektora – ustalanie trendów i likwidowanie luk

Fundacja skupia swoje działania na realizacji zadań o charakterze eksperckim pełniąc funkcję swobodnego „centrum” wiedzy o MSP. Wynikiem tych prac są między innymi badania i ekspertyzy wydawane w formie publikacji. Eksperci zatrudniani w Fundacji są również autorami opinii na temat projektów ustaw mających wpływ na warunki prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce⁹.

- Centrum rozwoju usług dla MSP

Polska Fundacja MSP rozwija sieć Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw (KSU) oraz Sieć Informacji dla Biznesu (BIN). Organizuje konferencje, seminaria i szkolenia dla ośrodków oraz dofinansowuje koszt usług świadczonych przez ośrodki, wspiera działania związane z rozwojem zasobów informacyjnych, sposobów ich rozpowszechniania i promocji. Fundacja realizuje również pilotażowy projekt dokapitalizowania funduszy poręczeń kredytowych, z którego w 1999 roku dokapitalizowano 3 fundusze¹⁰.

2. *W drodze do Europy – Rozwój struktur instytucjonalnych dla MSP:*

- Departament Rzemiosła, Małych i Średnich Przedsiębiorstw

Fundacja wspiera Ministerstwo Gospodarki w realizacji inicjatyw związanych z rozwojem sektora MSP. Szczególny nacisk położony jest na finansowanie ekspertyz, opracowywanie materiałów, przygotowywanie propozycji aktów prawnych, ich opiniowanie oraz porównywanie z aktami obowiązującymi w krajach Unii Europejskiej.

- Rada Polskiej Fundacji MSP

W skład Rady Polskiej Fundacji MSP¹¹ wchodzi przedstawiciele Rządu, organizacji zrzeszających przedsiębiorców i/lub działających na ich rzecz. Projekt służy wymianie informacji i doświadczeń pomiędzy organizacjami przedsiębiorców. W jego ramach organizacje przedsiębiorców upowszechniają wśród swych członków informacje o konsekwencjach przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

6.4.6. Program Promocji Eksportu Małych i Średnich Przedsiębiorstw Phare 1996 – EXPROM II

Program EXPROM II ma na celu rozwój eksportu polskich przedsiębiorstw. W programie uczestniczy około 200 firm, reprezentujących sektory: odzieżowy, meblarski, odlewniczy, wyrobów z tworzyw sztucznych, komponentów i podzespołów dla motoryzacji, narzędzi i aparatury medycznej.

W zakończonym w 1999 roku etapie programu przeprowadzono analizę konkurencyjności sektorów, opracowano sektorowe strategie rozwoju eksportu oraz 200 indywidualnych planów rozwoju eksportu. Drugi etap, którego realizacja będzie trwać do końca roku 2000, polega na wdrażaniu działań proeksportowych w ramach kilku projektów:

- *Proeksportowy rozwój przedsiębiorstw* – wdrażanie przez przedsiębiorstwo opracowanych strategii przy zapewnieniu przez Fundację usług doradczych, szkoleniowych i promocyjnych w zakresie

---

⁹ Szerzej w pkt. 6.4.2. i 6.4.3.

¹⁰ Szerzej w pkt. 6.1.3.

¹¹ Listę instytucji tworzących Radę Fundacji zawiera Aneks 7. Aktualny osobowy skład Rady można znaleźć na internetowych stronach Fundacji www.msp.org.pl

badania rynków, marketingu międzynarodowego, uzyskiwania międzynarodowych certyfikatów jakościowych, opracowywania profesjonalnych materiałów promocyjnych oraz udziału w targach i wystawach.

- *Dostęp do rynków międzynarodowych* – wspólne ekspozycje na targach i wystawach międzynarodowych, misje handlowe, publikacje katalogów, szkolenia w zakresie efektywnego wykorzystania uczestnictwa w targach służące tworzeniu na arenie międzynarodowej wizerunku polskiego sektora MSP lub wizerunku produktu.
- *Pomoc w poszukiwaniu dodatkowych źródeł finansowania przedsiębiorstwa* – współfinansowanie kosztów wyszukania instrumentów finansujących dalszy proeksportowy rozwój przedsiębiorstwa.
- *Fundusz Dotacji* – dotacje na pokrycie do 25% wartości inwestycji zwiększających możliwości produkcyjne eksportera lub zapewniających poprawę jakości i konkurencyjności towarów przeznaczonych na eksport.
- *Promocja przedsiębiorstw w Internecie* – przygotowana na potrzeby firm biorących udział w programie internetowa baza danych, w której można umieścić materiały promocyjne opracowane w czterech językach: polskim, angielskim, niemieckim i rosyjskim.
- *Wsparcie dla rozwoju strategii proeksportowych Ministerstwa Gospodarki* – udzielenie Ministerstwu pomocy merytorycznej i finansowej przy opracowywaniu i wdrażaniu strategii rozwoju sektora MSP w kontekście trwającego procesu integracji Polski z Unią Europejską.

6.4.7. Program Unii Europejskiej Phare 1995 TOURIN III

Program Unii Europejskiej Phare TOURIN III był ukierunkowany na wsparcie instytucji publicznych z sektora turystyki oraz ich restrukturyzację, a także na pomoc dla sektora prywatnego w adaptacji do wymogów Unii Europejskiej. W ramach programu zrealizowane zostały następujące przedsięwzięcia:

- *Utworzenie Polskiej Organizacji Turystycznej*, która zgodnie z „Załoženiami powołania Narodowej Organizacji Turystycznej” przejęła część obowiązków Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki w zakresie marketingu, promocji, badania i rozwoju produktu turystycznego oraz poprawy jakości usług turystycznych.
- *Strategia Marketingowa – Szkolenie*. W ramach projektu opracowano i zrealizowano program szkoleniowy z zakresu tworzenia turystycznej strategii marketingowej przeznaczony dla władz samorządowych szczebla wojewódzkiego, powiatowego oraz gminnego.
- *Wdrożenie Strategii Marketingowej* polegające na udzieleniu pomocy Departamentowi Promocji Turystyki UKFiT we wdrażaniu strategii rozwoju turystyki i promocji produktów turystycznych Polski w Skandynawii i krajach Beneluxu.
- *Fundusz Dotacji Lokalnych*. W ramach Funduszu przyznane zostały dotacje jedenastu gminom na realizację 14 projektów inwestycyjnych na łączną kwotę 3,19 mln euro. Projekty dotyczyły tworzenia ośrodków informacji turystycznej oraz małych obiektów gastronomicznych, budowy i modernizacji szlaków turystycznych, obiektów służących turystycznemu wykorzystaniu cieków i zbiorników wodnych, punktów odpoczynku, miejsc biwakowych, pól namiotowych, schronisk turystycznych, kwater agroturystycznych oraz miejsc noclegowych.

6.4.8. Program Unii Europejskiej ODBUDOWA (1997–1999)

Celem programu była pomoc gminom dotkniętym skutkami powodzi z lipca 1997 roku. W obliczu strat poniesionych przez Polskę Komisja Europejska zdecydowała się na przemieszczenie środków finansowych z innych programów i przeznaczenie ich (w łącznej kwocie około 65 mln euro) na realizację programu mającego na celu odbudowę zniszczonej przez powódź infrastruktury lokalnej.

W trakcie realizacji środka programu powiększono o dalsze 5 mln złotych, pochodzące ze złotych środków Unii Europejskiej, tzw. *counterpart funds*. W ramach programu na terenach gmin dotkniętych skutkami powodzi finansowane były inwestycje z zakresu odbudowy zniszczonej infrastruktury, usuwania zniszczeń w małych przedsiębiorstwach oraz w gospodarstwach rolnych. Program objął swoim zasięgiem 237 gmin, w których zrealizowano 3029 projektów o wartości 258,3 mln zł.

6.4.9. Program łagodzenia społecznych i regionalnych skutków restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i hutnictwa żelaza i stali Phare 1998 – INICJATYWA

Program ma na celu wsparcie rządowych programów restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego oraz hutnictwa żelaza i stali poprzez łagodzenie społecznych i regionalnych skutków wynikających z redukcji zatrudnienia w tych sektorach. W ramach programu Phare 1998 Komisja Europejska przyznała Polsce na ten cel 30 mln euro, w tym 20 mln euro na wsparcie procesu restrukturyzacji sektora górnictwa i 10 mln euro na wsparcie procesu restrukturyzacji sektora hutnictwa. Program realizowany poprzez trzy zasadnicze rodzaje działań:

Wsparcie aktywnych form osłon socjalnych finansowanych ze środków budżetu państwa:

- przekwalifikowujących szkoleń zawodowych dla zwalnianych pracowników górnictwa i hutnictwa;
- osłon socjalnych dla zwalnianych pracowników obu sektorów (zasiłków socjalnych w górnictwie i kontraktów szkoleniowych-świadczeń na przekwalifikowanie w hutnictwie).

Wsparcie tworzenia alternatywnych miejsc pracy poprzez rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw:

- refundacja składek na ubezpieczenia społeczne oraz na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych na rzecz pracodawców zatrudniających byłych górników i hutników;
- preferencyjne pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej przez byłych górników i hutników lub ich współmałżonków oraz dla małych i średnich przedsiębiorstw planujących zatrudnienie pracowników górnictwa i hutnictwa, z którymi rozwiązano umowę o pracę;
- dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych małym i średnim przedsiębiorstwom planującym zatrudnienie byłych górników i hutników;
- subsydiowanie kosztów usług biznesowych dla podmiotów korzystających z powyższych instrumentów.

Rozwój instytucjonalny

Celem jest wsparcie centralnych i regionalnych instytucji zaangażowanych w monitorowanie części socjalnej programów restrukturyzacji obu sektorów oraz instytucji szkoleniowych i doradczych biorących udział w realizacji programu. Działania realizowane są w formie porozumienia zawartego pomiędzy Ministerstwem Gospodarki a jego odpowiednikiem w Hiszpanii.

Środki rezerwy celowej Rady Ministrów

Środki te (4,5 mln zł) są przeznaczone na dofinansowanie programu, poprzez wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze MSP dla zwalnianych pracowników hutnictwa.

- 2,0 mln zł przeznaczono na udzielanie preferencyjnych pożyczek dla byłych pracowników sektora hutniczego rozpoczynających samodzielną działalność gospodarczą lub ich współmałżonków oraz MSP planujących zatrudnienie byłych pracowników hutnictwa;
- 2,0 mln zł przeznaczono na dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych MSP planującym zatrudnienie byłych hutników;
- 0,5 mln zł przeznaczono na refundację składek na ubezpieczenie społeczne na rzecz pracodawców zatrudniających byłych hutników.

6.4.10. Dostęp MSP do informacji

Sieć Informacji dla Biznesu (Business Information Network – BIN)

Sieć Informacji dla Biznesu składa się z 24 ośrodków informacji gospodarczej, obejmujących zasięgiem swego działania teren całej Polski. Celem ośrodków jest wspieranie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce poprzez dostarczanie informacji niezbędnych przy zakładaniu i rozwoju przedsiębiorstwa. Sieć BIN oferuje bazę danych Przewodnik Przedsiębiorcy, który zawiera zestaw ponad 350 pakietów informacyjnych, pogrupowanych w 26 działach, m.in.:

- Bankowość i finanse,
- Eksport-import/współpraca gospodarcza,
- Formy prowadzenia działalności gospodarczej,
- Inwestowanie,
- Księgowość/sprawozdawczość,
- Marketing – promocja – reklama,
- Nieruchomości,
- Ochrona środowiska,
- Podatki i opłaty.

BC-Net (Business Cooperation Network)

Program Komisji Europejskiej BC-Net (Business Cooperation Network) jest systemem informacyjnym skierowanym do małych i średnich przedsiębiorstw, zawierającym oferty współpracy gospodarczej (handlowej, finansowej i technicznej). Celem BC-Net jest promocja współpracy międzynarodowej małych i średnich firm oraz pomoc w poszukiwaniu partnerów gospodarczych poprzez dystrybucję ofert kooperacyjnych. Sieć BC-Net w Polsce składa się z 12 akredytowanych ośrodków. Polska Fundacja MSP pełni funkcję Krajowego Punktu Kontaktowego.

6.4.11. III Wieloletni Program Unii Europejskiej dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw

III Wieloletni Program dla MSP jest jednym z komponentów programu Unii Europejskiej pod nazwą Zintegrowany Program dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw i Sektora Rzemiosła zarządzanym bezpośrednio w Brukseli przez Dyрекcję Generalną ds. Przedsiębiorstw Komisji Europejskiej. Jest to pierwszy program Komisji Europejskiej, w którym Polska uczestniczy na podobnych zasadach jak kraje członkowskie Unii. Środki programu mogą być wykorzystane na działania w sześciu obszarach:

Rozwój sieci Centrów Euro Info – dotacje na pokrycie kosztów działania i świadczenia usług dla MSP przez utworzoną w 1999 roku sieć dwunastu Centrów Euro Info w Polsce. Usługi obejmują doradztwo i informacje na temat Unii Europejskiej, warunków i przepisów Wspólnot Europejskich oraz nawiązywania kontaktów kooperacyjnych.

Udział w Europartenariatach – dotacje na pokrycie kosztów organizacji naboru polskich firm do udziału w targach Europartenariat. Rolę krajowych koordynatorów udziału polskich MSP w targach pełni Krajowa Izba Gospodarcza oraz Centrum Euro Info w Warszawie.

Organizacja targów Interprise – dotacja na pokrycie kosztów organizacji jednej edycji targów branżowych rocznie. Prawo organizacji targów można uzyskać biorąc udział w konkursie. Dotacja (w kwocie maksymalnie 50 tys. euro) nie może przekroczyć 50% ogólnych kosztów imprezy. Targi zazwyczaj obejmują jedną lub dwie branże.

Targi IBEX – dotacja na pokrycie kosztów organizacji jednej edycji targów rocznie. Targi polegają na spotkaniu dużych firm z małymi przedsiębiorstwami, potencjalnymi podwykonawcami reprezentującymi jedną branżę. Prawo organizacji targów można uzyskać biorąc udział w konkursie. Dotacja nie może przekroczyć 50% ogólnych kosztów imprezy.

Handel i dystrybucja – w latach 1998–1999 zostały przeprowadzone badania na temat handlu detalicznego na terenach wiejskich oraz słabiej rozwiniętych terenach miejskich. Dotację w ramach komponentu „Handel i dystrybucja” można uzyskać na dofinansowanie organizacji seminariów informujących o wynikach badań i opracowanych rekomendacjach, a także na dofinansowanie projektów pilotażowych.

Rzemiosło – Działania koncentrują się na trzech obszarach – 1) kultura przedsiębiorstw i przedsiębiorczość, 2) rzemiosło, małe i mikro przedsiębiorstwa oraz 3) kobiety i młodzi przedsiębiorcy; oraz przedsiębiorstwa prowadzone przez przedsiębiorców z grup specjalnych.

6.5. Nowy kształt programów pomocowych – MSP w strategiach województw

W wyniku postępów w procesie integracji krajów Europy Środkowo-Wschodniej z UE w programie Phare od 1997 roku zmieniło się podejście do programowania pomocy. Phare finansuje obecnie działania bezpośrednio związane z przygotowaniem państw beneficjentów do przyszłego członkostwa w Unii, uwzględnione w dwóch podstawowych, aktualizowanych na bieżąco dokumentach programowych: *Partnerstwie dla członkostwa* (dokumencie wyznaczającym priorytety z perspektywy Komisji Europejskiej) oraz *Narodowym programie przygotowania do członkostwa* (dokumencie przyjętym przez Rząd Polski jako program priorytetowych działań w procesie akcesji).

W realizacji strategii dostosowawczej, począwszy od programów rozpoczynających się w 2000 roku, dokonany został podział zadań pomiędzy Programem na rzecz spójności społeczno-gospodarczej – Phare 2000 a dwoma nowymi programami – ISPA i SAPARD:

- ISPA to program, w ramach którego finansowane są większe projekty w obszarze infrastruktury transportu i ochrony środowiska; program przygotowuje Polskę do przyszłego korzystania z Funduszu Spójności, ukierunkowanego na wspieranie procesów integracji słabszych gospodarczo obszarów Europy w ramach Unii;
- SAPARD to program finansujący działania na rzecz restrukturyzacji obszarów wiejskich i rolnictwa; wprowadza mechanizmy i instrumenty, które będą następnie wykorzystywane przez Polskę po wejściu do UE w ramach unijnej polityki rolnej i programów na rzecz terenów wiejskich;
- Program na rzecz spójności społeczno-gospodarczej Phare to program, w ramach którego finansowane będą zintegrowane programy rozwoju regionalnego na obszarze wybranych województw,

przygotowujący polskie regiony do przyszłego korzystania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Socjalnego.

Program na rzecz spójności społeczno-gospodarczej – Phare 2000

W ramach Phare 2000 planowanymi działaniami na rzecz spójności społeczno-gospodarczej objęto obszar pięciu województw: warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, lubelskiego i podkarpackiego (tzn. województw Polski wschodniej, wyraźnie odbiegających od krajowych średnich w obszarze podstawowych wskaźników rozwoju gospodarczego i społecznego) oraz województwa śląskiego, charakteryzującego się koncentracją problemów związanych z upadaniem tradycyjnych sektorów przemysłowych i procesami restrukturyzacji. Przewiduje się, że ogólna pomoc finansowa UE na realizację programu w ramach budżetu Phare 2000 wyniesie 127 mln euro.

W ramach programów operacyjnych opracowano projekty, które województwa planują współfinansować z programu Phare 2000. W każdym z 5 województw przygotowano projekty mające na celu zaktywizowanie i rozwój przedsiębiorczości. Na ich podstawie można wyróżnić następujące działania mające na celu szeroko rozumianą pomoc dla MSP:

- Program rozwoju firmy – dotacje dla MSP na współfinansowanie kosztów doradztwa i informacji, marketing i rozwój rynków, zarządzanie, zarządzanie zasobami ludzkimi, rozwój produktów, wzornictwo, zarządzanie finansami i księgowość, planowanie strategiczne, zarządzanie produkcją i inne; dotacje wyniosą od 3 500 do 5 000 euro na MSP, współfinansując do 60% kosztów projektu, ze środków publicznych przewidziano: 0,13 mln euro w województwie warmińsko-mazurskim, 1,48 mln euro w województwie lubelskim, ok. 0,7 mln euro w województwie podkarpackim oraz 0,73 miliona euro w województwie śląskim.
- Program rozwoju firmy dla eksporterów – dotacje dla eksportujących MSP na współfinansowanie kosztów wdrożenia Planu Rozwoju Eksportu Przedsiębiorstwa (indywidualnych projektów rozwoju firmy eksportującej); program obejmuje współfinansowanie do 60% kosztów usług doradczych i informacyjnych oraz kosztów wdrażania projektu rozwoju firmy i jej eksportu; dotacje wyniosą od 10 000 do 15 000 euro. Na realizację projektu ze środków publicznych przewidziano 0,92 miliona euro w województwie lubelskim, około 0,63 miliona euro w województwie podkarpackim oraz 1,13 mln euro w województwie śląskim.
- Program dotacji inwestycyjnych dla MSP – dotacje dla MSP na projekty inwestycyjne, w tym zakup nowych technologii i urządzeń; dotacje mogą stanowić do 25% projektu inwestycyjnego; będą udzielane w wysokości od 5 000 do 50 000 euro. Przewidziano na nie ze środków publicznych 2,8 mln euro w województwie warmińsko-mazurskim, 4 mln euro w województwie podlaskim, 3,5 mln euro w województwie lubelskim, 0,7 mln euro w województwie podkarpackim oraz 0,73 mln euro w województwie śląskim.

Zaplanowane zostały także działania wspierające osoby rozpoczynające działalność gospodarczą oraz na szkolenia dla właścicieli i kadr małych i średnich przedsiębiorstw, finansowane w ramach projektów rozwoju zasobów ludzkich.

6.6. Podsumowanie

W 1999 roku w otoczeniu sektora małych i średnich przedsiębiorstw zaszło kilka istotnych zmian. Do pozytywnych należy zaliczyć rosnące zainteresowanie placówek naukowych i badawczych świadcze

niem usług dla sektora MSP. Mali i średni przedsiębiorcy są coraz częściej postrzegani jako atrakcyjni klienci. Z drugiej strony na rynku dominują nadal usługi proste i zbyt mało oferowanych jest usług o charakterze złożonym, na które popyt rośnie wraz z rozwojem przedsiębiorczości. Braki są szczególnie dotkliwe w dziedzinie certyfikacji i transferu technologii. Można mieć nadzieję, że zwiększenie odsetka placówek naukowych i badawczych wśród instytucji otoczenia biznesu okaże się w przyszłości skutecznym remedium na odczuwane braki.

Pozytywną zmianą jest też wzrost popularności usług dla MSP jako źródła finansowania działalności instytucji otoczenia biznesu, niepokoić może natomiast niski udział wsparcia udzielanego im ze środków samorządowych. Zwłaszcza niekorzystnie na tym tle wygląda sytuacja organizacji przedsiębiorców, które starają się finansować swoją działalność głównie ze składek członkowskich i wykazują mniejszą biegłość w pozyskiwaniu różnego rodzaju środków pomocowych i budżetowych. Należy też zwrócić uwagę na małe zróżnicowanie struktury przychodów instytucji otoczenia biznesu, z których około 80% korzysta najwyżej z dwóch źródeł finansowania.

Inne jest również miejsce małych i średnich firm w programach pomocowych, a szczególnie w programie Phare, który zakłada zintegrowanie pomocy dla MSP z działaniami na rzecz rozwoju regionów. W związku z reformą Phare zapoczątkowaną w 1997 roku finansowaniem objęto działania związane z przygotowaniem do przyszłego członkostwa w UE, a sposób korzystania ze środków pomocy przedakcesyjnej został zbliżony do rozwiązań unijnych, gdzie wsparcie MSP odbywa się w ramach programów regionalnych.

Rozdział 7.

Bariery rozwoju przedsiębiorstw

Bariery rynkowe i społeczne

Bariery finansowe

Bariery wynikające z polityki gospodarczej

Bariery prawne

Bariery informacyjne

Bariery związane ze stanem infrastruktury

Podsumowanie

W 1999 roku pogorszyły się wskaźniki makroekonomiczne obrazujące rozwój gospodarki. Pogorszenie koniunktury wywarło wpływ również na sytuację małych i średnich firm. Ponadto większość barier rozwoju MSP zidentyfikowanych w roku 1998 była niestety nadal aktualna w roku 1999¹. Podobnie jak w latach ubiegłych, zasadniczymi rodzajami barier hamującymi rozwój sektora MSP były:

- bariery rynkowe i społeczne;
- bariery finansowe;
- bariery wynikające z polityki gospodarczej;
- bariery prawne;
- bariery informacyjne;
- bariery związane ze stanem infrastruktury.

7.1. Bariery rynkowe i społeczne

W 1998 r. pogorszenie koniunktury wewnętrznej, kryzys rosyjski, kłopoty w handlu przygranicznym spowodowały, iż rozwój małych i średnich przedsiębiorstw był wolniejszy niż przed rokiem. W sektorze MSP pojawiło się również kilka nowych, niepokojących zjawisk. Najważniejsze z nich to spadek dochodów przedsiębiorstw najmniejszych – szczególnie silny w firmach przemysłowych, budowlanych i handlowych. W przypadku małych firm handlowych sytuacja firm najmniejszych pogorszyła się nie tylko poprzez coraz silniejszą konkurencję ze strony przedsiębiorstw dużych, lecz również wskutek ekspansji przedsiębiorstw średnich. Przeciwdziałanie tej ekspansji i rozwojowi sieci supermarketów jest trudne, gdyż ich budowa spotyka się z aprobatą przeważającej liczby konsumentów.

Przyczyny spadku tempa rozwoju MSP, a szczególnie kryzys rosyjski każą z obawą patrzeć na przyszłość firm produkujących dotychczas na rynki wschodnie. Jakość tych wyrobów była najczęściej niższa od akceptowanej na innych rynkach, przedsiębiorstwa w trudnej sytuacji po utracie rynków zbytu nie mają natomiast środków na zmianę asortymentu produkcji.

Popyt

Ograniczony popyt i wynikające z tego niskie obroty to według 25% przedsiębiorców najważniejszy problem, z którym borykała się ich firma w 1999 roku. Jest to również jedna z podstawowych przyczyn nie zwiększania zatrudnienia w przedsiębiorstwach².

Skłonność pracowników do pracy w MSP

W 1999 roku barierą rozwoju MSP była wciąż jeszcze utrzymująca się niechęć niektórych grup pracowników do podejmowania pracy w małych prywatnych firmach. Dotyczy to szczególnie pracowników o niższym poziomie wykształcenia, stanowiących dominującą grupę na rynku pracy³.

---

¹ Porównaj *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997–1998*, red. W. Dzierżanowski, Warszawa, 1999 r.

² *Rola małych i średnich przedsiębiorstw na rynku pracy*, Demoskop, grudzień 1999 r.

³ Tamże

Barierę stanowi również mała mobilność pracowników. Nawet w przypadku utraty pracy tylko 1/3 pracowników zdecydowałaby się na zmianę miejsca zamieszkania związaną z podjęciem pracy w innej miejscowości. Również perspektywa znacznie wyższych zarobków nie skłania do przeprowadzek⁴. Na lokalnych rynkach pracy są więc niewielkie szanse na zatrudnienie pracowników z unikalnymi umiejętnościami.

Prestiż społeczny przedsiębiorcy

Prestiż osób prowadzących własne (duże)⁵ przedsiębiorstwa jest w Polsce wciąż niższy od pracy noszącej znamiona służby społecznej (lekarz, nauczyciel, sędzia). Jest też niestety niższy od prestiżu górnik czy pielęgniarki. Prestiż właściciela małego sklepu – typowego małego przedsiębiorcy jest wyższy wyłącznie od prestiżu robotnika niewykwalifikowanego i działacza partii politycznej⁶. Taki wizerunek przedsiębiorcy nie służy bez wątpienia rozwojowi przedsiębiorczych postaw i skłonności do podejmowania własnej działalności gospodarczej. Pozytywnym sygnałem jest jednak wzrost prestiżu przedsiębiorcy w przeciągu ostatnich 10 lat oraz jego wyższy niż przeciętny prestiż wśród osób z wyższym wykształceniem.

7.2. Bariery finansowe

7.2.1. Bariery wynikające z dostępu do kapitału

Finansowanie z sektora komercyjnego

Dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania był w 1999 roku ściśle związany z wysokością stóp oprocentowania kredytów w bankach komercyjnych. Spośród wszystkich instrumentów zasilania finansowego małe i średnie przedsiębiorstwa najczęściej korzystają bowiem z obrotowych i inwestycyjnych kredytów złotych oraz kredytów w rachunku bieżącym w bankach komercyjnych⁷. Mimo iż realne oprocentowanie kredytów udzielanych przez banki komercyjne spadło w porównaniu z rokiem 1998 o ponad 4,7 punktu procentowego, wciąż było bardzo wysokie i w grudniu 1999 dla kredytów 12 miesięcznych wyniosło 10,1%. Jest to zapewne podstawowa przyczyna, dla której regularnie z kredytu korzysta jedynie około 15% małych i średnich firm⁸.

Poza kredytami złotowymi małe i średnie firmy korzystają z leasingu, kredytów walutowych, poręczeń wekslowych i poręczeń według prawa cywilnego oraz faktoringu. Ilość firm korzystających z tych instrumentów jest jednak znacznie mniejsza i wynosi od 1% do 10% ankietowanych przedsiębiorstw, w zależności od rodzaju instrumentu i wielkości firmy. Jednocześnie większość respondentów twierdzi, iż instrumenty te są dla nich dostępne, nie korzystają z nich jednak, gdyż uniemożli-

---

⁴ Tamże.

⁵ W badaniu nie sprecyzowano pojęcia „duże”. Można więc przyjąć że będzie się w nim zawierać również grupa przedsiębiorców prowadzących firmy z grupy średnich – 50–250-osobowych.

⁶ Badania CBOS, marzec 1999 r.

⁷ *Potrzeby małych firm w zakresie usług bankowych, Potrzeby średnich firm w zakresie usług bankowych*, Fundacja Edukacji i Badań Bankowych, sierpień 1999 r.

⁸ Ankieta Ministerstwa Gospodarki wśród MSP, 1999 r.

wiają to warunki świadczenia usług (procedury, poziom komplikacji wymogów formalnych, wysokość zabezpieczenia itp.) oraz ich koszty⁹.

Małe i średnie firmy poza wysokością kosztów wskazują na następujące bariery utrudniające korzystanie z usług bankowych (według ich znaczenia)¹⁰:

- niska jakość obsługi (kolejki, wolna obsługa, mała liczba placówek, długie terminy rozliczeń, brak parkingów, zbyt mała sieć bankomatów),
- zbyt skomplikowane procedury, zawile przepisy bankowe,
- zbyt wysokie prowizje i opłaty bankowe,
- zbyt małe kompetencje pracowników,
- niskie oprocentowanie depozytów w porównaniu z kosztem kredytu.

Finansowanie ze środków publicznych

Małe i średnie przedsiębiorstwa uzyskują wsparcie ze środków publicznych z racji roli, jaką odgrywają między innymi w rozwoju regionów i procesie restrukturyzacji niektórych branż gospodarki. Sprawia to jednak, iż dostęp do tych środków jest ograniczony do wybranych województw lub uzależniony od zatrudniania osób zwalnianych z restrukturyzowanych przedsiębiorstw. Dostępne na terenie całego kraju programy wsparcia dla MSP ze środków Phare zakończą się w roku 2000. Ponadto wielkość środków tych programów, podobnie jak wielkość środków przeznaczonych na realizację *Kierunków działań Rządu wobec MSP do 2002 roku*, nie umożliwiła i nie umożliwi odpowiedniego do skali potrzeb wsparcia sektora. Podstawową barierą korzystania ze środków publicznych jest więc ich szczupłość.

Kolejne ograniczenia wynikają z regulacji ustawowych. Szczególnie kontrowersyjny jest przepis dotyczący udzielania poręczeń z udziałem środków publicznych. Zgodnie z ustawą z dnia 8 maja 1997 r. o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez Skarb Państwa oraz niektóre osoby prawne¹¹ osoby prawne, związane kapitałowo ze Skarbem Państwa (wymienione w art. 2 pkt 3 ustawy) mogą udzielać poręczeń lub gwarancji do wysokości nie wyższej niż 30% wartości kapitałów (funduszy) własnych. Uniemożliwia to efektywne wykorzystanie środków i powoduje, że twórcy funduszy poręczeniowych niechętnie korzystają ze środków publicznych. Niepokojącym zjawiskiem wśród istniejących funduszy jest coraz większe zróżnicowanie ich aktywności. Ilość poręczeń udzielanych przez najsilniejsze fundusze rośnie, zaś fundusze słabsze udzielają ich coraz rzadziej.

7.3. Bariery wynikające z polityki gospodarczej

Przedsiębiorcy bardzo krytycznie oceniają politykę gospodarczą władz publicznych. Działania władz gminy, powiatu, województwa jako złe lub bardzo złe określiła ponad 1/3 ankietowanych przez Ministerstwo Gospodarki¹². Politykę Rządu skrytykowała prawie połowa badanych.

---

⁹ *Potrzeby małych firm w zakresie usług bankowych, Potrzeby średnich firm w zakresie usług bankowych*, Fundacja Edukacji i Badań Bankowych, sierpień 1999 r.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Dz.U. 1997, Nr 79, poz. 484.

¹² Ankieta Ministerstwa Gospodarki wśród MSP, 1999 r.

7.3.1. Polityka Rządu wobec MSP

Przyjęcie *Kierunków działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku* w kilka miesięcy po przyjęciu ustawy budżetowej na 1999 rok spowodowało, iż w pierwszym roku realizacji programu można było nań przeznaczyć jedynie środki śladowej wielkości.

7.3.2. Bariery wynikające z polityki rynku pracy oraz rozwiązań w dziedzinie ubezpieczeń społecznych

Zdaniem blisko połowy przedsiębiorców z sektora MSP barierą w rozwoju firm i tworzeniu nowych miejsc pracy jest brak instrumentów zwalczania bezrobocia ukierunkowanych na współpracę z przedsiębiorcami. Za szczególnie pożądane uznano zaangażowanie urzędów pracy w częściowe pokrywanie kosztów tworzenia miejsc pracy w przedsiębiorstwie. Wśród firm zatrudniających powyżej 5 osób, 46% twierdzi, że zwiększenie zatrudnienia uniemożliwiają im koszty ubezpieczenia społecznego pracowników.

2/3 pracodawców obawia się, że podjęta w 1999 roku próba skrócenia czasu pracy spowolniłaby tempo rozwoju gospodarczego¹³. Doświadczenia Francji wskazują, że skrócenie tygodnia pracy z 39 do 35 godzin powoduje w małych i średnich przedsiębiorstwach wzrost kosztów pracy o ponad 10%. Jednocześnie warto jednak pamiętać, iż we Francji przedsiębiorstwa zatrudniające poniżej 20 osób mają dwa lata więcej niż pozostałe firmy na dostosowanie do nowych regulacji.

Regulacje prawa pracy są przez polskich przedsiębiorców uznawane za bardzo silny hamulec rozwoju przedsiębiorczości. Zjawisko to nie występuje z podobną siłą w żadnym z krajów przekształcających swą gospodarkę¹⁴. Przepisy wprowadzone w ostatnich dziesięciu latach spowodowały, iż poziom obciążenia płac dodatkowymi, pozapłacowymi kosztami ponoszonymi przez pracodawców wzrósł o ponad 40%¹⁵.

Wdrażanie reformy ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych

Brak szerokiej informacji o zasadach reformy, skomplikowane i niedopracowane procedury przekazywania przez płatników danych do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, błędy w zalecanym przez Zakład programie komputerowym, rozbieżne interpretacje przepisów przez ZUS i resorty odpowiedzialne za reformy (np. w kwestii ubezpieczenia zdrowotnego w przypadku wykonywania prac w oparciu o umowę o dzieło), to podstawowe trudności pierwszych miesięcy wprowadzania reformy ubezpieczeń sygnalizowane przez pracodawców.

Trudności z wdrożeniem reform ubezpieczeniowych spowodowały, iż przedsiębiorcy negatywnie oceniają ich wpływ na prowadzenie firmy. Dotyczy to szczególnie reformy służby zdrowia.

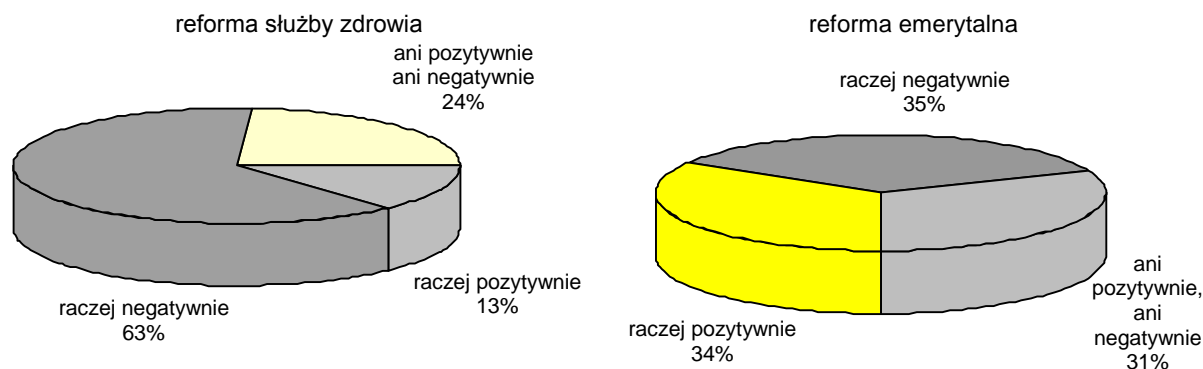
---

¹³ *Rola małych i średnich przedsiębiorstw na rynku pracy*, Demoskop, grudzień 1999.

¹⁴ *Cross – country survey of entrepreneurs on the regulatory environment and corruption*, World Development Report of the World Bank.

¹⁵ M. Sekunda, *Zmiany w przepisach prawa pracy w latach 1990–2000 wpływające na wzrost kosztów zatrudnienia pracowników*.

Wykres 7.1. Wpływ reform na prowadzenie firmy¹⁶

7.3.3. Bariery wynikające z polityki fiskalnej

Podobnie jak w poprzednich latach poważnym zagrożeniem był brak jasnego stanowiska Rządu odnośnie kształtu systemu podatkowego w najbliższych latach. Ponadto spór polityczny, jaki rozgorzał wokół ustaw podatkowych pod koniec 1999 roku, a szczególnie fakt, iż niezmiernie ważne dla przedsiębiorców kwestie rozstrzygano w ostatnim możliwym momencie, mogą spowodować dalszy spadek zaufania przedsiębiorców do stabilności rozwiązań w zakresie prawa podatkowego. Potwierdzają to badania ankietowe wśród członków Business Centre Club (styczeń 2000), w których politykę podatkową Rządu źle oceniło 70,4% respondentów, dobrze zaś jedynie 25,5%.

Poziom fiskalizmu

Według opublikowanego pod koniec 1999 roku raportu OECD na temat obciążeń podatkowych, w Polsce poziom przychodów z podatków jest równy 40% wartości PKB i mimo iż począwszy od 1994 roku spada, nadal jest jednym z wyższych wśród członków OECD. Wśród przedsiębiorców z krajów Europy Środkowej i Wschodniej uczestniczących w ankiecie Banku Światowego na temat warunków prowadzenia działalności gospodarczej, tylko przedsiębiorcy z Ukrainy częściej niż Polacy wskazywali na wysokość podatków i skomplikowany system podatkowy jako barierę w rozwoju biznesu. Wśród przedsiębiorców, którzy wzięli udział w ankiecie Ministerstwa Gospodarki, 1/3 uznała wysokość podatków i opłat za najważniejszy problem, z którym zetknęli się w ubiegłym roku¹⁷.

7.3.4. Brak reprezentacji przedsiębiorców w procesie podejmowania ważnych decyzji politycznych dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej

Mimo ukształtowanego w ostatnich latach w resorcie gospodarki zwyczaju konsultowania najważniejszych programów politycznych i projektów aktów prawnych ze środowiskiem przedsiębiorców oraz mimo istnienia Sejmowej Komisji MSP, przedsiębiorcy nadal uważają, iż ich opinie nie są wystarczająco uwzględniane podczas kształtowania polityki i prawa gospodarczego. Wśród 21 krajów Europy Środkowowschodniej poczucie równie małego wpływu na kształt polityki mają jedynie przedsiębiorcy z

¹⁶ Sondaż PBS na zlecenie Rzeczpospolitej, British Council i PPABanku, za: Rzeczpospolita, 12 kwietnia 2000 r.

¹⁷ Ankieta Ministerstwa Gospodarki wśród MSP, 1999 r.

Białorusi i Ukrainy¹⁸. Przedsiębiorcy zrzeszeni w liczących się ogólnopolskich organizacjach biznesu w większości są zdania, iż sytuacja ta ulegnie zmianie po powołaniu do życia samorządu gospodarczego.

7.4. Bariery prawne

7.4.1. Bariery związane ze stanowieniem prawa

Harmonizacja prawa z unijnym porządkiem prawnym

Harmonizacja prawa jest procesem, który powoduje wiele utrudnień charakterystycznych dla okresu przemian. W jego trakcie zachwiana zostaje przede wszystkim stabilność prawa. Jednak najpoważniejszym zagrożeniem związanym z procesem harmonizacji, którego skutki przedsiębiorcy mogą odczuć w najbliższej przyszłości, jest wolne tempo dostosowywania prawa. Ponieważ do 31 grudnia 2002 roku powinien zostać zakończony proces dostosowywania prawa do regulacji wspólnotowych, obecne opóźnienia spowodują nieuchronne przyspieszenie prac w nadchodzącym okresie. Poziom niestabilności prawa zwiększy się więc znacząco, a czas na dostosowanie przedsiębiorstw do unijnych zasad prawnych będzie krótszy.

Niestabilność regulacji prawnych

W 1999 roku ponownie zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego liczba uchwalonych aktów prawnych wpływających na warunki prowadzenia działalności gospodarczej. Tylko niektóre z nich są związane z procesem dostosowywania prawa do regulacji unijnych. Większość stanowią akty wykonawcze, w sposób szczegółowy kształtujące warunki prowadzenia działalności w określonej dziedzinie.

O ile w roku 1997 ponad połowę wprowadzanych aktów stanowiły ustawy, w roku 1998 ustawy stanowiły mniej niż 1/6 wszystkich przyjętych aktów, to w roku 1999 wśród około 120 aktów jest tylko 15 ustaw. Środowisko prawne działania przedsiębiorców jest więc w coraz większym stopniu kształtowane przez przepisy aktów wykonawczych. Może to spowodować zbyt szczegółową regulację w zakresie prawa gospodarczego, dokonywaną ponadto przez władzę wykonawczą, a nie ustawodawczą.

Niepewność co do kosztów nowych regulacji prawnych to według przedsiębiorców jeden z bardziej problematycznych obszarów prowadzenia przedsiębiorstwa.

Niejasność regulacji prawnych

Trudności w interpretacji i zrozumieniu norm prawnych wynikają najczęściej z nawarstwiania się zmian w aktach prawnych wskutek bardzo częstych nowelizacji. Poważnym problemem dla ustawodawcy jest również uregulowanie w sposób przejrzysty obszarów nie podlegających dotychczas regulacji prawnej. Złym i najbardziej uciążliwym dla przedsiębiorców – odbiorców norm prawnych – zwyczajem legislacyjnym jest mnogość i wielokrotność odesłań do innych przepisów. Niejednokrotnie czyni to akt prawny całkowicie nieczytelny i niezrozumiałym dla odbiorcy. Interpretacja tak zapisanych norm wymaga pomocy specjalistów, co wpływa na koszty prowadzenia działalności go

---

¹⁸ Cross – country survey of entrepreneurs on the regulatory environment and corruption, World Development Report of the World Bank, 1999 r.

spodarczej. Zdaniem przedsiębiorców, zarządzający przedsiębiorstwem około 15% swojego czasu musi spędzić na interpretowaniu prawa i śledzeniu zmian prawnych¹⁹.

Vacatio legis

Ustanawianie dłuższego niż w pierwszych latach transformacji okresu *vacatio legis* przy uchwalaniu ustaw oddziałujących na warunki prowadzenia działalności gospodarczej jest zjawiskiem trwałym. Uchwalony w 1999 roku najważniejszy dla przedsiębiorców akt – Prawo działalności gospodarczej wejdzie w życie w ponad rok od dnia ogłoszenia. Niestety nie udało się uniknąć potknięć. Kodeks karny skarbowy, który zgodnie z Konstytucją musiał wejść w życie 17 października, ogłoszono w Dzienniku Ustaw 15 października. Wciąż często się zdarza, że z dniem ogłoszenia lub jeden dzień po ogłoszeniu, wchodzą w życie akty wykonawcze. Jest to szczególnie powszechne w przypadku wydawania rozporządzeń dotyczących czasowego ograniczenia obrotów i ustanawiających kontyngenty taryfowe na przywóz towarów z zagranicy. Zdarzają się też akty wchodzące w życie z mocą wsteczną. Przykładem jest Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 31 grudnia 1998 r. w sprawie ustalenia listy towarów przeznaczonych na cele ochrony przeciwpożarowej, do których stosuje się stawkę podatku od towarów i usług w wysokości 0%, opublikowane 15 stycznia, które weszło w życie „z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 1 stycznia 1999 r.”.

Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej

Przyjęte w 1999 roku przez Parlament Prawo działalności gospodarczej rozszerza zakres swobody prowadzenia działalności. Ilość dziedzin życia gospodarczego objętych koncesjonowaniem ograniczono do ośmiu, odstępując od obowiązku uzyskania koncesji na działalność w zakresie kilkunastu innych. Utrzymano jednocześnie obowiązek uzyskiwania zezwoleń jako formy reglamentacji podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej. Jest to jednak wyłącznie forma kontroli spełniania warunków dotyczących określonych rodzajów działalności. W 1999 roku w dalszym ciągu jednak były ustanawiane ograniczenia dotyczące obrotu towarowego z zagranicą. Funkcjonowały również faktyczne monopole państwa w dziedzinach, w których nie zachodzi taka konieczność.

Dodatkowe obciążenia administracyjne nakładane na przedsiębiorców

W 1999 roku ponownie pojawiły się próby przerzucania na barki przedsiębiorców obciążeń z tytułu czynności administracyjnych, które powinny być wykonywane przez organy lub instytucje publiczne. Najlepszym (a w gruncie rzeczy najgorszym) tego przykładem jest rozporządzenie nakładające na pracodawców obowiązek złożenia całorocznych deklaracji dotyczących wpłacania składek na ubezpieczenie społeczne.

7.4.2. Bariery wynikające z wykonywania prawa

Niewydolność wymiaru sprawiedliwości

W 1999 roku podstawowym problemem w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości była przewlekłość postępowania sądowego. W niektórych sądach na wyznaczenie pierwszego terminu rozprawy

---

¹⁹ Cross – country survey of entrepreneurs on the regulatory environment and corruption, World Development Report of the World Bank, 1999 r.

oczekiwało się ponad rok. Tylko w latach 1989–1995 średni czas trwania postępowania w sprawach gospodarczych wydłużył się ponad dwunastokrotnie. Sytuacja do tej pory nie uległa poprawie²⁰.

Dla osób prowadzących mikroprzedsiębiorstwa barierą jest również dostęp do sądu ograniczony wysokością wpisów sądowych. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 1996 roku w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych, wysokość wpisu w sprawach gospodarczych i cywilnych może wynosić do 8% wartości przedmiotu sporu. Taka sama wysokość wpisu obowiązuje w przypadku apelacji lub kasacji. Koszty i uciążliwość postępowania przed sądem często skutecznie zniechęcają przedsiębiorców do dochodzenia swych roszczeń.

Administracja i kompetencje urzędników

Polscy przedsiębiorcy oceniają administrację jako nieprzyjazną dla osób prowadzących działalność gospodarczą. Gorsze oceny w oczach przedsiębiorców z Europy Środkowej i Wschodniej otrzymuje tylko administracja bułgarska i białoruska²¹. O kompetencjach i stosunku administracji do przedsiębiorców świadczy m.in. ilość skarg kierowanych do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz proporcja spraw wygranych przez przedsiębiorców do wniesionych. Według danych z 1999 roku, w roku poprzednim (1998) niektóre Urzędy Skarbowe przegrywały przed NSA ponad 90% spraw trafiających tam z powództwa przedsiębiorców²².

Prawo wykroczeń

Wykroczenia popełniane w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej są zagrożone karą aresztu, ograniczenia wolności, grzywny lub nagany. Najczęściej stosowaną, a więc również najbardziej dokuczliwą karą jest grzywna. Obecnie w Polsce do nakładania grzywien są uprawnione kolegia ds. wykroczeń funkcjonujące przy sądach rejonowych, a także organy administracyjne w drodze mandatu. Kryteria stawiane członkom kolegiów (np. zakaz wyboru na członków kolegium prawników zawodowych) nie gwarantują prawidłowego stosowania prawa. W połączeniu z wysokością grzywny, która może wynosić nawet do 25% rocznych dochodów, stwarza to bardzo niekorzystną sytuację dla przedsiębiorcy²³.

Przedsiębiorca może zostać także ukarany mandatem przez funkcjonariuszy 19 organów administracji, których kompetencje niejednokrotnie się pokrywają. W niektórych przypadkach funkcjonariusze organów kontrolnych mogą również zamknąć zakład. Długie okresy rozpatrywania odwołań od takiej decyzji mogą spowodować, iż pomyłka urzędnika, zanim zostanie wyjaśniona, stanie się przyczyną bankructwa zakładu. Tak skonstruowane przepisy otwierają pole potencjalnej nieuczciwości i korupcji kontrolerów.

---

²⁰ Kilka uwag na temat przestrzegania praw człowieka w Polsce (w związku z czwartym okresowym sprawozdaniem RP z wykonania Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych), Raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, lipiec 1999 r.

²¹ Cross – country survey of entrepreneurs on the regulatory environment and corruption, World Development Report of the World Bank, 1999 r.

²² Za: Businessman Magazine, maj 1999 r.

²³ Maksymalny wymiar kary grzywny wynosi 5000 zł, średnie dochody przedsiębiorstw najmniejszych w 1998 roku ok. 20 000 zł (porównaj Rozdział 2).

Kolejnym utrudnieniem wynikającym z prawa wykroczeń jest rozproszenie przepisów zawierających sankcję za wykroczenia. Znajdują się one w ponad 50 różnych aktach prawnych, stąd zapoznanie się z nimi przez małych przedsiębiorców jest niezmiernie trudne.

Korupcja

Niewydolność polskiego systemu prawnego jest coraz szerzej dostrzegana. W opinii organizacji międzynarodowych w 1999 roku w Polsce wzrósł poziom korupcji. W przygotowywanym w oparciu o opinie przedsiębiorców raporcie Transparency International – międzynarodowej organizacji zwalczającej korupcję, pod względem stopnia skorumpowania Polska w 1999 roku była na odległej 44 pozycji, tuż za Mongolią. Ranking obejmował 99 państw. Przed Polską znalazły się między innymi wszystkie kraje Unii Europejskiej, Węgry, Czechy i Estonia²⁴.

Badania *Business Environment and Enterprise Performance Survey* przeprowadzone przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju wraz z Bankiem Światowym wskazują, że w Polsce 32,7% firm bardzo często lub często płaci łapówki, na które przeznaczają 2,5% rocznych przychodów. W odróżnieniu jednak od innych krajów regionu, w Polsce „dodatkowa płatność” na rzecz urzędnika najczęściej kończy się pozytywnym dla przedsiębiorcy rozwiązaniem problemu. Nie istnieje też obawa, że w tej samej sprawie trzeba będzie „przekonywać” kolejnych urzędników.

Zagrożenie przestępczością

W roku 1999 w porównaniu do roku 1998 spadła zdecydowanie (o 36,7%) ilość przestępstw gospodarczych²⁵. Jednocześnie wzrosła ilość kradzieży, włamań i rozbojów popełnianych w miejscach prowadzenia działalności gospodarczej. Przedsiębiorcy stają się więc grupą coraz mniej zaangażowaną w działalność nielegalną, a mimo to są coraz bardziej narażeni na działania świata przestępczego. Szczególnie niepokojący jest wzrost liczby przestępstw zagrażających życiu i zdrowiu. Można więc zaryzykować twierdzenie, że działalność wymiaru sprawiedliwości, mająca na celu ochronę interesów skarbu państwa poprzez zwalczanie przestępczości gospodarczej, okazywała się w ostatnim roku ważniejsza od ochrony obywateli (przedsiębiorców) przed przestępcami. Przedsiębiorcy sygnalizują również, że kradzieże i przestępstwa kryminalne są poważnym problemem zwiększającym koszty prowadzenia działalności gospodarczej²⁶.

7.5. Bariery wynikające z braku dostępu do informacji

W opinii przedsiębiorców wdrażaniu nowych programów politycznych i uchwalaniu nowych aktów prawnych rzadko towarzyszy kampania informacyjna skierowana m.in. do przedsiębiorców²⁷. Podobne opinie wyrażają przedsiębiorcy w kontekście wprowadzanych w 1999 roku reform ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych.

---

²⁴ The Corruption Perceptions Index, Transparency International, 1999 r.

²⁵ Dane Prokuratury Krajowej.

²⁶ *Cross – country survey of entrepreneurs on the regulatory environment and corruption*, World Development Report of the World Bank, 1999 r.

²⁷ Tamże.

Barierą informacyjną, której skutki mogą się okazać szczególnie dotkliwe dla małych i średnich firm, jest znikomy zakres informowania o konsekwencjach wdrożenia do polskiego systemu prawnego dyrektyw Unii bezpośrednio oddziałujących na prowadzenie przedsiębiorstwa. Analizy opracowywane w związku z przygotowaniem polskich stanowisk negocjacyjnych większą uwagę zwracały na przewidywane wydatki z budżetu związane z wdrożeniem dyrektyw. Środowiska przedsiębiorców nie dysponują zaś odpowiednimi środkami na wykonanie samodzielnych badań związanych z wdrażaniem regulacji unijnych²⁸.

7.6. Bariery związane ze stanem infrastruktury

Jedną z barier rozwoju sektora MSP jest stan infrastruktury – jej dostępność oraz jakość. Rozwój infrastruktury oznacza dla przedsiębiorcy obniżenie kosztów inwestycji. Według najpowszechniejszej definicji za infrastrukturę techniczną najczęściej uważane są cztery działy infrastruktury ekonomicznej:

- transport i komunikacja,
- gospodarka wodna i zagospodarowanie odpadów,
- telekomunikacja,
- energetyka.

Transport i komunikacja

Wskaźnik długości dróg w Polsce zarówno w przeliczeniu na km², jak i na mieszkańca jest niższy niż w większości państw Unii Europejskiej. Jednak dynamiczny rozwój (w latach 1980 – 1995 o 30%) pozwala przypuszczać, że dystans ten będzie się zmniejszać. W tym samym okresie szybszy przyrost sieci drogowej nastąpił bowiem tylko w Niemczech i w Portugalii (odpowiednio o 39 i 37%). Zasadniczym problemem jest więc w tej chwili nie tyle rozbudowa, ile modernizacja i poprawienie jakości sieci dróg, szczególnie dróg gminnych.

Gospodarka wodna i zagospodarowanie odpadów

Z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości najbardziej dokuczliwy jest brak oczyszczalni ścieków. Obsługują one jedynie około 3% mieszkańców wsi i około 65% mieszkańców miast, podczas gdy w Unii Europejskiej ponad 90% ludności.

Problem, szczególnie na terenach wiejskich, stanowi również zagospodarowanie i utylizacja odpadów. Niecałe 5% wsi posiada zorganizowane wysypiska śmieci. Inne formy zagospodarowywania odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych, stanowią margines gospodarki odpadami. Wymagania dotyczące ochrony środowiska i kary za jego zanieczyszczenie wynikające z przepisów Unii Europejskiej mogą w takim stanie rzeczy praktycznie uniemożliwić lub uczynić nieopłacalnym prowadzenie wielu rodzajów działalności gospodarczej.

Telekomunikacja

Stan telekomunikacji w Polsce odbiega od standardów europejskich. Liczba abonentów telefonicznych na 1000 mieszkańców w krajach Unii Europejskiej wynosiła na początku lat 90 od 362 w Portugalii do 994 w Danii, przy czym najczęściej było to 500–600 abonentów. W Polsce w roku 1998 liczba ta wynosiła około 230 abonentów na 1000 mieszkańców. Przedsiębiorcy ankietowani w badaniu

---

²⁸ W grudniu 1999 roku Polska Fundacja MSP zleciła analizę wpływu wybranych dyrektyw na sektor MSP.

Banku Światowego²⁹ wskazują ponadto na zbyt długi, najczęściej przekraczający 6 miesięcy okres oczekiwania na podłączenie linii telefonicznej.

Energetyka

Stan infrastruktury energetycznej szczególnie niekorzystnie wpływa na rozwój sektora MSP na terenach wiejskich, a elektryfikacja wsi z punktu widzenia przedsiębiorstw jest elektryfikacją pozorną, gdyż nie spełnia podstawowych kryteriów. Podstawowym brakiem są trudności w korzystaniu z prądu elektrycznego o napięciu 380 V. Wymaga to częstokroć inwestycji, których wartość stawia pod znakiem zapytania opłacalność planowanego przedsięwzięcia gospodarczego. Kolejną wadą wiejskich sieci energetycznych jest ich awaryjność. Przerwy w dostawach energii elektrycznej dla odbiorców wiejskich występują dziesięciokrotnie częściej niż w miastach. Nagminne są sytuacje, gdy dochodzący prąd ma napięcie niższe od 220 V. Uniemożliwia to praktycznie prowadzenie wielu rodzajów działalności gospodarczej bez zapewnienia alternatywnego źródła zasilania w energię.

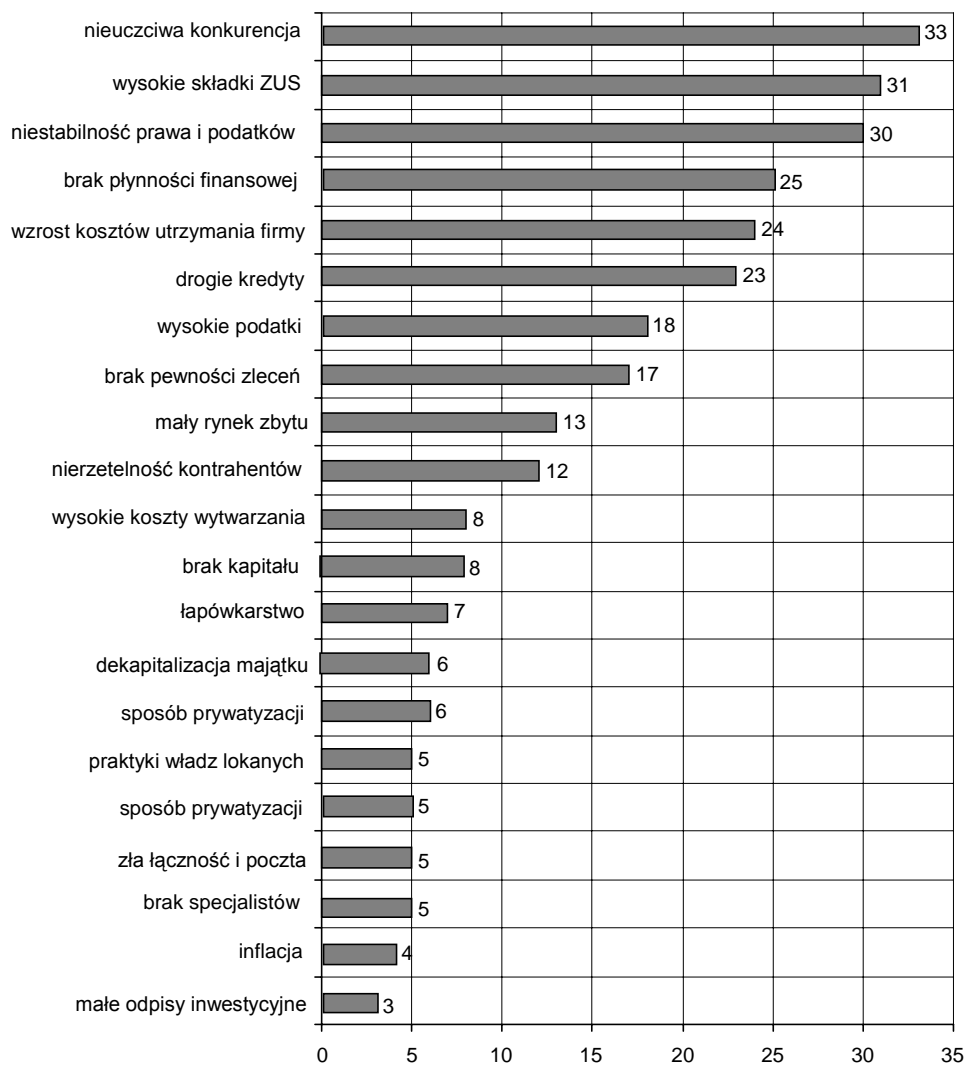
7.7. Podsumowanie

Najbardziej miarodajnym podsumowaniem barier rozwoju sektora MSP są odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie o najistotniejsze zagrożenia dla interesów firmy. W przeprowadzonym w marcu 2000 roku sondażu PBS na zlecenie Rzeczypospolitej, British Council i PPABanku, menedżerowie firm (z sektora MSP i firm dużych) udzielili następujących odpowiedzi:

---

²⁹ *Cross – country survey of entrepreneurs on the regulatory environment and corruption*, World Development Report of the World Bank, 1999 r.

Wykres 7.2. Co najbardziej zagraża interesom firmy (%)

Źródło: Sondaż PBS, marzec 2000 r.

Rozdział 8.

Rekomendacje

Zmiany w Kodeksie pracy

**Najważniejsze zmiany w innych aktach
z zakresu prawa pracy**

Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw zawiera co roku listę rekomendacji dla twórców i realizatorów polityki wobec MSP, które mają na celu usunięcie barier rozwoju małych i średnich firm. W dotychczasowych edycjach przedstawialiśmy rekomendacje dotyczące wielu płaszczyzn działalności przedsiębiorstw, jednak rozległy zakres postulowanych zmian powodował, że propozycje miały ogólny charakter.

W tym roku, mimo iż bariery rozwoju MSP pojawiają się w licznych dziedzinach życia, ograniczamy się do propozycji zmian w prawie pracy, których wprowadzenie mogłoby wyraźnie przyczynić się do podniesienia konkurencyjności polskich firm. Wspólnie z Koalicją na rzecz zmiany Kodeksu Pracy, skupiającą największe organizacje przedsiębiorców¹, wskazujemy na przepisy, które najmocniej rzucają na funkcjonowanie pracodawców². Jednocześnie selekcja została dokonana tak, aby sugerowane zmiany w jak najmniejszym stopniu powodowały obciążenia budżetu państwa oraz aby nie kolidowały z kluczowymi prawami pracowników. Proponowane zmiany pozostają w zgodzie z postanowieniami zawartymi w dyrektywach Unii Europejskiej.

8.1. Zmiany w Kodeksie pracy

Art. 25¹

„Zawarcie kolejnej umowy o pracę na czas określony jest równoznaczne w skutkach prawnych z zawarciem umowy o pracę na czas nie określony, jeżeli poprzednio strony dwukrotnie zawarły umowę o pracę na czas określony na następujące po sobie okresy, o ile przerwa między rozwiązaniem poprzedniej a nawiązaniem kolejnej umowy o pracę nie przekroczyła jednego miesiąca”.

Intencją ustawodawcy było uniemożliwienie obchodzenia prawa przez zawieranie kolejnych umów terminowych. Tymczasem nazbyt sztywna konstrukcja przepisu zawiera wewnętrzną „instrukcję” jego obchodzenia. Stąd też, powszechna staje się praktyka aneksowania (przedłużania terminu zakończenia) pierwszej umowy. Przepis ten nie spełnił więc funkcji oczekiwanych przez ustawodawcę. Ponadto ograniczenia narzucone pracodawcy są szczególnie kłopotliwe w sytuacji niestabilnej koniunktury na rynku i braku stałych zamówień oraz potrzeby stosowania elastycznych form zatrudnienia na obszarach strukturalnego bezrobocia.

Nie proponując uchylecia przepisu, rekomendujemy ograniczenie zakresu jego stosowania przez dodanie do omawianego przepisu § 2 w brzmieniu:

„§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się, jeżeli jakakolwiek z umów na czas określony wskazana w § 1 art. 25¹ jest zawarta na czas dłuższy niż 12 miesięcy”.

Art. 37 § 1

„W okresie wypowiedzenia umowy o pracę pracownikowi przysługuje zwolnienie na poszukiwanie pracy, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia”.

---

¹ W skład Koalicji wchodzi: Konfederacja Pracodawców Polskich, Krajowa Izba Gospodarcza, Związek Rzemiosła Polskiego, Business Centre Club, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych. Jej działania koordynuje Andrzej Stępniewski, Prezes Związku Pracodawców Warszawy i Mazowsza.

² Przedstawione propozycje zmian są obecnie przedmiotem uzgodnień pomiędzy Koalicją na rzecz zmiany Kodeksu Pracy i związkami zawodowymi.

Prawo pracownika do dni wolnych na poszukiwanie pracy w sytuacji, kiedy sam wypowiada stosunek pracy jest niczym nieuzasadnione. Proponujemy również ograniczenie prawa pracownika do zwolnienia na poszukiwanie pracy, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia w przypadku, gdy wypowiedzenie jest krótsze niż 2-tygodniowe, uprawnienie to jest bowiem nieproporcjonalne do okresów zatrudnienia i wypowiedzenia.

Artykuł powinien otrzymać brzmienie:

„§ 1. W okresie wypowiedzenia umowy o pracę dokonanej przez pracodawcę, jeżeli okres tego wypowiedzenia jest co najmniej dwutygodniowy, pracownikowi przysługuje zwolnienie na poszukiwanie pracy, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia”.

Art. 41

„Pracodawca nie może wypowiedzieć umowy o pracę w czasie urlopu pracownika, a także w czasie innej usprawiedliwionej nieobecności pracownika w pracy, jeżeli nie upłynął jeszcze okres uprawniający do rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia”.

Nowelizacja przepisu ograniczy praktyki „uciekania” pracowników na długotrwałe zwolnienia lekarskie, w celu uniknięcia otrzymania wypowiedzenia umowy o pracę. Proponujemy nowelizację dopuszczającą możliwość złożenia pracownikowi wypowiedzenia w trakcie okresu usprawiedliwionej nieobecności pracownika w pracy, trwającej dłużej niż 1 miesiąc.

Artykuł powinien otrzymać brzmienie:

„Pracodawca nie może wypowiedzieć umowy o pracę w czasie urlopu pracownika, a także w czasie innej usprawiedliwionej nieobecności pracownika w pracy, która trwa nie dłużej niż 1 miesiąc”.

Art. 72 § 1

„Jeżeli odwołanie nastąpiło w okresie usprawiedliwionej nieobecności w pracy, bieg wypowiedzenia rozpoczyna się po upływie tego okresu. Jeżeli jednak usprawiedliwiona nieobecność trwa dłużej niż okres przewidziany w art. 53 § 1 i 2, organ, który pracownika powołał, może rozwiązać stosunek pracy bez wypowiedzenia”.

Rozpoczęcie biegu okresu wypowiedzenia od momentu powrotu pracownika powołanego do pracy, pomimo tego, iż odwołanie jest skuteczne od daty doręczenia odwołania nawet w trakcie trwania usprawiedliwionej nieobecności w pracy, jest nieuzasadnione. Okres wypowiedzenia powinien biec od daty doręczenia odwołania.

Proponujemy wykreślenie słów „bieg wypowiedzenia rozpoczyna się po upływie tego okresu” i zastąpienie sformułowaniem: „bieg okresu wypowiedzenia rozpoczyna się od daty doręczenia odwołania”.

Art. 77²

„§ 1. Pracodawca zatrudniający co najmniej 5 pracowników, nie objętych zakładowym układem zbiorowym pracy ani ponadzakładowym układem zbiorowym pracy odpowiadającym wymaganiom określonym w § 3, ustala warunki wynagradzania za pracę w regulaminie wynagradzania.

§ 5. Do regulaminu wynagradzania stosuje się odpowiednio przepisy art. 239 § 3, art. 241¹² § 2, art. 241¹³ oraz art. 241²²”.

W sytuacji małego pracodawcy obowiązek tworzenia regulaminu wynagradzania powoduje znaczny wzrost kosztów zatrudnienia oraz nadmierny formalizm w stosunkach pracy. Liczba zatrudnionych, powyżej której powstawałby obowiązek wprowadzania regulaminów wynagradzania powinna zostać podniesiona do 20. W firmach zatrudniających mniejszą liczbę pracowników kwestie związane z wynagrodzeniem powinna określać umowa o pracę. Proponowane rozwiązanie sprzyjać będzie ujednoczeniu wymogów stawianych firmom zatrudniającym do 20 pracowników, ponieważ 20 osobowy próg zatrudnienia dotyczyć będzie zarówno obowiązku tworzenia: Regulaminu pracy (w przypadku przyjęcia zmian do art. 104 § 2), Regulaminu wynagradzania, jak również Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

Zmiana w § 5 art. 77² jest uzasadniona koniecznością przeniesienia podobnych postanowień dotyczących układów zbiorowych pracy na grunt regulaminów pracy. Ma ona zapewnić spójność systemu tzw. zakładowych źródeł prawa pracy. Skoro § 2 art. 241²⁶ wprowadza zakaz określania zasad wynagradzania osób zarządzających w imieniu pracodawcy, to należy tę zasadę także wprowadzić w stosunku do regulaminu wynagradzania.

Przepis powinien otrzymać brzmienie:

„§ 1. Pracodawca, u którego nie obowiązuje zakładowy układ zbiorowy pracy, ani ponadzakładowy układ zbiorowy pracy odpowiadający wymaganiom określonym w § 3, zatrudniający co najmniej 20 pracowników, ustala warunki wynagrodzenia za pracę w regulaminie wynagradzania”.

W § 5 wyrazy „oraz art. 241²²” zastępuje się wyrazami „art. 241²² oraz art. 241²⁶ § 2”.

Przyjęcie proponowanej zmiany oznaczałoby jednocześnie wprowadzenie zmian w art. 29 Kodeksu pracy, który winien nakładać na pracodawcę zatrudniającego do 20 pracowników obowiązek zamieszczenia w umowie innych istotnych elementów stosunku pracy.

Art. 92

„§ 1. Za czas niezdolności pracownika do pracy wskutek:

- 1) choroby lub odosobnienia w związku z chorobą zakaźną – trwającej łącznie do 35 dni w ciągu roku kalendarzowego – pracownik zachowuje prawo do 80% wynagrodzenia, chyba że obowiązujące u danego pracodawcy przepisy prawa pracy przewidują wyższe wynagrodzenie z tego tytułu,*
- 2) wypadku przy pracy, wypadku w drodze do pracy lub z pracy albo choroby zawodowej lub choroby przypadającej w czasie ciąży – w okresie wskazanym w pkt 1 – pracownik zachowuje prawo do 100% wynagrodzenia.*

§ 2. Wynagrodzenie, o którym mowa w § 1, oblicza się według zasad obowiązujących przy ustalaniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego i wypłaca za każdy dzień niezdolności do pracy, nie wyłączając dni wolnych od pracy.

§ 3. Wynagrodzenie, o którym mowa w § 1:

- 1) nie ulega obniżeniu w przypadku ograniczenia podstawy wymiaru zasiłku chorobowego,*
- 2) nie przysługuje w przypadkach, w których pracownik nie ma prawa do zasiłku chorobowego.*

§ 4. Za czas niezdolności do pracy, o której mowa w § 1, trwającej łącznie dłużej niż 35 dni w ciągu roku kalendarzowego, pracownikowi przysługuje zasiłek chorobowy na zasadach określonych w odrębnych przepisach”.

Przepis ten jest sprzeczny z naczelną zasadą ubezpieczeń społecznych, która ryzykiem i ciężarem kosztów choroby pracownika obciąża ubezpieczyciela, w zamian za opłacenie przez pracodawcę

składki. W obecnym brzmieniu przepisu, pracodawca musi ponosić podwójne koszty wynikające z jednego zdarzenia – opłacać składkę i wypłacać wynagrodzenie. Jest to więc również niezgodne z art. 80 K. p., który stanowi, że wynagrodzenie przysługuje za pracę wykonaną.

Proponujemy skreślenie art. 92 i zastąpienie go sformułowaniem, z którego będzie wynikać, iż pracownikowi za czas niezdolności do pracy, w określonych w obecnym art. 92 wypadkach, przysługuje zasiłek chorobowy.

Art. 97

„§ 1. W związku z rozwiązaniem lub wygaśnięciem stosunku pracy pracodawca jest obowiązany niezwłocznie wydać pracownikowi świadectwo pracy. Wydanie świadectwa pracy nie może być uzależnione od uprzedniego rozliczenia się pracownika z pracodawcą”.

W myśl przepisu pracodawca jest obowiązany wydać pracownikowi świadectwo pracy nawet nawiązując z nim kolejną umowę o pracę. Powoduje to nadmierną biurokrację i koszty, które zwłaszcza w przypadku małych, początkujących firm mogą być istotne.

Wskazane byłoby dodanie § 1¹ w następującym brzmieniu:

„W przypadku rozwiązania lub wygaśnięcia umowy o pracę z pracownikiem, z którym dotychczasowy pracodawca nawiązuje niezwłocznie kolejną umowę o pracę, pracodawca obowiązany jest wystawić świadectwo pracy tylko na żądanie pracownika”.

Art. 104 § 2

„Regulaminu pracy nie wprowadza się jeżeli w zakresie przewidzianym w § 1 obowiązują postanowienia układu zbiorowego pracy lub gdy pracodawca zatrudnia mniej niż 5 pracowników”.

Ustanowienie obowiązku wprowadzenia regulaminu pracy u pracodawcy zatrudniającego nie mniej niż 20 pracowników jest skorelowane z propozycją zmiany art. 77².

Cyfra „5” powinna być zastąpiona liczbą „20”.

Art. 108 § 4

„Wpływy z kar pieniężnych przeznaczają się na cele socjalne”.

Paragraf powinien zostać skreślony. To pracodawca powinien rozstrzygać, na jakie cele będą przeznaczone kwoty pochodzące z kar pieniężnych. Racjonalne wydaje się przeznaczanie tych wpływów na przykład na pokrycie szkód spowodowanych przez pracownika albo na poprawę bezpieczeństwa i higieny pracy.

Art. 113¹

„Pracownik, wobec którego zastosowano karę przewidzianą w art. 108, nie może być pozbawiony dodatkowo tych uprawnień wynikających z przepisów prawa pracy, które są uzależnione od nienaruszenia obowiązków pracowniczych w zakresie uzasadniającym odpowiedzialność porządkową”.

Artykuł powinien zostać skreślony. Obecnie pracownik ukarany karą porządkową ma prawo do otrzymania premii regulaminowej i ewentualnie innych dodatkowych świadczeń, przyznawanych za

okres w którym dopuścił się czynu, który stanowił podstawę do ukarania. Powoduje to często absurdalną sytuację, kiedy premię w równej wysokości otrzymują zarówno pracownicy wzorowo wypełniający swoje obowiązki, jak również osoby ukarane i to nawet wielokrotnie karą porządkową. Wywołuje to antymotywacyjne skutki wobec pozostałych pracowników.

Art. 129⁶ § 1

„Do kierowców w transporcie samochodowym i w komunikacji samochodowej może być stosowany, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, przerywany czas pracy według z góry ustalonego rozkładu, przewidującego nie więcej niż jedną przerwę w pracy w ciągu doby, trwającą nie dłużej niż 6 godzin”.

Nowelizacja powinna dopuścić możliwość stosowania przerywanego czasu pracy nie tylko, tak jak dotychczas, dla jednej grupy zawodowej. Ograniczenie stosowania przerywanego czasu pracy tylko do jednej grupy zawodowej stwarza niekorzystną sytuację dla gospodarki.

§ 1 powinien więc mieć następujące brzmienie:

„§ 1. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy jest to uzasadnione rodzajem pracy lub jej organizacją, może być stosowany przerywany czas pracy według z góry ustalonego rozkładu, przewidującego nie więcej niż jedną przerwę w pracy w ciągu doby trwającą nie dłużej niż 5 godzin”.

Art. 129¹¹

„§ 1. Pracodawca jest obowiązany prowadzić ewidencję czasu pracy, z uwzględnieniem pracy w godzinach nadliczbowych. Pracodawca udostępnia tę ewidencję pracownikowi, na jego żądanie”.

W przypadku pracowników zatrudnionych w ramach zadaniowego czasu pracy i pracowników otrzymujących ryczałt za pracę w godzinach nadliczbowych nie ma potrzeby prowadzenia ewidencji czasu pracy. Należy więc dodać § 2, który powinien otrzymać brzmienie:

„Pracodawca nie ma obowiązku prowadzenia ewidencji czasu pracy pracowników, których czas pracy określony jest wymiarem ich zadań oraz pracowników otrzymujących ryczałt za godziny nadliczbowe”.

Art. 133

„§ 1. Praca wykonywana ponad normy czasu pracy, ustalone zgodnie z przepisami kodeksu, stanowi pracę w godzinach nadliczbowych. Praca taka jest dopuszczalna tylko w razie:

- 1) konieczności prowadzenia akcji ratowniczej dla ochrony życia lub zdrowia ludzkiego albo dla ochrony mienia lub usunięcia awarii,*
- 2) szczególnych potrzeb pracodawcy.*

§ 2. Liczba godzin nadliczbowych przepracowanych w związku z okolicznościami określonymi w § 1 pkt 2 nie może przekroczyć dla poszczególnego pracownika 4 godzin na dobę i 150 godzin w roku kalendarzowym”.

Praca w godzinach nadliczbowych dopuszczalna jest między innymi w razie szczególnych potrzeb pracodawcy. Wskazane jest wykreślenie słowa „szczególnych”. Termin ten jest wyrażeniem niedookreślonym, a zatem nakłada na pracodawcę obowiązek wykazania wyjątkowości zaistniałej sytuacji, co w większości przypadków jest trudne. Praktyka stosowania przepisu zmierza w kierunku rozumie

nia tego terminu jako bieżących potrzeb pracodawcy, co nie wywołuje protestów ze strony pracowników, zatem utrzymywanie fikcji jest całkowicie niezasadne.

Zmiany dopuszczalnej liczby godzin nadliczbowych, w jakich pracodawca może zatrudnić pracownika, są konsekwencją ograniczonej możliwości wielu pracodawców w zakresie pozyskiwania pracowników do pracy, szczególnie pracowników o wąskiej specjalizacji. Nowy przepis określający maksymalny dobowy i tygodniowy wymiar czasu pracy ma sprzyjać ochronie interesów pracownika oraz zapewnienia bezpiecznych warunków pracy. Propozycja zmiany jest zgodna z Dyrektywą Rady nr 93/104.

§ 2 powinien brzmieć:

„Dopuszczalny dobowy wymiar czasu pracy, łącznie z pracą w godzinach nadliczbowych, o której mowa w § 1 pkt 2 nie może przekroczyć 12 godzin na dobę oraz 48 godzin na tydzień”.

Art. 134

„§ 1. Za pracę w godzinach nadliczbowych, oprócz normalnego wynagrodzenia, przysługuje dodatek w wysokości:

- 1) 50% wynagrodzenia – za pracę w dwóch pierwszych godzinach nadliczbowych na dobę,*
- 2) 100% wynagrodzenia – za pracę w dalszych godzinach nadliczbowych oraz w godzinach nadliczbowych przypadających w nocy, niedziele lub w święta.*

§ 1¹. Dodatek, o którym mowa w § 1, przysługuje także za każdą godzinę pracy przekraczającą przeciętną tygodniową normę czasu pracy w przyjętym okresie rozliczeniowym”.

Proponujemy następujące zmiany:

W § 1 wyrazy „50% wynagrodzenia” zastępuje się wyrazami „25% wynagrodzenia” oraz wyrazy „100% wynagrodzenia” zastępuje się wyrazami „50% wynagrodzenia”.

§ 1¹ otrzymuje brzmienie:

„Dodatek, o którym mowa w § 1, przysługuje pracownikowi także za każdą godzinę pracy przekraczającą przeciętną tygodniową normę czasu pracy w przyjętym okresie rozliczeniowym. Za pracę przekraczającą równocześnie dobową normę czasu pracy i przeciętną tygodniową normę czasu pracy przysługuje dodatek tylko z jednego tytułu”.

Zmniejszenie dodatku z tytułu pracy w godzinach nadliczbowych spowoduje, że jego wysokość odpowiadać będzie normom obowiązującym w krajach Wspólnoty Europejskiej. Może to spowodować jednocześnie, że pracodawcy podwyższą wynagrodzenie zasadnicze wiedząc, że dodatkowe wynagrodzenie naliczone z tytułu pracy w godzinach nadliczbowych, biorące za podstawę właśnie płace zasadnicze, nie jest już tak wysokie jak obecnie. Zmiana zapisu §1¹ spowodować ma jedynie utrzymanie obowiązującej zasady, że z tytułu pracy w godzinach nadliczbowych w przypadku przekroczenia normy tygodniowej i dobowej przy tzw. równoważnych normach czasu pracy będzie przysługiwał tylko jeden dodatek.

Art. 137

„§ 1. Pora nocna obejmuje 8 godzin pomiędzy godzinami 21⁰⁰ i 7⁰⁰.

§ 2. Pracownikowi wykonującemu pracę w porze nocnej przysługuje dodatkowe wynagrodzenie za każdą godzinę pracy w porze nocnej w wysokości 20% stawki godzinowej wynikającej z najniższego wynagrodzenia, określonego na podstawie art. 77¹ pkt 1”.

Proponujemy dodanie § 3:

„W stosunku do pracowników wykonujących stale pracę poza zakładem pracy dodatek, o którym mowa w § 2, może być zastąpiony ryczałtem, którego wysokość odpowiada przewidywanemu wymiarowi pracy w porze nocnej”.

Zmiana jest konsekwencją zapisu art. 134 § 3, który dopuścił dla pracowników stale wykonujących pracę poza zakładem pracy, możliwość wypłaty ryczałtu z tytułu pracy w godzinach nadliczbowych. Należy więc przewidzieć dla tej grupy pracowników możliwość płacenia ryczałtu z tytułu pracy w porze nocnej.

Art. 143

„W zamian za czas przepracowany ponad ustaloną normę pracodawca, na wniosek pracownika, może udzielić mu w tym samym wymiarze czasu wolnego od pracy. W tym przypadku pracownikowi nie przysługuje dodatek za pracę w godzinach nadliczbowych”.

Obecnie to pracownik decyduje o tym, czy chce „odebrać” czas wolny za pracę w godzinach nadliczbowych. Tymczasem, z przyczyn ekonomicznych, pracodawca nie mogąc wypłacić wynagrodzenia za tą pracę, jest często zmuszony do oddawania czasu wolnego. Brak wniosku pracownika takie działanie uniemożliwia. Biorą pod uwagę, iż Kodeks pracy przewiduje oba rozwiązania jako dopuszczalne (ekwiwalentne), należy pozostawić prawo do decyzji w rękach pracodawcy.

Proponujemy zatem wykreślenie słów: „na wniosek pracownika”.

Art. 171

„§ 1. W razie niewykorzystania przysługującego urlopu w całości lub w części z powodu:

- 1) rozwiązania lub wygaśnięcia stosunku pracy,*
- 2) powołania pracownika do zasadniczej, okresowej lub zawodowej służby wojskowej, do służby wojskowej w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego albo do odbycia przeszkolenia wojskowego trwającego dłużej niż 3 miesiące, przysługuje ekwiwalent pieniężny.*

§ 2. Jeżeli przepis szczególnie nie stanowi inaczej, pracodawca jest obowiązany wypłacić pracownikowi ekwiwalent pieniężny w razie niewykorzystania urlopu z powodu skierowania do pracy za granicą”.

Ustawodawca nie przewidział sytuacji, gdy po rozwiązaniu lub wygaśnięciu stosunku pracy niezwłocznie nawiązywany jest nowy stosunek pracy, a pracownikowi może zależeć na wykorzystaniu urlopu z poprzedniego stosunku pracy w naturze, co pozostaje w zgodzie z generalną zasadą, iż urlop powinien służyć regeneracji sił pracownika. W związku z tym konieczne jest umożliwienie porozumienia się stron co do przesunięcia niewykorzystanego urlopu na czas następnego okresu zatrudnienia. W każdym przypadku pracownik będzie musiał wyrazić na to zgodę, co w dostateczny sposób chroni jego prawa.

Proponujemy dodanie § 3 w brzmieniu:

„W przypadku rozwiązania umowy o pracę z pracownikiem, z którym dotychczasowy pracodawca nawiązuje niezwłocznie kolejną umowę o pracę, strony mogą uzgodnić, że ekwiwalent nie będzie wypłacony, a urlop przysługujący pracownikowi w dniu rozwiązania dotychczasowej umowy zostanie wykorzystany podczas dalszego zatrudnienia u danego pracodawcy”.

Art. 189¹ § 1

„Przepisy art. 129⁵ pkt 3, art. 178 § 2, art. 186 i 188 stosuje się także do pracownika, z tym że jeżeli oboje rodzice lub opiekunowie są zatrudnieni, z uprawnień określonych w tych przepisach może korzystać jedno z nich”.

Przepis jest wadliwy i stanowi przykład nieuważnej legislacji. Ustawodawca próbował dostosować przepisy do konwencji nr 156 MOP w zakresie zrównania sytuacji prawnej pracowników obojga płci wychowujących małe dzieci. Treść normy zawartej obecnie w art. 189¹ § 1 znacznie wykracza jednak poza gwarancje wynikające z postanowień konwencyjnych, ponieważ akt ten przyznaje określone prawa tylko mężczyźnie samotnie wychowującemu małe dzieci. Polski ustawodawca przyznał takie uprawnienia także pracownikom pozostającym w związku małżeńskim, których małżonki nie pozostawały i nie pozostają w stosunku pracy (np. wyłącznie wychowują dzieci).

Proponujemy więc następującą zmianę § 1:

„Jeżeli oboje rodzice lub opiekunowie pozostają w stosunku pracy, z uprawnień o których mowa w art. 129⁵ pkt 3, art. 178 § 2, art. 186 i art. 188, może korzystać jedno z nich pod warunkiem, że współmałżonek nie korzysta z urlopu wychowawczego. Przepis ten stosuje się również do pracownika samotnie wychowującego dzieci”.

Art. 202 § 3

„Do czasu pracy młodocianego wlicza się czas nauki bez względu na to, czy odbywa się ona w godzinach pracy, jednakże w wymiarze nie przekraczającym 18 godzin tygodniowo”.

W 42 godzinnym tygodniu pracy po odjęciu 18 godzin na naukę młodocianym pozostają 24 godziny (3 dni) na świadczenie pracy w zakładzie (42 – 18 = 24). Niemożliwe jest aby 18 godzin nauki odbyć w dwóch dniach tygodnia. Przeważnie młodociani przeznaczają na naukę teoretyczną w szkole trzy dni. Istniejąca proporcja pomiędzy czasem kształcenia i świadczenia pracy uniemożliwia więc przestrzeganie przepisu art. 129¹ § 1 K.p., który zakłada jedną roboczą sobotę w miesiącu. Aby młodociany wypełnił 42-godzinną normę czasu pracy i nauki tygodniowo, zmuszony jest do świadczenia pracy w większą ilość dodatkowych dni wolnych od pracy niż określona w art. 129¹ § 1 K.p. W ten sposób powstają przesłanki do nieprzestrzegania przepisów art. 129¹ § 1 K.p. i art. 202 § 1 i § 2 K.p.

Dlatego w § 3 proponujemy liczbę „18” zastąpić liczbą „12”.

Art. 205 § 3

„Młodocianemu uczęszczającemu do szkoły należy udzielić urlopu w okresie ferii”.

Proponujemy aby § 3 brzmiał w sposób następujący:

„Młodocianemu, uczęszczającemu do szkoły, który nie nabył jeszcze prawa do urlopu, o którym mowa w § 1 i § 2, pracodawca może, na jego wniosek udzielić zaliczkowo urlopu w okresie ferii szkolnych”.

Młodociany uzyskuje z upływem 6 miesięcy od rozpoczęcia pierwszej pracy prawo do urlopu wypoczynkowego. Jednocześnie pracodawca jest zobowiązany do udzielenia pracownikowi młodocianemu uczęszczającemu do szkoły urlopu wypoczynkowego w okresie ferii szkolnych. Rozbieżności te wynikają z przepisów oświatowych dotyczących organizacji roku szkolnego, tj. obowiązku zawarcia umowy o pracę w celu nauki zawodu z dniem rozpoczęcia roku szkolnego, czyli od 1 września, oraz terminu rozpoczęcia ferii zimowych, ustalonego przez kuratora oświaty.

Art. 209

- „§ 1. Pracodawca rozpoczynający działalność jest obowiązany, w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia tej działalności, zawiadomić na piśmie właściwego inspektora pracy i właściwego państwowego inspektora sanitarnego o miejscu, rodzaju i zakresie prowadzonej działalności oraz o przewidywanej liczbie pracowników, a także złożyć pisemną informację o środkach i procedurach przyjętych dla spełnienia wymagań wynikających z przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy dotyczących danej dziedziny działalności.
- § 2. Obowiązek, o którym mowa w § 1, ciąży na pracodawcy odpowiednio w razie zmiany miejsca, rodzaju i zakresu prowadzonej działalności, zwłaszcza zmiany technologii lub profilu produkcji.
- § 3. Pracodawca zawiadamia właściwego inspektora pracy i właściwego państwowego inspektora sanitarnego o zaprzestaniu działalności lub likwidacji zakładu pracy.
- § 4. Właściwy inspektor pracy lub właściwy państwowy inspektor sanitarny może zobowiązać pracodawcę prowadzącego działalność powodującą szczególne zagrożenia dla zdrowia lub życia pracowników do okresowej aktualizacji informacji, o której mowa w § 1”.

Artykuł w kilku miejscach jest przykładem zbędnych obciążeń biurokratycznych stawianych zwłaszcza początkującym pracodawcom. Przepis skonstruowany z punktu widzenia potrzeb inspekcji, narzuca na pracodawcę szereg zobowiązań odciążających organa kontroli kosztem przedsiębiorców. Proponujemy więc następujące zmiany:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

- „§ 1. Pracodawca rozpoczynając działalność jest obowiązany, w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia tej działalności, zawiadomić na piśmie właściwego inspektora pracy i właściwego państwowego inspektora sanitarnego o miejscu, rodzaju i zakresie prowadzonej działalności”;
- b) w § 2 na końcu dodaje się wyrazy „jeżeli zmiana technologii może powodować zwiększenie zagrożenia dla zdrowia pracowników”;
- c) skreśla się § 3.

Art. 229

- „§ 1. Osoba przyjmowana do pracy podlega wstępnym badaniom lekarskim. Wstępnym badaniom lekarskim podlegają ponadto pracownicy młodociani przenoszeni na inne stanowiska pracy i inni pracownicy przenoszeni na stanowiska pracy, na których występują czynniki szkodliwe dla zdrowia lub warunki uciążliwe.
- § 2. Pracownik podlega okresowym badaniom lekarskim. W przypadku niezdolności do pracy trwającej dłużej niż 30 dni, spowodowanej chorobą, pracownik podlega ponadto kontrolnym badaniom lekarskim w celu ustalenia zdolności do wykonywania pracy na dotychczasowym stanowisku.
- § 3. Okresowe i kontrolne badania lekarskie przeprowadza się w miarę możliwości w godzinach pracy. Za czas niewykonywania pracy w związku z przeprowadzanymi badaniami pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia, a w razie przejazdu na te badania do innej miejscowości przysługuje mu zwrot kosztów podróży według zasad obowiązujących przy podróżach służbowych.
- § 4. Pracodawca nie może dopuścić do pracy pracownika bez aktualnego orzeczenia lekarskiego stwierdzającego brak przeciwwskazań do pracy na określonym stanowisku.

- § 5. Pracodawca zatrudniający pracowników w warunkach narażenia na działanie substancji i czynników rakotwórczych lub pyłów zwłókniających jest obowiązany zapewnić tym pracownikom okresowe badania lekarskie także:
- 1) po zaprzestaniu pracy w kontakcie z tymi substancjami, czynnikami lub pyłami,
  - 2) po rozwiązaniu stosunku pracy, jeżeli zainteresowana osoba zgłosi wniosek o objęcie takimi badaniami.
- § 6. Badania, o których mowa w § 1, 2 i 5, są przeprowadzane na koszt pracodawcy. Pracodawca ponosi ponadto inne koszty profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami, niezbędnej z uwagi na warunki pracy.
- § 7. Pracodawca jest obowiązany przechowywać orzeczenia wydane na podstawie badań lekarskich, o których mowa w § 1, 2 i 5.
- § 8. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej określi w drodze rozporządzenia:
- 1) tryb i zakres badań lekarskich, o których mowa w § 1, 2 i 5, oraz częstotliwość badań okresowych, a także sposób dokumentowania i kontroli badań lekarskich,
  - 2) tryb wydawania i przechowywania orzeczeń lekarskich do celów przewidzianych w Kodeksie pracy i w przepisach wydanych na jego podstawie,
  - 3) zakres profilaktycznej opieki zdrowotnej, o której mowa w § 6 zdanie drugie,
  - 4) dodatkowe wymagania kwalifikacyjne, jakie powinni spełniać lekarze przeprowadzający badania, o których mowa w § 1, 2 i 5, oraz sprawujący profilaktyczną opiekę zdrowotną, o której mowa w § 6 zdanie drugie”.

Proponujemy następujące zmiany:

po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§1¹. Obowiązek, o którym mowa w § 1, nie dotyczy pracownika, z którym dotychczasowy pracodawca nawiązuje kolejną umowę o pracę, a praca będzie wykonywana na tym samym stanowisku pracy jak poprzednio, albo w podobnych warunkach pracy.
Obowiązek ten nie dotyczy również osoby przyjmowanej do pracy, która ma być zatrudniona na tym samym stanowisku pracy lub w podobnych warunkach pracy jak u poprzedniego pracodawcy, o ile od daty poprzedniego badania wstępnego nie upłynęło więcej niż 6 miesięcy”.

§ 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Pracownik zatrudniony w szkodliwych lub uciążliwych warunkach pracy podlega okresowym badaniom lekarskim”.

po § 2 dodaje się § 2¹ w brzmieniu:

„§ 2¹. W przypadku niezdolności do pracy, trwającej dłużej niż 30 dni, spowodowanej chorobą pracownik podlega kontrolnym badaniom lekarskim w celu ustalenia zdolności do wykonywania pracy na dotychczasowym stanowisku”.

§ 6 otrzymuje następujące brzmienie:

„§ 6. Badania, o których mowa w § 1, 2, 2¹ i § 5, są przeprowadzane na koszt pracodawcy. Pracodawca zatrudniający mniej niż 20 pracowników albo pracodawca organizujący nowe stanowiska pracy i jednocześnie zwiększający zatrudnienie nie ponosi kosztów badań wstępnych osoby przyjmowanej do pracy. Pracodawca ponosi ponadto inne koszty profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami, niezbędnej z uwagi na warunki pracy”.

w § 7 po wyrazach: „o których mowa w § 1, 2” dodaje się „2¹”;

w § 8 w punktach: 1 i 4, po wyrazach: „o których mowa w § 1, 2” dodaje się „2¹”.

Dodanie § 1¹ ma na celu odbiurokratyzowanie stosunków pracy. Nie ma żadnej uzasadnionej potrzeby ponownego przeprowadzania badań wstępnych pracownika w przypadku kontynuowania zatrudnienia u dotychczasowego pracodawcy, bądź też kandydata do pracy u nowego pracodawcy. Zmiany dotyczące badań okresowych oraz kontrolnych, mają na celu odejście od sztywnego ustalania terminów ich realizacji w każdym przypadku. W sytuacji wykonywania prac w warunkach nie stwarzających zagrożenia powoduje to jedynie wzrost kosztów zatrudnienia. Zobowiązanie pracodawcy do pokrywania kosztów (wcale nie niskich i odczuwalnych przez małe firmy) badań wstępnych osoby, która nie jest jeszcze pracownikiem, to obciążenie go ryzykiem nadużyć ze strony potencjalnych kandydatów do pracy. Powodem rezygnacji z zatrudnienia kandydata może być stan zdrowia bądź inne przyczyny. Koszty badań wstępnych osoby przyjmowanej do pracy powinny być pokrywane z Funduszu Pracy na zasadzie obowiązkowej refundacji przysługującej pracodawcy, który te koszty poniósł.

Art. 237³

„§ 1. Nie wolno dopuścić pracownika do pracy, do której wykonywania nie posiada on wymaganych kwalifikacji lub potrzebnych umiejętności, a także dostatecznej znajomości przepisów oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

§ 2. Pracodawca jest obowiązany zapewnić przeszkolenie pracownika w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przed dopuszczeniem go do pracy oraz prowadzenie okresowych szkoleń w tym zakresie.

§ 3. Szkolenia, o których mowa w § 2, odbywają się w czasie pracy i na koszt pracodawcy”.

Nowelizacja tego przepisu ma na celu wyjaśnienie wątpliwości, dotyczących obowiązku przeprowadzania szkoleń wstępnych bhp w przypadku pracownika, z którym dotychczasowy pracodawca zawiera kolejną umowę o pracę na tym samym stanowisku pracy. Przeprowadzanie szkolenia w takiej sytuacji nie wpływa na poprawę bezpieczeństwa pracy na danym stanowisku, prowadzi natomiast do wzrostu kosztów zatrudnienia. Nie należy również zapominać o obowiązku przeprowadzania szkoleń okresowych, które w wystarczający sposób zabezpieczają realizację wymagań stawianych pracodawcy w zakresie bhp. Ponadto należy sprecyzować, którzy pracownicy podlegają szkoleniom okresowym, gdyż w obecnie obowiązującym stanie prawnym dotyczy to ogółu zatrudnionych niezależnie od warunków pracy.

Proponujemy dodanie § 2¹ w brzmieniu:

„§ 2¹. Obowiązek przeprowadzenia szkoleń wstępnych nie dotyczy pracownika, z którym dotychczasowy pracodawca nawiązuje kolejną umowę o pracę, a praca będzie wykonywana na tym samym stanowisku pracy jak poprzednio”.

Art. 237⁹ § 3

„Jeżeli pracodawca nie może zapewnić prania odzieży roboczej, czynności te mogą być wykonywane przez pracownika, za jego zgodą, pod warunkiem wypłacania przez pracodawcę ekwiwalentu pieniężnego w wysokości kosztów poniesionych przez pracownika”.

Jeśli pracodawca nie ma możliwości zapewnienia prania odzieży jest nieuzasadnione, aby zapłata ekwiwalentu nastąpiła za zgodą pracownika. Brak tej zgody oznacza bowiem tylko, że pracodawca dalej nie mogąc zapewnić prania, nie wypłaca ekwiwalentu.

Proponujemy skreślenie w § 3 wyrazów „za jego zgodą”.

Art. 237¹¹ § 1, § 2, § 3

„§ 1. Pracodawca zatrudniający więcej niż 10 pracowników, z zastrzeżeniem § 2 i 3, tworzy służbę bezpieczeństwa i higieny pracy, zwaną dalej „służbą bhp”, pełniącą funkcje doradcze i kontrolne w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy.

§ 2. Pracodawca zatrudniający nie więcej niż 50 pracowników może powierzyć wykonywanie zadań służby bhp specjalistom spoza zakładu pracy.

§ 3. Pracodawca zatrudniający nie więcej niż 100 pracowników może powierzyć wykonywanie zadań służby bhp pracownikowi zatrudnionemu przy innej pracy”.

Proponujemy następujące zmiany:

§ 1 otrzymuje brzmienie:

„§1. Pracodawca zatrudniający co najmniej 20 pracowników tworzy służbę bezpieczeństwa i higieny pracy albo zleca wykonywanie jej zadań wyspecjalizowanej osobie trzeciej. Służba bhp pełni funkcje doradcze i konsultacyjne w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy”.

skreśla się § 2 i § 3;

dotychczasowy § 4 i § 5 stają się odpowiednio § 2 i § 3.

Zmiany spowodują, że dopiero pracodawca zatrudniający co najmniej 20 pracowników tworzy służbę bhp, a w mniejszej firmie tylko wtedy, gdy tak postanowi organ nadzoru nad warunkami pracy. To pracodawca ma przesądzić jaką formę przyjmie zaangażowanie służby bhp – czy będzie to stosunek pracy, czy też powierzy to zadanie wyspecjalizowanej firmie.

Art. 237¹² § 1 i § 3

§ 1. Pracodawca zatrudniający więcej niż 50 pracowników powołuje komisję bezpieczeństwa i higieny pracy, zwaną dalej „komisją”, jako swój organ doradczy i opiniodawczy. W skład komisji wchodzi pracownicy służby bhp, lekarz sprawujący opiekę zdrowotną nad pracownikami, społeczny inspektor pracy, a także przedstawiciele pracowników – wybrani przez zakładową organizację związkową, a w przypadku gdy u pracodawcy nie działa zakładowa organizacja związkowa – przez pracowników, w trybie przyjętym w zakładzie pracy.

§ 2. Przewodniczącym komisji jest pracodawca lub osoba przez niego upoważniona, a wiceprzewodniczącym – społeczny inspektor pracy.

Działalność komisji bezpieczeństwa i higieny pracy u pracodawcy, który zatrudnia mniej niż 250 pracowników nie jest uzasadniona, gdyż w wielu przypadkach nie występują tam problemy w zakresie warunków pracy albo też trudno ją powołać ze względu na wymagany przepisami skład. To powoduje, że u takich pracodawców komisje nie działają, albo ich działalność ma charakter fikcyjny. Warto jednocześnie zaznaczyć, że kompetencje komisji pokrywają się z uprawnieniami służby bhp i społecznej inspekcji pracy. W sytuacji gdyby utworzenie komisji było konieczne (również w przypadku zakładu pracy zatrudniającego mniejszą liczbę pracowników), mogłoby to mieć miejsce w wyniku decyzji organów nadzoru nad warunkami pracy.

Proponujemy następujące zmiany:

w § 1 liczbę „50” zastępuje się liczbą „250”;

dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Właściwy inspektor pracy w porozumieniu z właściwym państwowym inspektorem sanitarnym może nakazać utworzenie komisji bezpieczeństwa i higieny pracy przez pracodawcę zatrudniającego mniejszą liczbę pracowników niż określona w § 1, jeżeli jest to uzasadnione stwierdzonymi zagrożeniami zawodowymi lub wypadkowymi”.

Ponadto w § 2 proponujemy wykreślić ustalenie, że „Przewodniczącym komisji jest pracodawca”, gdyż komisja jest organem doradczym i opiniodawczym pracodawcy.

Art. 241⁷ § 4

„W razie rozwiązania lub wypowiedzenia układu, do czasu zawarcia nowego układu, obowiązuje układ dotychczasowy, chyba że strony oświadczą, iż nie zamierzają zawrzeć nowego układu”.

W razie wypowiedzenia lub rozwiązania, zbiorowy układ pracy powinien przestać obowiązywać. Obecnie przy braku zgody jednej ze stron jest to niemożliwe. Istniejące przepisy o jednostronnym wypowiedzeniu układu nie mają więc sensu, skoro druga strona musi zgodzić się na utratę mocy układu. Wymuszanie działania układu może w skrajnych wypadkach prowadzić do upadłości pracodawcy.

Proponujemy następujące brzmienie § 4:

„W razie rozwiązania lub wypowiedzenia układu, do czasu zawarcia nowego układu, nie dłużej jednak niż przez 6 miesiące od rozwiązania, obowiązuje układ dotychczasowy chyba, że przed upływem tego terminu strony oświadczą, iż nie zamierzają zawrzeć nowego układu”.

Art. 281 pkt 1

„Kto, będąc pracodawcą lub działając w jego imieniu:

- 1) zawiera umowę cywilnoprawną w warunkach, w których zgodnie z art. 22 § 1 powinna być zawarta umowa o pracę, (.....) podlega karze grzywny”.*

Proponujemy skreślenie przepisu. Inspektorzy pracy muszą w świetle tego przepisu dokonywać kwalifikacji prawnej umowy. Art. 22 § 1¹ K.p. nie wprowadza domniemania istnienia stosunku pracy, a swobodna ocena treści łączącego strony stosunku prawnego, dokonywana przez organ kontrolny wydaje się zbyt daleko idąca. Inspektor pracy, mając wątpliwości co do charakteru umowy, może wnieść powództwo na rzecz osoby wykonującej pracę o ustalenie istnienia stosunku pracy. Prawo to przysługuje również samemu zainteresowanemu. Uprawnienia te wydają się więc wystarczające dla ochrony praw pracowniczych.

8.2. Najważniejsze zmiany w innych aktach z zakresu prawa pracy

- 1. Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (t.j. Dz.U. z 1997 r., Nr 25, poz. 128 z późn. zm.)**

Art. 57 ust. 1

Katalog celów, na które wydatkowane są środki finansowe zgromadzone w Funduszu Pracy powinien zostać rozszerzony, proponujemy dodać pkt 30b, dzięki czemu przepis otrzyma brzmienie:

„Środki Funduszu Pracy przeznacza się na finansowanie: (...)

„30b. Kosztów badań wstępnych osoby przyjmowanej do pracy u pracodawcy zatrudniającego mniej niż 20 pracowników lub organizującego nowe stanowiska pracy”.

Powyższa zmiana pozostaje w ścisłym związku z proponowanym przez nas nowym brzmieniem § 6 art. 229 Kodeksu pracy i powinna być rozpatrywana łącznie z tym przepisem.

2. Ustawa z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r., Nr 4, poz. 19 z późn. zm.)

Proponujemy skrócić terminy informowania związków zawodowych i organów zatrudnienia stopnia podstawowego przed terminem dokonania wypowiedzeń z 45 dni do 30 dni. Ponadto proponujemy skrócić termin na zawarcie porozumienia w sprawie zasad postępowania w sprawach dotyczących pracowników z 30 na 15 dni. Proponujemy uzależnienie wysokości odprawy od stażu pracy w zakładzie pracy, który dokonuje zwolnień grupowych lub indywidualnych w rozumieniu przepisów ustawy. Proponujemy w ustępie 2 pkt 1, 2 i 3 art. 8 ustawy słowa „łącznie” zastąpić słowami „u danego pracodawcy”

3. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 8 stycznia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania urlopu wypoczynkowego, ustalania i wypłacania wynagrodzenia za czas urlopu oraz ekwiwalentu pieniężnego za urlop (Dz.U. Nr 2, poz. 14)

Przepis § 13 rozporządzenia w obecnym kształcie nakłada na pracodawcę obowiązek wypłaty wynagrodzenia urlopowego przed rozpoczęciem urlopu, jeśli z takim wnioskiem wystąpi pracownik. Wątpliwości budzi wypłata wynagrodzenia na poczet należnego urlopu w sytuacji, gdy pracownik dopiero rozpoczął pracę w firmie i występuje z takim wnioskiem. Przepis ten narusza zasadę wynikającą z przepisów Kodeksu pracy, która zakłada wypłatę wynagrodzenia za pracę wykonaną, czyli z dołu. Zatem rozporządzenie, jako akt niższego rzędu, nie powinno wprowadzać wyjątków od tej zasady.

Proponujemy zatem skreślić § 13 lub ustalić nowe brzmienie § 13 o treści:

„Pracodawca w miarę możliwości wypłaca na wniosek pracownika wynagrodzenie urlopowe przed rozpoczęciem urlopu”.

4. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe (Dz.U. Nr 148, poz. 973)

Rozporządzenie nakłada na pracodawcę obowiązek zapewnienia na własny koszt okularów dla pracowników zatrudnionych przy monitorach ekranowych. Mimo iż regulacja ma na celu dostosowanie polskich przepisów do wymogów Unii Europejskiej, to nie wzięto pod uwagę, iż Dyrektywa nr 90/270/EWG z dnia 29 maja 1990 r. dotycząca minimalnych wymagań w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony pracy przy pracy z urządzeniami wyposażonymi w monitory ekranowe, mówi wyraźnie o zapewnieniu na koszt pracodawcy odpowiednich urządzeń korekcyjnych, a więc np. szkieł, a nie całych okularów. Pracodawca nie powinien zwracać np. kosztów bardzo drogich opravek, których wartość często wielokrotnie przewyższa wartość szkieł. Nadużycia z tym związane możliwe są z powodu braku ustalenia w treści rozporządzenia górnej granicy wartości okularów, do której pracodawca dokonuje zwrotu poniesionych przez pracownika kosztów. Proponujemy zastąpienie w § 8 ust. 2 słowa „okulary” przez słowo „szkła”.

Aneksy

Aneks 1. Tabele statystyczne obrazujące stan sektora MSP w Polsce w 1998 roku

- Tabela 1. Wartość dodana brutto wytworzona w przedsiębiorstwach różnej wielkości w 1997 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej
- Tabela 2. Struktura produktu krajowego brutto i wartości dodanej brutto wytworzonej w przedsiębiorstwach w 1997 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej
- Tabela 3. Wartość dodana brutto wytworzona w przedsiębiorstwach różnej wielkości w 1998 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej
- Tabela 4. Struktura produktu krajowego brutto i wartości dodanej brutto wytworzonej w przedsiębiorstwach w 1998 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej
- Tabela 5. Przedsiębiorstwa zarejestrowane w systemie REGON według sektorów własności oraz sekcji gospodarki narodowej – stan na 31 XII 1998 r.
- Tabela 6. Liczba przedsiębiorstw aktywnych wg sekcji EKD w 1998 r.
- Tabela 7. Tempo zmian liczby przedsiębiorstw aktywnych w latach 1996–1998
- Tabela 8. Pracujący według sektorów własności oraz sekcji gospodarki narodowej – stan na 31 XII 1998 r.
- Tabela 9. Udziały pracujących w przedsiębiorstwach różnej wielkości w ogólnej liczbie pracujących wg sekcji EKD w 1998 r.
- Tabela 10. Pracujący w 1998 r. według sektorów własności i sekcji gospodarki
- Tabela 11. Tempo zmian liczby pracujących w latach 1996-1998
- Tabela 12. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w 1998r. wg sektorów własności i sekcji EKD
- Tabela 13. Wskaźniki rentowności obrotu brutto w przedsiębiorstwach różnej wielkości wg sektorów własności i sekcji EKD
- Tabela 14. Wskaźniki rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach różnej wielkości wg sektorów własności i sekcji EKD
- Tabela 15. Wskaźniki płynności finansowej drugiego stopnia przedsiębiorstw różnej wielkości w 1998 r. według sekcji EKD i form własności przedsiębiorstw
- Tabela 16. Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej w 1998 r. według sekcji gospodarki
- Tabela 17. Nakłady inwestycyjne w sektorze publicznym w 1998 r. według sekcji gospodarki

- Tabela 18. Nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym w 1998 r. według sekcji gospodarki
- Tabela 19. Nakłady inwestycyjne na 1 pracującego w sektorze rynkowym ogółem i przedsiębiorstwach różnej wielkości wg sekcji EKD w latach 1996–1998
- Tabela 20. Nakłady inwestycyjne na 1 pracującego w rynkowym sektorze publicznym ogółem i przedsiębiorstwach różnej wielkości wg sekcji EKD w latach 1996–1998
- Tabela 21. Nakłady inwestycyjne na 1 pracującego w rynkowym sektorze prywatnym ogółem i przedsiębiorstwach różnej wielkości wg sekcji EKD w latach 1996–1998
- Tabela 22. Liczba przedsiębiorstw aktywnych wg województw w 1998 r.
- Tabela 23. Przedsiębiorstwa zarejestrowane w systemie REGON według sekcji gospodarki narodowej oraz kategorii gmin – stan na 31 XII 1998 r.
- Tabela 24. Zmiany w liczebności aktywnych MSP wg województw w latach 1996–1998
- Tabela 25. Pracujący w 1998 r. według województw
- Tabela 26. Udziały pracujących w MSP w ogólnej liczbie pracujących wg województw w latach 1996–1998
- Tabela 27. Tempo zmian liczby pracujących wg województw w 1998 r.
- Tabela 28. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w 1998 r. wg województw
- Tabela 29. Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej w 1998 r. według województw

Tabela 1. Wartość dodana brutto wytworzona w przedsiębiorstwach różnej wielkości w 1997 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w mln zł)

Ogółem PKB w 1997 r. 469 372,1 mln zł

Wyszczególnienie	Wartość dodana brutto													
	wartość dodana brutto ogółem	wytworzona przez przedsiębiorstwa*	z tego przedsiębiorstwa											
			małe (0–50 zatrudn.)					średnie (51–250 zatrudn.)			duże (pow. 250 zatrudn.)			
			razem	z tego		w tym do 5 zatrudn.		razem	z tego		razem	z tego		
sektor publ.	sektor pryw.	sektor publ.		sektor pryw.	sektor publ.	sektor pryw.	sektor publ.		sektor pryw.					
Ogółem	409 892,1	329 885,4	171 092,5	2 105,3	168 987,2	113 255,2	95,7	113 159,5	44 735,8	9 432,6	35 303,2	114 057,1	65 385,3	48 671,8
Ogółem bez sekcji A i B	387 121,5	325 202,3	169 710,6	1 921,6	167 789,0	112 765,4	95,0	112 670,4	42 835,2	8 072,0	34 763,2	112 656,5	64 666,1	47 990,4
A. Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	22 610,8	4 523,3	1 340,3	163,8	1 176,5	489,2	0,7	488,5	1 874,1	1 343,2	530,9	1 308,9	639,1	669,8
B. Rybołówstwo i rybactwo	159,8	159,8	41,6	19,9	21,7	0,6	0,0	0,6	26,5	17,4	9,1	91,7	80,1	11,6
C+D+E. Przemysł	121 024,9	120 896,7	26 739,0	602,8	26 136,2	10 848,9	47,3	10 801,6	16 969,4	3 493,5	13 475,9	77 188,3	44 166,9	33 021,4
C. Górnictwo i kopalnictwo	14 631,1	14 631,2	168,5	10,4	158,1	49,6	-0,4	50,0	408,7	279,2	129,5	14 054,0	13 785,4	268,6
D. Działalność produkcyjna	92 321,1	92 298,3	26 131,3	263,2	25 868,1	10 771,3	46,7	10 724,6	15 413,4	2 264,8	13 148,6	50 753,6	18 113,5	32 640,1
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	14 072,7	13 967,2	439,2	329,2	110,0	28,0	1,0	27,0	1 147,3	949,5	197,8	12 380,7	12 268,0	112,7
F. Budownictwo	32 767,1	32 581,9	19 254,1	137,9	19 116,2	12 350,8	3,9	12 346,9	6 217,5	933,2	5 284,3	7 110,3	444,0	6 666,3
G. Handel i naprawy	86 766,9	86 580,7	73 174,5	205,9	72 968,6	54 401,5	6,8	54 394,7	8 154,9	770,6	7 384,3	5 251,3	1 321,4	3 929,9
H. Hotele i restauracje	3 943,0	3 635,7	2 523,0	27,3	2 495,7	1 638,1	1,4	1 636,7	284,6	47,4	237,2	828,1	498,7	329,4
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	26 611,2	25 586,2	8 377,4	189,3	8 188,1	6 185,5	3,4	6 182,1	1 987,0	946,9	1 040,1	15 221,8	14 097,2	1 124,6
J. Pośrednictwo finansowe	5 708,4	5 708,4	2 715,5	267,6	2 447,9	474,3	0,0	474,3	2 257,6	514,1	1 743,5	735,3	79,4	655,9
K. Obsługa nieruchomości i firm	40 021,9	38 330,8	28 959,8	385,1	28 574,7	20 366,8	30,3	20 336,5	5 750,5	944,7	4 805,8	3 620,5	1 769,6	1 850,9
L. Administracja publiczna i obrona narodowa	22 122,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M. Edukacja	16 917,3	720,3	670,0	2,6	667,4	345,4	0,1	345,3	50,3	4,4	45,9	-	-	-
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	16 753,6	2 457,9	1 519,1	-11,0	1 530,1	1 108,3	0,0	1 108,3	184,9	85,6	99,3	753,9	747,5	6,4
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	14 484,5	8 703,7	5 778,2	114,1	5 664,1	5 045,8	1,8	5 044,0	978,5	331,6	646,9	1 947,0	1 541,4	405,6

* Przedsiębiorstwa: państwowe, komunalne, zagraniczne oraz stanowiące własność organizacji społecznych i fundacji, państwowe jednostki organizacyjne (bez szkół wyższych i jednostek sił zbrojnych), spółdzielnie, spółki (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, jawne, komandytowe, cywilne), a także zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych. Do klasy przedsiębiorstw nie są tu natomiast zaliczane: jednostki budżetowe, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze zakładów budżetowych, środki specjalne i fundusze celowe, organizacje społeczne, partie polityczne, związki zawodowe, stowarzyszenia, fundacje, organizacje wyznaniowe oraz szkoły wyższe i indywidualne gospodarstwa rolne.

Tabela 2. Struktura produktu krajowego brutto i wartości dodanej brutto wytworzonej w przedsiębiorstwach w 1997 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w %)

Ogółem PKB w 1997 r. = 100

Wyszczególnienie	Wartość dodana brutto wytworzona przez przedsiębiorstwa* (bez sekcji A i B)												
	ogółem	z tego przedsiębiorstwa											
		małe (0–50 zatrudn.)						średnie (51–250 zatrudn.)			duże (pow. 250 zatrudn.)		
		razem	z tego		w tym do 5 zatrudn.			razem	z tego		razem	z tego	
sektor publ.	sektor pryw.		razem	sektor publ.	sektor pryw.	sektor publ.	sektor pryw.		sektor publ.	sektor pryw.			
Ogółem	69,3	36,2	0,4	35,8	24,0	0,0	24,0	9,1	1,7	7,4	24,0	13,8	10,2
Ogółem bez sekcji A i B	100,0	52,2	0,6	51,6	34,7	0,0	34,7	13,2	2,5	10,7	34,6	19,8	14,8
C+D+E. Przemysł	100,0	22,1	0,5	21,6	9,0	0,0	9,0	14,0	2,9	11,1	63,9	36,6	27,3
C. Górnictwo i kopalnictwo	100,0	1,2	0,1	1,1	0,3	0,0	0,3	2,8	1,9	0,9	96,0	94,2	1,8
D. Działalność produkcyjna	100,0	28,3	0,3	28,0	11,7	0,1	11,6	16,7	2,5	14,2	55,0	19,6	35,4
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	100,0	3,2	2,4	0,8	0,2	0,0	0,2	8,2	6,8	1,4	88,6	87,8	0,8
F. Budownictwo	100,0	59,1	0,4	58,7	37,9	0,0	37,9	19,1	2,9	16,2	21,8	1,4	20,4
G. Handel i naprawy	100,0	84,5	0,2	84,3	62,8	0,0	62,8	9,4	0,9	8,5	6,1	1,5	4,5
H. Hotele i restauracje	100,0	69,4	0,8	68,6	45,1	0,0	45,1	7,8	1,3	6,5	22,8	13,7	9,1
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	100,0	32,7	0,7	32,0	24,2	0,0	24,2	7,8	3,7	4,1	59,5	55,1	4,4
J. Pośrednictwo finansowe	100,0	47,6	4,7	42,9	8,3	0,0	8,3	39,5	9,0	30,5	12,9	1,4	11,5
K. Obsługa nieruchomości i firm	100,0	75,6	1,0	74,6	53,1	0,1	53,0	15,0	2,5	12,5	9,4	4,6	4,8
M. Edukacja	100,0	93,0	0,4	92,6	48,0	0,0	48,0	7,0	0,6	6,4	–	–	–
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	100,0	61,8	-0,4	62,2	45,1	0,0	45,1	7,5	3,5	4,0	30,7	30,4	0,3
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	100,0	66,4	1,3	65,1	58,0	0,0	58,0	11,2	3,8	7,4	22,4	17,7	4,7

* Przedsiębiorstwa: państwowe, komunalne, zagraniczne oraz stanowiące własność organizacji społecznych i fundacji, państwowe jednostki organizacyjne (bez szkół wyższych i jednostek sił zbrojnych), spółdzielnie, spółki (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, jawne, komandytowe, cywilne), a także zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych. Do klasy przedsiębiorstw nie są tu natomiast zaliczane: jednostki budżetowe, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze zakładów budżetowych, środki specjalne i fundusze celowe, organizacje społeczne, partie polityczne, związki zawodowe, stowarzyszenia, fundacje, organizacje wyznaniowe oraz szkoły wyższe i indywidualne gospodarstwa rolne.

Tabela 3. Wartość dodana brutto wytworzona w przedsiębiorstwach różnej wielkości w 1998 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w mln zł)

Ogółem PKB w 1998 r. 549 466,7 mln zł

Wyszczególnienie	Wartość dodana brutto													
	wartość dodana brutto ogółem	wytworzona przez przedsiębiorstwa*	z tego przedsiębiorstwa											
			małe (0–50 zatrudn.)						średnie (51–250 zatrudn.)			duże (pow. 250 zatrudn.)		
			razem	z tego		w tym do 5 zatrudn.			razem	z tego		razem	z tego	
sektor publ.	sektor pryw.	razem		sektor publ.	sektor pryw.	sektor publ.	sektor pryw.	sektor publ.		sektor pryw.				
Ogółem	482 245,0	395 810,9	213 196,2	3 492,7	209 703,5	136 617,5	66,9	136 550,6	55 029,2	10 519,1	44 510,1	127 585,5	70 219,9	57 365,6
Ogółem bez sekcji A i B	459 088,0	390 839,8	211 682,3	3 331,2	208 351,1	135 971,4	66,2	135 905,2	52 986,7	9 059,4	43 927,3	126 170,8	69 403,5	56 767,3
A. Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	22 993,7	4 807,8	1 483,2	153,3	1 329,9	645,3	0,7	644,6	1 960,1	1 386,0	574,1	1 364,5	775,1	589,4
B. Rybołówstwo i rybactwo	163,3	163,3	30,7	8,2	22,5	0,8	0,0	0,8	82,4	73,7	8,7	50,2	41,3	8,9
C+D+E. Przemysł	133 480,1	133 342,4	30 156,0	899,4	29 256,6	11 689,8	0,0	11 689,8	19 752,1	3 371,3	16 380,8	83 434,3	44 424,9	39 009,4
C. Górnictwo i kopalnictwo	13 788,9	13 788,8	244,4	31,0	213,4	55,8	0,0	55,8	591,3	335,6	255,7	12 953,1	12 579,4	373,7
D. Działalność produkcyjna	103 931,6	103 908,6	29 399,2	444,0	28 955,2	11 599,2	0,0	11 599,2	17 710,1	1 799,9	15 910,2	56 799,3	18 409,5	38 389,8
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	15 759,6	15 645,0	512,4	424,4	88,0	34,8	0,0	34,8	1 450,7	1 235,8	214,9	13 681,9	13 436,0	245,9
F. Budownictwo	40 811,3	40 618,5	23 771,7	127,5	23 644,2	14 177,3	4,4	14 172,9	8 538,6	980,9	7 557,7	8 308,2	548,6	7 759,6
G. Handel i naprawy	98 181,8	97 983,7	82 725,8	226,8	82 499,0	59 103,0	7,3	59 095,7	9 820,1	698,2	9 121,9	5 437,8	1 133,9	4 303,9
H. Hotele i restauracje	4 730,0	4 393,5	2 648,9	34,5	2 614,4	1 835,2	1,5	1 833,7	486,0	72,2	413,8	1 258,6	610,0	648,6
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	30 945,6	29 909,1	9 655,8	223,1	9 432,7	7 175,2	3,9	7 171,3	2 146,8	1 077,6	1 069,2	18 106,5	16 419,8	1 686,7
J. Pośrednictwo finansowe	7 194,9	7 194,7	3 959,6	418,6	3 541,0	423,4	4,3	419,1	2 510,3	990,7	1 519,6	724,8	153,0	571,8
K. Obsługa nieruchomości i firm	62 934,5	61 268,5	48 066,6	532,7	47 533,9	33 741,8	42,5	33 699,3	8 225,2	1 211,2	7 014,0	4 976,7	2 510,7	2 466,0
L. Administracja publiczna i obrona narodowa	25 710,5	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
M. Edukacja	19 324,0	1 384,9	1 328,0	24,0	1 304,0	492,4	0,1	492,3	56,9	3,4	53,5	–	–	–
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	18 729,5	4 323,2	2 609,7	705,3	1 904,4	1 334,5	0,0	1 334,5	257,2	152,7	104,5	1 456,3	1 456,3	–
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	17 045,8	0 421,3	6 760,2	139,3	6 620,9	5 998,8	2,2	5 996,6	1 193,5	501,2	692,3	2 467,6	2 146,3	321,3

* Przedsiębiorstwa: państwowe, komunalne, zagraniczne oraz stanowiące własność organizacji społecznych i fundacji, państwowe jednostki organizacyjne (bez szkół wyższych i jednostek sił zbrojnych), spółdzielnie, spółki (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, jawne, komandytowe, cywilne), a także zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych. Do klasy przedsiębiorstw nie są tu natomiast zaliczane: jednostki budżetowe, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze zakładów budżetowych, środki specjalne i fundusze celowe, organizacje społeczne, partie polityczne, związki zawodowe, stowarzyszenia, fundacje, organizacje wyznaniowe oraz szkoły wyższe i indywidualne gospodarstwa rolne.

Tabela 4. Struktura produktu krajowego brutto i wartości dodanej brutto wytworzonej w przedsiębiorstwach w 1998 r. z uwzględnieniem szarej strefy gospodarczej (w %)

Ogółem PKB w 1998 r. = 100

Wyszczególnienie	Wartość dodana brutto wytworzona przez przedsiębiorstwa* (bez sekcji A i B)												
	ogółem	z tego przedsiębiorstwa											
		małe (0–50 zatrudn.)						średnie (51–250 zatrudn.)			duże (pow. 250 zatrudn.)		
		razem	z tego		w tym do 5 zatrudn.			razem	z tego		razem	z tego	
sektor publ.	sektor pryw.		razem	sektor publ.	sektor pryw.	sektor publ.	sektor pryw.		sektor publ.	sektor pryw.			
Ogółem	71,1	38,5	0,6	37,9	24,7	0,0	24,7	9,6	1,6	8,0	23,0	12,7	10,3
Ogółem bez sekcji A i B	100,0	54,2	0,9	53,3	34,8	0,0	34,8	13,5	2,3	11,2	32,3	17,8	14,5
C+D+E. Przemysł	100,0	22,6	0,7	21,9	8,8	0,0	8,8	14,8	2,5	12,3	62,6	33,3	29,3
C. Górnictwo i kopalnictwo	100,0	1,8	0,2	1,6	0,4	0,0	0,4	4,3	2,4	1,9	93,9	91,2	2,7
D. Działalność produkcyjna	100,0	28,3	0,4	27,9	11,2	0,0	11,2	17,0	1,7	15,3	54,7	17,7	37,0
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	100,0	3,3	2,7	0,6	0,2	0,0	0,2	9,3	7,9	1,4	87,4	85,8	1,6
F. Budownictwo	100,0	58,5	0,3	58,2	34,9	0,0	34,9	21,0	2,4	18,6	20,5	1,4	19,1
G. Handel i naprawy	100,0	84,4	0,2	84,2	60,3	0,0	60,3	10,0	0,7	9,3	5,6	1,2	4,4
H. Hotele i restauracje	100,0	60,3	0,8	59,5	41,8	0,0	41,8	11,1	1,6	9,5	28,6	13,9	14,7
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	100,0	32,3	0,7	31,6	24,0	0,0	24,0	7,2	3,6	3,6	60,5	54,9	5,6
J. Pośrednictwo finansowe	100,0	55,0	5,8	49,2	5,9	0,1	5,8	34,9	13,8	21,1	10,1	2,1	8,0
K. Obsługa nieruchomości i firm	100,0	78,5	0,9	77,6	55,1	0,1	55,0	13,4	2,0	11,4	8,1	4,1	4,0
M. Edukacja	100,0	95,9	1,7	94,2	35,6	0,0	35,6	4,1	0,2	3,9	–	–	–
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	100,0	60,4	16,3	44,1	30,9	0,0	30,9	5,9	3,5	2,4	33,7	33,7	–
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	100,0	64,8	1,3	63,5	57,6	0,0	57,6	11,5	4,8	6,7	23,7	20,6	3,1

* Przedsiębiorstwa: państwowe, komunalne, zagraniczne oraz stanowiące własność organizacji społecznych i fundacji, państwowe jednostki organizacyjne (bez szkół wyższych i jednostek sił zbrojnych), spółdzielnie, spółki (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, jawne, komandytowe, cywilne), a także zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych. Do klasy przedsiębiorstw nie są tu natomiast zaliczane: jednostki budżetowe, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze zakładów budżetowych, środki specjalne i fundusze celowe, organizacje społeczne, partie polityczne, związki zawodowe, stowarzyszenia, fundacje, organizacje wyznaniowe oraz szkoły wyższe i indywidualne gospodarstwa rolne

Tabela 5. Przedsiębiorstwa zarejestrowane w systemie REGON wg sektorów własności oraz sekcji gospodarki narodowej – stan na 31 XII 1998 r.

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwa					
	ogółem	w tym o liczbie zatrudnionych				
		do 50 osób	w tym		51–250	pow. 250
		do 5 osób	do 20 osób			
Ogółem (sekcje od C do Q)	2 792 697,0	2 761 010,0	2 591 499,0	2 723 114,0	25 452,0	6 235,0
sektor publiczny	80 355,0	63 352,0	26 669,0	48 088,0	13 320,0	3 683,0
sektor prywatny	2 712 342,0	2 697 658,0	2 564 830,0	2 675 026,0	12 132,0	2 552,0
C. Górnictwo i kopalnictwo	1 531,0	1 357,0	1 071,0	1 279,0	86,0	88,0
sektor publiczny	148,0	42,0	19,0	31,0	39,0	67,0
sektor prywatny	1 383,0	1 315,0	1 052,0	1 248,0	47,0	21,0
D. Działalność produkcyjna	355 864,0	347 808,0	306 248,0	338 927,0	5 880,0	2 176,0
sektor publiczny	3 384,0	1 967,0	1 092,0	1 673,0	736,0	681,0
sektor prywatny	352 480,0	345 841,0	305 156,0	337 254,0	5 144,0	1 495,0
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	2 614,0	1 930,0	1 297,0	1 652,0	466,0	218,0
sektor publiczny	1 192,0	583,0	124,0	358,0	402,0	207,0
sektor prywatny	1 422,0	1 347,0	1 173,0	1 294,0	64,0	11,0
F. Budownictwo	305 146,0	302 737,0	282 636,0	299 275,0	2 012,0	397,0
sektor publiczny	1 421,0	923,0	585,0	762,0	419,0	79,0
sektor prywatny	303 725,0	301 814,0	282 051,0	298 513,0	1 593,0	318,0
G. Handel i naprawy	1 062 377,0	1 059 127,0	1 018 679,0	1 053 754,0	2 850,0	400,0
sektor publiczny	1 047,0	772,0	402,0	602,0	193,0	82,0
sektor prywatny	1 061 330,0	1 058 355,0	1 018 277,0	1 053 152,0	2 657,0	318,0
H. Hotele i restauracje	83 075,0	82 788,0	76 582,0	82 083,0	237,0	50,0
sektor publiczny	874,0	747,0	217,0	535,0	95,0	32,0
sektor prywatny	82 201,0	82 041,0	76 365,0	81 548,0	142,0	18,0
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	234 076,0	232 665,0	228 299,0	231 741,0	742,0	669,0
sektor publiczny	1 492,0	465,0	200,0	330,0	404,0	623,0
sektor prywatny	232 584,0	232 200,0	228 099,0	231 411,0	338,0	46,0
J. Pośrednictwo finansowe	67 053,0	65 851,0	62 271,0	64 461,0	1 058,0	144,0
sektor publiczny	1 740,0	1 007,0	95,0	391,0	639,0	94,0
sektor prywatny	65 313,0	64 844,0	62 176,0	64 070,0	419,0	50,0
K. Obsługa nieruchomości i firm	339 839,0	337 528,0	326 212,0	335 184,0	1 957,0	354,0
sektor publiczny	14 264,0	13 103,0	11 577,0	12 458,0	954,0	207,0
sektor prywatny	325 575,0	324 425,0	314 635,0	322 726,0	1 003,0	147,0
L. Administracja publiczna	12 974,0	10 328,0	6 847,0	8 148,0	2 127,0	519,0
sektor publiczny	9 975,0	7 331,0	3 902,0	5 172,0	2 125,0	519,0
sektor prywatny	2 999,0	2 997,0	2 945,0	2 976,0	2,0	0,0
M. Edukacja	54 523,0	49 010,0	32 295,0	42 814,0	5 395,0	118,0
sektor publiczny	23 854,0	18 393,0	3 251,0	12 484,0	5 346,0	115,0
sektor prywatny	30 669,0	30 617,0	29 044,0	30 330,0	49,0	3,0
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	113 794,0	111 428,0	99 765,0	107 355,0	1 443,0	923,0
sektor publiczny	14 970,0	12 734,0	3 024,0	9 022,0	1 324,0	912,0
sektor prywatny	98 824,0	98 694,0	96 741,0	98 333,0	119,0	11,0
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	159 581,0	158 203,0	149 050,0	156 192,0	1 199,0	179,0
sektor publiczny	5 994,0	5 285,0	2 181,0	4 270,0	644,0	65,0
sektor prywatny	153 587,0	152 918,0	146 869,0	151 922,0	555,0	114,0
P. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	247,0	247,0	245,0	247,0	0,0	0,0
sektor prywatny	247,0	247,0	245,0	247,0	0,0	0,0
Q. Organizacje i zespoły międzynarodowe	3,0	3,0	2,0	2,0	0,0	0,0
sektor prywatny	3,0	3,0	2,0	2,0	0,0	0,0
Ogółem (Sekcje C-I, K, M, N oraz O)	2 712 420,0	2 684 581,0	2 522 134,0	2 650 256,0	22 267,0	5 572,0
sektor publiczny	68 640,0	55 014,0	22 672,0	42 525,0	10 556,0	3 070,0
sektor prywatny	2 643 780,0	2 629 567,0	2 499 462,0	2 607 731,0	11 711,0	2 502,0

Tabela 6. Liczba przedsiębiorstw aktywnych wg sekcji EKD w 1998 r.

Wyszczególnienie	Liczba przedsiębiorstw aktywnych			
	ogółem	l. zatrud. 0-50	l. zatrud. 51-250	l. zatrud. >250
Ogółem (sekcje od C do Q)	1 726 073,0	1 709 294,0	13 322,0	3 457,0
sektor publiczny	5 781,0	2 219,0	2 284,0	1 278,0
sektor prywatny	1 720 292,0	1 707 075,0	11 038,0	2 179,0
C. Górnictwo i kopalnictwo	977,0	825,0	91,0	61,0
sektor publiczny	109,0	23,0	39,0	47,0
sektor prywatny	868,0	802,0	52,0	14,0
D. Działalność produkcyjna	234 226,0	226 498,0	5 831,0	1 897,0
sektor publiczny	1 628,0	494,0	617,0	517,0
sektor prywatny	232 598,0	226 004,0	5 214,0	1 380,0
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	1 654,0	1 110,0	374,0	170,0
sektor publiczny	656,0	184,0	311,0	161,0
sektor prywatny	998,0	926,0	63,0	9,0
F. Budownictwo	204 276,0	202 085,0	1 870,0	321,0
sektor publiczny	601,0	251,0	315,0	35,0
sektor prywatny	203 675,0	201 834,0	1 555,0	286,0
G. Handel i naprawy	680 638,0	677 708,0	2 653,0	277,0
sektor publiczny	483,0	310,0	142,0	31,0
sektor prywatny	680 155,0	677 398,0	2 511,0	246,0
H. Hotele i restauracje	51 169,0	50 994,0	148,0	27,0
sektor publiczny	101,0	64,0	30,0	7,0
sektor prywatny	51 068,0	50 930,0	118,0	20,0
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	177 781,0	177 021,0	538,0	222,0
sektor publiczny	542,0	166,0	207,0	169,0
sektor prywatny	177 239,0	176 855,0	331,0	53,0
K. Obsługa nieruchomości i firm	201 942,0	200 400,0	1 293,0	249,0
sektor publiczny	848,0	440,0	308,0	100,0
sektor prywatny	201 094,0	199 960,0	985,0	149,0
M. Edukacja	23 470,0	23 454,0	16,0	–
sektor publiczny	56,0	53,0	3,0	–
sektor prywatny	23 414,0	23 401,0	13,0	–
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	77 056,0	76 754,0	119,0	183,0
sektor publiczny	321,0	55,0	83,0	183,0
sektor prywatny	76 735,0	76 699,0	36,0	–
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	72 884,0	72 445,0	389,0	50,0
sektor publiczny	436,0	179,0	229,0	28,0
sektor prywatny	72 448,0	72 266,0	160,0	22,0

Tabela 7. Tempo zmian liczby przedsiębiorstw aktywnych w latach 1996–1998 (rok poprzedni = 100%)

Wyszczególnienie	Liczba przedsiębiorstw aktywnych											
	ogółem			I. zatr 0–50			I. zatr 51–250			I. zatr > 250		
	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998
Ogółem (sekcje od C do Q)	117,8	118,2	109,0	118,0	118,3	109,1	106,6	108,1	104,3	100,6	102,3	101,1
sektor publiczny	98,4	90,9	99,7	106,6	100,0	104,5	95,3	95,3	96,7	94,2	73,9	97,2
sektor prywatny	118,0	118,3	109,0	118,0	118,4	109,1	110,0	111,4	106,0	109,0	134,6	103,6
C. Górnictwo i kopalnictwo	119,7	127,7	102,5	121,9	134,1	102,4	117,2	109,3	111,0	106,1	92,9	93,8
sektor publiczny	100,0	90,2	98,2	91,7	86,4	121,1	95,1	102,6	97,5	106,9	83,9	90,4
sektor prywatny	124,6	135,2	103,1	123,5	135,9	101,9	156,5	116,7	123,8	100,0	162,5	107,7
D. Działalność produkcyjna	110,5	109,4	110,4	110,6	109,5	110,7	109,1	110,2	104,3	100,5	99,2	95,8
sektor publiczny	97,5	76,8	88,9	121,8	92,6	99,4	91,8	88,6	87,6	92,4	59,9	82,1
sektor prywatny	110,7	109,8	110,6	110,6	109,6	110,8	113,0	114,2	106,7	111,4	142,8	102,1
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	118,0	132,8	109,2	130,6	153,6	110,7	109,1	106,8	108,4	96,5	101,2	102,4
sektor publiczny	105,3	106,6	109,9	111,1	116,9	121,1	108,8	104,8	108,7	95,7	101,3	101,3
sektor prywatny	133,6	158,1	108,8	136,6	162,7	108,8	111,1	118,0	106,8	116,7	100,0	128,6
F. Budownictwo	122,7	137,5	110,1	123,1	138,0	110,2	104,3	104,5	101,5	100,0	104,4	95,8
sektor publiczny	92,9	84,0	92,6	105,6	92,6	95,4	87,2	90,3	91,0	85,5	37,7	87,5
sektor prywatny	122,9	137,8	110,1	123,1	138,1	110,2	110,2	108,5	103,9	109,1	137,2	96,9
G. Handel i naprawy	115,8	114,2	104,9	115,8	114,3	104,9	105,6	105,6	102,4	100,8	101,1	104,1
sektor publiczny	94,2	88,6	90,1	95,2	91,9	93,7	93,1	88,4	84,5	91,7	67,3	83,8
sektor prywatny	115,8	114,3	104,9	115,9	114,3	104,9	106,7	107,1	103,7	103,5	110,1	107,4
H. Hotele i restauracje	101,7	128,4	102,3	101,7	128,5	102,3	108,9	118,2	113,8	83,3	110,0	122,7
sektor publiczny	108,6	115,8	114,8	109,5	126,1	110,3	109,5	104,3	125,0	100,0	85,7	116,7
sektor prywatny	101,7	128,5	102,3	101,7	128,5	102,3	108,8	121,8	111,3	76,5	123,1	125,0
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	127,3	116,0	114,6	127,4	116,0	114,7	103,0	107,3	104,3	101,4	97,8	100,9
sektor publiczny	101,6	97,9	98,7	111,3	103,6	96,0	98,1	96,7	102,0	97,9	94,0	97,7
sektor prywatny	127,4	116,0	114,7	127,4	116,0	114,7	107,1	115,5	105,8	120,6	114,6	112,8
K. Obsługa nieruchomości i firm	122,3	119,4	111,3	122,5	119,5	111,4	103,0	108,2	107,0	102,7	110,1	119,7
sektor publiczny	96,3	102,5	101,7	99,0	106,0	103,8	95,3	98,5	96,6	89,1	101,1	109,9
sektor prywatny	122,5	119,5	111,4	122,6	119,5	111,4	106,6	112,2	110,8	119,3	118,2	127,4
M. Edukacja	139,0	152,9	138,5	139,1	153,0	138,5	120,0	91,7	145,5	–	–	–
sektor publiczny	114,3	112,5	622,2	116,7	114,3	662,5	100,0	100,0	300,0	–	–	–
sektor prywatny	139,0	152,9	138,2	139,1	153,0	138,2	122,2	90,9	130,0	–	–	–
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	124,5	124,7	114,8	124,5	124,6	114,7	133,3	173,1	132,2	172,0	239,5	177,7
sektor publiczny	214,3	237,3	180,3	280,0	221,4	177,4	211,1	242,1	180,4	200,0	240,5	181,2
sektor prywatny	124,4	124,5	114,6	124,4	124,5	114,6	110,0	133,3	81,8	25,0	200,0	–
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	126,6	124,2	114,3	127,0	124,4	114,4	100,2	101,4	105,1	84,9	106,0	94,3
sektor publiczny	101,0	104,0	104,3	100,0	107,1	107,2	102,8	101,8	101,8	92,6	104,0	107,7
sektor prywatny	126,9	124,4	114,4	127,1	124,5	114,4	97,6	100,7	110,3	80,4	108,0	81,5

Tabela 8. Pracujący wg sektorów własności oraz sekcji gospodarki narodowej (stan na 31 XII 1998 r.)

Wyszczególnienie	Gospodarka Narodowa ogółem	w tym przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych			
		do 50 osób	w tym do 5 osób*	51–250 osób	ponad 250 osób
Ogółem (sekcje od C do Q)	11 346 057,0	4 645 323,0	2 384 949,0	2 452 788,0	4 247 946,0
sektor publiczny	4 498 871,0	534 444,0	–	1 199 705,0	2 764 722,0
sektor prywatny	6 847 186,0	4 110 879,0	2 384 949,0	1 253 083,0	1 483 224,0
C. Górnictwo i kopalnictwo	288 046,0	5 475,0	1 074,0	11 345,0	271 226,0
sektor publiczny	267 990,0	418,0	–	5 302,0	262 270,0
sektor prywatny	20 056,0	5 057,0	1 074,0	6 043,0	8 956,0
D. Działalność produkcyjna	3 017 936,0	979 879,0	405 753,0	684 516,0	1 353 541,0
sektor publiczny	549 584,0	12 560,0	–	85 809,0	451 215,0
sektor prywatny	2 468 352,0	967 319,0	405 753,0	598 707,0	902 326,0
E. Zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	263 282,0	15 912,0	751,0	50 845,0	196 525,0
sektor publiczny	248 378,0	12 392,0	–	43 582,0	192 404,0
sektor prywatny	14 904,0	3 520,0	751,0	7 263,0	4 121,0
F. Budownictwo	896 062,0	503 807,0	274 720,0	213 251,0	179 004,0
sektor publiczny	70 941,0	6 660,0	–	38 474,0	25 807,0
sektor prywatny	825 121,0	497 147,0	274 720,0	174 777,0	153 197,0
G. Handel i naprawy	2 091 963,0	1 624 842,0	1 092 924,0	268 128,0	198 993,0
sektor publiczny	54 353,0	6 968,0	–	16 236,0	31 149,0
sektor prywatny	2 037 610,0	1 617 874,0	1 092 924,0	251 892,0	167 844,0
H. Hotele i restauracje	226 149,0	179 174,0	104 006,0	17 506,0	29 469,0
sektor publiczny	38 152,0	20 670,0	–	3 911,0	13 571,0
sektor prywatny	187 997,0	158 504,0	104 006,0	13 595,0	15 898,0
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	852 626,0	240 119,0	177 049,0	70 624,0	541 883,0
sektor publiczny	552 903,0	5 626,0	–	35 405,0	511 872,0
sektor prywatny	299 723,0	234 493,0	177 049,0	35 219,0	30 011,0
J. Pośrednictwo finansowe	329 621,0	81 530,0	–	24 140,0	223 951,0
sektor publiczny	162 641,0	1 244,0	–	8 176,0	153 221,0
sektor prywatny	166 980,0	80 286,0	–	15 964,0	70 730,0
K. Obsługa nieruchomości i firm	720 167,0	374 809,0	194 202,0	181 046,0	164 312,0
sektor publiczny	166 826,0	32 006,0	–	69 299,0	65 521,0
sektor prywatny	553 341,0	342 803,0	194 202,0	111 747,0	98 791,0
L. Administracja publiczna	410 082,0	93 178,0	–	191 456,0	125 448,0
sektor publiczny	409 716,0	92 812,0	–	191 456,0	125 448,0
sektor prywatny	366,0	366,0	–	–	–
M. Edukacja	914 136,0	155 395,0	12 668,0	499 156,0	259 585,0
sektor publiczny	879 694,0	131 798,0	–	493 548,0	254 348,0
sektor prywatny	34 442,0	23 597,0	12 668,0	5 608,0	5 237,0
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	1 011 683,0	204 221,0	37 008,0	156 253,0	651 209,0
sektor publiczny	947 558,0	150 086,0	–	148 387,0	649 085,0
sektor prywatny	64 125,0	54 135,0	37 008,0	7 866,0	2 124,0
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	324 304,0	186 982,0	84 794,0	84 522,0	52 800,0
sektor publiczny	150 135,0	61 204,0	–	60 120,0	28 811,0
sektor prywatny	174 169,0	125 778,0	84 794,0	24 402,0	23 989,0
Sektor rynkowy (sekcje C–K oraz O)	9 010 156,0	4 192 529,0	2 335 273,0	1 605 923,0	3 211 704,0
sektor publiczny	2 261 903,0	159 748,0	–	366 314,0	1 735 841,0
sektor prywatny	6 748 253,0	4 032 781,0	2 335 273,0	1 239 609,0	1 475 863,0
Sektor z przewagą usług nierynkowych (sekcje L, M, N)	2 335 901,0	452 794,0	49 676,0	846 865,0	1 036 242,0
sektor publiczny	2 236 968,0	374 696,0	–	833 391,0	1 028 881,0
sektor prywatny	98 933,0	78 098,0	49 676,0	13 474,0	7 361,0

* Osoby fizyczne i spółki cywilne.

Tabela 9. Udziały pracujących w przedsiębiorstwach różnej wielkości w ogólnej liczbie pracujących wg sekcji EKD w 1998 r. (liczba pracujących w sekcji EKD ogółem = 100%)

Wyszczególnienie	Ogółem	z tego przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych					
		do 250 osób	z tego				pow. 250 osób
			do 50 osób	z tego		51-250 osób	
				do 5 osób	6-50 osób		
Ogółem (sekcje od C do Q)	100,0	62,5	40,9	21,0	19,9	21,6	37,5
sektor publiczny	39,7	15,3	4,7	–	4,7	10,6	24,4
sektor prywatny	60,3	47,2	36,2	21,0	15,2	11,0	13,1
C. Górnictwo i kopalnictwo	100,0	5,8	1,9	0,4	1,5	3,9	94,2
sektor publiczny	93,0	1,9	0,1	–	0,1	1,8	91,1
sektor prywatny	7,0	3,9	1,8	0,4	1,4	2,1	3,1
D. Działalność produkcyjna	100,0	55,1	32,4	13,4	19,0	22,7	44,9
sektor publiczny	18,2	3,2	0,4	–	0,4	2,8	15,0
sektor prywatny	81,8	51,9	32,0	13,4	18,6	19,9	29,9
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	100,0	25,4	6,1	0,3	5,8	19,3	74,6
sektor publiczny	94,3	21,3	4,7	–	4,7	16,6	73,0
sektor prywatny	5,7	4,1	1,4	0,3	1,1	2,7	1,6
F. Budownictwo	100,0	80,0	56,2	30,7	25,5	23,8	20,0
sektor publiczny	7,9	5,0	0,7	–	0,7	4,3	2,9
sektor prywatny	92,1	75,0	55,5	30,7	24,8	19,5	17,1
G. Handel i naprawy	100,0	90,5	77,7	52,2	25,5	12,8	9,5
sektor publiczny	2,6	1,1	0,3	–	0,3	0,8	1,5
sektor prywatny	97,4	89,4	77,4	52,2	25,2	12,0	8,0
H. Hotele i restauracje	100,0	87,0	79,3	46,0	33,3	7,7	13,0
sektor publiczny	16,9	10,9	9,2	–	9,2	1,7	6,0
sektor prywatny	83,1	76,1	70,1	46,0	24,1	6,0	7,0
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	100,0	36,5	28,2	20,8	7,4	8,3	63,5
sektor publiczny	64,9	4,9	0,7	–	0,7	4,2	60,0
sektor prywatny	35,1	31,6	27,5	20,8	6,7	4,1	3,5
J. Pośrednictwo finansowe	100,0	32,0	24,7	–	24,7	7,3	68,0
sektor publiczny	49,4	2,9	0,4	–	0,4	2,5	46,5
sektor prywatny	50,6	29,1	24,3	–	24,3	4,8	21,5
K. Obsługa nieruchomości i firm	100,0	77,2	52,1	27,0	25,1	25,1	22,8
sektor publiczny	23,2	14,1	4,5	–	4,5	9,6	9,1
sektor prywatny	76,8	63,1	47,6	27,0	20,6	15,5	13,7
L. Administracja publiczna	100,0	69,4	22,7	–	22,7	46,7	30,6
sektor publiczny	99,9	69,3	22,6	–	22,6	46,7	30,6
sektor prywatny	0,1	0,1	0,1	–	0,1	–	–
M. Edukacja	100,0	71,6	17,0	1,4	15,6	54,6	28,4
sektor publiczny	96,2	68,4	14,4	–	14,4	54,0	27,8
sektor prywatny	3,8	3,2	2,6	1,4	1,2	0,6	0,6
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	100,0	35,6	20,2	3,7	16,5	15,4	64,4
sektor publiczny	93,7	29,5	14,8	–	14,8	14,7	64,2
sektor prywatny	6,3	6,1	5,4	3,7	1,7	0,7	0,2
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	100,0	83,7	57,6	26,1	31,5	26,1	16,3
sektor publiczny	46,3	37,4	18,9	–	18,9	18,5	8,9
sektor prywatny	53,7	46,3	38,7	26,1	12,6	7,6	7,4
Sektor rynkowy (sekcje C–K oraz O)	100,0	64,3	46,5	25,9	20,6	17,8	35,7
sektor publiczny	25,1	5,8	1,8	–	1,8	4,0	19,3
sektor prywatny	74,9	58,5	44,7	25,9	18,8	13,8	16,4
Sektor z przewagą usług nierynkowych (sekcje L, M, N)	100,0	55,7	19,4	2,1	17,3	36,3	44,3
sektor publiczny	95,8	51,8	16,1	–	16,1	35,7	44,0
sektor prywatny	4,2	3,9	3,3	2,1	1,2	0,6	0,3

Tabela 10. Pracujący w 1998 r. wg sektorów własności i sekcji gospodarki (sektor rynkowy ogółem = 100%)

Wyszczególnienie	Ogółem	w tym przedsiębiorstwa o zatrudnieniu			
		0-5 osób	0-50 osób	51-250 osób	0-250 osób
Ogółem sektor rynkowy (sekcje C-K oraz O)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
sektor publiczny	100,0	-	100,0	100,0	100,0
sektor prywatny	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
C. Górnictwo i kopalnictwo	3,2	0,0	0,1	0,7	0,3
sektor publiczny	11,8	-	0,3	1,4	1,1
sektor prywatny	0,3	0,0	0,1	0,5	0,2
D. Działalność produkcyjna	33,5	17,4	23,4	42,5	28,7
sektor publiczny	24,3	-	7,9	23,5	18,7
sektor prywatny	36,6	17,4	24,0	48,3	29,7
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	2,9	0,0	0,4	3,2	1,2
sektor publiczny	11,0	-	7,8	11,9	10,6
sektor prywatny	0,2	0,0	0,1	0,6	0,2
F. Budownictwo	9,9	11,8	12,0	13,3	12,4
sektor publiczny	3,1	-	4,2	10,5	8,6
sektor prywatny	12,2	11,8	12,3	14,1	12,7
G. Handel i naprawy	23,2	46,8	38,8	16,7	32,5
sektor publiczny	2,4	-	4,4	4,4	4,4
sektor prywatny	30,2	46,8	40,2	20,3	35,6
H. Hotele i restauracje	2,5	4,5	4,3	1,1	3,4
sektor publiczny	1,7	-	12,9	1,1	4,7
sektor prywatny	2,8	4,5	3,9	1,1	3,3
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	9,5	7,6	5,7	4,4	5,4
sektor publiczny	24,5	-	3,5	9,7	7,8
sektor prywatny	4,4	7,6	5,8	2,8	5,1
J. Pośrednictwo finansowe	3,7	0,0	1,9	1,5	1,8
sektor publiczny	7,2	-	0,8	2,2	1,8
sektor prywatny	2,5	0,0	2,0	1,3	1,8
K. Obsługa nieruchomości i firm	8,0	8,3	8,9	11,3	9,6
sektor publiczny	7,4	-	19,9	18,9	19,3
sektor prywatny	8,2	8,3	8,5	9,0	8,6
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	3,6	3,6	4,5	5,3	4,7
sektor publiczny	6,6	-	38,3	16,4	23,0
sektor prywatny	2,6	3,6	3,1	2,0	2,8
Sektor rynkowy (sektor rynkowy i nierynkowy ogółem = 100%)	79,4	97,9	90,3	65,5	81,7
sektor publiczny	50,3	-	29,9	30,5	30,3
sektor prywatny	98,6	97,9	98,1	98,9	98,3

Tabela 11. Tempo zmian liczby pracujących w latach 1996–1998 (rok poprzedni = 100%)

Wyszczególnienie	Tempo zmian liczby pracujących														
	ogółem			0–5 zatrud.			0–50 zatrud.			51–250 zatrud.			> 250 zatrud.		
	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998
Ogółem	101,8	102,8	99,5	101,9	114,0	101,8	103,7	105,9	102,2	105,5	106,5	101,1	98,4	98,0	95,9
sektor publiczny	96,8	89,5	94,1	–	–	–	104,0	96,2	96,5	99,7	101,9	96,6	94,8	84,2	92,6
sektor prywatny	106,9	115,1	103,4	101,9	114,0	101,8	103,7	107,3	103,0	112,9	111,9	105,8	114,1	148,2	102,7
C. Górnictwo i kopalnictwo	94,8	94,1	87,7	74,7	154,8	108,0	85,0	116,3	113,3	106,3	104,9	115,5	94,6	93,6	86,4
sektor publiczny	94,7	92,0	86,2	–	–	–	78,3	104,0	89,7	90,4	93,0	100,7	94,8	92,0	85,9
sektor prywatny	96,9	161,2	114,4	74,7	154,8	108,0	85,9	117,8	115,8	145,6	123,2	132,7	79,5	247,8	103,9
D. Działalność produkcyjna	101,8	98,5	97,6	106,5	97,5	100,1	105,0	97,6	101,4	108,9	109,3	103,0	97,4	94,8	92,6
sektor publiczny	89,7	59,5	84,1	–	–	–	94,3	92,7	89,0	89,7	88,2	86,0	89,6	55,7	83,7
sektor prywatny	109,8	119,4	101,2	106,5	97,5	100,1	105,2	97,6	101,6	114,5	114,2	106,0	114,2	161,0	97,8
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	100,1	99,6	93,8	161,2	165,4	94,2	110,7	120,5	110,1	108,4	105,5	98,7	97,9	97,2	91,5
sektor publiczny	99,5	99,0	93,0	–	–	–	108,1	118,9	110,6	107,8	103,4	98,4	97,7	97,2	90,9
sektor prywatny	116,5	114,7	109,7	161,2	165,4	94,2	121,4	126,6	108,4	112,8	120,8	101,0	119,7	94,8	130,7
F. Budownictwo	105,0	103,3	101,0	123,6	117,3	102,1	108,4	104,6	101,9	103,6	104,8	102,7	98,6	98,6	96,6
sektor publiczny	85,0	61,8	92,4	–	–	–	98,8	93,0	85,8	89,0	89,0	89,7	81,0	38,6	98,7
sektor prywatny	109,3	110,3	101,8	123,6	117,3	102,1	108,6	104,8	102,2	109,4	109,9	106,1	112,2	132,4	96,3
G. Handel i naprawy	100,0	107,5	102,7	95,0	112,0	98,9	99,1	107,2	102,0	107,6	108,7	101,7	97,3	107,7	110,0
sektor publiczny	83,9	80,6	75,1	–	–	–	88,8	93,2	92,4	91,8	88,5	81,3	80,7	75,9	69,4
sektor prywatny	100,9	108,8	103,7	95,0	112,0	98,9	99,2	107,3	102,1	109,5	110,7	103,4	109,7	125,0	123,4
H. Hotele i restauracje	98,8	106,3	106,8	94,6	106,7	114,1	96,1	104,0	106,3	110,3	113,6	121,8	114,0	118,1	102,3
sektor publiczny	98,4	96,1	83,1	–	–	–	97,0	96,2	72,1	94,5	103,0	106,9	102,5	94,0	99,9
sektor prywatny	99,0	109,5	113,3	94,6	106,7	114,1	95,9	105,7	113,3	117,9	117,8	126,9	136,2	153,1	104,5
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	98,6	104,4	97,0	105,5	124,2	103,2	98,0	121,2	103,9	103,2	109,8	100,8	98,3	98,3	93,8
sektor publiczny	97,7	97,8	93,1	–	–	–	97,1	103,1	88,8	97,9	100,9	97,5	97,7	97,5	92,8
sektor prywatny	100,9	121,4	105,3	105,5	124,2	103,2	98,1	121,9	104,3	111,0	121,2	104,3	115,3	118,1	115,5
J. Pośrednictwo finansowe	106,9	107,5	107,0	–	–	–	108,2	171,7	118,4	120,6	100,2	112,7	105,6	96,8	102,8
sektor publiczny	98,3	91,8	98,8	–	–	–	138,6	112,9	95,0	108,5	97,0	98,3	97,7	91,4	98,8
sektor prywatny	125,2	133,9	116,4	–	–	–	107,5	173,4	118,8	130,3	102,3	121,9	140,3	113,4	112,7
K. Obsługa nieruchomości i firm	106,2	112,8	108,8	106,2	153,7	110,4	105,1	117,7	106,6	105,3	107,2	100,7	110,5	108,3	126,0
sektor publiczny	99,5	86,6	96,3	–	–	–	99,1	71,5	91,2	97,4	99,2	88,9	102,0	83,0	109,1
sektor prywatny	110,1	126,3	113,3	106,2	153,7	110,4	106,3	126,8	108,3	113,5	114,2	109,8	126,3	146,3	140,4
L. Administracja publiczna	107,8	107,4	100,1	–	–	–	104,5	102,3	104,9	108,9	108,2	95,0	108,4	110,1	105,2
sektor publiczny	107,7	107,2	100,3	–	–	–	104,2	101,7	105,9	108,9	108,2	95,0	108,4	110,1	105,2
sektor prywatny	201,0	195,7	30,0	–	–	–	201,0	187,5	31,3	–	–	0,0	–	–	–
M. Edukacja	101,7	101,2	99,1	137,2	154,8	97,3	110,7	99,0	102,0	101,3	105,1	98,9	98,1	95,7	97,7
sektor publiczny	101,1	100,6	98,8	–	–	–	106,3	95,9	103,5	101,4	105,1	98,7	98,5	95,3	96,7
sektor prywatny	125,8	119,6	107,3	137,2	154,8	97,3	149,2	118,8	94,1	90,5	101,6	127,7	58,5	186,1	199,7
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	99,9	103,1	98,8	114,2	215,5	97,6	118,2	116,4	100,4	98,5	100,1	105,6	96,3	100,3	96,8
sektor publiczny	99,5	101,1	98,8	–	–	–	113,0	104,3	101,6	97,7	102,4	106,1	97,4	100,2	96,7
sektor prywatny	109,6	144,6	98,2	114,2	215,5	97,6	146,8	167,6	97,1	108,8	72,3	96,1	7,1	231,5	159,0
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	111,8	98,2	90,1	117,0	23,9	115,8	115,6	3,5	90,3	106,7	98,3	93,7	105,9	117,4	84,2
sektor publiczny	97,3	96,1	90,2	–	–	–	96,7	90,0	78,0	98,8	101,2	96,8	95,7	105,0	111,4
sektor prywatny	129,0	100,0	90,0	117,0	123,9	115,8	132,4	95,7	97,8	127,5	92,4	87,1	116,7	128,0	65,1
Sektor rynkowy (sekcje C–K oraz O)	101,8	102,7	99,6	101,7	113,0	101,8	102,9	105,7	102,3	107,3	107,4	102,1	98,5	97,4	95,2
sektor publiczny	93,7	80,7	89,6	–	–	–	97,4	88,8	83,6	95,1	95,3	91,4	93,2	77,6	89,8
sektor prywatny	106,8	114,8	103,5	101,7	113,0	101,8	103,2	106,7	103,2	113,1	112,3	105,7	115,3	148,1	102,4
Sektor z przewagą usług nierynkowych (sekcje L, M, N)	101,9	103,1	99,1	120,8	195,9	97,6	112,3	107,0	101,8	102,4	104,9	99,1	97,9	100,1	98,0
sektor publiczny	101,5	102,0	99,1	–	–	–	108,3	100,6	103,3	102,4	105,4	99,0	98,7	99,9	97,7
sektor prywatny	115,5	135,8	100,4	120,8	195,9	97,6	148,2	149,1	95,3	103,0	80,8	106,7	18,8	199,3	186,0

Tabela 12. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w 1998 r. wg sektorów własności i sekcji EKD (ceny bieżące – w mln zł)

Wyszczególnienie	Ogółem	w tym w przedsiębiorstwach o liczbie zatrudnionych		
		do 50 osób	51–250 osób	ponad 250 osób
Ogółem	1 136 702,0	450 017,9	231 799,7	454 884,4
sektor publiczny	251 928,6	6 845,2	26 313,9	218 769,5
sektor prywatny	884 773,4	443 172,7	205 485,8	236 114,9
C. Górnictwo i kopalnictwo	23 639,8	503,5	1 126,4	22 009,9
sektor publiczny	21 789,0	76,3	487,5	21 225,2
sektor prywatny	1 850,8	427,2	638,9	784,7
D. Działalność produkcyjna	358 354,1	60 538,5	75 626,7	222 188,9
sektor publiczny	81 693,2	773,9	7 463,5	73 455,8
sektor prywatny	276 660,9	59 764,6	68 163,2	148 733,1
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	67 238,7	888,1	4 244,9	62 105,7
sektor publiczny	65 831,4	649,1	3 681,7	61 500,6
sektor prywatny	1 407,3	239,0	563,2	605,1
F. Budownictwo	72 460,5	30 867,3	21 557,1	20 036,1
sektor publiczny	4 918,6	438,1	2 849,6	1 630,9
sektor prywatny	67 541,9	30 429,2	18 707,5	18 405,2
G. Handel i naprawy	472 160,9	297 735,5	101 033,9	73 391,5
sektor publiczny	29 885,4	3 236,1	6 378,8	20 270,5
sektor prywatny	442 275,5	294 499,4	94 655,1	53 121,0
H. Hotele i restauracje	7 482,8	4 505,3	824,9	2 152,6
sektor publiczny	1 252,8	79,8	142,6	1 030,4
sektor prywatny	6 230,0	4 425,5	682,3	1 122,2
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	64 045,0	18 855,9	6 943,1	38 246,0
sektor publiczny	34 069,9	371,9	2 223,7	31 474,3
sektor prywatny	29 975,1	18 484,0	4 719,4	6 771,7
K. Obsługa nieruchomości i firm	58 779,8	31 304,6	17 300,6	10 174,6
sektor publiczny	7 741,7	981,9	2 165,8	4 594,0
sektor prywatny	51 038,1	30 322,7	15 134,8	5 580,6
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	12 540,4	4 819,2	3 142,1	4 579,1
sektor publiczny	4 746,6	238,1	920,7	3 587,8
sektor prywatny	7 793,8	4 581,1	2 221,4	991,3

Tabela 13. Wskaźniki rentowności obrotu brutto w przedsiębiorstwach różnej wielkości wg sektorów własności i sekcji EKD (w %)

Wyszczególnienie	Ogółem			w tym w przedsiębiorstwach o liczbie zatrudnionych								
				do 50 osób			51–250 osób			ponad 250 osób		
	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998
Ogółem	3,2	3,2	1,9	2,5	2,5	2,6	3,8	3,4	2,5	3,3	3,5	1,2
sektor publiczny	3,0	3,5	0,1	1,5	1,2	2,2	4,8	2,6	1,2	2,9	3,7	-0,1
sektor prywatny	3,4	3,1	2,6	2,5	2,5	2,6	3,6	3,6	2,7	4,3	3,3	2,3
C. Górnictwo i kopalnictwo	-5,1	-0,8	-13,2	-1,2	-1,0	-2,1	0,8	4,3	-2,7	-5,3	-1,0	-13,9
sektor publiczny	-5,2	-1,2	-14,1	0,0	-6,1	-4,5	0,6	-0,5	-7,4	-5,4	-1,3	-14,4
sektor prywatny	-0,1	7,3	0,1	-1,6	0,0	-1,5	1,3	10,3	2,5	-0,5	7,8	-1,2
D. Działalność produkcyjna	3,9	3,9	2,5	2,1	2,9	2,5	4,1	4,1	2,8	4,1	4,0	2,3
sektor publiczny	2,5	2,9	0,5	-17,4	-18,6	-12,1	0,5	-0,7	-1,8	2,9	3,5	0,9
sektor prywatny	5,0	4,3	3,1	3,0	3,6	2,9	4,7	4,7	3,3	5,8	4,3	3,0
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	4,8	4,0	1,8	-6,2	-1,4	2,3	8,9	3,7	2,6	4,7	4,1	1,7
sektor publiczny	4,9	4,1	1,7	3,7	2,5	2,9	9,2	3,6	2,9	4,7	4,1	1,7
sektor prywatny	-2,8	1,4	3,2	-14,8	-14,1	-0,2	6,0	4,1	0,9	4,0	4,7	6,5
F. Budownictwo	3,9	4,6	4,5	3,4	3,7	4,6	5,0	6,2	5,1	3,3	3,8	3,7
sektor publiczny	1,0	1,8	2,1	-9,7	-4,5	-2,6	2,7	4,2	3,4	1,4	-0,2	1,3
sektor prywatny	4,6	4,9	4,7	4,1	4,0	4,8	5,6	6,6	5,4	4,1	4,2	3,9
G. Handel i naprawy	2,1	1,9	1,5	2,2	2,1	2,3	2,5	2,2	1,6	1,6	1,1	-0,5
sektor publiczny	2,7	2,1	0,1	2,1	1,3	0,9	5,0	3,2	1,0	2,1	2,0	-0,3
sektor prywatny	2,0	1,9	1,6	2,2	2,1	2,4	2,2	2,1	1,7	1,2	0,6	-0,6
H. Hotele i restauracje	3,9	4,2	5,5	1,2	1,6	1,4	-0,6	2,2	3,5	6,3	6,2	7,8
sektor publiczny	6,9	8,5	8,6	-0,9	-1,5	-0,3	4,1	5,7	0,9	7,6	9,6	10,4
sektor prywatny	1,8	2,0	3,9	1,4	1,9	1,6	-1,9	1,4	4,0	4,4	2,4	5,4
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	5,1	5,0	1,7	1,2	2,1	1,3	3,2	1,5	-1,5	6,2	6,2	2,3
sektor publiczny	6,4	7,4	2,1	1,6	-1,6	1,8	1,8	1,0	-2,1	6,8	8,0	2,3
sektor prywatny	1,6	-0,6	1,0	1,2	2,4	1,2	4,1	1,7	-1,2	-0,1	-6,9	2,3
J. Pośrednictwo finansowe	11,1	3,9	4,8	6,6	2,6	2,5	24,8	6,9	5,5	17,0	14,3	21,4
sektor publiczny	39,9	34,8	23,0	18,3	27,7	22,0	65,0	46,3	27,5	-	-	21,1
sektor prywatny	5,7	1,8	1,8	5,1	1,3	0,4	6,9	1,1	2,2	17,0	14,3	21,8
K. Obsługa nieruchomości i firm	3,8	4,5	4,8	4,0	4,2	4,4	4,0	4,9	5,2	3,3	4,5	4,9
sektor publiczny	5,3	5,9	4,6	18,4	8,4	1,0	4,6	4,5	4,3	2,8	5,9	5,7
sektor prywatny	3,4	4,2	4,8	2,9	3,8	4,6	3,8	5,0	5,4	4,0	3,1	4,2
M. Edukacja	7,4	7,1	5,6	6,1	7,4	6,2	10,5	6,2	3,9	-	-	-
sektor publiczny	.	2,2	12,2	.	.	12,6	.	.	10,9	-	-	-
sektor prywatny	.	7,2	4,6	.	.	5,2	.	.	2,9	-	-	-
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	0,9	1,5	-4,5	-1,4	0,5	0,8	4,5	2,7	1,2	0,5	1,4	-6,6
sektor publiczny	.	1,5	-5,9	.	1,9	-0,7	.	.	0,2	.	.	-6,6
sektor prywatny	.	1,4	1,4	.	0,3	0,9	.	.	2,6	.	.	-
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	5,1	5,6	4,8	2,7	2,3	1,8	4,3	2,2	0,2	7,9	8,4	8,9
sektor publiczny	9,5	7,6	8,6	0,8	2,1	5,5	3,9	3,8	3,5	11,8	9,0	10,3
sektor prywatny	2,1	2,8	0,1	2,8	2,3	1,1	4,6	1,1	-1,8	-4,3	6,0	2,7

Tabela 14. Wskaźniki rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach różnej wielkości wg sektorów własności i sekcji EKD (w %)

Wyszczególnienie	Ogółem			w tym w przedsiębiorstwach o liczbie zatrudnionych								
				do 50 osób			51–250 osób			ponad 250 osób		
	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998
Ogółem	1,5	1,6	0,5	1,1	1,3	1,4	2,2	1,9	1,3	1,3	1,7	-0,3
sektor publiczny	0,9	1,5	-1,4	-1,1	-0,6	0,2	2,7	0,8	-0,2	0,7	1,6	-1,6
sektor prywatny	1,9	1,7	1,3	1,2	1,3	1,5	2,1	2,0	1,5	2,6	1,7	1,0
C. Górnictwo i kopalnictwo	-6,9	-2,7	-14,2	-3,6	-3,2	-4,8	-2,3	1,7	-5,0	-7,0	-2,9	-14,8
sektor publiczny	-7,0	-3,1	-15,0	-3,0	-7,3	-7,8	-2,6	-3,2	-9,5	-7,1	-3,1	-15,2
sektor prywatny	-2,5	4,2	-1,8	-3,8	-2,4	-4,0	-1,8	7,9	-0,1	-2,4	4,2	-2,4
D. Działalność produkcyjna	1,9	2,1	1,0	0,3	1,2	1,0	2,1	2,2	1,4	2,1	2,2	0,9
sektor publiczny	0,6	1,1	-0,8	-19,5	-21,6	-14,0	-1,7	-2,2	-2,8	1,0	1,7	-0,4
sektor prywatny	3,0	2,5	1,6	1,1	1,9	1,4	2,7	2,8	1,9	3,8	2,5	1,5
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	2,2	2,3	0,8	-7,8	-2,4	0,7	6,2	1,9	1,4	2,1	2,4	0,7
sektor publiczny	2,4	2,3	0,7	0,8	1,5	1,4	6,6	1,9	1,6	2,1	2,4	0,7
sektor prywatny	-4,1	-0,3	1,2	-15,3	-15,3	-1,7	3,6	2,1	-0,3	3,1	3,3	3,4
F. Budownictwo	1,8	2,5	2,7	1,3	1,8	2,8	2,8	3,7	3,2	1,2	1,9	2,0
sektor publiczny	-1,1	-0,2	0,3	-11,0	-6,1	-4,0	0,4	1,6	1,5	-0,8	-1,6	-0,3
sektor prywatny	2,5	2,8	2,9	2,1	2,1	3,0	3,3	4,1	3,5	2,0	2,2	2,3
G. Handel i naprawy	1,1	1,0	0,7	1,1	1,2	1,5	1,6	1,3	0,8	0,6	0,2	-1,3
sektor publiczny	1,6	1,1	-0,7	1,0	0,4	0,1	4,0	2,0	0,1	1,1	0,9	-1,1
sektor prywatny	1,0	1,0	0,8	1,1	1,2	1,5	1,3	1,2	0,9	0,1	-0,2	-1,3
H. Hotele i restauracje	1,3	1,3	3,2	-0,6	0,1	0,1	-2,4	0,1	1,8	3,1	2,3	4,9
sektor publiczny	3,0	3,9	5,2	-2,5	-3,2	-1,3	1,7	3,0	-1,1	3,5	4,5	6,5
sektor prywatny	0,0	-0,1	2,3	-0,5	0,3	0,2	-3,5	-0,5	2,5	2,5	-0,2	3,5
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	2,1	1,8	-0,8	-0,3	0,3	-0,1	1,3	-0,4	-2,9	2,7	2,5	-0,6
sektor publiczny	2,9	3,6	-0,8	-0,6	-3,6	0,7	0,5	-0,3	-2,9	3,2	4,0	-0,7
sektor prywatny	-0,2	-2,3	-0,8	-0,3	0,6	-0,1	1,8	-0,4	-2,9	-2,1	-8,3	0,1
J. Pośrednictwo finansowe	9,1	2,3	2,4	5,5	1,7	0,8	20,2	3,7	3,1	13,5	8,6	12,9
sektor publiczny	34,8	26,0	15,4	16,4	24,1	16,1	56,2	29,0	17,7	-	-	12,7
sektor prywatny	4,3	0,8	0,2	4,1	0,5	-0,9	4,1	0,0	0,8	13,5	8,6	13,2
K. Obsługa nieruchomości i firm	1,9	2,6	2,7	1,7	2,0	2,0	2,2	3,1	3,3	1,9	2,6	2,8
sektor publiczny	2,6	3,7	2,8	9,8	5,8	-1,4	2,0	2,7	2,8	1,3	3,6	3,9
sektor prywatny	1,7	2,3	2,7	1,1	1,7	2,3	2,2	3,1	3,4	2,5	1,5	1,9
M. Edukacja	4,7	4,7	4,1	4,2	5,0	4,4	5,8	3,6	3,3	-	-	-
sektor publiczny	.	1,2	11,2	.	.	11,8	.	.	9,2	-	-	-
sektor prywatny	.	4,8	3,1	.	.	3,3	.	.	2,6	-	-	-
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	-0,1	1,0	-5,0	-2,8	-0,7	-0,5	3,0	2,0	0,4	-0,1	1,1	-6,8
sektor publiczny	.	1,2	-6,2	.	1,6	-1,2	.	.	-0,3	.	.	-6,8
sektor prywatny	.	0,1	0,1	.	-1,1	-0,5	.	.	1,5	.	.	-
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	2,8	2,5	1,8	2,1	0,6	0,2	2,5	-0,8	-2,0	3,8	4,8	4,9
sektor publiczny	5,3	4,1	4,7	-0,3	0,7	4,0	1,9	2,1	2,0	6,6	4,9	5,6
sektor prywatny	1,2	0,2	-1,8	2,2	0,6	-0,5	2,9	-2,8	-4,3	-5,2	4,4	1,7

Tabela 15. Wskaźniki płynności finansowej drugiego stopnia przedsiębiorstw różnej wielkości w 1998 r. wg sekcji EKD i form własności przedsiębiorstw (w %)

Wyszczególnienie	Ogółem	z tego przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych		
		0-50	51-250	powyżej 250
Ogółem	74,8	78,2	77,6	71,9
sektor publiczny	69,4	81,6	76,7	66,8
sektor prywatny	77,3	78,0	76,3	77,5
C. Górnictwo i kopalnictwo	33,3	67,3	72,3	31,8
sektor publiczny	31,4	42,8	49,4	31,0
sektor prywatny	98,0	73,9	98,7	123,7
D. Działalność produkcyjna	69,1	71,8	70,7	68,1
sektor publiczny	52,3	25,7	49,4	54,9
sektor prywatny	75,5	79,9	74,4	74,8
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	85,2	144,4	104,0	82,6
sektor publiczny	84,7	175,3	107,8	82,1
sektor prywatny	103,4	98,0	82,3	137,7
F. Budownictwo	107,9	97,3	105,4	122,3
sektor publiczny	100,1	51,7	116,1	124,5
sektor prywatny	108,8	101,6	103,6	122,1
G. Handel i naprawy	66,4	67,2	66,1	65,1
sektor publiczny	82,1	92,2	88,7	78,7
sektor prywatny	64,9	66,7	64,7	60,8
H. Hotele i restauracje	97,7	78,2	89,6	108,0
sektor publiczny	218,4	117,4	175,0	231,6
sektor prywatny	65,9	75,5	80,0	54,9
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	89,5	79,8	65,0	98,5
sektor publiczny	98,4	73,5	78,2	99,8
sektor prywatny	70,1	80,8	62,0	68,6
J. Pośrednictwo finansowe	104,1	126,1	59,6	152,1
sektor publiczny	331,1	372,5	378,9	249,1
sektor prywatny	84,2	106,6	47,8	108,2
K. Obsługa nieruchomości i firm	138,0	110,7	147,2	212,7
sektor publiczny	190,5	178,8	181,0	201,0
sektor prywatny	129,7	106,5	142,5	221,7
M. Edukacja	129,4	122,6	159,9	–
sektor publiczny	109,7	125,5	80,2	–
sektor prywatny	132,0	122,3	181,4	–
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	74,1	96,5	130,8	65,1
sektor publiczny	71,8	191,3	170,8	65,1
sektor prywatny	87,7	89,7	82,2	–
O. Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	86,6	89,7	64,6	130,8
sektor publiczny	176,2	119,9	150,4	200,7
sektor prywatny	61,5	86,1	52,1	54,8

Tabela 16. Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej w 1998 r. wg sekcji gospodarki (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Gospodarka Narodowa ogółem	w tym przedsiębiorstwa			
		ogółem	o liczbie zatrudnionych		
			do 50 osób	51–250 osób	> 250 osób
Ogółem (suma sekcji od C do O)	110 504 261,5	88 080 567,7	19 592 859,5	19 339 784,4	49 147 923,8
budynki i budowle	54 673 323,1	35 756 561,1	9 126 966,3	8 651 584,1	17 978 010,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	42 308 092,7	39 661 927,6	6 034 003,6	7 176 300,9	26 451 623,1
środki transportowe	10 169 944,5	9 536 503,3	3 924 090,6	2 966 377,8	2 646 034,9
C. Górnictwo i kopalnictwo	2 298 899,7	2 298 899,7	50 104,3	218 780,9	2 030 014,5
budynki i budowle	918 362,2	918 362,2	7 357,1	60 984,1	850 021,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 288 887,4	1 288 887,4	33 272,6	142 640,1	1 112 974,7
środki transportowe	57 315,5	57 315,5	5 461,2	13 265,8	38 588,5
D. Działalność produkcyjna	29 054 435,1	29 053 082,4	3 056 609,1	6 153 055,0	19 843 418,3
budynki i budowle	8 625 834,1	8 625 585,8	1 159 128,2	1 937 791,9	5 528 665,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	18 153 634,9	18 152 621,3	1 442 781,1	3 739 228,5	12 970 611,7
środki transportowe	1 474 692,6	1 474 601,9	371 000,3	351 966,0	751 635,6
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	10 254 718,5	8 185 764,3	407 352,0	374 740,0	7 403 672,3
budynki i budowle	5 502 819,6	3 537 626,3	121 803,9	223 928,2	3 191 894,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3 690 987,9	3 621 541,0	261 596,4	132 759,4	3 227 185,2
środki transportowe	133 945,1	118 492,3	6 174,5	14 453,0	97 864,8
F. Budownictwo	7 739 254,0	4 480 412,5	1 400 086,9	2 443 159,3	637 166,3
budynki i budowle	5 803 294,1	2 745 311,1	686 447,5	1 876 158,3	182 705,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 255 765,2	1 151 000,4	398 077,4	409 430,7	343 492,3
środki transportowe	535 324,0	478 264,4	251 982,6	118 386,8	107 895,0
G. Handel i naprawy	10 652 703,1	10 639 704,8	4 281 343,3	3 132 746,8	3 225 614,7
budynki i budowle	5 116 288,3	5 103 772,9	1 755 616,7	1 630 452,9	1 717 703,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3 412 355,4	3 412 074,6	1 301 615,8	944 241,3	1 166 217,5
środki transportowe	1 821 521,7	1 821 434,0	1 150 088,9	405 234,9	266 110,2
H. Hotele i restauracje	906 725,8	803 023,0	294 595,2	89 108,0	419 319,8
budynki i budowle	577 196,1	489 483,7	190 287,3	56 516,2	242 680,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	265 823,3	251 467,6	74 708,4	26 846,8	149 912,4
środki transportowe	44 317,8	42 984,5	24 470,1	4 360,9	14 153,5
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	13 200 203,6	12 643 479,5	878 281,2	1 555 286,6	10 209 911,7
budynki i budowle	4 749 798,2	4 529 237,6	178 173,4	590 904,1	3 760 160,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	5 735 088,9	5 677 350,9	189 846,7	565 619,1	4 921 885,1
środki transportowe	2 173 439,8	1 897 018,2	500 287,6	274 693,3	1 122 037,3
J. Pośrednictwo finansowe	8 261 262,0	7 934 438,5	2 174 172,3	2 469 087,2	3 291 179,0
budynki i budowle	1 742 015,2	1 660 233,4	224 293,3	122 693,6	1 313 246,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3 749 553,8	3 507 693,0	951 207,8	722 626,9	1 833 858,3
środki transportowe	2 636 582,1	2 634 260,2	957 651,5	1 576 744,7	99 864,0
K. Obsługa nieruchomości i firm	14 750 121,5	10 124 478,8	6 195 186,5	2 442 853,3	1 486 439,0
budynki i budowle	11 839 119,8	7 303 283,1	4 507 792,3	1 909 497,4	885 993,4
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 871 957,3	1 808 485,7	961 488,7	353 408,0	493 589,0
środki transportowe	769 123,3	753 886,5	525 071,2	136 184,4	92 630,9
L. Administracja publiczna i obrona narodowa	1 829 534,8	13 891,4	2 383,2	11 038,5	469,7
budynki i budowle	1 209 080,8	10 166,2	128,7	9 635,1	402,4
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	452 546,6	2 537,8	1 788,9	717,7	31,2
środki transportowe	114 900,6	1 175,2	462,3	679,9	33,0
M. Edukacja	2 944 189,2	210 332,0	148 990,9	40 068,4	21 272,7
budynki i budowle	2 318 611,9	83 127,5	40 900,3	28 737,5	13 489,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	502 831,5	64 153,1	49 232,1	8 836,5	6 084,5
środki transportowe	95 313,6	60 091,9	57 602,7	2 156,2	333,0
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	2 824 890,1	506 169,9	266 020,3	38 779,0	201 370,6
budynki i budowle	1 566 597,5	145 000,5	23 473,7	19 695,1	101 831,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 149 252,3	313 916,9	203 674,1	17 637,3	92 605,5
środki transportowe	86 980,8	42 818,0	38 545,4	1 214,3	3 058,3
O. Pozostała działalność usługowa	5 787 324,1	1 186 890,9	437 734,3	371 081,4	378 075,2
budynki i budowle	4 704 305,3	605 370,8	231 563,9	184 589,7	189 217,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	779 408,2	410 197,9	164 713,6	112 308,6	133 175,7
środki transportowe	226 487,6	154 160,7	35 292,3	67 037,6	51 830,8

Tabela 17. Nakłady inwestycyjne w sektorze publicznym w 1998 r. wg sekcji gospodarki (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Gospodarka Narodowa ogółem	w tym przedsiębiorstwa			
		ogółem	o liczbie zatrudnionych		
			do 50 osób	51–250 osób	> 250 osób
Ogółem (suma sekcji od C do O)	47 206 626,0	29 908 604,0	1 264 181,5	1 854 229,5	26 790 193,0
budynki i budowle	26 872 278,7	12 969 387,6	795 291,4	919 548,4	11 254 547,8
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	16 034 333,2	13 469 793,3	330 190,7	654 978,6	12 484 624,0
środki transportowe	2 475 343,1	1 872 077,6	110 412,3	260 496,4	1 501 168,9
C. Górnictwo i kopalnictwo	2 031 724,9	2 031 724,9	3 463,9	30 945,0	1 997 316,0
budynki i budowle	848 457,2	848 457,2	780,1	4 594,4	843 082,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 111 604,3	1 111 604,3	1 486,7	21 379,6	1 088 738,0
środki transportowe	42 266,7	42 266,7	130,1	4 722,8	37 413,8
D. Działalność produkcyjna	5 823 145,3	5 821 792,6	107 538,6	287 609,6	5 426 644,4
budynki i budowle	1 966 428,0	1 966 179,7	39 897,5	101 888,0	1 824 394,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3 453 871,5	3 452 857,9	60 302,1	168 948,6	3 223 607,2
środki transportowe	140 338,4	140 247,7	6 148,2	12 822,2	121 277,3
E. Zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	9 175 570,8	7 818 148,1	133 672,4	344 700,6	7 339 775,1
budynki i budowle	4 735 970,9	3 482 309,1	91 697,1	214 845,6	3 175 766,4
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3 403 265,3	3 333 818,4	39 028,5	113 674,2	3 181 115,7
środki transportowe	127 437,5	111 984,7	2 496,8	12 990,1	96 497,8
F. Budownictwo	3 508 800,0	249 958,5	88 338,7	93 490,6	68 129,2
budynki i budowle	3 178 858,2	120 875,2	58 368,3	32 026,4	30 480,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	209 220,8	104 456,0	24 274,8	48 578,3	31 602,9
środki transportowe	75 828,4	18 768,8	1 571,2	11 607,7	5 589,9
G. Handel i naprawy	547 026,0	534 032,8	47 246,8	126 866,4	359 919,6
budynki i budowle	322 662,1	310 150,1	21 814,4	67 567,3	220 768,4
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	158 906,8	158 627,2	13 200,6	38 976,7	106 449,9
środki transportowe	54 535,2	54 448,0	11 914,4	18 839,9	23 693,7
H. Hotele i restauracje	309 252,3	205 549,5	6 657,4	17 823,0	181 069,1
budynki i budowle	222 456,3	134 743,9	4 291,7	12 815,5	117 636,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	78 095,3	63 739,6	2 058,4	4 264,1	57 417,1
środki transportowe	6 545,9	5 212,6	234,2	329,8	4 648,6
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	9 234 337,6	8 677 613,5	69 055,5	262 772,3	8 345 785,7
budynki i budowle	3 994 733,3	3 774 172,7	18 972,8	122 496,3	3 632 703,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3 414 320,3	3 356 582,3	38 999,4	29 275,6	3 288 307,3
środki transportowe	1 471 675,3	1 195 253,7	9 883,9	108 098,0	1 077 271,8
J. Pośrednictwo finansowe	2 521 762,2	2 194 938,7	223 044,9	177 753,1	1 794 140,7
budynki i budowle	927 903,2	846 121,4	94 906,6	49 007,1	702 207,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 423 003,0	1 181 142,2	65 956,3	76 547,6	1 038 638,3
środki transportowe	153 872,0	151 550,1	53 370,9	52 190,2	45 989,0
K. Obsługa nieruchomości i firm	2 181 627,4	1 471 186,3	463 245,9	242 932,2	765 008,2
budynki i budowle	1 616 231,7	995 464,7	401 250,6	151 007,2	443 206,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	453 744,5	390 365,8	37 736,1	80 192,6	272 437,1
środki transportowe	80 321,8	65 124,0	14 336,3	8 290,4	42 497,3
L. Administracja publiczna i obrona narodowa	1 821 447,2	12 573,3	1 112,8	11 027,7	432,8
budynki i budowle	1 203 726,2	10 146,1	128,7	9 630,8	386,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	450 385,8	1 425,6	687,2	713,9	24,5
środki transportowe	114 329,1	990,1	293,6	677,2	19,3
M. Edukacja	2 747 437,1	17 236,2	10 477,1	727,7	6 031,4
budynki i budowle	2 238 224,6	5 621,3	1 376,2	104,0	4 141,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	442 751,7	4 640,0	2 518,8	246,7	1 874,5
środki transportowe	41 897,9	6 884,7	6 496,3	372,6	15,8
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	2 549 184,9	230 464,7	6 067,6	24 935,0	199 462,1
budynki i budowle	1 537 883,9	116 286,9	1 747,5	13 374,7	101 164,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	942 030,9	106 695,5	4 249,3	10 816,6	91 629,6
środki transportowe	47 786,4	3 623,6	70,8	735,5	2 817,3
O. Pozostała działalność usługowa	4 755 310,3	643 384,9	104 259,9	232 646,3	306 478,7
budynki i budowle	4 078 743,1	358 859,3	60 059,9	140 191,1	158 608,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	493 133,0	203 838,5	39 692,5	61 364,1	102 781,9
środki transportowe	118 508,5	75 722,9	3 465,6	28 820,0	43 437,3

Tabela 18. Nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym w 1998 r. wg sekcji gospodarki (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Gospodarka Narodowa ogółem	w tym przedsiębiorstwa			
		ogółem	o liczbie zatrudnionych		
			do 50 osób	51–250 osób	> 250 osób
Ogółem (suma sekcji od C do O)	63 297 635,5	58 171 963,7	18 328 678,0	17 485 554,9	22 357 730,8
budynki i budowle	27 801 044,4	22 787 173,5	8 331 674,9	7 732 035,7	6 723 462,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	26 273 759,5	26 192 134,3	5 703 812,9	6 521 322,3	13 966 999,1
środki transportowe	7 694 601,4	7 664 425,7	3 813 678,3	2 705 881,4	1 144 866,0
C. Górnictwo i kopalnictwo	267 174,8	267 174,8	46 640,4	187 835,9	32 698,5
budynki i budowle	69 905,0	69 905,0	6 577,0	56 389,7	6 938,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	177 283,1	177 283,1	31 785,9	121 260,5	24 236,7
środki transportowe	15 048,8	15 048,8	5 331,1	8 543,0	1 174,7
D. Działalność produkcyjna	23 231 289,8	23 231 289,8	2 949 070,5	5 865 445,4	14 416 773,9
budynki i budowle	6 659 406,1	6 659 406,1	1 119 230,7	1 835 903,9	3 704 271,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	14 699 763,4	14 699 763,4	1 382 479,0	3 570 279,9	9 747 004,5
środki transportowe	1 334 354,2	1 334 354,2	364 852,1	339 143,8	630 358,3
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	1 079 147,7	367 616,2	273 679,6	30 039,4	63 897,2
budynki i budowle	766 848,7	55 317,2	30 106,8	9 082,6	16 127,8
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	287 722,6	287 722,6	222 567,9	19 085,2	46 069,5
środki transportowe	6 507,6	6 507,6	3 677,7	1 462,9	1 367,0
F. Budownictwo	4 230 454,0	4 230 454,0	1 311 748,2	2 349 668,7	569 037,1
budynki i budowle	2 624 435,9	2 624 435,9	628 079,2	1 844 131,9	152 224,8
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 046 544,4	1 046 544,4	373 802,6	360 852,4	311 889,4
środki transportowe	459 495,6	459 495,6	250 411,4	106 779,1	102 305,1
G. Handel i naprawy	10 105 677,1	10 105 672,0	4 234 096,5	3 005 880,4	2 865 695,1
budynki i budowle	4 793 626,2	4 793 622,8	1 733 802,3	1 562 885,6	1 496 934,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3 253 448,6	3 253 447,4	1 288 415,2	905 264,6	1 059 767,6
środki transportowe	1 766 986,5	1 766 986,0	1 138 174,5	386 395,0	242 416,5
H. Hotele i restauracje	597 473,5	597 473,5	287 937,8	71 285,0	238 250,7
budynki i budowle	354 739,8	354 739,8	185 995,6	43 700,7	125 043,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	187 728,0	187 728,0	72 650,0	22 582,7	92 495,3
środki transportowe	37 771,9	37 771,9	24 235,9	4 031,1	9 504,9
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	3 965 866,0	3 965 866,0	809 225,7	1 292 514,3	1 864 126,0
budynki i budowle	755 064,9	755 064,9	159 200,6	468 407,8	127 456,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2 320 768,6	2 320 768,6	150 847,3	536 343,5	1 633 577,8
środki transportowe	701 764,5	701 764,5	490 403,7	166 595,3	44 765,5
J. Pośrednictwo finansowe	5 739 499,8	5 739 499,8	1 951 127,4	2 291 334,1	1 497 038,3
budynki i budowle	814 112,0	814 112,0	129 386,7	73 686,5	611 038,8
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2 326 550,8	2 326 550,8	885 251,5	646 079,3	795 220,0
środki transportowe	2 482 710,1	2 482 710,1	904 280,6	1 524 554,5	53 875,0
K. Obsługa nieruchomości i firm	12 568 494,1	8 653 292,5	5 731 940,6	2 199 921,1	721 430,8
budynki i budowle	10 222 888,1	6 307 818,4	4 106 541,7	1 758 490,2	442 786,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1 418 212,8	1 418 119,9	923 752,6	273 215,4	221 151,9
środki transportowe	688 801,5	688 762,5	510 734,9	127 894,0	50 133,6
L. Administracja publiczna i obrona narodowa	8 087,6	1 318,1	1 270,4	10,8	36,9
budynki i budowle	5 354,6	20,1	0,0	4,3	15,8
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2 160,8	1 112,2	1 101,7	3,8	6,7
środki transportowe	571,5	185,1	168,7	2,7	13,7
M. Edukacja	196 752,1	193 095,8	138 513,8	39 340,7	15 241,3
budynki i budowle	80 387,3	77 506,2	39 524,1	28 633,5	9 348,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	60 079,8	59 513,1	46 713,3	8 589,8	4 210,0
środki transportowe	53 415,7	53 207,2	51 106,4	1 783,6	317,2
N. Ochrona zdrowia i opieka socjalna	275 705,2	275 705,2	259 952,7	13 844,0	1 908,5
budynki i budowle	28 713,6	28 713,6	21 726,2	6 320,4	667,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	207 221,4	207 221,4	199 424,8	6 820,7	975,9
środki transportowe	39 194,4	39 194,4	38 474,6	478,8	241,0
O. Pozostała działalność usługowa	1 032 013,8	543 506,0	333 474,4	138 435,1	71 596,5
budynki i budowle	625 562,2	246 511,5	171 504,0	44 398,6	30 608,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	286 275,2	206 359,4	125 021,1	50 944,5	30 393,8
środki transportowe	107 979,1	78 437,8	31 826,7	38 217,6	8 393,5

Tabela 19. Nakłady inwestycyjne na 1 pracującego w sektorze rynkowym ogółem i przedsiębiorstwach różnej wielkości wg sekcji EKD w latach 1996–1998 (ceny bieżące – w tys. zł)

Wyszczególnienie	1996				1997				1998			
	ogółem	0–50 zatr.	51–250 zatr.	>250	ogółem	0–50 zatr.	51–250 zatr.	>250	ogółem	0–50 zatr.	51–250 zatr.	>250
Ogółem	5,6	2,7	5,3	8,9	7,5	3,7	8,1	11,8	9,7	4,6	12,0	15,2
budynki i budowle	2,0	1,1	2,3	3,0	2,9	1,6	3,3	4,3	3,9	2,2	5,4	5,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2,5	0,8	2,1	4,6	3,4	1,2	3,2	6,1	4,4	1,4	4,5	8,2
środki transportowe	0,6	0,7	0,7	0,6	0,9	0,8	1,4	0,7	1,0	0,9	1,8	0,8
C. Górnictwo i kopalnictwo	5,3	7,5	4,2	5,3	6,3	5,6	7,2	6,2	8,0	9,2	19,3	7,5
budynki i budowle	1,5	2,0	1,1	1,5	2,3	1,1	2,6	2,3	3,2	1,3	5,4	3,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3,4	4,6	2,5	3,4	3,7	2,8	4,2	3,7	4,5	6,1	12,6	4,1
środki transportowe	0,2	0,8	0,4	0,2	0,2	1,2	0,4	0,2	0,2	1,0	1,2	0,1
D. Działalność produkcyjna	5,5	1,9	4,7	8,1	7,5	3,2	6,9	10,6	9,6	3,1	9,0	14,7
budynki i budowle	1,4	0,6	1,3	2,0	2,1	1,1	2,1	2,7	2,9	1,2	2,8	4,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3,5	1,0	2,7	5,4	4,6	1,5	4,1	7,0	6,0	1,5	5,5	9,6
środki transportowe	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,6
E. Zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	24,3	11,7	4,7	29,2	27,6	11,5	5,6	34,0	31,1	25,6	7,4	37,7
budynki i budowle	9,6	7,7	2,7	11,2	11,3	6,1	3,3	13,6	13,4	7,7	4,4	16,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	9,5	3,8	1,7	11,5	11,6	5,2	1,8	14,4	13,8	16,4	2,6	16,4
środki transportowe	0,5	0,2	0,2	0,6	0,4	0,2	0,3	0,5	0,5	0,4	0,3	0,5
F. Budownictwo	2,5	1,5	5,5	1,6	3,5	2,4	6,5	2,8	5,0	2,8	11,5	3,6
budynki i budowle	1,3	0,6	4,0	0,3	1,9	1,1	4,7	0,8	3,1	1,4	8,8	1,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	0,7	0,5	0,8	0,9	1,0	0,7	1,2	1,5	1,3	0,8	1,9	1,9
środki transportowe	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
G. Handel i naprawy	2,6	1,7	4,5	7,1	3,9	2,3	7,4	12,7	5,1	2,6	11,7	16,2
budynki i budowle	1,0	0,6	1,6	3,4	1,6	0,8	3,1	6,6	2,4	1,1	6,1	8,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	0,9	0,6	1,8	2,8	1,3	0,7	2,5	4,9	1,6	0,8	3,5	5,9
środki transportowe	0,6	0,5	1,0	0,7	0,8	0,7	1,5	0,9	0,9	0,7	1,5	1,3
H. Hotele i restauracje	2,0	1,0	5,3	6,9	2,5	1,3	5,6	8,4	3,6	1,6	5,1	14,2
budynki i budowle	1,1	0,6	2,8	3,2	1,5	0,8	3,3	4,5	2,2	1,1	3,2	8,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	0,7	0,3	1,8	3,2	0,8	0,3	1,6	3,4	1,1	0,4	1,5	5,1
środki transportowe	0,1	0,1	0,4	0,3	0,1	0,1	0,3	0,3	0,2	0,1	0,2	0,5
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	8,7	4,3	5,5	10,4	12,1	5,1	11,0	15,0	14,8	3,7	22,0	18,8
budynki i budowle	3,4	0,7	1,1	4,5	4,9	0,9	4,0	6,5	5,3	0,7	8,4	6,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2,9	0,6	1,4	3,8	4,5	1,1	3,2	6,0	6,7	0,8	8,0	9,1
środki transportowe	2,0	2,9	2,7	1,6	2,2	2,9	3,5	1,7	2,2	2,1	3,9	2,1
J. Pośrednictwo finansowe	10,1	27,1	25,4	5,7	17,0	21,7	83,7	8,9	24,1	26,7	102,3	14,7
budynki i budowle	2,5	1,6	6,3	2,3	4,0	1,5	9,4	4,2	5,0	2,8	5,1	5,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	4,8	10,8	12,5	3,0	7,4	10,8	28,8	4,3	10,6	11,7	29,9	8,2
środki transportowe	2,7	14,4	6,4	0,3	5,2	9,0	42,9	0,3	8,0	11,7	65,3	0,4
K. Obsługa nieruchomości i firm	7,7	8,5	7,3	6,3	10,0	11,2	9,2	7,7	14,1	16,5	13,5	9,0
budynki i budowle	5,4	5,9	5,3	4,0	7,1	8,1	6,6	4,9	10,1	12,0	10,5	5,4
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1,4	1,3	1,3	1,8	1,8	1,7	1,8	2,3	2,5	2,6	2,0	3,0
środki transportowe	0,6	0,9	0,4	0,2	0,9	1,2	0,6	0,3	1,0	1,4	0,8	0,6
O. Pozostała działalność usługowa	2,5	2,0	2,2	5,0	3,0	2,0	2,7	6,6	3,7	2,3	4,4	7,2
budynki i budowle	1,1	1,0	0,9	1,8	1,4	1,0	1,2	2,8	1,9	1,2	2,2	3,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	0,9	0,7	0,7	1,9	1,1	0,7	0,9	2,6	1,3	0,9	1,3	2,5
środki transportowe	0,4	0,2	0,4	1,1	0,4	0,2	0,5	1,0	0,5	0,2	0,8	1,0

Tabela 20. Nakłady inwestycyjne na 1 pracującego w rynkowym sektorze publicznym ogółem i przedsiębiorstwach różnej wielkości wg sekcji EKD w latach 1996–1998 (ceny bieżące – w tys. zł)

Wyszczególnienie	1996				1997				1998			
	ogółem	0–50 zatr.	51–250 zatr.	>250	ogółem	0–50 zatr.	51–250 zatr.	>250	ogółem	0–50 zatr.	51–250 zatr.	>250
Ogółem	7,7	2,2	2,9	9,0	10,5	4,2	3,8	12,5	13,1	7,8	5,0	15,3
budynki i budowle	2,8	0,9	1,1	3,3	4,4	2,0	1,6	5,2	5,7	5,0	2,4	6,4
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3,6	0,7	1,3	4,3	4,6	1,6	1,5	5,6	5,9	2,0	1,8	7,1
środki transportowe	0,5	0,4	0,5	0,6	0,7	0,5	0,6	0,7	0,8	0,6	0,7	0,9
C. Górnictwo i kopalnictwo	5,3	19,6	2,7	5,3	6,2	4,9	3,5	6,3	7,6	8,3	5,8	7,6
budynki i budowle	1,5	0,3	0,7	1,6	2,3	0,7	0,6	2,3	3,2	1,9	0,9	3,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3,4	17,2	1,6	3,5	3,7	1,6	2,5	3,8	4,1	3,6	4,0	4,2
środki transportowe	0,2	1,9	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,2	0,2	0,3	0,9	0,1
D. Działalność produkcyjna	5,8	1,2	1,5	6,4	8,4	4,3	2,8	9,5	10,6	8,6	3,4	12,0
budynki i budowle	1,6	0,2	0,3	1,8	2,4	1,0	0,6	2,8	3,6	3,2	1,2	4,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3,7	0,8	0,9	4,1	5,3	3,1	1,9	5,9	6,3	4,8	2,0	7,1
środki transportowe	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3	0,5	0,1	0,3
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	25,1	10,7	5,2	29,6	28,8	13,2	6,2	34,4	31,5	10,8	7,9	8,1
budynki i budowle	9,9	7,8	3,1	11,4	11,8	7,2	3,8	13,7	14,0	7,4	4,9	16,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	9,8	2,7	1,8	11,6	12,1	5,9	1,9	14,5	13,4	3,1	2,6	16,5
środki transportowe	0,5	0,1	0,2	0,6	0,4	0,1	0,3	0,5	0,5	0,2	0,3	0,5
F. Budownictwo	1,8	6,0	1,1	1,7	2,4	7,8	1,4	2,4	3,5	13,3	2,4	2,6
budynki i budowle	0,4	1,7	0,1	0,4	1,0	4,6	0,2	1,1	1,7	8,8	0,8	1,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	0,9	1,9	0,7	0,9	1,0	2,7	0,8	1,0	1,5	3,6	1,3	1,2
środki transportowe	0,3	0,1	0,2	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2
G. Handel i naprawy	4,2	3,4	3,4	4,6	6,1	7,4	5,0	6,3	9,8	6,8	7,8	11,6
budynki i budowle	1,8	2,0	1,1	2,0	3,0	3,8	2,3	3,2	5,7	3,1	4,2	7,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1,7	1,1	1,5	1,9	2,1	1,7	1,6	2,4	2,9	1,9	2,4	3,4
środki transportowe	0,5	0,3	0,7	0,5	0,8	1,4	1,0	0,6	1,0	1,7	1,2	0,8
H. Hotele i restauracje	1,9	0,4	3,8	4,6	2,9	0,4	4,4	7,9	5,4	0,3	4,6	13,3
budynki i budowle	1,0	0,4	2,4	1,9	1,7	0,3	2,8	4,4	3,5	0,2	3,3	8,7
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	0,8	0,0	1,2	2,3	1,0	0,0	1,3	3,1	1,7	0,1	1,1	4,2
środki transportowe	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,3	0,1	0,0	0,1	0,3
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	10,0	11,8	4,8	10,3	13,1	12,4	6,1	13,5	15,7	12,3	7,4	16,3
budynki i budowle	4,4	1,9	0,9	4,6	6,4	3,8	2,1	6,8	6,8	3,4	3,5	7,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3,4	1,5	1,0	3,6	4,0	4,9	0,8	4,2	6,1	6,9	0,8	6,4
środki transportowe	1,7	7,6	2,9	1,6	1,8	3,4	3,2	1,7	2,2	1,8	3,1	2,1
J. Pośrednictwo finansowe	6,5	68,6	26,6	5,0	8,5	114,4	24,2	6,8	13,5	179,3	21,7	11,7
budynki i budowle	2,3	6,6	11,0	1,8	3,5	13,6	14,0	2,8	5,2	76,3	6,0	4,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3,7	37,0	14,3	2,9	4,3	66,0	7,4	3,6	7,3	53,0	9,4	6,8
środki transportowe	0,5	24,1	0,9	0,3	0,6	32,4	2,5	0,3	0,9	42,9	6,4	0,3
K. Obsługa nieruchomości i firm	3,8	1,3	2,0	7,4	5,3	4,5	2,7	9,2	8,8	14,5	3,5	11,7
budynki i budowle	2,1	0,7	0,7	4,5	3,0	2,8	0,9	5,8	6,0	12,5	2,2	6,8
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1,4	0,4	1,1	2,3	1,9	0,9	1,4	3,1	2,3	1,2	1,2	4,2
środki transportowe	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,1	0,6
O. Pozostała działalność usługowa	2,2	0,4	1,9	9,4	3,3	1,1	2,6	11,9	4,3	1,7	3,9	10,6
budynki i budowle	1,0	0,3	1,0	3,3	1,8	0,8	1,4	5,6	2,4	1,0	2,3	5,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	0,7	0,1	0,6	3,4	1,0	0,1	0,8	4,0	1,4	0,6	1,0	3,6
środki transportowe	0,4	0,0	0,2	2,2	0,5	0,0	0,3	2,0	0,5	0,1	0,5	1,5

Tabela 21. Nakłady inwestycyjne na 1 pracującego w rynkowym sektorze prywatnym ogółem i przedsiębiorstwach różnej wielkości wg sekcji EKD w latach 1996–1998 (ceny bieżące – w tys. zł)

Wyszczególnienie	1996				1997				1998			
	ogółem	0–50 zatr.	51–250 zatr.	>250	ogółem	0–50 zatr.	51–250 zatr.	>250	ogółem	0–50 zatr.	51–250 zatr.	>250
Ogółem	4,4	2,7	6,2	8,7	6,4	3,7	9,6	10,9	8,6	4,4	14,1	15,1
budynki i budowle	1,6	1,1	2,8	2,2	2,4	1,6	3,9	3,2	3,4	2,1	6,2	4,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1,9	0,9	2,4	5,5	2,9	1,2	3,8	6,8	3,8	1,4	5,2	9,5
środki transportowe	0,7	0,7	0,8	0,5	0,9	0,9	1,7	0,6	1,1	0,9	2,2	0,8
C. Górnictwo i kopalnictwo	5,1	6,1	6,5	2,6	6,5	5,7	11,5	4,3	13,3	9,2	31,1	3,7
budynki i budowle	1,6	2,2	1,8	0,6	2,2	1,2	4,9	1,3	3,5	1,3	9,3	0,8
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3,0	3,1	4,0	1,7	3,6	2,9	6,1	2,7	8,8	6,3	20,1	2,7
środki transportowe	0,5	0,6	0,6	0,1	0,5	1,3	0,4	0,2	0,8	1,1	1,4	0,1
D. Działalność produkcyjna	5,3	1,9	5,5	10,8	7,2	3,1	7,6	11,2	9,4	3,0	9,8	16,0
budynki i budowle	1,3	0,6	1,5	2,2	2,0	1,1	2,3	2,7	2,7	1,2	3,1	4,1
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	3,4	1,0	3,2	7,6	4,5	1,5	4,5	7,5	6,0	1,4	6,0	10,8
środki transportowe	0,4	0,3	0,5	0,6	0,5	0,4	0,6	0,5	0,5	0,4	0,6	0,7
E. Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	4,7	15,2	1,2	2,7	3,9	5,6	2,2	6,3	24,7	77,7	4,1	15,5
budynki i budowle	1,9	7,2	0,3	0,8	1,4	2,5	0,7	2,0	3,7	8,6	1,3	3,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	2,5	7,6	0,8	1,5	2,1	2,6	1,2	3,8	19,3	63,2	2,6	11,2
środki transportowe	0,2	0,3	0,1	0,4	0,4	0,5	0,3	0,5	0,4	1,0	0,2	0,3
F. Budownictwo	2,6	1,5	6,9	1,6	3,6	2,3	7,8	2,9	5,1	2,6	13,4	3,7
budynki i budowle	1,5	0,6	5,3	0,3	1,9	1,0	5,8	0,7	3,2	1,3	10,6	1,0
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	0,7	0,5	0,8	1,0	1,0	0,7	1,3	1,6	1,3	0,8	2,1	2,0
środki transportowe	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	0,7
G. Handel i naprawy	2,5	1,7	4,6	8,5	3,8	2,3	7,6	14,8	5,0	2,6	11,9	17,1
budynki i budowle	0,9	0,6	1,6	4,1	1,6	0,8	3,1	7,7	2,4	1,1	6,2	8,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	0,9	0,6	1,8	3,3	1,3	0,7	2,5	5,7	1,6	0,8	3,6	6,3
środki transportowe	0,6	0,5	1,1	0,8	0,8	0,7	1,6	1,0	0,9	0,7	1,5	1,4
H. Hotele i restauracje	2,0	1,1	6,0	10,2	2,4	1,4	6,0	8,8	3,2	1,8	5,2	15,0
budynki i budowle	1,1	0,7	3,0	5,0	1,4	0,9	3,5	4,6	1,9	1,2	3,2	7,9
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	0,7	0,4	2,0	4,6	0,7	0,3	1,7	3,8	1,0	0,5	1,7	5,8
środki transportowe	0,1	0,1	0,5	0,4	0,1	0,1	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,6
I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność	5,3	4,0	6,4	14,4	10,2	4,9	16,3	47,5	13,2	3,5	36,7	62,1
budynki i budowle	0,8	0,7	1,5	0,5	1,6	0,9	6,1	1,8	2,5	0,7	13,3	4,2
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1,5	0,5	2,0	9,6	5,4	1,0	5,8	43,5	7,7	0,6	15,2	54,4
środki transportowe	2,6	2,7	2,5	1,5	2,9	2,9	3,8	1,8	2,3	2,1	4,7	1,5
J. Pośrednictwo finansowe	16,3	25,8	24,6	7,7	26,7	19,9	121,5	14,2	34,4	24,3	143,5	21,2
budynki i budowle	2,9	1,5	3,1	3,9	4,5	1,3	6,5	7,6	4,9	1,6	4,6	8,6
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	6,7	10,1	11,3	3,4	11,1	9,7	42,4	5,9	13,9	11,0	40,5	11,2
środki transportowe	6,5	14,1	10,0	0,4	10,5	8,5	68,7	0,6	14,9	11,3	95,5	0,8
K. Obsługa nieruchomości i firm	9,7	9,9	11,9	4,6	11,6	11,9	14,2	6,4	15,6	16,7	19,7	7,3
budynki i budowle	7,1	7,0	9,4	3,2	8,5	8,7	10,9	4,2	11,4	12,0	15,7	4,5
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1,5	1,5	1,5	1,0	1,8	1,7	2,0	1,7	2,6	2,7	2,4	2,2
środki transportowe	0,9	1,1	0,7	0,2	1,1	1,3	0,8	0,3	1,2	1,5	1,1	0,5
O. Pozostała działalność usługowa	2,7	3,0	2,7	1,3	2,7	2,6	3,0	2,9	3,1	2,7	5,7	3,0
budynki i budowle	1,2	1,5	0,6	0,5	1,1	1,2	0,8	0,9	1,4	1,4	1,8	1,3
maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia	1,0	1,1	1,1	0,6	1,1	1,0	1,1	1,6	1,2	1,0	2,1	1,3
środki transportowe	0,4	0,3	0,9	0,1	0,4	0,3	0,9	0,3	0,5	0,3	1,6	0,3

Tabela 22. Liczba przedsiębiorstw aktywnych wg województw w 1998 r.

Województwa	Liczba przedsiębiorstw aktywnych			
	ogółem	0–50 zatr.	51–250 zatr.	powyżej 250 zatr.
Polska	1 740 048,0	1 723 223,0	13 360,0	3 465,0
warszawskie	184 908,0	183 214,0	1 262,0	432,0
bialskopodlaskie	9 310,0	9 232,0	66,0	12,0
białostockie	27 032,0	26 768,0	208,0	56,0
bielskie	48 202,0	47 786,0	310,0	106,0
bydgoskie	54 265,0	53 695,0	467,0	103,0
chełmskie	7 655,0	7 595,0	41,0	19,0
ciechanowskie	15 155,0	15 023,0	112,0	20,0
częstochowskie	41 100,0	40 791,0	257,0	52,0
elbląskie	18 522,0	18 347,0	148,0	27,0
gdańskie	78 322,0	77 621,0	585,0	116,0
gorzowskie	23 597,0	23 353,0	206,0	38,0
jeleniogórskie	21 477,0	21 247,0	173,0	57,0
kaliskie	31 037,0	30 707,0	273,0	57,0
katowickie	166 196,0	164 359,0	1 409,0	428,0
kieleckie	44 825,0	44 401,0	339,0	85,0
konińskie	15 631,0	15 480,0	115,0	36,0
koszalińskie	25 790,0	25 535,0	226,0	29,0
krakowskie	72 403,0	71 745,0	513,0	145,0
krośnieńskie	17 850,0	17 680,0	132,0	38,0
legnickie	21 347,0	21 122,0	168,0	57,0
leszczyńskie	18 826,0	18 660,0	138,0	28,0
lubelskie	38 791,0	38 382,0	326,0	83,0
łomżyńskie	10 241,0	10 175,0	51,0	15,0
łódzkie	66 768,0	66 179,0	463,0	126,0
nowosądeckie	31 822,0	31 608,0	176,0	38,0
olsztyńskie	28 492,0	28 149,0	292,0	51,0
opolskie	37 901,0	37 478,0	335,0	88,0
ostrołęckie	15 905,0	15 804,0	90,0	11,0
piłskie	19 424,0	19 208,0	182,0	34,0
piotrkowskie	25 944,0	25 725,0	170,0	49,0
płockie	18 728,0	18 529,0	159,0	40,0
poznańskie	74 012,0	73 203,0	655,0	154,0
przemyskie	12 679,0	12 574,0	81,0	24,0
radomskie	28 265,0	28 034,0	176,0	55,0
rzeszowskie	25 183,0	24 834,0	260,0	89,0
siedleckie	23 650,0	23 467,0	146,0	37,0
sieradzkie	17 160,0	17 017,0	121,0	22,0
skierniewickie	18 787,0	18 655,0	104,0	28,0
śląskie	18 370,0	18 176,0	163,0	31,0
suwalskie	14 061,0	13 908,0	135,0	18,0
szczecińskie	56 581,0	56 164,0	353,0	64,0
tarnobrzeskie	17 648,0	17 485,0	123,0	40,0
tarnowskie	22 213,0	21 958,0	202,0	53,0
toruńskie	26 635,0	26 322,0	253,0	60,0
wałbrzyskie	27 985,0	27 686,0	224,0	75,0
włocławskie	16 243,0	16 089,0	121,0	33,0
wrocławskie	56 460,0	55 833,0	510,0	117,0
zamojskie	13 456,0	13 332,0	99,0	25,0
zielonogórskie	33 194,0	32 888,0	242,0	64,0

Tabela 23. Przedsiębiorstwa zarejestrowane w systemie REGON wg sekcji gospodarki narodowej oraz kategorii gmin – stan na 31 XII 1998 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Sekcje EKD										
		C	D	E	F	G	H	I	K	M	N	O
Polska	2 712 420,0	1 531,0	355 864,0	2 614,0	305 146,0	1 062 377,0	83 075,0	234 076,0	339 839,0	54 523,0	113 794,0	159 581,0
gminy miejskie	1 796 147,0	533,0	206 356,0	1 183,0	185 739,0	704 249,0	48 994,0	156 280,0	269 432,0	32 837,0	80 871,0	109 673,0
gminy miejsko-wiejskie	489 763,0	389,0	74 532,0	764,0	60 338,0	197 012,0	16 217,0	37 777,0	44 918,0	10 259,0	20 149,0	27 408,0
gminy wiejskie	426 510,0	609,0	74 976,0	667,0	59 069,0	161 116,0	17 864,0	40 019,0	25 489,0	11 427,0	12 774,0	22 500,0
<i>P O L S K A = 100,0</i>												
Polska	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
gminy miejskie	66,2	34,8	58,0	45,3	60,9	66,3	59,0	66,8	79,3	60,2	71,1	68,7
gminy miejsko-wiejskie	18,1	25,4	20,9	29,2	19,8	18,5	19,5	16,1	13,2	18,8	17,7	17,2
gminy wiejskie	15,7	39,8	21,1	25,5	19,4	15,2	21,5	17,1	7,5	21,0	11,2	14,1
<i>O G Ó Ł E M = 100,0</i>												
Polska	100,0	0,1	13,1	0,1	11,2	39,2	3,1	8,6	12,5	2,0	4,2	5,9
gminy miejskie	100,0	0,0	11,5	0,1	10,3	39,2	2,7	8,7	15,0	1,8	4,5	6,1
gminy miejsko-wiejskie	100,0	0,1	15,2	0,2	12,3	40,2	3,3	7,7	9,2	2,1	4,1	5,6
gminy wiejskie	100,0	0,1	17,6	0,2	13,8	37,8	4,2	9,4	6,0	2,7	3,0	5,3

Tabela 24. Zmiany w liczebności aktywnych MSP wg województw w latach 1996–1998

Województwa	Zmiany w liczebności przedsiębiorstw aktywnych		
	1996	1997	1998
Polska	208 207,0	242 574,0	143 499,0
warszawskie	22 310,0	29 211,0	33 021,0
bialskopodlaskie	1 186,0	1 294,0	672,0
białostockie	4 816,0	2 162,0	60,0
bielskie	7 846,0	6 292,0	3 394,0
bydgoskie	1 654,0	9 268,0	6 140,0
chełmskie	2 120,0	187,0	-311,0
ciechanowskie	1 578,0	2 929,0	778,0
częstochowskie	821,0	5 747,0	3 920,0
elbląskie	2 659,0	2 125,0	1 368,0
gdańskie	8 610,0	15 314,0	9 281,0
gorzowskie	3 689,0	4 740,0	-139,0
jeleniogórskie	5 047,0	2 154,0	-272,0
kaliskie	3 874,0	852,0	2 728,0
katowickie	16 063,0	8 904,0	16 233,0
kieleckie	3 205,0	2 400,0	8 006,0
konińskie	1 413,0	1 159,0	-42,0
koszalińskie	3 292,0	6 741,0	-1 274,0
krakowskie	9 299,0	17 980,0	5 622,0
krośnieńskie	4 047,0	743,0	701,0
legnickie	3 141,0	4 431,0	-112,0
leszczyńskie	2 753,0	1 275,0	479,0
lubelskie	1 056,0	11 204,0	337,0
łomżyńskie	2 519,0	629,0	1 151,0
łódzkie	-1 908,0	9 957,0	10 732,0
nowosądeckie	4 386,0	5 460,0	-337,0
olsztyńskie	4 671,0	3 837,0	1 503,0
opolskie	3 109,0	1 453,0	5 101,0
ostrołęckie	2 425,0	2 275,0	2 400,0
piłskie	3 206,0	2 904,0	-425,0
piotrkowskie	8 015,0	635,0	2 178,0
płockie	4 194,0	2 649,0	1 688,0
poznańskie	11 801,0	23 894,0	-1 611,0
przemyskie	1 070,0	1 372,0	931,0
radomskie	1 859,0	4 191,0	208,0
rzeszowskie	4 525,0	698,0	2 703,0
siedleckie	1 454,0	4 182,0	1 596,0
sieradzkie	2 888,0	3 670,0	1 353,0
skierniewickie	4 125,0	2 054,0	1 529,0
śląskie	3 484,0	1 460,0	746,0
suwalskie	2 460,0	2 236,0	566,0
szczecińskie	4 420,0	11 630,0	1 880,0
tarnobrzeskie	2 090,0	994,0	4 349,0
tarnowskie	3 167,0	2 074,0	775,0
toruńskie	5 609,0	3 019,0	1 942,0
wałbrzyskie	8 392,0	4 542,0	-930,0
włocławskie	2 939,0	-813,0	2 862,0
wrocławskie	2 419,0	3 496,0	5 851,0
zamojskie	1 716,0	1 745,0	549,0
zielonogórskie	2 693,0	5 219,0	3 619,0

Tabela 25. Pracujący* w 1998 r. wg województw (stan na 31 XII 1998)

Województwa	Gospodarka Narodowa ogółem	w tym przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych		
		do 50 osób	51–250 osób	ponad 250 osób
Polska	10 935 975,0	4 552 145,0	2 261 332,0	4 122 498,0
warszawskie	1 471 345,0	561 443,0	212 980,0	696 922,0
białkopodlaskie	52 718,0	23 110,0	14 168,0	15 440,0
białostockie	164 131,0	67 194,0	38 470,0	58 467,0
bielskie	262 333,0	116 536,0	52 611,0	93 186,0
bydgoskie	315 916,0	136 245,0	77 753,0	101 918,0
chełmskie	44 570,0	18 999,0	10 677,0	14 894,0
ciechanowskie	77 262,0	34 827,0	20 681,0	21 754,0
częstochowskie	203 110,0	102 017,0	42 043,0	59 050,0
elbląskie	121 817,0	65 051,0	25 972,0	30 794,0
gdańskie	441 877,0	212 788,0	96 322,0	132 767,0
gorzowskie	128 449,0	63 152,0	30 402,0	34 895,0
jeleniogórskie	133 278,0	59 781,0	29 651,0	43 846,0
kaliskie	180 677,0	80 171,0	42 424,0	58 082,0
katowickie	1 303 244,0	439 155,0	219 462,0	644 627,0
kieleckie	273 015,0	108 430,0	58 693,0	105 892,0
konińskie	99 259,0	38 318,0	20 654,0	40 287,0
koszalińskie	136 282,0	73 135,0	34 699,0	28 448,0
krakowskie	435 316,0	168 697,0	79 198,0	187 421,0
krośnieńskie	111 657,0	43 063,0	25 238,0	43 356,0
legnickie	147 561,0	54 037,0	32 884,0	60 640,0
leszczyńskie	89 158,0	45 156,0	21 786,0	22 216,0
lubelskie	264 532,0	91 368,0	59 467,0	113 697,0
łomżyńskie	50 572,0	23 832,0	12 686,0	14 054,0
łódzkie	373 945,0	178 056,0	73 443,0	122 446,0
nowosądeckie	149 694,0	75 808,0	33 881,0	40 005,0
olsztyńskie	196 518,0	85 261,0	50 730,0	60 527,0
opolskie	236 545,0	91 712,0	54 771,0	90 062,0
ostrołęckie	73 507,0	33 808,0	18 245,0	21 454,0
pilskie	114 780,0	52 348,0	30 640,0	31 792,0
piotrkowskie	154 623,0	59 192,0	29 977,0	65 454,0
płockie	115 564,0	46 033,0	26 823,0	42 708,0
poznańskie	502 508,0	220 477,0	104 408,0	177 623,0
przemyskie	72 101,0	29 015,0	18 595,0	24 491,0
radomskie	150 777,0	69 032,0	33 643,0	48 102,0
rzeszowskie	186 491,0	68 363,0	41 678,0	76 450,0
siedleckie	114 364,0	53 903,0	27 480,0	32 981,0
sieradzkie	89 211,0	44 654,0	20 826,0	23 731,0
skierniewickie	93 319,0	50 299,0	19 063,0	23 957,0
śląskie	97 148,0	48 801,0	26 164,0	22 183,0
suwalskie	86 169,0	40 208,0	26 878,0	19 083,0
szczecińskie	304 617,0	142 420,0	58 824,0	103 373,0
tarnobrzeskie	121 655,0	45 026,0	26 964,0	49 665,0
tarnowskie	147 679,0	55 381,0	33 886,0	58 412,0
toruńskie	174 328,0	73 088,0	44 369,0	56 871,0
wałbrzyskie	176 510,0	78 667,0	37 097,0	60 746,0
włocławskie	89 464,0	41 893,0	21 745,0	25 826,0
wrocławskie	355 836,0	132 379,0	79 742,0	143 715,0
zamojskie	76 237,0	30 978,0	22 533,0	22 726,0
zielonogórskie	174 306,0	78 838,0	40 006,0	55 462,0

* z wyłączeniem pracujących w administracji publicznej (sekcja L).

Tabela 26. Udziały pracujących w MSP w ogólnej liczbie pracujących wg województw w latach 1996–1998

Województwa	Udział pracujących w MSP w ogólnej liczbie pracujących (w %)		
	1996	1997	1998
Polska	58,8	60,8	62,3
warszawskie	50,9	51,8	52,6
białkopodlaskie	65,7	68,7	70,7
białostockie	62,4	62,7	64,4
bielskie	59,9	61,4	64,5
bydgoskie	64,2	65,5	67,7
chełmskie	68,5	66,9	66,6
ciechanowskie	72,8	69,8	71,8
częstochowskie	66,9	71,3	70,9
elbląskie	69,2	69,9	74,7
gdańskie	64,9	68,7	70,0
gorzowskie	70,0	70,4	72,8
jeleniogórskie	63,3	66,0	67,1
kaliskie	64,6	66,1	67,9
katowickie	45,0	46,5	50,5
kieleckie	57,5	58,4	61,2
konińskie	58,2	58,3	59,4
koszalińskie	74,4	76,8	79,1
krakowskie	55,6	58,1	56,9
krośnieńskie	59,3	59,4	61,2
legnickie	53,4	55,5	58,9
leszczyńskie	74,0	73,3	75,1
lubelskie	53,1	57,6	57,0
łomżyńskie	71,0	71,3	72,2
łódzkie	63,1	65,1	67,3
nowosądeckie	68,2	70,6	73,3
olsztyńskie	66,1	68,8	69,2
opolskie	57,5	62,3	61,9
ostrołęckie	66,3	65,3	70,8
pilskie	70,8	73,9	72,3
piotrkowskie	53,9	57,3	57,7
płockie	60,3	61,6	63,0
poznańskie	63,6	64,9	64,7
przemyskie	62,5	65,3	66,0
radomskie	64,0	67,1	68,1
rzeszowskie	56,5	58,8	59,0
siedleckie	67,8	69,4	71,2
sieradzkie	72,3	72,6	73,4
skierniewickie	68,6	71,4	74,3
śląskie	74,1	75,5	77,2
suwalskie	79,4	77,6	77,9
szczecińskie	60,9	64,4	66,1
tarnobrzeskie	50,5	54,1	59,2
tarnowskie	58,5	60,5	60,4
toruńskie	63,3	64,8	67,4
wałbrzyskie	59,7	61,7	65,6
włocławskie	66,8	70,5	71,1
wrocławskie	57,8	59,2	59,6
zamojskie	66,6	70,1	70,2
zielonogórskie	67,6	69,7	68,2

Tabela 27. Tempo zmian liczby pracujących wg województw w 1998 r. (rok poprzedni = 100,0)

Województwa	Ogółem	w tym przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych		
		do 50 osób	51-250 osób	ponad 250 osób
Polska	99,5	102,2	101,6	95,6
warszawskie	101,2	104,7	98,3	99,3
białkopodlaskie	96,3	99,0	99,5	90,0
białostockie	101,3	108,6	97,1	96,7
bielskie	100,8	106,8	104,1	92,7
bydgoskie	102,1	105,3	106,1	95,5
chełmskie	94,0	92,8	95,0	95,0
ciechanowskie	92,5	92,9	99,5	86,2
częstochowskie	94,9	91,8	101,4	96,3
elbląskie	112,3	129,5	101,4	94,4
gdańskie	100,4	101,7	103,6	96,4
gorzowskie	96,1	100,1	98,0	88,2
jeleniogórskie	95,1	95,7	98,6	92,1
kaliskie	102,0	105,4	103,3	96,7
katowickie	97,7	106,4	105,8	90,4
kieleckie	103,7	114,4	99,8	96,6
konińskie	98,3	96,6	107,5	95,8
koszalińskie	100,7	106,4	98,7	90,6
krakowskie	98,1	94,0	101,1	100,7
krośnieńskie	106,3	114,1	102,3	101,7
legnickie	96,9	101,1	106,1	89,4
leszczyńskie	101,9	104,7	103,5	95,1
lubelskie	94,6	90,1	99,6	95,8
łomżyńskie	99,4	101,1	99,6	96,4
łódzkie	99,3	105,2	96,7	93,3
nowosądeckie	103,2	110,2	100,8	93,7
olsztyńskie	100,8	103,7	97,9	99,5
opolskie	92,6	87,0	101,9	93,5
ostrołęckie	107,7	127,8	101,0	90,5
piłskie	95,3	89,1	101,5	101,2
piotrkowskie	96,2	94,3	101,9	95,4
płockie	95,2	96,2	99,6	91,7
poznańskie	103,0	101,9	104,1	103,7
przemyskie	95,3	94,4	99,7	93,3
radomskie	96,1	97,3	97,8	93,3
rzeszowskie	99,3	95,5	107,3	98,9
siedleckie	97,4	99,3	101,1	91,9
sieradzkie	102,9	105,3	101,4	100,1
skierniewickie	104,7	113,9	98,0	93,9
śląskie	97,4	98,1	102,2	90,8
suwalskie	100,6	100,3	101,8	99,4
szczecińskie	101,9	104,6	104,3	97,2
tarnobrzeskie	102,5	116,1	105,8	91,2
tarnowskie	97,6	93,5	105,0	97,7
toruńskie	106,1	117,4	100,4	98,3
wałbrzyskie	99,1	106,7	102,5	89,2
włocławskie	98,2	97,6	102,1	96,0
wrocławskie	98,4	96,9	102,9	97,4
zamojskie	93,6	92,2	95,9	93,5
zielonogórskie	96,4	92,5	98,0	101,2

Tabela 28. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w 1998 r. wg województw (ceny bieżące – w mln zł)

Województwa	Ogółem	w tym przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych		
		do 50 osób	51–250 osób	ponad 250 osób
Polska	1 157 454,30	463 729,23	235 884,26	457 840,81
warszawskie	270 107,85	76 187,64	52 795,40	141 124,80
bialskopodlaskie	3 139,80	1 982,14	718,04	439,62
białostockie	14 790,44	6 012,41	3 199,10	5 578,92
bielskie	30 502,09	11 333,46	4 324,33	14 844,31
bydgoskie	27 282,21	12 706,41	5 416,94	9 158,86
chełmskie	3 057,34	1 788,82	327,81	940,71
ciechanowskie	7 796,55	3 441,04	1 624,18	2 731,34
częstochowskie	16 556,68	8 711,11	3 567,00	4 278,58
elbląskie	11 964,79	4 664,05	1 823,44	5 477,29
gdańskie	45 616,54	21 989,65	9 751,35	13 875,53
gorzowskie	10 120,49	5 363,81	2 087,88	2 668,79
jeleniogórskie	9 684,01	4 369,42	1 567,70	3 746,89
kaliskie	16 643,48	7 934,13	3 854,37	4 854,98
katowickie	129 878,79	47 422,85	22 135,05	60 320,89
kieleckie	21 577,21	8 811,49	5 193,23	7 572,48
konińskie	8 670,68	3 287,98	1 645,20	3 737,50
koszalińskie	10 789,47	5 096,93	3 286,08	2 406,47
krakowskie	48 861,81	21 264,54	9 460,44	18 136,83
krośnieńskie	7 324,69	3 010,96	1 303,37	3 010,36
legnickie	14 411,98	4 974,61	3 029,69	6 407,67
leszczyńskie	7 422,36	3 914,45	1 723,48	1 784,42
lubelskie	21 761,38	9 559,05	4 869,15	7 333,17
łomżyńskie	4 614,46	2 563,55	633,68	1 417,23
łódzkie	31 642,45	16 494,43	6 519,41	8 628,62
nowosądeckie	10 816,56	5 753,95	1 868,73	3 193,88
olsztyńskie	15 597,59	7 225,60	4 170,61	4 201,38
opolskie	21 397,07	9 998,55	4 569,49	6 829,03
ostrołęckie	5 664,26	3 004,45	1 323,47	1 336,34
pilskie	9 285,35	4 614,46	2 012,33	2 658,57
piotrkowskie	12 028,00	4 808,92	2 265,36	4 953,72
płockie	21 843,00	4 518,19	2 879,86	14 444,95
poznańskie	67 522,54	26 876,23	16 457,21	24 189,10
przemyskie	4 310,90	2 422,50	608,88	1 279,52
radomskie	12 186,94	5 722,54	1 908,99	4 555,42
rzyszowskie	18 258,70	7 091,55	4 433,65	6 733,50
siedleckie	8 664,60	4 986,94	1 596,91	2 080,75
sieradzkie	6 629,21	3 614,42	1 761,53	1 253,25
skierniewickie	7 578,12	3 823,73	1 785,40	1 968,99
śląskie	6 938,60	3 743,64	1 940,34	1 254,62
suwalskie	6 849,74	3 470,88	1 462,31	1 916,56
szczecińskie	30 359,69	14 348,05	6 021,78	9 989,86
tarnobrzeskie	8 965,53	3 625,77	1 424,31	3 915,44
tarnowskie	13 023,95	5 193,90	2 292,86	5 537,19
toruńskie	15 825,84	6 599,10	4 552,15	4 674,60
wałbrzyskie	15 832,85	9 831,24	2 949,57	3 052,04
włocławskie	6 928,63	3 201,02	1 612,65	2 114,96
wrocławskie	36 902,26	16 747,42	10 046,40	10 108,44
zamojskie	5 412,35	2 643,10	1 698,94	1 070,30
zielonogórskie	14 414,48	6 978,13	3 384,19	4 052,16

Tabela 29. Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej w 1998 r. wg województw (w tys. zł)

Województwa	Gospodarka Narodowa ogółem	w tym przedsiębiorstwa			
		ogółem	o liczbie zatrudnionych		
			do 50 osób	51–250 osób	> 250 osób
Polska	110 504 261,5	88 080 567,7	19 592 859,5	19 339 784,4	49 147 923,8
warszawskie	23 221 764,3	20 393 533,4	5 150 925,0	5 040 268,9	10 202 339,5
białkopodlaskie	385 745,2	245 447,0	69 984,5	36 020,8	139 441,7
białostockie	1 258 011,6	882 464,4	211 814,0	197 841,4	472 809,0
bielskie	2 302 976,6	1 574 667,0	289 996,7	242 128,1	1 042 542,2
bydgoskie	2 478 628,4	1 986 748,7	331 383,2	524 523,5	1 130 842,0
chełmskie	483 264,8	356 281,8	63 668,6	20 848,9	271 764,3
ciechanowskie	567 588,0	351 270,6	82 730,1	117 632,1	150 908,4
częstochofskie	1 252 250,4	907 846,1	305 579,1	181 966,5	420 300,5
elbąskie	888 385,9	714 420,7	166 407,9	94 695,5	453 317,3
gdańskie	4 561 557,9	3 595 599,0	900 235,7	693 621,4	2 001 741,9
gorzowskie	1 257 939,6	970 392,5	187 367,7	197 898,3	585 126,5
jeleniogórskie	1 817 042,2	1 460 593,9	143 400,0	123 658,9	1 193 535,0
kaliskie	1 390 385,4	1 106 511,6	307 222,1	176 863,0	622 426,5
katowickie	12 224 734,2	10 588 246,4	1 840 194,2	1 955 782,8	6 792 269,4
kieleckie	2 189 839,0	1 594 607,5	225 729,1	569 470,6	799 407,8
konińskie	1 097 249,1	822 327,0	122 739,1	132 469,9	567 118,0
koszalińskie	910 653,7	705 456,7	195 039,4	170 397,1	340 020,2
krakowskie	4 403 202,5	3 591 214,2	887 379,9	705 413,7	1 998 420,6
krośnieńskie	719 111,3	486 778,3	72 135,2	75 498,3	339 144,8
legnickie	1 325 132,6	1 007 654,9	197 419,6	81 167,9	729 067,4
leszczyńskie	609 882,6	466 852,3	101 660,2	107 970,2	257 221,9
lubelskie	1 990 486,7	1 613 697,5	543 952,8	286 954,1	782 790,6
łomżyńskie	528 312,9	358 130,5	88 854,1	33 835,6	238 960,8
łódzkie	2 528 575,5	1 973 948,3	464 945,0	556 066,6	952 936,7
nowosądeckie	1 138 451,7	661 839,6	224 072,7	102 510,2	335 356,7
olsztyńskie	1 406 063,7	1 076 888,2	282 491,1	199 366,5	595 030,6
opolskie	2 623 054,1	2 092 477,3	265 758,3	435 467,0	1 391 252,0
ostrolęckie	756 519,7	466 623,6	117 123,4	144 561,7	204 938,5
pilskie	850 815,7	662 899,3	173 932,7	117 052,1	371 914,5
piotrkowskie	1 374 189,2	1 011 837,9	174 434,1	151 237,7	686 166,1
płockie	2 198 759,6	1 895 447,0	168 701,9	170 795,5	1 555 949,6
poznańskie	5 832 048,9	4 917 150,3	1 076 161,8	1 623 114,6	2 217 873,9
przemyskie	656 836,3	389 206,3	59 727,3	27 904,8	301 574,2
radomskie	1 494 276,7	1 097 166,0	251 307,2	248 167,0	597 691,8
rzyszowskie	2 525 456,9	2 100 896,6	402 017,1	615 438,3	1 083 441,2
siedleckie	871 018,0	572 567,9	104 936,7	153 689,6	313 941,6
sieradzkie	517 793,7	322 430,4	95 657,8	69 650,0	157 122,6
skierniewickie	904 798,2	714 916,4	129 977,9	118 341,8	466 596,7
ślupskie	766 499,2	601 612,5	272 880,0	99 783,6	228 948,9
suwalskie	730 858,7	503 612,0	208 870,5	114 701,6	180 039,9
szczecińskie	2 965 514,4	2 243 391,6	619 748,1	461 952,4	1 161 691,1
tarnobrzeskie	1 173 154,1	840 753,2	92 542,4	207 984,9	540 225,9
tarnowskie	1 375 923,1	985 431,5	142 970,3	192 950,6	649 510,6
toruńskie	1 221 854,9	866 896,6	214 858,5	140 539,9	512 498,2
wałbrzyskie	1 320 800,5	878 610,2	213 113,7	237 709,6	427 986,9
włocławskie	635 383,7	466 053,5	98 537,1	60 932,4	306 584,0
wrocławskie	4 494 273,6	3 327 108,9	889 008,6	914 924,6	1 523 175,7
zamojskie	534 107,1	291 223,3	67 077,1	92 328,4	131 817,8
zielonogórskie	1 743 089,4	1 334 017,3	296 190,0	315 685,5	722 141,8

Aneks 2. Finansowanie małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących pełną księgowość

Tabela 1. Wybrane elementy struktury zobowiązań w poszczególnych grupach wielkościowych przedsiębiorstw (według zatrudnienia) w latach 1997–1998, w %, 100 = grupa składowa pasywów

Kategoria zobowiązań	Średnio MSP		Do 20		21–50		51–100		101–250		Pow. 250	
	1997	1998	1997	1998	1997	1998	1997	1998	1997	1998	1997	1998
Zobowiązania długoterminowe, w tym:	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
kredyty bankowe	57,2	55,6	51,1	57,3	55,0	48,7	69,2	67,7	53,5	48,7	65,5	61,8
pożyczki, obligacje i inne papiery wartościowe	22,8	23,6	36,5	26,7	18,0	24,0	14,4	19,9	22,2	23,7	17,4	23,7
Zobowiązania krótkoterminowe i fundusze specjalne, w tym:	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
zobowiązania krótkoterminowe	32,6	33,9	38,1	42,3	35,4	32,4	28,5	30,9	28,6	30,3	26,9	29,3
kredyty bankowe	14,5	16,5	9,1	12,3	14,4	14,7	15,8	17,3	18,8	22,0	19,9	22,3

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS, dane mogą się nie sumować ze względu na przybliżenia.

Tabela 2. Fundusze własne przedsiębiorstw w poszczególnych grupach wielkościowych przedsiębiorstw (wg zatrudnienia) w nowych województwach, w mld złotych w latach 1997–1998

Województwo	MSP ogółem		0–20		21–50		51–100		101–250		Pow. 250	
	1997	1998	1997	1998	1997	1998	1997	1998	1997	1998	1997	1998
dolnośląskie	10,2	11,9	2,0	2,1	2,4	3,3	1,9	1,9	3,9	4,6	12,8	13,2
kujawsko-pomorskie	6,3	7,3	0,9	1,1	1,6	1,7	1,1	1,3	2,7	3,2	7,3	7,6
lubelskie	6,3	7,4	1,3	1,7	1,3	1,3	1,1	1,2	2,6	3,2	5,2	5,1
lubuskie	2,9	3,1	0,7	0,6	0,7	1,0	0,6	0,6	0,9	0,9	2,0	2,4
łódzkie	9,0	9,7	0,9	1,0	1,4	2,0	2,9	2,7	3,8	4,0	11,0	11,5
małopolskie	8,8	10,4	2,2	2,8	2,2	2,6	2,1	2,5	2,3	2,5	11,6	13,0
mazowieckie	36,3	42,2	6,9	8,0	10,2	12,0	9,4	10,9	9,8	11,3	96,2	100,4
opolskie	3,0	3,3	0,4	0,5	0,7	0,7	0,9	1,0	1,0	1,1	4,1	3,8
podkarpackie	3,8	4,2	0,6	0,8	0,6	0,7	0,9	1,0	1,7	1,7	6,9	7,2
podlaskie	3,6	4,1	0,5	0,6	1,0	1,2	0,6	0,7	1,5	1,6	3,5	3,5
pomorskie	8,6	10,2	1,5	1,6	2,0	2,8	2,3	2,4	2,8	3,4	7,6	7,9
śląskie	13,4	15,7	2,5	1,0	1,5	3,5	2,5	3,5	6,9	7,7	28,6	25,3
świętokrzyskie	2,6	3,0	0,2	0,2	0,8	0,8	0,9	1,2	0,7	0,8	5,0	5,4
warmińsko-mazurskie	4,6	5,3	0,8	1,3	1,2	1,2	1,0	0,9	1,6	1,9	2,3	2,6
wielkopolskie	11,4	15,8	1,6	3,9	2,8	3,7	2,1	2,8	4,9	5,4	12,2	13,6
zachodniopomorskie	6,9	7,7	1,4	1,7	1,6	1,7	1,2	1,6	2,7	2,7	5,0	4,8
POLSKA	137,7	161,3	24,4	28,9	32,0	40,2	31,5	36,2	49,8	56,0	221,3	227,3

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS, dane mogą się nie sumować ze względu na przybliżenia.

Tabela 3. Udział kredytów krótkoterminowych dla MSP w kredytach ogółem w województwach wg nowego podziału administracyjnego

Województwo	Kredyty bankowe krótkoterminowe ogółem (w mld zł)		Kredyty bankowe krótkoterminowe dla MSP (w mld zł)		Wzrost dla MSP	Udział MSP ogółem w %	
	1997	1998	1997	1998	1997 = 100	1997	1998
dolnośląskie	2,38	3,08	1,12	1,71	153	47	55
kujawsko-pomorskie	1,70	2,15	0,67	0,86	128	39	40
lubelskie	1,38	1,89	0,59	0,81	137	43	43
lubuskie	0,67	0,99	0,33	0,43	130	49	43
łódzkie	1,15	1,72	0,62	0,82	132	54	48
małopolskie	2,03	2,77	0,67	0,86	128	33	31
mazowieckie	9,11	14,81	3,35	5,29	158	37	36
opolskie	1,09	1,52	0,27	0,38	141	25	25
podkarpackie	1,01	1,31	0,33	0,46	139	33	25
podlaskie	0,65	0,88	0,32	0,42	131	49	48
pomorskie	2,16	2,64	0,93	1,27	136	43	48
śląskie	4,94	5,48	1,45	2,01	139	29	37
świętokrzyskie	0,69	0,81	0,28	0,44	157	41	54
warmińsko-mazurskie	1,03	1,62	0,41	0,78	190	40	48
wielkopolskie	3,04	3,82	1,61	2,06	128	53	54
zachodniopomorskie	2,10	2,39	0,73	0,94	129	35	39
POLSKA	35,13	47,88	13,68	19,54	143	38,94	40,81

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS, dane mogą się nie sumować ze względu na przybliżenia.

Tabela 4. Udział kredytów długoterminowych dla MSP w kredytach ogółem w województwach wg nowego podziału administracyjnego

Województwo	Kredyty bankowe krótkoterminowe ogółem (w mld zł)		Kredyty bankowe krótkoterminowe dla MSP (w mld zł)		Wzrost dla MSP	Udział MSP ogółem w %	
	1997	1998	1997	1998	1997 = 100	1997	1998
dolnośląskie	3,45	4,27	1,99	2,51	125	58	59
kujawsko-pomorskie	1,44	1,62	1,16	1,27	109	81	78
lubelskie	1,55	1,96	1,22	1,43	117	79	73
lubuskie	0,98	1,24	0,49	0,64	130	50	52
łódzkie	1,86	2,07	1,18	1,35	114	63	65
małopolskie	2,00	2,34	1,05	1,18	113	53	51
mazowieckie	16,48	21,82	5,54	8,35	150	34	38
opolskie	6,39	6,39	0,48	0,57	119	8	9
podkarpackie	0,94	1,64	0,68	1,00	147	72	60
podlaskie	0,67	0,83	0,49	0,62	127	73	74
pomorskie	2,66	3,10	1,44	1,82	126	54	59
śląskie	4,90	5,95	1,15	2,20	125	36	37
świętokrzyskie	0,84	1,05	0,38	0,41	109	45	40
warmińsko-mazurskie	0,87	0,94	0,70	0,77	110	80	82
wielkopolskie	3,14	4,39	2,27	3,11	138	72	71
zachodniopomorskie	2,46	2,84	1,49	1,62	109	61	57
POLSKA	50,62	62,48	22,32	28,86	130	44	46

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS, dane mogą się nie sumować ze względu na przybliżenia.

Tabela 5. Zadłużenie kredytowe MSP według form prawnych, w mln zł

Forma prawna	Krótkoterminowe			Długoterminowe		
	1997	1998	Wzrost (1997 = 100)	1997	1998	Wzrost (1997 = 100)
spółki akcyjne	2 644 400	4 486 000	169	2 855 000	5 783 400	203
spółki z o.o.	6 874 400	9 435 000	137	6 241 300	9 320 400	149
spółki jawne	49 190	61 580	125	17 700	26 800	151
spółki cywilne	1 321 000	1 911 950	145	619 950	803 800	130
spółki komandytowe	4 000	9 500	237	3 000	4 970	166
przedsiębiorstwo państwowe	393 000	325 600	83	108 370	107 750	99
przedsiębiorstwo komunalne	2 600	1 300	50	1 780	1 380	88
spółdzielnie	688 800	704 160	102	11 031 100	11 368 500	103
bez szczeg. formy prawnej	1 678 000	2 580 000	154	1 277 200	1 247 800	98

Aneks 3. Najważniejsze dla sektora MSP akty prawne, które powinny zostać znowelizowane lub przyjęte w celu harmonizacji polskiego prawa z ustawodawstwem UE

Akt prawny		zaawansowanie prac wg stanu na koniec 1999 roku	Planowany termin wejścia w życie
1	Ustawa o zmianie ustawy o cenach	w trakcie prac Rządu	2000
2	Prawo o miarach	w trakcie prac Rządu	2001
3	Ustawa o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorstw	w trakcie prac Parlamentu	2000
4	Ustawa o oficjalnym wspieraniu finansowania eksportu w kredycie średnio- i długoterminowym w oparciu o stałe stopy procentowe CIRP	w trakcie prac Rządu	2000
5	Ustawa o zmianie ustawy o działalności ubezpieczeniowej	w trakcie prac Rządu	2000
6	Ustawa o tworzeniu Rad zakładowych i wybierania do nich przedstawicieli załogi	w trakcie prac Rządu	2002
7	Ustawa o szczegółowych zasadach rozwiązywania z umów pracownikami	w trakcie prac Rządu	2002
8	Ustawa o postępowaniu w sprawie ocen oddziaływania na środowisko oraz o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie	w trakcie prac Parlamentu	2002
9	Ustawa o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych oraz o zmianie niektórych ustaw	w trakcie prac Rządu	2000
10	Ustawa o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości	w trakcie prac Parlamentu	2001
11	Ustawa o ochronie przed nadmiernym przywozem na polski obszar celny niektórych towarów tekstylnych i odzieżowych	w trakcie prac Rządu	2000
12	Ustawa o ochronie przed przywozem na polski obszar celny towarów po cenach dumpingowych	w trakcie prac Rządu	2000
13	Ustawa o ochronie przed przywozem na polski obszar celny towarów subsydiowanych	w trakcie prac Rządu	2000
14	Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks cywilny	w trakcie prac Rządu	2000
15	Ustawa – Kodeks spółek handlowych	w trakcie prac Parlamentu	2000
16	Ustawa o obywatelstwie polskim	w trakcie prac Rządu	2000
17	Przyjęcie wszystkich załączników Konwencji Stambulskiej o czasowej odprawie towarów oraz konwencji o traktowaniu celnym kontenerów <i>pool</i> używanych w przewozie międzynarodowym	w trakcie prac Rządu	2001
18	Ustawa o opłacie produktowej i opłacie depozytowej	w trakcie prac Rządu	2000
19	Ustawa o opakowaniach i odpadach z opakowań	w trakcie prac Rządu	2001
20	Ustawa o Inspekcji Transportu Drogowego	w trakcie prac Rządu	2000
21	Ustawa o substancjach i preparatach chemicznych	w trakcie prac Rządu	2000
22	Ustawa o zmianie ustawy o zamówieniach publicznych	w trakcie prac Rządu	2000

Aneks 4. Okresy przejściowe, o które występuje Polska w negocjacjach o przystąpienie do Unii Europejskiej

Obszar	Okresy
1 Nauka i badania	brak
2 Telekomunikacja i technologie informacyjne	brak Został wycofany wniosek o okres przejściowy dla dyrektywy 87/372/EWG dotyczącej pasm częstotliwości, które są zarezerwowane dla wprowadzenia w krajach Wspólnoty jednolitego paneuropejskiego systemu lądowej, cyfrowej sieci ruchomej łączności publicznej.
3 Edukacja i kształcenie	brak
4 Kultura i polityka audiowizualna	brak
5 Polityka przemysłowa	brak
6 Małe i średnie przedsiębiorstwa	brak
7 Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	brak
8 Prawo spółek	brak
9 Ochrona konsumentów i zdrowia	brak
10 Statystyka	brak
11 Stosunki zewnętrzne	brak
12 Unia celna	brak
13 Swobodny przepływ towarów	brak Z zastrzeżeniem co do terminu zakończenia procedury rejestracji leków oraz okresu znoszenia kontroli cen leków krajowych (Dyrektywa 89/105 i Dyrektywa 65/65).
14 Polityka konkurencji	<ul style="list-style-type: none"> • 15-letni okres przejściowy (do końca 2017 r.) w odniesieniu do niektórych form pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorstwom w specjalnych strefach ekonomicznych.
15 Unia gospodarcza i walutowa	brak
16 Rybołówstwo	brak
17 Energia	<ul style="list-style-type: none"> • 3-letni okres przejściowy (do 31 grudnia 2005 r.) w odniesieniu do Dyrektywy 98/30/WE dot. wewnętrznego rynku gazu; • 8-letni okres przejściowy (do 31 grudnia 2010 r.) w odniesieniu do Dyrektywy 68/414/EWG, dotyczącej obowiązku utrzymywania zapasów ropy naftowej i/lub jej produktów.
18 Polityka społeczna i zatrudnienie	<ul style="list-style-type: none"> • 3-letni okres przejściowy (do 31 grudnia 2005 r.) wobec Dyrektywy 89/655 i Dyrektywy 89/656, które dotyczą minimalnych wymagań warunków pracy, a szczególnie środowiska pracy; • Polska zastrzega sobie możliwość zastosowania okresu przejściowego wobec Dyrektywy 90/679 (zmienionej Dyrektywami 93/88, 95/30, 97/59, 97/65) w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie czynników biologicznych.

	Obszar	Okresy
19	Polityka transportowa	<ul style="list-style-type: none"> • 3-letni okres przejściowy (do 31 grudnia 2005 r.) w odniesieniu do: <ul style="list-style-type: none"> – Rozporządzenia Rady 2407/92 ws. licencjonowania przewoźników lotniczych; – Rozporządzenia Rady 2408/92 ws. dostępu przewoźników wspólnotowych do wewnątrzwspólnotowych tras lotniczych; – Rozporządzenie Rady 12/98 ws. warunków, na jakich przewoźnicy nie będący rezydentami mogą świadczyć usługi krajowych drogowych przewozów pasażerskich wewnątrz państwa członkowskiego; – Dyrektywy Rady 91/440 ws. rozwoju kolei Wspólnoty; – Dyrektywy Rady 95/19 o udostępnianiu i przyznawaniu możliwości przepustowych infrastruktury kolejowej i pobieraniu opłat za infrastrukturę; – W odniesieniu do Dyrektywy Rady 96/53 ustanawiającej dla pewnych pojazdów drogowych poruszających się wewnątrz Wspólnoty maksymalnych dopuszczalnych wymiarów w ruchu krajowym i międzynarodowym oraz maksymalnej dopuszczalnej wagi w ruchu międzynarodowym, Polska zaproponowała, aby długość okresu przejściowego była przedmiotem dalszych konsultacji i rozmów.
20	Swobodny przepływ usług	<p>Roczny okres przejściowy wobec:</p> <ul style="list-style-type: none"> • art. 2 Dyrektywy 89/299/EWG dotyczącej zasad naliczania funduszy własnych przez instytucje kredytowe (do 31 grudnia 2003 r.); • art. 2 Dyrektywy 89/299/EWG – (do 31 grudnia 2007 r.); • art. 4 Dyrektywy 97/9/WE dotyczącego obowiązku minimalnego poziomu ochrony interesów inwestora na rynku kapitałowym (do 31 grudnia 2007 r.).
21	Swobodny przepływ kapitału	<ul style="list-style-type: none"> • 5-letni okres przejściowy w zakresie nabywania przez cudzoziemców nieruchomości przeznaczonych na cele inwestycyjne • 18-letni okres nabywania nieruchomości rolnych i leśnych
22	Swobodny przepływ osób	brak
23	Kontrola finansowa	brak
24	Środowisko	<p>Okres przejściowy wobec:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dyrektywy Rady 91/271/EWG dot. ścieków komunalnych <ul style="list-style-type: none"> – art. 3–10 lat; – art. 4–13 lat; – art. 7–8 lat; • Dyrektywy Rady 91/676/EWG w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniami spowodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (8 lat); • Dyrektywy Rady 75/440/EWG dotyczącej jakości wód powierzchniowych ujmowanych po produkcji wody do picia Dyrektywy Rady 76/464/EWG w sprawie zanieczyszczenia spowodowanego przez niektóre substancje odprowadzane do środowiska wodnego oraz dyrektywy „córki” dotyczących poszczególnych substancji niebezpiecznych (8 lat); • Dyrektywy Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń – 3 lata (do 31 grudnia 2010 r.); • Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 94/63/WE w sprawie kontrolowania emisji lotnych związków organicznych powstałych w skutek magazynowania benzyny i jej dystrybucji (7 lat); • Dyrektywy Rady 98/70/WE w sprawie jakości benzyny i olejów napędowych 4 lata – (do 31 grudnia 2009 roku); • Rozporządzenia Rady WE/3093/94 w sprawie substancji zubożających warstwę ozonową (10 lat); • Dyrektywy Rady 75/442/EWG w sprawie odpadów (10 lat); • Dyrektywy Rady 91/689/EWG w sprawie odpadów niebezpiecznych (10 lat); • Dyrektywy Rady 75/439/EWG w sprawie usuwania olejów odpadowych (3 lata); • Dyrektywy Rady i Parlamentu Europejskiego 94/62/WE w sprawie opakowań i odpadów z opakowań (5 lat); • Rozporządzenia Rady EWG/259/93 w sprawie nadzoru i kontroli przesyłania odpadów w obrębie oraz poza obszar Wspólnoty Europejskiej (10 lat); • Dyrektywy 97/43 EUROATOM w sprawie ochrony przed promieniowaniem jonizującym pochodzącym ze źródeł medycznych (4 lata).

	Obszar	Okresy
25	Wymiar Sprawiedliwości i spraw wewnętrznych	brak
26	Podatki	<p>Polska podejmie niezbędne działania prowadzące do wdrożenia i stosowania <i>acquis</i> w obszarze „Podatki” zgodnie z przedstawioną wyżej deklaracją, z zastrzeżeniem możliwości zastosowania okresu przejściowego w odniesieniu do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Art. 12 ust. 3 Szóstej Dyrektywy Rady Unii w celu stosowania stawki obniżonej VAT na usługi gastronomiczne (do 31 grudnia 2007 r.); • Art. 12 ust. 3 Szóstej Dyrektywy Rady Unii w celu stosowania stawki VAT w wysokości zero procent na określone kategorie książek oraz czasopisma specjalistyczne, (do 31 grudnia 2007 r.); • Art. 2 Dyrektywy Rady 92/79/EEC w celu stosowania minimalnego udziału podatku akcyzowego, niższego niż 57% maksymalnej ceny detalicznej papierosów (do 31 grudnia 2007 r.); • Art. 8 ust. 4 Dyrektywy 92/81/EEC w celu zachowania stosowanych w podatku akcyzowym obniżek dla paliw ekologicznych (do 31 grudnia 2007 r.). <p>Ponadto Polska wnosi o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyłączenie prawa do odliczeń podatku naliczonego od nabytych samochodów osobowych i innych samochodów o dopuszczalnej ładowności do 500 kg oraz usług najmu, dzierżawy i innych usług o podobnym charakterze, których przedmiotem są samochody osobowe oraz inne samochody o dopuszczalnej ładowności do 500 kg spod działania art. 17 Szóstej Dyrektywy Rady Unii; • możliwość opodatkowania podatkiem akcyzowym paliwa lotniczego z późniejszym zwrotem tego podatku podmiotom, które zużyły to paliwo do napędu silników lotniczych – na podstawie art. 8 ust. 1 lit. b Dyrektywy 92/81/EEC. <p>Jednocześnie Polska zastrzega sobie prawo, tak jak uczyniły to kraje Unii Europejskiej, do stosowania limitu obrotów, uprawniające do korzystania ze zwolnień podmiotowych w wysokości 10 000 euro, ze względu na art. 24 ust 2-6 Szóstej Dyrektywy Rady Unii.</p>
27	Polityka regionalna i koordynacja instrumentów polityki strukturalnej	brak
28	Finanse i budżet	Polska ubiega się o pięcioletni okres przejściowy w dochodzeniu do wpłacania pełnej składki do budżetu ogólnego UE.
29	Rolnictwo	<p>brak</p> <p>Strona polska w stanowisku negocjacyjnym w dziedzinie „rolnictwo” wnioskuje o objęcie polskiego rolnictwa pełnym zakresem Wspólnej Polityki Rolnej z dniem członkostwa, gwarantując, że wprowadzi rozwiązania prawne i instytucjonalne, które umożliwią stosowanie w Polsce instrumentów WPR.</p> <p>Polska nie występuje o okresy przejściowe w tym obszarze i wnioskuje o włączenie polskich rynków rolno-spożywczych do Jednolitego Rynku z dniem akcesji.</p> <p>W odniesieniu do poszczególnych podobszarów, postuluje o rozwiązania specjalne, w szczególności w tych dziedzinach, gdzie konieczne jest spełnienie wymagań jakościowych w produkcji (wymogi weterynaryjne – wniosek o możliwość produkcji na rynek lokalny w okresie 2-3 lat od daty członkostwa mleka niespełniającego jakościowych wymagań UE). Jednocześnie strona polska domaga się przyznania Polsce takich limitów wielkości produkcji (mleka, tytoniu, skrobi ziemniaczanej, susz paszowych, cukru), które będą uwzględniały potencjał przyrodniczy produkcji rolniczej przyjaznej środowisku oraz zapewnią utrzymanie stabilnych źródeł dochodu ludności rolniczej.</p>

Aneks 5. Wyniki głosowań nad ustawami gospodarczymi wg partii politycznych

Projekty przyjęte

Ustawa o zmianie ustawy o rachunkowości

Nowelizacja zmierza do uproszczenia rachunkowości małych firm. Zakłada się podwyższenie z równowartości 400 tysięcy euro do 800 tysięcy limitu rocznych przychodów, do którego firmy będą mogły prowadzić uproszczoną księgowość. Przekroczenie limitu powoduje obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	174	174	0	0	13
SLD	164	155	155	0	0	9
UW	59	56	56	0	0	3
PSL	26	22	21	0	1	4
NK	7	7	7	0	0	0
KPN-Ojczyzna	6	6	6	0	0	0
ROP	4	4	4	0	0	0
Posłowie niezależni	7	5	5	0	0	2
Razem	460	429	428	0	1	31

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy o pomocy społecznej i ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Nowelizacja przewiduje, że zasiłki stałe będą mogli otrzymywać tylko ci rodzice, którzy musieli zrezygnować z pracy, by zapewnić swym dzieciom całodobową bezpośrednią opiekę z uwagi na ich stan zdrowia. Prawa do zasiłku stałego nie będą miały osoby otrzymujące zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki przedemerytalne i świadczenia przedemerytalne ani rodzice, których dzieci przebywają w całodobowych ośrodkach rehabilitacyjnych przez co najmniej pięć dni w tygodniu. Nowe przepisy zmieniają zasady uzyskiwania statusu zakładu pracy chronionej. O taki status będą mogły ubiegać się te firmy, które istnieją od co najmniej roku, a niepełnosprawnych zatrudniają od sześciu miesięcy.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	156	154	1	1	31
SLD	164	139	1	138	0	25
UW	59	50	50	0	0	9
PSL	26	26	0	26	0	0
NK	7	6	6	0	0	1
KPN-Ojczyzna	6	4	0	3	1	2
ROP	4	4	0	2	2	0
Posłowie niezależni	7	6	6	0	0	1
Razem	460	391	217	170	4	69

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy o stosowaniu szczególnych rozwiązań w związku z likwidacją skutków powodzi, która miała miejsce w lipcu 1997 r.

Ustawa wydłuża do końca 1999 roku termin zwolnień od podatku dochodowego dotacji, subwencji i dopłat na usuwanie skutków powodzi. Zwolnienia obejmą przedsiębiorstwa, które otrzymały pomoc w 1997 r. i te, które otrzymały ją po 30 czerwca 1998 r.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	167	167	0	0	20
SLD	164	142	142	0	0	22
UW	59	45	45	0	0	14
PSL	26	21	21	0	0	5
NK	7	7	7	0	0	0
KPN-Ojczyzna	6	4	4	0	0	2
ROP	4	3	3	0	0	1
Posłowie niezależni	7	3	3	0	0	4
Razem	460	392	392	0	0	68

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy o warunkach wykonywania międzynarodowego transportu drogowego

Ustawa ma na celu uproszczenie procedury przenoszenia koncesji z jednego na drugiego przedsiębiorcę w przypadku gdy przejmie on część firmy objętej koncesją.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	172	172	0	0	15
SLD	164	150	150	0	0	14
UW	59	51	49	1	1	8
PSL	26	24	24	0	0	2
NK	7	7	7	0	0	0
KPN-Ojczyzna	6	4	4	0	0	2
ROP	4	4	4	0	0	0
Posłowie niezależni	7	7	7	0	0	0
Razem	460	419	417	1	1	41

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych

Ustawa zmniejsza wysokość składki płaconej w 1999 roku przez pracodawców na ubezpieczenie od wypadków przy pracy i chorób zawodowych z 2,03% na 1,62% po ubruttowaniu.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	170	170	0	0	17
SLD	164	149	148	1	0	15
UW	59	52	52	0	0	7
PSL	26	23	23	0	0	3
NK	7	7	6	0	1	0
KPN-Ojczyzna	6	4	4	0	0	2
ROP	4	4	4	0	0	0
Posłowie niezależni	7	7	7	0	0	0
Razem	460	416	414	1	1	44

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy o usługach turystycznych

Ustawa przewiduje zastąpienie koncesji na usługi turystyczne zezwoleniami wydawanymi przez wojewodę.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	173	172	0	1	14
SLD	164	141	140	0	1	23
UW	59	52	50	1	1	7
PSL	26	26	3	23	0	0
NK	7	6	6	0	0	1
KPN-Ojczyzna	6	5	5	0	0	1
ROP	4	4	4	0	0	0
Posłowie niezależni	7	7	7	0	0	0
Razem	460	414	387	24	3	46

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym

Ustawa umożliwia turystom zagranicznym zwrot podatku VAT, zapłaconego przy zakupie towarów w polskich sklepach i wywiezieniu ich w stanie nienaruszonym w ciągu 3 miesięcy od daty zakupu. Ustawa określa również zasady działania firm, które zajmą się zwrotem podatku VAT.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	162	155	4	3	25
SLD	164	145	140	4	1	19
UW	59	49	49	0	0	10
PSL	26	24	20	1	3	2
NK	7	7	0	7	0	0
KPN-Ojczyzna	6	6	0	6	0	0
ROP	4	4	0	4	0	0
Posłowie niezależni	7	6	2	2	2	1
Razem	460	403	366	28	9	57

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym

Ustawa przedłuża do 31 grudnia 2000 roku okres, w którym Minister Finansów może obniżać stawki VAT na niektóre towary i usługi. Zerową stawką VAT do końca 2000 roku objęte będą podstawowe środki produkcji rolnej (maszyny, urządzenia, ciągniki, nawozy wapniowe i wapniowo-magnezowe, pasze przemysłowe, itp.). Ponadto do końca 2000 roku ma też obowiązywać zerowa stawka VAT na aparaty dla słabo słyszących, wyroby medyczne i sanitarne, wyroby ortopedyczne i rehabilitacyjne oraz wózki inwalidzkie.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	175	173	2	0	12
SLD	164	147	0	147	0	17
UW	59	55	55	0	0	4
PSL	26	18	0	18	0	8
NK	7	7	0	7	0	0
KPN-Ojczyzna	6	6	0	6	0	0
ROP	4	3	0	3	0	1
Posłowie niezależni	7	4	3	0	1	3
Razem	460	415	231	183	1	45

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy o badaniach i certyfikacji

Projekt ma na celu uproszczenie wprowadzania wyrobów na polski rynek. Określa, jakie wyroby będą podlegały certyfikacji, a które będą wymagały wyłącznie zgłoszenia przez producenta – na jego odpowiedzialność – tzw. deklaracji zgodności. Skrócono też listę wyrobów podlegających obowiązkowi certyfikacji. Nowelizacja dostosowuje też przepisy ustawy do nowej konstytucji.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	171	171	0	0	16
SLD	164	138	137	0	1	26
UW	59	54	54	0	0	5
PSL	26	24	7	4	13	2
NK	7	7	7	0	0	0
KPN-Ojczyzna	6	5	2	0	3	1
ROP	4	3	2	0	1	1
Posłowie niezależni	7	7	6	0	1	0
Razem	460	409	386	4	19	51

Decyzja: uchwalono

Kodeks karny skarbowy

Kodeks karny skarbowy zastąpi ustawę karną skarbową z 1971 roku. Najważniejszą zmianą jest przekazanie sądom rozstrzygania spraw skarbowych. Jednocześnie zakłada się, że większość spraw, głównie o drobniejsze wykroczenia skarbowe, nie będzie rozpatrywana przed sądem, ale w uproszczonym trybie (mandatowym).

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	156	156	0	0	31
SLD	164	130	130	0	0	34
UW	59	53	53	0	0	6
PSL	26	21	21	0	0	5
NK	7	6	6	0	0	1
KPN-Ojczyzna	6	5	5	0	0	1
ROP	4	4	4	0	0	0
Posłowie niezależni	7	4	3	0	1	3
Razem	460	379	378	0	1	81

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks pracy

Nowelizacja przewiduje, że pracownicy będzie przysługiwało 26 tygodni urlopu macierzyńskiego przy pierwszym i każdym następnym porodzie lub 39 tygodni w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka podczas jednego porodu.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	163	150	10	3	24
SLD	164	138	131	4	3	26
UW	59	44	2	38	4	15
PSL	26	21	21	0	0	5
NK	7	5	5	0	0	2
KPN-Ojczyzna	6	4	4	0	0	2
ROP	4	4	4	0	0	0
Posłowie niezależni	7	6	4	0	2	1
Razem	460	385	321	52	12	75

Decyzja: uchwalono

Prawo działalności gospodarczej

Zgodnie z ustawą, przedsiębiorstwa będą musiały otrzymywać koncesje tylko na tę działalność, która dotyczy surowców mineralnych, materiałów wybuchowych, broni, amunicji i technologii wojskowych, paliw i energii, ochrony osób i mienia, transportu i usług lotniczych oraz budowy i eksploatacji płatnych autostrad. Ustawa zezwala na tworzenie oddziałów zagranicznych przedsiębiorstw, jeżeli dany kraj zezwala na to samo polskim firmom. Mogłyby one prowadzić w Polsce działalność gospodarczą tylko poprzez swoje zarejestrowane oddziały, które miałyby równe prawa z firmami polskimi.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	163	157	3	3	24
SLD	164	132	131	0	1	32
UW	59	44	39	2	3	15
PSL	26	20	20	0	0	6
NK	7	5	5	0	0	2
KPN-Ojczyzna	6	4	3	0	1	2
ROP	4	4	4	0	0	0
Posłowie niezależni	7	6	6	0	0	1
Razem	460	378	365	5	8	82

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych ustaw

Ustawa przewiduje, że stawki podatku zmniejszą się w 2000 roku do 19, 29 i 36 proc., w 2001 – do 19, 28 i 35 proc. a w 2002 roku będą obowiązywać tylko dwie stawki – 18 i 28 proc. Utrzymana zostanie ulga remontowa. Będzie można z niej korzystać przez następne trzy lata aż do wykorzystania kwoty limitu. Nowelizacja wprowadza ulgę na drugie i następne dziecko w rodzinie. Ulga ta przysługiwała by tylko podatnikom z pierwszego przedziału skali podatkowej.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	176	172	2	2	11
SLD	164	140	1	139	0	21
UW	59	56	56	0	0	3
PSL	26	22	0	22	0	4
NK	7	7	0	7	0	0
KPN-Ojczyzna	6	5	0	5	0	1
ROP	4	3	0	2	1	1
Posłowie niezależni	7	5	2	2	1	2
Razem	460	414	231	179	4	43

Decyzja: uchwalono

Wniosek Prezydenta:

skierowano 1999-11-29 do Komisji Finansów Publicznych

Rozpatrywanie na posiedzeniu sejmu nr 65 dn. 1999-12-03

Temat głosowania: wniosek o ponowne uchwalenie ustawy

Wynik głosowania:

głosowało 426 posłów, większość 3/5 stanowi 256; za ponownym uchwaleniem ustawy głosowało 225 posłów, 200 było przeciw, 1 wstrzymał się

Decyzja: nie uchwalono ponownie

Ustawa o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych

W 2000 roku stawka podatku dochodowego ma wynieść 30 proc. W kolejnych latach stawka podatku ma być dalej obniżana: do 28 proc. w latach 2001 i 2002 i do 24 proc. w 2003 roku, aż osiągnie docelowy poziom 22 proc. w 2004 roku. Ustawa przewiduje także zniesienie ulg dla zakładów pracy chronionej.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	177	174	2	1	10
SLD	161	140	1	138	1	21
UW	59	56	56	0	0	3
PSL	26	21	0	21	0	5
NK	7	7	0	7	0	0
KPN-Ojczyzna	6	5	0	5	0	1
ROP	4	3	0	2	1	1
Posłowie niezależni	7	5	4	1	0	2
PPS-RLP	3	3	0	3	0	0
Razem	460	417	235	179	3	43

Decyzja: uchwalono

Ustawa o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami

Nowelizacja umożliwi pośrednikom i zarządcom nieruchomości bez licencji dalszą działalność w okresie dwóch lat od wejścia ustawy w życie. Dotyczy to tylko tych pośredników, którzy prowadzili działalność przed wejściem w życie nowelizacji. Znowelizowano także przepisy dotyczące zakupu mieszkań komunalnych i Skarbu Państwa, a także wywłaszczeń i uwłaszczeń nieruchomości.

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	164	160	3	1	23
SLD	161	138	137	1	0	23
UW	59	54	54	0	0	5
PSL	26	23	23	0	0	3
NK	7	7	6	0	1	0
KPN-Ojczyzna	6	6	5	0	1	0
ROP	4	3	3	0	0	1
Posłowie niezależni	7	6	6	0	0	1
PPS-RLP	3	3	1	2	0	0
Razem	460	404	395	6	3	56

Decyzja: uchwalono

Projekty odrzucone

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks pracy oraz określeniu dodatkowych zadań własnych gminy

Ograniczenie zakresu przypadków, w których dozwolona jest praca w placówkach handlowych w niedzielę oraz święta do pewnej liczby dyżurnych placówek ustalanych przez zarząd gminy.

Wniosek o odrzucenie projektu ustawy w I czytaniu

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	167	2	165	0	20
SLD	161	135	135	0	0	26
UW	59	53	52	0	1	6
PSL	26	25	8	16	1	1
NK	7	6	0	6	0	1
KPN-Ojczyzna	6	6	0	4	2	0
ROP	4	3	0	3	0	1
Postowie niezależni	7	6	1	3	2	1
PPS-RLP	3	3	3	0	0	0
Razem	460	404	201	197	6	56

Decyzja: projekt odrzucony

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz niektórych innych ustaw

Wprowadzenie możliwości wywłaszczenia nieruchomości na rzecz podmiotu realizującego cel publiczny. Przyznanie podmiotowi realizującemu cel publiczny prawa do wszczęcia postępowania wywłaszczeniowego na wniosek organu uprawnionego do reprezentowania tego podmiotu.

Wniosek Komisji o odrzucenie projektu ustawy

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	168	167	0	1	19
SLD	164	143	141	1	1	21
UW	59	53	53	0	0	6
PSL	26	26	26	0	0	0
NK	7	5	5	0	0	2
KPN-Ojczyzna	6	5	5	0	0	1
ROP	4	4	2	0	2	0
Postowie niezależni	7	7	7	0	0	0
Razem	460	411	406	1	4	49

Decyzja: projekt odrzucony

Komisijny projekt ustawy o przekształcaniu spółdzielni w spółkę prawa handlowego

Projekt określa tryb, warunki i zasady przekształcania spółdzielni w spółkę prawa handlowego, z wyłączeniem spółdzielni mieszkaniowych i banków spółdzielczych.

Wniosek o odrzucenie projektu ustawy w I czytaniu

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	158	10	130	18	29
SLD	164	144	142	2	0	20
UW	59	52	7	40	5	7
PSL	26	21	21	0	0	5
NK	7	7	7	0	0	0
KPN-Ojczyzna	6	6	6	0	0	0
ROP	4	4	4	0	0	0
Posłowie niezależni	7	6	0	6	0	1
Razem	460	398	197	178	23	62

Decyzja: projekt odrzucony

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych

Ustalenie wysokości prowizji za realizację przelewów składek lub wpłat co ma się przyczynić do obniżenia kosztów dla płatników.

Wniosek Komisji o odrzucenie projektu ustawy

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	160	155	1	4	27
SLD	164	133	1	132	0	31
UW	59	46	46	0	0	13
PSL	26	24	0	24	0	2
NK	7	5	4	0	1	2
KPN-Ojczyzna	6	5	5	0	0	1
ROP	4	2	1	0	1	2
Posłowie niezależni	7	6	5	1	0	1
Razem	460	381	217	158	6	79

Decyzja: projekt odrzucony

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o Państwowej Inspekcji Pracy

Zmiana struktury i zadań Rady Ochrony Pracy w celu dostosowania ich do zasad wynikających z norm prawa międzynarodowego.

Wniosek o odrzucenie projektu ustawy w I czytaniu

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	174	170	3	1	13
SLD	164	144	1	143	0	20
UW	59	51	50	0	1	8
PSL	26	24	0	23	1	2
NK	7	6	6	0	0	1
KPN-Ojczyzna	6	4	2	0	2	2
ROP	4	4	1	1	2	0
Posłowie niezależni	7	5	3	2	0	2
Razem	460	412	233	172	7	48

Decyzja: projekt odrzucony

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych

Dostosowanie przepisów do rozwiązań przyjętych w ustawie o zmianie ustawy o podatku od osób prawnych poprzez wprowadzenie zmian korzystnych dla podatników.

Wniosek o odrzucenie projektu ustawy w I czytaniu

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	168	159	1	8	19
SLD	164	141	0	141	0	23
UW	59	52	51	1	0	7
PSL	26	22	0	22	0	4
NK	7	6	0	0	6	1
KPN-Ojczyzna	6	6	3	0	3	0
ROP	4	3	0	0	3	1
Posłowie niezależni	7	6	2	2	2	1
Razem	460	404	215	167	22	56

Decyzja: projekt odrzucony

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami

Wprowadzenie zmian terminologicznych oraz merytorycznych dotyczących wyłączenia, prawa pierwokupu nieruchomości, a także uchylenie przepisów przewidujących licencjonowanie zawodu pośrednika w obrocie nieruchomościami oraz zarządcy nieruchomości.

Wniosek o odrzucenie projektu ustawy w I czytaniu

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	164	4	151	9	23
SLD	164	153	152	0	1	11
UW	59	53	52	0	1	6
PSL	26	20	19	1	0	6
NK	7	7	0	7	0	0
KPN-Ojczyzna	6	6	4	1	1	0
ROP	4	4	4	0	0	0
Posłowie niezależni	7	4	0	3	1	3
Razem	460	411	235	163	13	49

Decyzja: projekt odrzucony

Poselski projekt ustawy o równym statusie kobiet i mężczyzn

Projekt przyznaje równe prawa kobietom i mężczyznom w życiu politycznym, rodzinnym, społecznym i gospodarczym oraz definiuje dyskryminację z powodu płci.

Wniosek o odrzucenie projektu ustawy w I czytaniu

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	175	171	2	2	12
SLD	164	143	1	141	1	21
UW	59	46	10	26	10	13
PSL	26	22	9	7	6	4
NK	7	6	6	0	0	1
KPN-Ojczyzna	6	6	6	0	0	0
ROP	4	4	4	0	0	0
Posłowie niezależni	7	6	5	1	0	1
Razem	460	408	212	177	19	52

Decyzja: projekt odrzucony

Rządowy projekt ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych

Projekt zakłada, że od 2000 r. stawki podatku mają wynosić: 36, 29 i 19 proc. W 2001 r. byłyby tylko dwie stawki: 28 i 18 proc. Od 2000 r. ma być także zlikwidowana większość dotychczasowych ulg, w tym budowlane i ulgi na leczenie w prywatnych zakładach. Jednocześnie zostałyby wprowadzone nowe ulgi o charakterze prorodzinnym.

Wniosek o odrzucenie projektu ustawy w I czytaniu

Klub	Liczebność	Głosowało	za	przeciw	wstrzymało się	Nie głosowało
AWS	187	169	1	165	3	18
SLD	164	141	138	3	0	23
UW	59	52	0	52	0	7
PSL	26	22	22	0	0	4
NK	7	7	7	0	0	0
KPN-Ojczyzna	6	6	6	0	0	0
ROP	4	3	3	0	0	1
Posłowie niezależni	7	6	1	2	3	1
Razem	460	406	178	222	6	54

Decyzja: wniosek odrzucony

Skierowano do Komisji Finansów Publicznych.

Aneks 6. Lista instytucji reprezentowanych w Radzie Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw

1. Business Centre Club
2. Komitet Integracji Europejskiej
3. Konfederacja Pracodawców Polskich
4. Konwencja Przedsiębiorców, Handlowców i Producentów Rolnych
5. Krajowa Izba Gospodarcza
6. Lubelska Fundacja Rozwoju
7. Mazowiecka Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości
8. Ministerstwo Finansów
9. Ministerstwo Gospodarki
10. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
11. Ministerstwo Skarbu Państwa
12. Polska Agencja Rozwoju Regionalnego
13. Powszechny Bank Kredytowy S.A.
14. Związek Banków Polskich
15. Związek Rzemiosła Polskiego
16. Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce – obserwator

BIBLIOGRAFIA

- Ankieta Ministerstwa Gospodarki wśród MSP, 1999.
- Bessaraba R., Sekunda M., Funkcjonowanie prawa pracy w Polsce (nie publikowane).
- Blanchflower D., Department of Economics, Dartmouth College and NBER, US, and Andrew Oswald, Department of Economics, Warwick University, UK: *Mesuring Latent Entrepreneurship Across Nations*, grudzień 1999 r., na podstawie 1997/8 ISSP Module on Work Orientations/General Social Survey.
- Blanpain R., Współzależność gospodarcza i prawo pracy, w: Referaty na VI Europejski Kongres Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, Warszawa 1999.
- Businessman Magazine, Czarna Pięćdziesiątka, maj 1999.
- The Corruption Perceptions Index, Transparency International, 1999.
- Cross - country survey of entrepreneurs on the regulatory environment and corruption, World Development Report of the World Bank (niepublikowane).
- Czas na zmiany. Ocena polityki społeczno-gospodarczej rządu AWS-UW i propozycje zmian, w: www.psl.org.pl.
- Despax M., Royot J., International Encyclopaedia for Labor Law and Industrial Relations. France, The Netherlands 1987.
- Diariusz Sejmowy 67 posiedzenie, 1 dzień z 21.12.1999.
- Employment law in Europe, Gower Great Britain 1992.
- Europejski sondaż małych i średnich przedsiębiorstw (*The European Business Survey. Prospects and Issues for SMEs*), Grant Thornton International, USAID GEMINI Small Business Project, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 1999.
- Funkcjonowanie systemu urzędów pracy w latach 1993–1999, Warszawa 1999.
- Gamillscheg F., Kollektives Arbeitsrecht, band I, Monachium 1997.
- Goldman A. International Encyclopaedia for Labor Law and Industrial Relations. United States of America, Hague–London–Boston 1996.
- Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju. Rok 1999, GUS, Warszawa 2000.
- International Encyclopaedia for Labour Law and Industrial Relations, red. R. Blanpain, Denventer – Boston 1994.
- J.C. Javillier, Droit du travail, Paris 1988.
- Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku. Dokument rządowy przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 11 maja 1999 r., Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 1999.
- Kilka uwag na temat przestrzegania praw człowieka w Polsce (w związku z czwartym okresowym sprawozdaniem RP z wykonania Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych), Raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, 1999.
- K. E. Klare, Traditional Labour Law Scholarship and the Crisis of Collective Bargaining Law: a Reply to Professor Finkin, „Maryland Law Review”, vol. 44 (1985).
- Komunikat Centrum Badania Opinii Społecznej, Prestiż zawodów, marzec 1999.
- Komunikat Centrum Badania Opinii Społecznej, Praca zarobkowa i stosunek do pieniędzy młodzieży szkół ponadpodstawowych, luty 2000.
- Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, druk sejmowy nr 1473 z 28 października 1999.
- Koncepcja średniookresowego rozwoju gospodarczego kraju do 2002 roku, w: Przegląd Rządowy nr 7–8 (97–98), lipiec–sierpień 1999.
- Korzystanie z Funduszy Unii Europejskiej, red. J. Hausner, Kraków 1999.
- Lekcja przedsiębiorczości, w: Giełda Pracy, bezpłatny dodatek do „Dziennika Zachodniego” z 17 stycznia 2000 r. Nr 13(69).
- Lipka K., Grzejdziaś Ł, Podatek dochodowy po wecie Prezydenta, w: „Przegląd podatkowy”, nr 1 styczeń 2000.

- Manifest Programowy SLD, w: www.kpsld.4net.pl.
- Narodowa Strategia Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich w latach 2000–2006, Warszawa październik 1999 r. (nie publikowane).
- Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2000–2006, Warszawa wrzesień 1999 (nie publikowane).
- Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej, zmodyfikowany w 1999 r., Warszawa, maj 1999; Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu RP, Opinie na temat Narodowego Programu Przygotowania Polski do Członkostwa w Unii Europejskiej (druk nr 1194). Praca zbiorowa, lipiec 1999.
- Ocena sytuacji i propozycje działań dla polepszenia sytuacji w handlu zagranicznym Polski, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 4 sierpnia 1999 r. (nie publikowane).
- Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej w 1999 roku wraz z elementami prognozy na 2000 rok. Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa 2000.
- Odpowiedź Ministra Finansów i Ministra Gospodarki na dezyderat nr 11 w sprawie finansowania realizacji „Kierunków działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 20002 r.” z 23 listopada 1999 r. (nie publikowane).
- Omówienie stanowisk negocjacyjnych Polski na negocjacje akcesyjne z Unią Europejską (II), w: Monitor Integracji Europejskiej, nr 25 z 1999.
- Ustawa budżetowa na rok 2000. Uzasadnienie, Warszawa 1999.
- Pakt dla rolnictwa i obszarów wiejskich. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 22 lipca 1999 r. w: Przegląd Rządowy, nr 9 (99) z września 1999.
- Potrzeby małych firm w zakresie usług bankowych, Fundacja Edukacji i Badań Bankowych, sierpień 1999.
- Potrzeby średnich firm w zakresie usług bankowych, Fundacja Edukacji i Badań Bankowych, sierpień 1999.
- Program rozwoju handlu wewnętrznego do 2003 r. (projekt), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, październik 1999.
- Programy i fundusze wspierające rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 1999.
- Projekt Decyzji Rady dotyczącej zasad, priorytetów, celów pośrednich oraz warunków programu Partnerstwo dla Członkostwa z Rzeczpospolitą Polską (tłumaczenie robocze UKIE).
- Projekt planu Funduszu pracy na 2000 rok. Krajowy Urząd Pracy, Materiał dla Komisji Polityki Społecznej RP, Warszawa, październik 1999.
- Przegląd Rządowy nr 7, 8 z lipca–sierpnia 1999.
- Raport Komisji Europejskiej na temat postępów Polski na drodze do członkostwa 1999 r. (maszynopis).
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997–1998 (red. W. Dzierżanowski), Warszawa 1999.
- Raport Roczny 1998, Komisja Papierów Wartościowych i Giełd.
- Raport Roczny 1999, Komisja Papierów Wartościowych i Giełd.
- Reforma Podatków, Ministerstwo Finansów, 1999.
- Rola małych i średnich przedsiębiorstw na rynku pracy – perspektywa pracownicza, Demoskop, badania (nie publikowane), 1999.
- Rola małych i średnich przedsiębiorstw na rynku pracy – perspektywa pracodawców, Demoskop, badania 1999/2000 (nie publikowane).
- Sekunda M., Zmiany w przepisach prawa pracy w latach 1990–2000 wpływające na wzrost kosztów zatrudnienia pracowników (nie publikowane).
- Sposoby i środki finansowe w zakresie pobudzania powstawania nowych miejsc pracy w małych i średnich przedsiębiorstwach według projektu ustawy budżetowej na rok 2000 w: Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Uwagi do projektu ustawy budżetowej, Część III, Z. Wołodkiewicz-Donimirski, Warszawa 1999.

- Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 lipca 1999 r., w: „Przegląd Rządowy” nr 9 (99) z września 1999.
- Stanowiska Polski w ramach Negocjacji o członkostwo Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej, Warszawa 2000.
- Steinmeyer D., Casebook Arbetsrecht, Monachium 1994.
- Strategia finansów publicznych i rozwoju gospodarczego Polska 2000–2010, w: Przegląd Rządowy nr 7–8 (97–98) lipiec–sierpień 1999.
- Wasiucionek W., Wraca program „Mała przedsiębiorczość”, Biuletyn MRiGŻ nr 7/8, 1999.
- Założenia polityki innowacyjnej państwa do 2002 r., w: www.kprm.gov.pl/bprz.

SPIS UŻYWANYCH SKRÓTÓW

- ARiMR Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
- AWRSP Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa
- AWS Akcja Wyborcza Solidarność
- BCC Business Centre Club
- BC-Net Business Cooperation Network
- BHP bezpieczeństwo i higiena pracy
- BIN Business Information Network – Sieć Informacji dla Biznesu
- BGK Bank Gospodarstwa Krajowego
- CEFTA Central European Free Trade Area
- CIG Centrum Informacji Gospodarczej Ministerstwa Gospodarki
- CeTO Centralna Tabela Ofert
- DG Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej
- Dz.U. Dziennik Ustaw
- EFTA European Free Trade Area
- EKD Europejska Klasyfikacja Działalności
- EWG Europejska Wspólnota Gospodarcza
- EXPROM Program Promocji Eksportu - EXPROM
- GAP Górnicza Agencja Pracy
- GUS Główny Urząd Statystyczny
- IBnGR Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową
- ISPA Instrument for Structural Policies for Pre-Accession – Przedakcesyjny Instrument Strukturalny
- JWB Jednostka Wspierania Biznesu
- KBN Komitet Badań Naukowych
- KERM Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów
- KFPK Krajowy Fundusz Poręczeń Kredytowych
- KUP Krajowy Urząd Pracy
- MG Ministerstwo Gospodarki
- MP Monitor Polski
- MPiH Ministerstwo Przemysłu i Handlu
- MPiPS Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
- MRiGŻ Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- MSP małe i średnie przedsiębiorstwa
- NBP Narodowy Bank Polski
- NSRR Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego
- NSZZ Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
- OECD Organisation for Economic Cooperation and Development (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju)
- OPZZ Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych
- OTK Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- PAIZ Państwowa Agencja Inwestycji Zagranicznych
- PARP Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
- PBS Pracownia Badań Społecznych
- PFPiRMSP Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw
- Phare Poland, Hungary Assistance for Restructurisation of Economy
- PIP Państwowa Inspekcja Pracy
- PKB Produkt Krajowy Brutto
- PSL Polskie Stronnictwo Ludowe

- RCSS Rządowe Centrum Studiów Strategicznych
- REGON Rejestr Podmiotów Gospodarki Narodowej
- S.A. Spółka Akcyjna
- SAD Jednolity Dokument Administracyjny
- SAPARD Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Program Wsparcia dla Rolnictwa i Obszarów Wiejskich)
- SLD Sojusz Lewicy Demokratycznej
- SSE Specjalne Strefy Ekonomiczne
- STEP Program Rozwoju Przedsiębiorczości STEP
- STRUDER Program Rozwoju Strukturalnego Wybranych Regionów
- TISPE Teleinformatyczny System Promocji Eksportu
- TK Trybunał Konstytucyjny
- UE Unia Europejska
- UKFiT Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki
- UOKiK Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta
- USD dolar amerykański
- UW Unia Wolności
- WGPW Warszawska Giełda Papierów Wartościowych
- WNP Wspólnota Niepodległych Państw
- WPR Wspólna Polityka Rolna
- WTO World Trade Organisation (Światowa Organizacja Handlu)
- ZBSE Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych
- ZFŚS Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych
- ZUS Zakład Ubezpieczeń Społecznych